ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1
MARDI 1er JANVIER 2008
LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ -- Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·862 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 83e ANNEE — N° 21·862

ԹԱՆԷՐ ԱՔՉԱՄԻ ՆՈՐ ԱՇԽԱՏԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆԸ

Թուրք ընկերաբան ~ պատմաբան Թ. Աքչամ որ Հայկական Ցեղասպանութեան մասին «Ամօթալի արարք մը» հատորով թրքական հակազդեցութիւններու թիրախ եղած էր, յայտնած է թէ նոր գործ մը կը պատրաստէ, ամբողջացնելու համար բաժինները:

Պատասխանելով Միլլիէթի թերթերու մէկուն լրագրողին, Թ. Աքչամ յայտարարած է թէ նոր աշխատասիրութիւնը հիմնուած է օսմանեան փաստաթուղթերու վրայ: «Ժողովրդագրական քաղաքականութիւն» խորագրուած նոր հատորը պիտի զարգացնէ այն տեսակէտը թէ Հայկական Ցեղասպանութիւնը մեկուսի արարք մը չէր, մաս կը կազմէր փոքրամասնութիւններու ուղղուած ժողովրդագրական ընդհանուր քաղաքականութեան մը: [illegible] 1914ին Անատոլուի բնակչութեան 25–30%ը քրիստոնեաներէ կը բաղկանար. [illegible] 3–4%ը: Հայկական Ցեղասպանութիւնը այդ հոլովոյթին մէկ հանգրուանն էր:

Աքչամ [illegible] Թուրքիոյ փոքրամասնութիւններու իրաւունքներուն [illegible] «Այսօր Հայկական Ցեղասպանութեան մասին խօսիլ, որպէս ապահովութեան սպառնալիք կ'ընկալուի: Կը մտածեն որ ԱՄՆ, ինչպէս 1920ին, կ'ուզեն Անատոլուն բաժնել Հայերու, [illegible] եւ Ցուներու միջեւ: [illegible] Սակայն եթէ Թուրքիա [illegible] Քիւրտերու իրաւունքները, [illegible] փոքրամասնութիւններու իրաւունքները, այդ պարագային մասնատումը կրնայ իրականացող գուշակութեան մը նման իրականութիւն դառնալ» ըսած է Աքչամ:

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՒԱՐՏԻՆ ՈՒ ՍԿԻԶԲԻՆ ՄԻՋԵՒ

Աւանդութիւն է, կամ սովորամոլութիւն· որքա՛ն չատ բան կը կոտակենք տարուան մը աւարտէն մինչեւ յաջորդին սկիզբի ակնթարթին մէջ. հաշուեփակ, մաղթանք, ծրագիրներ, փափաքներ, առաջադրութիւններ ու մնացածին ամբողջ շարքը: Ներքին, լուռ մղում մը փակելու եւ բանալու արարողութիւնը չմոռնալ, չանտեսել կ'ազդարարէ:

Հայկական տեսանկիւնէն համեմատաբար դիւրին է այս անգամուան արարողութիւնը: Ցատկապէս փակումի մասը: 2007ը մեծ վերիվայրումներ չունեցաւ ո՛չ Հայաստանի, ո՛չ Սփիւռքին համար: Օրերը իրենց ետին ձգեցին անակնկալներ, հակադրութիւններ, գոհունակութիւններ, նաեւ զայրոյթ եւ յուսախաբութիւն: Բոլորը ընկալեալին, ընթացիկին սահմաններուն մէջ:

Հայաստան իր տարին ունեցաւ Ֆրանսայի մէջ. անոր հաշուեփակը տեղ-տեղ սուր անկիւններ, ցաւցնող կէտեր ալ կը մատնանշէ. բայց եղելութիւնը աննախադէպ էր, նոյնիսկ երբ ազդեցութիւնը կրնար աւելի տարողունակ ըլլալ: Հոն, Երեւանի մէջ քաղաքին նորարարութեան հոլովոյթը տպաւորիչ բարձրակէտ մը արձանագրեց Հիւսիսային պողոտային բացումով. ու նոր ապացոյցը ունեցանք այն իրողութեան որ «տպաւորիչ» անպայման ո՛չ գեղեցիկ, ո՛չ ալ ճաշակաւոր կը նշանակէ... մինչ Գիւմրիի երկրաշարժին 19րդ տարին նշուեցաւ տնակներու մէջ մոռցուած չորս հազար ընտանիքի ալ մասնակցութեամբ: Ցայտարարուեցաւ թէ քանամեակի պետական յանձնախումբը արդէն կազմուած է, բայց ոչինչ լսեցինք չորս հազարէն մէկ, կամ երկու զերօ զեղչելու մտադրութեան մասին:

Ինչ կը վերաբերի անակնկալի բաժնին, զայն ապահովեց անկախ հանրապետութեան առաջին Նախագահը Լ. Տէր Պետրոսեան, քաղաքական բեմ իր վերադարձով: Առաջին հանրահաւաքէն կոտրեցաւ անտարբերութեան սառը ու մարդիկ դարձեալ սկսան հետաքրքրուիլ քաղաքականութեամբ: Բազմութիւններ լեցուցին հրապարակները ուրկէ թէեւ չեն ծաւալիր 1988ի յոյսերն ու երազները, բայց կայ սպասումի տրամադրութիւնը:

2008ի կարեւորագոյն փուլերէն պիտի ըլլայ տարուան սկիզբին որոշուած նախագահական ընտրութիւնը, անոր առընչուած ըլլալով յետագայի շատ ազդակներ. կայուն ընթացք, ապահովութիւն, Ղարաբաղեան զարգացում, տնտեսական բարօրութիւն, ընկերային արդարութիւն, եւլն.: Հետաքրքրական տուեալ ըլլալու կոչուած է Փետրուար 19ի ընտրութեան մասնակցութեան համեմատութիւնը: Ան պիտի ըսէ թէ հակառակ փորձուած երկու գլխաւոր թեկնածուի, զանգուածը թօթափա՞ծ է այնքան վտանգաւոր անտարբերութիւնը:

Անակնկալը, ոչ նոյն խտութեամբ, բայց հաստատ տեղ ունեցաւ Ֆրանսահայ համայնքին տարուան մէջ ալ: Վերջապէս գործնապէս կեանքի կոչուեցաւ Ֆրանսահայ Թեմը ու որքան ալ անհաւատալի թուի, ընտրութիւն կատարուեցաւ առաջնորդի..., ժանգոտած ու աներեր կարծուած դիրքերու դժոար, բայց ըստոյգ փոխանցումին ականատես եղանք: Ճիշդ է որ տակաւին տեսական բաժինը ծանր կը կշռէ այդ փոխանցումին. առաջնորդի ընտրութենէն ակնկալուած զարգացումները կ'ուշանան: Աւելի քան վեց ամիս անցաւ, առանց մօտ երեք տասնամեակի հաշուեյարդարին ու վաղուան ծրագիրներու հրապարակումին: Անցեալի ստուերները տակաւին կը յամառին լուսանցքել, լուսաւորելու այնքան սպասուած գործին պատուար կանգնիլ. իսկ նորը կը դժուարանայ մէկդի դնելու այդ պատուարը: Մինչ այնքան յապաղումով հասած նորութեան սպասումին անհամբերութիւնը կը չէզոքի:

Աշխարհի մեծ, կարեւոր, ծանրակշիռ, ճակատագրական խնդիրներուն քով հազիւ թէ մանրուքնե՞ր են մերինները: Թերեւս: Բայց եւ այնպէս, Հայրութէն Լոս Անճըլըս տարածուող մե՛ր աշխարհին անհրաժեշտը եւս մեծ բան չէ. հողին ու մարդուն մտահոգութեան տէր ղեկավար, խաչին հետ ի հարկին գրիչ ու խարազան բռնելու, քարոզին զուգահեռ՝ ծրագրելու, հրահանգելու կարող առաջնորդ տարապայման տեղ մը պիտի չգրաւեն կարմրուկ ծերուկին տոպրակին մէջ:

Կը բաւէ որ ունենանք անոր քայլերը դէպի մեզ ուղղելու չափ կամք ու տոպրակէն մեզի հարկաւորը դուրս քաշելու վարպետութիւն: Անկէ ետք բարի կ'ըլլայ տարին ալ, տասնամեակն ալ, դարն ալ:

Ա. Թ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ն. ՍԱՐՔՈԶԻ Փարիզ վերադարձաւ Գահիրէէն Դեկտեմբեր 31ին եւ նոյն իրիկունը Ելիզէի իր գրասենեակէն մաղթանքները կը ներկայացնէր ժողովուրդին ուղղակի (ցարդ այս ելոյթները նախապէս կ'արձանագրուէին): Պաշտօնական իր այցելութեան աւարտին, Սարքոզի յայտարարած էր Գահիրէի մէջ որ Ֆրանսա կը խզէ որեւէ շփում Սուրիոյ հետ մինչեւ Լիբանանի նախագահին ընտրութիւնը եւ այդ առընչութեամբ Սարքոզի հրաւիրած է Սուրիան որ «պատասխանատուութեան ճամբան բռնէ»: Ուրբաթ օր, Ֆրանս-Փրէսի մէկ թղթակիցը որ կը ջանար նկարահանել Սարքոզին Ճոկինկի ատեն, բիրտ կերպով խոշտանգուած է եգիպտացի ոստիկանի մը կողմէ եւ հիւանդանոց փոխադրուած է:

ՊԻԼԱՎԱԼ ՊՈՒԹԹՕ ԶԱՐՏԱՐԻ սպաննուած իր մօր կուսակցութեան (Փաքիստանի Ժողովուրդի կուսակցութիւն) գլուխը նշանակուեցաւ, օժանդակ ունենալով իր հայրը՝ Ասիֆ Ալի Զարտարին, որ փոխ նախագահ դարձած է: 19 տարեկան, նոր նախագահը կը պատրաստուէր Օքսֆորտ վերադառնալ, բայց այլեւս Իսլամապատ կը մնայ: Սպանութենէն ետք, խռովութիւնները շարունակուած են եւ աւելի քան 40 մեռեալ կար: Դեկտեմբեր 31ի լուրերուն համաձայն, շատ հաւանական կը նկատուէր որ երեսփոխանական ընտրութիւնները Յունուար 8ին տեղի չունենան: Ցետաձգման թուականը պիտի ճշդուէր Յունուար 1ին: Նոյն օրը, Պերնար Քուշնէր Փաքիստան կը մեկնէր:

ՖԱՐՔ-ի երեք պատանդներու ազատ արձակումը առկախ մնացած էր Դեկտ. 31ի առաւօտուն: Ամէն ինչ պատրաստ էր, բայց վերջին 48 ժամերու ընթացքին կը ձգձգուէր եւ Վենեցուելայի Նախագահին [illegible] Վիլլա-Չիչենցիօ, [illegible] եւ որոնց դերն էր երթալ այդ երեք պատանդները բերել, երբ ՖԱՐՔ-ը լուր տայ թէ ո՞ւր պէտք է էջք կատարեն: Հոն հաւաքուած են նաեւ Շաւէզի հիւրերը, որոնց կարգին ամերիկացի բեմադիրը՝ Օլիվըր Սթոն, որ յայտարարած էր թէ կը ներկայացնէ «Միացեալ Նահանգներու յառաջդիմական մարզերը»:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ խորհրդարանին նախագահը՝ Նապիհ Պէրի յայտարարած է Դեկտեմբեր 28ին, որ անգամ մը եւս –11րդ անգամ է–. նախագահական ընտրութիւնը կը յետաձգուի: Յաջորդ հա-

(Շար.ը Դ. էջ)

ԱՄԱՆՈՐԻ առթիւ, «Յառաջ» լոյս չի տեսներ Յունուար 1ին (Չորեքշաբթի, Յունուար 2ի թիւ): Մեր յաջորդ թիւը Հինգշաբթի, Յունուար 3:

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄԸ ԱՐՏԱՔՍՈՒՄԻ ՎՏԱՆԳԻՆ ՏԱԿ

Երկրին մէջ ապօրինի կեցութեան պատճառով Ֆրանսայէն վտարելիներէն մէկն է Նարեկ Ալեքսանեան: Ան լիսէի աշակերտ է եւ դրուած է Ռուանի մօտակայ Մէնիլ-Ամըլոյի կացարանը, առաջնորդուելու համար Հայաստան մեկնող օդանաւ մը:

Ենթական 18 տարեկան է, ձերբակալուած է Դեկտեմբեր 3ին Ալպիի մէջ. ոստիկանական խոշտանգումներու ենթակայ եղած է, մերժելով Երեւան մեկնող օդանաւը մտնել: Դեկտեմբեր 18ին փոխադրուած է Փարիզ: Առաւելագոյն 32 օր կրնայ մնալ դրուած կացարանը, ուստի մինչեւ Յունուար 5 պիտի արտաքսուի:

Երիտասարդը կը մերժէ Հայաստան վերադառնալ, այն պատճառաբանութեամբ որ տարուան մը բանտարկութեան սպառնալիքի ենթակայ է, յետոյ կը մերժէ երկու ու կէս տարուան զինուորական ծառայութիւն կատարել, առեւնին ներկայացած չըլլալով պատկան իշխանութիւններու:

Ալպիի մէջ յաճախած լիսէին ուսուցիչները եւ «Կրթութիւն առանց սահմանի» կազմակերպութիւնը շարժման անցած են արգելք ըլլալու համար իր արտաքսումին: Թուլուզի եւ Փարիզի հայ համայնքէն ալ միջամտութիւններ եղած են. այդ բոլորը այն արդիւնքը տուած են որ Թարնի նահանգապետարանին դիմում ըլլայ իր թղթածրարը վերաքննելու:

«Հիւմանիթէ» անդրադառնալով իր պարագային, կը գրէր թէ երիտասարդին գլխաւոր փափաքն է վերադառնալ Ալպի, հիւանդ եղբօրը եւ մօրը քով:

«ԱՐՏՈՅՏՆԵՐՈՒ ԱԳԱՐԱԿԸ» ՍՊԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Թավիանի եղբայրներուն ֆիլմը Դեկտեմբեր 28ին սկսած է ցուցադրուիլ Սպանիոյ մէջ: Այդ առիթով կազմակերպուած մամուլի ասուլիսին դերակատարներէն երկու սպանացի արուեստագիտուհիներ Փազ Վէկա եւ Անճելա Մոլինա ներկայացուցած են ֆիլմը: Սպանական տարբերակով՝ «Նունիկին ճակատագիրը» անոնք կարեւոր իրադարձութիւն որակած են, քանի որ նման գործով մը կ'ոգեկոչուի Հայկական Ցեղասպանութեան մէկ ու կէս միլիոն զոհերուն յիշատակը:

Ա. Մոլինա յայտնած է թէ շարժանկարին կը վիճակի ձեռք առնել պատմութեան նման անթափանցելի մնացած էջեր որոնց դրեթէ ոչ ոք կ'ուզէ անդրադառնալ: Ան յոյս յայտնած է որ ֆիլմը առիթ մը կ'ըլլայ տեղեկացնելու ու գիտակցութիւններ արթնցնելու: «Ան մեզ բոլորս կը մղէ պատասխանատու ըլլալու» ըսած է արուեստագիտուհին:

Իսկ Փ. Վէկա (որ Նունիկը կը մարմնաւորէ) իր կարգին խոստովանած է որ անտեղեակ էր նիւթին եւ ան յայտնութիւն մը եւ մարտահրաւէր մը եղած է իրեն: «Այս ֆիլմը զիս շատ խռովեց եւ դերիս մեկնաբանութեան ընթացքին զգացական խոր ապրումներ ունեցայ» ըսած է ան:

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ
2008
BONNE ANNÉE

ՄԵՐ ԱՆԿԵՂԾ ՀԱՒԱՏՔԻ ԵՒ ԱՆԽԱՌՆ ՍԻՐՈՅ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ԿԱՐԷՆ Ա. ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Թոնդրակեան անաստուածութեան առաջատարն էր Ծաղկոտն գաւառի Զարեհաւան չէնի ծնունդ Սմբատը: Նա պանդխտել էր Պարսկաստան եւ լինելով խելացի, կամքի տէր եւ ուժեղ անհատականութիւն, մազդէականութեան ազդեցութեամբ յօրինել էր մի ուսմունք որ, սակայն, հեռու էր թէ՛ պարսկական հրապաշտութիւնից եւ թէ՛ քրիստոնէական վարդապետութիւնից:

Պարսկական օտարութիւնից վերադառնալով եւ հաստատուելով Հարք գաւառի Թոնդրակ չէնի մէջ, Սմբատը ծաւալեց աշխոյժ մի քարոզչութիւն: Համախոհների շրջանից ընտրելով առաւել հաւատարիմ եւ ընդունակ երիտասարդների, նրանց դաստիարակեց որպէս իր համոզումները տարածող աշակերտների, որոնց համար հայրերի հաւատն ու ազգային արմատները որեւէ արժէք չունէին: Սմբատի աստուածամերժ եւ ազգուրաց այս գործունէութեան համար պարարտ հող էր Տիեզերական Եկեղեցուց զատուած երկրի մէջ տիրող հոգեւոր-կրօնական ու քաղաքական-հասարակական անհաստատ կացութիւնը:

Զարեհաւանցի Սմբատը աւելի առաջ գնաց, քան Եկեղեցին քաղաքականութեան հետ շփոթած հոգեւորականները: Եւ Թոնդրակեան հերձուածը մերժեց սրբազան մեռոնը, եկեղեցին ու բազմաթիւ խորհուրդները՝ պատարագը, Զատիկն ու պահքը, Սուրբ Գրքի օրէնքները ... Մի խօսքով, աղանդաւորները «հասել էին ոչ միայն մոլորութեան ափի, այլեւ անդունդի յատակ եւ դարձել էին սատանայի գործակիցներ»,- վկայում է Գրիգոր Մագիստրոսը: Նրանք ոչ միայն քարոզում, այլեւ ոչխարի մորթի զգեցած գայլի պէս յափշտակում էին հաւատացեալներին եւ ամէն տեսակ գայթակղիչ ու քաղցր խօսքերով, խաբէութեամբ մեծացնում էին իրենց հետեւորդների բանակը:

Նրանք կանանց բազմութեան հետ ապրում էին շնաւանների մէջ, պատմում է Գրիգոր Մագիստրոսը, եւ խտրութիւն չէին դնում արանց եւ կանանց եւ ոչ էլ ընտանիքների միջեւ, արուամոլութիւնը դարձել էր Թոնդրակեցիների զեխութեան եւ չհատակութեան միջոց, երբ հայ պատանիներին նաեւ պղծութեան էին վաճառում օտարներին:

Զարեհաւանցի Սմբատը ամուսինների բաժանելով՝ նրանց անկողինները պղծելու էր տալիս իր անառակ ու պարշոտ հետեւորդներին: Անհնազանդութիւնը պատժելու համար ծծկեր մանուկներին յափշտակելով մայրերի գրկից, մորթելու էր տալիս իր արբանեակներին: Բազմութեանը խոնարհ ու հնազանդ պահելու նպատակով մարդկանց սեղմում էր սարսափի ճիրանների մէջ՝ ընտանիքները բռնութիւնից տեղահանելով եւ աքսորելով:

Թոնդրակեանները աւելի քան «երկու հարիւր տարի ապականեցին ամբողջ մեր երկիրը եւ իրենց մոլորութեան այնպիսի տարուշան կանգնեցին որ Քրիստոսի հօտը անյօղաբարձ եղաւ հովիւներից եւ հովուապետերից»,- դառնացած արձանագրում է Գրիգոր Մագիստրոսը:

Նարեկայ վանականները եւ մասնաւորապէս Սուրբ Գրիգոր Նարեկացին նուիրուած էին Թոնդրակեան անաստուածութեան ու շնական բարքերը վերացնելու եւ մոլորեալներին նորէն դէպի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչի եկեղեցի դարձնելու գործին. Հային քրիստոնէական բարոյականութիւնը վերահաստատել տալու գործին:

Երբ վանականները իրենց երիտասարդ միաբանին խնդրեցին ապաշխարութեան աղօթքներ գրել Թոնդրակեան հերձուածի հետեւանքները վերացնելու եւ մոլորեալ ժողովրդին վերստին Դարձի բերելու նպատակով, Սուրբ Գրիգորը իր «Աղօթագրքի» մէջ զետեղեց նաեւ գլուխներ որոնք նուիրուած էին Տիեզերական Եկեղեցու դաւանաբանական խնդիրներին, ունէին աստուածաբանական եւ իմաստասիրական բնոյթ: Այդ գլուխները հայաստանեան բոլոր զանգուածային հրատարակութիւնների մէջ գրաքննուած են:

Սուրբ Գրիգոր Նարեկացիի աղօթքները ո՛չ թէ սեփական մեղանչումները ապաշխարելու համար են, այլ «Աղօթագիրք»ը Եկեղեցուց հեռացած, զեխ բարքերի ազդեցութեան ներքոյ ապրող, բարոյականութեան կողմնորոշումները կորցրած իւրաքանչիւր մարդու եւ այդ մարդկանց բազմութեան՝ ժողովրդի ապաշխարելու ուղեցոյցն է: Այս է պատճառը որ «Աղօթագիրք»ը դարձաւ բարոյական եւ ֆիզիքական ապաքինութեան իւրօրինակ միջոց, դարձաւ երկրորդ Սուրբ Գիրքը Աստուածային շնչով շարագրուածից յետոյ:

Աւելի քան երկու հարիւրամեակ տեւած բարքերի հետեւողական անկումը, շնացումը, արուամոլութիւնը, ընտանիքների պղծումն ու քայքայումը եւ բազմաթիւ այլ արատներ մարդկանց հասցրել էր կուրութեան՝ Գեղեցիկի նկատմամբ եւ խլութեան՝ Սիրոյ նկատմամբ:

Եթէ Նարեկայ վանքի Սուրբ միաբանների յորդորով էր որ իր ամբողջ կեանքի ընթացքին շարադրեց «Աղօթագիրք»ը, ապա նոյնը հազիւ թէ հնարաւոր լինի ասել Նահապետ Քուչակի «Հայրեններ»ի մասին, որոնք ակամայ իբրեւ զուգահեռ են ներկայանում «Երգ Երգոց»ին: Այս պարադային Գեղեցիկի ու Սիրոյ երգերը ինքնաբուխ են: Կասկած չկայ որ յետագային ոմանք Նահապետ Քուչակի հզօր ազդեցութեամբ իրենք եւս յօրինել են հայրեններ, եւ եթէ նոր յօրինուածներն էլ եկել ու խառնուել են բնօրինակներին, ապա այս երեւոյթը խիստ բնական է նաեւ մեր ժամանակների համար:

Նահապետ Քուչակի Հայրենները Սողոմոնի եւ Սաբայի Թագուհու երգասացութեան կարողութեամբ մաքրում, զտում եւ սրբացնում են

ԱՐՁԱՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ, ԿԱՄ ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ՄԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐԻԱՆԱ ՓԱՅՏԵԱՆ

Երեւանցիները արձանների պահպանութեան անասելի «հոգատարութեամբ են օժտուած»: Մոխրագոյն արձանները դարձնում են աւելի գրաւիչ ու գունագեղ: Անհրաժեշտ են տարբեր երանգի ներկեր, մի քիչ երեւակայութիւն, եւ մոխրագոյն ֆոնի վրայ գծագրւում է ֆաշիստական Գերմանիայի սիմվոլը, «Լյոլիկ եւ Պոլիկ» ֆիլմի յայտնի հերոսների նկարները, սիրած աղջկայ կամ տղայի անունը:

Դա դեռ ոչինչ: Բա, ասենք, Այվազովսկին ի՞նչ անի: Մի գիշեր յայտնի ծովանկարչի վրձինն անհետացաւ, ու այդպէս էլ Այվազովսկին մնաց առանց վրձնի: Մինչ այսօր նա փնտռում է իր սիրելի պիտոյքը, ներկապնակը ձեռքին կանգնած է Երեւանի զբօսայգիներից մէկում՝ յուսալով, որ անխիղճ բարբարոսները մի օր կը վերադարձնեն իր վրձինը: Վրձինը մի քանի անգամ վերականգնեցին, սակայն

դահավիժած զգացմունքները, եւ գետնատարած սեռային բնազդները դարձնում են վայելուչ եւ գեղեցիկ: Եւ այսպէս է որ Այրն ու Կինը դառնում են համարժէք, դառնում են ներդաշնակ եւ բնախօսական ցանկասիրութիւնը դառնում է հոգեկան լիարժէքութիւն.

Ես տըղայ ու դուն տըղայ, սիրուելուն ատենն է հիմայ·
Միջկունքդ աղեղան նման, քանի ես քաշեմ, նա կու գայ·
Քու ծիծըդ է խաղող նըռման ու առեր կըրծոցդ ի վերայ·
Քու ծոցդ առաւօտ նըման, քանի յետ բանամ, նա լուսնայ:

Եւս մէկ հայրեն.

Իմ բարձրագընաց լուսին, շատ բարեւ տար իմ կիւզելին:
– Զբարեւդ ես ի ո՞ւր տանեմ, չեմ գիտեր ըզտունն կիւզելին:
– Գընա ի վերայ թաղին, բարձր պատ ու ծառն ի միջին·
Նըստիր է ծառի շըքին, կը խըմէ իր լուրջ ապիկին,
Խըմէ ու հայրեն կ'ասէ, թ'«Ինչ անուշ է սէրն ու գինին»:

Եւս մէկ հայրէն.

Պիւլպիւլն ի յեգին, մտաւ, ի վերայ վարդին թառեցաւ,
Եբաց զիւր բարի բերան. եւ ասաց մինչեւ որ լուսացաւ,
Վարդն ալ ի փշի միջին, սաւս ի ձուն էր զայն իմացաւ·
Խզտեց զիւր կանաչ շապիկն, զկարմիր մի շուտով հագաւ:

Երբ 1902 Թուականին Արշակ Չօպանեանը ձեռնարկեց Նահապետ Քուչակի Հայրենների հրատարակութիւնը, իր իսկ խոստովանութեամբ նպատակ ունէր «ո՛չ միայն անզուգական գեղեցկութեամբ գործ մ'իր ամբողջութեանը մէջ ճանչնալու հաճոյքն ընծայել հայ հասարակութեան, այլեւ, ու մանաւանդ, այս հոյակապ յիշատակարանին յայտնութիւնովը մեր ժողովուրդին անգամ մը եւս ապացուցանել թէ ինքն ալ եղած է ցեղ մը ինքնատիպ ու բարձր գեղեցկութիւն մը ստեղծելու կարող»:

Այս նոյն մտահոգութիւնն ունենք նաեւ այսօր, աւելի քան հարիւր տարի անց, քանի որ ըստ երեւոյթին Հայը դեռեւս չի ձերբազատուել ինքնութիւնը ճանաչելուն խափանող բարդոյթներից: Աւելին. հասարակական-քաղաքական կեանքի աղէտալի անցուդարձերի հետեւանքով այդ բարդոյթները խորանալով՝ աւելի են բացայայտուել:

Դրանց մէջ առաւելագոյն չարիքը է թերարժէքութեան բարդոյթը որի պատճառը անպայման բացատրելի է, սակայն, որքան էլ բացատրուի, միեւնոյն է, Հայ մարդը բարդոյթից ձերբազատուելու համար հարկ է որ հրաժարուի կամ ապաքինուի տրկամտութիւնից: Համատարած եւ տեւական մի արատ որ Հային ստիպում է ամաչել իր Հայ լինելու համար: Եւ այս պարտի հետեւանքով Հայը դարձել է օտարասէր: Բանն այնտեղ է հասել որ այսօր, նոյնիսկ սեփական ցեղի, սեփական մշակոյթի արժէքը Հայը գնահատում է մի դէպքում միայն, եթէ այն գնահատուած է օտարի կողմից: Ընդ որում, մեծաւ մասամբ, Հայը բնաւ էլ անհրաժեշտ չի համարում մօտենալ, իւրացնել, անձամբ զգալ այդ արժէքը: Նրա համար աւելի դիւրին է պատրաստի գնահատականը ընդունել, եւ հայավարի հպարտանալ առանց հասկանալու թէ ինչո՛վ, առանց ըմբռնելու թէ ինչո՛ւ:

Այս երեւոյթի միւս երեսը աւելի քան տխուր է: «Համաշխարհային» ածականը դարձել է իւրօրինակ մի պիտակ: Առանց այդ պիտակի Հայը դժուարանում է ինքն իրեն հաւատացնել, թէ մշակութային սեփական արժէքը յիրաւի Արժէք է: Նրան հարկաւոր է անպայման «համաշխարհային» ածականը՝ առանց մտքի ծայրով իսկ անցկացնելու, թէ որպիսի ծիծաղելի դրութեան մէջ է յայտնւում իր շատ ցաւալի անճաշակութեամբ եւ անգիտութեամբ:

Սուրբ Գրիգոր Նարեկացու «Աղօթագիրքը» իբրեւ Հաւատքի ճամբայ ընտրելու եւ Նահապետ Քուչակի պոէզիան ընկալելու եւ գնահատելու համար հարկաւոր չեն համեմատութիւններ օտար արժէքների հետ: Անհրաժեշտ է միայն հաղորդակցուել Գրիգոր Աղօթողին եւ Նահապետ Բանաստեղծին, ապրել ապաշխարութեան ու Դարձի ճամբան գտնելու եւ սիրոյ ու Գեղեցկութիւնը տեսնելու կարողութեամբ, ճանաչել ժամանակը՝ որտեղ ապրել եւ ստեղծագործել են Անեղծ Հաւատքի ու Անխառն Սիրոյ միջնադարեան խառնակութիւնից դէպի Լոյս եւ Ճշմարտութիւն առաջնորդող ռահվիրաները, եւ վստահ քայլ անել մոգական մուտքով դէպի դուրս՝ այն ճամբայի վրայ որ Հայ մարդուն կը տանի դէպի Ինքնաճանաչում եւ Գեղեցիկն ու Սէրը շարունակաբար վերապրելու Հրաշքը:

հայազգի աշխարհահռչակ ծովանկարչի «արուեստի երկրպագուները» կտրել տարան այն:

Բայց դա նա էլ, ինչպէս ժողովուրդն է ասում, լաւ է պրծել: Իսկ Աւանում գտնուող Քնարի արձանը կռնատ է դարձել ·մի գիշեր էլ անյայտ «աշարկիլները» տարան Քնարի աջ ձեռքը: Իսկ, օրինակ, Հակի յայտնի արձանը կորցրել է երկու ոտքի մատները:

Մինչ վերջին տարիները Առաջին մաս տանող ճանապարհին կանգնած էր հսկայ բանուորի արձանը: Կար ժամանակ, երբ բանուորի ձեռքին մուրճ կար: Մի օր մուրճն անհետացաւ, մի քանի տարի անց էլ խորհրդային կարգերը յիշեցնող հսկայ արձանը հանեցին: Պարզ է, որ առանց մուրճի բանուոր չի լինում:

Երեւանում անգամ արձանի անետանման դէպք է արձանագրուել: «Գինեգործը» պտղոյի երեւանութեամբ գտնուող Գինեգործի արձանը մի գիշեր անհետ կորաւ՝ իր նախկին տեղում թողնելով կօշիկները: Արձանագործները գիշեր կտրել էին խեղճ Գինեգործին ոտքերից ու տարել նրան:

«Հայկական ասանձնայատուկ արձանասիրութեան» վերաբերեալ մենք զրուցեցինք ՀՀ մշակոյթի պատմութեան եւ մշակոյթի յուշարձանների պահպանութեան գործակալութեան Երեւանի տարածքային բաժնի պետ Կարօ Այվազեանի հետ: Պարոն Այվազեանի խօսքով, իրենք վերահսկող մարմին են, իսկ արձանների մասին հոգ տանելը թողնուած է թաղապետարանների վրայ:

Արձանների եւ յուշարձանների պահպանութիւնը պէտք է խմբային կազմակերպուի: Օրինակ, Կարմիր բլուրի մօտ շինարարական աղբ է կուտակւում: Պարոն Այվազեանի խօսքով, իրենք մի քանի անգամ դիմել են Շէնգաւիթ համայնքի թաղապետարան: Ամէն անգամ տարածքը մաքրւում է աղբից, բայց բնակիչները աղբը նորից բերում, այդտեղ են թափում: Այստեղ արդէն մեծ է ոստիկանութեան դերը· նա պէտք է աշխատի ժամանակին գտնել այդ «աղբաթափներին»: Օրը ցերեկով բեռնատարը կարող է կանգնել ու ամբողջ աղբը դատարկել: Բացի դրանից, մեր ժողովուրդն էլ մեծ դերակատարում ունի այս գործում: Պէտք է հոգեբանութիւն դառնայ, որ աղբը թափելու համար համապատասխան վայրեր կան: «Եթէ անգամ մոռանանք, որ դա յուշարձան է, մարդիկ պէտք է հասկանան, որ աղբը նետում են աղբամանի մէջ: Երեւանում այնքան յուշարձաններ կան, որ մենք ի վիճակի չենք իւրաքանչիւրի կողքին հսկող ոստիկան կանգնեցնենք», ասում է Կարօ Այվազեանը:

Համապատասխան վայրեր կան ոչ միայն աղբաթափութեան, այլեւ գրելու համար: Բայց թղթի վրայ գրելը դարձել է անհետաքրքիր ու ոչ արդիական: Աւելի հետաքրքիր է մեր նախնիների պէս պատերի վրայ արձանագրութիւններ թողնելը: Օրինակ, Էրեբունի ամրոցի պատերին կը գտնէք ուրարտական բազմաթիւ սեպագիր արձանագրութիւններ, դրանց կողքին յայտնուել են ժամանակակիցները՝
Լիլո + Արմեն = LOVE եւ այլն:

Արձանների «մասնակի գողութեան» համար Կարօ Այվազեանը մի քանի պատճառ է տեսնում: Նախ սոցիալական խնդիրն է: Գունաւոր մետաղի կտորները տանում, յանձնում են: Պարոն Այվազեանը յիշում է, որ 1998 թուականին գողացել էին «Սասունցի Դաւիթ» արձանի իմաստութեան թասը: Էրեբունի համայնքի թաղապետարանի միջոցներով թասը վերականգնուել է: Միւս պատճառն այն է, որ մետաղների ընդունման կէտերում ոչ մէկը չի էլ հետաքրքրւում, թէ այդ մետաղի կտորը ինչ կարող էր լինել անցեալում: Անհրաժեշտ է յանձնման պահին, օրինակ, գրանցել յանձնողի անձնագրի տուեալները: Պարոն Այվազեանի համոզմամբ, սա արդէն աւելի շատ Ոստիկանութեան խնդիրն է: Մի գուցէ նրանք պէտք է շրջեն նման «կէտերում» ու տեսնեն, թէ ինչ է յանձնուած: Երրորդ պատճառը, ըստ Կարօ Այվազեանի, այն է, որ ժողովուրդը յաճախ չըգիտի իր հերոսներին: Մինչդեռ պէտք է իմանայ եւ յարգի նրանց անունն ու յիշատակը, որ «ձեռքը չգնայ» արձանին վնաս պատճառել: Չնայած Կարօ Այվազեանը խոստովանում է, որ կան մարդիկ, որոնց սա էլ չի կանգնեցնի· յանուն փողի նրանք ամէն ինչի պատրաստ են:

Վարդան Մամիկոնեանի արձանի մօտ կատարուող շինարարական աշխատանքների հետեւանքով քանի որ յաճախ խցանումներ են առաջանում, մեքենաները նախընտրում են բարձրանալ մայթի վրայ եւ անցնել արձանի անմիջապէս կողքով: Պարոն Այվազեանի խօսքով, իրենք այդ հարցի կապակցութեամբ դիմեցին Քաղաքապետարան, տարածքը արգելափակուեց, քանի որ աստիճանների վրայով անցնող մեքենաները վնասում էին արձանը:

Ինչ վերաբերում է արձանների մաքրմանը, այս դէպքում նոյնպէս դժուարութիւններ են առաջանում: Արձանները բաժանւում են ըստ նիւթի՝ պրոնզէ եւ քարէ (հիմնականում պազալթէ): Եթէ պրոնզեայ արձաններին վնաս են հասցնում՝ դրանցից մասեր պոկելով, ապա քարէ արձանների վրայ Հայերը ցուցադրում են իրենց «նկարչական ընդունակութիւնները»: Օրինակ, Օղակաձեւ զբօսայգում կանգնեցուած Արմէն Տիգրանեանի արձանի վրայ յետեւի կողմից գրուած է fuck: Արձանը մաքրելու խնդիրը բաւականին բարդ է, քանի որ այն ծակոտկէն է, եւ ներկը ներթափանցել է այդ ծակոտկէնների մէջ: Գրուածը մաքրելու միակ ճանապարհը քարից շերտեր հանելն է, ինչը բնականաբար չի կարելի: Մնում է մէկ բան· ըսպասել, մինչեւ ժամանակը կը ջնջի թողնուած «արձանագրութիւնը»:

Կարօ Այվազեանը կարծում է, որ այս հարցերի լուծման համար ժամանակ է պէտք: Հնարաւոր չէ պարսպապատել կամ հսկանքապատել արձանները դրանք բարբարոսներից պաշտպանելու համար, բայց մի՞թէ ճիշդ է: Ժողովուրդը պէտք է սրտացաւ դառնայ արժէքների նկատմամբ:

Մ. Փ.

« Լրագիր »

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ Կեդրոնական Սանուց միութեան մէջ, Դեկտ. 2ին, բանախօսութիւն մը տուած է Զարենց գրականութեան եւ արուեստի թանգարանի տնօրէն՝ Հենրիկ Բախչինեան, նիւթ ունենալով Պաղտասար Դպիրը, որու ստեղծագործութիւնները եւ աշխատանքը քիչ ծանօթ են հանրութեան: Ան տուած է Պաղտասար Դպիրի կենսագրութիւնը: Ծընած է 1683ին եւ ուսանած է այդ շրջանի Աստուածատուր Ջուղայեցի վարժարանը եւ ունեցած է հրատարակչական, մանկավարժական գիտական ու գրական գործունէութիւն, հրատարակելով մեծարժէք հատորներ հանրածանօթ անձերու մասին: Ան ունի նաեւ 200է աւելի մեծ ու փոքր ծաւալով չափածոյ գործեր՝ տաղեր, յորդորակներ, քառեակներ, հոգեւոր եւ աշխարհիկ տաղեր, ներբողներ, թաղման ողբեր, խրատականներ, սիրոյ եւ կարօտի երգեր: Հուսկ, Հենրիկ Բախչինեան ներկայացուցած է Պաղտասար Դպիրէն կարգ մը տաղեր: Աւարտին, ներկաները գնած են Պաղտասար Դպիրի գիրքը, որ սահմանափակ թիւով էր եւ գոհացում չէ տուած բոլորին:

⁂

ՄՈՆՐԷԱԼԻ ՄԷՋ, Նոյ. 30ին, պաշտօնական բացումը կատարուած է հայաստանցի արուեստագէտներու ցուցահանդէսին կազմակերպութեամբ ՀԲԸՄ-ի տեղւոյն մասնաճիւղին: Վարչութեան ատենապետը Արմէն Պչաքճեան ողջունած է ներկաները եւ յայտնած թէ ներկայացուած գործերը կը պատկանին Հայաստանցի համբաւի տիրացած արուեստագէտներու, որոնց կարգին է Վահրամ Դաւթեան: Ցուցահանդէսը տեւած է երեք օր:

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի հրատարակչատունը լոյս ընծայած է «Ընդհանրական եկեղեցու հայրեր» մատենաշարէն նոր հատոր մը· ան Ս. Կիւրեղ Երուսաղէմացիի «Կոչումն ընծայութեան» գործն է. թարգմանուած է հին յունարէնէն Սիմոն Գրգեաշարեանի կողմէ: Ճառերու այս հաւաքածոն կարեւոր աղբիւր է վաղ քրիստոնէական եկեղեցիի դաւանանքի պաշտամունքի ուսումնասիրութեան:

«Կոչումն ընծայութեան» առաջին անգամ հայերէնի թարգմանուած է Ե. դարուն. տպագրուած է 1727ին Պոլիս: Հայերէն թարգմանութիւնը կը պարունակէ 18 ճառ. ներկայի հրատարակութեան թարգմանութիւնը որ բնագիրէն կատարուած է, ամբողջական է: Կը պարունակէ 23 ճառ:

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍ ԵՐՐՈՐԴ

ԱՆԴՐԾՈՎԵԱՆ ՓԱՌՔ

Այվազովսկին յիշեց, թէ ինչպէս երկու տարի առաջ Հռոմում Թըրնըրը ուշադրութեան առաւ իր կտաւները եւ նոյնիսկ բանաստեղծութիւն նուիրեց իրեն: Ցիշողութիւններով տարուած՝ նա չնկատեց, թէ ինչպէս շոգենաւը կանգ առաւ եւ թէ ինչպէս ուղեւորները ցած իջան: Սթափուեց միայն այն ժամանակ, երբ լսեց Թըրնըրի ձայնը:

Թըրնըրը գալիս էր դէպի իրեն՝ երիտասարդ նաւավարի ուղեկցութեամբ, որը շարժւում էր նրանից կէս քայլ հեռաւորութեան վրայ, դրանից երեւում էր, թէ Անգլիայի նաւաստիներն ինչքան շատ էին յարգում իրենց ծովանկարչին:

Իսկ մի քան րոպէ անց, Թըրնըրը Այվազովսկուն առաջնորդեց նաւաստիների խորտկարանը: Հետաքրքիր էր տեսնել, թէ ինչպէս փոքրիկ հաստատութեան բոլոր յաճախորդները վեր թռան տեղներից եւ ընդառաջ եկան Թըրնըրին: Բրիտանական գեղարուեստից թագաւորական Ակադեմիայի փրոֆէսօր իւրային մարդ էր այստեղ: Նա արտաքինով էլ քիչ էր տարբերւում նրանցից· ամրակազմ, թիկնեղ եւ ամուր մկաններով, թարմ սափրած դէմքին՝ կղմինտրեայ կարմրաւուն, առողջ մի երանգ: Եւ այն բանից, թէ ինչպէս էր խմում մուգ շէրրին, ե՛ւ նրանից, թէ ինչպէս էր բոլորի նման անուանում իր հանգուցեալ հօրը՝ oլտ տէտ, այդ ամէնի մէջ զգացւում էր նրա վաղեմի ընդհանրութիւնը այս մարդկանց հետ, որոնք իրենց ծագումով եւ ճաշակներով կապուած էին ծովի հետ: Անուանի նկարիչը ինչպէս եւ նրա նաւաստի ընկերներն իսկական մարդ էին համարում միայն նրան, ով կապուած էր ծովի հետ, մնացած բոլորին անուանում էին «ցամաքի անբաններ»: Ահա թէ ինչու Թըրնըրի ընկերները մի փոքր մտահոգուեցին՝ տեսնելով հիմա նրա կողքին ճեճեթլմէնին: Այն ժամանակուանից ինչ նրանք ճանաչում էին սըր Ջոզէֆի, նա գրեթէ միշտ մենակ էր յայտնըւել այստեղ, կամ էլ իր նկարիչ աշակերտներից մէկնումէկի հետ: Ահա ինչու հիմա նաւաստիները՝ հայեացքները նկարչին ուղղած, տարակուսանքով էին նայում նրան:

Իսկ Թըրնըրը, քթի տակ ժպտալով եւ չթաքցրած գոհունակութեամբ ըմբոշխնելով այս տեսարանը, լուռ ու խորիմաստ հայեացքը անշտապ պտըտում էր մէկից միւսին եւ միայն մի քանի րոպէ անց, երբ լարուածութիւնն ահա-ահա պէտք է պայթեցնէր նրանցից որեւէ մէկի կորական խօսքով, դանդաղօրէն արտաբերեց իր խռպոտ ձայնով.

– Ի՞նչ էք աչքներդ պլշել. ձեր կարծիքով ծերուկ Ջոզէֆը «ցամաքի անբա՞ն» է ձեզ բերել: Իսկ ես, ահա թէ ինչ կ՚ասեմ ձեզ. այս պատանին ծովային տեսարանների պատկերմամբ շատ շուտով ստուերի տակ կը գցի իրեն՝ Թըրնըրին, իսկ ծովային գործի իր իմացութեամբ ձեզանից իւրաքանչիւրին կը ծալի – կը դնի գրպանը: Ծովը նա ուսումնասիրել է եւ գիտէ Լուսիկի ու Լազարեւի նման ծովակալների հետ նաւարկութիւնների մասնակցելով:

Վաղուց է ինչ այս խորտկարանի պատերի մէջ այսպիսի ցնծալի աղմուկ չէր բարձրացել: Իսկ մի քանի րոպէ անց նաւաստիների ամբողջ ուրախ խումբը արդէն բաժակ է խփում Նորեկ նկարչի հետ:

Այվազովսկու ժամանման հետեւեալ օրն իսկ Թըրնըրը նրան առաջարկեց ճանապարհորդութեան մեկնել Անգլիայով…

Պայմանաւորուած ժամին Թըրնըրը նրա յետեւից հիւրանոց եկաւ փոքրիկ կապոցը ուսին՝ մահակի ծայրին անցկացուած: Ճիշդ այդպիսի մի փայտ էլ բերել էր Այվազովսկու համար: Այսպէս սկսուեց երկու նկարիչների հետիոտն շրջագայութիւնը Անգլիայով:

Այվազովսկին շուտով համոզուեց, որ ինքը ճանապարհի ընկեր ունի սուրբ մի մարդու, մի երկրորդ Ֆրանսուա տ՚Ասիզ, այն տարբերութեամբ, որ այս սրբի կրօնը գեղանկարչութիւնն էր: Իրենց այս ճանապարհորդութիւնը Թըրնըրն անուանում էր գեղեցիկի որոնում: Նա իր թրի նման սուր հայեացքը շարունակ յառում էր առջեւում բացուող գեղեցիկ տեսարաններին եւ ժամանակ առ ժամանակ գրառումներ անում նօթատետրում: Իսկ յաջորդ առաւօտեան շատ գիւղական համեստ պանդոկում գիշերելուց յետոյ, արդէն նստում էր ջրաներկերի առաջ: Նկարում էր, ջնջում կամ դանակով քերում, ապա սպունգով լուանում, եւ հանդըստանում էր միայն այն ժամանակ, երբ թափանցիկ «աքուարէլ»ի վրայ մի երանգը աննկատելիօրէն փոխարինւում էր մէկ ուրիշով:

(Շար. 137)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Րաֆֆի Պալըգճեան 100 եւրօ կը նուիրէ «Յառաջ»ին իր մօր Հռիփսիմէ Պալըգճեանի մահուան 8րդ տարելիցին ի յիշատակ։

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

Ciné-Club
«Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage
de **Robert GUEDIGUIAN**,
réalisateur

Jeudi 10 janvier à 20 heures
LES KHATCHKARS ENTRENT AU LOUVRE
Un film d'**Alain Tyr**
et **Jean-Pierre Séférian**

Deux itinéraires qui se croisent : l'aventure du transport des khatchkars d'Arménie au Louvre et le parcours d'un plasticien qui découvre ses origines.

Directeur des programmes :
ARTO PEHLIVANIAN
P.A.F. : 5 euros — Réduit : 3 euros

UCFAF
6 Cité du Wauxhall — 75010 Paris
Métro: République

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 5

Ճրագալոյց Սուրբ Ծննդեան
Տօն է մեր համայնքի մանուկներուն համար։

Այս առթիւ, ժամը 16·30ին,
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ
Հոգեւոր Հովիւ
Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ
կը մատուցանէ պատարագը։

ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԱԲՈՎԵԱՆ
միօրեայ դպրոցի հոգաբարձութիւնը
եւ
Մայր Եկեղեցւոյ Վարչական Խորհուրդը
այդ նոյն առիթով կը կազմակերպեն

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

պատարագէն վերջ, Մշակոյթի Կեդրոնի «Ա. Զրբաշեան» սրահին մէջ։

Կը ժամանէ ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱ-ն բաշխելու համար նուէրներ համայնքի բոլոր մանուկներուն։

Մեծ հաճոյքով կը հրաւիրուին ձեր փոքրիկները մասնակցելու Ծնունդի տօնախմբութեան։

Կը խնդրուի յայտնել թիւը այն մանուկներուն, որոնք պիտի ուզեն, ծնողներու հետ միասնաբար, դիմաւորել Հայ Կաղանդ Պապան։

Ծնողքնե՛ր, մանուկնե՛ր, եկէք բազմութեամբ՝ միասին տօնելու Սուրբ Ծընունդը։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ԾՆՆԴԵԱՆ ՃԱՇ ԵՒ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ

Կապոյտ Խաչի Լիոն-Վիլէօրպանի «Արաքս» մասնաճիւղը կը հրաւիրէ ձեզ միասին տօնելու Ծնունդը, ընտանեկան ճաշի մը շուրջ՝

Կիրակի, Յունուար 6, ժամը 12·30ին Վիլէօրպանի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ։ Ճաշի աւարտին, մասնաճիւղին միօրեայ վարժարանի աշակերտները պիտի արտասանեն, երգեն ու պարեն ընդունելով Կաղանդ Պապան, որ պիտի բաշխէ նուէրներ ներկայ բոլոր երախաներուն։

Արձանագրութեան համար դիմել՝
04·78·45·17·55 թիւին
կամ Մշակոյթի Տան՝ 04·78·26·45·10։

□

ASNIERES

Pour fêter en famille
dans une ambiance chaleureuse
arménienne
la Section d'Agnouni» d'Asnières
organise
un **DINER DANSANT**
à l'occasion du Noël Arménien
le Samedi 5 JANVIER
à partir de 20h30
animé
par l'Orchestre **Alexandre Shirinyan**
Salle Francis Delage
anciennement Concorde
27 rue de la Concorde —
92600 ASNIERES

Réservation auprès de :

— Araxi : 01. 48. 41. 54. 23
— Emma : 06. 10. 05. 64. 21

□

Section «D. MISSAKIAN»
de Sevran-Livry
REPAS DE NOEL ARMENIEN
le samedi 5 janvier à 20h30
à la Maison de la Croix Bleue
17 rue Charles Péguy —
93190 Livry-Gargan

Nous vous attendons nombreux pour passer une agréable soirée.
Réservations auprès de :
— Madeleine : 01. 43. 83. 87. 68
— Nilva : 01. 42. 36. 33. 73 (10h-17h).

□

Date à retenir

ARNOUVILLE

La Section **ASTRIG** d'Arnouville-lès-Gonesse de la Croix Bleue, vous prie de bien vouloir retenir la date du **samedi 29 décembre** car **TALINE** revient en France pour un concert de Noël.

TALINE seule artiste consacrée aux enfants et reconnue «star» aux Etats-Unis, va se produire pour la seconde fois à Paris.

Deux représentations exceptionnelles auront lieu dans la même journée à 14 heures et à 17 heures, à Paris 9ème.

Pour tout renseignement :
- Carmen au 01 39 94 84 23 / 06 14 65 65 61

ou
- Hripsimée au 01 39 87 08 73.

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 5
ՃՐԱԳԱԼՈՅՑ
ԾՆՆԴԵԱՆ ԵՒ
ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ
Տեառն մերոյ
Ժամերգութիւն եւ Մարգարէական
Թուղթերու Ընթերցում ժամը 16:30
Խթման պատարագ ժամը 17:30

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 6
ԾՆՈՒՆԴ ԵՒ
ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆ
Տեառն մերոյ
ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ
Ժամերգութիւն ժամը 9:30
Պատարագ ժամը 10:30
և ՋՐՕՐՀՆԷՔ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 7
ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ
Պատարագ ժամը 10
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ՝
ՎԱՍՆ ՀԱՄՕՐԷՆ ՆՆՋԵՑԵԼՈՑ

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 6
ԾՆՈՒՆԴ
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8·30ին։
Հանդիսաւոր պատարագ՝ ժամը 9·45ին։
Ջրօրհնէքի աւանդական արարողութիւն։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ
Պատարագը կ'երգէ Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Խաչիկ ԵԸԼՄԱԶԵԱՆ-ի։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 7
Յիշատակ Մեռելոց
Պատարագ՝ ժամը 10ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 5
Ճրագալոյց Սուրբ Ծննդեան
Երեկոյեան ժամերգութիւն՝ ժամը 16ին։
Ընթերցուածք՝ ժամը 16·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 17ին։
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՑ ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Հոգեւոր Հովիւ
Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 6
ՏՕՆ ԾՆՆԴԵԱՆ
ԵՒ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին։
Յաւարտ պատարագի Ջրօրհնէքի արարողութիւն կը կատարուի։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՑ ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին եկեղեցւոյս Կոմիտաս երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Յովհաննէս ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ-ի։ Երգեհոնահար՝ Օր. Գայեանէ ԳԷՈՐԳԵԱՆ։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 7
Մեռելոց
Պատարագ՝ ժամը 10ին։
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՑ ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 13
Տօն Անուանակոչութեան
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11·45ին։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13 rue du Perche 75003 Paris

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 6
ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆ
ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ
Պատարագ՝ ժամը 11ին։
Կը պատարագէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ
ժամը 13ին՝ ճաշ։

(Շար. Ա. էջէն)

ւաքոյթը տեղի կ'ունենայ Յունուար 12-ին։ Խնդրոյ առարկայ են միշտ երկու օրինագիծեր։ Առաջինը կը նախատեսէ բացառիկ նստաշրջան մը Յունուար 1էն Մարտ 17, թոյլ տալու համար նախագահական ընտրութեան կազմակերպումը։ Երկրորդը կ'առաջարկէ սահմանադրական փոփոխութիւն մը, որ թոյլ տայ զօր. Սլէյմանի ընտրութիւնը։ Պէրի, որ ընդդիմութեան գլուխն է, դէմ է երկու օրինագիծերուն։

ԶԱՏԻ բանտէն փախչող փոխադրուեցան «Զոէի Տապան»ին վեց Ֆրանսացիները, որոնք ութ տարուան տաժանակիր աշխատանքի դատապարտուած են եւ անմիջապէս Ֆրէնի բանտը առաջնորդուեցան։ Հաւանական կը նկատուի որ տաժանակիր աշխատանքը բանտի պատիժով փոխարինուի քանի Ֆրանսա չունի այլեւս տաժանակիր աշխատանքի դրութիւնը։ Ժամանումէն իսկ վեց անդամները նոյն միասնական դիմագիծը չեն ներկայացուցած եւ ընտանիքներն ալ սկսած են դժգոհութիւն յայտնել եւ պատասխանատու նկատել միայն ղեկավարը՝ Էրիք Պրըթոն, որու զոհերը եղած են միւսները։

ՔԵՆԻԱՅԻ մէջ 12 հոգի սպաննուած են խռովութիւններու ընթացքին որոնք կը յաջորդէին նախագահ Մվայ Քիպաքիի վերընտրութեան։ Շատեր չեն ընդունիր այս վերընտրութեան արդիւնքները ըստ որոնց Քիպաքի 200 հազար ձայնի առաւելութեամբ ընտրուած է։

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 31 ժամը 22ին, Կիպրոս եւ Մալթա եւրոյի գօտին կ'ընտրէին եւ կը դառնային 14րդ եւ 15րդ անդամները եւրոյի գօտիին։

ՊԻՆ ԼԱՏԷՆ կրկին հրապարակ ելած է 56 վայրկեան տեւող տեսերիզի մը միջոցաւ եւ որու ընթացքին կը հրաւիրէ մահմետականները որ զօրավիգ չըլլան Իրաքի կառավարութեան։ Կը ձաղկէ նաեւ Իրաքի իսլամական (սիւննի) կուսակցութիւնը, որ կը պայքարի մուճահետտիններու դէմ փոխանակ անոնց միանալու։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ ԵՌԱԲԼՈՒՐ ԱՅՑԵԼԱԾ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան ընկերակցութեամբ Ազգ. Ժողովի նախագահին, վարչապետին, նախարարներու եւ այլ պաշտօնատարներու, Շաբաթ, Դեկտ. 29ին այցելած է Եռաբլուրի պանթէոնը եւ յարգանքի տուրք մատուցանած հոն թաղուած նահատակներու յիշատակին։ Այցելուները ծաղիկներ զետեղած են զօր. Անդրանիկի ու նախկին վարչապետ Վազգէն Սարգսեանի շիրիմներուն, Արցախեան պատերազմի զոհերու յուշակոթողին։

Ամանորի եւ Ծնունդի նախօրեակին տարեվերջի այցը Եռաբլուր այլեւս աւանդական դարձած է Հայաստանի պետական աւագանիին համար։

⁂

ԾՆՈՒՆԴՆԵՐՈՒ ԱՃԸ ԽԹԱՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Կառավարութեան որոշումով երրորդ եւ յաջորդ նորածիններուն համար տրուող դրամական օժանդակութիւնը 200էն բարձրացած է 300 հազար դրամի (մօտ 1·000 տոլար)։ Առաջին եւ երկրորդ զաւակներուն ծնունդին յատկացուող գումարները (35 հազար դրամ) անփոփոխ պահուած են, ինչպէս նաեւ երախային առաջին դասարան մուտքին տրուած գումարը (20 հազար դրամ)։ Կրկնապատկուած է ընտանիքի անդամի մը մահուան սպարազային եղած յատկացումը եւ բարձրացած 50 հազար դրամի։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Հ·Մ·Ը·Մ· - ՖՐԱՆՍ

ՃԱՇ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Մասնակցութեամբ՝
«ԿՈՄԻՏԱՍ» նուագախումբին
Երգիչ՝ ՅՈՎՍԷՓ

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 12ին
ժամը 20·30էն սկսեալ

Հասցէ՝
Le Méridien «ETOILE» — Salon «RENOIR»
81 Bld. Gouvion St. Cyr — 75017 Paris

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն՝
06·80·88·12·24 / 01·44·05·17·77

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 3
JEUDI
3 JANVIER
2008

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.863 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 83e ANNEE — N° 21.863

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՐՔՈԶԻ կրկին խոստացաւ, ամանորեան իր մաղթանքներուն առեն, որ ամէն բանով պիտի զբաղի, բայց ժամանակ պէտք է, ամէն ինչ մէկ օրուան մէջ չի կարգադրուիր: Նորութիւն մը բերելու համար հրապարակ դրաւ նոր լոզունգ մը՝ «պէտք ունինք քաղաքակրթութեան քաղաքականութեան մը» որուն բնոյթը չբացատրեց: Կրնայ սխալներ գործած ըլլալ, բայց ինչ որ ըրած է, միայն Ֆրանսայի շահուն համար եղած է: Նոր վերածնունդ մը կը տեսնէ աշխարհի համար եւ կ'ուզէ որ Ֆրանսա այդ վերածնունդին հոգին ըլլայ:

ՔԵՆԻԱՆ քաղաքացիական պատերազմէն աւելի ցեղային հակամարտութեան մը մէջ խրած է եւ Յունուար 2ին, մեռեալներու թիւը 300էն աւելի էր: Բացայայտ է որ բախումները ծագած են, երբ յստակ էր այլեւս որ Նախագահին վերընտրութիւնը զեղծարարութեան արդիւնք է, ինչպէս խոստովանած է ընտրական յանձնախումբին նախագահն իսկ, որ յայտարարած է թէ ճնշումներու ենթարկուած է: ԱՄՆ նախ շնորհաւորած էին Քիպաքին իր վերընտրութեան առթիւ, յետոյ յետքայլ ըրած են եւ բանբերը ճշդած է «ոչ ոք ունինք շնորհաւորելիք»: Եօթը էջնոց փաստաթուղթ մը կը հաստատէ ընտրութիւններու խարդախութիւնները: Տեղւոյն վրայ կռիւներ, աւելի ճիշդ ջարդերը, սարսափի մթնոլորտ մը ստեղծած են: Կրակի տրուած է եկեղեցի մը ուր երեսուն հոգի ապաստանած էին, որոնց մէջ բազմաթիւ մանուկներ: Եկեղեցին կը գտնուէր Էլտորէթ, երկրին արեւմտեան շրջանը: Ինչ որ կը կատարուի ցեղային մաքրագործումի բնոյթ առած է եւ մեռեալներէն զատ 70 հազար հոգի ալ տեղահանուած է: Յունուար 2ին, համեմատական հանդարտութիւն մը կը տիրէր Նայրոպի, բայց ընդդիմութեան նախատեսած Յունուար 3ի ցոյցն ալ (թէեւ արգիլուած) մտահոգութիւն կը պատճառէր:

ՖԱՐՔ-ի երեք պատանդներու ազատ արձակումը ձախողեցաւ ի վերջոյ եւ օրերու բեմադրութիւնն ալ, որ միջազգային նկարագիր առած էր, վերջ գտաւ: Յունուար 1ին, Գոլոմպիոյ իշխանութիւնները պատասխանատուութիւնը կը ձգէին ՖԱՐՔ-ի վրայ եւ փոխադարձաբար: Գործողութիւնը Էմմանուէլ մկրտուած էր այն մանուկին անունով, զոր Գլարա Ռոխաս ունեցած էր կեռիլլայի մը հետ եւ որ մէկն էր ազատ արձակուելիք երեք պատանդներէն: Գոլոմպիոյ նախագահը մետասաներորդ ժամուն յայտարարեց թէ գործողութիւնը ձախողած է որովհետեւ երեք տարեկան մանուկը այլեւս ՖԱՐՔ-ի ձեռքը չէր եւ ուրեմն չէր կրնար տէր մնալ իր խոստումին: Ըստ նոյն աղբիւրին, երախան ամիսներէ ի վեր Պոկոթայի մէկ որբանոցն է, բայց հարցն այն է որ ինչո՞ւ ՖԱՐՔ-ը խոստացած էր նաեւ անոր ազատ արձակումը, երբ մանուկը իր ձեռքը չէր: ՖԱՐՔ-ի համար ապահովութիւն չկար, թէեւ նախագահ Ուրիպէ կը վստահեցնէր թէ զինուորական ոչ մէկ ձեռնարկ նախատեսուած էր, ինչպէս խոստացած էր նախագահ Շաւէզի:

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ երեսփոխանական ընտրութիւնները հաւանաբար յետաձգուին Փետրուարին (տեղի պէտք է ունենային Յունուար 8ին), բայց արդէն իսկ բուռն հակամարտութիւն մը ծայր տուած է Պութթօ ընտանիքին եւ նախագահ Մուշարաֆի միջեւ: Պենազիր Պութթոյի ամուսինը կ'ուզէ որ քննութիւն մը կատարուի մահուան պարագաներուն մասին, քանի ալ-Քաիտան ալ ուրացաւ թէ մահափորձը իր գործը եղած ըլլայ: Խնդրոյ առարկայ են նախագահին շրջանակները, բայց Պ. Պութթոյի ամուսինը մերժած է որեւէ դիազննութիւն: Միւս կողմէ, կը պնդէ որ ընտրութիւններու թուականը պէտք չէ փոխուի:

ԱՄԱՆՈՐԻ գիշերը համեմատաբար հանդարտ անցած է Փարիզի մէջ, հակառակ անոր որ 400 հազար հոգի հաւաքուած էին Շան զ'Էլիզէ: Պաշտօնական աղբիւրներու համաձայն 40 հազար կառքեր կրակի տրուած են 2007ի ամբողջ տարուան երկայնքին, բայց ոստիկանութեան համար թիւը շատ աւելի մեծ է: Այդ առընչութեամբ մրցանիշ կոտրած են Նանթ, Սթրազպուրկ եւ Թուլուզ քաղաքները:

ՊՈՒՐՈՒՆՏԻի մէջ, Ֆրանսուհի մը որ մաս կը կազմէր սովի դէմ մարդասիրական կազմակերպութեան մը, սպաննուած է իր կառքին մէջ, կողքին գտնուող կինն ալ ծանրօրէն վիրաւորուած, ինչ որ ապացոյցը կը թուի հասարակ ոճրագործութեան մը: Կազմակերպութիւնը վերջ կու տայ Պուրունտիի իր գործունէութեան:

ԳԱԶԱՅԻ մէջ բուռն կռիւներ տեղի ունեցած են Ֆաթահի եւ Համասի տարրերուն միջեւ, որոնց հետեւանքով 7 մեռեալ եւ տասնեակներով վիրաւորներ կային: Միջադէպեր ծայր տուած են, երբ Ֆաթահը համախմբում մը կազմակերպած էր շարժումին 42րդ տարեդարձին առթիւ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ բոլոր հանրային վայրերու մէջ ծխելը արգիլուած է Յունուար 2էն ի վեր եւ հսկողութիւնն ալ շատ խիստ պիտի ըլլայ: Այդ ուղղութեամբ առողջապահութեան նախարարուհին ալ՝ Ռոզըլին Պաշըլօ անակնկալ այցելութիւններ կը կատարէր Յունուար 2ին, սրճարաններու եւ ճաշարաններու մէջ: Օրինազանց ծխողը 68 եւրոյի տուգանքի կ'ենթարկուի եւ շատ աւելի խիստ պատիժներու՝ հանրային վայրերու պատասխանատուները: Այդ պատիժները կը սկսին 135 եւրոյով եթէ արգիլումը չէ ծանուցուած եւ կրնայ մինչեւ 750 եւրոյի հասնիլ, եթէ քաջալերանք կայ (օրինակ՝ մոխրաման մը սեղանին վրայ):

ԽԱՐԹՈՒՄԻ մէջ (Սուտան) ամերիկացի դիւանագէտ մը եւ իր կառքին վարորդը սպաննուած են Յունուար 1ին: Սուտանի իշխանութիւնները բացառած են ահաբեկչական արարք մը, թէեւ հակամերիկեան տրամադրութիւնները սաստկացած են երկրին մէջ:

ՊԱՂՏԱՏԻ արեւելեան շրջանը, Յուն-

(Շար.ը Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՎԱՐՉԱՊԵՏԱԿԱՆ ՔՆՆԻՉ ԽՈՐՀՈՒՐԴ Հ. ՏԻՆՔԻ ՈՃԻՐԻՆ ՀԱՄԱՐ

Վարչապետ Թ. Էրտողանի հրահանգով, Հ. Տինքի ոճիրին համար քննիչ խորհուրդ մը կազմուած է: Անոր մղիչը եղած է Հ. Տինքի կնոջ նամակը ուր զարմանք յայտնուած է վարչապետին, արդարութեան այսքան դանդաղ ընթացքին. նաեւ վախ որ այս ոճիրը եւս առանց ամբողջական լուսաբանութեան, քօղարկուած կը մնայ:

Քննիչ խորհուրդը բաղկացած է երեք հոգիէ. մօտ է, կ'ըսուի, աւարտելու իր տեղեկագիրը: Ան պիտի ամփոփէ ամիսներ տեւած գաղտնի հարցաքննութիւններու եզրակացութիւնը: Հարցաքննութիւններ, որոնց մանրամասնութիւններուն Տինք ընտանիքն իսկ տեղեակ չէ: Խորհուրդը քննած է թէ՛ Պոլսոյ, թէ՛ Տրապիզոնի անցքերուն զարգացումները, ունկնդրած հեռաձայնային խօսակցութիւնները, կարդացած նամակներն ու տեղեկագիրները:

Ատոր զուգահեռ, քննարկումները կը շարունակէ Խորհրդարանի Մարդկային իրաւունքներու յանձնախումբն ալ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Ռ. ԴԱՒՈՅԵԱՆ ՀՅԴ-էն ՀԵՌԱՑՈՒԱԾ

Ծանօթ բանաստեղծ Ռազմիկ Դաւոյեան որ սովետական կարգերու անկումէն ետք յարած էր Հ.Յ.Դ.-ի, հեռացուած է: Տրուած պատճառը այն է որ ան կուսակցութեան կանոնադրութիւնը անարգած ու նախագահական ընտրութեան այլ թեկնածուի ի նպաստ քարոզչութիւն կատարած է:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՅԻՍՈՒՍ ՄԱՆՈՒԿԸ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՄԵԹՐՈՅԻՆ ՄԷՋ ԱԼ ԿՐՆԱՅ ԾՆԻԼ...

Ասկէ քանի մը շաբաթ առաջ «Յիսնակի» շրջանին մէջ մտանք: Ֆրանսայի մեր գաղութին մէջ ո՞վ լսած է այդ մասին եւ ո՞վ պիտի ապրի այդ բացառիկ շրջանը: Երկրի ամէնէն աննշան գիւղէն մինչեւ «Լոյս քաղաք»ը պողոտաները, հրապարակները, մեծ ու փոքր խանութները իրենց ամանորեայ զարդարանքները հագած են: Ամէն տեղ տօնածառերն ու պսպղացող դրասանգները կը փայլին ամբոխներուն մոռցնել տալու համար առօրեայ մը որ հեռու է միշտ փայլուն ըլլալէ:

Ծննդեան տօնը, յատկապէս արեւմտեան Եւրոպայի մէջ, այլեւս դարձած է աշխարհիկ տօն մը՝ առեւտրականներու տօնը: Սակայն ան կը կրէ տակաւին հոգեւոր որոշ դրոշմ. եկեղեցիներուն մէջ կը զետեղուին մսուրներ, դասական երաժշտութիւն սփռող ձայնասփիւռները իրենց ալիքները կը յատկացնեն գլխաւորաբար Պախի Ծննդեան յօրինումներուն: Մարդասիրական, բարեսիրական կազմակերպութիւններ արշաւներու կը ձեռնարկեն: Կը սկսի «Գթութեան» ընդհանուր շրջան մը: Հանրային ճաշարանները իրենց դռները լայն կը բանան հիւրընկալելու համար երիտասարդ անգործները, անպաշտպան մնացած ծերերը, շրջուն խմբակներ ամէն գիշեր թաղէ թաղ թափառաշրջիկներուն ապուր կը բաժնեն, հանրախանութներուն առջեւ տեղի կ'ունենան պարէնի կամ հնչիւն դրամի հանգանակութիւններ: Ամէն գիշեր սակայն հարիւրաւոր, հազարաւոր մարդիկ՝ շէնքերուն, հանրախանութներուն կամ դրամատուներու շքեղ մուտքերուն առջեւ իրենց նախնական անկողինները փռած, բարակ վերմակի մը, կամ քնապարկի մը մէջ ծրարուած, մայթերուն վրայ կը պառկին: Ուրիշներ ապաստանած են մարդասիրական կազմակերպութիւններու կողմէ տրամադրուած վրաններու տակ փարիզեան հարուստ թաղամասերուն մէջ, կամ մայրաքաղաքի օղակաձեւ պողոտային կամուրջներու կամարներուն տակ: Այս տարի, նախատօնական այս շրջանը առաւել եւս նշանակութիւն ստացաւ: Երկիրը դեռ ինքզինքը չէր վերագտած փոխադրական միջոցներու երկար ու ծաւալուն գործադուլներէն յետոյ երբ վրայ եկան ուսանողական ցոյցերը եւ Փարիզի հիւսիսային արուարձաններուն ծանօթ խռովութիւնները: Գաղտնիք մը չէ, հակառակ նորընտիր նախագահին յորդորներուն, երկրի ընկերային մթնոլորտը չափէն աւելի մռայլ է՝ ոչ սիրտ կայ ոչ ալ եռանդ: Տօնական օրեր կ'ապրինք, բայց տրամադրութիւն չկայ կարծէք: Այս բոլորէն միայն կը զարտուղին երախաներուն ուրախութեան բացագանչութիւնները մեծ խանութներուն ցուցափեղկերուն առջեւ: Մեծերը պարզապէս մեքենականօրէն պատրաստուեցան տօնական այս օրերուն: Ընկերութեան մը մէջ ուր հոգեւորը այսքան նահանջած է. ուր նիւթականը կը միտի լեցնել հոգիներուն պարապութիւնը, երբ նիւթը կը սպառի, կամ կոպիտ ձեւով ըսուած՝ դրամը կը սկսի պակսիլ, ինքնաբերաբար մարդոց տրամադրութիւնն ալ կը նուազի շիջանելու աստիճան: Ամբողջ ընկերութիւնը մէկ մարդու նման կ'իյնայ հաւաքական հոգեկան անկումի մը մէջ: Այդ մասին համոզուելու համար կը բաւէ Էռ.Ը.Էռ.-ով կամ մեթրոյով ճամբորդել եւ մարդոց երեսները դիտել:

Սակայն գիշեր մը, տուն վերադառնալու ժամանակ, նոյն այդ մեթրոյին մէջ, Կառ-տը-Լիոնի կայարանը, յանկարծ երեւցաւ նորածինի մը դէմքը: Իր օրօրոցը վականին մէջտեղը զետեղուած խաղաղ կզզիի մը նման էր ալեկոծ ովկիանոսի մը մէջ: Նորածին երախան, մանչ կամ աղջիկ՝ կարեւոր չէ՛, կարծէք Յիսուս մանուկն էր մսուրին մէջ պառկած: Տեսարանը պարզապէս զարմանալի էր ու հմայիչ՝ բոլորին նայուածքը ուղղուած էր դէպի երախան: Մանուկին երեսէն մեղմ ու հանդարտեցնող փայլ մը կը շողար: Իր շուրջը հաւաքուած բոլոր չափահասներուն խոժոռ դէմքերը կը լուսաւորուէին ձեւով մը քնացած այդ երախային խաղաղ ներկայութենէն: Կարծէք իր մարդկային յատկանիշերէն զրկուած այդ ամբոխը որ դեռ քանի մը վայրկեան առաջ անգթաբար հրմշտելով եւ ոտնակոխ ընելով ամէն ոք կը սեղմուէր գնացքին մէջ, իր մարդկութիւնը կը վերագտնէր, շնորհիւ այդ երախային: Այդ վայրկեանին հասկցայ որ այդ քանի միլիառերորդ նորածին մարդուն ընդմէջէն, խորհրդաւոր ձեւով, Յիսուս կը ծնէր Փարիզի մեթրոյին մէջ: Այսօր կը դիմաւորենք Բեթղեհէմի մէջ ծնող Արքան ինչպէս կ'աւետեն մեր շարականագիրները: Յիշենք որ ան կրնայ ծնիլ նաեւ Փարիզի մեթրոյին մէջ:

ԿՈՐԻԻՆ

ՏՈՔԹ. ՌՈՒՉԸՐՏ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ՄԷՋ

Պուէնոս Այրէս իր կեցութեան միջոցին, տոքթ. Ռիչըրտ Յովհաննէսեան, տուաւ երկու դասախօսութիւններ: Առաջինը իբրեւ գեկուցաբեր մասնաւորապէս հրաւիրուած Միջազգային երկրորդ հանդիպումին, որուն նիւթն էր «Ցեղասպանութեանց ընկերային կիրարկումներու վերլուծութիւնը», կազմակերպուած «Փետրուար 3» Ազգային համալսարանի (ՈՒՆԹՐԷՖ) կողմէ, եւ որուն ընթացքին տոքթ. Ռ. Յովհաննիսեան ներկայացուց հետեւեալ նիւթը. «Հայկական ցեղասպանութեան ընկերային երեսները իբրեւ նախատիպար 20րդ դարու ցեղասպանութիւններուն»:

Իսկ երկրորդ դասախօսութեան նիւթն էր «Հայկական ցեղասպանութիւն՝ պատմութիւն եւ այժմէութիւն», այս անգամ կազմակերպուած Պուէնոս Այրէսի համալսարանի Գրականութեան եւ Փիլիսոփայութեան Հայագիտական ուսումնասիրութիւններու ազատ ամպիոնին եւ Հայ կեդրոնի վարչութեան կողմէ: Այս վերջինը տեղի ունեցաւ Թէքէեան մշակ. միութեան կեդրոնատեղիին մէջ:

ՈՒՆԹՐԷՖ-ի դասախօսութեան ընթացքին, փրոֆ. Ռ. Յովհաննէսեան նախ յիշեց այն զարգացումները, որոնք արձանագրուեցան Հայկական ցեղասպանութեան ուսումնասիրութիւններուն մէջ, 1982ին Թել Աւիւի մէջ կայացած հանդիպումէն ասդին, ուր ներկայացուած էին բազմաթիւ աշխատասիրութիւններ Հայկական ցեղասպանութեան մասին, որոնք այնուհետեւ հրատարակուեցան «Հայկական ցեղասպանութեան հեռանկարները» խորագրին տակ: Այս աշխատասիրութիւններուն մեծ մասը՝ պատրաստուած հայ հեղինակներու կողմէ, ունէին նկարագրական բնոյթ, կարծես տարհամոզելու աշխարհը, որ մոռցած էր Հրէական ողջակիզումէն առաջ պատահած այս ցեղասպանութիւնը, որ նոյնիսկ ծընունդ տուած էր ցեղասպանութիւն բնորոշումին, եւ որ միջազգային քաղաքականութեան եւ շարք մը պետութիւններու շահագիտական նկատումներուն հետեւանքով թաքնուած մնացած էր գորգերու տակ, մինչեւ որ Հայերը Եղեռնի յիսնամեակին, 1965, զանգուածով իջան փողոց եւ սկսան քաղաքական աւելի աշխոյժ գործունէութիւն յաջողելով ձեռք բերել աշխարհի ճանաչումը:

Մօտիկ անցեալին, զեկուցաբերները յուզումով կը խօսէին իրենց անձնական փորձառութիւններուն մասին՝ իբրեւ ականատես վկաներ, ինչպէս եւ իրենց անմիջական յաջորդները, բայց տարօրինակ կերպով Եղեռնին յաջորդող երրորդ սերունդին մօտ եւս կը շարունակուի նոյն զգացողութիւնը, ո՛չ միայն իբրեւ ողբերգական պատահար, ո՛չ միայն իբրեւ սոսկում՝ պատերազմ կորսնցնող հատուածի մը, այլ իբրեւ չփոթութիւն, զայրոյթ եւ յուսախաբութիւն, հետեւանք՝ Ցեղասպանութեան ենթադրած վերապրումներուն:

Վերադառնալով 1982ի հրատարակութեան, երեւոյթները փոխուեցան բարեբախտաբար եւ վերջերս հրատարակուած հատորի մը մէջ («Հայկական ցեղասպանութեան մշակութային եւ բարոյական կըտակները»), 20 տարի վերջ, կ'արծարծուին գրական, երաժշտական, արուեստի, փիլիսոփայութեան եւ բարոյագիտական նիւթեր, ոչ միայն հայ հեղինակներու կողմէ:

Քաղաքական գետնի վրայ, Միացեալ Նահանգներու գոնկրէսը տակաւին չէ ճանչցած Հայկական ցեղասպանութիւնը, իբրեւ հետեւանք Թուրք պետութեան ճնշումին, քանի ԱՄՆ կ'օգտագործէ Թուրքիոյ օդային միջոցներն ու զինուորական խարիսխները Իրաքի պատերազմին միջոցին: Կը թուի թէ 90 տարի առաջ պատահած դէպքի մը ճանաչումով՝ գոնկրէսականները յանցաւոր եւ մեղսակից պիտի նկատեն Իրաքի մէջ կռուող ամերիկացի զինուորները եւ հետեւաբար պատճառ պիտի ըլլան անոնց տառապանքին:

Ինչ կը վերաբերի Օսմանեան կայսրութեան հանդուրժողականութեան, առասպել մըն է, որովհետեւ այդ հանդուրժողութիւնը խարսխուած էր անհաւասարութեան եւ երկրորդ կարգի քաղաքացիութեան վրայ: Անհաւատարիմը հաւաքաբար ստորադնահատուած էր և արհամարհուած, հոգ չէ թէ անհատապէս կրնար բարեկամ ըլլալ կամ դրացի. այնպէս, ինչպէս մէկը կրնայ հրեայ բարեկամ մը ունենալ, բայց միաժամանակ հակասեմական մէկը ըլլալ: Կամ այնպէս ինչպէս կ'ըսուի, որ երկու Յոյներ պէտք պիտի ըլլան խաբելու համար Հրեայ մը, եւ վեց Հրեաներ խաբելու համար Հայ մը ընչասիրութեան եւ ագահութեան մէջ: Օսմանեան կայսրութեան մէջ Հայերը վերապրեցան խուսափելով բախումներէ եւ ընդունելով ստորադասական կարգավիճակը եւ փորձելով աններշմար մնալ:

Ընկերութեան մը մէջ, ինչպիսին է Թրք...կան ընկերութիւնը, հաւը կ'ընդունուէր իբրեւ սպառնալիք ըը կ'ընդունէր իբրեւ սպառնալիք հետեւաբար կը նկատուէր պատժելի արարք մը: Այս է որ պատահեցաւ 19րդ դարուն, երբ Հայերու որոշ հաւասարութիւններու պահանջքը դիմաւորուեցաւ յաջորդական ջարդերով, 1894-1895 տարիներուն, սուլթան Ապտիւլ Համիտի գահակալութեան շրջանին: Ցեղասպանութեան սկզբնաւորութիւնն էր: Այս կոտորածները բացայայտեցին Հայերու խոցելիութիւնը, ինչպէս 30ական թուականներուն պատահեցաւ Հրեաներուն Գերմանիոյ մէջ: Այս ձեւով թոյլ տալով ցեղասպանութեան գործադրումը անպատիժ կերպով:

Երիտասարդ Թուրքերու ընկերային քաղաքականութիւնը կրնայ նկատուիլ իբրեւ ընկերային ճարտարագիտութիւն: Թուրք Ազգ-Պետութեան մը ստեղծումին մեծագոյն սպառնալիքը՝ հայութեան զանգուածային ներկայութիւնն էր, որ տակաւին կ'ապրէր իր պատմական հողերուն վրայ, Թուրքիոյ արեւելեան շրջաններուն մէջ: Թուրք պետութիւնը պէտք է ձերբազատէր այս սպառնալիքէն, ինչպէս նաեւ ոչ-մահմետական բոլոր բնակչութիւններէն՝ ասորի, յոյն, եզիտի. այնուհետեւ պէտք է թրքացուէր քիւրտ բնակչութիւնը: Քեմալական շրջանին ուրիշ փոքրամասնութիւններ ջնջուեցան, ինչպէս Տերսիմի եւ այլ շրջաններու Ալեւիները, յիշեալ ընկերային ճարտարագիտութեան մէկ մասը, որ կը շարունակուի մինչեւ հիմա:

Տոքթ. Ռ. Յովհաննէսեան անդրադարձաւ նաեւ տնտեսական գործօնին, որ կ'ենթադրէր հարստութեան փոխանցումը մէկ խմբակցութենէն դէպի միւս խմբակցութիւնը, ի հաշիւ Հայերու, Յոյներու եւ Հրեաներու: Այս քաղաքականութիւնը շարունակուեցաւ 1940ական թուականներուն, երբ Թուրքիա ի նպաստ Գերմանիոյ որդեգրեց չէզոքութիւն մը եւ տարապայման տուրքեր դրաւ իր ցամաքամասին վրայ ապրող փոքրամասնութիւններուն վրայ, փճացնելու համար անոնց տնտեսութիւնը, ինչպէս եւ վերջ տալու համար անոնց ներկայութեան:

Ուրեմն Հայկական ցեղասպանութիւնը կրնայ նկատուիլ նախատիպար մը բազմաթիւ իմաստներով արդի ազգայնական վարչակարգերու հոլովոյթին համար, մասնաւորաբար անոնց, որոնք խարսխուած են այնպիսի գաղափարախօսութեանց կամ կառոյցներու վրայ, որոնք կ'արդարացնեն ծայրայեղ բռնութիւնը պաշտպանուելու համար պետութեան իրական կամ երեւակայական թշնամիներէն, եւ որոնք ազգայնամոլական, ոտարատեաց եւ ցեղապաշտական ծրագիրներ կ'որդեգրեն:

Թէքէեան մշակ. միութեան հաւաքատեղիին մէջ տրուած դասախօսութեամբ, տոքթ. Ռ. Յովհաննէսեան ներկայացուց այն կացութիւնը, որ կը տիրէ ներկայիս Թուրքիոյ կողմէ բռնագրաւուած հայկական նահանգներու մէջ, ուր փրոֆէսէօրը անձնապէս այցելած է վերջերս: Այս շրջաններու բնակչութիւնը մատնուած է ծայրայեղ աղքատութեան, լքումի եւ ցաւալի վիճակի: Հայկական ճարտարապետութեան սքանչելի կառոյցներ ունեցող այս շրջանները դատապարտուած են քանդումի եւ փճացումի, մարդոց ու ժամանակի աւերներուն կողմէ:

Ա. Գ.

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

«ՆԱՅԻՐԵԱՆ ԵՐԿՐԻ ՎԵՐՋԻՆ ՓԱՐԱՒՈՆ»

Գուրգէն Մահարիի կողակիցը, Անտոնինա Մահարի, Գուրգէնի լեզուով Տոնիա, նախախնամական դեր կատարած է մեծանուն բանաստեղծին կեանքին մէջ: Ան ալ գրագիտուհի մըն էր, որ գրի առած է իր յուշերը բազմաթիւ հատորներով եւ որոնցմէ մէկը՝ «Իմ Ոդիսականը» հայերէնով հրատարակուած է Անթիլիասի մէջ, այդ շրջանի կաթողիկոս Գարեգին Բ.ի նախաձեռնութեամբ:

Անտոնինա շատ սիրեց Գուրգէնը եւ սիրով բաժնեց անոր դառն ճակատագիրը: Ո՛վ գիտէ Գուրգէն իր սիրելի կնոջ մասին ինչեր գրած էր իր բարեկամ Շահնուրին, որ Շահնուր 1966ի Ապրիլին իր նամակին մէջ սապէս կը փառաւորէ Անտոնինան.

«Պէտք եղաւ որ ես ծանօթանամ Անտոնինայի ինքնութեան ու կատարած դերին, որպէսզի ըսեմ, ի խորոց սրտի. "Օրհնեալ ես դու ի կանայս"»:

Շահնուր ուրիշ ի՞նչ պիտի ըսէր կնոջ մը, որուն թերեւս միայն լուսանկարը տեսած էր եւ որուն մասին գիտէր սակայն այն ինչ որ իրեն փոխանցած ըլլալու էր իր բարեկամը Մահարին: Կիներու մէջ օրհնուած այս կինը ամբողջ իր կեանքը նուիրած եղաւ Գուրգէն Մահարիի տառապանքները ամոքելու պարտականութեան եւ Գուրգէն Մահարիի մահէն վերջ ալ ապրեցուց անոր յիշատակը: Մասունքի պէս պահած էր սրճագոյն կողքով այն տետրակը, որուն մէջ Մահարիի բանաստեղծութիւնները կային: Երեւանի մէջ յաճախ այցելութեան կ'երթար դէպի այն բլուրը ուր Մահարի կը հանգչէր իր յաւերժական քունին մէջ:

«Հանգիստ ննջիր մեր սիրելի Գուրգէն ջան, Լեժենտար Գուրգէն խան, Նայիրեան երկրի վերջին փարաւոն, քո երկրի զոհ», կը մրմնջէր ան գերեզմանին առջեւ կանգնած:

«Քու երկրի զոհ»:

Արդարեւ Մահարի այն գրագէտներէն է, որոնք խաչուեցան ո՛չ թէ օտարութեան մէջ, այլ իրենց հայրենիքին հողերուն վրայ, իրենց ժողովուրդին իսկ ձեռքով: Անոնք ալ նուազ հայրենասէր չէին, որքան ըլլալ կը պնդէին այն միւսները որոնք այս գրագէտները կը խաչէին, կը հալածէին, կ'աքսորէին յանուն հայրենիքին: Միայն թէ անոնց հայրենասիրութիւնը աւելի տոկուն ու մնայուն էր, նաեւ աւելի իրական, ինչպէս պիտի պարզուէր երբ միւս կեղծ հայրենասէրները կամ խաբուած հայրենասէրները պիտի սրբուէին պատմութեան բեմէն եւ հայոց երկրէն ներս պիտի բացուէր նոր հորիզոն, նոր կեանք, նոր վերածնունդ: Գուրգէն Մահարի միշտ հաւատացած էր որ այդ օրը պիտի գայ:

Ստալինի մահուան օրը Անտոնինա իր տետրակին մէջ գրած էր. «Ինչ լաւ որ մահը կայ եւ հրէշներն ալ օր մը կը մեռնին»: Օր եկաւ որ իր մահկանացուն կնքեց նաեւ այն անձը որ Հայաստանի մէջ կազմակերպած էր Մահարիի դէմ հալածանքը (Անտոնինա անոր անունը չի տար):

«Խիստ հանելուկային պայմաններու մէջ կեանքէն հեռացաւ հէնց այդ վայրենի հալածանքին կազմակերպիչը: Վաղուց չկայ նաեւ Գուրգէն Մահարին: Այս գերեզմանաքարին տակ յաւերժօրէն մարած են այլեւս անոր տառապանքները, անոր մեծ ցաւն ու վիրաւորանքը: Իսկ ինծի համար միակ մխիթարութիւնն է գիտնալ թէ ան այլեւս չի տառապիր»: Այսպէս կը գրէ Անտոնինա իր գիրքին վերջաւորութեան

ՏՈՄԱՐԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐՈՒԱՆ ԾԱԳՈՒՄԸ – ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ՏՈՄԱՐՆԵՐ

Ինչպէս ծանօթ է, տոմարագիտութիւնը ժամանակի չափումները ուսումնասիրող գիտութիւնն է: Ժամանակի չափումները սկզբնական շրջանին միայն փոքր ժամանակամիջոցներու յատկացուած էին: Յետագային, մարդիկ դիտարկելով Լուսնի ամսական փուլերու փոփոխութիւնները, կը սկսին աւելի երկար ժամանակի չափի հասկացութիւնը ունենալ, օրինակ մէկ լուսնական ամսուան, որ հաւասար է մօտաւորապէս 30 օրուան: Որոշ տոմարագէտներու կողմէ կ'ենթադրուի որ եղած է ժամանակ մը երբ այդ լուսնական ամիսը գործածուած է տարիներու նշանակութեամբ: Որպէս փաստ՝ անոնք կը հիմնուին Աստուածաշունչի Ծննդոց գիրքի եւ անոնց յիշատակութիւններուն վրայ, ըստ որոնց Ադամը ապրած է 930 տարի, իսկ Սեթը 912 տարի, եւլն.: Եթէ ընդունինք որ այս տարիները հիմնուած են լուսնական ամիսներու վրայ, այս թիւերը պէտք է բաժնենք 12ով որպէսզի գտնենք անոնց ապրած կեանքի իսկական տեւողութիւնը: Ուրեմն այսպէսով Ադամը ապրած կ'ըլլայ ոչ թէ 930 տարի, այլ 77 տարի (930:12=77), Սեթը ապրած կ'ըլլայ ոչ թէ 912 տարի, այլ 76 տարի (912:12=76):

Ժամանակի ընթացքին, տոմարագիտութիւնը աստիճանաբար կատարելագործուելով, անցած է զարգացման բազմաթիւ փուլերէն եւ հասած մինչեւ մեր օրերը:

ՏԱՐԻՆ – Տոմարագիտութեան մէջ կը գործածուին երեք տեսակ տարիներ.

ա. արեգակնային, բ. լուսնային, գ. լուսնարեգակնային:

ա. Արեգակնային տարին այն ժամանակամիջոցն է որու ընթացքին երկիրը մէկ լրիւ շրջան կը կատարէ արեւին շուրջ: Արեգակնային տարին ալ, իր կարգին, երկու տեսակ է. բնական եւ քաղաքացիական: Բնական տարին ունի 365 օր, 5 ժամ, 48 վայրկեան եւ 46 երկվայրկեան: Քաղաքացիական տարին կը հաշուըուի միայն օրերով. հասարակ տարին 365 օր է, իսկ նահանջը, որ կը կրկնուի 4 տարին անգամ մը, 366 օր է: Ուշադիր ընթերցողը պիտի նկատէ որ բնական տարին, բացարձակ իմաստով, համարժէք չէ քաղաքացիական տարւոյն: Այս նիւթին շուրջ աւելի վերջ...

Ի՞նչպէս որոշել նահանջ տարիները: Երբ տարեթիւը 4ով բաժանելի է առանց մնացորդի, տարին նահանջ է, հակառակ պարագային հասարակ: Այսպէս, օրինակ 1972ը նահանջ է, բայց 1946ը՝ հասարակ, քանի որ այս վերջինը 4ով ճիշդ բաժանելի չէ, 2 մնացորդ կու տայ: Այս ուղղութեամբ պէտք է նկատի ունենալ տարեթիւին վերջին երկու թուանշանները:

Տոմարի պատմութեան մէջ կը յիշատակուին «ամենաերկար» եւ «ամենակարճ» տարիները: Ամենաերկար տարին. նախքան հին տոմարի անցնիլը, ժամանակի հաշուումները այնքան խառնուած էին, որ տուած էին 80 օրուան տարբերութիւն: Այդ պատճառաւ Յուլիոս Կեսար «Յուլեան տոմար»ի հաստատման առաջին տարին Ք.ա. (Քրիստոսէ առաջ) 46 թուականին, փոխանակ 365 օրուան, հաշուեց 445 օր (365+80): Այսպէսով «շփոթութեան թուական» Annus confusionis համարուող այս թուականը պատմութեան մէջ դարձաւ ամենաերկար տարին՝ բաղկացած 445 օրերէ:

Ամենակարճ տարին. տարուան սկիզբը, տարբեր երկիրներ տարբեր ժամանակներէ կը սկսէին, մասնաւորապէս գարնան կամ աշնան գիշերահաւասարներէն (équinoxe) մեկնելով: Անգլիացիները տարին կը սկսէին Մարտի 25էն: 1751 թըւականին Անգլիացիները, լորտ Չեսթըրֆիլտի նախաձեռնութեամբ ընդունեցան Յունուարի 1ը իբրեւ տարեսկիզբ: Այսպէսով Անգլիոյ մէջ 1751 տարին ունեցաւ, ընդամէնը 282 օրեր (Մարտի 25էն մինչեւ Դեկտեմբերի 31ը), այսինքն սովորական հասարակ տարիէն 83 օր պակաս:

բ. Լուսնային տարի. այն տարին է որ կը հաշուուի լուսնային ամիսներով: 3 տեսակ է. 1. աստղաբաշխական, որ ունի 354 օր, 8 ժամ 48 վայրկեան, 30 երկվայրկեան 2. քաղաքացիական՝ 354 օր, 3. նահանջ՝ 13 ամսով 384 օր, որը կը կրկնուի 3 տարին անգամ մը: Լուսնային տարուան օրացոյցներով կ'առաջնորդուին յատկապէս մահմետական ժողովուրդները (Ալժերիա, Թունուզ, Մարոք, Եմէն, Եգիպտոս, Լիբանան, Իրաք, Սուրիա, Սուտան, եւլն.): Մահմետական որոշ երկիրներ Ի. դարու առաջին կէսէն անցած են արեգակնային օրացոյցի ինչպէս Թուրքիան, Իրանը, Աֆղանիստանը, եւ այլք:

գ. Լուսնարեգակնային տարի. այն տարին է որ կը համաձայնեցնէ լուսնային տարիները արգեկանային տարուան հետ: Լուսնարեգակնային տարիներով ղեկավարուած են Հրեաները, հաւանաբար Ք.ա. Դ. դարէն սկսեալ: Անոնք գործածած են 19 տարուան լուսնային պարբերաշրջանը, որու 3,6,8,11, 14, 17 եւ 19րդ տարիները համարած են նահանջ, մնացածները հասարակ: Պարբերաշրջանի տարին կը գտնեն՝ տարեթիւը 19ով բաժնելով ու մնացորդը վերցնելով:

ՅՈՒԼԵԱՆ ՏՈՄԱՐ
(ՀԻՆ ՏՈՄԱՐ) –

Յուլիոս Կեսարի կողմէ Ք.ա. 45 թուականին հիմնուած տոմարն է, որ հմուտ տոմարագէտ եւ աստղաբաշխ Սոսիգենիի խորհուրդով կ'ընդունի արեգակնային տարին 365 օր եւ 6 ժամ, կամ 365, 25 օր: Ինչպէս վերեւ յիշուեցաւ 4 տարին մէկ հաւաքուած ժամերէն կազմըւած մէկ օրը չորրորդ տարուան Փետրուար ամսուան վրայ գումարւելով նահանջ տարին ճշդուեցաւ: Սակայն օրացոյցի հաշիւները քուրմերու կողմէ ճիշդ չկատարուեցան: Այս վերջինները փոխանակ 4 տարին անգամ մը նահանջ տարի հաշւելու, 3 տարին անգամ մը նահանջ հաշուեցին, որուն պատճառաւ 36 տարուան ընթացքին, մինչեւ Ք.ա. 9 թուականը, 3 օրուան սխալ յառաջացաւ: Յետագային այդ սխալը ուղղելու համար Օգոստոս կայսրը Ք.ա. 8 թուականին կ'որոշէ անտեսել սխալի պատճառաւ առաջացած օրերը եւ կրկին կը հաստատէ Յուլիոս Կեսարի ընդունած կանոնը, 4 տարին մէկ նահանջ տարի ունենալու:

Բայց ինչպէս նշուած էր վերը, Յուլեան տոմարը կատարեալ ճշգրտութիւն չունի, քանի որ արեգակնային տարին ոչ թէ 365, 25 օր է (կամ 365 օր եւ 6 ժամ), այլ 365 օր, 5 ժամ, 48 վայրկեան եւ 46 երկվայրկեան: Այդ սխալը կուտակուելով մօտաւորապէս 1 օր կ'ընէ 128 տարիներու ընթացքին:

ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ ՏՈՄԱՐ
(ՆՈՐ ՏՈՄԱՐ) –

Հռոմի Գրիգոր ԺԳ. պապը նկատեց որ Յուլեան տոմարը մինչեւ ԺԶ. դարը տուած է 10 օրուան տարբերութիւն: Այդ տարբերութիւնը յայտնի եղաւ գարնանային գիշերահաւասարէն՝ Մարտ 21ին, որովհետեւ գարնանային գիշերահաւասարը փոխանակ 325 թուականի Նիկիայի ժողովի որոշմամբ, Մարտ 21ին հանդիպելու, հանդիպած էր Մարտ 11ին, այսինքն 10 օր առաջ: Այդ պատճառաւ Գրիգոր ԺԳ. ժողով գումարեց հմուտ աստղաբաշխներու մասնակցութեամբ եւ ժողովը որոշեց ընդունիլ՝ 1582 թուականի Հինգշաբթի Հոկտեմբեր 4ի յաջորդ օրը համարել Հոկտեմբեր 15 Ուրբաթը, բաց թողելով կուտակուած 10 օրերը, որոնց սխալը առաջացած էր 325 թուականէն մինչեւ 1582 թըւականը: Սխալը յետագայ դարերուն չկրկնելու համար Գրիգոր պապը, բացի 4 տարին մէկ նահանջ համարելու, ընդունեցաւ նաեւ դարանահանջի հաշիւ մը, որով դարանահանջ համարուեցան միայն այն դարատարիները, որոնք առանց մնացորդի կը բաժնուին 400ով. իսկ այն դարատարիները, որոնք 400ով բաժնուելով մնացորդ կը թողուն, կը համարուին հասարակ տարի: Այսպէս, օրինակ՝ 1200, 1600, 2000 դարատարիները նահանջ են, բայց ոչ՝ 1300, 1400, 1500, 1700, 1800, 1900 դարատարիները: Յուլեան եւ Գրիգորեան տոմարներու տարբերութիւնը այն եղաւ որ 400 տարուան ընթացքին նահանջ տարիներէն փոխանակ 100 օր աւելնալու աւելցաւ 97 օր եւ տոմարի ընթացքը հաւասարեցաւ երկրի բնական ընթացքին: 1582 թուականին Յուլեան տոմարը հնցած նկատուելով, կոչուեցաւ Հին տոմար, իսկ նոր ընդունուած Գրիգորեան տոմար՝ Նոր տոմար: Գրիգորեան կամ նոր տոմարը Հայոց եկեղեցիէն ներս մուտք գործած է 1924 Յունուար 1ին: Ան արդէն 1582ին ընդունուած էր Եւրոպայի գլխաւոր երկիրներէ՝ Ֆրանսայի, Գերմանիոյ, Իտալիոյ եւ Սպանիոյ կողմէ: Հետաքրքրական է յիշեցնել որ Ճափոն 1873ին, Չինաստան՝ 1911ին, իսկ Ռուսաստան 1918ին ընդունած են զայն:

Պատրաստեց՝ ՍՈՒՐԷՆ ՇԷՐԻՔ

Օգտագործուած աղբիւրներ

1. «Եկեղեցական տոմարագիտութիւն» – Գէորգ արք. Սերայտարեան, Ս. Էջմիածին, 2004:
2. «Հայկական համառօտ հանրագիտարան» – 3րդ հատոր
3. **wikipédia** — l'encyclopédie libre

ու կ'աւելցնէ վերջին հատուած մը զոր կ'արժէ կարդալ բառ առ բառ.

«Ճիշդ է որ նոր ժամանակներ եկած են: Հայաստանը արթնցած է երկար քունէ մը: Որքան լաւ է երբ ժողովուրդին երազը իրականութիւն կը դառնայ: Ափսոս որ Մահարին չտեսաւ այս պահը: Բայցան գիտէր որ այս պահը պիտի գար: Իր մահէն քիչ առաջ ինծի բսած էր սապէս. "Այս սովետական միութիւնը լեցուն է բանտերով ու ճամբարներով: Բայց դատապարտուած է կործանման: Չարի տիրապետութիւնն ի վերջոյ կը փլի, դաւաճաններու ու արնախում չէկիսթներու օգնութեամբ պահուող համակարգն ու իշխանութիւնը գոյութեան իրաւունք չունին ու կը տապալին: Իսկ յետոյ կու գայ նոր դարաշրջան: Հայաստանը կը դառնայ իր երկրի, իր հայրենի տան տէրը: Եւ կը թագաւորէ ճշմարտութիւնը, եւ վերջապէս կը հասկնան զիս: Բայց աւա՜ղ, այդ ամէնը ես պիտի չտեսնեմ"»:

Նոյնութեամբ այդպէս եղաւ: Հայաստան դարձաւ իր երկրին, իր հողերուն ու իր ժողովուրդին տէրը: Մահարին չտեսաւ այդ երջանիկ պահը: Մահարիի, Զարենցներու, Ակսել Բակունցներու երկրին մէջ այլեւս չկային Ստալինի ու Պերիայի գաղտնի ոստիկաններն ու դէպի Սիպերիա գացող կառախումբերը: Աքսորուած ու բանտի մէջ մահացած Զարենցը իր երկրին ամէնէն սիրուած բանաստեղծն էր:

1953ի աքսորի ու հիւանդութեան օրերուն Մահարի օր մը հիւանդանոցէն սապէս գրած էր Անտոնինային.

«Սիրելի Տոնեչկա, ես ողջ ու առողջ եմ: Ջերմութիւնս նորմալ է: Բայց կը վախնամ որ ջերմութիւնս կը բարձրանայ: Ինձ թուղթ է հարկաւոր: Գրելու համար: Ուրիշ ոչինչ հարկաւոր չէ»:

Մահարին առողջութեան չափ պէտք ունէր նաեւ թուղթի: Բայց կ'արժէ որ հարց տանք: «Այրուող այգեստաններ»ու հեղինակը հիմա ի՞նչ պիտի գրէր եթէ գլուխը վերցնէր ու թուղթ մատիտ առնէր վերստին:

Դէպի Սիպերիա գացող շոգեկառքեր չկային: Բայց կային սաւառնակներ որոնք կ'երթային դէպի Ամերիկա, Եւրոպա ու Թուրքիա: Հայ ժողովուրդը որքա՞ն կրցած էր տէր դառնալ իր հայրենիքին:

Ռ. Հ.

ԿԷՏԻԿՓԱՇԱՅԻ Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ եկեղեցւոյ Զուարթնոց դպրաց դասու հիմնադրութեան 115րդ, Զըւարթնոց երգչախումբի 71րդ եւ 100 մանկանց երգչախումբի 51րդ երրեակ տարեդարձները նշուած են Դեկտեմբեր 2ին, կրօնական եւ աշխարհիկ հանդիսութիւններով: Արարողութեան նախագահած է Մեսրոպ պատրիարք: Կրօնական բաժինէն ետք, յարակից սրահին մէջ, տեղի ունեցած է սիրոյ սեղան մը: Օրուան խօսնակը եղած է էսաեան սանուց միութեան ատենապետուհի տիկին Մարիամ Տրամէրեան, որ ողջունած է ներկաները եւ գնահատանքի իր խօսքը ըսած այս երրեակ տարեդարձներուն առթիւ ու անցած է յայտագրի / գործադրութեան: Խօսք առած է պրն. Կարօ Գաբրիէլեան, որ ընդգծած է թէ բոլոր ընտանիքները որոնք հաւատարիմ կը մնան հայ ինքնութեան գաղափարին, պէտք է անպայման դպրութեան մղեն իրենց զաւակները ու որպէս եկեղեցասէր եւ ազգասէր անձեր պէտք է դաստիարակեն զանոնք: Խօսք առած է նաեւ դպրապետ Լեւոն Խօզբեմպէ, որ շեշտած է մասնաւորաբար անցեալէն դէպի ներկայ եկեղեցական ծառայութեան վսեմութիւնն ու եկեղեցւոյ ծառայելու պարտականութեան ոգին, զոր պէտք է ունենան բոլոր հաւատացեալները: Գեղարուեստական բաժինէ մը ետք, սիրոյ սեղանը իր աւարտին բերած է Մեսրոպ պատրիարք:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13 rue du Perche 75003 Paris

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 6
ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆ
ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ
Պատարագ՝ ժամը 11ին:
Կը պատարագէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ
ժամը 13ին՝ ճաշ:

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

Ciné-Club
«Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage
de **Robert GUEDIGUIAN**,
réalisateur

Jeudi 10 janvier à 20 heures
LES KHATCHKARS ENTRENT AU LOUVRE
Un film d'**Alain Tyr**
et **Jean-Pierre Séférian**

Deux itinéraires qui se croisent : l'aventure du transport des khatchkars d'Arménie au Louvre et le parcours d'un plasticien qui découvre ses origines.

Directeur des programmes :
ARTO PEHLIVANIAN

P.A.F. : 5 euros — Réduit : 3 euros

UCFAF
6 Cité du Wauxhall — 75010 Paris
Métro: République

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 5
Ճրագալոյց Սուրբ Ծննդեան

Տօն է մեր համայնքի մանուկներուն համար:

Այս առթիւ, ժամը 16·30ին,
ՎԱՍԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Հոգեւոր Հովիւ
Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ
կը մատուցանէ պատարագը:
ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԱԲՈՎԵԱՆ
միօրեայ դպրոցի հոգաբարձութիւնը
եւ
Մայր Եկեղեցւոյ Վարչական Խորհուրդը
այդ նոյն առիթով կը կազմակերպեն

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

պատարագէն վերջ, Մշակոյթի Կեդրոնի «Ա. Զրպաշեան» սրահին մէջ:

Կը ժամանէ Կ Ա Ղ Ա Ն Դ Պ Ա Պ Ա-ն բաշխելու համար նուէրներ համայնքի բոլոր մանուկներուն:

Մեծ հաճոյքով կը հրաւիրուին ձեր փոքրիկները մասնակցելու Ծնունդի տօնախմբութեան:

Կը խնդրուի յայտնել թիւը այն մանուկներուն, որոնք պիտի ուզեն, ծնողներու հետ միասնաբար, դիմաւորել Հայ Կաղանդ Պապան:

Ծնողքնե՛ր, մանուկնե՛ր, եկէք բազմութեամբ՝ միասին տօնելու Սուրբ Ծնունդը:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Իրենց հօրաքրոջ՝ վաստակաւոր երաժշտագէտ՝ Գոհարիկ Ղազարոսեանի ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ Տէր եւ Տիկին Պերճ Պետրոսեան 100 եւրօ կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պարոն Վռամ Սալամանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Թաթիկեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք իրենց ներկայութեամբ կամ գրաւոր, բաժնեցին իրենց վիշտը
ՄԱՐԻ ՍԱԼԱՄԱՆԵԱՆ-ի
մահուան առթիւ:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ԾՆՆԴԵԱՆ ՃԱՇ ԵՒ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ

Կապոյտ Խաչի Լիոն-Վիլէօրպանի «Արաքս» մասնաճիւղը կը հրաւիրէ ձեզ միասին տօնելու Ծնունդը, ընտանեկան ճաշի մը շուրջ՝

Կիրակի, Յունուար 6, ժամը 12·30ին Վիլէօրպանի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:

Ճաշի աւարտին, մասնաճիւղին միօրեայ վարժարանի աշակերտները պիտի արտասանեն, երգեն ու պարեն ընդունելով Կաղանդ Պապան, որ պիտի բաշխէ նուէրներ ներկայ բոլոր երախաներուն:

Արձանագրութեան համար դիմել՝
04·78·45·17·55 թիւին
կամ Մշակոյթի Տան՝ 04·78·26·45·10:

□

ASNIERES

Pour fêter en famille
dans une ambiance chaleureuse
arménienne
la Section d'Agnouni» d'Asnières
organise
un **DINER DANSANT**
à l'occasion du Noël Arménien
le Samedi 5 JANVIER
à partir de 20h30
animé
par l'Orchestre **Alexandre Shirinyan**
Salle Francis Delage
anciennement Concorde
27 rue de la Concorde —
92600 ASNIERES

Réservation auprès de :

— Araxi : 01. 48. 41. 54. 23
— Emma : 06. 10. 05. 64. 21

□

Section «D. MISSAKIAN»
de Sevran-Livry
REPAS DE NOEL ARMENIEN
le samedi 5 janvier à 20h30
à la Maison de la Croix Bleue
17 rue Charles Péguy —
93190 Livry-Gargan

Nous vous attendons nombreux pour passer une agréable soirée.
Réservations auprès de :
— Madeleine : 01. 43. 83. 87. 68
— Nilva : 01. 42. 36. 33. 73 (10h-17h).

ԾՆՈՒՆԴ ԵՒ ՄԵՌԵԼՈՑ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 5
ՃՐԱԳԱԼՈՅՑ ԾՆՆԴԵԱՆ
ԵՒ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆՆ
ՏԵԱՌՆ ՄԵՐՈՅ ԵՒ ՓՐԿՉԻՆ
ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ
Առաւօտեան
Հանդիսաւոր ժամերգութիւն
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9ին:
Երեկոյեան
Ճրագալոյցի արարողութիւն՝ ժամը 16-ին,
Պատարագ՝ ժամը 17ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 6
ՏՕՆ ԾՆՆԴԵԱՆ
ԵՒ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ
ՏԵԱՌՆ ՄԵՐՈՅ ԵՒ ՓՐԿՉԻՆ
ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ
Գիշերային եւ առաւօտեան
ժամերգութիւն
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 8·30ին:
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԱՐՔ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Առաջնորդ Ֆրանսայի Հայոց Թեմի
Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Ջրօրհնէքի արարողութիւն:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 7
Բ. օր Սուրբ Ծննդեան
ՅԻՇԱՏԱԿ Է ՄԵՌԵԼՈՑ
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 8·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին:
Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

□

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 5
ՃՐԱԳԱԼՈՅՑ
ԾՆՆԴԵԱՆ ԵՒ
ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ
Տեառն մերոյ
Ժամերգութիւն եւ Մարգարէական
Թուղթերու Ընթերցում ժամը 16:30
Խթման պատարագ ժամը 17:30

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 6
ԾՆՈՒՆԴ ԵՒ
ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆ
Տեառն մերոյ
ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ
Ժամերգութիւն ժամը 9:30
Պատարագ ժամը 10:30
և ՋՐՕՐՀՆԷՔ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 7
ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ
Պատարագ ժամը 10
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ՝
ՎԱՍՆ ՀԱՄՕՐԷՆ ՆՆՋԵՑԵԼՈՑ

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 5
Ճրագալոյց Սուրբ Ծննդեան
Երեկոյեան ժամերգութիւն՝ ժամը 16-ին:
Ընթերցուածք՝ ժամը 16·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 17ին:
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Հոգեւոր Հովիւ
Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 6
ՏՕՆ ԾՆՆԴԵԱՆ
ԵՒ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին:
Յաւարտ պատարագի Ջրօրհնէքի արարողութիւն կը կատարուի:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին եկեղեցւոյս Կոմիտաս երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Յովհաննէս ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ-ի: Երգեհոնահար՝ Օր. Գայեանէ ԳԷՈՐԳԵԱՆ:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 7
Մեռելոց
Պատարագ՝ ժամը 10ին:
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 13
Տօն Անուանակոչութեան
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·45-ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11·45ին:

□

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 6
ԾՆՈՒՆԴ
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8·30ին:
Հանդիսաւոր պատարագ՝ ժամը 9·45ին:
Ջրօրհնէքի աւանդական արարողութիւն:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՎԱՍԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Պատարագը կ'երգէ Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Խաչիկ ԵԸԼՄԱԶԵԱՆ-ի:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 7
Յիշատակ Մեռելոց
Պատարագ՝ ժամը 10ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՎԱՍԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

(Շար. Ա. էջէն)

ւար 1ին քամիքազ մը պայթեցուցած է իր կրած ռումբը գերեզմանատան մը մէջ: 32 մեռեալ կար եւ 34 վիրաւոր, ըստ ոստիկանական աղբիւրներու:

ԵՄԷՆԻ խորհրդարանին նախագահը՝ Ապտուլլահ Պէն Հիւսէյն ալ-Ահմար, որ երկրին գլխաւոր երկրորդ դէմքը կը նկատուէր, մեռած է Դեկտեմբեր 29ին, խլէրդի հետեւանքով:

ՄԱՏՐԻՏԻ մէջ հաւաքուած են Դեկտ. 30ին, հարիւր հազարաւոր Սպանացիներ պաշտպանելու համար «քրիստոնեայ ընտանիքը» ընդդէմ Զափաթերոյի քաղաքականութեան (արտօնած է միասեռականներու ամուսնութիւնը և որդեգրումները եւ արագ դիւրութիւններ ամուսնալուծման պարագաներուն): Այլեւս յստակ է որ Կաթողիկէ եկեղեցին մասնակից դարձած է երեսփոխանական ընտրութիւններուն, որոնք տեղի պիտի ունենան երկու ամիսէն:

Ա. ՄՈՆԹԸՊՈՒՐ, Սոն-է-Լուարի ընկերվարական երեսփոխան, հարցազրոյցով մը Լիպէրասիոնի մէջ (Յունուար 2) կ'անդրադառնայ Սարքոզիի ամանորեան ելոյթին եւ այդ առթիւ կ'ըսէ թէ «այս նախագահութիւնը կը յիշեցնէ անկման շրջանի Հռոմէացիները»:

ՍԵՐԺ ՏԱՍՍ կ'ողջունէր Նիքոլա Սարքոզին Յունուար 1ի Ֆիկառոյին մէջ, մաղթելով որ Ֆիկառօն անոր բերէ իր քաջալերանքը եւ նեցուկը՝ բարեփոխելու համար երկիրը: Ընկերվարական կուսակցութիւնը անմիջապէս հակադդած է յայտարարելով որ «Նիքոլա Սարքոզիի մամուլի միլիառատէր բարեկամները իրենց մեխանները վերածած են իշխանութեան նոր Պրաւդային»:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENT POUR LE SEJOUR DE SKI A BELLEFONTAINE

du 23 février au 1er mars 2008

- Directeurs diplômés BAFD ou ayant une équivalence
- Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires (bon niveau de ski nécessaire)

Candidatures à adresser à : CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax au 01 53 34 12 13

□

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
organise comme chaque année

UN SÉJOUR D'HIVER AU SKI

Pour les enfants nés entre le 1er janvier 1994 et le 31 décembre 1999
Dans son centre de vacances de Bellefontaine, dans le Jura
du samedi 23 février au samedi 1er mars
Renseignements et inscriptions jusqu'au 20 janvier

par téléphone au 01 53 34 18 18, par mail : cbaf@wanadoo.fr
par fax : 01 53 34 12 13

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 4
VENDREDI
4 JANVIER
2008

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.864 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 83e ANNEE — N° 21.864

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԱՄԱՆՈՐԻ ՈՒՂԵՐՁԸ

Դեկտեմբեր 31ի կէս գիշերուան մօտ նախագահ Ռ. Քոչարեան հանրային հեռատեսիլէն աւանդական ուղերձը յղած է ժողովուրդին. որպէս երկրին իշխանութեան գլխաւոր դէմքը, ան ինքնագոհութեան չեշտերով անդրադարձած է անցնող տարուան: 2007ը նկատած է ամենայաջող տարիներէն մէկը: Ըսած է թէ բարձրացած են տնտեսական աճի կշռոյթը, զինեալ ուժերու մարտունակութեան աստիճանը եւ քաղաքացիներու խաղաղ կեանքը պաշտպանելու կարողութիւնը: Ան նկատած է Հայաստանի միջազգային ընդգրկումին ու հեղինակութեան։

Այս բոլորը, միացած՝ խորհրդարանական ընտրութեան ի յայտ բերուած հասունութեան, բարեփոխումներու դրական ընկալումին, իրեն ըսել տուած են թէ 2008 թուականը նոյնպէս յաջող կ'ըլլայ։

Որպէս առնուելիք քայլեր, Ռ. Քոչարեան թուած է կեանքի որակի բարձրացումը, Ղարաբաղի Հանրապետութեան կայացման ցոյց տրուելիք աջակցութիւնը: Ապա ըսած է. «Մենք պէտք է խորացնենք երկրի զարգացման գործում

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.Ի ԱՄԱՆՈՐԻ ՈՒՂԵՐՁԸ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը յարգելով աւանդութիւնը Նոր Տարիի ուղերձ մը արտասանած է Դեկտեմբեր 31ին: Գոհունակութեամբ անդրադարձած է 2007ի բարի արդիւնքներուն, տնտեսական եւ ընկերային կեանքի ձեռքբերումներուն, յաջողութիւններուն, նորոգուած բնակավայրերուն, կառուցուած ու նորոգուած տաճարներուն, դպրոցներուն, առողջապահական եւ մշակութային հաստատութիւններուն: Յոյս յայտնած է որ շուտով յաղթանակած կը տեսնենք Արցախի ազատ ապրելու իրաւունքը, Ցեղասպանութեան համընդհանուր ճանաչումը:

Սփիւռքի ներգրաւուածութիւնը: Դա Սփիւռքի ազգային ինքնութիւնը պահպանելու ամենաարդիւնաւէտ ուղին է»:

Փետրուարի նախագահական ընտրութեան պատշաճ ընթացքը յետագայ հընգամեակին համար կայունութեան երաշխիք համարելով, նախագահը աւարտած է ուղերձը, առողջութեան, լիութեան եւ երջանկութեան մաղթանքներով:

ԹՈՒՐՔ ԼՐԱԳՐՈՂԻՆ ԶԳՈՒՇԱՑՈՒՄԸ

Ծանօթ լրագրող Մ.-Ա. Պիրանտ կը զգուշացնէ. «Հայկական բանաձեւը դարձեալ մեր դուռը պիտի զարնէ» («Հիւրրիյէթ», Յունուար 2): Կ'ազդարարէ չանտեսել այս հեռանկարը, չուրախանալ Պուշի միջամտութեամբ առայժմ չահուած ժամանակին: Իր համոզումով հարկ է աւելի ազդեցիկ միջոցներ ձեռք առնել նոր բանաձեւի մը խոչընդոտումին համար:

Պիրանտ կը ներկայացնէ քանի մը առաջարկներ. – երրորդ երկրի մը, օրինակ՝ Բրիտանիոյ, նախաձեռնութիւնը ապահովել «պատմաբաններու միասնական յանձնախումբ»ի որուն հետամուտ է Թուրքիա: – Հայաստանի սահմանային անցքը բանալ ու Երեւանի հետ առեւտուրին զարկ տալ: – Թուրքիոյ եւ Հայաստանի միջեւ զարկ տալ մարզական, մշակութային եւ այլ բնոյթի յարաբերութիւններու զարգացումին:

Եթէ այս մասին լրջօրէն չմտածուի, լրագրողին համոզումով Թուրքիա խաղէն պարտուած դուրս պիտի գայ:

ՊԱՇՏՕ

Հ. ՏԻՆՔԻ ՈՃՐԱԳՈՐԾԸ ԱՆՉԱՓԱՀԱՍ ՉԷՐ

Հ. Տինքի ոճիրին հետեւող լրատուութեան առաջին կէտերէն էր այն որ ոճրագործը 17 տարեկան է, ուստի չափահաս չէ. այս յատկանիշը որոշ կանոններ կը պարտադրէր արարքին լրատուութեան, դատավարութեան, նաեւ պահանջելի պատիժին:

Դատական բժշկութենէն պահանջուած տեղեկագիրով ստուգուած է որ Օ. Սամաստի տարիքը 19ն էր ոճիրին օրը, ուստի անչափահաս չէր: Տեղեկագրին կցուած է անոր ծննդեան վաւերաթուղթն ալ:

Տարիքի այս տուեալը, կը սպասուի որ փոխէ դատավարութեան ընթացքը: Անչափահաս նկատուելով, անոր դէմ միայն 24 տարուան բանտարկութիւն պահանջուած էր. այլեւս կարելի պիտի ըլլայ զինք դատել բանտարկութեան ծանրագոյն պատիժի պահանջով: Վերջ պիտի տրուի դատավարութեան դռնփակ ըլլալու որոշումին ալ ու նիստերը հանրութեան բաց տեղի պիտի ունենան:

ՊԱՇՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ԸՍՏ ՓԵՐԷՍԻ

Իսրայէլի նախագահը Շ. Փերէս քրիստոնեաներու Ծնունդի եւ Ամանորի առթիւ ընդունած է քրիստոնեայ կրօնապետերը: Հրաւիրեալներուն մաս կազմած են Թորգոմ Պատրիարքը, յոյն ուղղափառ ու կաթողիկէ պատրիարքն ու արքեպիսկոպոսը, կաթողիկէ եպիսկոպոսը:

Նախագահը յայտարարելով՝ «Բոլորս մէկ Աստուած մը ունինք», աւելցուցած է թէ անոր պատուիրաններուն մէջ չկան պատերազմը, ուրանումի հարստացումը, արիւնահեղութիւնը, այլ միայն բարութեան եւ խաղաղութեան տարածումը աշխարհի վրայ: Ապա Շ. Փերէս ապահովութիւն տուած է հիւր կրօնապետերուն որ Իսրայէլ պիտի շարունակէ պահպանել եկեղեցիները եւ երաշխաւորել բոլորին կրօնքի ազատութիւնը:

Լրատուութեան մէջ չեշտուած չէր թէ եկեղեցիներու պահպանութիւնը պիտի ընդգրկէ՞ նաեւ եկեղեցականները. բոլորին կրօնքի ազատութեան երաշխիքը խօսքէն գործնականի ալ պիտի վերածուի՞: Հարցումներ որոնք իրենք զիրենք կը պարտադրեն բոլոր անոնց որոնք ծանօթ են թէ Երուսաղէմի գոնէ հայ հոգեւորականները ի'նչպէս թիրախ կ'ըլլան նախատինքներու, երբեմն յարձակումներու, թուքի ու մուրի:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՐՔՈԶԻԻ ամանորեան ելոյթին ընթացքին գործածած բացատրութեան՝ «Պէտք ունինք քաղաքակրթութեան քաղաքականութեան մը», –որու բուն նպատակը բան մը ըսել էր բան մը չըսելու համար,– մասին ընկերաբան Էտկար Մորէն կ'արտայայտուի Մոնտի (Յունուար 3) մէջ քանի հեղինակն է հատորի մը որու խորագիրն է «Քաղաքակրթութեան քաղաքականութեան մը համար» (2002): Ան կ'ըսէ. «Պ. Սարքոզի բառերը առաւ, բայց իմ տեսակէտներուս մասին ինք կամ կէնօ ի՞նչ գիտեն: Երբ կը խօսէի քաղաքակրթութեան քաղաքականութեան մասին, կը մեկնէի այն հաստատումէն որ եթէ արեւմտեան մեր քաղաքակրթութիւնը բարիքներու ծնունդ տուաւ, ցաւեր ալ ստեղծեց որոնք օրէ օր աւելի կարեւոր են» ու Մորէն կ'ընդարձակէ իր տեսութիւնը: Յունուար 3ին, Կէնօ, որ Սարքոզիի ճառերը կը գրէ, կը բացատրէր Ֆրանս-Էնֆոյէն որ նախադասութիւնը տեղին գործածուած է եւ Սարքոզի Մորէնի միտքն է զոր իւրացուցած էր...: Ամէն պարագայի մէջ, լայն բանավէճ մը ծագած է այս մասին ամէն կողմէ, նաեւ ընկերվարականներու մօտ եւ թերեւս բուն նպատակը այս էր:

ՍՈՒՐԻԱ հակազդած է Սարքոզիի որոշումին՝ խզելու համար որեւէ կապ Դամասկոսի հետ, յայտարարելով որ իր կարգին կը դադրեցնէր իր գործակցութիւնը Ֆրանսայի հետ: Արտաքին նախարարը՝ Վ. Մուալիմ Յունուար 2ին յայտնած է որ Սուրիա եւ Ֆրանսա Դեկտեմբեր 28ին համաձայնած էին «Լիբանանեան ամբողջական լուծումի մը համար» որ կը նախատեսէր նախագահին ընտրութիւնը եւ ազգային միութեան կառավարութեան մը կազմութիւնը, բայց ծրագիրը մերժուած է Լիբանանի խորհրդարանական մեծամասնութեան ղեկավարին՝ Սաատ Հարիրիի կողմէ: Լիբանանի նախագահին ընտրութեան համար 12րդ փորձ մը տեղի պիտի ունենայ Յունուար 12ին։

ՔԵՆԻԱՅԻ վիճակը միշտ խիստ մտահոգիչ է եւ երկրին գլխաւոր օրաթերթին՝ Տէյլի Նէյշընի մէկ խմբագիրը գրած է.– «Սփիւռքական միջամտութիւն մը անհրաժեշտ է որպէսզի Քենիան քաոսի մէջ չմխրճուի»»: Ցարդ, մեռեալներու թիւը 341 էր, բայց Յունուար 3ին ընդդիմութեան նախատեսուած ցոյցը վտանգաւոր բնոյթ ունէր: Այդ ընդդիմութիւնն է արդէն որ կը մերժէ ընտրութեան արդիւնքները եւ թալանի կու տայ ինչ որ կը պատկանի Գիւքաքիի:

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ երեսփոխանական ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան Փետրուար 18ին: Նախագահ Մուշարաֆ յայտարարած է նաեւ որ Սքոթլանտ Եարտի դիմած է որպէսզի քննութիւն բանայ Պենազիր Պութթոյի սպանութեան շուրջ:

ՔԱՐԻՒՂԸ, առաջին անգամ ըլլալով, կոտրեց գիներու բոլոր մրցանիշները, երբ Յունուար 2ին տակառը 100 տոլարի հասաւ: Կը թուի որ պատճառները կը վերաբերին համաշխարհային լարուած կացութեան, ներառեալ Փաքիստանի վիճակը, որ կը սպառնայ շրջանի կայունութեան: Այս կացութիւնը կը նպաստէ նաեւ ոսկիին որ նոյնպէս մրցանիշ կոտրած է: Յունուար 2ին, օնսը հասած էր 860 տոլարի (շուրջ 27,25 կրամ):

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Եկեղեցիներու միութիւնը յայտարարութեամբ մը հանրային կարծիքին յայտնած է թէ երկրին մէջ աւելցած է իրենց ուղղուած յարձակումներուն թիւը: Թիրախ են յատկապէս Պուրսան, Պոլիսը, Տրապիզոնը, Անգարան, Իզմիրը, Տիյարպէքիրը: Բողոքական եկեղեցիներու վարչական խորհուրդի նախագահը ըսած է թէ իրենց ուղղուած ըսպառնալիքներու առնչութեամբ դիմած են ապահովութեան մարմիններու, բայց չօչափելի ոչ մէկ արդիւնք առնուած է: Եղած են հարցաքննութեան կանչուածներ, բայց յետոյ բոլորն ալ ազատ արձակուած են:

ՔԱՊԻԼԻՈՅ մէջ (Ալժերիա) թակարդ կառքի մը միջոցով ոճրափորձ մը գործուած է Յունուար 2ին, որու թիրախն էր Պումերտէսի շրջանի Նասիրիայի ոստիկանատունը: Չորս ոստիկան սպաննուած են: Արարքին տէր եղած է Մաղրէպի ալ-Քաիտան:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ հեռատեսիլի «10» կայանին համար Սարքոզի «տարուան մարդ»ն է: Կայանը շատ ժողովրդական կը նկատուի:

Ա. ՄՈՆԹԸՊՈՒՐ, ընկերվարական երեսփոխանը, բաց նամակով մը կը հրաւիրէ Պեռնար Քուշնէրը որ հրաժարի:

Ե. ՕԼՄԵՐԹ անխուսափելի կը նկատէ Երուսաղէմի բաժանումը Պաղեստինցիներու հետ: Այս տեսակէտը պարզած է Յունուար 1ին Ճերիւզալ՚մ Փոսթի մէջ, յետագայ համաձայնագրին համար: Ինք կ'ըսէ. «Աշխարհի մէջ, անոնք որոնք իսկապէս զօրավիգ են Իսրայէլի, երբ ապագային կ'ակնարկեն, կը խօսին հրեայ պետութեան մասին 1967ի սահմաններուն մէջ եւ Երուսաղէմի բաժանումով»:

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1ին պատուոյ լեգէոնի աւանդական բաշխումը տեղի չունեցաւ: Հաւանաբար ըլլայ Յունուարի վերջ եւ մինչ այդ պէտք է հաստատուի այրերու եւ կիներու հաւասարութիւն մը:

ՍՐԻ ԼԱՆՔԱՅԻ (նախկին Սէյլան) Գոլոմպօ քաղաքին մէջ ոճրափորձ մը գործուած է Յունուար 2ին եւ 4 հոգի մեռած է: Արարքը կը վերագրուի Թամուլ Ազատագրութեան վագրերու ապստամբներուն: Անոնք ռումբ մը նետած են զինուորական հանրակառքի մը վրայ:

ԷԹԱ-ն (պասք շարժումը) Յունուար 2ին լոյս տեսած զեկոյցով մը կը յայտնէ թէ երկու ոճրափորձ գործած է պասք շրջանը Դեկտեմբերին: Զեկոյցը լոյս տեսած է պասք Կառա օրաթերթին մէջ: Վնասները միայն նիւթական եղած էին: Ոճրափորձերը գործուած էին Դեկտեմբեր 16ին եւ 24ին:

ԱՐԴԻԱԿԱՆ ՀԱՂՈՐԴԱՄԻՋՈՑՆԵՐԸ ԵՒ ԳՐԱՒՈՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

ԳՐԻԳՈՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Հանրայայտ իրողութիւն է թէ թերթերու ընթերցողներուն թիւը տակաւ կը նուազի գլխաւորաբար գրաւոր մամուլը փոխարինող լրատուական տարբեր միջոցներու պատճառով եւ տակաւին վայրէջքը չէ կասած: Ակնարկութիւնը կը վերաբերի համաշխարհային մամուլին: Հայկական թերթերը մաս կը կազմեն ընդհանուրին, ունենալով առաւել եւս անկումի ուրոյն պատճառներ: Եթէ խօսինք թիւերու լեզուով եւ միայն Միացեալ Նահանգներու պարագային, վիճակագրութեան մը համաձայն, 1972ին Ամերիկացիներուն շուրջ 70%ը թերթ կը կարդար: Այդ թիւը վերջին տարիներուն իջած էր 35%ի: Այս համեմատութիւնները կը վերաբերին չափահասներուն: 30 տարեկանէն վար թերթ կարդացողները աւելի նուազ են — միայն 16%: Հետեւաբար թերթերուն տպաքանակը կամ անոնց շրջանառութիւնը 20 տարիէ ի վեր աստիճանական վայրէջքի մէջ է (1):

Աւանդական թերթերուն — խօսքը կը վերաբերի միշտ միջազգային մամուլին — վախճանը մօտալուտ նկատողները կը բազմանան: Պատճառը պարզ է — թէքնոլոժին, նոր գիւտերը եւ հաղորդամիջոցները, որոնք սկսան 40ական թուականներուն ձայնասփիւռով: Սակայն առաջին յեղաշրջումը սկսաւ 60ական թուականներուն հեռատեսիլով, որ լսողութեան կը միացնէր պատկերը, շարժումը, գոյնը, դրոշմելով զանգուածներուն զգայարանքը եւ միտքերը: Այսուհանդերձ, շշմեցընող հարուածը եկաւ համացանցէն, իր զարգացող տարբերակներով — բջիջային հեռաձայն — հեռատեսիլ համացանց, — նկար–շարժանկար մէկ ափի մէջ սեղմուած: Այդ միջոցով այժմ լուրերը կայծակնային արագութեամբ կը փոխանցուին երկրէ երկիր:

Աշխարհի մէջ համացանցը գործածողներուն թիւը աւելի քան մէկ միլիառ է, իսկ երկու միլիառէ աւելի են բջիջային հեռաձայն գործածողները: Այլ խօսքով, երկրագունդին երկու երրորդը կրնայ իրարու հետ հաղորդակցիլ արագօրէն, նոյնիսկ այն տեղեր ուր ելեկտրականութիւն չկայ: Համացանցով կը ստեղծուին կայքէջեր — ուզողը այսօր կրնայ ունենալ իր համացանցային թերթը եւ դառնալ անոր խմբագիրը: Գրեթէ լոյսի արագութեամբ կ'աճի Պլոկը: Երկվայրկեանը մէկ պլոկ կը ստեղծուի, տարին շուրջ 30 միլիոն: Գիտենք թէ «Պլոկ»ը համացանցային անձնական օրագիր մըն է, որ նոյն ատեն անձնական չէ — համագործակցական բնոյթ ունի: Խմբային տարածք մըն է, միջոց մը ուր վերջին լուրերը կրնան հաղորդուիլ, քաղաքական սպրդասացութիւններ ըլլալ, անձնական խոհեր հաղորդուիլ, լուրերու մեկնաբանութիւններ աւելցուիլ առանց որեւէ սահմանափակիչ օրէնքի: Այս ձեւով յառաջացած է նոր կարգի լրագրութիւն մը, որ միլիոնաւոր անձերու ձայն կուտայ եւ կարծիք կը ստեղծէ, եւ մարմին կ'առնէ հաղորդակցութեան ընկերային նոր ձեւաւորում մը, որ զանգուածային ըլլալով հանդերձ, կը մնայ անհատական նախաձեռնութիւն, անձնական զգացողութեան ծիրէն ներս:

Կ'ապրինք լրատուութեան համաշխարհայնացումի մէջ: Համացանցին զարգացումը եւ տիեզերականացումը յեղափոխեցին մարդոց ըմբռնումը լրատուութեան մասին, եւ փոխեցին աշխարհի անոնց մտապատկերը: Անհատ մը համացանցով մասնաւորաբար նոր եւ նաեւ միջին սերունդը — կրնայ ձրիօրէն կարդալ օրաթերթեր, բոլոր լեզուներով պարբերականներ: Կրնայ նաւարկել առանց սահմանային արգելքի, առանց վաւերագիրի, առանց վիզայի, առանց խուզարկումի եւ կամ պարտադրաբար բոպիկնալու օդակայաններու մէջ: Լուրեր առնելու համար կը բաւէ որ մէկը Կուկըլը բանայ, որ չորս հազար լուրերու մէջէն ընտրութիւն կատարէ: Իսկ աղբիւրներու առատութեան եւ մատչելիութեան մասին կարելի է գաղափար մը ունենալ, երբ ըսուի թէ, օրինակ, ինքնուրոյն համայնագիտարան մը եղող Ֆրանսական Վիքիբէտիա կայքէջը միայն երեք տարի առաջ ունեցաւ իր անգլերէնը, եւ արդէն այս վերջինը 2 միլիոն յօդուած կը պարփակէ: Այս առատութիւնը եւ դիւրութիւնը ունի իր անսահման առաւելութիւնները բայց նաեւ՝ անպատեհութիւնները, ժխտականները եւ վտանգաւոր կողմը:

Մարդիկ, յաճախ անմեղ, թիրախ կը դառնան իրենց ծանօթ եւ անծանօթ հակառակորդին: Կ'ենթարկուին անարգանքի, արշաւի, զրպարտութիւններու: Խաբեբաները ազատ դաշտ կը գտնեն, անձնական վրէժխնդրական կամ քաղաքական շահերու համար: Ընտանեկան եւ անձնական կեանքի մտերմութիւններ, իրաւ եւ առաւելաբար շինծու, կը սպրդին որպէս ստոյգ լուրեր քանդելով ենթակային ընտանեկան կեանքը կամ ընկերային–քաղաքական ապագան: Ու դեռ յստակ օրէնքներ չկան ինքնապաշտպանութեան: Դեռ անցեալները Ֆրանսայի մէջ նման յարձակումի ենթակայ եղող ամուսնացեալ անձի մը, որուն մտերիմ կեանքը հրապարակուած էր, դատը նկատի իսկ չառնուեցաւ դատաւորին կողմէ, օրէնքներու եւ իրաւական հետապնդումներու բացակայութեան պատճառաւ:

Սխալ ձգտումը կայ համացանցը նկատելու որպէս լրատուական միջոց մը, որ մարդը ամբողջովին կ'ազատագրէ կաշկանդումէ, դրամի տիրապետութենէն, ազդեցիկ մեծ ընկերութիւններու գործնական թէ հոգեբանական ճնշումէն, քանի ան բացարձակ ազատութիւն կը շնորհէ լուրեր ստանալու եւ զանոնք տարածելու: Ուրեմն կարելի չէ երեւակայել աւելի իտէալական մամուլ մը: Բայց կա՞յ իսկապէս ամբողջովին ազատ մամուլ: Ամէն մամուլ եթէ ոչ բազմաթիւ, առնուազն թելով մը կապուած է տեղէ մը, կամ ունի նկատառելի սեղմում, որ սահման մը կը դնէ իր ազատութիւններուն: Հիմնականը, սակայն խուլ, կոյր եւ համր չդառնալն է կարեւոր իրադարձութիւններու պարագային, չդաւաճանելու համար մամուլի առաքելութեան: Կարեւորը հակադարձելու կարելիութեան տէր ըլլալն է ազգային թէ ընկերային ամէն անհրաժեշտ պարագաներու:

Հաղորդամիջոցներու ներկայ գլխապտոյտ տուող թաւալին մէջ ձրիաբաշխ բազմագոյն թերթերու թիւը կ'աւելնայ քիչ մը ամէն տեղ, փողոցներու մէջ, մեթրոներու մուտքին: Միւս կողմէ, թերթեր գնուելիք կամ ծախուելիք կը դառնան, գրեթէ բոլորը, նոյնիսկ մեծագոյն եւ ծաւալուն նկատուողները, որոնք իրենց պատմական կշիռով անհպելի նկատուած էին, ինչպէս Պոսթըն Կլոպը կամ Լոս Անճըլըս Թայմզը: Առաջինը անցաւ Նիւ Եորք Թայմզի մականին տակ, երկրորդ՝ Շիքակօ Թրիպիւնին:

Ռուբըրտ Մուրտոք այս տարի 5 միլիառ տոլարի գնեց Ուոլ Սթրիթ Ճուրնըլը եւ ընկերութիւնը: Ուրեմն ներկայ աշխարհի օրէնքով մեծ ձուկերն ալ կուլ պիտի երթան իրենցմէ աւելի հսկային, եւ մեծագոյն ընկերութիւնները աւելի պիտի տարածեն իրենց ազդեցութիւնը համաշխարհային ծաւալով, որովհետեւ անոնք տէր կը դառնան նաեւ տարբեր երկիրներու մամուլին: Այս բազմազգեան ընկերութիւններու աճը այլապէս սպառնալիք մըն է ժողովուրդներու անկախութեան:

(Մնացեալը յաջորդով)

---

(1) Ընթերցանութեան նուազումը ընդհանուր է եւ չի վերաբերիր միայն թերթերուն: Ամերիկեան ընկերային ընդհանուր հարցախոյզին համաձայն, 1998–2002 թուականներուն ամերիկացիներուն 70 տոկոսը միայն մէկ գիրք կարդացած էր նախորդող 12 ամիսներու ընթացքին: Իսկ Արուեստներու ազգային անձեռնմխելի հիմնադրամի 2007 թըւականի տեղեկագրին համաձայն, 13 ամեայ աշակերտներուն 30 տոկոսը գրեթէ ամէն օր կը կարդայ, 17 ամեաներուն 19 տոկոսը երբեք հաճոյքի համար չի կարդար: 15–24 տարեկանները օրական 2-2·5 ժամ հեռատեսիլ կը դիտեն, եւ միայն 7 վայրկեան կը կարդան: Միջնակարգ վարժարաններու աշակերտութեան միայն մէկ երրորդն է որ գիրք (գրական–գեղարուեստական) կը կարդայ: Իսկ գոլէժականներուն 26 տոկոսը հաճոյքի համար ոչինչ կը կարդայ: Այս տխուր պատկերը միայն Ամերիկացիներուն յատուկ չէ, այլ նաեւ Եւրոպացիներուն: Հոլանտայի մէջ, օրինակ, ընթերցանութիւնը եթէ 1955ին կը գրաւէր բնակչութեան 21 տոկոսը, 1995ին հասած էր 9 տոկոսի:

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԿԱՅՍՐՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴԱՐՁԱԿՈՒՄ ԵՒ ՀԱՅԵՐՈՒ ՎԵՐԱԲՆԱԿԵՑՈՒՄ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

ԱՍՊԵՏ ՄԱՆՃԻԿԵԱՆ

Օսմանեան կայսրութիւնը, Եաւուզ սուլթան Սելիմ Ա.ի, Սիւլէյման Գանունիի եւ Մուրատ Գ.ի գահակալութեանց ժամանակաշրջանին անհամեմատօրէն ընդարձակուեցաւ՝ հասնելով մինչեւ Կեդրոնական Եւրոպա, Արաբական թերակղզի, հիւսիսային Ափրիկէ եւ միւս կողմէն ալ՝ մինչեւ Վրաստան ու Տաղստան: Իր կարգին, Պոլսոյ հայ համայնքը անհամեմատօրէն բազմացաւ թէ՛ գրաւուած կարգ մը վայրերէ, յատկապէս՝ Արարատեան դաշտէն եւ Ատրպատականէն հայերու Պոլիս վերաբնակեցման եւ թէ ալ յետագային, ճալալիներու ապստամբութեան, աւերածութեանց եւ անիշխանութեան պատճառով շատ մը Հայերու Պոլիս, ինչպէս նաեւ այլ վայրեր գաղթին պատճառով:

ԵԱՒՈՒԶ ՍՈՒԼԹԱՆ ՍԵԼԻՄԻ ԳԱՀԱԿԱԼՈՒԹԵՆԷՆ ԵՏՔ. ՄԵԾ ՆՈՒԱՃՈՒՄՆԵՐ

Սելիմ Ա., ծանօթ Եաւուզ (քաջամարտիկ) սուլթան Սելիմ անունով, գահ բարձրացաւ 1512ին, ըստիպելէ ետք հօրը, որ հրաժարի գահէն, որմէ ետք սպաննեց գահին յաւակնորդ իր եղբայրներն ու զարմիկները:

Սուլթան Սելիմ առաջին հերթին պատերազմի բռնուեցաւ Պարսկաստանի շահ Իսմայիլ Ա.ի հետ, գրաւեց Կարինը, Կամախը, Մուշը եւ 1514ի Չալտրանի ճակատամարտին յաղթեց անոր: 1515ին ան գրաւեց Կիլիկիան. միայն Լեռնային Կիլիկիոյ մէջ տէրէպէյիներ մնացին, որոնցմէ գլխաւորն էր Քոզանօղլուներու աշիրէթը:

Այս յաղթանակներէն ետք Սելիմ Ա. յարձակեցաւ մեմլուքներուն վրայ եւ 1516ի Մարժտապէքի ճակատամարտին նուաճեց զանոնք, որմէ ետք գրաւեց Սուրիան, Լիբանանը եւ Պաղեստինը. Եգիպտոս գրաւուեցաւ 1517ին. ան իր իշխանութիւնը տարածեց նաեւ Մեքքէի եւ Մետինէի վրայ՝ ստանալով «Հաքիմ ուլ հարամէյն» (երկու սրբատեղիներու իշխող) կամ՝ «Խատիմ ուլ հարամէյն» (երկու սրբատեղիներու ծառայ) տիտղոսը: Այնուհետեւ ան Մութաուաքքիլ Գ.էն առաւ խալիֆայութեան տիտղոսը:

Այսպէսով, Եաւուզ սուլթան Սելիմի օրով Օսմանեան կայսրութեան տարածութիւնը երկուքուկէս մլն. քառ. քիլոմեթրէն հասաւ վեցուկէս մլն. քառ. քիլոմեթրի: Ան նաեւ զօրաւոր նաւատորմ կազմակերպեց եւ զօրք ուղարկեց ափրիկեան կարգ մը եւ նոյնիսկ հիւսիսային Սումաթրայի իսլամ տիրակալներուն օգնելու համար:

Հետաքրքրական է նշել, որ Եգիպտոսի նուաճումէն ետք, Պոլիս վերադարձի ճամբուն վրայ, սուլթանը այցելեց Երուսաղէմ, հիւր եղաւ Հայոց Ս. Յակոբայ վանքը եւ հրովարտակով մը վերահաստատեց Հայոց պատրիարքութեան իրաւասութիւնները:

Սուլթան Սելիմի օրով շարունակեց ստուարանալ Պոլսոյ հայութեան թիւը: Առաջին հերթին, Պարսկաստանի դէմ յաղթանակէն ետք սուլթանը Թաւրիզէն բաւական հայ արհեստաւորներ Պոլիս փոխադրել տուաւ: Այնուհետեւ ալ Անատոլուի տարբեր վայրերէ հայերու Պոլիս բռնագաղթ կազմակերպուեցաւ, անոնց միջոցով շէնցնելու եւ ծաղկեցնելու համար օսմանեան մայրաքաղաքը: Սուլթան Սելիմ մահացաւ 1520ին:

ՍԻՒԼԷՅՄԱՆ ԳԱՆՈՒՆԻԻ ԱՇԽԱՐՀԱԿԱԼԱԿԱՆ ԱՐՇԱՒԱՆՔՆԵՐԸ ԵՒ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ, ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ ԴԱՇՏԷՆ ԵՒ ԱՐՑԱԽԷՆ ՀԱՅԵՐՈՒ ՎԵՐԱԲՆԱԿԵՑՈՒՄ ՊՈԼԻՍ

Եաւուզ սուլթան Սելիմի յաջորդեց զաւակը՝ սուլթան Սիւլէյման,

ծանօթ՝ Գանունի (օրէնսդիր) անունով։ Ան շարունակեց հօր աշխարհակալական արշաւանքները։ Առաջին հերթին, 1521ին զսպեց Դամասկոսի կառավարիչին ապստամբութիւնը, որմէ ետք, նոյն տարուան Օգոստոսին, գրաւեց Պելկրատը իր աւարտին հասցնելով իր նախորդներուն օրով սկսած Սերպիոյ նուաճումը։

Սուլթան Սիւլէյման 1522ին գրաւեց խաչակիր ասպետներու տիրապետութեան տակ գտնուող Հռոդոս կղզին, իսկ 1526 Օգոստոս 29ին նուաճեց Հունգարիոյ Լուի Բ.ը եւ իր տիրապետութիւնը տարածեց Հունգարիոյ վրայ։ Ան նաեւ Թրանսիլվանիան իրեն վասալական կախման ենթարկեց (Վալախիա եւ Մոլտաւիա արդէն օսմանցիներուն հըպատակ իշխանութիւններ դարձած էին)։ 1529 Հոկտեմբերին ան հասաւ մինչեւ Վիէննայի դուռերը եւ նոյնիսկ պաշարեց զայն։

Սուլթան Սիւլէյման իրերայաջորդ պատերազմներ մղեց Պարսկաստանի դէմ։ Առաջին պատերազմին՝ 1527ին գրաւեց Ախլաթը, Արճէշը, Վանը եւ Ուրմիան եւ այդ կողմերէն մեծ թիւով Հայեր Պոլիս բռնագաղթի մղեց. 1534ին ան գրաւեց Պաղտատը։ Երկրորդ պատերազմին, 1548–1549ին, ան գրաւեց Թաւրիզը եւ ամբողջ Ատրպատականը, մտաւ Արարատեան դաշտ, Նախիջեւան, Սիւնիք ու Արցախ եւ Վրաստանէն ալ կարգ մը ամրոցներ գրաւեց։ Այնուհետեւ ան Արարատեան դաշտէն եւ Վասպուրականէն, յատկապէս Երեւանէն եւ Նախիջեւանէն, ինչպէս նաեւ Արցախէն Հայեր Պոլիս տեղափոխել տուաւ։ Երրորդ պատերազմին, 1555ին, սուլթանը չյաջողեցաւ նուաճել Լուրիստանի լեռներուն վրայ ամրացած պարսկական բանակը, որմէ ետք Ամասիոյ մէջ հաշտութիւն կնքուեցաւ։

Սուլթան Սիւլէյման նուաճեց եւ իր կայսրութեան միացուց հիւսիսափրիկեան երկրամասեր. Լիպիա, Թունուզ, Ալճերիա եւ Մարոք օսմանեան ինքնավար պետութիւններ դարձան։ Նշենք, որ օսմանեան նաւատորմը իր քաջագործութիւններով մեծապէս նպաստեց կայսրութեան այս նուաճումներուն։

Հռոմէական Սրբազան կայսրութեան Քարլ Ե. (Սպանիոյ Գարլոս Ա.) կայսր 1535ին կարեւոր յաղթանակ մը տարաւ Օսմանցիներուն դէմ Թունուզի մէջ, բայց յետոյ 1538ին, կայսեր ուժերը պարտութիւն կրեցին Քորֆու կղզիին մօտակայ Փրեվեզայի ծովամարտին։

Սուլթան Սիւլէյման նաեւ օրէնսդրութիւն հաստատեց, բարեկարգեց պետութեան կազմը եւ այդ պատճառով ալ կոչուեցաւ Գանունի։ Մահացաւ 1566ին։

Սիւլէյման Գանունիի ժամանակակից էր հայազգի ճարտարապետ Սինան (անոր մասին պիտի խօսինք առանձնաբար, այլ առիթով)։

ՆՈՐԱՆՈՐ ԱՐՇԱՒԱՆՔՆԵՐ ԵՒ ՀԱՅԵՐՈՒ ՊՈԼԻՍ ՎԵՐԱԲՆԱԿԵՑՈՒՄ

Սուլթան Սիւլէյման Գանունիի յաջորդեց զաւակը՝ Սելիմ Բ. (1566 - 1574), որուն օրով պետութեան իրողական ղեկավարը դարձաւ մեծ վեզիր Մեհմէտ փաշա։ Սելիմ Բ.ի օրով գրաւուեցաւ Կիպրոսը, Թիֆլիսը, Շամախին, Շիրվանը եւ Դերբենդը (Տերպէնտ)։

Սուլթան Մուրատ Գ. (1574-1595) կրկին տիրեց Շամախիի եւ Թիֆլիսի եւ գրաւեց՝ Գանձակը, Երեւանը, Նախիջեւանը, Լոռին, Սիւնիքը եւ Տաշտանը։ Այս ժամանակ ալ Երեւանէն եւ շրջակայքէն Հայեր Պոլիս փոխադրուեցան։ Մուրատ Գ. նաեւ պատերազմներ մղեց Իրանի եւ Աւստրիոյ դէմ. Օսմանեան կայսրութեան տնտեսական վիճակը բաւական տկարացաւ։

Սուլթան Մեհմէտ Գ. (1595-1603) գահ բարձրանալէն ետք սպաննեց իր քսանեօթը եղբայրները եւ խորթ եղբայրները եւ բոլոր քոյրերը։ Իր օրով սկսաւ Աւստրիոյ դէմ պատերազմը (1596–1605)՝ Հունգարիոյ համար։ Անատոլուի մէջ ծայր առաւ ճալալիներու ապստամբութիւնը, իսկ 1603ին սկսաւ շահ Աբասի արշաւանքը։

ՏԿԱՐԱՑՄԱՆ ՏԱՐԻՆԵՐ. ՃԱԼԱԼԻՆԵՐՈՒ ԱՐՇԱՒԱՆՔՆԵՐՈՒՆ ՊԱՏՃԱՌՈՎ ՀԱՅԵՐՈՒ ԳԱՂԹ ԴԷՊԻ ՊՈԼԻՍ

Մեհմէտ Գ.ի զաւկին սուլթան Ահմէտ Ա.ի օրով (1603-1617) Պարսկաստանի եւ Աւստրիոյ դէմ պատերազմները անյաջող աւարտեցան, եւ 1606ին կնքուեցաւ Սիվաթորոքի հաշտութիւնը։ Վրաստան եւ Ատրպատական անցան Պարսկաստանի։ 1604ին տեղի ունեցաւ շահ Աբասի կազմակերպած հայութեան մեծ բռնագաղթ դէպի Իրան։

Ճալալիներուն արշաւանքները, ապստամբութիւններն ու աւերածութիւնները սաստկացան. բազմաթիւ բնակավայրեր անշքացան ու աւերուեցան, եւ անոնց բնակիչները սուրի քաշուեցան. նշանաւոր է մանաւանդ Թոքաթի աղէտը։ Սկըսաւ նաեւ ահաւոր սով մը։ Հալածանքներէն, աւերածութիւններէն եւ սովէն փախչելով շատ մը Հայեր Պոլիս գաղթեցին, ոմանք ալ հասան մինչեւ Վալախիա, Մոլտաւիա եւ Լեհաստան։ Ճալալիները նուաճուեցան 1608ին։

Այնուհետեւ, պետութիւնը, մըտահոգ՝ Պոլսոյ մէջ մեծ թիւով հայերու կուտակումէն, միջոցներ ձեռք առաւ գաղթողները վերադարձնելու համար։

Սուլթան Ահմէտ Ա.էն ետք յաջորդաբար գահ բարձրացան Մուստաֆա Ա. (1617–1618 եւ 1622–1623) եւ Օսման Բ. (1618-1622)։

ՄՈՒՐԱՏ Դ.Ի ԱՐՇԱՒԱՆՔՆԵՐԸ ԵՒ ՊՈԼԻՍԷՆ ՀԱՅԵՐՈՒ ՎԵՐԱԲՆԱԿԵՑՈՒՄ՝ ԿԵՍԱՐԻՈՅ ԳԻՒՂԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Սուլթան Մուրատ Դ. (1623–1640) իր մօր՝ Քէօսէմ սուլթանուհիին հետ ստանձնեց իշխանութիւնը։ Անիշխանութիւնը սաստկացաւ, իսկ Պարսիկներ ներխուժեցին Իրաք. միաժամանակ հիւսիսային Անատոլուի մէջ ապստամբութիւններ բարձրացան, իսկ՝ Ենիչերիներ 1631ին ներխուժեցին պալատ եւ սպաննեցին մեծ վեզիրը եւ ուրիշներ։

Մուրատ Դ. Պաղտատը վերագրաւելու համար 1635ին ճամբայ ելաւ. ճամբան, երբ տեսաւ, որ Կեսարիոյ շրջանին մէջ բազմաթիւ գիւղեր ամայացած են, հրաման արձակեց եւ Պոլիսէն մեծ թիւով Հայեր վերադարձուց իրենց գիւղերը։

Պարսկաստանի հետ պատերազմի բռնուելով՝ Մուրատ Դ. մտաւ Ատրպատական, գրաւեց Թաւրիզը եւ արշաւանքը շարունակելով՝ հասաւ Համատան. Պաղտատ գրաւուեցաւ 1638ին։ Ան օսմանեան վերջին սուլթանը եղաւ, որ անձնապէս առաջնորդեց իր բանակները։ 1639ին Իրանի հետ հաշտութիւն կնքուեցաւ։

ՊՈԼԻՍ՝ ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒ ԽՃԱՆԿԱՐ ՄԸ

Կայսրութեան բազմացեղ եւ բազմալեզու կազմին մէջ, մեծ մասամբ քրիստոնեաներու ձեռքերուն մէջ կեդրոնացած էին պետութեան տնտեսական կառոյցները, ինչպէս նաեւ՝ գիտութիւնն ու մշակոյթը։ Սակայն անոնք առհասարակ հեռու մնացած էին պետական, վարչական եւ զինուորական մարմիններէն։ Իսկ փաշաներ, վեզիրներ եւ ցեղապետներ մեծ հեղինակութիւն կը վայելէին։

Պոլսոյ հայ համայնքը տարածուած էր քաղաքին գրեթէ բոլոր թաղամասերուն մէջ, եւ գաւառներէն անընդմէջ Հայեր կը տեղափոխուէին հոն։ Այս ժամանակներէն Պոլիս գաւառներու խճանկարի վերածուեցաւ եւ տարբեր թաղերու մէջ տարբեր գաւառներէ վերաբնակիչներ համախումբ կեանքի պայմաններ ստեղծեցին։ Գաւառները նաեւ կը զանազանուէին իրենց արհեստներով։ Կարգ մը թաղեր հայ արհեստաւորներու ուրոյն դասակարգեր ունէին. օրինակ՝ Խասգիւղի ակնցի Հայերը ընդհանրապէս կղմինտրագործներ էին։

Ա. Մ.

«Ազդակ»

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէքզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԵՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԱՆԴՐԾՈՎԵԱՆ ՓԱՌՔ

Նախաճաշից յետոյ, որ սովորաբար բաղկացած էր լինում ոստրէներից՝ ուղղակի ծնկներին, փոքրիկ անձեռոցիկի վրայ շաղ տրուած, նա գլխին էր դնում ճմրթած գլխարկը, ձեռքն առնում մահակն ու շտապեցնում իր երիտասարդ ուղեկցին։

Ճանապարհորդութեան ժամանակ Թըրները դադար չէր տալիս ոչ իրեն, ոչ Այվազովսկուն, իսկ հանգստի հազուագիւտ ժամերին էլ, տոպրակից դուրս էր բերում Օվիդիոսին ու բարձրաձայն ընթերցում։

Թափառումների տասներորդ օրը Թըրները յանկարծ յայտարարեց.

– Վերադառնում ենք Լոնտոն։ Դուք սքանչելի փորձութիւն բռնեցիք, բարեկամս։ Այս ամբողջ ընթացքում ես ոչ մի տրտունջ չլսեցի ձեզանից։ Սովորաբար իմ ճանապարհի ուղեկիցներն ամենաուշը երրորդ օրը փախչում էին։

Վերադարձին նրանք ուղեկառք նստեցին։ Երբ անցնում էին Նորամի դղեակի մօտով, Թըրներն իջաւ, հանեց գլխարկը եւ խորը խոնարհուեց։ Վերադառնալով կառք նա ասաց.

– Նորամի դղեակը պատկերել եմ շատ տարիներ առաջ։ Այստեղից ես դիտել եմ արեւի մայրամուտը, օդի մէջ թրթըռացող կապտաւուն մշուշը, դղեակի աւերակների յետեւից ցոլացող արեւի ճառագայթները, օփալէ երկինքը եւ նրա անդրադարձը ջրի մէջ… Այն ժամանակ ես առաջին անգամ բացայայտեցի արշալոյսի խորհրդաւոր հրաշքը։ Եւ այդ օրւանից էլ սկսեցի առանձնապէս անխոնջ հետամուտ լինել գեղեցիկին…

Թըրները չէր սիրում այն վայրերը, որտեղ պարապ մարդիկ էին ապրում։ Որպէսզի Այվազովսկուն ցոյց տայ Լոնտոնի նշանաւոր գրօսայգիները՝ նա միշտ ընտրում էր առաւօտեան վաղ ժամերը։ Սըր Ճոզէֆը բացառութիւն չարեց նաեւ Ազգային պատկերասրահի այցելութեան համար։ Նախապէս զգուշացուած ծառայողները նրանց ներս թողեցին պատկերասրահը բացուելուց դեռ շատ առաջ։ Երբեմն Այվազովսկին նոյնիսկ վատ էր զգում Թըրների այդօրինակ մարդախոյս արարքներից։ Բայց անգլիացի նկարիչը կարծես կարդում էր նրա մտքերը եւ փոքր-ինչ բարկացկոտ ասում.

– Դուք այստեղ չէք եկել Անգլիացիների բարքերին ծանօթանալու. դուք ոչ թէ ժանրային, այլ ծովի՛ նկարիչ էք, ուրեմն հարկ է, որ մտապահէք Անգլիայի երկինքի եւ ջրերի գոյնը, ինչպէս եւ այն սքանչելի կտաւները, որ աշխարհի չորս կողմերից հաւաքուած են այստեղ։

Երբ Լոնտոնում բացուեց Այվազովսկու նկարների ցուցահանդէս եւ նրանցով հիացած երկրպագուները սկսեցին չափազանց շատ ժամանակ խլել նրանից, Թըրները եռանդագին միջամտեց։ Սըր Ճոզէֆը լաւ գիտէր, թէ ինչով կարող էր իր երիտասարդ բարեկամին չեզել այն բազմաթիւ հանդիսաւոր ճաշկերոյթներից, որ տրւում էին նրա պատուին Լոնտոնի առաջնակարգ ազնուական ակումբներում։ Նա յայտարարեց Այվազովսկուն, որ նրա առջեւ բաց է անում իր արուեստանոցի դռները։ Իսկ Այվազովսկին տակաւին Իտալիայում լսել էր, որ Թըրների արուեստի սրբազան պատերից ներս թափանցելը երեւակայութիւնից դուրս բան է։

Եւ ահա, երիտասարդ նկարիչը նրա տանն է։ Կահաւորումն այնտեղ միանգամայն համեստ է, գրեթէ աղքատիկ, բայց այդ տպաւորութիւնն իսկոյն վերանում է, որովհետեւ շուրջն ամէնուրեք նկարներ են։ Թըրնըրն արդէն շատ վաղուց ոչինչ չի վաճառում իր նկարներից, ընդհակառակը՝ աճուրդների ժամանակ վերագնում է իր ստեղծագործութիւնները։ Նա հաստատապէս որոշել է իր բոլոր պատկերները կտակել անգլիացի ժողովուրդին։

Այվազովսկին անցնում է սենեակից սենեակ։ Դուրսը, պատուհաններից այն կողմ, գորշ ու մառախլապատ լոնտոնեան օր է։ Իսկ այստեղ նրա կտաւներում արեւը ողողել է երկիրն ու ջրերը։ Արեւը հալած ոսկու պէս արտացոլուել է խռովայոյզ ծովի մակերեսին, արեւը պըլպըլում է առագաստանաւերի կտաւներին՝ զարդարուած գոյնզգոյն դրօշակներով, արեւը շողում է դէպի երկինք բարձրացող օդի թրթռումների մէջ… Ահա այստեղ նկարիչը պատկերել է արեւի մայրամուտը երկու հրուանդանների արանքում։ Եւ չնայած այստեղ ամէն ինչը նիւթեղէն է, սա աւելի շուտ նման է տեսիլքի, երկնագոյնի բաց ու մուգ երանգների անորսալի քնքշութիւն, ծիրանաշող երկինք եւ արեւով ոսկեզօծուած մակոյկ, որ լողում է անծայրածիր հեռւում։

Ահա եւ այն սենեակները, որտեղ պատերը զարդարուած են նկարչի վերջին ջրաներկ աշխատանքներով։ Դա Վենետիկն է՝ նրա երազում, իր ոսկեծուփ, լազուարդ ջրերով։

Թըրները կանգնել է իր երախայրիքի առջեւ. աչքերը մշուշւում են ժլատ քամուող արցունքից։

– Ես արդէն ծեր եմ, իմ երիտասարդ բարեկամ, – ներքին յուզումը խեղդելով, ասում է նա, – արդէն վաթսուն տարեկան եմ։ Թըրներին մարդիկ դեռ շարունակում են անուանել ջրի տարերքը եւ ոսկեշող արեւը պատկերող կախարդ։ Բայց… սխալւում են նրանք։ Ես շատ-շատ եմ ուզում պատկերել իմ տեսիլքները, բայց ստացւում է ոչ այն, ինչ տեսնում եմ երեւակայութեան մէջ։ Ահա այս վենետիկները, դրանք այն սահմանագիծն են, որից այն կողմ չեն կարողանում անցնել։ – Թըրները նորից լռում է, ինչ-որ բան խանգարում է նրան շարունակել, բայց նա ճիգ է անում եւ ասում հաստատապէս. – Ես երկար հետապնդեցի արեւին եւ նրա ճառագայթները կարողացայ բռնել բաւական ուշացումով՝ երբ արդէն քառասունի մօտ էի։ Հիմա հերթը ձերն է։ Գնացէք, քայլէք առաջ եւ միմիայն առաջ։ Աշխատեցէք մեզ երկուսիս համար, աշխատեցէք երկու հարիւր տարուայ համար, որովհետեւ… ես քաջ գիտեմ որ Թըրներից, Այվազովսկուց յետոյ ծովանկարչութեան մէջ անխուսափելի է տեւական մի դադար։ Դա նման է նրան, ինչպէս լինում է բնութեան մէջ՝ մակընթացութիւն, յետոյ՝ տեղատուութիւն… Իսկ հիմա մեկնեցէք, ճանապարհորդէք բոլոր այն վայրերում, որտեղ առատ լոյս կայ. եղէք Սպանիայում, Փորթուկալում, մի անգամ եւս Իտալիայում, իսկ Ռուսաստան վերադառնալիս մի՛ բաժանուէք ձեր հարազատ Թէոդոսիայից, որտեղ ծովը եղել է ձեր ոսկէ մանկութեան երազը։

(Շար. 138)

CABINET TERZIYAN

Toutes Assurances — Toutes Compagnies

MEILLEURS PRIX — MEILLEURES CONDITIONS
AUTO — MULTIRISQUES HABITATION ET COMMERCE
MALADIE — PREVOYANCE RETRAITE VIE CAPITALISATION

13, rue Lamartine, 75009 PARIS
Tél.: 01. 42. 82. 01. 41 +

présente ses meilleurs vœux pour l'année 2008
et souhaite une bonne Fête de Noël

ԹԷՐԶԵԱՆ Ապահովագրական գրասենեակը
լաւագոյն մաղթանքներով կը շնորհաւորէ
Ձեր Նոր Տարին եւ Ս. Ծնունդը

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13 rue du Perche 75003 Paris

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 6
ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆ
ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ
Պատարագ՝ ժամը 11ին:
Կը պատարագէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ
ժամը 13ին՝ ճաշ:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ԾՆՆԴԵԱՆ ՃԱՇ ԵՒ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ

Կապոյտ Խաչի Լիոն–Վիլէօրպանի «Արաքս» մասնաճիւղը կը հրաւիրէ ձեզ միասին տօնելու Ծնունդը, ընտանեկան ճաշի մը շուրջ՝

Կիրակի, Յունուար 6, ժամը 12·30ին *Վիլէօրպանի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ: Ճաշի աւարտին, մասնաճիւղին միօրեայ վարժարանի աշակերտները պիտի արտասանեն, երգեն ու պարեն ընդունելով Կաղանդ Պապան, որ պիտի բաշխէ նուէրներ ներկայ բոլոր երախաներուն:*

Արձանագրութեան համար դիմել՝
04· 78· 45· 17· 55 *թիւին*
կամ Մշակոյթի Տան՝ 04· 78· 26· 45· 10:

□

ASNIERES

Pour fêter en famille
dans une ambiance chaleureuse
arménienne
la Section d'Agnouni» d'Asnières
organise
un **DINER DANSANT**
à l'occasion du Noël Arménien
le Samedi 5 JANVIER
à partir de 20h30
animé
par l'Orchestre **Alexandre Shirinyan**
Salle Francis Delage
anciennement Concorde
27 rue de la Concorde —
92600 ASNIERES
Réservation auprès de :

— Araxi : 01. 48. 41. 54. 23
— Emma : 06. 10. 05. 64. 21

□

Section «D. MISSAKIAN»
de Sevran-Livry
REPAS DE NOEL ARMENIEN
le samedi 5 janvier à 20h30
à la Maison de la Croix Bleue
17 rue Charles Péguy —
93190 Livry-Gargan
Nous vous attendons nombreux pour passer une agréable soirée.
Réservations auprès de :
— Madeleine : 01. 43. 83. 87. 68
— Nilva : 01. 42. 36. 33. 73 (10h-17h).

TELEVISION FRANCE 2

La prochaine émission de «Foi et Traditions des Chrétiens Orientaux» concernant l'Arménie sera diffusée par France 2 le **dimanche 6 janvier, de 9h30 à 10h**. Elle a pour titre : «Mgr Norvan Zakarian, Primat du diocèse de France».

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

Ciné-Club
«Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage
de **Robert GUEDIGUIAN**,
réalisateur

Jeudi 10 janvier à 20 heures
LES KHATCHKARS ENTRENT AU LOUVRE
Un film d'**Alain Tyr**
et **Jean-Pierre Séférian**

Deux itinéraires qui se croisent : l'aventure du transport des khatchkars d'Arménie au Louvre et le parcours d'un plasticien qui découvre ses origines.

Directeur des programmes :
ARTO PEHLIVANIAN
P.A.F. : 5 euros — Réduit : 3 euros

UCFAF
6 Cité du Wauxhall — 75010 Paris
Métro: République

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENT POUR LE SEJOUR DE SKI A BELLEFONTAINE

du 23 février au 1er mars 2008

- Directeurs diplômés BAFD ou ayant une équivalence
- Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires
  (bon niveau de ski nécessaire)

Candidatures à adresser à : CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax au 01 53 34 12 13

□

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
organise comme chaque année

UN SÉJOUR D'HIVER AU SKI

Pour les enfants nés entre le 1er janvier 1994 et le 31 décembre 1999

Dans son centre de vacances de Bellefontaine, dans le Jura
du samedi 23 février au samedi 1er mars

Renseignements et inscriptions jusqu'au 20 janvier

par téléphone au 01 53 34 18 18, par mail : cbaf@wanadoo.fr
par fax : 01 53 34 12 13

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԾՆՈՒՆԴ ԵՒ ՄԵՌԵԼՈՑ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 5
ՃՐԱԳԱԼՈՅՑ ԾՆՆԴԵԱՆ
ԵՒ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆՆ
ՏԵԱՌՆ ՄԵՐՈՅ ԵՒ ՓՐԿՉԻՆ
ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ
Առաւօտեան
Հանդիսաւոր ժամերգութիւն
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9ին:
Երեկոյեան
Ճրագալոյցի արարողութիւն՝ ժամը 16–ին,
Պատարագ՝ ժամը 17ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 6
ՏՕՆ ԾՆՆԴԵԱՆ
ԵՒ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ
ՏԵԱՌՆ ՄԵՐՈՅ ԵՒ ՓՐԿՉԻՆ
ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ
Գիշերային եւ առաւօտեան
ժամերգութիւն
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 8·30ին:
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԱՐՔ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Առաջնորդ Ֆրանսայի Հայոց Թեմի
Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Ջրօրհնէքի արարողութիւն:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 7
Բ. օր Սուրբ Ծննդեան
ՅԻՇԱՏԱԿ Է ՄԵՌԵԼՈՑ
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 8·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին:
Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

□

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 5
ՃՐԱԳԱԼՈՅՑ
ԾՆՆԴԵԱՆ ԵՒ
ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ
Տեառն մերոյ
Ժամերգութիւն եւ Մարգարէական Ընթերցում — *ժամը* 16:30
Խթման պատարագ — *ժամը* 17:30

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 6
ԾՆՈՒՆԴ ԵՒ
ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆ
Տեառն մերոյ
ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ
Ժամերգութիւն — *ժամը* 9:30
Պատարագ — *ժամը* 10:30
և ՋՐՕՐՀՆԷՔ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 7
ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ
Պատարագ — *ժամը* 10
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ՝
ՎԱՍՆ ՀԱՄՕՐԷՆ ՆՆՋԵՑԵԼՈՑ

Ս. ՅԱԿՈԲ – ԼԻՈՆ

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 5
Ճրագալոյց Սուրբ Ծննդեան
Երեկոյեան ժամերգութիւն՝ ժամը 16–ին:
Ընթերցուածք՝ ժամը 16·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 17ին:
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Հոգեւոր Հովիւ
Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 6
ՏՕՆ ԾՆՆԴԵԱՆ
ԵՒ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին:
Յաւարտ պատարագի Ջրօրհնէքի արարողութիւն կը կատարուի:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին եկեղեցւոյս Կոմիտաս *երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ՝* Յովհաննէս ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ–*ի: Երգէոնահար՝* Օր. Գայեանէ ԳԷՈՐԳԵԱՆ:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 7
Մեռելոց
Պատարագ՝ ժամը 10ին:
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 13
Տօն Անուանակոչութեան
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·45–ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11·45ին:

□

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 6
ԾՆՈՒՆԴ
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8·30ին:
Հանդիսաւոր պատարագ՝ ժամը 9·45ին:
Ջրօրհնէքի աւանդական արարողութիւն:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Պատարագը կ'երգէ Սահակ – Մեսրոպ *երգչախումբը, ղեկավարութեամբ* Խաչիկ ԵԸԼՄԱԶԵԱՆ–*ի:*

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 7
Յիշատակ Մեռելոց
Պատարագ՝ ժամը 10ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

□

ԱԷՆ ԼՈՒ – ՍՈՒՐԲ ԳԷՈՐԳ

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 6
ՏՕՆ ԾՆՆԴԵԱՆ
ԵՒ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ
Պատարագ՝ ժամը 10ին:
Յաւարտ պատարագի Ջրօրհնէքի արարողութիւն կը կատարուի:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE
12-14 rue Saint-Bazile —
13001 Marseille
☎ 04 91 50 15 09
www.majc13.org
Métro Réformés - Parking Gambetta

LOTO

Dimanche 13 janvier à 15 heures
— Voyage en Arménie —
— Appareil photo numérique —
— Electro-ménager —
— Livres - C.D. - D.V.D. —
— Lecteur D.V.D. - MP3 —
— Paniers garnis —
—Et de nombreux lots magnifiques—
Ambiance cordiale et chaleureuse
15 euros les 3 cartons

ՇԱԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 5
SAMEDI
5 JANVIER
2008

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ _ ԹԻՒ 21.865 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 83e ANNEE — N° 21.865

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ քաղաքական կեանքին մէջ թանալճները ժիրար կը հրմշտկեն տարւոյն սկիզբէն իսկ: Այսպէս, երեւի խրգումի իր քաղաքականութիւնը շարունակելու համար Սարքոզի որոշած է նըկատի առնել նախարարներուն գործունէութեան որակը եւ ուրեմն նման աշակերտներուն, թիւեր պիտի տրուին ամէն մէկ նախարարի, ինչպէս ճշդեց Մաթինեոն Յունուար 3ին: Այս գնահատումները պիտի կատարէ ոչ-պետական անկախ խումբ մը երեսուն կէտերու վրայ (արդիւնաւորութիւն, գործունէութեան որակը, տարուած աշխատանքի արդիւնքը, եւլն. եւլն.): Այսպէս, կրթական նախարարը առաջքն առա՞ծ է բողոքի շարժումներու, կրցա՞ծ է կիրարկել իր մեթոտը, եւլն., եւլն.: Մէկ խօսքով ամէն մէկ նախարար պէտք է դրական արդիւնքներ տայ: Օրինակներուն մէջ կը խօսուի նաեւ գաղթի նախարարին՝ Պրիս Հորթըֆէօյի մասին, որ պէտք է մինչեւ տարեգլուխ (2007ի) արտաքսած ըլլար (այլեւս հեռացում կ'ըսուի) 25 հազար օտարականներ, որոնք անկանոն վիճակի մէջ են եւ բուն թիւը 21 հազարի հասած է միայն: Ընդհանրապէս նախարարները դժգոհ չեն թուիր, գոնէ երեւութապէս: Բանավէճի երկրորդ նիւթը կը վերաբերի Ֆատելա Ամարայի, քաղաքի հարցերու ենթանախարար, որ յայտարարած է «Լը Փուէն» շաբաթաթերթին, որ 2012ին Սարքոզիի ի նպաստ չի քուէարկեր: Ցետագային փորձած է սրբագրել ըսածը, յայտարարելով որ կը քուէարկէ անոր որ առաւելագոյն արժանի կը նկատէ:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ նախագահութեան թեկնածուներու նախնական ընտրութիւնները սկսան Յունուար 3ին Այոա նահանգով, որ ամէնէն բազմամարդ եւ կարեւոր նահանգը չէ, բայց յատկանշական է եւ իր մայրաքաղաքին եղած ընտրութիւնները թեսթի հանգամանք ունին: Անակնկալը ծագեցաւ Յունուար 3ին Դեմոկրատ կուսակցութեան համար, երբ Հիլարի Գլինթըն 3րդ դիրքի վրայ հասաւ, առաջին երկու տեղերը ձգելով սեւամորթ Պարաք Օպամայի եւ Ճոն Էտուարտսի: Հանրապետական ճակատին համար ալ գլուխը հասած է Մայք Հըքէպի, գրեթէ անծանօթ պատուելի մը:

ՍԵԿՈՂԷՆ ՌՈՒԱՅԱԼ յայտարարած է հեռատեսիլի Բ. կայանէն (Յունուար 3) որ վճռած է գլուխն անցնիլ Ընկերվարական կուսակցութեան, այլ խօսքով Ֆր. Հոլանտի աթոռին տիրանալ յաջորդ համագումարին: Այս որոշումը ըսել կուտար Լիպէրասիոնի խմբագրին (Լորան Ժոֆրէն – Յունուար 4) որ նման տը կօլ, Հոլանտ կրնայ յայտարարել՝ «ինձմէ վերջ պարապը չէ այլ՝ խճողում մը»: Ս. Ռուայալի այս դիրքը ա՛լ աւելի կը պղտորէ Ընկերվարական կուսակցութեան մթնոլորտը եւ լաւ ընդունելութիւն ալ չի գտներ:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ նախագահական ընտրութեան հարցը միշտ կնճռոտ կը մնայ եւ մեծ յոյս մըն ալ չկայ Յունուար 12ին համար: Սուրիոյ իշխանութիւնները կը պնդեն որ ոչ մէկ դեր ունին այդ հարցին մէջ, բայց միւս կողմէ կը քաջալերեն լիբանանեան ընդդիմութիւնը, որ աւելի նախարարութիւններ պահանջէ յետագային կազմուելիք կառավարութեան մէջ եւ այդ նախարարութիւններն ալ պէտք է կենսական բնոյթ ունենան: Այս հարցին կապակցութեամբ, Ֆրանսա խզած է կապերը Դամասկոսի կողմէ, ինչպէս կը մատնաշէ Լիպէրասիոն (Յունուար 4) երբ միայն մետասաներորդ ժամուն որոշած է խզել Սուրիոյ հետ:

ՔԵՆԻԱՅԻ ընդդիմութիւնը վերջին վայրկեանին ջնջեց այն ցոյցը որ տեղի պէտք է ունենար Յունուար 3ին: Ապահովութեան ուժերու զանգուածային պատրաստութիւնը պատճառ եղած էր, որ ընդդիմութեան ղեկավարը՝ Օտինկա անդրադառնայ որ ցոյցը ջարդի կրնար վերածուիլ: Դեկտեմբեր 27էն ի վեր արդէն բախումներ 346 մեռեալներու առաջնորդած էին: Միջազգային բազմաթիւ եւ հակասական նախաձեռնութիւններ ալ կան, որպէսզի հանդարտութիւնը վերահաստատուի, բայց ցարդ ոչ մէկ դրական արդիւնք կայ:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Ներքին գործերու նախարարութեան կողմէ կատարուած ուսումնասիրութիւն մը երեւան հանած է որ երկրին մէջ ապրող Թուրքերու 14%ը ժողովրդավարութեան դէմ է եւ վայրագութեան հակամէտ: Ստուգուած է նաեւ որ գերմանաբնակ մահմետականներուն մօտ 40%ը կրօնամոլ է: Ինչ կը վերաբերի Գերմանացիներուն, անոնց 70%ը կապուած է իր կրօնքին, իսկ 5%ը՝ ջերմեռանդ հաւատացեալ:

ԱՅԱԹՈԼԼԱ ԽԱՄԷՆԷՅԻ յայտարարած է որ բոլորովին կը բացառէ ի մօտոյ յարաբերութիւններ հաստատել ԱՄՆ-ու հետ: Յունուար 3ին, ըսած է որ ամերիկեան պայմանները, մասնաւորաբար հիւլէական հարցին մասին, անընդունելի են: Ճշդած է նաեւ._ «Նոյնիսկ եթէ Ամերիկայի հետ յարաբերութիւններու խզումը Իրանի քաղաքական հիմերէն մէկն է, չենք ըսեր որ այդ յարաբերութիւնները պէտք է խզուին ընդմիշտ»: ԱՄՆ-ու պայմանն այն է որ կապը վերահաստատելու համար, պէտք է որ Իրան հրաժարի ուրանիումի հարստացման իր ծրագրէն:

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ մէջ, եօթը ոստիկաններ եւ հնդիկ ճարտարագէտ մը սպաննուած են ռումբի մը պայթումէն, որու հեղինակն էր քամիքազ մը: Յարձակումը կատարուած է Նիմրոզի գաւառը, երբ հնդիկ ճարտարագէտներու խումբ մը կ'անցնէր:

ԱԽԹԱՄԱՐԻ հէքեաթը պալէի վերածելու ծրագիր մը կը մշակէ Թուրք դաշնակահար–յօրինող Ֆազըլ Սայ: Հայեւ-Թուրք «բարեկամութեան» գործօնն ալ ներկայ է ծրագրին մէջ: Արուեստագէտը ըսած է թէ նման յօրինում կրնայ մեծ նպաստ ունենալ երկու ժողովուրդներուն միջեւ բարեկամական զգացումներու հաստատման: «Ախթամար»ը ռոմանթիկ բնոյթ պիտի ունենայ եւ ըլլայ հայեւ-Թուրք միասնական արտադրութիւն մը, ըստ Ֆ. Սայի: Բեմադրութեան պիտի մասնակցին շուրջ հարիւր հայ, հարիւր Թուրք արուեստագէտներ: Ֆ. Սայ այն արուեստագէտն է որ անցեալին օրաթորիօ մը յօրինած էր բանաստեղծ Նազըմ Հիքմէթի քերթուածով ու անկէ զեղչած էր Հայկական խնդրին ակնարկող քանի մը տողերը...

ՏԻՅԱՐՊԷՔԻՐԻ մէջ, ոճրափորձ մը գործուած է Յունուար 3ին, թակարդ կառքի մը միջոցաւ: Պայթումը պատահած է երբ զինուորական հանրակառք մը կ'անցնէր քաղաքին կեդրոնական մէկ փողոցէն, Թուրք բանակի մէկ կայանէն ոչ շատ հեռու: Մեռեալներուն մէջ կան երկու ուսանողներ: Պայթումին պատճառով շրջանին մէջ գտնուած ինքնաշարժներ եւ կարգ մը պաշտօնական շէնքեր վնասուած են: Քաղաքը անմիջապէս պաշարման տակ առնուած է: Երկու հոգի ձերբակալուած ու հարցաքննուած են:

ՍԱՐՔՕԶԻ որոշած է Պաշտպանութեան եւ ազգային ապահովութեան նոր խորհուրդ մը ստեղծել, որ աւելի լայն իրաւասութիւններ կ'ունենայ քան ինչ որ կայ ներկայիս:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ տեղաբնիկ կարմրամորթներէն Լաքոթա ցեղախումբը հողային պահանջ ներկայացուցած է Ուաշինկթընի: Պահանջուած տարածքը աւելի քան 24 միլիոն հեկտար կը կազմէ: Ցեղախումբին ղեկավարները յայտարարած են թէ անցեալ Դեկտեմբերին միակողմանի կերպով չեղեալ հռչակած են իրենց պապերուն 150 տարի առաջ ամերիկեան իշխանութիւններու հետ ստորագրած համաձայնագիրը: Ցեղախումբին ծանօթ դէմքերէն է դերասան Ռասըլ Մինս, որ գործօն կերպով մասնակից է խնդրին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ շրջանի երթեւեկը բաւական խանգարուած էր Յունուար 3ին եւ մահացու արկածներ ալ պատահած են սառած ճամբաներու պատճառաւ: Նորմանտիի մէջ ալ Մարաքէշէն հասած օդանաւ մը չէ կրցած էջք կատարել Տօվիլի օդակայանը եւ դուրս սահած է, բայց մարդկային կորուստ չկար: Ուազի նահանգին մէջ ալ, կին մը եւ աղջնակը մեռած են, երբ իրենց կառքը բախում ունեցած է հրշէջներու հիւանդատար հանրակառքի մը հետ:

ՊԱՂՏԱՏԻ հիւսիս-արեւելեան շրջանը, Պաաքուպայի գաւառին մէջ, երեք բնակիչներ սպաննուած են ամերիկացի զինուորներու կրակոցներէն, երկու միջադէպերու ընթացքին:

ՍԵՐՊԻՈՅ վարչապետը՝ Վ. Քոսթունիցա յայտնած է Եւրոպայի արտաքին նախարարներուն որ պէտք է ընտրեն Սերպիոյ հետ իրենց յարաբերութիւններուն եւ Քոսովոյի անկախութեան իրենց զօրակցութեան միջեւ: Նախարարները պիտի հաւաքուին Յունուար 28ին եւ այս առթիւ պէտք է այդ ընտրութիւնը ընել չեշտած է Սերպիոյ նախարարապետը.

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Առողջապահութեան նախարարութիւնը զգուշացուցած է ծնողները փոքր երախաներուն համար հրապարակ ելած առձեռն հեռաձայններու առընչութեամբ, մանուկներու ուղեղները շատ աւելի փափուկ են:

ԱՆԹԻԼԻԱՍ

ԳԻՏԱԺՈՂՈՎ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ՄԱՍԻՆ

Նախաձեռնութեամբ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Արամ Ա. Կաթողիկոսին եւ կազմակերպութեամբ նոյն Կաթողիկոսութեան ու Մատենադարանին, Յունուար 13–19 Անթիլիասի մայրավանքին մէջ տեղի կ'ունենայ միջազգային գիտաժողով մը. ան նուիրուած է Հայկական Կիլիկիոյ: Ձեռնարկին կը նախագահէ Արամ Ա.:

Մասնակցութիւն կ'ունենան Սփիւռքէն ու Հայաստանէն հայ եւ օտար շուրջ հարիւր մասնագէտներ: Ծրագիրը կ'ընդգրկէ Կիլիկիոյ մշակոյթին տարբեր բնագաւառները. արուեստ, աշխարհագրութիւն, պատմութիւն, աստուածաբանութիւն, դիւանագիտութիւն, տնտեսութիւն, ճարտարապետութիւն, իրաւագիտութիւն, գրականութիւն, մանրանկարչութիւն, գրչագրութիւն, երաժշտութիւն, ազգագրութիւն, եւլն.:

Ֆրանսայէն կը մասնակցին Գրիգոր Պըլտեան, Արմէն Մութաֆեան, Ժերար Տէտէեան, Յարութիւն Գէորգեան:

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ- ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ – Միտք եւ Արուեստ»ի նոր (341) թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ._

Շարժարուեստի ճամբով (Բ. Մաս) Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Բանաստեղծութիւններ ԱՐՓԻ ՎԱՆԵԱՆ

ԱՄՆ

ԹՈՄ ԼԱՆԹՈՍ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԿԸ ԿՈՉՈՒԻ

Թոմ Լանթոս Ներկայացուցիչներու ժողովին 28 տարուան անդամն է եւ Արտաքին յարաբերութիւններու յանձնաժողովին նախագահը: Ան կարեւոր դեր ունեցած էր նոյն յանձնաժողովին կողմէ Հայկական Ցեղասպանութեան բանաձեւին վաւերացումին մէջ: 79 տարեկան երեսփոխանը յայտարարած է թէ առողջական պատճառներով, պաշտօնավարութեան ընթացիկ տարուան աւարտին հանգստեան կը կոչուի:

Լանթոս հունգարացի հրեայ է ծագումով. վերապրած է Նացիական հալածանքներէն եւ ԱՄՆ հաստատուած:

ԱՄՆ-ու Հայ Դատի յանձնախումբին Ուաշինկթընի գրասենեակին տնօրէնը Արամ Համբարեան յայտարարած է թէ Թ. Լանթոսի առողջական վիճակը կը յուզէ զիրենք ու լաւագոյն մաղթանքներ ուղղած է անոր:

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԴԱՏԱԿԱՆ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄՆԵՐ

Դատական օրէնսգրքին տրամադրութեամբ Յունուար 1էն դադրած է տնտեսական դատարանին գործունէութիւնը եւ սկսած է գործել վարչական դատարանը: Իսկ առաջին ատեանի դատարանները վերակոչուած են Ընդհանուր իրաւասութեան ատեաններ:

Բոլոր մարզերու կեդրոններուն մէջ պիտի գործեն Ընդհանուր իրաւասութեան ատեաններ. անոնք պիտի քննեն թէ՛ քրէական, թէ քաղաքացիական գործերը: Պիտի գործեն նաեւ տարածքաշրջանային քրէական եւ քաղաքացիական հարցերու մասնագիտացած վեց դատարաններ:

ԱՐԴԻԱԿԱՆ ՀԱՂՈՐԴԱՄԻՋՈՑՆԵՐԸ ԵՒ ԳՐԱՒՈՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

ԳՐԻԳՈՐ ՔԷՕՍԷՅԵԱՆ

Համացանցով երեւան կու գան երկու ուժեր իրարու դէմ պայքարող: Մեծ դրամագլուխը եւ հաղորդակցութեան բազմազգեանները միաժամանակ կը հետապնդեն իրենց տնտեսա-քաղաքական շահերը, հակակշռելով մամուլը: Համացանցը իրենց ձայնը եւ իշխանութիւնը զօրացնելու ազդու միջոցն է: Միակողմանի լուրերու թափը եւ անըստուգելի լուրերու տարածումի դիւրութիւնը կը դառնան քարոզչութեան եւ մոլորեցումի անշեղ զէնք: Լուրերը կը փոխանցուին մեծ դրամագլուխին համախոհ, ենթակայ կամ կրաւորական զանգուածային լրատուական միջոցներուն – որոնք դրամով կը սնին: Անոնց լուրերու արձագանգները, բազմիցս զօրացած, կը հեշտացնեն բազմութիւններու ուղեղալուացքը: Այս եղանակը գործածուեցաւ Ծոցի երկրորդ պատերազմին հոգեբանական պատրաստութեան համար, առանց մոռնալու ամերիկեան վարչամեքենային ճնշումի լայն միջոցները: Ռուպըրթ Մըրտոքի մամլոյ ընտանիքին պատկանող Ֆոքս Նիուզը կարեւոր դեր ունեցաւ այդ ուղղութեամբ, երբ ընդգրկեց Նոր-Պահպանողականներու (Նէօ-Քոն) քաղաքականութիւնը: Մէրիլէնտի համալսարանին մէկ հանրախոյզին համաձայն(1), 2003 Մարտ թուի Իրաքի ներխուժումէն եօթ ամիս ետք, ամերիկացի ժողովուրդին 60 տոկոսը, իսկ Ֆոքս Նիուզի հետեւողներուն 80 տոկոսը, դեռ կը հաւատար պաշտօնապէս յայտարարուած հետեւեալ երեք ամբաստանութիւններէն մէկուն, երեքն ալ անհիմն – 1. Իրաքի մէջ գտնուեցան զանգուածային բնաջնջումի միջոցներ: 2. Փաստեր կան Իրաք-Ալ Քաիտա դաշնակցութեան: 3. Համաշխարհային կարծիքը զօրավիգ է Իրաքի վրայ ամերիկեան ներխուժումին:

Բարեբախտաբար, նոյն թէքնոլոժիին ընձեռած միջոցները - պլոկ, իր տարբերակներով՝ Սֆայքի(2) եւ այլն – միջամտութեան ուժ մըն է, որ կը գործածուի վիճարկումի, հակափաստերու, եւ իր կարգին՝ իբր ճնշումի միջոց լրատուական մամուլին վրայ: Այս ձեւով արձանագրուեցաւ ակնառու յաջողութիւն մը 2004 Թուականին, սպանական խորհրդարանական ընտրութեանց մէջ, երբ ձախողեցուց վարչապետ Խոզէ Մարիա Ասնարի խաղը, որ կը ձգտէր Մատրիտի արիւնալի մահափորձը վերագրել երկրին պասք անջատողականներուն:

Հաղորդակցական ներկայ միջոցները կարելի կը դարձնեն զանգուածներու զօրակոչը բողոքի, ցոյցերու, որոնց արտայայտութիւններն էին Հարաւային Գորէայի, Փիլիպպեաններու, Ուկրանիոյ, Վրաստանի, Թայլանտի իրադարձութիւնները: Նոյնիսկ յայտարարուեցաւ թէ այս տարի Անգլիոյ թագուհին պիտի գործածէր Եու Թիուպ ժողովրդական կայքէջը. աշխարհին ուղղելու համար իր Ծննդեան պատգամը, ինչ որ եղաւ:

Ներկայ ընկերութեան մէջ քաղաքականութիւնը ստացած է լրատուական տարածք: Քաղաքականութեան դրութիւնն իսկ կ'երեւայ որպէս հաղորդակցութեան ամպհոն,ապահովելու համար ժողովուրդին հաւանութիւնը, գոնէ չէզոքացնելու անոր ընդդիմութիւնը: Ժողովուրդներու մտածողութիւնը փոխելով է որ իշխանութիւնները կը կազմաւորուին որպէս ընկերութիւն, եւ ընկերութիւնները կը յեղաշրջուին փիզիքական եւ մտային որոշ ճնշումներով: Այսուհանդերձ, առանց տեսլականի փոփոխութեան եւ մտածողութեան յեղաշրջումի, չկայ իշխանութիւն մը որ երկար ատեն հակադրուի ժողովուրդին:

Այս բոլորով հանդերձ, համացանցային լրատուութիւնը դեռեւս հրաբխային վիճակ մը կը պարզէ եւ կը գտնուի իր սաղմնային վիճակին մէջ, քանի դեռ կարելի չէ յստակօրէն ըսել թէ ուր պիտի գծուին իր սահմանները: Ուրեմն ամէն ինչ դեռ ենթակայ է ձեւափոխման, թէքնոլոժիի զարգացման համընթաց:

***

Իբրեւ այս հանգրուանին կարելի է խորհրդածել գրաւոր մամուլի ապագային մասին:

Բոլոր կարեւոր թերթերը ունին իրենց համացանցային եւ թուային հրատարակութիւնը: Կարելի է զանոնք կարդալ որեւէ ատեն, ինչպէս ըսուեցաւ վերը: Այսուհանդերձ մարդիկ կը գնեն թերթը, որ իր տեսակով անփոխարինելի է:

Հակառակ իրենց տպաքանակի անկումին, թերթեր կը տոկան եւ կը գտնեն յարատեւելու իրենց միջոցները: Այս առընչութեամբ հետաքրքրական է ֆրանսական Լը Մոնտ Տիփլոմաթիքի պարագան: Այս ծանրակշիռ քաղաքական ամսագիրը, որ կը հրատարակուի 26 լեզուներով, 90ականներուն գտնուեցաւ տնտեսական լուրջ տագնապի մէջ, որ վտանգեց թերթին գոյութիւնը: Ամսաթերթը կարելի եղաւ ոչ միայն փրկել, այլեւ տնտեսական հաստատուն հիմերու վրայ կանգնեցնել շնորհիւ փաղանգ կազմող հաւատաւոր ընթերցողներու նախաձեռնութեան, որոնք հիմնեցին թերթին անունով բարեկամներու խմբակցութիւն մը, առաջնորդուած թերթին խմբագիրներուն նոյն տեսիլքով, նոյն հետապնդումով, որ է տեղեկութիւն տալու եւ ստանալու իրաւունքը, ու նաեւ՝ առանց կաշկանդելու խմբագրութեան ազատութիւնը, ինչ որ ծառայեց զօրացնելուն ամսաթերթին դրոշմը, եւ հետեւաբար՝ հմայքը: Երեւան կու գայ նաեւ, որ ամէն տեղ ամէն թերթի ճակատագիրը նոյնը չէ, ինչպէս է պարագան ֆրանսական անկախ Լը Փարիզիէն օրաթերթին, որուն տպաքանակը կը գերազանցէ միւս մեծանուն օրաթերթերունը:

Գրաւոր մամուլը պիտի ապրի, որքան ալ ընկերային անհատը համակարգիչի միջոցով լուրերու առատութեան մէջ լողայ: Թող որ համացանցով լուրերու երկար ժամանակ հետեւիլը յոգնեցուցիչ է: Պաստառին վրայ երկար ընթերցանութիւնները ցաւալի են աչքին եւ մարմնին համար, եւ հետեւաբար նաեւ՝ մտքին համար:

Մարդ արարածը միշտ պէտք ունի շօշափելի մամուլի, մատներովը թուղթը զգալու, էջեր դարձնելու, որ ինքնին հաճոյք մըն է: Թերթը կարելի է կարդալ բազկաթոռին վրայ երկարած, որոշ հեշտանքով: Կարելի է ընթերցանութիւնը պահ մը ընդհատել, ապա շարունակելու համար նո՛յն հաճոյքով եւ հետաքրքրութեամբ:

Գրաւոր մամուլը,– խօսքը միշտ միջազգային համայնքին կը վերաբերի,– պիտի շարունակուի եւ տեւէ: Այս մամուլը աւելի պատասխանատու է իր լրատուութեան, քան համացանցը իր բիւրաւոր հաղորդումներով, որքան ալ մէկը միւսէն քաղած ըլլայ շատ մը լուրեր: Հարցը կը կայանայ անոնց ընտրութեան, ինչպէս նաեւ խմբագրութեան մէջ: Մամուլը ունի լուրերու ստուգումի պարտականութիւնը, հաւաստի ըլլալու բծախնդրութիւնը: Հետախուզական լրագրութիւնը մաս կը կազմէ պատասխանատուութեան այդ գիտակցութեան: Գրաւոր մամուլը դիմագիծ ունի, պատասխանատու մը, որ եթէ անոր գիտակցութիւնը չունի, կարելի է իրեն պարտադրել: Ընթերցողը գիտէ որուն շնորհակալութիւն յայտնել, կամ որու դէմ բողոքել, որմէ հաշիւ պահանջել(3):

---

1. Eric Kinenberg, **Contestation de l'ordre médiatique américain,** Le Monde diplomatique, avril 2004.

2. Համակարգիչի միջոցով ձրի հեռաձայն, եւ 2006 թուականէն ի վեր՝ տեսա-խօսակցական կարելիութեամբ:

3. Գրաւոր մամուլին վերապրումը որքա՞ն կը պատշաճի հայատառ մամուլին, այլ հարց է եւ առանձին նիւթ: Հայկական մամուլին կացութիւնը տարբեր վիճակ կը պարզէ Սփիւռքի զանազան օճախներուն մէջ: Տեղ մը կը խամրի, կ'անհետանայ, ուրիշ տեղեր իր գոյութիւնը կը քաշքշէ, իսկ նորաստեղծ գաղութներուն մէջ որոշ աշխուժութեան նշաններ ցոյց կու տայ: Ձենք խօսիր որակի մասին: Անշուշտ Ամերիկայի արեւելեան ափին ներկայ պատկերը լաւատեսութեան չառաջնորդեր: Երկու հզօրագոյն եւ հնամեայ թերթերը, որոնք սերունդներ ամբողջ դաստիարակեցին եւ զանգուածներ առաջնորդեցին, ՌԱԿ-ի «Պայքար»»ը եւ ՀՅԴ-ի «Հայրենիք»ը, տխուր օրինակներն են հայատառ մամուլի տակաւ չիջումին: Առաջինը փակուած է աւելի քան տասնամեակէ ի վեր ամսագիր դառնալէ ետք, երկրորդ օրաթերթը կը գոյատեւէ որպէս շաբաթաթերթ զանազան վերիվայրումներէ վերջ: Հապա Պէյրո՞ւթը, երբեմնի «Երկրորդ Հայաստա՞ն»ը, ուր «Զարթօնք»ի նման օրկան մը իսկ մտած է երկար քունի մէջ, ի՛նչ որ ալ ըլլան պատճառները:

ԼՌՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԵՐԱԶԻ ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՎ

Լ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Ապրել Ի. դարի նորարարական արուեստի կարեւորագոյն կենտրոններից մէկում՝ Փարիզում, ու չտարուել այդ արուեստի որեւէ ուղղութեան մէջ յայտնուելու մարմաջով, դիւրին չէ: Զարեհ Մութաֆեանը գնաց նախանշուած սեփական ուղիով, երբեք չդաւաճանելով իր սկզբունքներին: Նրա ստեղծագործութիւնների ժամանակային չափը սքօղուած է իր իսկ գործերում, քանզի իսկական արուեստագէտ լինելը ընտրութիւն չէ, այլ ճակատագիր:

Վերջ ի վերջոյ ի՞նչ է արուեստը, եթէ ոչ սեփական Ես-ի արտայայտութիւն: Դժբախտաբար, բոլոր արուեստագէտներին չէ որ յաջողւում է հաւատարիմ մնալ իրենց ներաշխարհից եկող ազդակներին: Ու թերեւս այդ է պատճառը, որ մշակութային միջավայրը յաճախ ողողւում է հում, ցածրորակ գործերով: Զէնթարկուել ակնթարթային, անցողիկ հրապուրանքներին, ընթանալ իրեն հոգեհարազատ ուղիով ու փորձել կատարելագործել այն, կարող է միայն հաստատուն ներուժով օժտուած, կամային, սին փառքի չձգտող արուեստագէտը: Այդպիսին էր Զարեհ Մութաֆեանը. համեստ, մենակեաց, իր կտաւների մէջ ու կտաւների հետ ապրող, ինքնամփոփ մի մարդ: Նրան հասու էին մարդու բանականութեան ու հոգու յաւերժական ելեւէջները, ճշմարիտ ստեղծագործողի պարզութիւնն ու դէպի մարդն ուղղուած՝ բարութիւն ճառագայթող հայեացք, եւ վերջապէս, որ ամենակարեւորն է ներողամտութիւն Զարի նկատմամբ:

Մութաֆեանը որպէս ճշմարիտ մտաւորական արուեստագէտ, տեղեակ էր այն ամէնին, ինչ կատարւում էր Ի. դարի Ֆրանսիական մըշակոյթի մէջ: Այդ մասին են խօսում արուեստին նուիրուած նրա աշխատութիւնները. «Նկարչութեան դասական դպրոցները եւ արդի ձգտումները», «Արուեստի տեսաբանները ԺԸ., ԺԹ. դարերում», ինչպէս նաև Երեւանում նրա 100ամեակի կապակցութեամբ կազմակերպուած անհատական ցուցահանդէսի հատորի մէջ տեղ գտած Ի. դարի ֆրանսիացի նկարիչների ստեղծագործութիւններին նուիրուած հակիրճ, բայց դիպուկ վերլուծութիւնները:

Մութաֆեանի ստեղծագործութեան մէջ գերակշռում են բնանըկարները: Որքան էլ դրանք իրենց գունային լուծումներով անիրական թուան, միեւնոյն է իրականի յիշատակագրութիւններ են, ուր ակնյայտ է Մտքի ու Երեւակայութեան ներկայութիւնը: Դեռեւս Տըլագրուան ասում էր, որ բնութիւնը գաղափարների ու պատկերների մի համաստեղծ բառարան է – միտք, որ յետագայում դրդեց Փօլ Վալէրիին երեւակայութիւնը դասելու կեանքի հետ կապուած գործողութիւնների շարքը:

Մութաֆեանի բնանկարները (Արարատը աշնան, Տաթեւ, Ոսկէ աշուն, Մայրամուտ, Ձկնորսներ, Նաւակներ ծովափին եւ այլն) կենարար բռնկումներ են, անընդհատ փոփոխութիւնների ու կերպարափոխումների գաղափարի արտայայտութիւններ: Նրանց մէջ ցոլանում է երկինքը, գունապնակին հաղորդելով գերիրական հմայք: Հանրի Մաթիսը վաղուց ի վեր անդրադարձել էր գոյնի այս յատկութեանը, ասելով. «Տուէք խոտին երկնքի ցոլքը եւ դուք կ'ունենաք ճշգրիտ գոյնը, որը դուցէ թէ չի համապատասխանում բնական գոյնին, բայց եւ միակ ճշմարիտն է»: Սա վերաբերում է արուեստի հիմնարար յատկանիշներից մէկին՝ այն է վաւերականութեանը, որը ձեռք է բերւում իրականութեան ճանաչողութեան ճանապարհով ու միաժամանակ վկայում է գեղագիտական զգացողութեան խորքերում թաքնուած ներուժի մասին:

Մութաֆեանի բնանկարները բընութեան բեկորներ են. ամրագրըւած կտաւի վրայ. կենդանի ու հրապուրիչ, դրանք կարծես կանչում են դիտողին, հրաւիրում դէպի ներս, ձուլուելու բնութեան հետ: Սա արուեստի առանձնաշնորհն է. վարակել հանդիսատեսին իրականութեան զգացումով, թելադրել, յուշել նրան, որ կտաւի հակառակ կողմում դատարկութիւն չէ, յարափոփոխ կեանքն է, որ շարունակ-

ւում է կտաւից անդին. Հաստատելով Բարձրագոյն Բանականութեան իրողութիւնը: Գոյաբանական նոյն խնդիրն է շօշափում արուեստագէտը իր երկու՝ վերապրող հայուհին ու վերապրող զոյգը գործերում: Ազդեցիկ ու իրական, այդ վշտաբեկ պատկերները զգայուն դիտողին ներգրաւում են իրենց տարածքի մէջ, ուր նա յարաբերւում է նկարչի, նրա վրձնած նկարի հետ, որ ինքնին մի իր է եւ կարող է ալեկոծել մարդու հոգին տարբեր պատճառներով: Այս երեք գործօնը (նկարիչ, կտաւ, դիտող) իւրաքանչիւրն, ինքնիշխան իրենց համար սահմանուած տարբեր ուժգնութեան կոչումներով, օգնում են նկարի՝ որպէս արուեստի գործի կայացմանը:

Մութաֆեան ստեղծագործողի էութեան խորքերից եկող համազգային ցաւը խոցում է հանդիսատեսի սիրտը, համակելով նրան խռովքի զգացումով: Այդ պատկերներում չկան աղճատուած ֆորմաներ, սովալլուկ դէմքեր, բայց մարդկանց հոգիներն են, որ բզկտւում են շատ աւելի ծանր, անդարմանելի, կործանարար մի ցաւով: Այս է յուշում հայուհու թափառող հայեացքը, նրա մարմնի ընդերքից եկող, դէպի անէութիւն ուղղուած տարօրինակ, անմեկնելի ժպիտը: Մէկ քայլ եւս եւ նա կը յայտնուի Է. Մունչի «Ճիչ» նկարի անձնաւորութեան կողքին: Թերեւս այս երկու նկարները իրենց գեղագիտութեամբ այնքան էլ մօտ չեն Ի. դարի, յատկապէս Ֆրանսիական արուեստի առջեւ դրուած համընդհանուր, տեսական խնդիրներին: Բայց դրա փոխարէն նրանք դիպչում են մարդու ներաշխարհի ամենազգայուն լարերին, այն է՝ մարդու կողմից մարդուն ուղղուած բռնութեան ժխտմանը. մի գաղափար, որը միշտ էլ արդիական ու կարեւոր է եղել արուեստագէտների համար:

Զարեհ Մութաֆեանը անշուշտ ծանօթ էր նաեւ Փարիզում վաղուց ի վեր հաստատուած, նախորդ սերնդի իր հայ արուեստակիցների գործերին: Բայց նրանցից եւ ոչ մէկի, ո՛չ Զաքար Զաքարեանի, ո՛չ Թիւթիւնճեանի, ոչ Գառզուի եւ կամ միւսների ուղիով նա չգնաց: Ստեղծեց իր երազների մտատիպարը կրող մի աշխարհ – աշխա՛րհ, որ իրականի ու տեսլականի սահմանագծին է: Երբեմն այն չարագոյժ է, հոծ շեղջերով ծածկուած անթափանց մակերեսներով, երբեմն անսահմանօրէն պայծառ, գրաֆիկական տեխնիկան յիշեցնող գունագեղ տարրերով աշխատուած, հատու, կտրուկ թափանցող իր նիւթականութեամբ, գրեթէ շօշափելի լուսաւորութեամբ: Այս տեսակէտից դիտուած նրա բնանկարները կրում են փարիզեան դպրոցի, յատկապէս ֆովիզմի արձագանգը:

Հայաստանի Ազգային պատկերասրահում տեղի ունեցած Մութաֆեանի յուշ ցուցահանդէսը մինչ այժմ մեզ անյայտ գործերի ներկայացումով յայտնագործութիւն էր երեւանցի արուեստասէրի համար: Այս եւ նախորդ ցուցահանդէսներով նկարիչը գրաւեց իր հաստատուն տեղը Ի. դարի հայ գեղանկարչութեան անդաստանում: Նա ապացուցեց, որ կարելի է չլինել յոյժ ժամանակակից ուղղութիւնների հետեւորդ, բայց մտքի ու երեւակայութեան առկայութեան դէպքում ստեղծել մի աշխարհ, մտերմիկ ու հոգեհարազատ դիտողին այնքան, որ նա յայտնուի բոլորովին ուրիշ մի տարածքի մէջ, խիստ տարբեր իր ամէնօրեայ կեանքից: Մի բան որի կարիքը մեծապէս ունի ժամանակակից մարդը:

Լ. Զ.

ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒՄՆԵՐՈՒ ԳԾՈՎ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՄԸ

Ֆրանսայի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Թեմով ծնած նոր յոյսի ալիքները տակաւին բարձրացումի մէջ են, եւ անհատական թէ հաւաքական ուժերու գործելակերպը վերակազմակերպելու բարոյական աջակցութեամբ բոլոր սպասումներուն մաղթելի է որ անպայման հասնին:

Իսի-լէ-Մուլինոյի Թարգմանչաց վարժարանի վարչութիւնը այդ բարեբեր ալիքին ցողը – 1996ի առաջին դպրոցամուտէն ի վեր – տասնըմէկ տարի վերջ զգաց, Շաբաթ, Դեկտեմբեր 22ի երեկոյեան, երբ առաջնորդ Նորվան արք. Զաքարեանի հովանաւորութեամբ, հին ու նոր ծնողներու, խնահայերու եւ դպրոցին ներկայով ու ապագայով հետաքրքրուողներու հետ հանդիպում մը կազմակերպած էր՝ գաղափարներ փոխանակելու, մտահոգութիւններ ու առաջարկներ լսելու, աշակերտութեան թիւին սակաւութեան եւ անոր առթած նիւթական դժուարութիւններն ու այլ արգելքներ յաղթահարելու նիւթով:

Ժողովին առաջին բաժնին ներկայութիւն բերաւ ենթանախարար եւ քաղաքապետ-երեսփոխան Ա. Սանթինի: Ան անդրադարձաւ Թարգմանչաց վարժարանի ուսումնական լաւ մակարդակին, քաղաքապետարանին իւրաքանչիւր խեցի դպրոցականի համար բերած աջակցութեան եւ պատասխանատուներն ու խնահայերը խրախուսեց դպրոց հրաւիրելու աւելի մեծ թիւով աշակերտութիւն, դպրոցին պարտքերը փակելու, նիւթական իրավիճակը բարելաւելու նպատակով: Աշակերտութեան թիւը շատցնելու եւ դասարանի մը նուազագոյն 17-18 աշակերտ ապահովելու պարագային, դպրոցը կարելիութիւնը կ'ունենայ պետութեան հետ պայմանագիր կնքելու, անոր յանձնելով այդ դասարանի ուսուցչի թոշակի ծախքերը: 2007/2008 տարեշրջանին Թարգմանչաց վարժարանը ունի 8 դասարան եւ 60 աշակերտ. իսկ 2005 Յունուարէն ի վեր յաջողած է պայմանագիր կնքել միայն մէկ ուսուցչի համար: Ժողովին ներկայ էր նաեւ ծնող եւ փոխ-քաղաքապետ Ն. Եսայեան:

Վարչականներէն Թադէոս Մակատիս դպրոցին ամփոփ պատմականը ըրաւ եւ տեղեկութիւններ տուաւ տնտեսական ներկայ վիճակին մասին, շեշտելով թէ 2005ին պետական պայմանագիր ստորագրելէ ետք, նիւթական հաւասարակշռութիւն արձանագրուած է, հաշուեկշիռէն դուրս ձգելով նոր պարտքեր: Ան յիշեցուց նաեւ թէ Թարգմանչաց վարժարանը կարողութիւն ունի 240 աշակերտ ընդունելու եւ թէ այս ուղղութեամբ կ'աշխատին ու կը քաջալերեն խնահայերն ու մօտակայ շրջաններ ապրող Հայերը, որպէսզի հայկական վարժարան ուղարկեն իրենց երախաները: Այս փափաքով ալ վարչութիւնը, իր ատենապետ՝ Զ. Ասլանեանով, կազմակերպած էր այս հաւաքոյթը, դպրոցական կեանքի նոր շրջան մը սկսելու, գաղութի զաւակներուն հայերէն լեզուի ուսուցման գործին նոր տրամադրութիւններով նոր էջ մը բանալու համար:

Ներկաներ, դպրոցին բարեկարգման մտահոգութեամբ, գանգատներու և առաջարկներու ձեւով շահեկան հարցականներ ուղղեցին վարչականներուն, Նորվան արքեպիսկոպոսի: Հարցումներ՝ դպրոցին տարած քարոզչական գործունէութեան անբաւարարութեան, հայ ծնողքը իր երախան Թարգմանչաց արձանագրելու խթանող միջոցներու անզօրութեան, եւ ընդհանրապէս տեղեկութիւններու փոխանցման ու հաղորդակցութեան խնայողական մօտեցումներու մասին: Հարցումներ ու առաջարկներ՝ հայերէն լեզուի կարեւորութեան, անոր վերակենդանացման համար հայ դպրոցին արդիւնաւէտ գործելու անհրաժեշտութեան, վարժարանին թիկունք կանգնողներու եւ ժողովուրդին աւելի աշխոյժ մասնակցութեան առընչութիւններով: Այս բոլորին հետ գնահատողներ եղան ուսուցչական կազմին հոյակապ աշխատանքը:

Նորվան արքեպիսկոպոս հարցականներուն անդրադարձաւ «ինչո՞ւ»-ներու խնդիրը դիտելով հայկական դպրոցի մը կարեւորութեան տեսանկիւնէն: Բացատրելով, թէ Հայ քրիստոնեան յատկանշողը, դարերէ ի վեր փորձութենէ փորձութիւն տատանած հայութեան ինքնութիւնը բնորոշողը անոր հաւատքն ու լեզուն է: Հաւատքն ու լեզուն Հայուն կեանքին մէջ անջատ հասկացողութիւններ չեն, այլ իրար ամբողջացնող մէկ էութիւն: Ժամանակի ընթացքին այս մէկութիւնը Հայուն մէջ սերմանելու, ծաղկեցնելու, ամրապնդելու համար միակ փոփոխող ազդակը եղած են անոր կիրարկուած մեթոտները: Հետաքրքրական էր լսել Լիոնի Մարգարեան – Փափազեան վարժարանին ծիլ տալու եւ կազմակերպելու իր համբերատար փորձառութեան ծալքերը: Հիմքը դրած է ոչ թէ շէնք կառուցելով, այլ նախ դպրոցը կազմակերպելով ու անիկա իր բուն նպատակին ծառայեցնելով: Ան պատրաստակամութիւն յայտնեց իր բարոյական աջակցութիւնը բերելու Թարգմանչաց վարժարանը բարեկարգելու գործին:

Հայկական դպրոցի մը գոյութիւնն ու յարատեւութիւնը փոխադարձաբար շաղկապուած է գաղութին գրեթէ ամէն մէկ անհատի կամ խումբի հայապահպանման գիտակցութեան, ամէն մէկ ընտանիքի իր զաւկին համար ուսումնական յարմարագոյն եւ հարազատ միջավայրի ապահովման, ամէն մէկ հաւատացեալի աղօթքին ու օրհնութեան խնդրանքին, ամէն մէկ հաւաքական աշխատանքի անշեղ ինքնութեան եւ օգուտին, սփիւռքացած քաղաքակրթութեան մը ժառանգութիւնը աւանդելու եւ փոխանցելու ամէն մէկ գործունէութեան հետ: Թարգմանչաց վարժարանի վարչութեան նպատակը պարզապէս աշակերտներու նուազագոյն թիւ մը հաւաքել չէ, այլեւ գաղութին լաւագոյնս ծառայելու, անոր պահանջներուն գոհացում տալու մտահոգութենէն մղուած քայլերու ձեռնարկելու ջանք: Ես կը հաւատամ վարչութեան կառուցողական մըտադրութեան, որ խոհեմութեամբ դիմած էր առաջնորդին խորհուրդին, աջակցութեան:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԳԱՍՊԱՐ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՅԻՇՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ԿԵՐՏՈՂՆԵՐԸ

ՊԱՏՄԻՉՆԵՐԸ

ԹԻՒ 27.
ՀԵԹՈՒՄ ՊԱՏՄԻՉ

Հայկական պատմագրութեան մէջ եզակի է Հեթումի պարագան: Ան Հայ իշխան էր, Ակոռայ բերդին տէր՝ Օշինի որդին. Ինքն ալ իր կարգին իշխան էր Կոռիկոս բերդին եւ սպարապետ հայ բանակին՝ Լեւոն Բ.ի թագաւորութեան օրով 1270-1308: Կրօնաւորական կոչում զգալով, փոխանակ ընտրելու կիլիկեան նշանաւոր վանքերէն մին, կ'երթայ Կիպրոս Լատին վանք մը – Պրեմոնստրեան – ու կը դառնայ Եղբայր Անտոն, շարունակելով հեռուէն հետեւիլ հայրենիքի անցուդարձերուն:

Տարի մը ետք կ'անցնի Հռոմ, ապա Աւինիոն հանդիպելու Կղեմէս Ե. պապին, որմէ հրաման կը ստանայ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱԶԳԵՐՈՒ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ գրելու: Լատիներէնի անտեղեակ, Ֆրանսերէնով կը թելադրէ Նիկողայոս Ֆալքոնիին որ իր կարգին զայն կը թարգմանէ լատիներէնի:

Հեթումի պատմութիւնը արեւմուտքի մէջ մեծ ընդունելութիւն կը գտնէ եւ կ'ունենայ բազմաթիւ հրատարակութիւններ 1529էն ետք, եւրոպական լեզուներով:

1842ին է միայն որ Ս. Ղազարի տպարանէն լոյս կը տեսնէ առաջին հայերէն – գրաբար – թարգմանութիւնը Հ. Մկրտիչ Աւգերեանի խնամքով որուն կցած է նաեւ Հեթումի անունով հասած յայտնի ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆը որ շատ արժէքաւոր տեղեկութիւններ կ'ընդգրկէ Հայաստանի, ասիական եւ եւրոպական պետութիւններու 1096-1307 թուականներու շրջանի պատմութիւններէն:

Հեթումի պատմութիւնը բաժնուած է 56 համառօտ գլուխներու: Կ'աւանդէ աչքով տեսածներն ու դուրսէն լսածները:

Պատմութեան գլխաւոր դերակատարները ընդհանրապէս թաթարներն են, բայց կը խօսի նաեւ, ամփոփ կերպով, արաբներու, եգիպտացիներու, սարակինոսներու եւ հնդիկներու մասին, տալով աշխարհագրական, երկրաբանական, եւ այլ ծանօթութիւններ համառօտ բայց լրացուցիչ կերպով:

Երկար ատեն Հեթումի պատմութիւնը Արեւմուտքի համար կարեւոր աղբիւր նկատուած էր Արեւելեան ժողովուրդներու մասին բաւականաչափ տեղեկութիւններ ստանալու համար:

Հեթում պատմիչին ընծայուած են նաեւ հայերէն լեզուով մի քանի գրութիւններ: ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԽՐՈՆԻԿՈՆԻ, ուր կու տայ Քրիստոսէ սկսեալ Հռոմի կայսրերուն եւ պապերուն ժամանակագրական յաջորդականութիւնը մինչեւ 1294 թըւական: 1173 թուականէն կը սկսի յիշատակել նաեւ Կիլիկիոյ թագաւորութեան մասին քաղաքական տեղեկութիւններ:

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԱԶԳԻՆ ՌՈՒԲԻՆԵԱՆՑ թէ որպէս տիրեցին Կիլիկիոյ մինչեւ 1293 թուական:

ԱԶԳԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ԹԱԳԱՒՈՐԱՑՆ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ԵՒ ԹԱԳԱՒՈՐԱՑՆ ԿԻՊՐՈՍԻ:

ԱԶԳԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ԲՐԸՆՁՈՑՆ ԱՆՏԻՈՔԱՅ:

Պատրաստեց՝ ՅԻՊԷ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՏԷՍԻՆ

Սիրելի՛ աղջիկներ եւ տղաներ,

Կապոյտ Խաչի եւ Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տան հրաւէրով, Կաղանդ Պապան ձեզի պիտի այցելէ Կիրակի, Յունուար 13, ժամը 15ին, Տէսինի քաղաքապետարանի հանդիսասրահը, բոլորիդ շնորհելու համար ուրախ եւ աշխոյժ պահ մը՝ միասին պարելով եւ խաղալով, բայց... մէկ պայմանով... պէտք է մասնակցիք ծպտուած՝ ձեր սիրած հերոսին հագուստներով:

Կաղանդ Պապային նուէրներէն զատ, ձեզի կը սպասեն նաեւ համեղ կարկանդակներ ու զովացուցիչներ:

Մուտքը ազատ է:

OFFRE D'EMPLOI

La Maison Arménienne de la Jeunesse et de la Culture de Marseille
r e c h e r c h e
POUR UN POSTE D'ACCUEIL

une personne —homme ou femme— âgée de 50 ans ou plus RMI-ste, si possible bilingue français-arménien. Contrat de 2 à 5 ans dans le cadre des emplois accompagnés, 26h par semaine. Adresser candidature écrite à la : **M A J C**

12-14, rue Saint-Bazile — 13001 Marseille

Renseignements au : 04.91.66.45.33
04.91.66.43.05
04.91.50.15.09

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13 rue du Perche 75003 Paris

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 6

ԱՍՏՈՒԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

Պատարագ՝ *ժամը* 11*ին:*

Կը պատարագէ՝

ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ

ժամը 13*ին՝ ճաշ:*

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14 rue Saint-Bazile — 13001 Marseille

☎ 04 91 50 15 09

www.majc13.org

Métro Réformés - Parking Gambetta

LOTO

Dimanche 13 janvier à 15 heures

— Voyage en Arménie —
— Appareil photo numérique —
— Electro-ménager —
— Livres - C.D. - D.V.D. —
— Lecteur D.V.D. - MP3 —
— Paniers garnis —
—Et de nombreux lots magnifiques—

Ambiance cordiale et chaleureuse

15 euros les 3 cartons

□

2 NUITS OFFERTES A L'HOTEL EUROPE****

A CHAQUE ACHAT D'UN BILLET D'AVION PARIS - EREVAN - PARIS

(sous conditions particulières, offre valable du 1er novembre au 23 mars 2008, sous réserve de disponibilités)

RENSEIGNEMENTS & INSCRIPTIONS

Saberatours	Sevan Voyages	Wasteels
11 rue des Pyramides	48 Cours de 'a Liberté	67 La Canebière
75001 Paris	69003 Lyon	13001 Marseille
Tél. : 01 42 61 51 13	Tél. : 04 78 60 13 66	Tél. : 04 95 09 30 60

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENT POUR LE SEJOUR DE SKI A BELLEFONTAINE

du 23 février au 1er mars 2008

- Directeurs diplômés BAFD ou ayant une équivalence
- Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires (bon niveau de ski nécessaire)

Candidatures à adresser à : CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax au 01 53 34 12 13

□

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
organise comme chaque année

UN SÉJOUR D'HIVER AU SKI

Pour les enfants nés entre le 1er janvier 1994 et le 31 décembre 1999

Dans son centre de vacances de Bellefontaine, dans le Jura
du samedi 23 février au samedi 1er mars

Renseignements et inscriptions jusqu'au 20 janvier

par téléphone au 01 53 34 18 18, par mail : cbaf@wanadoo.fr
par fax : 01 53 34 12 13

ԾՆՈՒՆԴ ԵՒ ՄԵՌԵԼՈՑ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 5

ՃՐԱԳԱԼՈՅՑ ԾՆՆԴԵԱՆ ԵՒ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆՆ ՏԵԱՌՆ ՄԵՐՈՅ ԵՒ ՓՐԿՉԻՆ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

Առաւօտեան

Հանդիսաւոր ժամերգութիւն

Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9*ին:*

Երեկոյեան

Ճրագալոյցի արարողութիւն՝ ժամը 16*ին,*

Պատարագ՝ ժամը 17*ին:*

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 6

ՏՕՆ ԾՆՆԴԵԱՆ ԵՒ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ ՏԵԱՌՆ ՄԵՐՈՅ ԵՒ ՓՐԿՉԻՆ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

Գիշերային եւ առաւօտեան ժամերգութիւն

Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 8·30*ին:*

Պատարագ՝ ժամը 10·30*ին:*

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԱՐՔ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Առաջնորդ Ֆրանսայի Հայոց Թեմի

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Ջրօրհնէքի *արարողութիւն:*

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 7

Բ. օր Սուրբ Ծննդեան

ՅԻՇԱՏԱԿ Է ՄԵՌԵԼՈՑ

Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 8·30*ին,*

Պատարագ՝ ժամը 10·30*ին:*

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

□

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 5

ՃՐԱԳԱԼՈՅՑ ԾՆՆԴԵԱՆ ԵՒ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ

Տեառն մերոյ

Ժամերգութիւն եւ Մարգարէական Թուղթերու Ընթերցում *ժամը* 16:30

Խթման պատարագ *ժամը* 17:30

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 6

ԾՆՈՒՆԴ ԵՒ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆ

Տեառն մերոյ

ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

Ժամերգութիւն *ժամը* 9:30

Պատարագ *ժամը* 10:30

և ՋՐՕՐՀՆԷՔ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 7

ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ

Պատարագ *ժամը* 10

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ՝ ՎԱՍՆ ՀԱՄՕՐԷՆ ՆՆՋԵՑԵԼՈՑ

TELEVISION
F R A N C E 2

La prochaine émission de «Foi et Traditions des Chrétiens Orientaux» concernant l'Arménie sera diffusée par France 2 le **dimanche 6 janvier, de 9h30 à 10h. Elle a pour titre : «Mgr Norvan Zakarian, Primat du diocèse de France».**

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 5

Ճրագալոյց Սուրբ Ծննդեան

Երեկոյեան ժամերգութիւն՝ ժամը 16*ին:*

Ընթերցուածք՝ ժամը 16·30*ին,*

Պատարագ՝ ժամը 17*ին:*

Կը պատարագէ՝

ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Հոգեւոր Հովիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 6

ՏՕՆ ԾՆՆԴԵԱՆ ԵՒ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ

Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8·30*ին,*

Պատարագ՝ ժամը 10*ին:*

Յաւարտ պատարագի Ջրօրհնէքի *արարողութիւն կը կատարուի:*

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին եկեղեցւոյս Կոմիտաս *երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ՝* Յովհաննէս ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ*-ի: Երգէհոնահար՝* Օր. Գայեանէ ԳԷՈՐԳԵԱՆ:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 7

Մեռելոց

Պատարագ՝ ժամը 10*ին:*

Կը պատարագէ՝

ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 13

Տօն Անուանակոչութեան

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·45*ին,*

Պատարագ՝ ժամը 10*ին,*

Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11·45*ին:*

□

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 6

ԾՆՈՒՆԴ

Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8·30*ին:*

Հանդիսաւոր պատարագ՝ ժամը 9·45*ին:*

Ջրօրհնէքի աւանդական արարողութիւն:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Պատարագը կ'երգէ Սահակ - Մեսրոպ *երգչախումբը, ղեկավարութեամբ* Խաչիկ ԵԸԼՄԱԶԵԱՆ*-ի:*

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 7

Յիշատակ Մեռելոց

Պատարագ՝ ժամը 10*ին:*

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

□

ՍԷՆ ԼՈՒ - ՍՈՒՐԲ ԳԷՈՐԳ

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 6

ՏՕՆ ԾՆՆԴԵԱՆ ԵՒ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ

Պատարագ՝ ժամը 10*ին:*

Յաւարտ պատարագի Ջրօրհնէքի *արարողութիւն կը կատարուի:*

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ

L'ASCENSION A LOURDES

Nos paroisses de France organisent
UN PELERINAGE MARIAL A LOURDES
à l'occasion du 150ème anniversaire des apparitions de la Sainte Vièrge à Bernadette
du mercredi 30 avril au samedi 3 mai

sous la présidence de
SA BEATITUDE NERSES BEDROS XIX
Catholicos Patriarche de Cilicie des Arméniens Catholiques

Frais de voyage et pension complète dans un hôtel 3 étoiles : **350 euros**
Pour inscriptions et informations : contacter le P. Curé de la Paroisse ou appeler le secrétariat de l'Eparchie — Tél. : 01 40 51 11 90.

Les inscriptions seront closes le 29 février 2008

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 6
DIMANCHE
6 JANVIER
2008

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Թիւ 341

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris

Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70

Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ

Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)

270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ

C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.866

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

83e ANNEE — N° 21.866

ՇԱՐԺԱՐՈՒԵՍՏԻ ՃԱՄԲՈՎ...

(Բ. ՄԱՍ)

ՍԱՌՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՏԱՐԻՆԵՐ

Գրեց՝ **ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ**

ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄՆԵՐ

Նախքան Նիւրէնպէրկեան դատարանի կազմուելը (1945 *Նոյ.* 20 – 1946 *Հոկտ.* 1) *եւ նացիների ոճիրների դատապարտումը, ցեղասպանութեան առընչուող երեւոյթները շարժարուեստի մէջ չէին առնուել*[12]*: Պատճառը՝ ցեղասպանութեան անուան տակ խօսելն ու նրան ներկայացնելը դեռ արտայայտչական միջոցների գիտակցուած սահմաններում չէր գտնւում: Ցեղասպանութիւն, տեղահանութիւն, կոտորած եւ այլ անմարդկային արարք, դեռ համարւում էր կրօնական, գաղափարական, քաղաքական բախումների արդիւնք եւ պատերազմի աղէտ: Երեւոյթներ, որոնք իրաւաբանական առումով, մանրամասնօրէն չէին պարզաբանուել ու բնորոշուել: Ծնունդ չէր առել նաեւ* 1943*ին լեհ՝ Ռաֆայէլ Լէմքինի* ցեղասպանութիւն *բառը: Մի բառ, որ այսօր ընդհանրացած է ամէնուր:*

Յիշենք, որ Լէմքին իր բառը բացատրելիս, ժամանակին յիշել էր հայ ժողովրդի նկատմամբ Թուրք պետութեան արարքը: Միեւնոյն բառը 1945*ի Նիւրէնպէրկեան դատարանը յիշեց սապէս.* «Գերմանիա յանցաւոր է ցեղասպանութեան կանխամտածեալ եւ ծրագրեալ ոճիրներով. – Բնաջնջում ազգային, կրօնական կամ ցեղային խմբաւորումներուն, մասնաւորապէս Լեհերու, Հրեաներու եւ ուրիշներու»[13]*: Բնականաբար դատավճռից յետոյ, այս բանաձեւի անդրանիկ պաշտպաններն ու քարոզիչները եղան, դատարանը հաստատող յաղթական չորս դաշնակից ուժերը՝ ԱՄՆ, Մեծն Բրիտանիա, Սովետական Միութիւն ու Ֆրանսիա:*

Հոլիվուտի բեմադիրներից՝ Սամուէլ Ֆուլէր եւ Ճորճ Սթիվընս, առաջին արհեստավարժ նկարահաններն ու բեմադիրներն էին, որ ամերիկեան յաղթական զօրքերի հետ, նկարահանման խցիկով գերմանական ճամբարները մտան ու «վաւերականօրէն» արձանագրեցին գործուած ոճիրները: Դրանց լրացուցիչն եղաւ, Սովետական նկարահանների[14] *եւ յաղթական բանակի ձեռքն անցած, Եւրոպայում «տեղահանուածների» ճակատագրին վերաբերող նացիների նկարահանած պատկերները: Յիշուած փաստագրական ֆիլմերը, գալիք տարիներում դիտուեցին հազուագիւտ ու խիստ դիպուկ դէպքերում:*

Այդ յոյժ կարեւոր պատկերները չուտով՝ Սառն Պատերազմի տարիներում, ներառուելով զանազան ֆիլմերի մէջ, քաղաքական երկու տարբեր մեկնաբանութեամբ ու ազգային, ցեղային բնորոշմամբ, սահմանեցին ժխտուած, արժեզրկուած եւ անարգուած՝ անմարդկային արարքի ենթարկուած, ազգն ու ցեղը: Արդիւնքը՝ Հոլիվուտ եւ Խորհրդային Միութիւն, մէկուկէս տասնամեակ «Լեհերու, Հրեաներու եւ ուրիշներու» *ցեղասպանութիւնը իբրեւ խաղարկային ֆիլմերի նիւթ, ուղղակիօրէն չօգտագործեցին: Պատերազմի տարիները պատկերող Հոլիվուտեան ցենարները, հիմնականում Արեւմտեան Եւրոպան* ֆաշիստներից ազատելու *պատումն, իսկ Խորհրդային Միութեանը՝ Արեւելեան Եւրոպան ու «Սովետական Մեծ Հայրենիքը»* ֆաշիստներից պաշտպանելու *նիւթին էր յատկացուած:*

Հոլիվուտում՝ Օրսօն Ուէլզ, առաջին բեմադիրն էր, որ 1946*ին խաղարկային* «Օտարականը»[15] *ֆիլմի մէջ օգտագործեց* ցեղասպանութիւն *բառը եւ* ֆիլմ ֆիլմի մէջ *հնարամիտ դրուագով, դիտել տուեց Նիւրէնպէրկեան դատարանի մէջ ցուցադրուած փաստանկարի*[16] *որոշ պատկերները: Սամուէլ Ֆուլէր, տասներեք տարի յետոյ՝* 1959*-ին յաջողեց* **Verboten!**[17] *ֆիլմում կրկնել միեւնոյն հնարքը եւ փաստանկարը կրկին խաղարկային պատումի մէջ առնուեց: Ճորճ Սթիվընս՝ երբ միեւնոյն տարում դիմեց ցեղասպանութեան հարցին, պարզապէս հեռու մնաց ճամբարներում տեսածից: Նա իրագործեց մի անմեղ, դեռատի հրեայ աղջկայ պատումը՝* «Աննա Ֆրանքի Օրագրերը»*: Ան ներկայացնում է ճամբար փոխադրուելուց առաջ, թաքստոց մտած, նրա ընտանիքի առօրեան: Դիտողը երեւակայութեամբ ճամբով, պիտի վերապրէր մնացեալը: Հոլիվուտեան շարժարուեստի արտադրութիւնը, ամբողջովին ծագումով հրեայ արտադրիչների միջոցով ղեկավարուած լինելով հանդերձ, դեռ պատրաստ չէր բացէ ի բաց* ցեղասպանութիւնը շուկայ *հանել:*

Նախապէս Հոլիվուտը, աւելի քան չորս տասնամեակ, խղճի ամենայն հանգստութեամբ արտադրել, ամէնուր վաճառել ու հարստացել էր Ամերիկայի բնիկ կարմրամորթների բնաջնջումը պատկերող ֆիլմերով: Ամերիկեան հողի վրայ հաստատուած «Նորաբնակ քաու-պօյ*»ների վարած ջարդերը, ֆիլմերում ոչ ցեղասպանութիւն եւ ոչ էլ անմարդկային արարք ու բարբարոսութիւն էին համարւում: Դրանք դասւում էին* հայրենասիրական հերոսապատումների *շարքում: Շարժարուեստի շուկան, հակառակ սեւամորթ ստրուկներին շնորհուած «իրաւունքներին», նրանց նկատմամբ եւս նպաստաւոր կեցուածք չունէր: Միեւնոյն իրավիճակն էր տիրում նաեւ Սովետական Միութեան մէջ, ուր վաղուց արդէն որեւէ մի ազգ կամ ցեղ, զրկուած էր իր ուրոյն դիմագիծը, մշակոյթն ու կրօնն ունենալուց:*

Ըստ Ազգերի Դաշնութեան, ամէն մի պետութիւն համարւում էր իր ժողովուրդների լիազօր պաշտպանը: Ուրեմն ԱՄՆ-ի բնիկ կարմրամորթների ու սեւամորթների իրաւասու պաշտպանը, նախ նրանց երկրի պետական մարմիններն էին: Այսինքն բնաջնջումը ընթացքի մէջ գտնող իշխող տարրը: Պատկերն ու կեցուածքը նոյնն էր նաեւ Եւրոպայում՝ Աֆրիկեան ու Արաբական երկրների նկատմամբ: Հարցը տարբեր չէր նաեւ Հայաստանի համար: Համաձայն միջազգային իրաւասութեան, 1920*ից յետոյ,* հայ պետութեան լիազօր պաշտպանն ու իրաւասուն էր Սովետական Միութիւնը*: Այդ բերումով* 1938*ին, «Երեւանի Կինօ-ստուդիա»յի նկարահանած* «Սեւանի ձկնորսները»*, իր պատումի մէջ յստակօրէն Թուրք Ազերիներին ներկայացնում էր իբրեւ Հայերի զոհ: Զպիտի մոռանալ նաեւ, որ մինչեւ* 1948*ի Միացեալ Ազգերի Ընդհանուր ժողովի որոշումը՝ Պաղեստինի հողերի վրայ ապրող հրեայ փոքրամասնութեան համար, Իսրայէլը անկախ պետութիւն հաստատելը, Հրեան եւս զուրկ էր «իրաւասու պաշտպան»ից: Կարճ՝ որպէսզի յիշուածն իր կատարեալ լիցքով ու իրողութեամբ բացայայտուի, բաւական է վերստին դիտել, միջազգային անցած դէպքերի հոլովոյթների ընթացքում նկարահանուած ֆիլմերը:*

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵՑՈՒԱԾՔԸ

Ճամբարների մասին նկարահանուած խաղարկային անդրանիկ ֆիլմը՝ «Վերջին հանգրուանը» (1948)[18]*, լեհական արտադրութիւն է: Մի երկրի, որի հողի վրայ ժամանակին, նացիները սահմանել էին «Վարշաւայի կեթթօն» ու կառուցել տուել հրկիզման փուռերը: Դաշնակից յաղթական ուժերի համաձայնութեամբ Պէրլինն ու ամբողջ Եւրոպան, երկու հակադիր քաղաքական իրաւակարգերի մէջ բաժանելու բերումով, այժմ այդ թողունը Կարմիր Բանակի հսկողութեան տակ էր գտնւում: Տեղւոյն վրայ՝ Աուշվից նկարահանուած յիշեալ վաւերա-խաղարկային ֆիլմը, արձագանգում է ճամբարներից փրկուածների վկայութիւնները: Աուշվիցից եւ Պիրքընհաուից ազատագրուած երկու բանտարկեալներ՝ համայնավար գերմանուհի գործիչ Կերտա Շմիթ եւ հրէուհի լեհ բեմադիր Վանտա Եաքուպովսքա, իրենց ապրածը շարժարուեստի նիւթ դարձնելով, յաջողեցին այն իրագործել վերջինիս ղեկավարութեամբ:*

Անսովոր ոճով համադրուած պատումը, անձնական փորձի բերումով, իր վաւերագրական պարզութեամբ, ճամբարների ոճիրները ներկայացնող առաջին, գեղարուեստականօրէն յաջողուած փորձն է: «Վերջին հանգրուանը» *միանգամայն զերծ լինելով մելոդրամատիկ կեցուածքից, երկրորդ համաշխարհային պատերազմի աղէտները անմիջականօրէն դիտող, իտալական նոր-իրապաշտական ոճի լաւագոյն ֆիլմերի նման, հարազատ մթնոլորտ եւ չունչ փոխանցող դիպուկ օրինակ է: Ժամանակին ֆիլմի ցուցադրումը, համընկնելով Իսրայէլի հիմնադրման հետ, լեհական շարժարուեստին մեծ վարկ ապահովեց եւ դիտուեց վաթսուն երկրներում: Այսուհանդերձ, ան այսօր միայն յիշւում է լեհական շարժարուեստի պատմութեան մէջ եւ հազուագիւտ դէպքում է ցուցադրւում:*

Վերապրողների պատումների հիման վրայ իրագործուած անդրանիկ երկու ֆիլմերը՝ «Հոգիների աճուրդը կամ Բռնաբարուած Հայաստան» *եւ* «Վերջին հանգրուանը» *համեմատելիս, անմիջապէս պիտի նըկատենք, թէ ժամանակի տիրող քաղաքականութեան, հոգեբանութեան, ճաշակի եւ շուկայի բերումով, մարդկային տառապանքի նըմանակի* անպատմելի ու աներեւակայելի *երեւոյթները, Հոլիվուտ ու Եւրոպա, ինչպէս են միանգամայն տարբեր շեշտով ու կեցուածքով, կանխագծել, մեկնաբանել ու սահմանել: Ֆիլմերն այսօր վերստին դիտելիս առաջինը՝* «Հոգիների աճուրդը...»*, վիպապաշտական երեւակայական արկածային ժամանց է. իսկ երկրորդը՝* «Վերջին հանգրուանը»*, վաւերագրութեան սահմաններ շօշափող, համոզիչ իրողութիւն:*

•

Ֆրանսիայում գործող «Երկրորդ Համաշխարհային Պատերազմի Պատմութեան Յանձնախումբ»*ի*[19] *պատուէրով, զանազան արխիւների վաւերագրական պատկերները գեղարուեստական ֆիլմի նիւթ ծառայեցնելով, Ալէն Ռընէ իրագործեց* «Գիշեր եւ մառախուղ» (1955)[20] *կարճամերթրաժ ֆիլմը: Սեւ ու ճերմակ փաստագրական ֆիլմերի եւ Աուշվիցի դատարկուած ճամբարների, նոր նկարահանուած գունաւոր պատկերների շաղակցութեամբ կազմուած ֆիլմի մէջ, մարդկութեան ապրած աղէտը ներկայացուել է մարդկային շնչող մարմնի բացակայութեամբ եւ առանց որեւէ*

☞

☞

ցեղի կամ ազգի անուան նշումով։ Ֆիլմի ձայներիզը կրում է միայն գերմանացի համայնավար Հանս Էյսլըրի երաժշտութիւնն ու ֆրանսացի գրող՝ Ժան Քէյրոլի խոհուն խօսքը։

Մեծապէս գնահատուած այս բանաստեղծական ֆիլմը, ժամանակին Ֆրանսիայի Գրաքննութիւնը[21] մերժեց եւ 1956ի Գաննի փառատօնում ցուցադրումը արգիլուեց Քէ տ'Օրսէի կողմից, Արեւմտեան Գերմանիայի դեսպանի բողոքի բերումով։ «Գիշեր եւ մառախուղ»ը այսօր ցուցադրւում է իր վերականգնուած բնօրինակով։

•

Հոլիվուտի ու Սովետական Միութեան լռութեան տարիներին, կրկին Եւրոպայում՝ այս անգամ Իտալիա էր, ուր իրագործուեց նացիների ճամբարների կեանքը պատմող, «Քապօ»ն[22]։ Ցեղասպանութիւնը ուղղակիօրէն չահարկուող խաղարկային ֆիլմի նիւթ ծառայեցնելը, անմիջապէս վիճելի դարձաւ ու սկսուեց «Գիշեր եւ մառախուղ» ու «Քապօ» ֆիլմերի համեմատումը։ Գնահատուեց առաջինը և ժխտուեց երկրորդը։ Ծայր առաւ լուրջ բանավէճ, որը սկիզբ դրեց նոր բարոյագիտութեան։ Առաջին կարեւոր գրութիւնը՝ «Անարգում»[23] ստորագրեց քննադատ ու բեմադիր՝ Ժագ Ռիվէթ։ «Նուազագոյնը, որ կարող ենք ասել այս է՝ անկարելի է մի նրման նիւթով (ճամբարների մասին) ֆիլմ ձեռնարկելիս, որոշ նախնական հարցեր չյարուցել․ սակայն այստեղ, ամէն ինչ ընթանում է այնպէս, որ կարծես Փոնթէքորվօն[24], զարմանալի միամտութեամբ կամ անազնւութեամբ, որոշել է նրանց զանցել։

Օրինակ իրապաշտութեան հարցը․ հասկանալի է, որ բազմաթիւ պատճառներով, կատարեալ իրապաշտութիւնը, կամ այն ինչ հնարաւոր է շարժարուեստում տեսնել, այս դէպքում անկարելի է․ եւ այդ ուղղութեամբ տարուած ամէն մի ջանք, հաստատօրէն անկատար աբարք է («այսինքն բարոյազուրկ»)․ ամէն մի վերակերտում կամ շպարում, ծաղրանք է ու անյարիր․ ամէն մի նախատեսուած «ցուցադրութիւն», բացայայտ դիտախտ (voyeurisme) է ու պոռնկագրութիւն (pornographie)»[25]։

ՀՈԼԻՎՈՒՏԻ ԿԵՑՈՒԱԾՔԸ

Աստիճանաբար սկիզբ առնող այս հարցադրման ու նոր ընթացքի մէջ մտած, զարգացող շուկայի նըկատմամբ, Հոլիվուտը բնականաբար անտարբեր չէր կարող մնալ։ «Ցանկանում եմ պատմագրի դեր խաղալ․ առաջնահերթ խրատունքը Հրեաներինն է»[26] յայտարարեց արտադրիչ-բեմադիր Օթթօ Փերմինկէր[27] եւ օգտագործելով 1947ին Ֆրանսայից նաւով դէպի «խոստացեալ երկիր» ուղեւորուած անտուն, աներկիր, անպաշտպան 4530 վերապրող Եւրոպացի Հրեաների մասին գրուած Լիոն Իւրիսի վէպը, արտադրեց «Ելք»ը (1960)[28]։ Ֆիլմի ցուցադրումը զուգադիպեց Իսրայէլի գաղտնի գործակալութեան կողմից աւստրիացի նացի Ատոլֆ Այշմանին Արժանթինում ձերբակալելու եւ Երուսաղէմ փոխադրելու հետ։

«Ելք»ին անմիջապէս յաջորդեց մի նոր մեծածաւալ արտադրութիւն՝ Սթանլի Քրամըրի «Դատավարութիւն Նիւրէնպէրկում»ը (1961)[29]։ Առանց զոհերի վերակերտուած պատկերներին դիմելու, Հոլիվուտի «անուանի աստղեր»ի խաղարկութեամբ արտադրուած այդ երկու երկարաշունչ ֆիլմերը, մեծածաւալ մասշտաբով ներկայացնում էին Հրեաների ցեղասպանութեան խնդիրը եւ միանգամայն մի նոր շուկայի հիմք էին դնում։ Դեռ աւելին, երրորդ անգամ լինելով, «Օտարականը», եւ Verboten ! ֆիլմերի հնարքին դիմելով, արտադրիչները այժմ իրենց կատարելապէս իրաւասու էին համարել «Դատավարութիւն Նիւրէնպէրկում» խաղարկային ֆիլմում, դատավարութեան ընթացքում դիտուած փաստանկարից մասեր ընդգրկել։

Դատավարութեան խաղարկային տարբերակի ցուցադրութեան օրերին, մեծ պատրաստութեամբ Իսրայէլ, Երուսաղէմի հեռատեսիլով հաղորդում էր Այշմանի ընթացիկ դատավարութիւնը։ Սառն Պատերազմի հրատապ օրերն էին։ Միջազգային քաղաքականութիւնը տագնապի մէջ էր։ Միջուկային պատերազմի սարսափը դերիշխում էր մտքերի վրայ, ու 1961 Օգոստոս 11ին վեր բարձրացաւ Պերլինի Պատը։ «Հրեայ ժողովրդի նկատմամբ գործած ոճիրների համար» 1962 Մայիս 11ին, Երուսաղէմի մէջ, Այշման, Իսրայէլի դատարանի վճիռով կախաղան հանուեց։ Այդպիսով, անցած ոճիրների փաստանկարները եւ դատավարութիւնը միմիայն ի նպաստ նորաստեղծ Իսրայէլի հաստատումի իրաւասութեան քարոզչութիւնը ծառայեցնելով, յիշուած պատկերների նկատմամբ զօրեղ քաղաքական, սեփականացուած ցեղային դիրքորոշում ու շեշտ կիրառուեց[30]։

ԲԱՑԱՌՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Այս նոր տարածուող իրաւասութիւնից բացառուած, պատկերազուրկ Հայը, բախտի բերմամբ թէ պատահմամբ, իրենից խլուած պատկերը մասամբ վերադտաւ Էլիա Գազանի «Ամերիկա, Ամերիկա» (1963) ֆիլմում։ Գազան Հոլիվուտեան առումով, չահախնդիր արտադրիչների դասին չպատկանելով, իր ֆիլմը լոկ շուկայի համար չէր իրագործել։ Այն բեմադիրի անձնական արտադրութիւնը լինելով, համարձակօրէն զանցել էր Հոլիվուտում բանող ընդհանրացած սահմանափակումները։ Ֆիլմի դերասանական կազմում տեղ չէին գրաւել օրուայ շուկան ապահովող «անուանի աստղ»երը։ Դերակատարները հասարակութեան քիչ ծանօթ կամ միանգամայն սկսնակ ուժեր էին։ Այս մօտեցումը պատումի պատկերներին աւելի անմիջական ու նուազ շինծու վիճակ էր պարգեւել։ Գազանը մինչեւ անգամ յաջողել էր ֆիլմը մասամբ, դէպքերի տեղւոյն վրայ՝ Թուրքիայում նկարահանել։

Շարժարուեստն իբրեւ անձնական արտայայտչամիջոց օգտագործելով, հեղինակը ամենայն անկեղծութեամբ վկայել էր մոռացութեան մատնուած Անատոլուի մասին։ Յիշելով Թուրք մեծամասնութեան նկատմամբ իր հօր դէմքին պարտադիր կերպով դրոշմըւող «քծնող ժպիտը», Գազանը ցենարն ու ֆիլմը սկզբում «Անատոլեան ժպիտներ» էր կոչել։ «Ամերիկա, Ամերիկա»ն ամէնուր տարածող ընկերութիւնը «Ուարնըր Եղբայրներ»ն էր․ մի հիմնարկ, որ 1927ին «Բռնաբարուած Հայաստան․․․»ը գնել էր արտադրիչ ընկերութիւնից[31] ու պահպանել իր ֆիլմադարանում։ Մի ֆիլմ, որի մէջ վերակերտուած «ասկար»ների պատկերները, Գազանի սեւ ու ճերմակ նոր պատկերացումների մէջ, իրենց կրկնակի վերակերտումն էին գտել ու ապագայում եւս կրկնուեցին երեք ֆիլմերում՝ «Մայրիկ», «Արարատ» ու «Արտոյտների ագարակը»։

«Ամերիկա, Ամերիկա»ն միջազգային էկրան բարձրացաւ Եղեռնի յիսնամեակի նախօրեակին։ Ցաւօք, ֆիլմը նիւթական մեծ վնաս արձանագրեց ու մինչեւ անգամ հայութեան կողմից գրեթէ անտեսուեց։ Պատճառը՝ Հայը այդ ֆիլմում «Մուսա լերան 40 օրեր»ի հերոսապատումը փնտռեց ու չգտնելով այն հիասթափուեց։ Քչեր նկատեցին, որ Գազանը հայութեան ապրածը խտացրել ու բացայայտել էր հմտօրէն պատկերուած վեց տիպարների միջոցով։ Ընտրուած տիպարները դիպուկ ու խօսուն էին ոչ միայն իրենց բնորոշող դասակարգով, նկարագրով ու էութեամբ, այլ նաեւ իրենց անուանումներով, խորհրդանշական լիցք ունէին։ Վարդանը՝ զոհւում էր իր հաւատացեալ ցեղակիցներին փրկելու պահին։ Կարապետը՝ յեղափոխական նոր գաղափարներ տարածող կուսակցութեան անդամ էր։ Քոյրը՝ Վարդուհի, Թուրքի անբարոյական տներում գործող պոռնիկ։ Յովհաննէս Քարտաշեանը իր կեանքն զոհելով, ֆիլմի յոյն հերոսին նոր անուն ու կեանք էր պարգեւում, որպէսզի նա իր նորընտիր երկրում ազատ ապագայ կառուցի։ Յարութիւն Քէպապճեան՝ մեծահարուստ քաղքենի վաճառական էր ու կինը՝ Սոֆիա, պարտադրօրէն ամուսնացած, երիտասարդութիւնը չապրած, սիրազուրկ հայուհի։ Ժամանակին չնըկատուեց նաեւ, որ նա հայ ժողովրդին հաւաքականօրէն ներկայացրել է իր հաւատքին կառչած, սրբազան վայրում՝ եկեղեցում ի մի եկած ու հրկիզման ենթարկուած պատկերով։

«Ամերիկա, Ամերիկա» աչքառու գեղարուեստական արժանիքներ ունէր․ ու մտաւ Հոլիվուտի Ակադեմիայի «Օսքար» մրցանակի, 1964ի թեկնածու ֆիլմերի շարքը։ Գնահատուելու էր չորս խմբի մէջ՝ իբրեւ լաւագոյն ֆիլմ, բեմադրութիւն, ցենար եւ գեղարուեստական ձեւաւորում։ Շահեց մի միայն գեղարուեստական ձեւաւորման «Օսքար»ը։ Յիրաւի ֆիլմի պատկերային լիցքը՝ գեղարուեստական ձեւաւորումը, ընտրուած վայրերը, հագուստ ու յարդարում, հետազօտուած էին բծախնդրօրէն ու իրագործուել էին մանրակրկիտ ուշադրութեամբ։

•

Երբ ցեղասպանութիւնը իրապաշտ կերպով շարժարուեստում պատկերելը լուրջ "բարոյագիտական" հարց էր առաջացրել, Լեհաստան՝ «Ճամբորդը»[32] (1961–63) ֆիլմով, կրկին անդրադարձաւ իր հողի վրայ կատարուած ոճիրներին։ «Ճամբորդը» շօշափում է հաւաքական ոճիրի նկատմամբ անհատին պատկան պատասխանատուութեան հարցը։ Նացիների կեցուածքը տարբեր ժամանակի հոլովոյթի ու հայեացքի մէջ բերելով, Ֆիլմը ներկայացնում է յետ պատերազմեան տարիներին բարեկեցիկ կեանք ապրող Գերմանացի մի կնոջ։ Նա ամուսնու ընկերակցութեամբ նաւով Ատլանտեան ովկէանոսի վրայ ճամբորդելիս, զուգադիպութեամբ կրկին հանդիպում է ճամբարում իր ընտրութեամբ մահուան դիրկն ուղարկուած մի կնոջ։ Այժմ հրկիզումից «փրկուած» այդ կինը, իր ներկայութեամբ վերստին բորբոքում է ահարկու, անմարդկային անցեալը։ Գերմանուհին, որ յոյս ունէր թէ ամէն ինչ աւարտուել ու մոռացուել է, խորապէս տագնապի ենթարկուած փորձում է իր պատումով լուսաբանել ամուսնուն։ Սակայն կայ նաեւ պատումի երկրորդ տարբերակը։ Դա վերապրողինն է․․․

Ֆիլմի բեմադիրը՝ Անդրէյ Մունկ, մեքենայի վթարով զոհուել ու «Ճամբորդը» անաւարտ էր մնացել։ Երկու տարի անց, նրա աշխատակիցները, նաւի վրայ անցածը անշարժ լուսանկարների վերածելով ու ճամբարի խաղարկային բաժիններին յարակցելով, փորձեցին իմաստաւորել ֆիլմը։ Արդիւնքը արտասովոր ստեղծագործութիւնն է։ Յարուցանելով անցեալում մարդկութեան դէմ կատարուած աղէտը, «Ճամբորդը» արդի մարդկութեան մօտ, արդար ու խղճամիտ հատուցում է հայցում։ Լեհական այս արտադրութիւնը, կրկին իր գեղարուեստական գործօն արժանիքներով, մեծապէս գնահատուեց ամէնուր եւ Անդրէյ Մունկ յետ մահու, յատուկ յիշատակութեամբ, մեծարուեց 1964ի Գաննի փառատօնի դատական կազմի կողմից։

•

Լեհական «Ճամբորդ»ից յետոյ էր միայն, որ Հոլիվուտը, արտադրեց Սիտնի Լումէթի «Գրաւառու»ն (1964)[33]։ Ֆիլմի պատումի տեւողութեան ընդամէնը տաս տոկոսը, «յիշողութեան ճամբով» ներկայացնում էր նացիների լծի տակ Հրեաների ապրած արհաւիրքը։ Լումէթ՝ առաջին անգամ լինելով, համարձակուել էր ժամանակակից Ամերիկայում բնակուող միւս փոքրամասնութիւնների՝ յատկապէս սեւամորթների նկատմամբ բանեցւող ցեղապաշտ երեւոյթները, զուգահեռի մէջ դնել Հրեաների ապրածի հետ։ Մօտեցումը չգնահատուեց ու խստօրէն քննադատուեց։ Ինչպէս միշտ, Հոլիվուտ իր ֆիլմերի բովանդակութեան համար յատուկ կեցուածք ու ոճ էր մշակել, «Գրաւառու»ից յետոյ, ցեղապաշտութիւնն ու ցեղասպանութիւնը ներկայացնելու կամ արծարծելու համար եւս, իւրայատուկ քաղաքականութիւն ի կատար ածուեց։ Այս ժամանակամիջոցում՝ 1965–1969ին էր որ «Մեթրօ-Կոլտուին-Մայէր»ը կրկին դիմեց, երեք տասնամեակ փականքի տակ պահուած, իր «Մուսա լերան 40 օրերը» նկարահանելու ծրագրին։ Նախապէս արդէն յիշուեց թէ ինչպէս Վէրնէօյ, որոշ աշխատանք տանելուց յետոյ մերժեց իրագործել ֆիլմը։

ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿԵՑՈՒԱԾՔԸ

Երբ Խրուշչովեան սովետական «ձնհալի տարիներ»ում եւ Քենըտիի վարած Ամերիկայում, Հոլիվուտ «Ամերիկա, Ամերիկա»յի մէջ յիշեց հայութեան, նրա «իրաւասու պաշտպան»՝ Սովետական Միութիւնը, այսուհետ միանգամայն անտարբեր չէր կարող մնալ։ Մոսկուայի թոյլտուութեամբ «Հայֆիլմ»ը Հենրիկ Մալեանի ղեկավարութեամբ, արտադրեց «Նահապետ»ը (1977) եւ առաջին անգամ լինելով հայկական մի ֆիլմում, զուսպ կերպով տեղ գտաւ Հայոց կոտորածն ու տեղահանութիւնը։ Ազգային համընդհանուր մասշտաբով ապրուած ողբերգութիւնը, բնականաբար ըստ Սովետական Միութեան սահմանումների, անջատուած էր իր հաւաքական լիցքից։ Ֆիլմում Արեւելահայաստանի բնակչութիւնը զերծ ու հեռու էր պահուել պատմական անց ու դարձից եւ «փրկուած ու պաշտպանուած» էր համարուել անցածից։ Հաւաքականը փոխարինուել էր անհատի ապրած ողբերգութեամբ ու կեանքն իմաստաւորուել էր դժուար պայմաններում գոյատեւելու այնպիսի մի յարատեւ պայքարով, ուր բացակայ էր որեւէ քաղաքական հակադրութիւն։

Այդ բոլորով հանդերձ, Մալեանի զգայուն ղեկավարութեան ու բանաստեղծական լուծումների բերումով, «Նահապետ»ը գեղարուեստական առումով, փրկուել է լոկ սովետական քարոզչութիւն լինելուց ու ազգային հարազատ անկեղծ շունչ եւ ոգի է փոխանցում։ Մալեանի բեմադրութեան մէջ տեղին օգտագործած լռութիւնները, շատ աւելին են բանում, խօսում ու փոխանցում

ԱՐՑԱԽ - ՀԱԴՐՈՒԹ

ԱՐՓԻ ՎԱՆԵԱՆ

ԳՆԱՆՔ ԿԻՆՈ

Առաւօտից մազերս եմ յարդարում:
Ոչինչ չի փոխւում սակայն: Բնութեան հետ պայքարում
կրկին տանուլ եմ տալիս:
Հիմա յիշեցի, թէ ինչու էր հայելին աչքերս մթագնած ցոյց տալիս:
Ես անձրեւի մէջ չէի, բայց անձրեւն իմ մէջ էր:
Անձրեւը շեշտակիօրէն իջնում էր եւ այնտեղ,
ուր ծաղիկները չէին սպասում նրան, ե՛ւ այնտեղ՝
ուր պէտք չէր:
Ջրի երես դուրս հանուեց ամէն-ամէն ինչ,
անգամ այն բաները, որոնք ինձ թւում էր՝ շատ լաւ էի թաքցրել:
Ողջ գիշեր հաւաքում էի մեղքի պատառիկները ու հետն էլ՝ վերապրում:
Մերթ լաւ էր, մերթ՝ շատ լաւ:
Աչքերս նաւակներ էի սարքել ու նետել նահինների մէջ:
Հիմա վեր կենամ ո՞ւր գնամ, որ ինձ գտնեմ: Ո՞ւր ես տարել ինձ:
Քեզ համար առաւօտից մազերս եմ յարդարում, թէկուզ գիտեմ՝
խնուճիկները են դուրդ գալիս:
Այսօր հասունացել եմ: Ա՛յն պահին, երբ փակել ես դուռդ:
Հիմա կ'ասեմ այնպիսի բառեր, որոնք չպէտք է ասեմ:
Այնտեղ, որտեղ ապրում եմ՝ նման խօսքեր չեն ասում բարձրաձայն:
Բա ո՞ւր գնամ, որ ասեմ:
Էս հայրենիքն էլ այնպէ՛ս է բռնել, այնպէ՛ս է պահում:
Լաւ: Այս անգամ էլ թող քո ասածով չլինի: Գնանք կինո:

ՈՐ ՄԻ ՔԻՉ ԽԵԼՕՔԱՆԱՄ՝ ԳԱԼՈՒ ԵՄ

Որ մի քիչ խելօքանամ՝ գալու եմ:
Դու, մինչ այդ, փորձիր սարերի կատարներից իջեցնել նաւերս:
Իսկ ես գալու եմ՝
երբ մի քիչ սիրունանամ,
մի քիչ բոյովանամ,
մի քիչ էլ՝ քիչ սիրեմ քեզ:
Օրուայ մէջ մորթուեցին պահերը,
այսօր միայն մեղրանաններին տեսայ ապրելիս,
մնացածն անկանոն երթ էր՝ ուր պատահի:
Ողջ գիշեր շներին են սպանում դրսում,
Բա ես ո՞նց եմ ապրելու այսուհետ...
Ինչպէս միշտ՝ փորձում եմ քայլել հակառակ երթին.
այնտեղ էլի դու ես:
Չհասկացայ՝ ուր շրջուեմ դո՞ւ ես լինելու.
Անգամ աշխարհի հետ հակառակուելիս՝ էլի գալիս ես:
Ի՞նչ ես ուզում, ասա՛:
Ասել եմ՝ գալու եմ, ուրեմն՝ գալու եմ.
Մի՛ քիչ սպասիր մինչեւ
խելօքանամ:
բոյովանամ,
սիրունանամ,
Ու
մի քիչ էլ՝ քիչ սիրեմ քեզ:

ՀՈԳՈՒՍ ԲԱԶՄԱԿԷՏԵՐՈՎ ՁԻՒՆ Է ԻՋԵԼ

Ես հիւանդ եմ:
Եթէ մտքիս դնեմ՝ կարող եմ մեռնել,
Միայն քամին դադարի՝ նոր:
Երէկ Շանհայում փոթորիկ էր հզօր,
մի մարդ էր մեռել, մէկն էլ՝ անհետ կորել,
աշխարհը հիմա դրանով է զբաղուած,
իմ մահը կը լինի ուշացած:
Բայց ես հիւանդ եմ:
Հոգուս վրայ բազմակէտերով ձիւն է իջել,
Հոգիս մրսել է եւ տենդից կրծում է մարմինս,
բացել եմ հոգուս դարպասները.
թալանչիների խումբը պահը չի կորցրել...
Ու հիմա ալանուած հիւանդ եմ:
Էհէ՛յ, դո՛ւ ուր ես փախչում,
Դու թալան էիր...
Առաջին անգամն եմ նման բան տեսնում:

ՔԵ՛Զ Ո՞Վ ԿԱՆՉԵՑ

խորհրդի մէջ պահի հայեացքը կար:
Պահն այդ Աստուած էր ուղարկել,
ուղարկել էր, որ չխենթենայի ...երեւի...
Ես ինչպէս միշտ՝ չհասկացայ:
Արցունքներս եղել են բողոքի
ընդդէմ՝ մարդկութեան,
Օգնեց միայն հացադալը
Այն էլ՝ մարմնիս չափերին:
«Գնա ու տէրը քեզ հետ ըլլայ»-ն
ծիկրակեց նկարի միջից,
վեր կացայ, որ գնամ
ԴՈՒ՛ ներս մտար...
. . . .
Քեզ ո՞վ կանչեց:

ՍԻՐՈՒՄ ԵՄ ՔՈ ԲՈՒՐՄՈՒՆՔԸ

Սիրում եմ քո բուրմունքը:
Հէնց այն հասնում է ռունգերիս
Մոլարակի/ս/ հետ ինչ որ բան է կատարւում
գերբնական:
Սիրում եմ աչքերիդ համը:
Երբ այն զգում եմ շուրթերիս՝
Սրտերը թագաւորում են աշխարհը,
Հարսները դառնում են կոյսեր,
Աստուած ներում է Եւային
Ու փիլիսոփայական ոչինչ չի մնում:
Սիրում եմ քո քայլերի մեղեդին:
Երբ այն անցնում է իմ միջով
Ազնւանում եմ,
յետոյ համրում,
քարանում
սառում
տաքանում
պաղում
շիկանում
փորձում դէն նետել ականջներումս
հոսող գետերը:
Բա ես մեղք չե՞մ:

ապրուած արհաւիրքը, քան որեւէ այլ պատկերացում: Կարեւոր է յիշել, որ միայնակ լուռ տարագիր Հայի պատկերներին, միշտ դրոշմուած մնացին ֆիլմի սկզբում դիտւող ռուսատառ վերնագրերը: «Նահապետ»ը ամէնուր հետաքրքրութեամբ դիտուեց եւ Մալեանի կիրառած ոճը յատկապէս գնահատուեց Ճափոնիայում:

(Գ. ՄԱՍ)

ՊԷՐԼԻՆԻ ՊԱՏԻ ԱՆԿՈՒՄԸ

ԵՐԵՒԱԿԱՅՈՒԹԵԱՆ ՃԱՄԲՈՎ

Դրամի իշխանութեամբ ղեկավարուող ֆիլմերի աշխարհում, Պէրլինի Պատի անկումը 1989ին քաղաքական նոր իրավիճակ եւ նպաստաւոր պայմաններ ընձեռնեց եւ վերջապէս Հայոց ազգի ու ժողովրդի մասին պատմելու համար, նոր հորիզոններ բացուեցին: Հանրի Վէրնէօյ, որ ծանօթ էր Հայոց Աղէտից յետոյ ապրող երեք սերունդներին եւ ինք սերուած էր առաջինից, անվարան դիմեց 1985ին հրապարակած իր ինքնակենսագրութիւնը՝ «Մայրիկ»ը էկրան հանելուն: Նա, Էլիա Գազանի օրինակով, նախ իր երկը ստուգեց գրքի շուկայում եւ ապա անցաւ ֆիլմի տարբերակին: Արդիւնքը՝ «անուանի աստղ»երի խաղարկութեամբ, 1991ին ցուցադրուած «Մայրիկ»ն էր: Իտէալականացուած դրուագներով, անձնական զգացական կեանք պատմող, ծաւալուն մի ֆիլմ, ուր ի միջի այլոց, յիշւում է նաեւ Հայոց հին ու «անցած պատմութիւնը»:

Վէրնէօյ իր ներկայացման ձեւով ու կերտած պատկերներով ակնյայտ կերպով փորձել էր արձագանգել Քրամէրի «Դատավարութիւն Նիւրէնպէրկում», Փերմինկէրի «Ելք», եւ Գազանի «Ամերիկա, Ամերիկա» ֆիլմերին:

Շարժարուեստում վաղուց բացակայ Հայոց տեղահանութեան առաջին պատկերը, «Մայրիկ»ի մէջ տեղ է գտել, յետադարձ հայեացքի ձեւով: Ցաւօք՝ անհաւասարակշռուած արտադրական պայմանների բերումով, այն մեծապէս թերի իրագործուած է: Մարոքում, փոքրաթիւ կանանց եւ բազմաթիւ տղամարդկանց խմբաւորումից կազմըւած, առանց որեւէ յարմարեցումի, մեր օրերի հագուստներով նկարահանուած տեղացի Արաբներ, մէջ են բերուել իբրեւ տեղահանուած հայ բնակիչներ: Յիշուած նմանակի թերի, խորթ ու խղճուկ պատկերացումներին զուգահեռ, չարակըցուած ինքնակենսագրական բաժնի համար, Վէրնէօյ մեծ գումարով կառուցել էր տուել Մարսէյլի ամենաերկար պողոտաներից մէկի մեծածախս տէքորը եւ նրա երկայնքով մէկ ընթացող թրամուէյը:

Էլիա Գազան, «Ամերիկա, Ամերիկա»յի մէջ իր ընտանիքի մասին պատմելիս, որքան սեւ ու ճերմակ պատկերներով անկեղծ ու անմիջական է, Աշոտ Մալաքեանի «Մայրիկ»ը, իր գունազեղ պատկերացումներով նոյնքան կեղծ ու հեռու է ճշմարտութիւնից: Մասսաներ շոյող այս մելոդրամայով, սկիզբ դրուեց մի նոր շուկայի, ուր Հայոց Եղեռնը սկսուեց շահարկուել ֆիլմերում, «Մայրիկ»ի առաջին ցուցադրումը համընկաւ Հայաստանի անկախացման հետ:

•

Երբ Հայը նոր էր սկսել իրեն բարենպաստ նիւթական ու քաղաքական պայմանները ի նպաստ Հայոց Աղէտի օգտագործել, Հոլիվուտ վերջապէս յաջողեց մտնել Լեհաստան՝ Աուշվից, եւ իրագործել Շոային առնչուող, գեղարուեստական, քաղաքական ու շահաբերական առումով ամենայաջողուած խաղարկային մեծածաւալ «Շինտլէրի ցանկը» (1993) [34]: Արտադրող - բեմադիր՝ Սթիվըն Սփիլպէրկ, դաս առած նախապէս արտադրուած ֆիլմերի յաջող ու անյաջող լուծումներից եւ յատկապէս ներշնչուած «Վերջին հանգրուանը» ու «Գիշեր եւ մառախուղ» ֆիլմերից, ուշիմօրէն իր խաղարկային ֆիլմի պատկերային ոճը կառուցել էր յիշուածների մէջ կիրառուած գեղարուեստական լուծումների հիման վրայ: Սփիլպէրկ, «Շինտլէրի ցանկը» շահենելով, եկամուտը յատկացրեց Լոս Անճըլըսի Շոա հիմնարկին, որն այսօր զբաղւում է բոլոր ցեղասպանութիւններին առնչուող հարցերով:

•

Նորաստեղծ ընթացք ապրող շուկայի պայմաններում, գանատացի Ռոպէր Լանթոսի եւ Աթոմ Եղոյեանի միացեալ միջոցառումներով, ար-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՇԱՐԺԱՐՈՒԵՍՏԻ ՃԱՄԲՈՎ...

(Շար. Գ. էջէն)

տաղրուեց «Արարատ»ը (2002)։ Արդիւնքը մի շարք իմաստաւորական հակադրութիւններ առաջադրող, ժամանակակից կեանքից առնուած դրուագների անհանդիստ շարակցում է, որոնց միջոցում ֆիլմ ֆիլմի մէջ դրուագով, արծարծւում է ցեղասպանութիւնը եւ դրա ժխտումը։ Իրականում ցեղասպանութիւնը ֆիլմի պատրուակն է եւ ոչ առանցքը։ Կառչած մնալով «անւանի դերակատարներ»ի խաղարկութեամբ նկարահանուող ֆիլմերի աւանդին, «Արարատ»ը իր էութեամբ, դրսեւորում է վերապրողների երրորդ սերունդի եւ բուն դէպքի միջեւ ընկած մեծ խորխորատը[35]։

Եղոյեան Հայոց Աղէտի նկատմամբ բաւարար առարկայական կեցուածք չունենալով, վաղուց էապէս իր ցեղի մշակութային աղբիւրներից կտրուած լինելով, միմիայն մտային կերպով է տեսել, գիտակցել ու պատկերել անցած արհաւիրքը։ Ֆիլմի ամէն մի վայրկեանում յայտուն կերպով նկատւում է բեմադրիչի զգացական ու իմացական աշխարհների միջեւ ընկած անհանդիստ վիճակը։ Ֆիլմ ֆիլմի մէջ հնարքին դիմելով, «Մայրիկ»ի անհամոզիչ օրինակից ու Գազանի «Ամերիկա Ամերիկա»յի դիպուկ, սեւ ու ճերմակ վերակերտումներից բացի, Հայոց Աղէտին առնչուող ուրիշ ֆիլմի նախապատկեր չունենալով, կատարուած ոճիրի իրողութեան խորքը արուեստի միջոցով փոխանցելու համար, Եղոյեան արհեստականօրէն իր կառոյցի մէջ է առել, Արշիլ Կորքու «Արուեստագէտն ու իր Մայրը» պաստառը։ Արւեստի գործը, իր բեմադրութեան աշխարհին ծառայեցնելու եւ ֆիլմի պատկերային յօրինուածքի մէջ բանեցնելու համար, այն մի ուրիշ նկարչի միջոցով ընդօրինակել է տուել։ Դրա բերումով կրկնակի ամբողջովին պարպուած է բնօրինակի մէջ կուտակուած լիցքից։ Գործողութեան մէջ դրուած այդ պատկերը, Կորքու բիւրեղացած ապրումի փոխարէն, դերասանի մօտ դրսեւորել է ընդհակառակը՝ բռնազբօս արցունք ու ծամածռութիւն։

Բեմադիրը պատմական, քաղաքական, բարոյական ու գեղարուեստական վիճելի կեցուածքներ կիրառելով, իր մտածածին անհանդիստ վիճակից ձերբազատուելու համար, ֆիլմի մէջ անընդհատ արհեստական, նոր հարցեր ու լուծումներ է առաջադրում։ Հետզհետէ, անգիտակցաբար ինքնապաշտպան դիրք առնելով, ժխտում է ամէն մի ճշմարիտ իրողութիւն։ Հակառակ բեմադիրի տարած յարատեւ ջանքերին ու մշակուած խօսքերին, «Արարատ»ի մէջ բանեցուած հնարքները, անուղղակի խախտում ու հերքում են ցեղասպանութեան հաւաստիութիւնը եւ ակամայ դրսեւորում է Եղոյեանի հոգու տագնապահար ապրումն ու մտահոգութիւնը։

«Արարատ»ի առաջին ցուցադրումը կայացաւ 2002ին, Գաննի փառատօնում։ Այս անգամ ֆիլմի ներկայացումը չխանգարուեց եւ հակառակ տարածուած շշուկներին, Թուրքիոյի միջամտութեամբ չէր, որ ֆիլմը չմասնակցեց մրցոյթին եւ յատուկ՝ շարքից դուրս, ցուցադրութիւն ունեցաւ։ Եղոյեան եւ Լանթոս, անձամբ էին այդ տնօրինել։ Երկու տարի յետոյ, 2004ին «Արարատ»ը կրկին փառատօն մտաւ։ Այս անգամ մրցոյթի մէջ՝ Երեւանի «Ոսկէ ծիրան»ի ֆիլմերի շարքում։ Նրան յատկացուեց գլխաւոր մրցանակը։ Այս երեւոյթը հեռու էր անկեղծ ու առողջ քայլ համարուելուց։ Նման մի կեցուածքով, ֆիլմը տնավարի գնահատանք ստացաւ։ Մշակութային ու քաղաքական առումով ոչ դրական այս «մրցանակաբաշխութեամբ», խափանուեց Հայաստանում ու Սփիւռքում Հայոց Ցեղասպանութեան մասին նկարահանուած ֆիլմերի շուրջ իրապէս անկեղծ, մանրազնին քննադատութիւն ու վիճաբանում զարգացնելը։

ՄԻՆՉ ԱՅԺՄ ՄԻԱԿԸ

Թավլիանի եղբայրների իրագործած «Արտոյտների ագարակը» (2007), միակ խաղարկային ֆիլմն է, որի առանցքը ամբողջովին առնչւում է Հայոց Աղէտին։ Անթոնիա Արսլանի յուշապատումի[36] հիման վրայ, դիւրըմբռնելի ընթացքով կազմուած ֆիլմը, նկարահանուած է անպաճոյճ, պարզ ոճով, առանց շուկայ գրաւող որեւէ արդի հնարքով։ Ֆիլմում բանեցուած խտացումը, ներառուած կարեւոր լրացուցիչ նոր բաժինները եւ դիպուկ եզրակացութիւնը, պատումին առաւել յաջող ընթացք են տուել։ Բեմադիրները, ներկայ օրերիս իրավիճակի մտահոգութիւնից ելնելով, ուշիմօրէն խուսափել են Հայոց Աղէտը կրօնական՝ իսլամական ու քրիստոնէական, հակադրութեան մէջ տեղադրել։ Թուրք, Հայ, Յոյն, Իտալացի ու Արաբ գործող անձերի միջոցով, Թավլիանիները վերակենդանացրել են ցնցիչ արհաւիրքը։

Ընտանիքին, աւանդական սովորութիւնները զանցող, Թուրք սպային սիրահար Նունիկը, իր էութեամբ, ֆիլմում խտացնում ու բացայայտում է փոքրամասնութեան մի որոշ զանգուածի մօտ ապրուած բարդ վիճակը։ Սիրազրկուած՝ տեղահանութեան ընթացքում, սովահար մանուկներ սնելու համար, իր մարմինը զոհաբերող Նունիկը, երբ ստեղծուած անմարդկային վիճակի բերումով գազանացած անմեղ մանուկներին փրկելիս, կորցնում է իր կեանքը, ֆիլմը իր խօսուն շարակցութեամբ, բացայայտում է խորն ընկած մի անդարմանելի խոց։ Բօթահար, փրկութեան հասած կառքում փակուած, մանուկները լուռ ու մունջ, իրենց հետ են տանում Նունիկի կորստեան պատճառը դառնալու ծանր բեռը։ Այս պատկերին անմիջապէս յարակցուած է մշուշապատ վենետիկեան ազատ ծովը, ուր մանուկներն այժմ լաւօրակ հագուստներ հագած, դիտում են իրենց անորոշ ապագան գուժող մշուշապատ, պատկերազուրկ հեռուն։

Երկար տարիներ շարժարուեստի մարզում բանող Թավլիանիները, շատ լաւ են ըմբռնել, որ խորապէս ապրուած կատարեալ յուզումը, չարչարանքն ու անձկութիւնը, գեղեցիկ պատկերների շարակցուած ընթացքի մէջ չեն տեղաւորւում։ Այդ բերումով նրանք խուսափել են, արտաքին առումով, արտառոց պատկերներ ստեղծելուց։ Երբ տեղահանուած կանայք, անապատում արհաւիրք ապրած, Հալէպ են հասնում ու խօսւում է քաղաքի գեղեցկութեան մասին, Թավլիանիները ուշիմօրէն, դրան ոչ մի պատկեր չեն յարակցում։ Նրանք մնում են գլխատուած Արամ Աւագեանի արհաւիրք տեսած, ուժասպառ կնոջ՝ Արմինէի խփուած աչքերով դիտող, խորն ընկած, մեզ անտեսանելի, սրբօրէն ի ներ պահուող, պատկերի հետ։

«Արտոյտների ագարակը» միանգամայն զերծ չէ վրիպումներից[37]։ Այն երբեմն դժուարութեամբ է զանցում մելոդրամի ու արկածային պատումի սահմանները։ Այդուհանդերձ, Թավլիանիների ֆիլմը իր ձեւակերպումով, խօսելու, պատմելու նպատակայարմար ընթացքով, առաջին իրագործումն է, ուր շարժարուեստի ճամբով ազատագրուել է հայութեան մօտ խորապէս ապրուած, երկար տարիներ իբրեւ անհաղորդ բարդոյթ կուտակուած, Հայոց Աղէտին առնչուած եզակի ապրումը։

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

1896 – 1915 տարիների Հայոց պատմութեան դէպքերը պատկերող խաղարկային ֆիլմերը, ժամանակի հոլովոյթի մէջ դնելով պարզւում է, որ դրանք կամայ թէ ակամայ, կրում են տիրող քաղաքական, տնտեսական իրավիճակների ազդեցութիւնը։ Ըստ ժամանակակից արձանագրութիւնների, նախապէս նշուած վեց ֆիլմերը, նիւթական շօշափելի վնաս արձանագրած արտադրութիւններ են։

Պիտի ընդգծենք նաեւ, որ բացառութեամբ վերջինիս՝ «Արտոյտների ագարակը», Հայոց կոտորածները, տեղահանութիւնները եւ բնաջնջումը, միւս հինգ ֆիլմերի բովանդակութեան ամբողջական առանցքը կամ խնդիրը չեն կազմում։

Վեց ֆիլմերի չորս ոչ հայ բեմադիրները՝ Օսքար Ափֆէլ, Էլիա Գազան եւ Փաօլօ ու Վիթթորիօ Թավլիանի, ընդհանրապէս համակրանքով են մօտեցել հարցին ու ստեղծագործական առումով, որոշ ազդեցիկ դեր են կատարել նիւթը շարժարուեստում զարգացնելու մէջ։

Չորս սերունդ ընդգրկող ժամանակի հոլովոյթի մէջ ապրող, հայ բեմադիրների պարագան վերանայելիս, պիտի յիշենք որ նրանք Ռուբէն Մամուլեանի «Մուսա լեռան...» իրագործումի արգիլման օրերից սկսեալ, ի սկզբանէ, միշտ էլ չկամութեամբ ու դժուարութեամբ են հարցին մօտեցել։ Վերջապէս, երբ արհեստավարժ երեք բեմադիրներ՝ Հենրիկ Մալեան, Հանրի Վէրնէօյ ու Աթոմ Եղոյեան, համեմատաբար աւելի նպաստաւոր պայմաններում դիմեցին նիւթին, նրանք դեռ իրենց քաղաքականօրէն ենթակայ ծանր վիճակում գտնելով, անհամարձակ ու անբաւարար գործեր արտադրեցին։

Ցեղային, ազգային իւրայատկութիւնների գիտակցութիւնից աստիճանաբար հեռացած հայ արուեստագէտը, այսօր աւելի ու աւելի է դժուարանում, շարժարուեստի ճամբով, դիպուկ կերպով արտայայտել իր ցեղի ապրած եզակի արհաւիրքը, եւ ազատագրել դրա մէջ կուտակուած, զսպուած, կատարեալ յուզումը, չարչարանքն ու անձկութիւնը։

Ա. Յ.

Փարիզ

---

12) Նոր լոյս տեսած՝ Le cinéma et la Shoah, **Un art à l'épreuve de la tragédie du 20ème siècle** (Cahiers du Cinéma, 2007) հատորի մէջ, ըստ Institut Fritz Bauer-ի կազմած ցուցակի, Հրեաների ցեղասպանութեան նիւթով աւելի քան 300 վերնագիր է ներկայացուած։ Դրանցից 142ը՝ խաղարկային։ Ցանկը վիճելի է 1933ից արտադրուած ֆիլմեր ներառնելու բերումով։ Զանազան պատճառներով առարկելի են նաեւ վաւերագրական ու արխիւային ֆիլմերի ցանկերը։ Ներկայացուած ֆիլմերի կարեւոր մասը ցեղապաշտութեան մասին է եւ ոչ թէ ցեղասպանութեան։ Այդ բերումով հարկաւոր է Շօայի բուն իմաստի բացատրութիւնը, որը բացակայ է հատորում։

13) «Յառաջ», Դեկտ. 9, 1945։

14) Որոնց շարքում կային նաեւ Հայեր։

15) The Stranger.

16) Nazi Concentration Camps — «Նացիների ճամբարները» 1945, ԱՄՆ-ի բանակի արտադր., ֆիլմը հաստատել են Հոլիվուդի երկու անուանի բեմադիրներ՝ Ճոն Ֆորտ եւ Ճորճ Սթիվընս։

17) Verboten !

18) Ostanti Etap.

19) Comité d'Histoire de la Seconde Guerre Mondiale.

20) Nuit et Brouillard.

21) Commission Française du Contrôle.

22) Kapo.

23) Jacques Rivette, **De l'abjection.**

24) Gillo Pontecorvo, «Գափօ»յի բեմադիրը։ Ֆիլմի մէջ ներառուած սիրոյ պատումն ու մելոդրամատիկ լուծումը, շուկայ ապահովելու մտահոգութեամբ, հակառակ բեմադիրի ցանկութեան, արտադրիչների միջամտութեամբ ու ճնշումով է եղել։

25) Cahiers du Cinéma, N° 120, juin 1961, p.54.

26) Cahiers du Cinéma, N° 121, juillet 1961, p.45.

27) Օթթօ Փերմինկէր Հոլիվուդում ազդեցութիւն բանեցնելով, երկու դէպքում մեծ հակակրանքով, Ռ. Մամուլեանին վարկաբեկել ու հեռացրել էր աշխատանքից եւ ինքն էր ձեռք առել նրա սկըսած գործը։ Առաջինը՝ «Լօրա» (Laura, 1944) խորհրդաւոր մէկ ոճրագործութեան բացայայտման մասին էր։ Երկրորդը՝ «Փորկի եւ Պէս» (Porgy & Bess, 1959), Պրոտուէյում, սեւամորթների մասնակցութեամբ, Ռ. Մամուլեանի բեմադրած, Ճ. Կէրշուինի երաժշտական երկը ֆիլմի վերածելու ձեռնարկն էր։

28) Exodus.

29) Judgement at Nurenberg

30) 1985ին, Կլօտ Լանզման իրագործեց 550 րոպէ տեւողութեամբ վաւերագրական «Շօա»ն։ Ցիշուած եբրայերէն բառով, ժամանակին Իսրայէլի սահմանադրութեան մէջ յիշատակուել էր հրեայ ժողովրդի ապրած ողբերգութիւնը։ Ֆիլմի ցուցադրումը տարածեց բառը։ Այդուհետ Հրեաների ցեղասպանութիւնն բնորոշւում է այդ անունով։

31) First National Pictures.

32) Pasazerka.

33) The Pawnbroker.

34) Schindler's List.

35) Տես՝ «Յառաջ – Միտք եւ Արուեստ», 2002, Նոյեմբեր 3, Զրոյց "Արարատ"ի շուրջ Աթոմ Եղոյեանի եւ Արսինէ Խանճեանի յարկի տակ։

36) Տես՝ «Արտոյտների ագարակը», «Յառաջ», 2005 Դեկտեմբեր 14 – 2006 Մայիս 6։

37) Տես՝ «Յառաջ – Միտք եւ Արուեստ», 2007 Դեկտեմբեր 2. Ժիրայր Չոլաքեան, Թավիանիներուն "Արտոյտներու ագարակը" դասական եւ այժմէական։

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch» — 83 rue d'Hauteville 75010 Paris — Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 8
MARDI
8 JANVIER
2008

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ _ ԹԻՒ 21·867 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 83e ANNEE — N° 21·867

ՊՈԼԻՍ

Հ. ՏԻՆՔԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՔՆՆԻՉՆԵՐԸ ԱՅՑԵԼԱԾ ԵՆ ԱՆՈՐ ԸՆՏԱՆԻՔԻՆ

Հ. Տինքի սպանութեան խորհրդարանական քննիչ յանձնախումբի անդամները Յունուար 4ին այց մը տուած են անոր ընտանիքին: Հանդիպումին ընթացքին Հ. Տինքի կինը Ռաքէլ Տինք ըսած է թէ կը հաւատայ որ ամուսինը կրնար աւելի լաւ պաշտպանութիւն վայելել, բայց չէ կատարուած: Յանձնախումբին նախագահն ալ պատասխանած է թէ Հ. Տինք ինք չէր ուզած պաշտպանուիլ: Ռ. Տինք աւելցուցած է թէ վախ ունի որ կարգ մը անձերու մասին անհրաժեշտ քննութիւնը չէ կատարուած:

Յանձնախումբին նախագահը հաւաստած է որ իրենց աշխատանքը կը տանին կատարեալ անաչառութեամբ եւ առարկայական կեցուածքով: Իսկ անդամները ըսած են որ ցաւալի կը նկատեն մրատուորականի մը այդ կերպով սպանութիւնը: «Երանի թէ այս ամօթալի արարքը Թուրքիոյ մէջ գործուած չըլլար, բայց արդարութեան յաղթանակը այդ ամօթը պիտի ծածկէ» ըսած են անոնք:

Յանձնախումբը Պոլսոյ մէջ աւարտած է աշխատանքը ու յաւելեալ հետաքննութիւն, պրպտումներ պիտի կատարէ Անգարայի ու Տրապիզոնի մէջ:

***

ՅԱԿՈԲԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔԻՆ 59 ՏԱՐՈՒԱՆ ԿԱԼՈՒԱԾԱՅԻՆ ԴԱՏԸ ՅԱՂԹԱՆԱԿՈՎ ԱՒԱՐՏԱԾ

Մարթէն Յակոբեան 1900ական տարիներուն Կեսարիայէն Պոլիս գաղթած ու դրամատուն մը հիմնած է: Ա. աշխարհամարտին իր ընտանիքով փոխադրուած է Ռումանիա, ապա Թուրքիոյ Հանրապետութեան հիմնումով, երբ 1926ին իրենց ստացուածքին տիրանալու իրաւունք տրուած է ոչ մահմետականներուն, վերադարձած է Պոլիս: Հոն վաճառած է կարգ մը կալուածները, սակայն Վոսփորի վրայ գտնուող ագարակներուն յաճախորդ չէ գտած: 1949ին այդ կալուածներուն մօտ կէսը պետականացուած է, ինչ որ պատճառ եղած է որ Մ. Յակոբեան դատի դիմէ իր իրաւունքը պահանջելու համար:

Դատական ընթացքը ընդմիջուած է 1955 Սեպտեմբեր 6–7ի դէպքերով որոնցմէ ետք ընտանիքը ապաստանած է Անգլիա: Հօրը մահէն ետք, Պետրոս Յակոբեան 1991ին կրկին ձեռք առած է դատական ընթացքը: 2005ին դատարանը ընդունած է հօրը կալուածներուն սեփականութեան իրաւունքը փոխանցել զաւկին: Այդ վճիռին առարկած է պետական գանձատունը ու ինք դատ բացած է Պ. Յակոբեանի դէմ: Հայրը ամբաստանուած է փախստականի, արտասահմանի մէջ օսմանեան պետութեան դաւելու վերագրումներով եւ պահանջուած է որ տղան զրկուի սեփականութեան իրաւունքէն: Այդ դատավարութիւնն ալ տեւած է մօտ երկու տարի: Վերջապէս ատեանը մերժած է պետական գանձատան պահանջը ու Պ. Յակոբեան 59 տարուան պայքարէ մը ետք տիրացած է հօրենական ստացուածքին: Սակայն եւ այնպէս, դատական հոլովոյթի նոր երկարաձգում մը անկարելի չէ, քանի որ պետական գանձատունը իրաւունք ունի վճռաբեկին դիմելու:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻՔԱՅԷԼ ՍԱԱՀԱԿԱՇՎԻԼԻ Վրաստանի նախագահ վերընտրուած է ձայներու 53%ով, ինչ որ ընդդիմութիւնը չընդունիր, թէեւ Օ. ԽՍ. ՍԷ. Ը.-ի հսկողութեան յանձնախումբը վաւերացուցած է: Ընդդիմութիւնը ցոյցի մը դիմած էր Յունուար 6ին, որ չատ մեծ տարողութիւն չունէր: Օ. ԽՍ. ՍԷ. Ը.-ի յանձնախումբին նախագահը՝ Ալսի Հասթինկս (Ամերիկեան Գոնկրէսի անդամ) յայտարարած է. «Ժողովրդավարութիւնը փառաւոր յաղթանակ մը տարաւ Վրաստանի մէջ»: Ընդդիմութեան թեկնածուն՝ Լեւան Գաչէչիլածէ ձայներու 27%ով կը գոհանար:

ՍԱՐՔՈԶԻ, իր բարեկամուհին եւ անոր զաւակը ոչ պաշտօնական այցելութիւն մը կատարած են Յորդանան, ուր գիրենք ընդունած է Թագաւորը: Բեդրա իրենց պտոյտի նկարները թերթէ թերթ կը հրատարակուին եւ պատճառ կ'ըլլան նաեւ հեգնական հակազդեցութիւններու: Ֆիյոն իսկ հրապարակ իջած է պաշտպանելու համար նախագահը, օրինակ բերելով Միթերանը որ Ծնունդը կ'անցընէր Լուքսոր: «Ժուռնալ տիւ Տիմանչ»ի համաձայն Սարքոզի կ'ամուսնանայ Փետր. 9ին, բայց անկէ առաջ պետական այցելութիւն մը կը կատարէ Հնդկաստան եւ իշխանութիւնները նեղ կացութեան մատնուած են ապօրինի զոյգ մը ընդունելու համար:

«ՖԻԿԱՌՕ – ՄԱԿԱԶԻՆ» կարճ արձագանգ մը կու տայ (Յունուար 5–6) Սարքոզիի մտերիմ մէկ խօսակցութեան Պապին հետ եւ որու ընթացքին Բենեդիկտոս ԺԶ. ըսած է Ֆրանսայի նախագահին որ վճռական մնայ Թուրքիոյ անդամակցութեան դէմ Եւրոպական Միութեան:

ՓԱՐԻԶ – ՏԱՔԱՐ 30րդ ռալին ընդունեցաւ մեկնասաներորդ ժամուն, մինչ Յունուար 5ին պէտք է մեկնէր Լիզպոնէն: Կազմակերպիչները յայտարարեցին Յունուար 4ին, որ մրցումը տեղի պիտի չունենայ Մաւրիտանիոյ ահաբեկիչներուն սպառնալիքներուն պատճառաւ: Ֆրանսական կառավարութիւնը Ֆիյոնի եւ Քուշնէրի բերնով շնորհաւորեց տրուած որոշումը, մինչ ուրիշներ անձնատուութիւն որակեցին այդ ջնջումը, չեշտելով նոյնիսկ թէ ահաբեկիչները յաղթած են: Մաւրիտանիոյ իշխանութիւնները նաեւ պնդեցին, որ ոչ մէկ վտանգ կար եւ պէտք չէ նման որոշում մը տրուէր: Ինչպէս յաճախ, հոս ալ դրամի հարց մը կայ կազմակերպիչներուն եւ մասնակցողներուն համար:

ԷՄՄԱՆՈՒԷԼ, որու անունով մկրտուած էր ՖԱՐՔ-ի երեք պատանդներու ձախողած ազատ արձակումը, 2005էն ի վեր Պոկոթայի մէկ որբանոցն է ինչպէս հաստատուեցաւ Ա. Տէ. ԷՆ.-ի քննութենէ մը ետք: Այս տեղեկութիւնը տուած էր արդէն Գոլոմպիոյ նախագահը բացատրելու համար գործողութեան ձախողութեան բուն պատճառը:

ԹՈՒՐՔ Պատմութեան հիմնարկին նախագահը Ե. Հալաչօղլու անպարտ հռչակուած է այն դատին որ բացուած էր Հայերու, Քիւրտերու, Ալեւիներու հասցէին անարգական վերագրումներուն վրայ: Ան դատախօսութեան մը ընթացքին ըսած էր թէ ահաբեկչական կազմակերպութիւններու մէջ ծագումով Հայ բազմաթիւ Քիւրտեր կան, թէ ալեւի Քիւրտերը ծագումով Հայ են, եւլն.: Իրեն դէմ դատի դիմած էին քաղաքացիական 13 կազմակերպութիւն: Սակայն Կեսարիոյ դատախազութիւնը վճռած է որ դատավարութեան անհրաժեշտ տրուեալ չկայ Հալաչօղլուի խօսքերուն մէջ: Ե. Հալաչօղլու Սարիղամիշի լեռներուն վրայ 1915ին էնվէր փաշայի առաջնորդութեամբ նահատակուած 60 հազար Թուրք զինուորներու ոգեկոչումի հանդիսութեան մասնակցած ու պնդած է թէ Հայերը Առաջին աշխարհամարտի տարիներուն 532 հազար Թուրք կոտորած են:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Հանրապետութեան նախագահը Ա. Կիւլ Յունուար 7–11 պաշտօնական այց մը կը կատարէ ԱՄՆ: Յունուար 8ին տեսակցութիւն մը որոշուած էր նախագահ Ճ. Պուշի հետ, Սպիտակ Տան մէջ: Օրակարգի նիւթեր կ'ըլլային ռազմավարական գործակցութեան ամրացումի խնդիրները, ահաբեկչութեան դէմ պայքարը, նաեւ՝ միջին արեւելեան կացութիւնը, Թուրքիոյ Եւրոպական Միութեան անդամակցութիւնը, Հայկական բանաձեւը: Ա. Կիւլ Յունուար 10ին Նիւ Եորքի մէջ հանդիպում մը կ'ունենայ նաեւ ՄԱԿ-ի ընդհանուր քարտուղարին հետ, գլխաւորաբար կիպրական եւ հիւսիսային Իրաքեան հարցերուն մասին:

ԱԹԷՆՔ ամբաստանած է Թուրքիան որ աչք կը գոցէ ապօրինի փախստականներու վրայ եւ այս առընչութեամբ, ներքին նախարարը Փավլոփուլոս յայտարարած է՝ «Թուրքերը չեն հսկեր իրենց սահմանագլուխները: Մաֆիոզական ցանցերու կողմէ կազմակերպուած չահատակութիւն կայ»: Յոյները դիտել կու տան նաեւ որ Թուրքերը չեն յարգեր 2001 Նոյեմբերին ստորագրուած համաձայնագիրը ըստ որուն ոեւէ անձ որ Թուրքիայէն կու գայ այդ պայմաններուն մէջ, պէտք է Թուրքիա վերադառնայ: Արդ, 26·697 գաղտնի գաղթականի վրայ, Թուրքիա միայն 2·087ը ընդունած է: Աթէնք բողոք ներկայացուցած է նաեւ Եւրոպական Միութեան:

ԱՆԿԵԼԱ ՄԵՐՔԷԼ չի ծածկեր որ խորապէս մտահոգ է երիտասարդներու յանցագործութեան ստացած ծաւալէն: Այս յանցագործները կը պատկանին գլխաւորաբար գաղթողներու շրջանակներու եւ որոշուած է որ անոնց արտաքսումները արագանան եւ բազմանան: Թաղամասեր կան, ինչպէս Պէրլինի Նոյքէօլնը ուր 150 հազար բնակիչներու 70 հազարը օտարական է եւ դպրոցները ոչ պետական հսկիչներու կը դիմեն պաշտպանութեան համար, ինչ որ աննախընթաց բնոյթ ունի Գերմանիոյ մէջ: Ֆիկառօ յարձակումներու բազմաթիւ օրինակներ ալ կու տար Յունուար 4ի իր թիւին մէջ: Ասոնց կարգին կ'արձագանգէր Միւնիխ պատահած դէպքի մը: Դպրոցի տնօրէն մը կը հրահանգէ երկու պատանիներու (17 տարեկան) որ չծխեն մեթրոյին մէջ. որպէս պատասխան բիրտ կերպով կը խոշտանգուի եւ հազիւ մահէն կը փրկուի, երբ յարձակողներէն մէկը կը բացագանչէ. «Քեզի ցոյց կու տամ թէ ինչպէս կը սպաննեմ Գերմանացի մը»:

ՌԵՄՈՆ ՖՈՐՆԻ, ընկերվարական նախկին նախագահ Ազգ. Ժողովի մեռած է 66 տարեկանին, արեան խլիրդէ: Ծագումով իտալացի, Ֆորնի միշտ ողջունուած է որպէս «Հանրապետութեան որդի մը»:

ԱՐԻԷԼ ՇԱՐՈՆ, Իսրայէլի նախկին վարչապետը 730 օր է մահաքունի մէջ կը մնայ (ուղեղային տագնապ ունեցած էր 2006 Յունուար 4ին):

ԻՍՐԱՅԷԼԻ վարչապետը յայտարարած է որ բանակին յարձակումները Գազայի վրայ սաստկացած են վերջերս: Զորս Պաղեստինցիներ մեռած են (մէկ կին եւ երկու երախայ):

ՌՈՒՄԲԻ ԱՀԱԶԱՆԳ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻՆ ՄԷՋ

Յունուար 6 Կիրակի առաւօտ Ս. Մընդեան հանդիսաւոր պատարագին ընթացքին, ժամը 11ի շուրջ, ստացուած ռումբի ահազանգի մը վրայ ոստիկանական ուժեր անհրաժեշտ խուզարկութեան համար եկան Սուրբ Յովհաննէս–Մկրտիչ Մայր Տաճարը: Օրուան պատարագիչն էր Ֆրանսահայ Թեմին նորընտիր առաջնորդ Նորվան արք. Զաքարեան, իսկ եկեղեցին ծայրէ ծայր լեցուն էր:

Ոստիկանական ուժերը պահանջեցին որ տաճարը ամբողջութեամբ պարպուի, որպէսզի կարենան հանգստօրէն խուզարկել. հաւատացեալներու բազմութիւնը դժկամեցաւ լքելու աղօթարանը, իսկ Նորվան արք. մերժեց ընդհատել պատարագը: Վերջապէս եկեղեցին պարպուեցաւ, սակայն պատարագը շարունակուեցաւ, մինչ ոստիկաններ կը ձեռնարկէին խուզարկութեան: Արտօնութիւն չտրուեցաւ անոնց ընկերացող շուներուն տաճար մուտքին:

Խուզարկութիւնը ծառայեց պարզապէս ստուգելու թէ անհիմն լրատուութիւն էր կատարուածը, շատ հաւանօրէն խանգարելու մտադրութեամբ: Ոչ մէկ ռումբ կամ այլ պայթուցիկ գտնուեցաւ: Ոստիկանական ուժերու մեկնումէն ետք ժողովուրդը վերադարձաւ եկեղեցի, մասնակցելու արարողութեան մնացեալ մասին:

Առ այժմ ոչ մէկ տեղեկութիւն կայ կեղծ ահազանգը հնչեցնողին ինքնութեան մասին: Ստուգուած է այնքանը միայն որ լրատուութիւնը կատարուած է Շան զ'Էլիզէի վրայի հեռաձայնի խցիկէ մը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՋՈՒԱՐԹՆՈՑԻ ՃԱՄԲՈՐԴՆԵՐԸ

Քաղաքացիական Թռիչքներու վարչութեան պետ Արտեմ Մովսէսեանի տուեալներով, 2007ի ընթացքին Զուարթնոց օդակայանը սպասարկած է մէկուկէս միլիոն ճամբորդի: Համեմատած 2003/04 տարիներուն հետ, այդ թիւը կէս միլիոն աւելի է: Վարչութեան պետը ներկայացուցած է Թռիչքներու ապահովութեան միջազգային կազմակերպութեան կողմէ Զուարթնոցի մէջ կատարուած ստուգումներու արդիւնքը. հոն նշուած է որ թերութիւնները 7 տոկոս կազմած են, ինչ որ նուազագոյն կը նկատուի, համեմատած այլ երկիրներու մինչեւ 40%ի հասնող թիւերուն:

ՖՐԱՆՍԱՆ ԱՒԵՏԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆԻ ՆՈՐ ԴԱ՞ՇՏ

ՍԱՀԱԿ ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆ

ԲՈՂՈՔԱԿԱՆ ՆՈՐ ՀՈՍԱՆՔՆԵՐԸ

Զարմանալիօրէն երբ Ֆրանսայի մէջ ականատես ենք տեղւոյն աւանդական յարանուանութեանց նահանջին, քրիստոնէական նոր համայնքներ կը ծնին ու որոշ յաջողութիւններ կ՚արձանագրեն: Ասոնց շարքին կը գտնուին բողոքական «Նոր եկեղեցիները», յատկապէս ափրիկեան ցամաքամասէն եւ Անթիլեան կղզիներէն Ֆրանսա գաղթած եւ հաստատուած սեւամորթներու նախաձեռնութեամբ հիմնըւած: Այս համայնքները աշխոյժ կեանք մը կը վարեն յատկապէս փարիզեան հիւսիսային եւ հիւսիս–արեւմտեան արուարձաններուն մէջ (Սարսէլ — Վիլիէ-Լը-Պէլ — Նանթեռ): Ամերիկացի "պոռն ըկէյն"-ներուն (Վերստին ծնած) օրինակին հետեւելով, այս համայնքներուն անդամները ամէն տեղ՝ դպրոցներուն մէջ, աշխատանքի իրենց վայրերուն կամ մեթրոյին մէջ, չեն վարանիր իրենց կրօնական պատկանելիութիւնը յայտնապէս ծանուցելու: Անոնք յաճախ իրենց վիզերէն կը կախեն մեծ ու փայլուն մետաղեայ խաչեր զոր այլ յարանուանութեանց հոգեւորականներ պիտի չըհամարձակէին անգամ կրել: Այս նոյն համայնքներուն անդամները յաճախ հանրակառքերու կամ մեթրոյի մէջ նախանձելի ախորժակով Աստուածաշունչ կը կարդան երբ իրենց բոլոր համաքաղաքացիները, ոչխարներու նման, կը կլլեն առաւօտէն իրենց հրամցուող հանապազօրեայ՝ միատեսակ եւ անբովանդակալից «ձրի մամուլի» միլիոնաւոր օրինակները: Այս նորաստեղծ համայնքներուն գոյութիւնը միաժամանակ կ՚ուրախացնէ ու կը մըտահոգէ «Բարեկարգեալ» (Réformée) կամ Լութերական «Հաստատուած», աւանդական եկեղեցիներու պատասխանատուները, որովհետեւ անոնց ուժգնութեան զուգահեռ անոնց հետեւորդները չափէն աւելի ցեղուն ձեւով իրենց հաւատքը կ՚արտայայտեն, յաճախ իյնալով փութկոտութեան մը մէջ որ մոլեռանդութեան կամ ծայրայեղութեան շատ մօտ է: Այս նոր եկեղեցիներուն անդամներուն եւ պատուելիներուն մէջ կրնան յայտնուիլ լայնախոհ մարդիկ որոնք կրնան ժամանակակից ընկերային բարոյագիտական հարցերուն մէջ «յառաջդիմական» դիրքեր պաշտպանել եւ ճիշդ հակառակն ալ: Ուստի այս «ինքնակոչ» եւ «ինքնաբուխ» համայնքներն ու իրենց ղեկավարները մտահոգութեան լուրջ պատճառ մը կը հանդիսանան «Հին եկեղեցիներ»ուն համար եւ յաճախ կը թուին դուրս մնալ ամէն ձեւի վերահսկողութենէ:

Աւետարանչական այս նոր հոսանքները զգալիօրէն իրենց ճիւղաւորումները կը տարածեն նաեւ գնչուներուն մէջ: Ֆրանսայի ամբողջ տարածքին, ամէն տարի, տեղի կ՚ունենան այդ համայնքին պատկանող հազարաւոր հաւատացեալներ համախմբող պատկառելի հանրահաւաքներ: Պաշտամունքի արարողութիւններուն ժամանակ, կը կատարուին խմբային մկրտութիւններ, «ներշնչուած» քարոզիչներ բեմերէն ապաշխարութեան կըրակոտ յորդորներ կը տեղացնեն հաւաքուած բազմութիւններուն վըրայ, Սուրբ Հոգին ոգեկոչելով շընորհներ կը բաշխեն եւ հրաշք բժըշկութիւններ կը կատարեն, անհամար քարոզիչներ եւ պատուելիներ կը ձեռնադրեն: Հապճեպ ձեւով պատրաստուած, աստուածաբանական ամենատարրական կրթութենէն զրկուած, այս «պաշտօնեաները» իրենց առաքելութիւնը ամբողջութեամբ կը հիմնեն Սուրբ Գիրքէն գոց սորված հատուածներու վրայ՝ միշտ դիմելով մարդոց զգացականութեան: Նորաստեղծ այս համայնքները օրէ օր աւելի կշիռ կը ստանան «Ֆրանսայի Բողոքական դաշնակցութեան» (Fédération Protestante de France) մէջ որ կը միտի բոլոր բողոքական եկեղեցիները համախմբել, երկրի կեանքին մէջ աւելի երեւելի եւ աւելի ազդու դառնալու նպատակաւ: 1905ին ստեղծուած այս դաշնակցութիւնը 2007ի տուեալներով 23 եկեղեցի կը համախմբէր, անոնց 900·000 հետեւորդներով: Սակայն զանազան պատճառներով, տարբեր հոսանքներու պատկանող մօտ 200·000 բողոքականներ հիմակուհիմա դուրս կը մնան Բողոքականութիւնը ներկայացնող այս պաշտօնական կառոյցէն:

ՈՒՂՂԱՓԱՌ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԸ

Բողոքական այս համայնքներուն պէս, բայց աւելի զուսպ ձեւով, ամբողջ Ֆրանսայի տարածքին երեսուն տարիէ ի վեր կը ծաղկին ուղղափառ նոր համայնքներ: Անոնք ձեւով մը բողոքական նորաստեղծ համայնքներուն հակապատկերը կը կազմեն, քանի որ անոնց համար կարեւոր, եթէ ոչ հիմնական, կը նկատուին աւանդութիւնն ու հաւատարմութիւնը Եկեղեցւոյ Հայրերու ժառանգին: Այս երկու շարժումները նոյն ուժգնութեամբ կը զարգանան, բայց բոլորովին հակադիր ճամբաներով, նոյնիսկ եթէ իրենց առաքելութիւնը մէկ կը թուի՝ աւետարանել երկիր մը, երբեմնի քրիստոնեայ, բայց ուր սակայն ամէն օր քրիստոնէութիւնը քիչ մը աւելի կը նուազի: Վերջին տուեալներուն համաձայն, այսօր ուղղափառ եկեղեցիները Ֆրանսայի մէջ մօտ 300·000 մկրտեալներ ունին: Այս թիւը անշուշտ անորոշ է եւ կը կարօտի աւելի լուրջ ուսումնասիրութիւններու: Դաւանաբանական պատճառներով անոնք իրենց հաշիւներուն մէջ չեն ընդգրկեր Հայ առաքելականները, Ղպտիներն ու Ասորի ուղղափառները որոնք արեւելեան ուղղափառ եկեղեցիներու խումբին կը պատկանին եւ իրականութեան մէջ Ֆրանսայի ուղղափառներուն մեծամասնութիւնը կը կազմեն: Ուղղափառներուն ներկայութիւնը երկրին մէջ կը բացատրուի նախ երկու զանգուածային գաղթերով: Երկուքն ալ գրեթէ նոյն շրջանին տեղի ունեցած են. առաջինը՝ 1917ի ռուսական յեղափոխութեան ժամանակ երբ հազարաւոր «սպիտակ» Ռուսեր կը հեռանային իրենց հայրենիքէն, բռնելով աքսորի ճամբան, երկրորդը հետեւանքն էր 1922ի Իզմիրի Յոյներուն մեծ կոտորածին: Աւելի ուշ այս զանգուածային գաղթերուն պիտի աւելնային նախկին Եուկոսլաւիոյ աշխատողները, ի մասնաւորի Սերպեր, մեծ թիւով Ռումանացիներ, Պուլկարներ, Արաբներ, Վրացիներ: Շատ չուտով այս բոլոր համայնքները պիտի կազմէին առանձին ծուխեր, պատրիարքական պատուիրակութիւններ եւ թեմեր իրենց ազգային նուիրապետութեանց ենթարկուելով: Գաղթական Ռուսերը 1925ին կը դիմեն կարեւոր քայլի մը, հիմնելով աստուածաբանական «Սեն Սերժ» (Սուրբ Սարգիս) համբաւաւոր կաճառը որ մինչեւ այսօր կը պատրաստէ կուսակրօն եւ ամուսնացեալ քահանաներ, եկեղեցւոյ տարբեր աստիճաններու սպասաւորներ: Սակայն եթէ այս «ժառանգական» ուղղափառները այդ յարանուանութեան հիմնադիր եւ հիմնական կորիզը կը կազմեն, քանի մը տարիէ ի վեր անոր դիմագիծը զգալիօրէն փոխուած է կաթողիկէութենէն կամ ուրիշ համայնքներէ եկած դաւանափոխներուն ազդեցութեան տակ: Այստեղ ալ ժողովրդագրական տուեալներ կը պակսին: Ակընյայտ է սակայն որ Վատիկան Բ. ժողովէն յետոյ, կարգ մը դաւանաբանական եւ մանաւանդ ծիսական «նորոյթներու» կիրառման պատճառով, ոչ զանցառելի թիւով կաթողիկէ հոգեւորականներ եւ աշխարհականներ հեռացած են իրենց Մայր Եկեղեցիէն, մտնելու համար ուղղափառ եկեղեցիներու շարքերը: Նման շարժում մը սկսած էր արդէն երկրորդ համաշխարհային պատերազմէն առաջ երբ «բնիկ Ֆըրանսացիներ» հիմնած էին «Ֆրանսայի Կաթողիկէ ուղղափառ եկեղեցին» (ECOF), որ զանազան պատճառներով սակայն պիտի ձախողէր:

Այսօր, Ֆրանսայի ամբողջ տարածքին՝ հիւսիսէն մինչեւ հարաւ, կը գտնուին երկու հարիւրէ աւելի ուղղափառ համայնքներ ու ծուխեր եւ քսան մենաստաններ եւ վանքեր երկու սեռերուն պատկանող երիտասարդ միաբաններով: Այս թիւերը անշուշտ չեն կրնար մեզ անտարբեր ձգել, երբ 350·000էն մինչեւ 450·000 շունչ հաշուող մեր գաղութը ունի միայն 26 առաքելական, 6 կաթողիկէ եւ 11 բողոքական համայնքներ: Ուղղափառ համայնքները փառահեղ տաճարներու տէր են Փարիզի մէջ. Ռուսերը ունին Սուրբ Աղեքսանդր Նեւսկիի (1861ին օծուած) եւ Յոյները, Սուրբ Ստեփաննոս Նախավկայի (1895) եկեղեցիները: Գաւառի մէջ նոյն ոճի պատկառելի սրբավայրեր կը գտնուին Պիարիցի կամ Նիս ուր ԺԹ. դարուն աւարտին իրենց շքեղ ամարանոցները կառուցած էին ռուս արքունիքի անդամները: Այլուր, գոյութիւն ունին բազմաթիւ եկեղեցիներ եւ մատուռներ երբեմն շատ համեստ, տնակներու կամ կառատուններու մէջ հաստատուած, բայց միշտ բծախնդրօրէն դասաւորուած եւ զարդարուած, պահպանելով եւ յարգելով ուղղափառութեան ճարտարապետական եւ ծիսական կանոնները, երբեք տեղի չտալով օտարամուտ սովորութիւններու կամ բարքերու: Ծխական այս եկեղեցիներուն պէտք է աւելցնել քսանէն աւելի վանքեր եւ մենաստաններ որոնք ոչ միայն կը հոգան մօտակայ համայնքներուն հոգեւոր եւ ծիսական պէտքերը, այլեւ կ՚ընդունին մեծ թիւով ուղղափառ եւ ոչ ուղղափառ հաւատացեալներ, երբեմն ալ անաստուածներ, խոկումի կամ ինքնամփոփումի շրջանի մը համար: Վանական կեանքը արեւելեան եկեղեցիներուն պատմութեան եւ հոգեւորութեան մէջ միշտ կարեւոր դեր մը ունեցած է, եւ այդ վանականութեան գոյութիւնը մինչեւ այսօր կը սեպուի քրիստոնէական եւ եկեղեցական առողջ կեանքի մը երաշխիքը: Վանքերը մագնիսներու նման դէպի իրենց կը քաշեն յաճախ բազմանդամ ընտանիքներ եւ երիտասարդ զոյգեր որոնք չեն վարանիր իրենց նախկին բնակավայրերէն հեռանալ, իրենց արհեստավարժական ասպարէզէն հրաժարելու եւ այլ ասպարէզի մէջ մտնելու, այդ վանքերուն բարիքներէն օգտուելու համար: Բոլոր այս վանքերը «ի հոգեւորս» կապուած են Աթոս լերան մայրավանքի մը, Մոսկուայի կամ Պուքրէշի պատրիարքութեանց: Փիթիվիէ քաղաքի մօտերքը փոքրիկ վանք մը կը գտնուի. ան կը յիշատակուի որպէս Գրիգոր անունով հայ մեկնակեացի մը ապաստարանը: Ասկէ երկու կամ երեք տասնեակ տարի առաջ, փարիզեան շրջանի հայ կաթողիկէները տարին մէկ անգամ ուխտագնացութեան կ՚երթային մինչեւ այդ սրբավայրը: Այսօր, նոյն այդ վանքը կը պատկանի Ռումանիոյ պատրիարքութեան ենթակայ մայրապետանոցի մը:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Եթէ Գարեգին Պէշկէօթիւրեան մէկ բանաստեղծութեամբ անցած է մեր անմահ բանաստեղծներու կարգին, մենք ինչո՞ւ հայ անմահ բանաստեղծներու ցանկին մէջ պիտի չարձանագրէինք նաեւ Կոմիտաս վարդապետին անունը, որ հայաշխարհէ ներս պաշտելի երաժշտագէտի մը անունը ներկայացնելով հանդերձ, հեղինակն է մօտաւորապէս 50 բանաստեղծութիւններու, բանաստեղծութիւն բառին իրական իմաստով: Շատեր գիտեն որ 1939ին Պոլսահայ անուանի բանասէր Թորոս Ազատեան հրատարակեց «Քնարերգութիւններ» անուն հաւաքածոյ մը, որուն մէջ Կոմիտասի կողմէ գրուած յիսուն բանաստեղծութիւններ կային: Կոմիտաս այդ բանաստեղծութիւնները գրած էր Հայոց լեզուն ու մօտաւոր հնչիւն ունեցող բառերը գործածելու անօրինակ վարպետութեամբ մը, միջոցառում մը որուն պիտի դիմէին Կոմիտասէն վերջ ապրած արդիաշունչ բազմաթիւ բանաստեղծներ: Անկասկած Կոմիտաս այդ բանաստեղծութիւնները գրելու ընթացքին մնացած էր իր հաւաքած հազարաւոր երգերու տողերուն ու բառերուն ազդեցութեան տակ, որովհետեւ ժողովուրդին բերնէն փոխ առնուած այդ տողերն ալ ունէին նմանահնչիւն բառերու ու միամիտ ու ինքնաբուխ կանչերու ու խաղերու տարօրինակ մթնոլորտ մը: Բայց Թորոս Ազատեանի կողմէ հրատարակուած բանաստեղծութիւններուն, մենք հիմա կը նայինք որպէս Վարդապետին ուրոյն ստեղծագործութիւնները ու այդ պատճառաւ ալ մեր գրականութեան քուլիսներուն մէջ կատարուած այս պտոյտի ընթացքին մենք տեղ կը բանանք նաեւ Կոմիտաս վարդապետ անուն այն մեծ Հայուն, որուն կեանքը անցաւ փոթորիկներով ու ողբերգութիւններով: Պիտի արժէ որ տեսնենք թէ ինչպիսի կեանք մը ապրեցաւ Կոմիտաս վարդապետ մասնաւորաբար այն տխուր Թուականէն անդին երբ հիւանդացաւ ու դատապարտուեցաւ իր կեան-

քին մնացեալ օրերը անցընելու հիւանդանոցներու մէջ, կէս գիտակից ու ամէն տեսակ ստեղծագործութենէ հեռու:

Կոմիտասի տխուր կեանքի դրուագներուն միջեւ պտըտելէ առաջ թող արտօնուի որ այստեղ գրական ողջոյն մը տանք Կոմիտասեան բանաստեղծութեան, որոնք հիմնուած են սիրոյ զգացումներու վրայ, բան մը որ շատերու կողմէ անսովոր կը նկատուի հոգեւորականի մը բերնէն: Բայց գրականութեան ուսումնասիրութիւնը ցոյց կուտայ որ մեծ թիւով հոգեւորականներու բանաստեղծութիւններուն մէջ «սէր» բառը գործածուած է անօրինակ յաճախականութեամբ եւ այլեւս յայտնի չէ թէ ինչ տեսակ սիրոյ մասին է խօսքը:

Ես ու դու սէր ենք,
Մէկ սրտի տէր ենք,
Նռան ճիւղերով բոցուն,
Սիրոյ տաղերով արբուն:

Ահաւասիկ չորս տողեր Կոմիտասէն: Կարդանք ուրիշ չորս տողեր եւս.

Հոգիս եկաւ հովի պէս,
Սէրը սրտում ծովի պէս,
Ծոցին վարդեր՝ ասաց. Տէ՛ս,
Քեզ սիրելու եկայ ես:

Կ'արժէ որ ուշադրութիւն կեդրոնացնենք «հով–ծով», «բոցուն-արբուն», «ճիւղ–տաղ», «տես-ես» եւ այսպիսի բանաստեղծական ձայներու զուգորդութեան վրայ: Նոյնը՝ սա չորս տողերուն մէջ.

Ո՛վ է տեսել ծովի ծաւալ,
Հովի թաւալ,
Կամ՝ արտերում հասկի տալիք
Ոսկի ալիք:

Վերջին նմոյշ մըն ալ կարդանք Կոմիտասի սիրուն ու երգաշունչ բանաստեղծութիւններէն, որպէսզի անկէ վերջ սկսինք պտըտիլ Կոմիտասի կեանքի յայտնի կամ անյայտ մնացած քուլիսներուն մէջ:

Սեւուկ ամպեր վար եկան,
Օրան, օրան,
Սարի վերայ շար եկան:
Ծագեց առաւօտ
Պաղեց, սառաւ օդ:
Գոռաց երկինք, թուխ արաւ,
Հեւաց, հեւաց,
Ծերուկ երկիր սուգ առաւ:
Ճագեց հեռուն ամպ,
Երկիր գոռաց – թամբ:

Կոմիտասի լեզուն արեւելահայերէն է ու վարդապետը բանաստեղծական գեղեցկութիւն ապահովելու համար թերեւս զանց առած է որոշ յօդերու գործածութիւնը, բան մը որ յաճախ կը կատարուէր ուրիշ բանաստեղծներու կողմէ ալ: Բայց պէտք է ուշադիր ըլլալ սա վերեւ արտատպուած հնգեակներուն առաջին ու երրորդ տողերու բանաստեղծականութեան.

Սեւուկ ամպեր վար եկան – Սարի
վերայ շար եկան:
Գոռաց երկինք, թուխ արաւ,–
Ծերուկ երկիր սուգ առաւ:

Կարդալէ վերջ վերի տողերը, կը կարծենք թէ մենք իրաւունք կը շահինք մեծ երգահանը ողջունելու նաեւ որպէս ինքնատիպ բանաստեղծ:

Ռ. Հ.

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԸ ՄԻՆՉԵՒ ԺԷ. ԴԱՐ

Հայեր Պոլսոյ գրաւման սկզբնական շրջանին, Մեհմէտ Ֆաթիհի օրով չորս եկեղեցիներ ունէին, սակայն յետագային հայութեան բազմացման պատճառով եկեղեցիներուն թիւը աւելցաւ:

Սիմէոն Լեհացի, որ 1608ին Պոլիս այցելած է, կ'ըսէ, որ հայկական հինգ եկեղեցիներ կան հոն: Իսկ յետագայ տարիներու՝ 1632ի տուեալներով, հոն կային Գում Գաբուի Ս. Աստուածածին, Հիսար տիպիի Ս. Սարգիս, Նշանճըի Ս. Նիկողոս, Սամաթիոյ աթոռանիստ Ս. Գէորգ, Պալաթի Ս. Հրեշտակապետաց, Ղալաթիոյ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եւ Սկիւտարի Ս. Կարապետ եկեղեցիները: Իսկ Հայոց հին եկեղեցիներէն Պալաթի Ս. Նիկողայոսը 1627ին մզկիթի վերածուեցաւ:

Պալաթի Ս. Նիկողայոս եկեղեցւոյ գրաւումէն քանի մը ամիս ետք, նոյն տարին՝ 1627ին, խարբերդցի Արիստակէս վարդապետին ջանքերով յունաց Ս. Հրեշտակապետ եկեղեցին սուլթանական հրովարտակով Հայերուն տրուեցաւ: Եկեղեցին 1691ին հրդեհի մը պատճառով հըրոյ ճարակ եղաւ եւ վերանորոգուեցաւ 1729ին:

Հիսար-տիպիի Ս. Սարգիս եկեղեցին առաջին անգամ յիշատակուած է 1576ին, երբ անոր նորոգութեան համար սուլթան Մուրատ Գ. հրովարտակ շնորհեց: Անիկա ծանօթ էր Պրուսալը քիլիսէսի անունով, որովհետեւ անոր շրջակայքը գլխաւորաբար պրուսացիներ համախըմբուած էին: Գրիգոր Կեսարացի պատրիարք ԺԷ. դարուն սկիզբը հոն հաստատեց իր աթոռը: Ժամանակ մը գըրչագիրներ ընդօրինակած են հոն: 1652ին անիկա հրդեհի մը պատճառով աւերուեցաւ, բայց յետոյ վերաշինուեցաւ: 1674ին անիկա կրկին վերանորոգուեցաւ.

Գում Գաբուի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ հիմնադրութեան թուականը յստակ չէ. 1641ին Սամաթիայէն հոն փոխադրուեցաւ պատրիարքական աթոռը: 1645ին հրդեհի մը պատճառով աւերուեցաւ եւ վերանորոգուեցաւ 1646ին, տիվրիկցի Պօղոս վարդապետին նախաձեռնութեամբ: 1718ին եկեղեցին կրկին այրեցաւ եւ 1719ին վերանորոգուեցաւ:

Սկիւտարի Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ մասին տեղեկութիւններ կան ԺԷ. դարուն սկիզբէն. անիկա հաւանաբար կառուցուած է վանեցի Զաքարիա վարդապետին ջանքերով, որ 1627ին պատրիարք եղաւ:

Սամաթիոյ Ս. Գէորգ եկեղեցին մինչեւ 1641 աթոռանիստ էր, իսկ Ղալաթիոյ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին Պոլսոյ գրաւումէն առաջ կառուցուած էր եւ կը պատկանէր Հայերուն:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀԵԼԻՈՊՈԼՍՈՅ (Եգիպտոս) «Յուսաբեր» ակումբի «Լ. եւ Ս. Գարագաշեան» սրահին մէջ, Նոյեմբեր 29ին, տեղի ունեցած է ՀՅԴ-ի 117րդ տարեդարձը, նախագահութեամբ տէր եւ տիկին Պերճ Յովակիմեանի: Բացման խօսքը արտասանած է տիկին Շաքէ Յովակիմեան որ շեշտած է թէ անվիճելի իրականութիւն է թէ հայ ժողովուրդի ծոցէն ծնած ՀՅԴ-ն, ինչպէս անցեալին այսօր ալ կը շարունակէ իր պայքարը հայ ժողովուրդի դէմ գործուած դարերու հալածանքներուն դէմ: Գեղարուեստական բաժինէ մը ետք, Արմէն Մաղլումեան ներկայացուցած է օրուան բանախօսը՝ տոքթ. Նորա Արիսեան: Ան Դաշնակցութիւնը որակած է որպէս ալեհեր սակայն միշտ երիտասարդ ծերունին: Դեկտեմբեր 1ին ալ ՀՅԴ 117ամեակը տօնուած է Աղեքսանդրիա:

***

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Ս. Յակոբ ազգային վարժարանի Վ. եւ Ա. Սարաֆեան նախակրթարանի Գ. կարգի աշակերտներուն մասնակցութեամբ, դպրոցին Բաստրմաճեան հանդիսասրահէն ներս, Նոյեմբեր 30ին աշակերտական համերգ մը տեղի ունեցած է ղեկավարութեամբ Սամուէլ Քէօշկէրեանի, դաշնակի ընկերակցութեամբ Հուրի Պետրոսեանի: Շուրջ 60 աշակերտներ բեմ բարձրացած են ներկայացնելու համար ամիսներու աշխատանքի արդիւնքը, ներկայացնելով հայկական անոյշ երգերու փունջ մը: Հայկական երգերու նուիրուած առաջին բաժինէ մը ետք, երկրորդ բաժնին մէջ հայկական երգերու կողքին ներկայացուած են նաեւ չորս օտար երգեր:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲԱՌԱՀԱՆԴԷՍ
(Բանաստեղծութիւն)

ԿԱՄԻԼԱ

Երեւան «Ամարաս» 2007

ԲԱԶՄԱՎԷՊ
հայագիտական – բանասիրական
գրական հանդէս
2007

Վենետիկ, Ս. Ղազար

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԱՆԴՐԾՈՎԵԱՆ ՓԱՌՔ

...Թըրնըրը Այվազովսկուն ճամբու դրեց մինչեւ շոգենաւ: Ներկայացնելով նրան նաւապետին, նկարիչն ասաց.

– Սըր Եումիսթըն, ձեզ վստահում եմ նկարիչ Այվազովսկուն այնպէս, ինչպէս կը վստահէի Ճոզէֆ Թըրնըրին:

Երբ նաւն արդէն բաց ծովում էր, նաւապետը պատմեց Այվազովսկուն.

– Անցեալ տարի սըր Ճոզէֆը ծով դուրս եկաւ ձմրանը: Ուզում էր ձնաբուքն ու փոթորիկը ծովի վրայ տեսնել ձմրանը: Եւ երբ նման բան սկիզբ առաւ, նա պահանջեց, որ ես կարգադրեմ նաւաստիներին իրեն կապել կայմին: Ես ստիպուած էի ենթարկուել... Սըր Ճոզէֆը այդ դիրքով մնաց չորս ժամ:

Այվազովսկին յստակօրէն պատկերացրեց Թըրնըրին փոթորկուող սառցաշունչ տարերքի մէջ եւ ակամայ նախանձեց նրան:

...Ոչ այլ ոք, քան ինքը՝ ծովերի արքայ Նեպտունը, լսեց Այվազովսկու թաքուն մտքերը եւ որոշեց ծովի երիտասարդ երգչի համար այնպիսի մի տեսարան ստեղծել, որպիսին առիթ չէր ունեցել դիտելու ծեր ծովի երգիչը: Երբ շոգենաւը մտաւ Բիսքայեան ծովածոց, քամի ելաւ: Ժամ առ ժամ քամին սաստկանում էր: Իսկ յետոյ սկսուեց փոթորիկ: Ցածր կախուած ամպերը է՛լ աւելի ծանրացան անհանգիստ զարկուող ալիքների վրայ: Մինչեւ դրեթէ միացան իրար՝ երկինք ու ծով:

Հիմա Այվազովսկին արդէն ոչ թէ երեւակայութեան մէջ, այլ կենդանի տեսնում էր հէնց այն Քաոսը, որը դեռ վերջերս նկարել էր: Միայն թէ այս մի քաոսը աւելի ահեղ էր, որովհետեւ այն ուղեկցուած էր նաեւ ձայնով, ձայն, որի մէջ միաձուլւում էին քամու ոռնոցը, ծովի շառաչը եւ տախտակամածին զարկուող ջրի անդադրում ճողփիւնը:

Ցանկարծ հսկայական մի ալիք եկաւ, գրոհեց նաւի վրայ, հասաւ նաւավարական կամրջակին եւ քիչ էր մնում խլէր տանէր նաւապետին: Միաժամանակ յետոյ տախտակամած՝ Այվազովսկու մօտ եկաւ մի նաւաստի եւ նրան յայտնեց նաւապետի հրամանը՝ անյապաղ հեռանալ տախտակամածից եւ մտնել նաւախուց: Բայց ոչ մի բառ հնարաւոր չէր լսել, նաւաստին ստիպուած եղաւ շրթունքները սեղմել Այվազովսկու ականջին ու համարեա գոռալ: Այվազովսկին ծիծաղեց, խրախուսանքով թփթփացրեց նաւաստու ուսին եւ սպիտակ ատամները ցոյց տալով ծիծաղելով ասաց.

– Հաղորդիր նաւապետին, սիրելիս, որ ես ամուր կառչել եմ բազրիքից:

Քամու հուժկու հարուածը գետին տապալեց նաւաստուն, եւ նա սկսեց չորեքթաթ սողալ, անասելի վախեցած նայելով նկարչին:

Եւ յանկարծ Այվազովսկին տեսաւ մի բան, յանուն որի պատրաստ էր տասնըեակ այսպիսի փոթորիկներ դիմագրաւել... Մթան միջից ասես դուրս ժայթքեցին երկու հսկայ ալիք, որոնց բաշերը փայլատակեցին աննախադէպ ուրուականային մի լոյսով, որ փրփրադէզ ծովի լոյսն էր... Այդ ալիքների ահեղ հարուածից՝ Այվազովսկին նաւակողին ընկաւ եւ ուժեղ խփուեց: Բայց նա իսկոյն վեր ցատքեց եւ կրկին ամուր կառչեց բազրիքից: Նկարիչը ոչ մի ցաւ չէր զգում, իսկ դէմքը շողում էր երջանիկ մի խընդութեամբ: Ծովի փրփուրներից ճառագող նման լոյս չկար նոյնիսկ Թըրնըրի մօտ:

Հետեւեալ օրը փոթորիկը սկսեց կամաց-կամաց հանդարտուել: Բայց այս ամէնը շատ թանկ նստեց: Շոգենաւը գրկուեց իր կայմից, իսկ ծխնելոյզն էլ ուժեղ վնասուել էր:

Երբ մտան Լիզպոնի նաւակայանը, նաւապետն ասաց Այվազովսկուն.

– Ծովն ու ովկէանոսն ակօսելը ինձ համար սովորականից սովորական է, ես շատ բան եմ տեսել իմ ապրած կեանքում: Բայց դուք ինձ համար իսկական հանելուկ էիք. ինչպէ՞ս փոթորիկը կուլ չտուեց ձեզ այն ժամանակ:

Այվազովսկին ժպտաց.

– Դուք մոռանում էք, պարոն, որ մենք՝ ծովանկարիչներս, վայելում ենք Նեպտունի յատուկ հովանաւորութիւնը:

Շատ քաղաքներ ու նաւահանգիստներ տեսաւ Այվազովսկին իր շրջագայութիւնների ընթացքում: Իր ալբոմում նկարիչը շարունակ ուրուանկարում էր ծովեզերեայ քաղաքներ, փողոցներ, հրապարակներ, գեղատեսիլ ժայռոտ ափեր՝ նրանց վրայ թառած գեղեցիկ շինութիւններով, շոգենաւեր, ձկնորսական մակոյկներ, ծովային այլեւայլ տեսարաններ:

Թւում էր, թէ նա այլեւս ոչնչի վրայ չպէտք է զարմանար. այդ ամէնը, ինչքան էլ տարբեր, ի վերջոյ կրկնութիւն էր, բայց Այվազովսկին ամէն մի նոր վայրում կարողանում էր մի չկրկնուած նորութիւն գտնել, նոյնիսկ այն սովորական բանում, թէ ինչպէս էին ալիքները յաջորդում իրար կամ ինչպէս էին զանգերը ղողանջում:

(Շար. 139)

Տիկին Ժիւլիէթ Պարսամեան, կին՝ը
Տիկին Արմենուհի Վիխիշ, քո՛յրը
զաւակներն ու թոռները
ցաւով կը ծանուցանեն

ՏՈՔԹ. ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ-Ի

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 2ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի, Յունուար 8ին ժամը 14:30-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին
15 rue Jean-Goujon, 75008 Paris

աղօթեցէ՛ք իրեն համար

Որեւէ մահազդ զրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս որպէս այդ նկատել:

34 rue de Maubeuge
75009 Paris

«ՅԱՌԱՋ». — Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Պարսամեանին եւ Տիկին Վիխիշլին:

«ՅԱՌԱՋ»ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանտուք	135	(161,46)
Ծնունդ	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու տակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհանուր գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12–13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին Վարչութեան:

OFFRE D'EMPLOI

La Maison Arménienne de la Jeunesse et de la Culture de Marseille recherche POUR UN POSTE D'ACCUEIL

une personne —homme ou femme— âgée de 50 ans ou plus RMI-ste, si possible bilingue français-arménien. Contrat de 2 à 5 ans dans le cadre des emplois accompagnés, 26h par semaine. Adresser candidature écrite à la :
M A J C
12-14, rue Saint-Bazile —
13001 Marseille
Renseignements au : 04.91.66.45.33
04.91.66.43.05
04.91.50.15.09

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՏԷՍԻՆ

Սիրելի՛ աղջիկներ եւ տղաներ,

Կապոյտ Խաչի եւ Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տան հրաւէրով, Կաղանդ Պապան ձեզի պիտի այցելէ Կիրակի, Յունուար 13, ժամը 15ին, Տէսինի քաղաքապետարանի հանդիսասրահը, բոլորիդ շնորհելու համար ուրախ եւ աշխոյժ պահ մը՝ միասին պարելով եւ խաղալով, բայց... մէկ պայմանով... պէտք է մասնակցիք ծպտուած՝ ձեր սիրած հերոսին հագուստներով:

Կաղանդ Պապային նուէրներէն զատ, ձեզի կը սպասեն նաեւ համեղ կարկանդակներ ու զովացուցիչներ:

Մուտքը ազատ է:

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14 rue Saint-Bazile —
13001 Marseille
☎ 04 91 50 15 09
www.majc13.org
Métro Réformés - Parking Gambetta

LOTO

Dimanche 13 janvier à 15 heures
— Voyage en Arménie —
— Appareil photo numérique —
— Electro-ménager —
— Livres - C.D. - D.V.D. —
— Lecteur D.V.D. - MP3 —
— Paniers garnis —
—Et de nombreux lots magnifiques—
Ambiance cordiale et chaleureuse
15 euros les 3 cartons

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

Ciné-Club
«Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage
de **Robert GUEDIGUIAN**,
réalisateur

Jeudi 10 janvier à 20 heures
LES KHATCHKARS ENTRENT AU LOUVRE
Un film d'**Alain Tyr**
et **Jean-Pierre Séférian**
Deux itinéraires qui se croisent : l'aventure du transport des khatchkars d'Arménie au Louvre et le parcours d'un plasticien qui découvre ses origines.

Directeur des programmes :
ARTO PEHLIVANIAN
P.A.F. : 5 euros — Réduit : 3 euros

U C F A F
6 Cité du Wauxhall — 75010 Paris
Métro: République

ACTIVITES
DU CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP DE MARSEILLE
POUR LE MOIS DE JANVIER

Directeur Kh. YILMAZIAN

L'Association pour la Création Audiovisuelle d'Artistes d'Origine Arménienne
et les Films du Soleil présentent

le 17 janvier à 20 heures 30

au Centre Culturel Sahak-Mesrop
339 avenue du Prado — 13008 Marseille

« NOUS LES AUTRES »

un film d'**Edouard SARXIAN**

Après le **«Marseille des Arméniens»** présenté en 2002, ce nouveau film est un regard sur la population française d'origine arménienne de Marseille.

Le film est un constat auprès des 2ème et 3ème générations de leur état identitaire et après leur intégration dans le pays d'accueil de leurs parents.

Entrée libre

L'ASCENSION A LOURDES

Nos paroisses de France organisent
UN PELERINAGE MARIAL A LOURDES
à l'occasion du 150ème anniversaire des apparitions de la Sainte Vièrge à Bernadette
du mercredi 30 avril au samedi 3 mai

sous la présidence de
SA BEATITUDE NERSES BEDROS XIX
Catholicos Patriarche de Cilicie des Arméniens Catholiques

Frais de voyage et pension complète dans un hôtel 3 étoiles : **350 euros**
Pour inscriptions et informations : contacter le P. Curé de la Paroisse ou appeler le secrétariat de l'Eparchie — Tél. : 01 40 51 11 90.

Les inscriptions seront closes le 29 février 2008

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENT POUR LE SEJOUR DE SKI A BELLEFONTAINE

du 23 février au 1er mars 2008

- Directeurs diplômés BAFD ou ayant une équivalence
- Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires (bon niveau de ski nécessaire)

Candidatures à adresser à : CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax au 01 53 34 12 13

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
organise comme chaque année

UN SÉJOUR D'HIVER AU SKI

Pour les enfants nés entre le 1er janvier 1994 et le 31 décembre 1999
Dans son centre de vacances de Bellefontaine, dans le Jura
du samedi 23 février au samedi 1er mars
Renseignements et inscriptions jusqu'au 20 janvier

par téléphone au 01 53 34 18 18, par mail : cbaf@wanadoo.fr
par fax : 01 53 34 12 13

VOYAGE EN ARMENIE ET AU KARABAGH

(VOYAGE OECUMENIQUE, CULTUREL, HUMANITAIRE)

Du 28 avril au 5 mai : Voyage tous âges en Arménie — prix: 1.300 euros

(avec l'option extension au Karabagh, retour le 9 mai, et supplément de 200 euros)

(Accompagnateur : Pasteur **Samuel SAHAGIAN**).

organisé par Solidarité Protestante France-Arménie (SPFA)

Pour s'inscrire, envoyer acompte de 200 euros à :
SPFA — 1 rue Cabanis, 75014 Paris
(Tél.: 01. 47. 35. 30. 23 ou 06. 83. 09. 08. 19)

(Programme détaillé sur demande)

Հ.Մ.Ը.Մ.-ՖՐԱՆՍ

ՃԱՇ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Մասնակցութեամբ՝
«ԿՈՄԻՏԱՍ» նուագախումբին
Երգիչ՝ ՅՈՎՍԷՓ

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 12ին
ժամը 20.30էն սկսեալ

Հասցէ՝
Le Méridien «ETOILE» — Salon «RENOIR»
81 Bld. Gouvion St. Cyr — 75017 Paris
Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն՝
06 · 80 · 88 · 12 · 24 / 01 · 44 · 05 · 17 · 77

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 9
MERCREDI
9 JANVIER
2008

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.868 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 83e ANNEE — N° 21.868

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ նախարարուհին խոստացած է Յունուար 7ին, որ անմիջական բանակցութիւններու պիտի դիմէ (Յունուար 15) հիւանդանոցներու բժիշկներու չորս սենտիքաներու հետ համաձայնութեան մը գալու համար 3,5 միլիոն չվճարուած օրերու մասին: Յունուար 8ին ալ, Ռոզըլին Պաչըլօ կ'ընդունէր միւս սենտիքաները ներկայացնող պաշտօնատարները որոնց հարցը կը վերաբերի 23 միլիոն չվճարուած «յաւելեալ ժամեր»ու: Նախարարուհին յայտարարած է որ 700 միլիոն եւրօ ունի բայց ըստ բժիշկներուն չի բաւեր, իրենց պահանջը աւելի քան մէկ միլիառ եւրօ է: Մնաց որ կայ դեռ անմիջական բժշկութեան պարագան (իւրժանքիսթ): Այդ սպասարկութեան բժիշկները երեք շաբաթ է գործադուլի մէջ են, քանի յաւելեալ ժամերը բնաւ չեն վճարուած, երբ ամէն մէկը 70 ժամ կամ աւելի կ'աշխատի շաբթուան մէջ:

ՔԵՆԻԱՅԻ ընդդիմութեան պարագլուխը՝ Օտինկա ջնջած է բողոքի բոլոր ցոյցերը աւելի չգրգռելու համար մթնոլորտը: Քիպաքիի վերընտրութիւնը միշտ խնդրոյ առարկայ կը մնայ եւ ընդդիմութիւնը միջնորդութեան յոյս մը ունի ԱՄՆ Արտաքին նախարարութեան բանագնացին հետ տեսնուելէ ետք: Ընդդիմութիւնը յայտարարած է նաեւ որ աւելի քան 1.000 մեռեալ կայ, մինչ հարիւր հազարաւորներ ալ տեղահան են:

ՕՐՄՈՒԶԻ նեղուցին մէջ, ծոցի մուտքին, ծայրը ծայրին առաջքն առնուած է ամերիկա-պարսկական ծանր բախում մը: ԱՄՆ-ու Պաշտպանութեան նախարարութեան պաշտօնական աղբիւր յայտարարած են որ Պարսկական յեղափոխութեան պատկանող հինգ նաւեր մինչեւ 200 մեթր մօտեցած են ամերիկեան պատերազմական երեք նաւերու եւ յարձակողական բնոյթ ունեցող ընթացք մը ցուցաբերած են ջուրը նետելով սպիտակ տուփեր: Յեղափոխութեան պահապաններէն մէկն ալ ըսած կ'ըլլայ.— «Պիտի յարձակինք եւ երկու վայրկեանէն օդը պիտի ելլէք»: Մամուլի պարսկական գործակալութեան համաձայն ոչ մէկ ծանրակշիռ միջադէպ պատահած է, ամէն ինչ լաւ անցած է, երբ յայտնաբերուած է Ամերիկացիներու ինքնութիւնը: Ամերիկացի պաշտօնատար մը կը պնդէ սակայն՝ «ամէնէն կարեւոր գրգռութիւնն է, զոր Պարսիկները ըրած են մինչեւ այսօր»: Մնաց որ ԱՄՆ ալ պարսկական նրման գրգռութիւններու ծարաւն ունին:

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ, Յունուար 7ին, կրկնակ ռմբաւորձէ մը 18 հոգի մեռած են, որոնց մէջ քաղաքազօրքի գնդապետ Ռիատ ալ-Սամարայ, որ Ամերիկացիներու գործակցութիւնը կը վայելէր: Կան նաեւ 28 վիրաւորներ:

ՆԱՓՈԼԻ հարիւր հազար թոն աղբերու մէջ մխրճուած է շաբաթներէ ի վեր իբրեւ հետեւանք Փիանուրայի աղբանոցին փակումին 1996էն ի վեր: Իշխանութիւնները փորձած են վերաբանալ աղբանոցը, շրջանի բնակիչներուն ապստամբական շարժումները նկատի իսկ չառնելով: Իտալիոյ նախագահն ալ չշմած է եւ լուծում չի գտներ:

ԳՈՂՈՄՊԻՈՅ արտաքին նախարարը յայտարարած է որ կառավարութիւնը պիտի չընդունի միջազգային որեւէ նախաձեռնութիւն, ազատ արձակելու համար ՖԱՐՔ-ի ձեռքը գտնուող պատանդներէն երեքը:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Արտաքին գործերու նախարարութեան որոշումով երկիր մուտքը արգիլուած է Ջերքէզներու պատմութեան մասնագէտ թուրք պատմաբան Մ. Ս. Ուլուըրքի: Ան 1997ին գերմանական քաղաքացիութիւն ստացած է եւ բազմաթիւ անգամներ այցելած Թուրքիա ուր կ'ուսումնասիրէր օսմանեան դիւանները. ուսումնասիրութեան նիւթերէն էր 1915ի պատահարներուն Ջերքէզներու դերը: Պատմաբանը իր դէմ արձակուած որոշումին մասին բացատրութիւն պահանջած է Թուրքիոյ իշխանութիւններէն, բայց ոչ մէկ պատասխան ստացած է:

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ հիւսիս-արեւմտեան շրջանը ութ ցեղապետեր սպաննուած են բանակցութիւններու ընթացքին, որոնց նպատակն էր հրադադար մը հաստատել ապստամբներու եւ ապահովութեան ուժերու միջեւ: Ապահովութեան ուժերուն համաձայն ենթադրեալ խսլամապաշտներու գործն է:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ գաղթի նախարարին համաձայն ապօրինի կացութեան մէջ գտնուող 23էն 24 հազար օտարական հեռացուած են երկրէն 2007ին, այլ խօսքով գրեթէ իրագործուած է արտաքսումի քոթան: Պրիս Հորթըֆէօ զանազան պատճառներ կ'ոգեկոչէ, բացատրելու համար թէ ինչո՞ւ 25 հազարի չէ հասած: Անոնց կարգին կը թուէ ընտրութիւններու շրջանը, որու ընթացքին ոստիկանութիւնը պէտք եղածը չէ ըրած, նաեւ Պուլկարներու եւ Ռումանացիներու պարագան, քանի անոնց շրջագայութիւնը ազատ դարձաւ:

ՊՐԷՍԹԻ բացին, Յունուար 7ին ընկղմած է ձկնորսանաւ մը եւ եօթը նաւաստիներէն միայն մէկը հրաշքով ազատած է: Երկու դիակներ ալ գտնուած են. չորս ուրիշներ անհետացած են, բայց ոչ մէկ յոյս կար որ ողջ մնացած ըլլային:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ Գաննի փառատօնին (Մայիս) դատակազմին պիտի նախագահէ ամերիկացի դերասանը՝ Սին Փէն: Այս տարի Գաննի փառատօնը 61րդն է եւ կը տեւէ Մայիս 14էն 25:

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԼԻԿԱՆ, որ ժողով գումարած էր Գահիրէ Յունուար 5ին, կարգադրութեան ծրագիր մը առաջարկած է լուծելու համար լիբանանեան նախագահական տագնապը: Ծրագիրը ընդունուած է 22 անդամներու միաձայնութեամբ: Այդ ծրագիրը երեք մասերէ բաղկացած է: Կը նախատեսէ անմիջական ընտրութիւնը զօր. Միշէլ Սլէյմանի՝ նախագահական աթոռին, ապա, կը կազմուի ազգային միասնականութեան կառավարութիւն մը, ուր նախագահը, իր իսկ նշանակած նախարարներու միջոցաւ իրաւունքը կ'ունենայ ուղղութիւն տալու որոշումներուն: Խորհրդարանական մեծամասնութիւնը այս ձեւով զրկուած կ'ըլլայ նախարարներու երկու երրորդէն, որ թոյլ պիտի տար իրեն միակողմանի որոշումներ տալու եւ ընդդիմադիր փոքրամասնութիւնն ալ պիտի զրկէր արգելք ըլլալու հնարաւորութենէն: Ծրագիրը հուսկ կը նախատեսէ ընտրական նոր օրէնք մը: Լիկային ընդհանուր քարտուղարը Պէյրութ պիտի երթար տեղւոյն վրայ գործադրել տալու համար այս ծրագիրը:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ ՀԱՅԵՐԷՆ ՀԱՂՈՐԴՈՒՄ ԿԸ ԿԱՏԱՐԷ

Թրքական լրատուիչներ կը տեղեկացնեն թէ Թրքական ձայնասփիւռ – հեռատեսիլի (ԹՌԹ) տնօրէնութիւնը արաբերէնական հաղորդումներուն տեղ պիտի տայ ութ լեզուներու գործածութեան. այդ կարգին հայերէնին եւ քրտերէնին: Լուրը հրապարակած է պետական նախարար Մ. Այտըն որ ըսած է թէ ենթակառոյցներու պատրաստութիւն կը տեսնուի: Այլալեզու հաղորդումներուն ծանրութեան կեդրոնը պիտի դրաւեն լուրերը:

Հայերէն հաղորդումները յատկապէս պիտի յատկացուին Սփիւռքի տեսակէտներուն դէմ Թրքականներու ներկայացումին, Ցեղասպանութեան պնդումներուն դէմ պիտի տրուին «պատմական իրողութիւններ»:

Քրտական հաղորդումներուն առաքելութիւնը պիտի ըլլայ ահաբեկչութեան դէմ պայքարը, լուրերու կարեւոր բաժինով մը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԼԵՒՈՆ ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ԿԵԴՐՈՆԻՆ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՆԻՍՏԸ

Հայաստանի նախագահական ընտրութեան թեկնածուները սկսած են կազմակերպել իրենց ընտրական կեդրոնները: Դեկտեմբեր 29ին իր կեդրոնին անդրանիկ նիստը գումարած է Լ. Տէր Պետրոսեան: Մասնակցած է նաեւ իրեն աջակից Հայաստանի Ժողովրդական կուսակցութեան նախագահ Ստեփան Դեմիրճեան:

Կեդրոնին ղեկավար նշանակուած է նախկին արտաքին գործերու նախարար Ալեքսանդր Արզումանեան: Ղեկավարութեան մաս կը կազմեն «Հանրապետութիւն» կուսակցութեան քաղաքական խորհուրդի նախագահ Արամ Սարգսեան, ՀՀՇ վարչութեան նախագահ Արարատ Զուրաբեան, «Այլընտրանք»ի անդամներ Դաւիթ Մաթեւոսեան, Նիկոլ Փաշինեան, Մանուչակ Պետրոսեան, Աշոտ Սարգսեան: Երեւանի կեդրոնին պետ նշանակուած է ծանօթ գործարար-երեսփոխան Խ. Սուքիասեան:

Լ. Տէր Պետրոսեանի ընտրական կեդրոններ կազմակերպուած են նաեւ երկրին բոլոր մարզերուն մէջ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆՑԻ ՄԸ ՄԱՀԱՑԱԾ «ԱԷՐՈՖԼՈԹ»Ի ՕԴԱՆԱՒԻՆ ՄԷՋ

Յունուար 5ի գիշերը «Աէրոֆլոթ» ընկերութեան օդանաւին մէջ մահացած է Հայաստանի քաղաքացի մը: Օդանաւը Մոսկուա – Երեւան թռիչքը ընդհատած է ու պարտադիր էջք կատարած Վոլգոգրադ, այդ ճամբորդին անհանգստութեան պատճառով:

ԼՂՀ

ՄԱՀ ԱՐԿԱԴԻ ՄԱՆՈՒՉԱՐՈՎԻ

Արցախեան աղբիւրներ հաղորդած են թէ վերջերս մահացած է Արցախեան շարժումի առաջնորդներէն Արկադի Մանուչարով: Ան պատասխանատու պաշտօններ ստանձնած էր տարիներով ու կարեւոր դեր կատարած Լեռնային Ղարաբաղի ընկերային-տնտեսական զարգացման մէջ:

1960էն մասնակցած էր Հայաստանի վերամիանալու ջանքերուն. յետոյ 1988ին երբ ծայր առաւ շարժումը, ան ղեկավարեց անոր առաջատար «Կռունկ» կազմակերպութիւնը. իր վճռակամութիւնը աներեր մնաց նոյնիսկ երկարատեւ բանտարկութենէն ետք:

Արցախեան պետական կառուցումին մէջ անոր աւանդը գնահատուած էր իշխանութիւններու կողմէ եւ Ա. Մանուչարով պարգեւատրուած էր «Մեսրոպ Մաշտոց» շքանշանով:

Նախագահ Բ. Սահակեան իշխանութիւններու եւ ժողովուրդին անունով ցաւակցութիւն յայտնած է Ա. Մանուչարովի ընտանիքին եւ հարազատներուն:

ՄԱՀ ՍԴՀԿ ՂԵԿԱՎԱՐ ԵՂԻԱ ՆԱՃԱՐԵԱՆԻ

Յունուար 6ին Պէյրութի մէջ մահացած է Եղիա Նաճարեան: Ան արեւելագէտ էր, խմբագիր ու անկախութեան հռչակումէն ետք եղած էր Սոցիալ Դեմոկրատ Հնչակեան կուսակցութեան Հայաստանի մէջ հիմնադիրը:

Ծնած էր 1934ին Պէյրութ. 1950ական տարիներուն մաս կազմած էր «Ազդ» օրաթերթի խմբագրական կազմին: Միջոց մը ետք անցած էր Հայաստան ուր աւարտաճառ մը պաշտպանած էր Գիտութեան ակադեմիայի արեւելագիտութեան հիմնարկի արաբագիտութեան բաժնին մէջ: Հեղինակ էր բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններու:

1989ին Պէյրութի մէջ հրատարակած էր «Արցախեան հարցի սեւ թղթածրարը» մատենաշարին առաջին հատորը: 1990ին Երեւանի մէջ խմբագրած էր «Փիւնիկ» պարբերականը, յետոյ «Հնչակ»ը որ եղած է Հայաստանի մէջ տպագրուող չարուած վերջին թերթը:

1995 – 1999 եղած էր Ազգային ժողովի երեսփոխան:

ԱՄՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՆԱՁԵՒԸ ԿՐՆԱՅ ՕՐԱԿԱՐԳԻ ԳԱԼ

Գոնկրէսի երեսփոխան Պ. Շէրմըն Ներկայացուցիչներու ժողովի նախագահ Ն. Փելոզիի հետ հանդիպումէ մը ետք յայտարարած է որ Հայկական Ցեղասպանութեան մասին թիւ 106 բանաձեւը կրնայ Յունուարի ընթացքին քուէարկութեան դրուիլ: Ներկայիս անոր աջակից են 219 երեսփոխաններ: Շէրմըն կը կարծէ որ վաւերացման համար պակսող քանի մը քուէները կարելի կ'ըլլայ ապահովել մինչեւ ամսուան վերջը:

ՖՐԱՆՍԱՆ ԱՒԵՏԱՐԱՆՈՒՄԻ ՆՈՐ ԴԱ՞ՇՏ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ՍԱՀԱԿ ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆ

Ֆրանսայի ուղղափառ համայնքները լրատուական միջոցներու հարուստ ցանց մը կազմակերպած են՝ պետական հեռատեսիլի Բ. կայանէն եւ France-Culture ձայնասփիւռէն կանոնաւոր ձեւով կը սփռեն իրենց նախաձեռնութեամբ պատրաստըւած հաղորդումները, իրենց ընտրած նիւթերու շուրջ եւ իրենց սեփական մասնագէտներով: Գրաւոր մամուլին եւ մատենագրութեան արտադրութիւնները բազմատեսակ են. գոյութիւն ունին ՍՕՓ-ի (Service orthodoxe de presse), «Le Messager orthodoxe»ի, կամ «Contacts»ի նման լրատուական եւ աստուածաբանական հանդէսներ, ծխական եւ վանական բազմաթիւ պարբերաթերթեր եւ համացանցային բովանդակալից եւ որակաւոր կայքեր: Հռչակաւոր CERF հրատարակչատունը յատուկ մատենաշարով մը արդէն իսկ տասնեակ մը հատորներ ձօնած է ուղղափառութեան, անոր ծէսն ու վարդապետութիւնը ծանօթացնելու համար: Այս մատենաշարին մաս կը կազմէ 1987ին հրատարակուած «Աստուած կենդանի է» հատորը, ամբողջութեամբ նուիրուած ընտանիքներուն քրիստոնէական դաստիարակութեան: Բայց Ֆրանսայի ուղղափառներուն ամենամեծ յաջողութիւնը եւ հպարտութեան պատճառը կը հանդիսանայ անկասկած Փարիզի Սէն Սերժ աստուածաբանական կաճառը ուր հայր Ս. Պուլկաքովի, հայր Գ. Ֆլորովսքիի, Վլ. Լոսքիի կամ Պ. Էվտոքիմովի նման հեղինակաւոր աստուածաբաններ եւ հայրաբաններ դասաւանդած են եւ հիմքը դրած «Փարիզեան դպրոց»ին որ բովանդակ ուղղափառ աշխարհի յարգանքը կը վայելէ: Իրենց ժառանգած հարուստ գրականութեան շնորհիւ անոնց ազդեցութիւնը մեծ եղած է, ու կը մընայ, մինչեւ այսօր Ամերիկայի միացեալ նահանգներէն մինչեւ Ռուսաստան: Իրենց աշակերտները՝ Օլիվիէ Գլէման, հայր Պորիս Պոպրինսքոյ, հայր Ժոպ Կէչա, Էլիզապէթ Պեռ-Սիժէլ, Նիքոլա եւ Անտրէ Լոսկի, Միշէլ Էվտոքիմով, Ժան-Ֆրանսուա Գոլոմխօ, Միշէլ Սթավրու եւ շատ ուրիշներ, նոյն շունչով կը շարունակեն սկսուած գործը: Իրենց արտադրած առատ եւ բովանդակալից գրականութիւնը միաժամանակ կը սնուցանէ ուղղափառ նորահաս սերունդը եւ քոյր Եկեղեցիներուն կը հրամցնէ Ուղղափառութիւնը ճանչցնելու ճիշդ եւ վայել միջոցները:

Հակառակ այս բոլորին, Ֆրանսայի ուղղափառ համայնքները կատարելապէս միացած չեն: Ուղղափառութիւնը միատարր ըլլալէ շատ հեռու է: Կան տակաւին պատմութենէն ժառանգուած «իշխանութեան» եւ իրաւասութիւններու աւանդական անխուսափելի պայքարներ որոնք կը խոչընդոտեն ուղղափառ միացեալ Եկեղեցիի մը կերտումը: Սուր վէճերը կը տեւեն, օրինակի համար Կ. Պոլսոյ Տիեզերական աթոռին եւ Մոսկուայի Պատրիարքութեան պատկանող համայնքներուն միջեւ: Այս աւելորդ եւ խանգարիչ վէճերէն դուրս գալու եւ դերադասութեան հարցերէն խուսափելու համար, 1997ին կը հիմնըւէր «Ֆրանսայի ուղղափառ եպիսկոպոսներու ժողովը» (Assemblée des évèques orthodoxes de France): Այս ժողովը միաժամանակ խորհըրդակցական եւ ներկայացուցչական հանգամանք մը ունի: Անոր հաւասար իրաւունքներով կ՚անդամակցին Ֆրանսայի մէջ կանոնական ձեւով հաստատուած բոլոր ուղղափառ եկեղեցիներու եպիսկոպոսները: Անոնց թիւը այսօր կը հասնի տասնի՝ Մոսկուայի, Կոստանդնուպոլսոյ, Անտիոքի, Սերպիոյ եւ Ռումանիոյ պատրիարքութիւններուն պատկանող: Ատենապետն է էմմանուէլ Մետրոպոլիտը որ նոյն ժամանակ Ֆրանսայի Յոյներու հոգեւոր առաջնորդն է եւ Կ. Պոլսոյ տիեզերական պատրիարքին ներկայացուցիչը: Այս մարմինը անշուշտ օգտակար եւ բարեբեր դեր մը ունի պետութեան եւ միւս յարանուանութեանց հետ յարաբերելու պաշտօնին մէջ, Ֆրանսայի Ուղղափառութեան տալով աւելի մեծ կշիռ մը: Իշխանութեան առնչուած այս խնդիրներէն զատ գոյութիւն ունին նաեւ «հիներու» եւ «նորերու» հակամարտութիւնները, «ժառանգաբար» ստացուած եւ դաւանափոխութեամբ ուղղափառութեան հասածներուն միջեւ: Վերջինները որոնք ընդհանրապէս ծագումով «բնիկ» Ֆրանսացիներ են (մօտաւորապէս այդ համայնքին 3%ը) շեշտը կը դնեն գլխաւորաբար վարդապետական ուղղափառութեան վրայ, մէկ կողմ ձգելով ազգային պատկանելիութեան բոլոր նշանները, սկըսելով լեզուէն: Ուստի ուղղափառ հաւատացեալներու այս հատուածը, բոլոր դաւանափոխներուն օրինակով, չափէն աւելի ժրաջան կը թուի ըլլալ, «պապէն աւելի պապական» երեւալու համար: Ծիսական լեզուի հարցը այս իրերամերժ հոսանքներուն համար իսկական կըռուախնձոր մըն է: Հինէն Ֆրանսա հաստատուած Ռուսերուն, Յոյներուն կամ Սերպերուն ձուլումի ենթակայ շառաւիղները կը միանան այս խմբակին, պահանջելու համար որ Ֆրանսերէնը իրենց ծիսական լեզուն դառնայ: Ծիսական բոլոր մատեանները՝ ժամագիրքը եւ բիւզանդական շարակնոցը ամբողջութեամբ Ֆրանսերէն թարգմանուած են: Այս համայնքներուն մեծամասնութիւնը այսօր Ֆրանսախօս է. Պատարագէն որոշ հատուածներ՝ օրինակի համար «Սուրբ Աստուած»ը, երբեմն յունարէն կամ սլաւոներէն կ՚երգուի, բայց մնացած բոլոր մասերը կ՚երգուին արդի Ֆրանսերէնով: Միւս կողմէն, Ֆըրանսա հասնող նոր գաղթականները, յատկապէս Ռուսերը, կ՚ուզեն անպայման պահպանել սլաւոներէնը: Ասկէ կը ծագին անշուշտ մշակութային անխուսափելի հակադրութիւններ որոնք սփիւռքահայերուս բոլորովին անծանօթ չեն:

Մեծ ջանքեր կը գործադրուին երիտասարդները եկեղեցւոյ կեանքին մէջ ներգրաւելու համար: Գոյութիւն ունին զուտ տեղական միութիւններ եւ միջազգային մակարդակին վրայ Syndesmos-ի նման կազմակերպութիւններ որոնց պարբերաբար կը մասնակցին երիտասարդ հայ հոգեւորականներ եւ աշխարհականներ: «Եւրոպայի ուղղափառ եղբայրակցութիւնը» (Fraternité orthodoxe d'Europe), երեք տարին անգամ մը կը կազմակերպէ եւրոպական մեծ համախմբում մը, ի մի բերելու համար ցրուած համայնքներուն բոլոր կարողականութիւնները: Այս հանդիպումին կը մասնակցին հազարէն աւելի հոգեւորականներ և աշխարհականներ, այս անգամ Եւրոպայի չորս ծագերէն: Այս առթիւ տեղի կ՚ունենան դասախօսութիւններ, վիճաբանական ասուլիսներ, աշխատանոցներ, գիրքերու վաճառք, ֆիլմերու ցուցադրութիւններ, ցուցահանդէսներ եւ կրօնական արարողութիւններ: Այս ձեռնարկը առիթն է անշուշտ հարուստ փոխանակումներու:

Ֆրանսայի ուղղափառներու մեծամասնութեան փափաքն է մէկ Եկեղեցի ըլլալ եւ այդպէս ալ ներկայանալ «քոյր եկեղեցիներուն»: սակայն տիրող մտայնութիւնները եւ մանաւանդ պատմութենէն ժառանգուած կացութիւնները մինչեւ հիմա բոլոր փորձերը թողած են ապարդիւն: Հարցը միայն տեղական բնոյթ չունի անշուշտ. նոյն խոչընդոտները գոյութիւն ունին բոլոր մակարդակներուն վրայ, ամենափոքր ծուխէն մինչեւ նուիրապետական կարգերու ամենաբարձր խաւը որ շատ հասկնալի պատճառներով իր իշխանութենէն մէկ թիզ իսկ չուզեր հրաժարիլ:

ՈՒՂՂԱՓԱՌ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԸ

Այս ընտանիքին կը պատկանին Հայ Առաքելական, Ղպտական, Եթովպական, Ասորական Ուղղափառ եկեղեցիները եւ Էրիթրէայի պատրիարքութիւնը: Այստեղ պիտի անդրադառնանք միայն Ասորական եւ Ղպտական եկեղեցիներուն, զանց առնելով Եթովպացիներն ու Էրիթրէացիները որոնք քանի մը տասնեակ հոգի են միայն Ֆրանսայի մէջ եւ որպէս համայնք չեն կազմակերպուած:

Քաղկեդոնական ուղղափառներուն զլեթէ հաւասար աշխոյժ եկեղեցական կեանք ունին նաեւ Ֆրանսա ապաստանած ղպտի եւ ասորի ուղղափառ, մեզի դաւանակից, համայնքները: Ասորական ուղղափառ փարիզեան երկու համայնքներուն գործունէութիւնը համեմատաբար համեստ կը մնայ եթէ նկատի ունենանք թէ նոյն եկեղեցին Հոլանտայի մէջ իր 60.000 հաւատացեալները կը համախմբէ 43 ծուխերու մէջ: Այդ Եկեղեցին վանքեր եւ դպրեվանքեր հիմնած է կարգ մը եւրոպական երկիրներու մէջ: Ղպտական համայնքը իր կողմէն բացառիկ ուժականութեամբ մը իր գործունէութիւնը կը զարգացնէ բոլոր մարզերուն մէջ, սկսելով երիտասարդութենէն: Քրիստոնեայ այս համայնքին անդամներուն ներկայութիւնը գլխաւորաբար կը բացատրուի Եգիպտոսի քաղաքական պարբերական վերիվայրումներով: Ղպտիները որոնք արդարօրէն կը սեպուին երկրի բնիկները եւ հիմնադիր տարրը, անվերջանալի կաշկանդումներու եւ բռնութիւններու ենթակայ են իրենց մահմետական ծայրայեղական հայրենակիցներուն կողմէ: Այդ ճնշումներէն ազատելու համար արտագաղթի կը դիմեն, ապաստանելու համար հեռաւոր ցամաքամասերու վրայ՝ Ամերիկա, Աւստրալիա կամ Եւրոպա ուր այժմ միլիոնաւոր Ղպտիներ կ՚ապրին: Անոնց թիւը երկրին մէջ գրեթէ պետական գաղտնիքի մը հանգամանքը ունի: Եկեղեցւոյ տուած թիւը 11 միլիոնի կը հասնի երբ պետական վերջին տուեալներուն համաձայն, անոնց թիւը կը գնահատուէր 3.5 միլիոնով: Մէկ բան անժխտելի է սակայն. այդ համայնքին անդամներուն թիւը օրէ օր կը նուազի Նեղոսի ափերուն վրայ, մտահոգութիւն պատճառելով բոլոր ժողովրդավար Եգիպտացիներուն, անկախ իրենց կրօնական պատկանելիութենէն:

Եւրոպայի մէջ անոնք պատկառելի թիւեր կը կազմեն մասնաւորաբար Գերմանիոյ, Զուիցերիոյ կամ Հոլանտայի մէջ: Գերմանիոյ Վարպուրկ քաղաքին մէջ Ղպտական եկեղեցին նախկին զինուորական խարիսխ մը գնած է եւ հիմնած համայնքային կարեւոր կեդրոն մը, իր եկեղեցիով եւ այլ կրթական, մարմնամարզական յարմարութիւններով: Անկէ քանի մը մղոն անդին, գոյութիւն ունին երկու վանքեր: Անոնցմէ մէկը ամէն շաբաթավերջ կը համախմբէ հարիւրաւոր հաւատացեալներ որոնք ընտանեօք երկրին բոլոր անկիւններէն կու գան կարճ ուխտագնացութիւններու համար: Ամբողջ երկրին տարածքին գոյութիւն ունի եկեղեցիներու եւ մշակութային օճախներու ցանց մը: Ֆրանսայի ղպտական համայնքը աւելի համեստ է: Այդ Եկեղեցին իր առաքելութիւնը բնականաբար կը տարածէ իր հօտին վրայ, բայց նաեւ ոչ Ղպտիներու մօտ: Այդ կենսունակութեան ապացոյցն է երկու տարբեր թեւերու գոյութիւնը. մէկը արաբախօսներուն համար, վեց համայնքներով եւ մէկ վանքով, միւսը՝ Ֆրանսախօսներէ բաղկացած, 11 աղօթավայրերով: Ղպտական եւ ասորական այս համայնքները, քաղկեդոնական ուղղափառներուն պէս, ունին ուսեալ վանականութիւն եւ հոգեւորականներու դաս մը:

Ուղղափառութեան պատկանող այս երկու ընտանիքները ունին ճակատագրական, մշակութային եւ ծիսական հասարակաց գիծեր: Եւրոպայի մէջ դէմ յանդիման կը գտնուին նաեւ նոյն հարցերուն եւ նոյն դժուարութիւններուն՝ Աւետարանին պատգամը կենդանի պահել իրենց համայնքներուն մէջ, հաւատարիմ մնալով աւանդութեան մը իր բոլոր բաղադրիչ տարրերով. պատմութիւնը, ծէսը, լեզուն, հոգեւորութիւնը եւ սովորութիւնները, նոյն ժամանակ պատասխանելով արդի աշխարհի բոլոր մարտահրաւէրներուն: Անոնց համագործակցութիւնը Ֆրանսայի մէջ կրնայ արդիւնաւէտ ըլլալ իւրաքանչիւրին համար: Երկու ընտանիքները իրարու մօտեցնելու նպատակով 2000 թուականին, Փարիզի մէջ, տիկին Քրիսթին Շայօ կը հիմնէր «Երկխօսութիւն Ուղղափառներու միջեւ» (Dialogue entre Orthodoxes) կազմակերպութիւնը: Այդ թուականէն սկսեալ, միութիւնը բազմաթիւ ձեռնարկներ կազմակերպած է՝ դասախօսութիւններ, համերգներ, ցուցահանդէսներ եւ հանդիպումներ միացնելով բիւզանդական եւ Արեւելեան Ուղղափառ եկեղեցիներուն հոգեւորական եւ աշխարհական ներկայացուցիչները:

Մենք՝ Հայերս ալ, կրնանք կարեւոր ներդրում մը ունենալ այս երկխօսութեան մէջ եւ օգուտ ստանալ անկէ: Ան, անտարակոյս, նորաստեղծ մեր թեմին առաջնային խնդիրներէն մէկը պէտք է ըլլայ: Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցին որ Ֆրանսայի բոլոր ուղղափառ եկեղեցիներուն մէջ ամէնէն մեծ թիւով հաւատացեալ ունեցող համայնքն է, չի կրնար այդ առաքելութենէն եւ այդ հեռանկարներէն հրաժարիլ:

Livres reçus

L'EUROPE
DANS LE FRACAS DES INVASIONS

PIERRE NOLOT

Editions Bénevent, collection Libelli

ՀԱՄԱՑԱՆՑԸ՝ ԱՇԽԱՐՀԻՆ ՀԵՏ ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻՆԵՐՈՒ ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՄԻԱԿ ԿԱՊԸ

«Անդադար ես ինծի հարց կու տամ թէ ուրիշներ բնական կամ գեղեցիկ ի՛նչ կը գտնեն անհեթեթ այս աշխարհին վրայ: Այս մռայլութեան մէջ իմ միակ ուրախութիւնս երկու աղջնակներուս ժպիտներն են: Այսօր կ՚անձրեւէ Գազայի վրայ եւ այն տպաւորութիւնը ունիմ թէ մաքրագործումի արարողութեան մը մասնակից եմ: Կ՚ըսեն թէ անձրեւէն ետք օդը կը բացուի: Կրնա՞մ արդեօք յուսալ որ ազգային մակարդակով բան մը տեղի ունենայ, մինչ այդ կարգի յոյսերը այնքան վտիտ են:

Անձրեւին առաջին կաթիլները Ամմանի համալսարանական տարիներս յիշեցուցին ինծի: Ձմրան ցուրտին երբ բարակուկ բաճկոնով մը դասերուս կ՚երթայի, ինքնիֆատան սկսած չէր տակաւին ու կ՚երազէի Գազայի մասին ուր ապրիլը հաճելի պիտի ըլլար: Այսօր անձրեւը մելամաղձոտ կ՚ընէ զիս: Կարօտով կը յիշեմ այն օրերը երբ Պաղեստինցիները ազատութեան ծրագիրներ կը մշակէին, կը հաւատային թէ պիտի կարենան պաղեստինեան պետութիւն մը հիմնել: Այսօր հասած ենք հոն, ուր հարց կու տանք թէ չուկան գոզա–գոլա կը գտնուի՞, անցքի արտօնաթուղթ մը պիտի ունենա՞նք, թէ ոչ: Այն աստիճան բանտարկուած ենք որ մենք մեզ շղթայուած կը զգանք: Երբեմն այն տպաւորութիւնը կ՚ունենամ թէ Գազայի ծովուն դէմ կը մտածենք որ արդեօք ազատագրումի միակ ճամբը ջուրը նետուիլը չէ՞»:

«Սուրայային 27րդ տարեդարձն է այսօր. 19 տարեկանին ամուսնացած է: Անցեալ Ուրբաթ ամուսինը՝ Մուհամէտ սպաննուեցաւ իսրայէլեան հրթիռէ մը, ինը այլ Պաղեստինցիներու հետ: Սկիզբը ան որպէս շինարար բանուոր կ՚աշխատէր Իսրայէլի մէջ. հոն գաղթականներ կը կառուցանէր իր թշնամիներուն համար, այն հողերուն վրայ ուրկէ իր ընտանիքը վտարուած էր 1948ին: Լաւ կը շահէր, բայց երկրորդ Ինթիֆատային 300 հազար Պաղեստինցիներու նման կորսնցուց աշխատանքը:

Սուրայա 2002ին վերջապէս յղի մնաց: Բայց քանի որ ամուսինը չէր աշխատէր, կ՚ապրէին ընկերային նպաստով, չկրցաւ հարկաւոր սնունդը առնել ու զաւակը ծնած արդէն անարիւն ու անբաւարար սնընդառութեամբ, վեց ամսու մահացաւ:

Այս տարի Սուրայա դարձեալ յղի էր ու մեծապէս ուրախ էին այր եւ կին: Բայց անցեալ Ուրբաթ Մուհամէտ սպաննուեցաւ. յաջորդ օրը Սուրայա վիժում մը ունեցաւ եւ կորսնցուց ծնելիք զաւակը»:

«Ընկերուհիներս դիւկի կը նմանցընեն Գազայի կեանքը: Եւ այլընտրանք չունին: Պէտք է յարմարիլ կամ մեռնիլ: Միսը հազուագիւտ ապրանք է եւ տարապայմանօրէն սուղ: Մսավաճառները անցեալին չափ չեն աշխատիր: Քիլօ մը միսը 13 տոլար կ՚արժէ, մինչ բնակչութեան մեծ մասին օրական միջին եկամուտը 2 տոլարէն վար է»:

«Չեմ գիտեր թէ ի՛նչ անցաւ մանչերու նախապատրաստական դըպրոցի աշակերտ Պիլալին եւ Նիհատին գլուխէն: Անոնց դիակները փամփուշտներով ծակծկուած էին երբ հիւանդանոց փոխադրուեցան: Գազայի մանուկներուն կեանքը անհանդուրժելի է. թշուառութիւն, վայրագութիւն, անապահովութիւն, զբօսանքի կատարեալ բացակայութիւն, այլ խօսքով՝ անբնական կեանք: Գազայի գօտին 1.4 միլիոն բնակիչ ունի. 60%ը 17 տարեկանէն վար են եւ երկու երրորդը՝ ապաստանեալներ:

Այն օրը երբ երկու մանչուկներուն երակները ի սպառ մարեցան, անոնք Գազայի գօտին Իսրայէլէն բաժնող սահմանագծին մօտ էին: Դիտակէտերուն վրայ դիրք գրաւած զինուորները չէին կրնար զիրենք չտեսնել: Անոնք հեռադիտակներ եւ հզօր գործիքներ ունին տեսնելու համար դաշտերուն մէջ խաղացող երկու մանչուկներ: Չեմ գիտեր թէ տղաքը կը խաղայի՞ն, թէ կը ջանային սահմանէն անդին անցնիլ, ելլելու համար իրենց մեծ բանտէն եւ մտնելու համար դուրսի աշխարհը: Ո՛վ գիտէ ինչ անցաւ երազուն ու ազազուն այդ երկու Պաղեստինցիներուն միտքէն: Իրենց տխուր արկածախնդրութիւնը ողբերգական մահով մը աւարտեցաւ. անոր հեղինակները այն զինուորներն էին որոնք գիտէին զանազանել մանուկներն ու զինուորականներ: Բայց այդ զինուորներն ալ գրաւումին զոհերէն են, անով գրկուած ըլլալով իրենց մարդկութենէն»:

Այս տողերը առնուած են պաղեստինցի կիներու համացանցի պլոկներէն. անոնք մայր են, բժըշկուհի, լրագրողուհի: Գազայի բընակիչներ են, արտաքին աշխարհի հետ իրենց միակ կապը համացանցն է ու անոր վրայ հաստատած իրենց պլոկները:

ՔԱՂՀԱՆ

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՊՈԼՍՈՅ Ֆէրիգիւղի «Նազար Շիրինօղլու» սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 9ին, տեղի ունեցած է Կեդրոնականցիներու «Բաժակի օր»ը: Հաւաքուած էին շուրջ 200 կեդրոնականցիներ եւ հիւրեր, որոնք հիւրասիրուած են Սանուց միութեան նախաձեռնութեամբ պատրաստուած ճաշերով: Հաւաքոյթին խօսնակը եղած է Կեդրոնականի նոր սերունդէն Տենչա Գարթոն, որ նախ պատմական հակիրճ տեղեկութիւններ տուած է Կեդրոնական վարժարանի մասին: Ապա, ներկաներուն ողջոյնի իր խօսքը ուղղած է Սանուց միութեան ատենապետ՝ Գէորգ Սիմքչեան եւ շեշտած նման մէկտեղումներու կարեւորութիւնը, աւելցնելով որ միայն ձեռք ձեռքի տալով եւ աւելի բազմանդամ մասնակցութեամբ է որ կարելի է աւելի հետաքրքրական եւ յիշատակելի դարձնել նման ձեռնարկներ: Բաժակի պահուն առիթով բեմ հրաւիրուած են երէց եւ կրտսեր կեդրոնականցիներ եւ բոլորը միասնաբար բաժակ բարձրացնելով խմած են Կեդրոնականի կենացը: Բաժակի պահէն ետք, արտայայտուած է վարժարանի հիմնադիր Կարպիս Պալըգճըի: Ան նշած է որ Կեդրոնական վարժարանը կատարելապէս կը կատարէ իր ուսերուն վրայ դըրուած պարտականութիւնը հետեւելով իր հիմնադրին երանաշնորհ Ներսէս Վարժապետեան պատրիարքի գաղափարական ոգիին: Դիտել տուած է որ վարժարանին մէջ, ներկայիս կ՚ուսանին 176 աշակերտներ, ուսուցչական կազմն ալ բաղկացած է 41 հոգիէ գլխաւորութեամբ տնօրէնուհի Սիլվա Գույումճեան–Մարկոսեանի: Այս ելոյթէն ետք, բեմ հրաւիրուած են յիսնամեակի յոբելենական դասարանի անդամները, որոնց յանձնուած են յուշանուէրներ: Ելոյթ ունեցած են նաեւ Մկրտիչ Մարկոսեան և Յարութիւն Ջիլինկիրեան: Աւարտին սրտի իր խօսքը արտասանած է տօքթ. Արամ Ֆընտըք:

***

ԹԱՔՍԻՄԻ (Պոլիս) Աթաթիւրք Մշակոյթի կեդրոնի մէջ, Դեկտեմբեր 10ին, կրկնուած է Պէյօղլուի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ հիմնարկութեան 200ամեակին եւ Խասեան Սանուց միութեան հիմնարկութեան 60ամեակին առթիւ սարքուած ներկայացումը, մասնակցութեամբ Ալիս Մանուկեանի, Լեւոն Էրոյեանի եւ Մարալ պարախումբի, նոյն յաջողութիւնը արձանագրելով:

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԱՆԴՐԾՈՎԵԱՆ ՓԱՌՔ

Լիգպոնը նրան գրաւեց նախ եւ առաջ իր զանգերի ձայնով: Այստեղ կոչնակները բոլորովին այլ կերպ էին ղօղանջում: Ցիշեցնում էին օփերային, օփերէթային մեղեդիներ, պարեղանակներ: Առաջին առաւօտեան Այվազովսկին այդ ձայներն առնելով նոյնիսկ պատուհանից ցած կախուեց՝ հաստատ համոզուած, որ մօտերքում մի տեղ առաւօտ–գիշերով խրախճանք է:

Լիգպոնը հիացրեց նկարչին ծովի ժայռոտ ափին, բլուրների վրայ ամփիթատրոնի նման տարածուած իր ինքնատիպ դիրքով, հիացրեց յատկապէս նրա լոյսը, օդը՝ թափանցիկ կապտաւուն, յիշողութեան մէջ արթնացնում էր հեռու–հեռաւոր պատկերներ: Ճիշդ այդպիսին էր լոյսը նրա հայրենի Թէոդոսիայում: Այվազովսկին սկսեց նկարել «Լիգպոն» նկարը:

Երբ միառժամանակ անց, ուրիշ նկարների հետ մէկտեղ, նա այն ցուցադրեց մի ընդարձակ լուսաւոր դահլիճում, լիգպոնցիք մնացին շշմած: Ի՛նչ մի արտասովոր բան էր նրանց համար արեւի լոյսը, որով փորթուկալեան մայրաքաղաքը օժտուած էր լիուլի, բայց այս կըտաւն ահա ստիպում էր նրանց աչքերը պաշտպանել ձեռքով:

Այդպիսին էլ Այվազովսկին իր մտքում պահեց Լիգպոնը՝ մշտապէս ողողուած արեւի տօնականօրէն շռայլ լոյսով:

Նա դեռ երկար կը մնար այնտեղ, կը նկարէր Թակօ գետի բարձրիկ, ժայռոտ ափը, Լիգպոնից այն կողմ վեր խոյացող լեռները՝ առատմնաւոր գագաթներով, եւ ի հարկէ կը նկարէր նրա ծովը... Բայց նկարչին գայթակղում էր Սպանիան, մի երկիր, որ Ռուսների համար գրեթէ անծանօթ էր այդ ժամանակ:

...Եւ ճանապարհորդում էր նա սպանական մի քաղաքից միւսը, աւելի յաճախ ծովով քան՝ ցամաքով: Արդէն յետեւում էին մնացել Քատիքսը, Կըրնատան, Մալական, քաղաքներ, որոնցից ամէն մէկը դրոշմուած էր նրա ալպոմում:

Մալակայից Այվազովսկին ուղեւորուեց Ալմերիա, այն քաղաքը, որն իր հովանաւորն է համարում Ծովի սուրբ Կոյսին:

Ժամանեց Ծովի Կոյսի տօնի նախօրեակին: Բոլոր հիւրանոցները լցուած էին. աւանդական տօնախմբութեան էին ժամանել բազմաթիւ հիւրեր Սպանիայի տարբեր վայրերից: Միայն շնորհիւ իր անուան, որ այստեղ՝ Ալմերիայում նոյնպէս յայտնի էր, նկարչին յաջողուեց ստանալ փոքրիկ մի սենեակ հիւրանոցում:

Վաղ առաւօտեանից մարդկանց բազմութիւնը լցնում էր փողոցները: Բոլոր պատուհաններից ու պատշգամբներից գորգեր եւ վառ պաստառներ էին կախուած: Այստեղ էին հաւաքուել Ալմերիայի յայտնի գեղեցկուհիները: Թերասներն ու հարթ կտուրները նոյնպէս լցուած էին մարդկանցով:

Տօնական արարողութիւնը սկսուեց պատարագից յետոյ, թափօրը սկիզբ առաւ Ծովի Կոյսի եկեղեցուց, որտեղից ուղեւորուեց դէպի Մալեքօն ծովափը: Եւ ամբոխի կողմից անմիջապէս հետեւեց հրաձգութիւն, որն ազդանշան էր հրավառութիւնն սկսելու, մի բան, որ հակառակ ընդունուած սովորութեան, Ալմերիայում կազմակերպւում էր նաեւ ցերեկով: Եւ ահա իրար յետեւից պայթում էին կրակները, սեւս հրթիռներ էին նետում կտուրներից, պատշգամբներից, թերասներից...

Տօնական թափօրին առաջնորդում էր գնդի նուագախումբը, որի յետեւից գընում էին տղամարդիկ եւ կանայք՝ մեծմեծ մոմեր բռնած: Նրանցից յետոյ առաջ եկան շրջակայ վայրերի գեղջուկ մարդիկ, որոնք բերում էին սուրբ Տոմինկոյի՝ հողագործների հովանաւորի, մեծադիր նկարը: Գիւղացիներից յետոյ գալիս էին նաւաստիները, նաւավարները, ձկնորսները: Սրանք էլ իրենց հետ բերում էին նաւաստիների պաշտպան սուրբ Էլմայի հսկայ, բարձր արձանը՝ ձեռքին փոքրիկ մի նաւ: Ապա հետեւում էին զինուորականները իրենց հովանաւոր Միքայէլ հրեշտակի նկարով: Զինուորականներից յետոյ յայտնուեցին հոգեւորականները իրենց եպիսկոպոսով: Սրանք էլ հոգեւորականութեան պաշտպան սուրբ Ինտալէսիայի նկարն էին բերում:

Եւ ահա վերջապէս՝ տեղի ազնուականութեամբ եւ իշխանութեամբ շրջապատուած, յայտնուեց եւ ինքը Ծովի Սուրբ Մարիամը՝ 14րդ դարի փայտէ մի քանդակ: Կոյս Մարիամի դէմքը մութ է, գլխին՝ ալմաստներով եւ արծաթով զարդարանուած թագ է դրուած, ուսերին՝ երկար պատմուճան, կանաչ թաւշից, ամբողջապէս ոսկով ու թանկարժէք քարերով զարդարուած: Ծովի Կոյսի արձանը դրուած է բարձրիկ չքակառքի վըրայ, որը հրողները չեն երեւում, որովհետեւ թաքնուած են չքակառքի երկու կողմերից իջնող դիպակէ ծածկոցի տակ:

Թափօրը շարժւում է Մալեքայի ափով, ժամանակ առ ժամանակ կանգ առնելով: Այվազովսկին քայլում է Ծովի Կոյսի յետեւից, աչքերը անքթիթ յառած նրա մուգ տխրամած դէմքին: Եւ զարմանում է՝ մեղմիկ ժպիտը կարծես մի պահ շարժեց Կոյսի սառած դիմագծերը:

– Ո՞վ է այս անպատկառ երիտասարդը, – յանկարծ լսւում է Ալմերիայի ալքալտի (քաղաքապետարանի կառավարիչ) բարկացկոտ ձայնը, – ի՞նչպէս է դա յայտնուել մեր մէջ: Պարզեցէք անմիջապէս՝ ո՞վ է դա, – կարգադրում է նա իր օգնականին:

– Սինիօր, – Այվազովսկուն հաւասարուելով ասում է ալքալտի օգնականը: – Մենք ձեզ չենք ճանաչում, իսկ Ծովի Սուրբ Կոյսի յետեւից գնալու իրաւունք ունեն միայն քաղաքի երեւելի մարդիկ: Դուք ո՞վ էք:

(Շար. 140)

VERSAILLES
célèbre
L'ARMENIE

En accord avec la ville de Versailles et le Théâtre MONTANSIER, sous le haut patronage de l'Ambassade d'Arménie et dans le prolongement de l'Année de l'Arménie à Versailles, une demi-journée culturelle et artistique est organisée au Théâtre MONTANSIER, 13 rue des Réservoirs;

LE SAMEDI 12 JANVIER

— **à 14 heures** :
Pièce de théâtre
«SUR LES CHEMINS DE DEIR ZOR»
une création de **Michel Reynaud.**
Réservation : 10 euros et 15 euros au MONTANSIER; tél.: 01 39 20 16 16

— **à 16 heures 20** :
Film :
«LE VOYAGE EN ARMENIE»
de **Robert Guédiguian**

— **19h - 20h30** :
COCKTAIL
avec les personnalités

— **à 21 heures** :
Spectacle : Compagnie de chants
«ASTRES MELODIES»
d'**Astrig Dédéyan**
Danses et ballets
«NAVASART»
d'**Eddy Djololian**

Participation aux frais : 40 euros en place privilège, quantité limitée, incluant le cocktail et le spectacle à partir de 19 heures. 15 euros le spectacle seul à 21 heures.

(Réservation avant le 9 janvier pour le cocktail).
Réservation auprès des membres de l'association : 06 78 88 17 40
06 19 29 85 36
06 84 84 74 74
et par e-mail : ac.armeniens@hotmail.fr
antoinebagdikian@wanadoo.fr

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

Ciné-Club
«Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage
de **Robert GUEDIGUIAN**,
réalisateur

Jeudi 10 janvier à 20 heures
LES KHATCHKARS ENTRENT AU LOUVRE
Un film d'**Alain Tyr**
et **Jean-Pierre Séférian**
Deux itinéraires qui se croisent : l'aventure du transport des khatchkars d'Arménie au Louvre et le parcours d'un plasticien qui découvre ses origines.

Directeur des programmes :
ARTO PEHLIVANIAN
P.A.F. : 5 euros — Réduit : 3 euros

UCFAF
6 Cité du Wauxhall — 75010 Paris
Métro: République

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՏԷՍԻՆ

Սիրելի՛ աղջիկներ եւ տղաներ,
Կապոյտ Խաչի եւ Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տան հրաւէրով, Կաղանդ Պապան ձեզի պիտի այցելէ Կիրակի, Յունուար 13, ժամը 15ին, Տէսինի քաղաքապետարանի հանդիսասրահը, բոլորիդ շնորհելու համար ուրախ եւ աշխոյժ պահ մը՝ միասին պարելով եւ խաղալով, բայց... մէկ պայմանով... պէտք է մասնակցիք ծպտուած՝ ձեր սիրած հերոսին հագուստներով։

Կաղանդ Պապային նուէրներէն զատ, ձեզի կը սպասեն նաեւ համեղ կարկանդակներ ու զովացուցիչներ։
Մուտքը ազատ է։

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14 rue Saint-Bazile —
13001 Marseille
☎ 04 91 50 15 09
www.majc13.org
Métro Réformés - Parking Gambetta

LOTO

Dimanche 13 janvier à 15 heures
— Voyage en Arménie —
— Appareil photo numérique —
— Electro-ménager —
— Livres - C.D. - D.V.D. —
— Lecteur D.V.D. - MP3 —
— Paniers garnis —
—Et de nombreux lots magnifiques—

Ambiance cordiale et chaleureuse

15 euros les 3 cartons

OFFRE D'EMPLOI

La Maison Arménienne de la Jeunesse et de la Culture de Marseille

recherche
POUR UN POSTE D'ACCUEIL

une personne —homme ou femme—

âgée de 50 ans ou plus RMI-ste, si possible bilingue français-arménien. Contrat de 2 à 5 ans dans le cadre des emplois accompagnés, 26h par semaine. Adresser candidature écrite à la :

MAJC
12-14, rue Saint-Bazile —
13001 Marseille

Renseignements au : **04.91.66.45.33**
04.91.66.43.05
04.91.50.15.09

l'Association MACHTOTZ
pour la défense de la langue arménienne
organise

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

NOUVELLE SESSION : 16 février — 28 juin 2008

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans,
Les élèves francophones seront capables de parler, lire et écrire l'arménien.

L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian avec sa METHODE AUDIOVISUELLE
Stage de 50 heures, le samedi matin de 9h à 12h, à Paris.
(Absentéisme exclu)

2) Les cours de 2e, de 3e et de 4e niveaux continuent,
le samedi entre 12h et 15h, à Paris.
Les nouveaux élèves sont acceptés après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES
Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio :
97 euros (frais d'expédition inclus)

Pour tous ces cours et le manuel ,
RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS: 01 47 50 97 51

ACTIVITES
DU CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP DE MARSEILLE
POUR LE MOIS DE JANVIER

Directeur Kh. YILMAZIAN

L'Association pour la Création Audiovisuelle d'Artistes d'Origine Arménienne
et les Films du Soleil présentent

le 17 janvier à 20 heures 30

au Centre Culturel Sahak-Mesrop
339 avenue du Prado — 13008 Marseille

« NOUS LES AUTRES »

un film d'**Edouard SARXIAN**

Après le **«Marseille des Arméniens»** présenté en 2002, ce nouveau film est un regard sur la population française d'origine arménienne de Marseille.

Le film est un constat auprès des 2ème et 3ème générations de leur état identitaire et après leur intégration dans le pays d'accueil de leurs parents.

Entrée libre

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENT POUR LE SEJOUR DE SKI A BELLEFONTAINE

du 23 février au 1er mars 2008

- Directeurs diplômés BAFD ou ayant une équivalence
- Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires
(bon niveau de ski nécessaire)

Candidatures à adresser à : CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax au 01 53 34 12 13

□

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
organise comme chaque année

UN SÉJOUR D'HIVER AU SKI

Pour les enfants nés entre le 1er janvier 1994 et le 31 décembre 1999
Dans son centre de vacances de Bellefontaine, dans le Jura
du samedi 23 février au samedi 1er mars
Renseignements et inscriptions jusqu'au 20 janvier

par téléphone au 01 53 34 18 18, par mail : cbaf@wanadoo.fr
par fax : 01 53 34 12 13

Հ. Մ. Ը. Մ. - ՖՐԱՆՍ

ՃԱՇ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Մասնակցութեամբ՝
«ԿՈՄԻՏԱՍ» նուագախումբին
Երգիչ՝ ՅՈՎՍԷՓ

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 12ին
ժամը 20·30էն սկսեալ

Հասցէ՝
Le Méridien «ETOILE» — Salon «RENOIR»
81 Bld. Gouvion St. Cyr — 75017 Paris
Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն՝
06 · 80 · 88 · 12 · 24 / 01 · 44 · 05 · 17 · 77

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 10
JEUDI
10 JANVIER
2008

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.869
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
83e ANNEE — N° 21.869

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ ԿԱՄ ՍԱՐՔՈԶԻ ՇՕ

Յունուար 8ին, Նիքոլա Սարքոզի չարունակելով խզումի իր քաղաքականութիւնը մամուլի ասուլիսով մը ներկայացաւ 600 լրագրողներու, փոխարինելով աւանդական Ամանորեան մաղթանքները:

Խորքին մէջ, Սարքոզի մասամբ կրկնեց ընտրապայքարի իր ելոյթներուն ընթացքին տուած խոստումները եւ հիմնական ոչինչ ըսաւ աւելի քան երկու ժամուան երկայնքին: Ըստ իր սովորութեան, նախագահական ճառէ մը աւելի, «շօ» մըն էր եւ կը թուի որ այս տեսակի «շօ»երը կը խանդավառեն իր կողմնակիցները: Պէտք է խոստովանիլ թէ մարդը ճարպիկ է:

Գլխաւոր կէտերը հետեւեալներն են: Նախ խուսափեցաւ արտայայտուելէ գնելու կարողութեան մասին, որ բուն նիւթը պէտք է ըլլար, քանի ժողովուրդին մտահոգութիւնն է: Բայց, սնտուկները պարապ են ըստ Սարքոզի, ուրեմն ուրկէ՞ կրնամ դրամ գտնել: Պատասխանելով 35 ժամերու մասին եղած հարցումի մը, չվարանեցաւ ըսելու թէ պիտի ջնջուի այս տարի այդ կարգադրութիւնը, ինչ որ թոյլ մը ստեղծեց ձախի մօտ, քանի խնդրոյ առարկայ կը դառնար աշխատանքի օրինաւոր ժամանակը: Այդ իսկ պատճառով, յետագային ճշդում մը անհրաժեշտ դարձաւ Էլիզէի կողմէ, ուր կը կրկնուէր թէ աշխատանքի օրինաւոր ժամանակը խնդրոյ առարկայ չէ: Բաւական ծանրացաւ քաղաքակրթութեան քաղաքականութեան վրայ, ցոյց տալու համար թէ ի՛նչ ըլլալը գիտէ (նախապէս, այդ տեսութեան հեղինակը՝ Էտկար Մօրէն յայտարարած էր թէ ոչ Սարքոզի, ոչ կէնօ գիտեն թէ ի՛նչ է): Աւելի լաւ ապրելու ձեւ մը կը տեսնէ, մինչ Մօրէն տարբեր բաներ կ'ըսէ Լիպէրասիոնի մէջ (Յունուար 9): Սարքոզի, ամէն անգամ որ նեղը կը մնայ կը յիշէ թէ ի՛նչ մեծ համեմատութեամբ նախագահ ընտրուած է, ինչ որ ոչինչ կ'արդարացնէ: Այս նորութիւններու կարգին յայտնեց թէ կ'ուզէ որ հեռատեսիլի հանրային կայանները այլեւս ծանուցում չսփռեն: Ընդհանուր ձեւով դէմ արտայայտուեցաւ լրագրողներուն, մասնաւորաբար երբ Լիպէրասիոնի խմբագիրը Լօրէն Ժոֆրէն հարցում մը ըրաւ վարչակարգին միապետական բնոյթին մասին: Խօսեցաւ նաեւ գաղթի մասին, յայտնելով թէ քոթա մը կ'ուզէ այդ մասին, հիմնարկներու, դպրոցի, քաղաքի, ձեռնարկներու, ահ եւլն.: Նաեւ իր անձնական կեանքին մասին: Այդ առթիւ, առանց անունները տալու հաչուեյարդար մըն ալ ըրաւ իր նախորդներուն հետ (Շիրաք եւ Միթերան) տգեղ ոգեկոչումներով: Արդէն, իր քաղաքականութեան ընդհանուր գիծն այն է որ ամէն ինչ գէշ էր իրմէ առաջ, ամէն բան հիմնովին փոխեց: Գարլա Պրիւնիի հետ իր յարաբերութիւնը լուրջ է, պիտի ամուսնանան, բայց թուականը Ժի. Տէ. Տէ.ն չէ որ պիտի որոշէ (կիրակնօրեայ թերթը գրած էր թէ Փետրուար 9ին տեղի կ'ունենայ) այլ կը հաղորդուի արարողութենէն ետք: Բայց, չօշափեց բոլոր հարցերը պարզելու համար իր տեսակէտները, նոյնիսկ ճարտարապետութեան մասին, երբ կը նախատեսէ «մեծ Փարիզ մը»:

Ինչպէս ըսինք, ընդհանուր ձեւով ոչինչ կար ժողովուրդին բուն մտահոգութեան մասին: Ընտրապայքարի լաւ թեկնածուի մը տպաւորութիւնը թողուց, բայց հարցը հոն է որ ութ ամիս է ընտրուած է...

Ընկերվարականները խիստ կերպով քննադատած են ելոյթը, որ Ֆ. Հոլանտի համար «սինեմա» էր, Ս. Ռուայալի համար՝ պատրանքներու փաճանը, եւլն., եւլն.:

***

Անեկտոտներու շարքին կարելի է յիշել նաեւ Սարքոզիի մէկ կաֆը, զոր արտայայտեց որոշ ամբարտաւանութեամբ: Հարցը կը վերաբերէր գործակից (գոլապորաթէօր) բառին, երբ Սարքոզի յայտնեց թէ այդ որակումը երբեք չէ գործածած Ֆիյոնի համար, ասպարէզ կարդալով ներկաներուն եւ հրաւիրելով որ մէկը համարձակի հակառակը ըսել: Ինչ որ չուշացաւ եւ թերթերը հրատարակեցին Օգոստոս 21ին խօսած մէկ ճառին այն բաժինը, ուր կ'ըսէ թէ Ֆիյոն իր գործակիցն է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻՒ ՀԸՄՇԱՅՐԻ մէջ, Յունուար 8ին, Հիլարի Գլինթըն գլուխը հասաւ նախագահական դեմոկրատ թեկնածութեան նախնական ընտրութիւններուն, հակառակ անոր որ, հոս ալ Այօուայէն ետք, հարցախոյզերը նախատեսած էին Օպամայի յաղթանակը, ինչ որ կը փաստէ թէ սխալ է ապաւինիլ հարցախոյզերուն: Հ. Գլինթըն որ, պարտութենէն ետք արցունքոտ աչքերով կը ներկայանար, աւելի լաւ տրամադրուած էր այս անսպասելի յաղթանակով: Ձայներու 39%ը ստացած էր եւ Օպամա՝ 36%ը:

ԱԶՆԱՒՈՒՐ Գահիրէի եւ Աղեքսանդրիոյ մէջ (այս վերջին քաղաքին մէջ ներկայ եղած է հայկական Ծնունդի արարողութեան) մեծ յաջողութիւն արձանագրած է հակառակ անոր որ երբեմն երգերուն բառերը մոռցած է ինչպէս «Լա մամմա»յի մէջ: Լը Մոնտ կ'եզրակացնէ որ 83 տարեկանին, Ազնաւուր քաշուելու միտք չունի:

ՍՊԱՆԻՈՅ արդարադատութիւնը կրօնքի կարգավիճակ չնորհած է Սիանթոլոժիին, որ ընդհանրապէս աղանդի բնոյթ կը կրէր: Կը թուի որ Շուէտէն, Փորթուկալէն, Սլովենիայէն, Խրուաթիայէն եւ Հունգարիայէն ետք, հետզհետէ օրինաւոր նկարագիր կը ստանայ: Սպանիոյ մէջ, ուրեմն, այլեւս կրօնք մըն է, քանի այդ հանգամանքին մերժումը պիտի նշանակէր որ չեն յարգուիր Պետութիւններու չէզոքութեան եւ անկողմնակալութեան կանոնները կրօնական հաւատամքի հանդէպ:

«ՄՈՆՏ»ը չէ յաջողած իր ծանր տագնապը լուծել քանի, ինչպէս ծանօթ է երրեակ տնօրէնութիւնը իր հրաժարականը տուած էր, որ գործնական բնոյթ կ'ունենար Յունուար 15ին: Երրեակէն Էրիք Ֆոթորինօ հրաժարած էր իր հրաժարականէն եւ խուսափելու համար դատական վարիչի մը նշանակումէն, տրամադրութիւն յայտնած էր տնօրէնութեան նախագահութիւնը ստանձնելու: Մոնտ 150 միլիոն եւրօ պարտք ունի: Յունուար 9ի թիւին մէջ, Էրիք Ֆոթորինօ խմբագրականով մը ահազանգ կը հնչեցնէր յայտնելով որ իրաւական գետնի վրայ, տնօրէնութիւնը չէր կրնար գործել եւ իրաց այս կացութեան մէջ Մոնտի գլուխը կրնար նշանակուիլ առժամեայ վարիչ մը: Առաջքն առնելու համար նման լուծումի մը կ'առաջարկէ որ ընդունուի իր թեկնածութիւնը որպէս նախագահ թերթին ղեկավարութեան:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ տնտեսութեան նախարարները 2,4%ի յաւելում կրած էին, ինչ որ չէր պատահած 2004էն ի վեր եւ այս տարի ա՛լ աւելի պիտի ըլլայ յաւելումը:

ՍՐԻ ԼԱՆՔԱՅԻ շինութեան նախարարը՝ Տ.-Մ. Տասանեաքէ սպաննուած է Յունուար 8ին մահափորձի մը ընթացքին, երբ ռումբ մը նետուած է իր կառ-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՆԱԽԱԳԱՀ Ա. ԿԷՕՎՃԵԱՆԻ ՆԱՄԱԿԸ ՆԵՐՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ

Ֆրանսահայ կազմակերպութիւններու խորհուրդին (Սէ. Սէ. Ա. Էֆ.) նախագահը Ալեքսի Կէօվճեան Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս-Մկրտիչ մայր տաճարին մէջ դրուած ռումբի ահազանգին առընչութեամբ Յունուար 7 թուակիր նամակով մը դիմած է ներքին գործերու նախարարուհի Մ. Ալիօ-Մարիին:

Անդրադառնալէ ետք պատահարին, յիշեցուցած է Ֆրանսայի ու Եւրոպայի հայկական կազմակերպութիւններու պատասխանատուներ թիրախ առած յարձակողական արարքները. ըսած է թէ այդ բոլորը կ'առընչուին թրքական ազգայնամոլական շրջանակներու սպառնալիքներուն որոնց մասին քանիցս տեղեակ պահուած են թէ՛ նախարարութիւնը, թէ Փարիզի, Ռոնի, Պուշ-տիւ-Ռոնի, Տրոմի ոստիկանապետութիւնները: Այսուհանդերձ, ոչ մէկ միջոց ձեռք առնուած է արգիլելու համար Թուրք ազգայնամոլ կազմակերպութիւններու գործունէութիւնը եւ պաշտպանելու համար հայկական վարժարաններն ու եկեղեցիները:

Ա. Կէօվճեան կը խնդրէ որ նախարարուհին տեսակցութեան ժամադրութիւն մը տայ ու կարելի ըլլայ տեղեկանալ թէ ի՛նչ միջոցներ կրնան անյապաղ ձեռք առնուիլ, թէ՛ հայկական շէնքերու պաշտպանութեան, թէ՛ արգելքին համար թրքական կազմակերպութիւններու որոնք «մաքրագործելի անձնաւորութիւններ» կը մատնանշեն հայկական կազմակերպութիւններու, լրասփիւռներու, մտաւորականներու պատասխանատուներէն:

ԳԱՆԱՏԱ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿԸ ՀԱԿԱԶԴԵՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԻՆ

Թորոնթոյի կրթական տնօրէնութիւնը որոշած է դպրոցական յաջորդ տարեշրջանէն դասացուցակներուն մէջ տեղ տալ Հայկական Ցեղասպանութեան նիւթին, ինչպէս հրէականին, ռուանտականին: Շրջանի Թուրք համայնքը հակազդելով որոշումին, հանրագրութիւն մը կազմակերպած է. Թրքական լրասփիւռներ կը հաղորդեն թէ արդէն 200 հազար ստորագրութիւն հաւաքուած է, պնդելու համար որ կրթական իշխանութիւններու որոշումը սխալ է:

Թուրքեւգանատական յանձնախումբին նախագահը յայտնած է թէ այդ սխալը պատճառ պիտի ըլլայ որ գանատաբնակ Թուրք աշակերտները այդ դասաւանդութեան հետեւանքը կրեն, ենթակայ ըլլալով իրենց դասընկերներուն բիրտ արարքներուն:

ԹՈՒՐՔԻԱ

Ա. ԿԻՒԼԻ ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԵԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐԸ

Թուրքիոյ հանրապետութեան նախագահը Ա. Կիւլ ԱՄՆ-ու պաշտօնական առաջին այցին առաջին օրը նախ հանդիպում ունեցած է արտաքին գործերու նախարար Գ. Ռայսի հետ: Նախաճաշի սեղանի մը շուրջ կազմակերպուած հանդիպումին գլխաւոր նիւթերը եղած են Կիպրոսը, Իրաքը, հայկական բանաձեւը:

Ինչ կը վերաբերի այս վերջինին, ամերիկեան կողմը ըսած է Կիւլի թէ հաւանական է որ բանաձեւը կրկին օրակարգի նիւթ ըլլայ. այդ պարագային անոր վաւերացումը արգելակելու Ուաշինկթընի ջանքերուն մեծապէս օգնական կ'ըլլայ Հայաստանի հետ մերձեցումի թրքական քաղաքականութիւն մը:

Գ. Ռայսէն ետք Ա. Կիւլ տեսակցած է փոխ նախագահ Տ. Շէնէյի հետ, առաւելաբար ուժանիւթի հարցերու օրակարգով մը:

Ա. Կիւլ նոյն օրը տեսակցած է, ապա կէսօրին ճաշած Ճ. Պուշի հետ: Երկու նախագահներուն տեսակցութիւնը կայացած է ՓՔՔ-ի, ուժանիւթի, Թուրքիոյ Եւրոպական Միութեան անդամակցելու եւ շրջանային այլ հարցերու շուրջ: Հետեւած միասնական մամուլի ասուլիսին Ճ. Պուշ «ռազմավարական կարեւոր գործակից» որակած է Թուրքիան. ըսած է թէ գայն կը նկատեն «Եւրոպայի եւ մահմետական աշխարհի միջեւ չինիչ կեցուածքով կամուրջ մը», «հիանալի օրինակ մը մահմետականութեան եւ ժողովրդավարական կարգերու համակեցութեան»:

Ճ. Պուշ կրկնած է Թուրքիան Եւրոպական Միութեան անդամ տեսնելու իր ձգտումը, ըսելով. «Եւրոպայի համար նպաստաւոր պիտի ըլլայ Թուրքիան ամբողջական անդամ դարձնելու որոշումը»:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԱԾ Մ. ՍԱՀԱԿԱՇՎԻԼԻՆ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան իր վերընտրութեան առթիւ շնորհաւորական ուղերձ մը յղած է Վրաստանի նախագահ Մ. Սահակաշվիլիին: Համոզում յայտնած է որ վերընտրուած նախագահը կ'իրականացնէ կայունութեան, ժողովրդավարութեան եւ տնտեսական բարեփոխումներու նպատակները: Ռ. Քոչարեան շեշտած է նաեւ թէ Սահակաշվիլիի յաջողութիւնը հոմանիշ է դրացնութեան կապերու ամրացումին, շրջանային գործակցութեան զարգացումին եւ խաղաղութեան պահպանումին:

***

ԸՆՏՐԱԿԱՆ 1923 ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Փետրուար 19ի նախագահական ընտրութեան համար արդէն 1923 գրասենեակ կազմակերպուած է. անոնց 442ը կը գտնուի Երեւանի մէջ: Ընտրական յանձնաժողովները պիտի կազմուին Յունուար 24–27:

Ա. ԲԼԷԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՄՇԱ՞ԿԷ, ԹԷ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱՏԱՐ, ԿԱՄ ՏԷՐ ՊԱՊԱ-ՄՈԼԼԱ

Երեւանի Մխիթար Սեբաստացի կրթահամալիրը այդ համակարգին համբաւի տէր հաստատութիւններէն է: Շատեր վկայած են հոն տարուած կրթական գործունէութեան արդիական չափանիշերուն, որակին մասին: Արձանագրուած յաջողութիւնը բնական է որ չի բացատրուիր մէկ հոգիի մասնագիտական վաստակով. ան խմբական գործ է: Բայց կարեւորագոյնն է խմբակին ղեկավար Աշոտ Բլէեանի ներդրումը: Ան կրթարանին տնօրէնն է ու այն աստիճան անունը նոյնացած է հաստատութեան հետ որ տակաւին խորհրդային օրերէն շատեր «Բլէեանի դպրոց» կը կոչէին կրթարանը:

Ա. Բլէեան նոյն ատեն քաղաքական դէմք է. ՀՀՇ-ական իշխանութեան օրով, 90ական տարիներու առաջին կէսին վարած էր կրթական նախարարութիւնը: Ունեցած է նաեւ լրագրական գործունէութիւն. եղած է խմբագիրը Կորիւն Սարդարեանի հետ հիմնած «Նոր ուղի» թերթին:

Այս բոլորին հետ ան ադրբեջանամէտ քաղաքականութեան մը քարոզիչը կը նկատուի. այս յատկանիշին տիրացած է յատկապէս 1992 Նոյեմբերին, «Ազգ»ի մէջ լոյս տեսած այն յօդուածով որ գրի առնուած էր Բաքուի այցէ մը ետք, Ղարաբաղի խնդրին ամէնէն հրատապ օրերուն. յօդուած որ լայնօրէն կը տարփողէր Բաքուի առաւելութիւնները, գերադասութիւնը ընդդէմ՝ խեղճ ու կրակ Հայաստանի մը. ու կը յորդորէր զիջիլ, լռել, ենթարկուիլ: Ղարաբաղեան հարցով մը նոյնինքն Հայաստանի գոյութիւնը չվտանգելու մտահոգութեամբ կը բացատրէր իր կեցուածքը, բայց իր մօտիկ համախոհներէն զատ շատ մարդ չհամոզեց անարդար ու վիրաւորական նկատուած անոր գաղափարները:

Այնպէս կը թուի որ ո՛չ Ղարաբաղի պատերազմին տարուած յաղթանակը, ոչ աւելի քան տասնամեակէ մը ի վեր հոն պահպանուած կայուն ընթացքը իր համոզումները փոխել տուած են Ա. Բլէեանի: Ան Դեկտեմբեր 18-19ին «Ադրբեջանական օրեր» կազմակերպեց իր վարած կրթարանին մէջ, այս անգամ երախաները իր կառքին լծելու մտադրութեամբ: Պէտք է անմիջապէս ըսել որ ծրագրին պիտաճէն հայթայթեց Մեծն Բրիտանիոյ Երեւանի դեսպանատունը... Քանի մը ադրբեջանցի մտաւորականներ ալ ներկայ եղան այդ երկօրեայ ին, «դրացիական» ցուցափեղկը զարդարելու համար:

Բլէեանի այս մարդի անցեալը նկատի առնելով պէ՞տք է զարմանալ այդ «օրեր»ուն լոզունգներուն. ո՛չ հաւանօրէն: Ձեռնարկը կը բացատրուէր «պատմական բեռը թօթափելու եւ ժամանակակից դրացիներու կեանքով ապրել»ու, «իրար ճանչնալ»ու, «իրարու օգնել»ու նըրման բնաբաններով որոնց մինչեւ այսօր հանդիպած ենք Թրքական լրասփիւռներուն եւ Թրքական քաղաքական դէմքերու բերնին մէջ, ամէն անգամ որ պարտաւոր մնացած են դիմակայել Հայկական ցեղասպանութեան խանգարող հարցը:

Յայտնապէս «օրերը» յաջորդած են պատրաստութեան շրջանի մը, քանի որ հայաստանեան լրատուութիւնը կ՚ըսէր թէ կրթարանի աշակերտութեան շարադրութեան մրցում մը առաջարկուած էր. անոր թեմաներն էին «Բաց նամակ Ադրբեջանի իմ հասակակիցին», «Ադրբեջանն իմ պատկերացմամբ», «Հայաստան-Ադրբեջան՝ ո՞րն է մեր ապագան» եւլն.: Կազմակերպուած էին նաեւ պաստառներու, նկարներու մրցումներ:

Հետաքրքրական էր ձեռնարկին լրատուութեան մէջ «Ազգ»ի հետեւեալ տեղեկութիւնը թէ Ա. Բլէեան հաւաստած է որ կազմակերպչական այդ աշխատանքը տարած է «առանց որեւէ դրամական ակնկալիքի»...

Որքան ալ խաղաղական, բարիդրացիական ձգտումներով բացատրուի, կրնա՞յ արդարացուիլ զինջումի ա՛յս աստիճան անհեթեթ ու մռայլ նպատակի մը մէջ մատ մը երախաներու ընդգրկումը: Ադրբեջան, արար աշխարհ ալ գիտէ որ Հայաստանի թշնամին է. անկէ հող յափշտակած է, հարստութիւններ, մարդկային կեանք ու սերունդներ: Ի վերայ այսր ամենայնի իւրացումի իր քաղաքականութիւնը կը շարունակէ ամէն օրուան զրպարտութիւններով, սպառնալիքներով, քանդիչ արարքներով: Ո՛չ միայն շրջափակումի մէջ կը պահէ երկիրը, այլ նաեւ նոյնը ընել կուտայ իր մեծ եղբօր Թուրքիային որուն յատկապէս զինուորական նեցուկով հպարտանալն ալ մաս կը կազմէ հակահայ իր քաղաքականութեան: Եւ ինչպէ՞ս բացատրել տարօրինակութիւնը որ փոխանակ որպէս յանցաւոր, պարտուած կողմ, հաշտութեան նախաձեռնութիւնը Բաքուն ունենալու, երեւանեան կրթական կարեւոր հաստատութիւն մը կը ներկայանայ այդ դերով:

Պէտք է ըսել որ գոնէ որոշ չափով Բլէեանի մտադրութիւնը արդիւնքի հասած է. «Ազգ»ի թղթակիցին խօսակից աշակերտներու մեծ մասը պատրաստակամութիւն յայտնած է ադրբեջանցի տարեկիցներու հետ համացանցի կապ հաստատելու, բարեկամանալու: Դրացի ըլլալու միտքը բաւական տեղ գրաւած է անոնց մօտեցումին մէջ. կ՚ըսեն թէ պէտք է լեզու գտնեն իրարու հետ. թէ իրենք կապ չունին 20 տարի առաջ պատահածներու հետ, եւ այլն:

Ոչ ոք կրնայ պնդել որ պէտք է թշնամական զգացումներով դաստիարակել նոր սերունդը: Բայց երբ թշնամին կը յամառի մնալ այդպիսին, օրէ օր ա՛լ աւելի խստացընելով իր կեցուածքը, Բլէեանի ըրածը ինչո՛վ կը տարբերի Թուրքին երկխօսութեան աճպարարութեան սիրով խաղակից ներկայացողներու չուտիկութենէն: Միշտ կարելի է բարի դրացիականին, բարի յարաբերութիւններու, բարիի դիրքէն յայտնուիլ. բայց քաղաքական բեմը եկեղեցական խորան չէ, ու կամաւոր չփոթը մեկնաբանութեան լայն դաշտ կ՚ընծայէ՝ ինքնացուցադրութենէն մինչեւ դաւաճանութիւն:

Միայն ա՛ն նշումը թէ Ադրբեջանի մէջ գոնէ երեք պատմութեան ուսուցիչ չէ գտնուած որ ընդունին Թիֆլիսի մէջ,- եւ ո՛չ Երեւանի -, հանդիպում ունենալ իրենց հայ պաշտօնակիցներուն հետ, քննարկելու համար իրական պատմութեան հարցերը, զանոնք աշակերտութեան ներկայացնելու մեթոտները, բաւական է ցոյց տալու մեր «բարի»ականներուն վտանգաւոր խեղճութիւնը:

Բրիտանական դեսպանատուն Բաքուի մէջ ալ կայ. հետաքրքրական պիտի ըլլար գիտնալ թէ հոն ալ Մոլլա Բլէեան մը գտնելու փորձ եղա՞ծ է: Թէ հայկական «բարեմտութիւն - եղբայրասիրութիւն - խաղաղասիրութիւն» եռոտանիին համբաւը, հայեւթուրք երկխօսութեան նախընթացներով, աւելորդ դարձուցած է այդ փնտռտուքը: Կամ հոն աւելի յստա՞կ են քաղաքական - կրօնականին սահմանները: Բրիտանական դեսպանատուն մը պիտաճէ պիտի հայթայթէ՞ր նաեւ օրինակ՝ Բաքուի աշակերտները Նախիջեւան տանելու եւ Ջուղայի հայկական գերեզմանատան քանդումին ծանօթացնելու համար: «Ներկայի իրականութիւն» կոչուածին մէջ ի վերջոյ այդ մէկն ալ կայ. կամ հայ տպային հունգարական բանտը նետուած ադրբեջանցի ոճրագործը որուն անունը ադրբեջանցի նորածիններու կը տրուի որպէս ազգային արարք...

Կապ չունի անշուշտ, բայց բլէեանական այս նոր արկածախնդրութեան զուգադիպումը Լեւոն Տէր Պետրոսեանի վերադարձի նպատակին, միտք պղտորող բան մըն է:

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՀԱՄԱԿԱՐԳԻՉԻՆ ՕԳՈՒՏՆ ՈՒ ՎՆԱՍԸ

Համակարգիչի դար է. շնորհիւ անոր շատ բան դիւրացած է գրական, մշակութային եւ առհասարակ գրասենեակային աշխատանքներու մէջ: Փոստ-հեռագրական բազմապիսի ծառայութիւններ ժամանակավրէպ դարձան համակարգիչի ելեկտրոնային արագ սպասարկութեամբ: Աշխարհի տուեալ մէկ կէտէն ղրկուած պատգամ մը, նամակ կամ երկար տեղեկագիր մը համակարգիչի գրամեքենային վրայ քանի մը կոճակ կոխելով, երկվայրկեանային արագութեամբ կը հասնի աշխարհի ամենահեռաւոր որեւէ տեղը: Սա շատ կարեւոր եւ օգտակար յառաջդիմութիւն է մարդկային քաղաքակրթութեան համար: Պայմանաւ որ զայն օգտագործողները թէ՛ ղրկող եւ թէ ստացող, ունենան այդ գործիքը: Այսինքն, բաւական խոշոր գումար պէտք է յատկացնեն համակարգիչ մը եւ իր յարակից մասերը գնելու համար, բաժանորդագրութեան յատուկ վճարում մըն ալ կատարելով այդ ծառայութիւնը մատուցող ընկերութեան:

Չկայ մարզ մը, ուր համակարգիչը օգտակար ծառայութիւն չմատուցէ: Հանդէս, համերգ, սինեմա, մարզական խաղ եւ որեւէ հաւաքական ժամանցի համար տո՞մս կ՚ուզէք, համակարգիչը այդ գործը կ՚ընէ ձեզի համար: Ծամբորդութի՞ւն կ՚ուզէք ընել՝ ձեր տոմսերը կրնաք ապահովել համակարգիչի վրայ: Զուարճութեան, հանգիստի, կամ գործի համար ձեր երթալիք տեղին մէջ պանդոկի կամ տան վարձումը կրնաք կատարել համակարգիչով: Եւ տակաւին ի՛նչ-ի՛նչ բաներ: Այս բոլորին վրայ մշակութային անսահման ծառայութիւն եւս կը մատուցէ համակարգիչը՝ անոր վրայ կարդալով որեւէ թերթ կամ գիրք, եթէ անոնք «մտած» են այդ դրութեան մէջ, եւ եթէ համացանց ալ ունիք համակարգիչին վրայ:

Եւ ահա, վերջին այս ծառայութեան հետ կը ծագի համակարգիչին օգուտին ու վնասին հարցը: Օգտակար է այն իմաստով որ ուզողը, առանց ծախքի, կրնայ թերթ կամ գիրք կարդալ անոր վրայ: Իսկ ո՞վ պիտի վճարէ այդ գիրքերուն ու թերթերուն հրատարակութեան, հեղինակային եւ առաքման ծախքերը:

Վերջին տարիներուն շատցած են թերթերու բաժանորդագրութենէ հրաժարողները: Ի՛նչ պէտք կայ աւելորդ ծախք ընելու, երբ համացանցի վրայ կը գտնէ զինք հետաքրքրող թերթերը: Բայց հարցը հոս չի վերջանար. առանց ծախքի ձրի թերթ ստացողներն ալ սկսած են հրաժարիլ այդ սովորութենէն: Բարեկամ մը որ սովոր էր պարբերաբար իմ ստացած թեթերս տանելու՝ հրաժարեցաւ այդ սովորութենէն, որովհետեւ նոյնիսկ ձրի թերթի պէտք չունէր իր ընթերցասիրութիւնը գոհացնելու համար: Համացանցին վրայ կը կարդար իր ուզած թերթերը:

Ուրեմն, կեցցէ՛ համակարգիչն ու համացանցը:

Բայց, ի՞նչ պիտի ըլլայ վիճակը հայ թերթերուն, որոնք նիւթական ու բարոյական մեծ զոհողութիւններով կը հրատարակուին: Այս ընթացքով հայ թերթերու ընթերցողները պիտի պակսին: Պակսած են արդէն: Զանոնք ձրի տրամադրելն ալ լուծում չէ: Ի՞նչ է, ուրեմն, լուծումը համակարգիչի գործածութեան, որ մէկ կողմէն օգտակար՝ իսկ միւս կողմէն վնասակար է:

Այս կացութեան մէջ մտահոգիչ է մեր թերթերուն ներկայ վիճակն ու ապագան, եթէ լուծում մը չգտնըւի: Իսկ այդ լուծումը համակարգիչէն հրաժարի՞լն է, թէ թերթերու ընթերցանութենէն հրաժարիլը: Ի հարկէ, համակարգիչի բազմապիսի ծառայութիւններէն կարելի չէ հրաժարիլ ի նպաստ հայ թերթ կարդալուն, հետեւաբար, հայ թերթերու ընթերցողները, տրամաբանօրէն, հետզհետէ պիտի նօսրանան՝ աւելի եւս մտահոգիչ դարձնելով անոնց ապագայ վիճակը: Հայ թերթերու ընթերցող մնացած են անոնք, որոնք համակարգիչ չունին, կամ չեն գիտեր զայն գործածել: Բայց, այս իրականութիւնը չերաշխաւորեր հայ թերթերու ապագան, քանի որ, համակարգիչը պիտի շարունակէ իր յաղթական յառաջընթացը ի վնաս հայ թերթին ու գիրքին: Ուրուագծուող այս տխուր կացութեան առաջքը առնող ոչ մէկ հաւանականութիւն կը նըշմարուի, քանի որ, չկայ ոչ մէկ հրատարակչական տուն, որ ստանձնէ հայ գրաւոր մշակոյթի հրատարակութիւնը, միաժամանակ, նիւթապէս ու բարոյապէս քաջալերելով հայ դրական անդաստանի մշակները:

Յաջորդին՝ հրատարակչական տուն մը հիմնելու կարելիութիւնն ու անհրաժեշտութիւնը:

ՀԱՅԿ ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

ՏՈՂԵՐՈՒ ՏՈՂԵՐ

ԹՕՓՔԱՓՈՒԻ Ս. Նիկողայոս եկեղեցւոյ աւանդական ժառանգորհնութիւնը եւ Լեւոն Վարդուհեան վարժարանի ի նպաստ սիրոյ սեղանը տեղի ունեցած են Դեկտեմբեր 9ին: Եկեղեցական արարողութեան նախագահած է Մեսրոպ պատրիարք, որմէ ետք, ժողովուրդը համախմբուած է Պէզճեան սրահին մէջ, ուր տեղի կ'ունենար սիրոյ սեղանը: Բացման խօսքը արտասանած է Պ. Նալպանտ: Այնուհետեւ արտայայտուած է Մատաղի Կարգադիր յանձնախումբի ատենապետուհի Սելմա Իսքէնտէրէօղ, որ նշած է թէ համայնքի ամէն մէկ անդամի պարտականութիւնն է նիւթապէս եւ բարոյապէս զօրավիգ կենալ համայնքին վարժարաններուն: Վարժարանին մասին տեղեկութիւններ տուած է օր. Թալին Նայիրի, որմէ ետք, Պ. Նալպանտ կարդացած է Թաղային խորհուրդի տեղեկագիրը, որմէ յայտնի եղած է որ 395 հազար ՆԹԼի բաց մը կայ պիւտճէին մէջ: Գեղարուեստական բաժինէ մը ետք, Մեսրոպ պատրիարք յայտարարած է որ սիրոյ սեղանը ծառայած է իր նպատակին եւ անհրաժեշտ գումարը գրեթէ ամբողջութեամբ հաւաքուած է:

***

ՊՈԼՍՈՅ Սէմէրճեան վարժարանի Սանուց միութեան սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 11ին, ճաշ մը տրուած է ի նպաստ Գալֆայեան վարժարանին, նախաձեռնութեամբ վարժարանին Ծնողաց միութեան: Հաւաքոյթին բացումը կատարած է Գալֆայեանի տնօրէնուհի տիկին Ատրինէ Թահմինճիօղլու, որ բացատրած է թէ մէկտեղումին նպատակն է զօրակցութիւն ապահովել վարժարանին: Գեղարուեստական բաժինով մը վերջ գտած է հաւաքոյթը:

***

ԵՇԻԼՔԻՒՂԻ Ս. Ստեփանոս եկեղեցւոյ մատաղօրհնութիւնը եւ յաջորդող սիրոյ սեղանը տեղի ունեցած են Դեկտեմբեր 16ին եւ այս վերջինը գրեթէ ամբողջութեամբ հովանաւորակչուած է վարժարանի պիւտճէն: Կրօնական արարողութենէն ետք, ժողովուրդը հաւաքուած է սրահը, նախագահութեամբ Մեսրոպ պատրիարքի: Հանդիսավարը եղած է վարժարանի երիտասարդ ուսուցչուհիներէն Սէրլի Մարաշօղլու, որ ողջունած է ներկաները: Բեմ հրաւիրուած է Թաղային խորհուրդի ատենապետը, որ տեղեկութիւններ տուած է եկեղեցւոյ եւ վարժարանին մասին, ընդգծելով որ համայնքը շատ բան կը պարտի բարերարներուն: Պրն. Հ. Խօզփուրունճու յայտնած է որ վարժարանը կը յաճախեն 240 աշակերտներ եւ վարժարանը ունի 35 ուսուցիչներէ եւ եօթը պաշտօնեաներէ բաղկացած անձնակազմ մը: Պիւտճէի մասին ալ բացատրութիւններ տուած է Թաղային խորհուրդի գանձապահը՝ Արէտ Փօլատ: Գեղարուեստական յայտագրէ մը ետք, հաւաքոյթը փակուած է Մեսրոպ պատրիարքի հուսկ բանքով:

***

ՀԱԼԷՊԻ Գ. Կիւլպէնկեան սրահին մէջ, Նոյ. 8ին, հովանաւորութեամբ Բերիոյ Հայոց Թեմի առաջնորդ Շահան եպիսկ. Սարգիսեանի եւ կազմակերպութեամբ Համազգայինի Ա. Ահարոնեան մասնաճիւղին տեղի ունեցած է դասախօսական երեկոյթ մը նիւթ ունենալով «Աղանդաւորական շարժումներն ու անոնց հետեւանքները»: Բացման խօսքով հանդէս եկած է Շուշիկ Շարոյեան, որ նշած է թէ եկեղեցւոյ տարածումն ու զարգացումը հեշտ կերպով չէ ընթացած եւ այդ իսկ պատճառով Քրիստոս ինք արդէն զգուշացուցած էր իր հետեւորդները, ըսելով.- «Զգուշացէք սուտ մարգարէներէն, որոնք կը մօտենան ձեզի ոչխարներու կերպարանքով, սակայն յափշտակող գայլեր են»: Խօսք առած է օրուան դասախօսը՝ Տաթեւ ա. քհնյ. Միքայէլեան, որ սպառիչ կերպով հաղորդակից դարձուցած է աղանդաւորական շարժումներուն, որոնք իրենց նիւթական հնարաւորութիւններով ամէն տեղ սկսած են որոմ ցանել Աւետարանի «Բարի սերմ»ի կողքին: Բեմ հրաւիրուած է նաեւ Վահան քհնյ. Պէրպէրեան որ անդրադարձած է այն իրողութեան, որ եթէ Եկեղեցին թերանայ իր պարտականութիւններուն մէջ, տեղ կուտայ օտար մոլորեցուցիչ աղանդաւոր մարդոց:

ՔԱՐԻՒՂԸ Ո՞ՒՐ Կ'ԵՐԹԱՅ

Քարիւղի տակառին գինը հասաւ 100 տոլարի սահմանին ու ամէն մարդ հարց կուտայ թէ ի՞նչ կ'ըլլայ աւելէ ետք: Սակայն միւս կողմէ, մասնագէտները կ'ըսեն՝ թէ գինին բարձրացումին պատճառը քարիւղի արտադրութեան քանակին այնքան առընչուած չէ, որքան՝ քարիւղ արտածող երկիրներու կազմակերպութեան (ՕՓԷՓ) որուն ձեռքը կը գտնուի գիներու հակակշիռը:

1970ական տարիներուն այդ կազմակերպութիւնը սպառնալիքի տակ պահեց ամբողջ աշխարհը, պատճառ ըլլալով որ գինը այն ատեն ալ այսօրուան մակարդակին բարձրանայ: Սակայն սպասուածը տեղի չունեցաւ: Հարուստ, բարգաւաճ երկիրները սկսան հաշիւով գործածել քարիւղը եւ ՕՓԷՓ-ի ակնկալած յաւելումը շատ աւելի դանդաղօրէն կատարուեցաւ: Կազմակերպութիւնը գիներու անկումին առաջքը առնելու համար հորերը առժամեայ կերպով փակեց: Ատոր հետեւանքը այն եղաւ որ անոր անդամ չեղող արտածողները իրենց ուզածին չափ քարիւղ արտահանեցին, օգտագործելով առիթը: Նոյնիսկ գտնուեցան երկիրներ որոնք խարդախութեամբ իրենց արտօնուածէն աւելի քանակութեամբ քարիւղ շուկայ հանեցին, գիներու կանոնաւոր ընթացքի մը պահպանումը դժուարացնելով:

Այդ հոլովոյթը ընդմիջուեցաւ քանի մը տարի առաջ զարգացման ճամբու վրայ գտնուող երկիրներու մեծ պահանջին պատճառով. օրինակ՝ Չինաստանը, Միջին Արեւելքը ձեռք անցուցին տրամադրելի ամբողջ պաշարները:

Տրամաբանօրէն, արեւմտեան մեծ ձեռնարկութիւնները մեծցող պահանջին եւ գիներու տարապայման յաւելումին դէմ պարտէին զարգացնել հանքերը: Բայց արդէն անցած տասնամեակներուն արտահանած էին իրենց հակակշռին ենթակայ երկիրներու համեմատաբար դիւրին շահագործելի պաշարները. Իրենց կը մնար վերջին ծայր սուղ միջոցներու դիմել եւ օրինակ բեւեռային գօտիին սառոյցներուն տակէն քարիւղ ձեռք ձգել:

Միակ յուսալի հասցէն նախկին Սովետական միութեան եւ Ափրիկէի շրջաններն են որոնց վրայ ՕՓԷՓ-ը խօսք չունի եւ ուր հետազօտութիւնները նոր կը սկսին: Բայց այդ երկիրներն ալ, ինչպէս օրինակ Ռուսաստանն ու Ղազախստանը, որոնց ընդգրկումը փայլուն յոյսեր կը ներշնչէ, ազգայնական հակումներ ցոյց կուտան, դժուարացնելով քարիւղի ծառայ ընկերութիւններուն գործը:

Մինչ այդ, այնպէս կը թուի թէ ՕՓԷՓ-ը որ միակն է որ կրնայ կարճ ատենի մէջ աւելցնել իր արտադրութիւնը, հանդարտօրէն քարիւղի նոր պաշարներ պիտի փնտռէ: Հաւանական կը նկատուի որ կազմակերպութիւնը չշտապէ զարկ տալու արտադրութեան, քանի որ շրջանի մը երբ համաշխարհային տնտեսութեան ընթացքը որոշ չափով դանդաղած է, պահանջը կրնայ նուազիլ. այդ պարագային ապրանքին առատութիւնը կրնայ ազդել գիներուն:

ԱՄՆ-ու նախագահական ընտրութեան թեկնածուները բնական է որ անտարբեր չմնան խնդրին: Կը սպասուի որ անոնք դարպասեն Սաուտի Արաբիոյ, բայց անգիտանան Վենեզուէլայի, Իրանի մը գոյութիւնը, որոնք եւս կարեւոր անդամներէն են ՕՓԷՓի: Իսկ բնապահները անշուշտ պիտի ծանրանան քարիւղի տարապայման գիներուն վրայ, չէ՞ որ անոնց մէջ ՕՓԷՓ-ի պատասխանատուութիւնը, պահանջելու համար բնապահական վառելանիւթի հետազօտութեան աւելի լայն յատկացումներ:

ՔԱՂՀԱՆ

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ՊԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԱՆԴՐԾՈՎԵԱՆ ՓԱՌՔ

Այվազովսկին դժկամութեամբ շրջում է դէմքը տիրամօրից, անծանօթի խօսքերն իսկոյն չեն հասնում իրեն:

- Ով եմ ե՞ս: Ես թափառող նկարիչ եմ, որի հանդէպ ինքը՝ Կոյսը բարեհաճօրէն է տրամադրուած, քանի որ այսպէս յաջող կերպով ներկայ եղայ իր տօնախմբութեանը: Իսկ իմ անունը Այվազովսկի է:

Զանցած մի րոպէ թափօրը կանգ է առնում: Այվազովսկուն շրջապատում են Ամերիայի պատրիկները. Նրանցից ամէն մէկը գլուխ տալով ներկայանում է նկարչին՝ լրիւ արտասանելով իր անուն ազգանունը:

Երբ Ծովի Կոյսին նորից վերադարձնում են իր եկեղեցին, ամբոխի կողմից կրկին հնչում է հրաժգութիւն: Այս անգամ այն շարունակւում է սովորականից երկար, ի պատիւ Ծովի Սուրբ Կոյսի եւ Ծովի համբաւաւոր նկարչի:

...Եւ ահա նկարիչը նորից ճանապարհին է: Այս անգամ շոգենաւի վրայից հետեւում է հայեացքի դէմ հեռացող ժայռոտ Ջիպրալթարին: Բացում է ալպոմն ու սկսում ուրուանկարել: Թղթի վրայ յայտնւում են երկու ժայռեր: Նրանցից մէկը հիւսիսային՝ եւրոպական ափին է, իսկ միւսը՝ Ջեպել-Մուսան, ափրիկեան: Նկարիչն իր նկարին տալիս է «Հերակլէսի սիւները» անուանումը: Այդպէս են այդ ժայռերն անուանել Հին Յոյները՝ հաւատալով, որ նրանցից այն կողմ մահն անխուսափելի է նոյնիսկ ամենախիզախ ծովագնացի համար: Այվազովսկին արդէն եղել էր այդտեղ եւ իրօք քիչ էր մնում զոհ դառնար նման մահուան: Հիմա նա Միջերկրականում է եւ ծովի խաղաղ մակերեսին հանդարտ պտըտւում են ճայերը:

Հետեւեցին օրեր՝ լի վառ լազուարդով, երկնքի ու ծովի անծայրածիր երկնագոյն աւազանով: Նոյնիսկ գիշերներն այդ երկնագոյնը չէր վերանում երկնքից, շարունակում էր գեղեցիկ առկայծել եւ մուգ կապոյտ աստղերն աւելի թանձր մի երանգ էին տալիս նրա խոր փայլատակմանը:

...Շոգենաւը մօտենում էր Պարսելոնային: Հեռուից լսւում էր կրակոցների կրակահերթը: Սպանացի նաւապետը առանց գործիքից պոկուելու հեռադիտակի միջով նայում էր ափին:

- Ուզո՞ւմ էք տեսնել, - դիմեց նա Այվազովսկուն, - թէ ինչպէս է Սպանացին սպաննում Սպանացուն:

Այվազովսկին դէմքը սեղմեց խողովակին: Նա տեսաւ ափը, քաղաքի պարիսպները եւ պայթող ռումբերից բարձրացող կրակի բռնկումները:

- Դա ի՞նչ է նշանակում, - հարցրեց նա:

- Գառլականները կռւում են խաչակիրների դէմ, - պատասխանեց նաւապետը: - Ես լսել եմ, որ Մատրիտում իշխանութիւնն իր ձեռքն է վերցրել գեներալ Նարվաեսը, իսկ ռեգենտ Էսփարթերօն փախել է Անգլիա:

- Ձէ՞ք ուզենայ ափը տեսնել, սինիոր Այվազովսկի: Ես արդէն կարգադրել եմ մակոյկ իջեցնել եւ ինքս էլ գնալու եմ այնտեղ:

- Բայց...

- Ինչպէ՞ս կարելի է տատանուել, - բացագանչեց Սպանացին: - Դուք խական կռիւ, ծովամա՛րտ կը տեսնէք այնտեղ: Իսկ վախենալու ոչինչ չունէք ոչ գառլականներից, ոչ խաչակիրներից: Թերթերում արդէն ամէնուրեք գրում են ձեր ճանապարհորդութեան մասին Սպանիայով:

Այվազովսկին յիշեց, թէ ինչպէս չորս տարի առաջ ինքը մասնակցեց Կովկասում Սուբաշիում տեղի ունեցող ափհանմանը: Իսկ հիմա նրան հնարաւորութիւն էր ընձեռւում ականատես լինելու նոյնպիսի մարտական տեսարանի սպանական ափերում:

Նա վերցրեց ալբոմն ու նաւապետի հետ իջաւ մակոյկ:

Երբ ափ ելան, նրանց ցնծութեամբ դիմաւորեց գառլականների զինուած մի ջոկատ: Ապստամբները չգիտես ինչու համոզուած էին, որ այդ շոգենաւում եղած մարդիկ համախոհ են իրենց եւ եկել են օգնութեան: Եւ տխրեցին՝ իմանալով, որ շոգենաւը առեւտրական է եւ բեռներ ու խաղաղ ուղեւորներ է փոխադրում: Բայց երբ այդ զինուած մարդիկ նաւապետից իմացան, որ նրա ուղեկիցը ծովանկարիչ Այվազովսկին է, որը մտադիր է Պարսելոնեան ափից նկարել ծովը, նրանց յուսախաբութիւնը տեղի տուեց նոր ցնծութեան: Ջոկատի պետը անմիջապէս կարգադրեց զինուած մարտիկին պատուաւոր հիւրին տանել անվտանգ տեղ եւ պահպանել նրան:

Այվազովսկին ամբողջ երկու ժամ մնաց պաշարուած Պարսելոնայի ափին: Մինչ նկարիչն աշխատում էր, գառլականները ոչ մի անգամ չկրակեցին միջնաբերդի վրայ, որտեղ թաքնուած էին թագաւորական զօրքերը: Նա այստեղից իր հետ տարաւ ծովային տեսարաններ եւ խարիսխ գցած նաւը պատկերող մի քանի նկար, ինչպէս եւ բարի յիշատակ այս ազնուահոգի մարկանց մասին, որոնք կանգնած էին մահացու վտանգի առաջ:

Երբ մակոյկը հեռացաւ ափից, խռովարարները կրկին սկսեցին կրակի տակ առնել միջնաբերդը:

Այվազովսին նաւապետի հետ կանգնել էր կամրջակի վրայ եւ նայում էր հայեացքից հեռացող Պարսելոնային, որտեղ եռում էր կռիւը: Րոպէ առ րոպէ նրանք մօտենում էին Իտալիայի ափերին: Ատռաջուայ նման խաղաղ ծփում էր ծովը, բայց հիմա նկարիչը նրա ծփանքում տըխուր մի թախիծ էր զգում:

Եւ ահա նորից տպաւորութիւններ քաղելու անյագ ծարաւը նոր թափառումների մղեց Այվազովսկուն: Այս անգամ նրա ուղեկից եղաւ մշտաժպիտ Շտերնբերգը:

Շտերնբերգին նա գտաւ Նէապոլում: Նոյն օրնեւեթ ընկերները նստեցին Գափրի ուղեւորուող ոչ մեծ մի նաւ: Անցան Ջիրչէօ հրուանդանով, իսկ Կաէթօ ծովածոցից փչող առափնեայ զեփիւռը բարենպաստ էր, նաւը սրընթաց անցաւ Իսկիով եւ խարիսխ գցեց Գափրիի ծովախորշում:

(Շար. 141)

(Շար. Ա. էջէն)

րին համար 2008ին դրամահոսքը գգալի յաւելում պիտի կրէ: 2007ին արդէն գիքին վրայ: Արարքը կը վերագրուի Թամուլ վագրերու ապստամբներուն:

2007Ի ԸՆԹԱՑՔԻՆ 1861 գաղտնի գաղթականներ մեռած են ջանալով հասնիլ Եւրոպական Միութեան հարաւային մէկ երկիրը: Ասոնց 1684ը Միջերկրականի մէջ խեղդամահ եղած են:

«ՆՈՐ ԶԻՆԱՍՏԱՆ» մամուլի գործակալութիւնը հաղորդած է որ Համայնավար կուսակցութեան շուրջ 500 անդամ արտաքսուած են կուսակցութենէն, որովհետեւ մէկ զաւակէ աւելի ունեցած են, չենթարկուելով օրէնքին: 395 ուրիշ անդամներ ալ, նոյն պատճառով իրենց պաշտօնները կորսնցուցած են:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Յարութիւն եւ Մարի Ինճէճեան Ծնընդեան առթիւ, Ստեփան Իյնէճեանի յիշատակին 300 եւրօ կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ. – Տէր եւ Տիկին Պերճ Գալայճեան 200 եւրօ:

Madame Elisabeth Davidian,
son épouse

Monsieur et Madame Arno Davidian, Madame Isabelle Davidian et Yohan Lecoz,
ses enfants

Monsieur et Madame Marcel Davidian,
son frère

Madame Marguerite Sourenian,
sa belle-mère

Monsieur Gérard Sourenian et ses enfants,
son beau-frère et ses neveux

ainsi que toute la famille

ont la douleur de vous faire part du décès de

Claude DAVIDIAN

survenu le 7 janvier à l'âge de 68 ans.

Les obsèques seront célébrées le Vendredi 11 janvier à 14 heures en la Cathédrale Saint Jean-Baptiste: 15 rue Jean-Goujon, 75008 Paris.

Le présent avis tient lieu de faire-part.

«HARATCH». – Nos condoléances aux familles Davidian et Sourenian.

VERSAILLES
célèbre
L'ARMENIE

En accord avec la ville de Versailles et le Théâtre MONTANSIER, sous le haut patronage de l'Ambassade d'Arménie et dans le prolongement de l'Année de l'Arménie à Versailles, une demi-journée culturelle et artistique est organisée au Théâtre MONTANSIER, 13 rue des Réservoirs;

LE SAMEDI 12 JANVIER

— à 14 heures :
Pièce de théâtre
«SUR LES CHEMINS DE DEIR ZOR»
une création de **Michel Reynaud.**
Réservation : 10 euros et 15 euros au MONTANSIER; tél.: 01 39 20 16 16

— à 16 heures 20 :
Film :
«LE VOYAGE EN ARMENIE»
de **Robert Guédiguian**

— 19h - 20h30 :
COCKTAIL
avec les personnalités

— à 21 heures :
Spectacle : Compagnie de chants
«ASTRES MELODIES»
d'**Astrig Dédéyan**
Danses et ballets
«NAVASART»
d'**Eddy Djololian**

Participation aux frais : 40 euros en place privilège, quantité limitée, incluant le cocktail et le spectacle à partir de 19 heures. 15 euros le spectacle seul à 21 heures.

Réservation auprès des membres de l'association : 06 78 88 17 40
06 19 29 85 36
06 84 84 74 74
et par e-mail : ac.armeniens@hotmail.fr
antoinebagdikian@wanadoo.fr

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ռուբէն Գէորգի Մկոյեան կը փնտռէ իր հայրը՝ Գէորգ Պետրոսի Մկոյեանը. ան ծնած է 1919ին Վրաստանի Ախալքալաքի շրջանի Օրջա գիւղը: 1941ին ամուսնացած է Ովաննա Լազլազեանի հետ: 1941ին զօրակոչուած է եւ մասնակցած Երկրորդ աշխարհամարտին. իր ճակատ մեկնումէն ետք ծնած է զաւակը: Այդ թուականէն ի վեր մայր ու որդի ոչ մէկ լուր ստացած են իրենց ամուսնէն, հօրմէն:

Ռուբէն Մկոյեան վերջերս տեղեկացած է թէ հայրը ապրած է Ֆրանսայի Լօզէռ նահանգի Մանտ քաղաքը, տասը տարի առաջ անկէ փոխադրուած Լոս Անճըլըս: Ջերմօրէն կը խնդրէ զինք ճանչցողներէ որ կարելի տեղեկութիւններ տան իրեն: Ինք կնոջ եւ զաւակներուն հետ կ'ապրի Երեւան, Նոր Արէշի 42 փողոցի 61 տան մէջ: Մայրը մահացած է անցեալ տարի, մինչեւ կեանքին վերջը սպասելով ամուսնին:

Ռուբէն Մկոյեանի հեռաձայնի թիւերն են.՝ 45·45·71, բջջային՝ 093·56·42·33:

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE
12-14 rue Saint-Bazile —
13001 Marseille
☎ 04 91 50 15 09
www.majc13.org
Métro Réformés - Parking Gambetta

LOTO

Dimanche 13 janvier à 15 heures
— Voyage en Arménie —
— Appareil photo numérique —
— Electro-ménager —
— Livres - C.D. - D.V.D. —
— Lecteur D.V.D. - MP3 —
— Paniers garnis —
—Et de nombreux lots magnifiques—
Ambiance cordiale et chaleureuse
15 euros les 3 cartons

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENT POUR LE SEJOUR DE SKI A BELLEFONTAINE
du 23 février au 1er mars 2008

- Directeurs diplômés BAFD ou ayant une équivalence
- Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires
(bon niveau de ski nécessaire)

Candidatures à adresser à : CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax au 01 53 34 12 13

□

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
organise comme chaque année
UN SÉJOUR D'HIVER AU SKI
Pour les enfants nés entre le 1er janvier 1994 et le 31 décembre 1999
Dans son centre de vacances de Bellefontaine, dans le Jura
du samedi 23 février au samedi 1er mars
Renseignements et inscriptions jusqu'au 20 janvier

par téléphone au 01 53 34 18 18, par mail : cbaf@wanadoo.fr
par fax : 01 53 34 12 13

ACTIVITES
DU CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP DE MARSEILLE
POUR LE MOIS DE JANVIER
Directeur Kh. YILMAZIAN

L'Association pour la Création Audiovisuelle d'Artistes d'Origine Arménienne
et les Films du Soleil présentent
le 17 janvier à 20 heures 30
au Centre Culturel Sahak-Mesrop
339 avenue du Prado — 13008 Marseille

« NOUS LES AUTRES »
un film d'**Edouard SARXIAN**

Après le **«Marseille des Arméniens»** présenté en 2002, ce nouveau film est un regard sur la population française d'origine arménienne de Marseille.

Le film est un constat auprès des 2ème et 3ème générations de leur état identitaire et après leur intégration dans le pays d'accueil de leurs parents.

Entrée libre

l'Association MACHTOTZ pour la défense de la langue arménienne
organise

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones
NOUVELLE SESSION : 16 février — 28 juin 2008
Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.
Les élèves francophones seront capables de parler, lire et écrire l'arménien.
L'enseignement est assuré par **Mme Hilda Kalfayan-Panossian**
avec sa METHODE AUDIOVISUELLE
Stage de 50 heures, le samedi matin de 9h à 12h, à Paris.
(Absentéisme exclu)

2) Les cours de 2e, de 3e et de 4e niveaux continuent,
le samedi entre 12h et 15h, à Paris.
Les nouveaux élèves sont acceptés après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES
Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio : 97 euros (frais d'expédition inclus)

Pour tous ces cours et le manuel ,
RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS: 01 47 50 97 51

Հ. Մ. Ը. Մ. - ՖՐԱՆՍ

ՃԱՇ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Մասնակցութեամբ՝
«ԿՈՄԻՏԱՍ» նուագախումբին
Երգիչ՝ ՑՈՎՍԷՓ

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 12ին
ժամը 20·30էն սկսեալ

Հասցէ՝
Le Méridien «ETOILE» — Salon «RENOIR»
81 Bld. Gouvion St. Cyr — 75017 Paris

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն՝
06· 80· 88· 12· 24 / 01· 44· 05· 17· 77

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 11
VENDREDI
11 JANVIER
2008

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ -- Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.870 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 83e ANNEE — N° 21.870

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Լ. ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ՆԱԽԸՆՏՐԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

Լ. Տէր Պետրոսեան հրապարակած է նախընտրական իր ծրագիրը: Անկէ հատուածներու տեղ տուած էին Յունուար 9ի հայաստանեան թերթերը: Ոմանք նաեւ կցած էին իրենց մեկնաբանութիւնը, ըստ իրենց նախասիրութեան, գտնուած դիրքին:

Ծրագիրը կը մեկնի հերթական կրկնութենէն թէ երկրին ներկայի իշխանութիւնը քրէական համակարգէ մը բաղկացած է, կը գործէ աւազակապետական բրգաձեւ կառոյց մը զոր պէտք է կազմալուծել, թոյլ չտալու համար որ ան գործի կլլուի մնալով ազգային աղէտ մը բոլոր երկրին համար:

Լ. Տէր Պետրոսեան, ըստ «Առաւօտ»ի լրատուութեան, հինգ գլխաւոր կէտերով ամփոփած է անհրաժեշտ բալալիքները:

ա – Ներքին քաղաքականութեան մէջ՝ վերահաստատել ժողովրդավարութիւնը, սահմանադրական կարգը, անկախացնել օրէնսդիր, գործադիր եւ դատական իշխանութիւնները, ամրապնդել քաղաքացիական հիմնարկները, միութիւնները, ոչ կառավարական կազմակերպութիւնները, վերջ տալ իրաւապահ մարմիններու և բանակին քաղաքականութեան մէջ ընդգրկումի ներկայի կացութեան:

բ – Արտաքին քաղաքականութեան մէջ՝ հաւասարակշռուած եւ չինիչ դիւանագիտութեամբ ձգտիլ բոլոր երկիրներու հետ բարեկամութեան եւ գործակցութեան, բարիդրացիական յարաբերութիւններ ամրապնդել անմիջական դրացիներու՝ Ռուսաստանի, Վրաստանի, Իրանի հետ եւ չինիչ քայլերու ձեռնարկել Թուրքիոյ եւ Ադրբեջանի հետ յարաբերութիւնները կարգաւորելու համար: Յաղթահարել Հայաստանի քաղաքական և տնտեսական մեկուսացումը, Լեռնային Ղարաբաղի հարցը լուծելու քաղաքական կամքով հանդէս գալ, արցախահայութեան ինքնորոշումի իրաւունքին պաշտպանութեամբ եւ փոխադարձ զիջումի տարբերակ փնտռելու մտադրութեամբ:

գ – Օրինականութիւնը վերահաստատելու գործը կը պահանջէ ապահովել մարդոց հաւասարութիւնը, դատարաններու ամբողջական ազատութիւնը, վերջ տալ կաշառակերութեան, պաշտօնեաներու չարաշահումներուն, դրամաշորթութեան, կեղծիքներու եւ քրէական ու տնտեսական չարագործութիւններու: Հարկ է անհատներու ունեցած ապօրինի զէնքերը, զինամթերքը գրաւել, կազմակերպուած չարագործութեան ու զինուած աւազակախումբերու վերաբերող օրէնքները խստացնել: Նաեւ մասնաւոր վերաբերումի առարկայ ընել 1999 Հոկտեմբերի ահաբեկչութիւնը, քաղաքական միւս սպանութիւնները, ուժանիւթի ներածման տընչուած չարաշահումները:

Լ. Տէր Պետրոսեան հարկաւոր կը նկատէ ներկայի իշխանութիւններուն եւ անոնց հովանաւորեալներուն կողմէ ժողովուրդէն խլուած գումարներուն պետական գանձարան վերադարձը. գործօն մասնակցութիւն ունենալ ահաբեկչութեան, թմրեցուցիչի մաքսանենգութեան, ապօրինի գումարներու օրինականացման դէմ միջազգային պայքարին:

դ – Տնտեսական մարզին մէջ յաջորդ իշխանութիւններէն կը սպասուի արդիւնաբերութեան զարկ տալ ու բնակչութեան կենսամակարդակը բարձրացնել: Պէտք է վերջ տալ ստուերային գործունէութեան, պետական դրամաշորթութեան, ապահովել ազատ մրցակցութեան պայմանները: Հարկային մենաշնորհները պէտք է ջնջուին, դրամատնային գործունէութեան օրէնքները վերաքննուին, եւլն.:

ե – Ընկերութեան ոլորտի գլխաւոր հրամայականը աղքատութիւնը կրճատելն է, գործատեղիներու բացումը, ծնունդներու խթանումը: Պետութիւնը պէտք է քաջալեր ըլլայ ընկերային բնակարաններու շինութեան եւ երիտասարդ, կամ տնազուրկ ընտանիքներուն անվարձ բնակարան ապահովէ:

Ծրագիրը կ'ըսէ թէ մինչեւ 2005 Յունուար 1ի հաշուառումով շուրջ 20 հազար զասալիք երիտասարդ կայ արտասահմանի մէջ: Հարկ է ընդհանուր ներում յայտարարել անոնց համար, յետոյ Ղարաբաղի հակամարտութեան կարգաւորումով անցնիլ զինեալ ուժերու կրճատումի, ապա աստիճանաբար՝ պայմանագրային ծառայութեան:

Նախնական ամէնէն համեստ հաշիւներով կարելի է նախատեսել որ 2008 – 12 շրջանին կը կրկնապատկուի համախառն ներքին արդիւնքը, կ'եռապատկուին պետական պիւտճէն և միջին աշխատավարձքը իսկ կենսաթոշակը կը քառապատկուի: «Իսկ եթէ Ղարաբաղի հարցը լուծումի յանգի, շրջափակումները վերնան, Հայ-թրքական սահմանը բացուի, կարելի կ'ըլլայ աւելի տպաւորիչ արդիւնքներ ունենալ»:

***

2007-Ի ԱՐՏԱՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԸՍՏ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ

Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեան Յունուար 9ին մամուլի ասուլիսով մը հաշուեփակը կատարած է 2007ի արտաքին քաղաքականութեան, տարին արդիւնաւէտ գնահատելով: Կան շրջանի իրավիճակին վրայ ազդող քանի մը հանգամանքներ, ինչպէս՝ հայեւթուրք փակ սահմանը, ռուսեւվրացական լարուած կացութիւնը, Իրան – Արեւմուտք յարաբերութիւններու կնճռոտ վիճակը, Քոսովոյի խնդիրը, եւլն., այսուհանդերձ Հայաստան արտաքին քաղաքականութեան մարզին մէջ յետքայլ ըրած չէ: Յատկապէս խորհրդարանական ընտրութեան միջազգային դիտերու դրական արժեւորումը ամրապնդած է երկրին վարկը:

Ինչ կը վերաբերի 2008ին, առաջին կարեւոր հանգրուանը նախագահական ընտրութիւնն է որուն արդար ընթացքը կարեւոր վարկանիշ մը կու տայ Հայաստանի:

Այս տարուան Փետրուարին կը լրանայ Սումգայիթի ողբերգութեան քսանամեակը: Այդ կոտորածները մեկնակէտ եղան ղարաբաղեան հակամարտութեան ռազմական ընթացքին եւ անկարելի է որ հարցին կարգաւորումին համար մտածուի 1988ի կացութեան վերադարձ մը: Վ. Օսկանեան կ'ըսէ որ Ադրբեջան պէտք է մոռնայ այդ տարբերակը:

Լրագրողները նախարարին հարց տուած են թէ ի՛նչպէս կարելի է մեկնաբանել Լ. Տէր Պետրոսեանի նախընտրական ծրագրին արտաքին քաղաքականութեան գլուխը: Վ. Օսկանեան պատասխանած է թէ վերջին երկու ամսուան ընթացքին Լ. Տէր Պետրոսեանի կողմէ արտաքին քաղաքականութեան խստագոյն քննադատութենէն ետք յուսախաբ է տեսնելով որ այդ ուղղութեամբ նորութեան ոչ մէկ նշոյլ կայ անոր հրապարակած ծրագրին մէջ: Նախարարը շեշտած է թէ կարելի չէ համեմատել Լ. Տէր Պետրոսեանի օրով եղածն ու այսօրուան բանակցութիւններու շրջանակը. Նախորդին մէջ ինքնորոշման խօսք իսկ չկար, ներկայի փաստաթուղթերուն մէջ առաջնային կէտ է ան: «Ինչ առաջին նախագահը փորձում էր իրականացնել, Ղարաբաղի ժողովուրդը չի համաձայնի ոչ երէկ, ոչ այսօր, ոչ վաղը» ըսած է Վ. Օսկանեան:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՐԳՈԶԻ մամուլի իր ասուլիսին յաջորդ օրն ալ, Յունուար 9ին, ճշդած է որ 35 ժամերու հարցը խնդրոյ առարկայ չէ: Իր ելոյթին մէջ անոր վախճանը յայտարարելէ ետք, եղած առարկութիւններէն անդրադարձած է որ սխալ բան մը ըսած է, քանի խնդրոյ առարկայ կը դառնայ նաեւ աշխատանքի օրինաւոր ժամանակաշրջանը: Միւս կողմէ իր այն թելադրանքը որ հեռատեսիլի հանրային կայանները այլեւս ծանուցում չսփռեն, պատճառ եղած է որ Ա. կայանի (Պուիկին պատկանող) արժեթուղթերը անմիջական եւ զգալի յաւելում մը կրեն Սակարանը:

ՊՈՒՇԻ Իսրայէլ այցելութեան առթիւ ապահովութեան արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուած էին: Յունուար 9ին եւ երեք յաջորդական օրերուն անկարելի դարձած էր շրջագայիլ Երուսաղէմ, նոյն օրը օդանաւային երթեւեկները արգիլուած էին Պէն-Կուրիոն օդակայանին վրայ, երթեւեկը արգիլուած էր Թել-Ավիվէն Երուսաղէմ տանող կառուղիին վրայ եւլն., եւլն., այս եւ այլ միջոցներ ժամական 25 հազար տոլար կ'արժեն: Ծանօթ է որ ալ-Գաիտա սպառնալիքներ ըրած էր Պուշի դէմ, այս այցելութեան առթիւ: ԱՄՆ-ու նախագահը, որ իր առաջին այցելութիւնը կը կատարէ Իսրայէլ, արտակարգ խանդավառութեամբ ալ չէ ընդունուած: Ոմանք կը մեղադրեն զինքը որ եօթը տարի է բան մը չէ ըրած Իսրայէլի համար, մինչ Պուշ վստահեցուցած է Իսրայէլի իշխանութիւնները, որ կ'երաշխաւորէ Իսրայէլի ապահովութիւնը որպէս «Հրէական պետութիւն», նաեւ Իրանի նկատմամբ: Պուշ ամըչկոտ ձեւով նաեւ պահանջած է Իսրայէլէն որ դադրեցնէ գաղթատիրական իր գործունէութիւնը, ինչ որ հետեւանք չունենար արդէն, քանի այդ քաղաքականութիւնը կը շարունակուի Այսրյորդանան: Իսրայէլի մետիաներուն համար, ոչ մէկ լաւ բարեկամ այնքան վնասած էր Իսրայէլի որքան Պուշ: Միւս կողմէ, Պուշ զինուորական հակազդեցութեան սպառնալիք ըրած է Իրանի:

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ընդդիմութիւնը կը շարունակէ նախագահական ընտրութեան զեղծարարութիւնը դատապարտել եւ կը պահանջէ որ այդ ընտրութիւնը Բ. շրջան մըն ալ ունենայ անպայման: Ընտրական յանձնախումբը մինչեւ Յունուար 13 պայմանաժամ ունի հրապարակելու համար վերջնական արդիւնքները: Ընդդիմութիւնը այդ նոյն օրուան համար ցոյցի հրաւէր կարդացած է իր պահանջը ամրապնդելու համար: Ընդդիմութեան թեկնածուն Գաչեչիլաձէ հրապարակաւ յայտարարած է ընտրական յանձնախումբի նախագահին «խարդախ մըն էք եւ անխիղճ ոճրագործ մը», շեշտելով նոյնիսկ թէ ան «Վրաստանի թիւ 2 թշնամին է, Մ. Սահակաշվիլիէն ետք»: Յունուար 9-ին սակայն, պաշտօնական արդիւնքները տրուեցան, հաստատելով որ Սահակաշվիլի ընտրուած է ձայներու 52,21%ով:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ հարաւը, Յունուար 8ին, ՖԻՆԻՒԼ-ի (ՄԱԿ-ի ուժեր) իրլանտացի երկու զինուորներ սպաննուած են ռումբի մը պայթումէն: Երրորդ ոճրափորձն է որու թիրախներն են ՄԱԿ-ի ուժերը: Հեզպոլլան դատապարտած է արարքը:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ կառավարութիւնը նեղ կացութեան մատնուած է գայթակղութեան մը պատճառաւ, որ սկիզբը քաղաքական բնոյթ չունէր: Ծնունդի նախօրեակին, Մշակոյթի նախարարութեան ընդհանուր քարտուղարը Քրիստոս Զաքոփուլոս իր հրաժարականը տալէ ետք, փորձած էր անձնասպան ըլլալ պատուհանէն նետուելով: Կ'ըսէր թէ շանթաժի զոհ էր այն Տէ.Վէ.Տէ.ին պատճառով որ իր յարաբերութիւնները կը ներկայացնէր իրեն օժանդակ կնոջ էր: Կինը որոշած էր վրէժ լուծել, երբ իր պահանջները մերժուած էին: Ներկայիս կինը ձերբակալուած է: Այս հարցը արատաւորած է նաեւ վարչապետը՝ Գոսթաս Գարամանլիս, որ ուզած էր պայքարիլ կաշառակերութեան դէմ եւ աչք գոցած էր այս պատմութեան վրայ: Մնաց որ հարցը աւելի բարդացած է վերջին շաբաթավերջին, երբ Զաքոփուլոսի մէկ փաստաբանն ալ փորձած է անձնասպան ըլլալ: Աթէնքի արդարութիւնն ալ քննութիւն մը բացած է Մշակոյթի նախարարութեան մատակարարութեան վրայ 2004էն սկսեալ:

ՊԻԼԱՎԱԼ ՊՈՒԹԹՕ ԶԱՐԴԱՐԻ, Պենազիր Պութթոյի որդին, մամուլի ասուլիս մը տուած է Լոնտոն, որու ընթացքին խոստովանած է որ մօրը ջահը առած է որպէս պարտականութիւն: Ինք կ'ուզէ իր ուսումը վերջացնել Օքսֆորտ, քանի քաղաքականութիւնը իր ընտրութիւնը չէ: 19 տարեկան է, գրեթէ երբեք Փաքիստան չէ ապրած եւ միակ զաւակն է զոյգին:

ՖՐԱՆՍԱ արտաքին առեւտուրի 40 միլիառ եւրոյի բաց մը արձանագրած է, ինչ որ ըսել տուած է տնտեսագէտի մը, որ քանի ամիսները անցնին, այնքան մրցանիշ պիտի կոտրուի:

***

ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ոստիկանութիւնը, ըստ նախագահական ընտրութեան ժամանակացոյցին, Յունուար 9ին Կեդրոնական ընտրական յանձնախումբին ներկայացուցած է ընտրողներու ցուցակները: Նախնական տուեալներով հոն ներգրաւուած է 2.311.917 քաղաքացի: Հոն տեղ գտած վրէպներու սրբագրութենէն ետք, ընտրողներու վերջնական թիւը ընտրութեան նախորդ օրը, Փետրուար 18ին կը հրապարակուի:

Կը սպասուի որ Հայաստան երթան երկար պայմանաժամով 28, իսկ Օ.ԷՍ.Սէ.Ը.-ի երկիրներէն կարճատեւ պայմանաժամով 250 դիտեր, հետեւելու համար ընտրութեան ընթացքին:

***

ՀԱՆՔԻ ՓԼՈՒԶՈՒՄ

Յունուար 10ին Կապանի Թեջաղինի հանքին մէջ պայթեցնելու գործողութիւնը պատճառ եղած է փլուզումի եւ հանքագործի մը մահուան: Լեռնափրկարարները փլատակներուն տակէն դուրս բերած են 30 տարեկան Դաւիթ Մկրտչեանի դիակը եւ 53 տարեկան վիրաւոր Մխիթար Արզարեանը որ փոխադրուած է քաղաքին հիւանդանոցը:

Հանքը կը պատկանի Տինօ Կոլտ Մայնինկ ընկերութեան:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՃԱՆԱՉՈՒՄԸ ԼԱՏԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

(ԹՌՈՒՑԻԿ ԱԿՆԱՐԿ)

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Հայկական ցեղասպանութեան ճանաչումի հարցը իր կանխագոյն եւ թերեւս ամէնէն յարաճուն զարգացումը ապրած է Լատին Ամերիկայի մէջ։ 1965ին Ուրուկուէյը առաջին ճանչցող երկիրը եղաւ՝ խորհրդարանական որոշումով որ օրէնքով ամրացաւ 2005ին։ 1985ին Արժանթինի Խորհրդարանը նոյն ճանապարհէն անցաւ, իսկ Յունուար 2007ին ճանաչումը նոյնպէս օրէնք դարձաւ՝ 1995ին նախագահական վեթոյի արժանանալէ ետք։ Վենեզուելայի ու Չիլիի օրէնսդրական մարմինները եւս վերջին տարիներուն (2005 եւ 2007, յաջորդաբար) ճանչցան Ցեղասպանութիւնը։

2007ին արձանագրուեցան քանի մը նշանակալից դէպքեր, որոնք եկան գումարուելու հարցի երկարատեւ ժամանակագրութեան։ Իրենց կարեւորութեամբ կ՚առանձնանան հետեւեալները.–

- Յունուար 13ին՝ արժանթինեան ճանաչումի օրէնքին (Թիւ 26·199) հրապարակումը նախագահ Նեստոր Քիրշնէրի հրամանագրով, որ օրինաւորապէս կ՚ամրագրէր 2006 Նոյեմբեր–Դեկտեմբերին Խորհրդարանի երկու պալատներուն քուէարկած նախագիծը։
- Յունիս 5ին՝ Չիլիի Խորհրդարանին ճանաչումը։
- Նոյեմբեր 19ին՝ Հարաւային Ամերիկայի Հասարակաց շուկայի (Mercosur) Խորհրդարանին ճանաչումը։ Նոր գումարուող այս օրէնսդրական մարմինը կը խմբէ այդ տնտեսական միաւորումին չորս երկիրներուն (Արժանթին, Պրազիլ, Ուրուկուէյ եւ Փարակուէյ) ներկայացուցիչներ։ Վերջերս այդ կազմակերպութեան միացած է Վենեզուելան։

Իւրաքանչիւր ճանաչումի, յատկապէս հայաշատ երկիրներուն մէջ, հարկ եղաւ նախապատրաստական ու քարոզչական երկարատեւ ու տարբնոյթ աշխատանք, որ մերթ ընդ մերթ հանդիպեցաւ թրքական պետութեան տարբեր ձեւերով դրսեւորուած ընդդիմութեան։ Թէեւ դէպքերուն եւ փաստաթուղթերուն մէկ մասը հրապարակային է, այդ հոլովոյթին պատմութիւնը, բնականաբար, տակաւին գրուած չէ։

Մեր նպատակէն բոլորովին դուրս է քննել թէ՛ այս հարցին պատմականը եւ թէ ով ի՞նչ իրագործած է այս հետապնդումներուն ընթացքին։ Այսուհանդերձ, անհրաժեշտ է անկարելի որոշ երեւոյթներու, որոնք իւրայատուկ չեն շրջանի համայնքներուն, այլ բնորոշ՝ սփիւռքահայ իրականութեան, եւ որոնց չարունակութիւնը մեր օրերուն այլեւս դադրած է բացատրելի ու հասկնալի ըլլալէ։ Նկատի ունինք այս ու նախընթաց աշխատանքներուն ընթացքին արձանագրուած մասնակի կամ ամբողջական յաջողութիւններուն վերագրումը այս կամ այն հատուածին ներգործութեան, ու մանաւանդ՝ այդ աշխատանքներուն անմխարան բնոյթը։

Ամբողջ հայութեան համար բազմաթիւ պատճառներով (քաղաքականէն մինչեւ բարոյականը եւ գործնականէն մինչեւ խորհրդանշականը) էական կարեւորութիւն ներկայացընող այս գործունէութիւնը ներքին թէ արտաքին ճակատներու վրայ կազմակերպչական բնոյթի մասնատուած պատկեր մը կը ցոլացնէ, որ բնաւ յարիր չէ յաճախ չեփոխուած միասնականութեան եւ միակամութեան երեւոյթին։ Նոյնքան անտեղի է հայ ժողովուրդի կամ տուեալ համայնքին անունով հրապարակային կամ ոչ–հրապարակային ելոյթներ կատարելու հակումը, որ ամէն կերպով հեռու է իրողութեան բուն էութիւնը ցոյց տալէ։ Այս երեւոյթները պէտք է պատկան մարմիններուն լուրջ ուշադրութեան սեւեռակէտը դառնան, քանի որ անոնց շարունակութիւնը միայն կը նպաստէ համայնքային անտարբերութեան ու ցրուածութեան յաւելումին եւ պարզապէս կը կացինահարէ այդ աշխատանքներուն օգտակարութիւնը։

Լատին ամերիկեան երկիրներուն մէջ հայութեան ու անոր քաղաքական պահանջներուն նկատմամբ հինէն ի վեր գոյութիւն ունեցող համակրանքը վերջին քսանամեակին ամրացած է աւելի յաճախակի հանրային հետաքրքրութեամբ, որ կը դրսեւորուի բազմաթիւ ձեւերով։ Միջին արեւելեան այլ ժողովուրդներու կարգին հայութեան կպցուած "turco"ի կարծրատիպը, որ անուանումէն աւելի տարողունակ երեւոյթ մըն է, իր սահմանումով ու կիրարկումով իսկ ցեղապաշտական գիտակից ու անգիտակից բազմաթիւ տարրեր պարունակող, այլեւս ջնջուած պէտք է սեպել (այդ պիտակումը դեռ ի զօրու կը մնայ Արաբներուն եւ Թուրքիայէն գաղթած Հրեաներուն համար)։ Ասիկա պէտք է վերագրել թէ՛ ամէն նախանձախնդիր Հայու ցուցաբերած անհատական կեցուածքին եւ թէ հրապարակային հետեւողական քարոզչութեան՝ Հայն ու միջին արեւելեան այլ ժողովուրդներ յստակօրէն զատորոշելու համար։ Շատ սովորական երեւոյթ է, ներկայիս, Արժանթինի կամ Ուրուկուէյի մէջ այսպիսի երկխօսութեան մասնակից դառնալ.–

«–Մականունդ ի՞նչ ծագում ունի։

– Հայկական,

– Այո... Թուրքերուն ցեղասպանութիւնը»։

Ժողովրդային մակարդակի վրայ, այս ներքին գիտակցութեան ընդլայնումը տարբեր գործօններ ունի, որոնց շարքին հիմնականը, վերջին ժամանակաշրջանին, պէտք է նկատել Հայաստանի հանրապետութեան երկրորդ անկախութեան իրականացումը։ 1991ին հայութեան անունը վերստին աշխարհի քաղաքական քարտէսին վրայ գետեղելով, ան միաժամանակ ազդակ մը հանդիսացաւ այդ անունը տարածելու եւ ծանօթացնելու՝ իր առսկական գոյութեամբ։

Քաղաքական–պետական գետնի վրայ, Հայաստանի դիւանագիտական ներկայացուցիչները Լատին Ամերիկայի մէջ (ըլլայ Պուէնոս Այրէսի դեսպանատունը եւ ըլլայ Սան Փաւլոյի հիւպատոսարանը) հասկնալիօրէն չեն գլխաւորեր ճանաչումի պայքարը, թէեւ իրենց հասողութեան սահմաններուն մէջ պարբերաբար սատարած են անբարենպաստ երեւոյթներու հակազդեցութեան։ Սակայն, բնական է, որ Հանրապետութեան գոյութիւնն ու ներկայութիւնը այդ պայքարին նեցուկ կը հանդիսանան եւ վերջին տարիներուն յաջողութիւններուն հաւանական գրաւականներէն մէկը կը ներկայացնեն։

Այստեղ պէտք է աւելցնել, որ ճանաչումներու բազմացումը զուգադիպած է Լատին Ամերիկայի մէջ վերջին քառորդ դարուն ծաւալած ժողովրդավարացումի հոսանքէն։

Տարածաշրջանի հայաշատ երկիրները 1980ական թուականներուն նախորդ երկու տասնամեակներուն զինուորական բռնատիրութիւններու շրջանը սկսան իրենց ետին ձգել։ Հոն նկատուող այս յաջողութիւնները հետեւանք են ժողովրդավարական համակարգերու վերարժեւորումին – թէեւ վերջին շրջանին՝ ժողովրդապաշտ (populist) եւ ամբոխավարական միտումներով վտանգուած – եւ մարդկային իրաւանց բռնաբարումներու սեփական պատմութեան հաշուառումին եւ անոր հանդէպ գիտակցութեան նոր մակարդակի մը նուաճումին։

Նիւ Ճըրզի

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՄԻՏՔԻ ՀԱՒԱՍԱՐԱԿՈՂՄ ԵՌԱՆԿԻՒՆԸ

ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆ

Ա. ԴԻՏԵԼ ՏՈՒԵԱԼՆԵՐԸ

Տարեդարձներ, տարելիցներ, ամեակներ յաճախ առիթ են ամբոխավարական ճառով սրահ յուզելու։ Զանգուածը դիւրաւ կը տպաւորուի կլոր թուականներով. տասնամեակ, յիսնամեակ, հարիւրամեակ ... ամեակներ։ Յոբելեան եւ չքանչան սիրելու պէս։ Ընդունուած իրողութիւն է որ անհատները երբ կը գումարուին եւ կը դառնան ամբոխ, անոնց մտային միջին տարիքը կը նուազի, եւ կարելի կ՚ըլլայ հնչեղ բառերով կամ կարգախօսներով զանոնք յուզել, որոնք յաճախ, եւ ընդհանրապէս, պատճառ կ՚ըլլան հաւկուրութեան, քիթին ծայրէն անդին չտեսնելու անկարութեան։

Այսպէս, Հայաստանի մէջ քրիստոնէութեան պետական կրօնք հռչակման 1700ամեակը, կամ Գրերու Գիւտի 1600ամեակը, մեր կեանքին մէջ յառաջդիմութեան ազդակ հանդիսացա՞ն, որակական տարբերութիւն մուծեցի՞ն։ Բայց աղմկեցինք։ Եթէ մէկդի դնենք տօնախմբութիւնները, սնափառական հրավառութիւնները, 1700ամեակը մեկնակէտ եղա՞ւ քրիստոնէական արժէքներու ծաւալման եւ հայկական ընկերութիւնը ապականող աղանդներու դէմ յաջողութեան յանգած պայքարի, առնուազն մեկնակէտի։ Նոյնպէս, 1600ամեակը համարուեցա՞ւ առիթ հայերէնի վերականգնումի, ուղղագրական անհեթեթութենէ եւ աղճատումէ – բառամթերքային եւ շարահիւսական – ազատագրելու հայերէնը, քիչ մը աւելի զարգացա՞ւ հայախօսութիւնը եւ հայագրութիւնը։ Պատասխանը դիւրին է. կը բաւէ դիտել մեր շրջապատը, օտար բառերու ներխուժումը եւ օրնիրուն լատինատառ հայերէնի գործածութիւնը ակնբախ են։ Հայերէն գիրքերու եւ թերթերու տպաքանակները վառ օրինակներ են, բայց կարծէք ամօթխածութեամբ չեն խօսիր։ Ի՞նչ ըրինք տօնախմբութիւններու յաջորդ օրը։ Ոչ քննադատութիւն, ոչ ստորագնահատում եւ ոչ ալ չարախօսութիւն թող համարուի եթէ ըսենք որ այդ շողշողուն թուականները մնացին ցուցադրականի եւ ցուցամոլիկութեան հարթակի վրայ։

Հ.Յ.Դաշնակցութեան հիմնադրութեան 117ամեակի առիթով, ինչպէս վերեւ յիշուած ամեակներու, պահ մը ուզեցի դիտել եւ ըմբռնել մեր ազգի կացութիւնը, զայն բացատրող եւ անոր ուղղութիւն տուող միտքերը, արժէքները, հեռանկարները։ Մտածումներու մեկնակէտ կ՚ընդունիմ Հ.Յ.Դաշնակցութիւնը, քանի որ ան, անցնող աւելի քան մէկ դարու վերիվայրումներու ընթացքին, եղած է կրողը հիմնական առաջադրանքներու եւ անոնց իրականացման ճամբուն վրայ գլխաւոր ուժերէն մին։ Ըսուած է որ դժուար ճակատագրով ժողովուրդ ենք, այդ կրկնել պատճառ չէ հիմնահարցեր սեւեռելէ խուսափումի։ Անմիջականը եթէ լուսանցքի վրայ դնէ հիմնահարցերը, գոյատեւման եւ իրաւունքի պայքարը կը կորսնցնենք, նաեւ՝ նոյն այդ անմիջական համարուածները։ Հայաստանի հանրապետութիւն, ըՍփիւռք, կուսակցութիւններ եւ միաւորականութիւն, եթէ չառաջնորդուին հաւասարակողմ եռանկիւն կազմող հայ քաղաքական միտքի հրամայականներով, ազգովին կը մտնենք փակուղի եւ անկէ դուրս կու գանք հաշմուած։ Եռանկիւնը կը քանդուի, կ՚ըլլայ սկիզբ այլ գոյութեան մը, որուն դիմագիծը կ՚որոշումի նոր պարտադրանքներու եւ յանձնառութիւններու ճնշման տակ, որոնք կրնան նաեւ չարնչուել պատմութեան բովէն անցած ազգին։ Հարկ է խօսիլ հաւասարակողմ եռանկիւնի մասին, որպէսզի ամբողջութեան տեսիլքը մնայ եւ ազգը տեւէ հարազատութեան ուղիղ գծին վրայ, ընդդէմ լքումներու, տեղայնութիւններու եւ ամէն կարգի ուրացումներու։ Որպէսզի յառաջանան նաեւ ազգային բազմակողմ ժառանգութեան ենթահողի վրայ հարազատ ղեկավարութիւն եւ գաղափարախօսութիւն։

Ինչպէ՞ս կը ներկայանայ այդ հաւասարակողմ եռանկիւնը, որուն անկիւններէն մին եթէ կորսուի, եթէ կորսնցնենք, եռանկիւնը կը քանդուի, այսինքն՝ պատմութիւնը իր վճիռը կ՚արձակէ, կը դադրինք գոյութիւն ունենալէ՝ տեւելով հանդերձ որպէս անհատ, ինչպէս կ՚ըսուի ծագումով Հայ, մեզմէ դուրս նոր էջ կը բացուի, որուն մէջ երեքհազարամեակի ընթացքին կազմըւած եւ տեւած մեծը կ՚անհետանայ։

Որո՞նք են գագաթները այդ եռանկիւնին.

ա. Հայաստանի ներկայ Հանրապետութիւնը.

բ. Հայաստանը՝ որ բռնագրաւուած է, զոր կոչած ենք եւ կը կոչենք Արեւմտահայաստան.

գ. Հայրենահանուած եւ հատուած ազգի աւելի քան կէս Սփիւռքը։

Ինչ որ ալ պատահի, այն պահուն երբ կը դադրինք եռանկիւնը դիտելէ որպէս ամբողջութիւն, մեր ուշադրութեան դաշտէն կը հեռացընենք բաղադրամասերէն մէկը կամ միւսը, Հայոց ազգային քաղաքականութիւն չենք վարեր, կը խրինք չահախնդրութիւններու, տեղայնութիւններու, չարաշահումներու, փառասիրութիւններու եւ այլ ամէն կարգի բացասականութիւններու մէջ։ Անոնց դէմ պայքարը, ապագայի տեսանկիւնէ, ունի ռազմավարական նշանակութիւն, որ այս անգամ չուղղուիր արտաքին ուժերու դէմ, այլ՝ ներքին, մեզի դէմ։

Այս մէկութեան ձգտող տեսակա բաժանումը մտքի մարզանք կ՚ըլլայ կամ կը յանգի կրպակային ըմբռնումներու եւ գործնապաշտական համարուած տեսակ մը քաղաքականութեան, եթէ լայն հասկացողութեամբ մշակոյթը,– որուն գլխաւոր կրողը լեզուն է –, լքեք չտայ բաղադրամասերուն, հետեւաբար նաեւ՝ նախաձեռնութիւններուն։

Այս չի նշանակեր որ արուեստականօրէն քարացած մէկութիւն ու–

նին խնդիրները, տարբերութիւնները չտեսնել եւ ըստ այնմ չգործել գաղափարախօսական - քաղաքական ձախաւերութիւն է: Այս ըմբռնումով հարկ է ջոկել եւ լուծում փնտռել մեր ժողովուրդին առջեւ ծառացող ոչ–մասնակի եւ մանաւանդ ոչ–տեղական–տեղայնական համազգային հարցերուն, ներկայի եւ գալիքի:

Բ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի հանրապետութիւնը հաւասարակողմ եռանկիւնի մէկ գագաթն է: Հարկ է տեւականօրէն շեշտել, առաջքը առնելու համար ամէն կարգի շփոթներու, որ Հայաստանի Հանրապետութիւնը մէկ մասնիկն է Հայաստանի, եւ լեզուական դիւրութեան համար երբ Հայաստանի Հանրապետութեան համար կ'ըսենք Հայաստան, գաղափարական–քաղաքական շփոթ կը ստեղծենք: Ընդհանրացած շփոթ մը: Թէեւ, զգացական պատճառով, այս ճշդումը ընել եւ շեշտել, հայրենասիրական նկատուող զգայնութիւններու դէմ կ'երթայ, բայց ան կարեւոր է, ազգային համապարփակ միտք բանաձեւելու եւ անոր հետեւելու համար: Երբ գաղափարները ճիշդ չեն սահմանուիր, անոնց հետեւող քաղաքականութիւնը վաղ թէ ուշ հակասութիւններու ծնունդ կու տայ:

Այս ճշդումէն ետք, խօսիլ Հայաստանի Հանրապետութեան ապահովութեան, զարգացման, անոր ժողովուրդի բարօրութեան մասին, բնական եւ կարեւոր է: Անոր հարցերը, ի հարկէ, համահայկական մըտահոգութիւն են, բայց ազգի միակ հարցերը չեն: Զգացականութեան եւ ամբոխավարական կարգախօսներու դէմ երթալով այս ճշդումը պէտք է ընել, նոյնինքն Հայաստանի հանրապետութեան զարգացման եւ ամրացման համար, որպէսզի ան չզրկուի իրեն թիկունք հանդիսանալու կարողականութիւն ունեցող ազգի աւելի քան կէս Սփիւռքէն եւ միջազգային յարաբերութիւններու մակարդակին՝ իր բռնագրաւուած իրաւունքներու ձեռքբերումէն: Քաղաքական մտքի պարզացումը,– բարեխղճութիւնը եւ զգացական հայրենասիրութիւնը –, խանգարած են իրատեսութիւնը, ապագայի տեսիլքը, նախատեսութիւններով գործելու իմաստութիւնը: Հետեւանք. ազգի աւելի քան կէս Սփիւռքի տոկալու եւ տեւելու աշխատանքները յաճախ անելի մէջ են: Թուենք. փակուող եւ տնտեսական շատ մեծ դժուարութիւններու մատնուած դպրոցներ, թերթեր...:

Վերանկախացած Հանրապետութեան անցնող տասնըհինգ տարիներու ընթացքին կարգ մը ղեկավարներ վարեցին ապազգային եւ խարխափումի քաղաքականութիւն, որ փոխանակ ամրացնելու ներազգային ճակատը, զայն առաջնորդեց պառակտումներու, եւ ներսի ու դուրսի ժողովուրդը՝ յուսալքումներու:

Անդրադառնանք քանի մը հիմնահարցերու, որոնց մասին չենք խօսիր, չի խօսուիր նաեւ նախագահական ընտրապայքարի ընթացքին, որպէսզի մարդիկ գիտնան թէ ո՞ւր պիտի տանին ազգի նաւը եւ ի՞նչ ընելու համար: Եթէ չխօսուի հիմնահարցերու մասին, ղեկավարութիւնը ի՞նչ յանձնառութիւն պիտի ըստանձնէ:

ա. Ցարդ Հայաստանի իշխանութիւնները, Հայոց ազգային դատի գծով, յստակ եւ ապագայատես վերաբերում չունեցան: Վերանկախացման առաջին շրջանին, Ցեղասպանութեան հարցը համարեցին «պատմաբաններու գործ»: Նման եզրակացութենէ առաջ իրենք պարտաւոր էին, եւ այսօր պարտաւոր ենք ուղղել հետեւեալ պարզ հարցումը, զոր միշտ պէտք է կրկնել. «Ինչո՞ւ Ցեղասպանութիւն գործըւեցաւ»: Ցեղասպանութեան հարցէն չա՛նջատուիր աւելի հիմնականը. հայրենահանումը: Ազգի գոյատեւման տեսանկիւնէ՝ աւելի վատթար: Ցեղասպանութիւն եւ հայրենահանում գործուեցան հողի համար, եւ հողը՝ ազգի մը քաղաքականութեան առանցքին կը գտնուի: Ցեղասպանութեան ճանաչումը բարեխրական–մարդասիրական վերաբերում է, բարոյական մխիթարութիւն: Լաւ է որ Երեւանը Ցեղասպանութեան հարցը նկատի ունի իր արտաքին քաղաքականութեան մէջ: Բայց սահմանափակումը ազգի լինելութեան ճանապարհները կը խցէ: Այս որձեւէգ կեցուածքները առաջնորդեցին Հայաստանի հանրապետութեան անցեալի գլխաւոր դէմքերէն մին ըսելու որ Հայը աւելի կը սիրէ իր պատմական հայրենիքը քան ներկայ հայրենիքը: Զըսաւ եւ չենք ըսեր. Միթէ պատմական կոչուած հայրենիքը դադրա՞ծ է հայրենիք ըլլալէ: Դար մը առաջ ծաւալած հայ ազատագրական շարժումը, երբ կ'ըսէր «Դէպի Երկիր», կը հասկնար օսմանցիի լուծին տակ գտնուող Արեւմտահայաստանը եւ անոր ժողովուրդը: Ինչպէս պահպանողականները կ'ըսէին, եւ դեռ ըսողներ կան, եթէ այդ ազատագրական շարժումը տեղի չունենար, ոչ ցեղասպանութիւն տեղի կ'ունենար եւ ոչ հայրենահանում, Հայերը մնացած կ'ըլլային իրենց հողերուն վրայ, լաւ օրերու յոյսով: Ուստի, ոչ թէ ցեղասպանութիւնը միայն մաս պիտի կազմէր Հայաստանի հանրապետութեան արտաքին քաղաքականութեան, այլ նաեւ՝ բռնագրաւուած Հայաստանը:

բ. Հայաստանի հանրապետութիւնը ցարդ հաշուեկշիռը չըրաւ վերանկախացման շրջանին եւ մինչեւ այսօր տեւող ազգային հարըստութեան կողոպուտին: Անկախ եւ անաչառ քննիչ մարմիններ չստեղծուեցան: Երկրի վերականգնումին մասին ճառերը կեղծիք են, եթէ այդ կողոպուտի խնդիրները արմատական քննութեան չենթարկուին, պարկեշտ քննիչներու կողմէ, որոնք իրաւունք ունենան իրենց աշխատանքը անարգել կատարելու: Այսպէս, ո՞վ, ինչպէ՞ս եւ ի՞նչ բանի տէր դարձած է, պետական ինչքի, այսինքն՝ ազգային հարստութեան իւրացումով, ինչպէ՞ս դիզուած են հարստութիւնները, զորս խորհրդային բանուորի վիճակէն ազատական երկրի քաղաքացի դարձածներ ձեռք բերին:

գ. Հանրապետութեան իշխանութիւնները չդիմեցին դատական – իրաւական նախաձեռնութիւններու՝ ամէն կարգի խարդախութիւններու հարցով, տնտեսական եւ քաղաքական: Այսպէս, Լեւոն Տէր Պետրոսեանի երկրորդ ընտրութեան բացորոշ կեղծիքը, իր զինակիցներու իսկ խոստովանութեամբ, որ եթէ Վազգէն Մանուկեան ձայներու հարիւր տոկոսն ալ առնէր, թոյլ պիտի չտային որ նախագահ դառնար, կամ յետ խորհրդակցութեան, Լեւոն Տէր Պետրոսեան չէ ուզած երկրորդ հերթի ընտրութեան կազմակերպումը, ծանրակշիռ յանցանքներ էին եւ դատարան չներկայացուեցան: Դեռ այսօր, դատական անկախ եւ անաչառ մարմին մը պէտք է քննէ հարցերը, ճշդէ պատասխանատուութիւնները, որպէսզի ազգը պատմութեան ներկայանայ բաց ճակատով: Լռութիւնը մեղսակցութիւն է:

դ. Խորհրդային շրջանի ապազգային եւ ազգավնաս գործունէութիւնը հարկ եղած ձեւով չքննուեցաւ եւ դերակատարներուն դէմ վերաբերում չճշդուեցաւ: Ժողովուրդին եւ մտաւորականութեան դէմ հալածանքներու հաշուեկշիռը չեղաւ, պատասխանատուները չճըշդուեցան: Քանի մը գիրքեր լոյս տեսան, ցոյց տալով խաղքութիւնները, օրինակ, Ակսել Բակունցի թղթածրարը, բայց ո՞վ կը խօսի անհետ կորսուած հազարաւոր անանուններու մասին: Ժամանակն է որ Անվտանգութեան Կոմիտէի թղթածրարները բացուին, այլապէս դեռ քանի մը սերունդ մարդիկ պիտի ապրին կասկածի եւ անարդարութեան թունաւոր մթնոլորտի մէջ, շարունակելով անպատժելիութիւնը:

ե. Վերականգնումը սոսկ տնտեսական չէ, ան է նաեւ մշակութային, ազգային ժառանգութեան պաշտպանութիւնը: Կ'ակնարկեմ հայերէնի. ուղղագրութիւն եւ բառամթերք: Հայ ժողովուրդը միակն է աշխարհի մէջ որ նոյն լեզուն խօսելով հանդերձ ունի երկու ուղղագրութիւն: Բաւարար չափով չենք ըսեր թէ ինչո՞ւ փոխեցին այդ ուղղագրութիւնը, ինչ որ ըրին խորհրդային հանրապետութիւններու մէջ, ո՞ւր կ'ուզէին հասնիլ: Ինչո՞ւ չըսուիր որ նպատակ էր... լատինատառ հայերէնը... Յետխորհրդային իշխանութեան պակսեցաւ ուժը՝ կատարուած չարակարգումը սրբագրելու: Ինչպէս ցեղասպանութեան ճանաչման հարցով կ'ըսեն թէ ան պատմաբաններու գործ է, ուղղագրութեան պարագային ալ կը դիմուի նմանօրինակ խուսանաւումի, ըսելով որ ան լեզուաբաններու գործ է, մինչդեռ ոչ ոքի համար գաղտնիք է որ ան քաղաքական որոշում էր: Այսօր ալ, ազգային գաղափարախօսութենէ ներշնչուելով պարտք է վերականգնել հարազատութիւնը: Սկզբունքի որդեգրումէն ետք, լեզուաբաններ, մանկավարժներ, գրողներ, կը նստին եւ կ'որոշեն գործադրութեան եղանակ եւ հանգրուան: Հարազատութեան վերադարձին հարկ է ընկերացնել նաեւ լեզուի զտումը, զայն ձերբազատելով խաթարումներէ: Այսինքն, ինքնութիւն կերտելու համար լեզուի ձեւազեղծումը դարմանել օտար բառերու վայրագ ներխուժման փոխարէն:

Համապարփակ եղանակով վերականգնած Հայաստանի Հանրապետութիւնը գրաւական է հարազատ լինելութեան, զոր պէտք չէ շփոթել դիրքապաշտութեան եւ նիւթապաշտութեան հետ:

Յ. Պ.

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԵՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԱՆԴՐԾՈՎԵԱՆ ՓԱՌՔ

Այվազովսկին չէր համբերում. ուզում էր ժամ առաջ բարձրանալ Անացափրիի վրայ եւ այնտեղից դիտել ծովը: Իսկ Շտերնբերգը ուզում էր նրան պահել ներքեւում, լինել Երկնագոյն կռոթում (միջակայքի մեծ առագաստը) եւ ուսումնասիրել այն:

– Ոչ, ոչ, լսիր թէ ինչ եմ ասում, – չէր համաձայնում Շտերնբերգը, – Նէապոլում ես ծանօթացայ Անճելոյի քեռորդի Ֆերրարոյի հետ, նոյն այն երիտասարդի, որը 1822ին բացայայտեց Երկնագոյն կռոթը: Քեռորդին խոստացաւ քեռուն համոզել, որպէսզի մեզ ցոյց տայ կռոթի մէջ գտնուող այն գետնուղին, որը տանում է դէպի կայսր Թիպերիոսի առանձնատունը: Պատմում են, որ այդ գետնուղու միջով Թիպերիոսը իջել է Երկնագոյն կռոթ:

Բայց Այվազովսկին մնաց անդրդուելի, նա այդպէս էլ չհամոզուեց մնալ ներքեւում:

Բաժանուելով Շտերնբերգից, որը գընաց Ֆերրարոների տոհմից սերող իր նոր ընկերոջը գտնելու, Այվազովսկին աւանակով մի ուղեկցորդ վարձեց եւ սկսեց բարձրանալ որճների եւ մրտենու թփերի միջով ոլորուող կածանն ի վեր:

Ճանապարհին ամէնուրեք հանդիպում էին երբեմնի մարմարէ սիւների եւ սալիկների կտորներ, որոնցից երեւում էր, որ լիովին լքուած ու ամայի վայր էր սա: Քիչ այն կողմ երեւաց մի գիւղ՝ փոքրիկ եկեղեցով:

Շուտով գիւղը մնաց ներքեւում, իսկ առջեւում իր մռայլ ուրուանկարով վեր էր խոյանում Սոլարօ լեռը: Այվազովսկին կանգնել էր նրա ստորոտին եւ նայում էր վեր, որտեղ ժայռերը մեղեսիկեայ երանգներով ձուլւում էին իրար:

– Դէպի լեռն է տանում հին–հին մի սանդուղք, եօթ հարիւր եօթանասունեօթ աստիճանով, ուղղակի ժայռի մէջ փորուած: Ժայռերի ծերպերում, թռչնաբների նման ծուարած են լեռնաբնակների հիւղակները, – պատմեց նրան պատանի ուղեկիցը, – բայց մինչեւ այժմ դեռ ոչ մի անտառաբնակ չի բարձրացել նրա գագաթը: Յետ դառնանք, սինիոր:

Այվազովսկին վճարեց ուղեկցին եւ նրան կարգադրեց ներքեւ իջնել:

– Հապա դո՞ւք, սինիոր:

– Ես բարձրանալու եմ:

– Օ, իմ բարի սինիոր, – սարսափեց պատանին, – մի՛ արէք այդ բանը: Լեռներում դարձուորներ են ապրում, որոնք քրիստոնեաներ են ուտում: Ասենք՝ իրենք լեռնցիներն էլ պակաս վտանգաւոր մարդիկ չեն:

Այվազովսկին ջանաց հանգստացնել պատանուն, նա ցոյց տուեց իր ոսկէ շըղթանշանը եւ պարզամիտ պատանեակին հաւաստիացրեց, որ պապի այդ նուէրը նրան պահպանում է թէ՛ դարձուորներից, թէ՛ վատ մարդկանցից:

...Արեւն արդէն թեքւում էր դէպի մայրամուտ, երբ Այվազովսկին յաղթահարեց աստիճանները, որ ժայռի մէջ փորուած էին մօտաւորապէս երկու հազար տարի առաջ, կայսր Թիպերիոսի կարգադրութեամբ:

Հիմա նա կանգնած է գահավէժ բարձունքի վրայ եւ նայում է ներքեւ, հայեացքի առջեւ փռուած Նէապոլեան ծովածոցին՝ շրջապատուած Իսկիով, Փրոչիտայով, Փոզիլլիփոյով, նայում է Սորենթոյին՝ Սանթ–Անճելօ լերան տակ թաքնուած: Ահա երեւում է նաեւ Նէապոլը եւ Վեզուվի վարդագոյն ծուխը, իսկ աւելի հեռւում, գրեթէ հորիզոնի գծի վրայ, Ապեննինեան լեռների ձիւնապատ գագաթներն են:

Այվազովսկին բացում է ալբոմն ու թաղւում աշխատանքի մէջ: Նա շտապում է, որովհետեւ արեւը շուտով սուզուելու է ծովը եւ նրա հայեացքի առջեւից չքանալու է այս դեղատեսիլ ընդարձակութիւնը:

Բայց յանկարծ ահեղ մի ձայն խախտում է չուրջը թեւածող լռութիւնը:

– Ո՞վ էք դուք, ինչպէ՞ս էք այստեղ յայտնուել:

Այվազովսկին բարձրացնում է գլուխը: Վերեւից թեք ժայռին կպած փոքրիկ կիսաքանդ մատուռից դուրս է գալիս բարձրահասակ, ձիգ մի երիտասարդ եւ լեռնցու ճարպկութեամբ իջնում է դէպի իրեն: Նրա խիստ դէմքը ոչ մի լաւ բան չի խոստանում: Մօտենալով Այվազովսկուն՝ նա է՛լ աւելի չար ու սպառնական կրկնում է իր հարցը: Բայց յանկարծ անծանօթը կարկամում է նրա առաջ.

– Ոհ, այդ դո՞ւք էք, սինիոր Այվազովսկի:

(Շար. 142)

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

le section «Sévan» de Vienne présente

LE SPECTACLE DE NOEL

de son école hebdomadaire

le dimanche 20 janvier à 15h30 précises
au théatre de Vienne

Chants, danses — poésies, sketchs Théatre sous la direction de Nareg DOURIAN en collaboration avec la Maison de la Culture Arménienne de Vienne.

Comme chaque année, le Père Noël sera au rendez-vous pour distribuer cadeaux et friandises aux enfants.

Venez nombreux les encourager . . .

□

ՏԷՍԻՆ

Սիրելի՛ աղջիկներ եւ տղաներ,

Կապոյտ Խաչի եւ Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տան հրաւէրով, Կաղանդ Պապան ձեզի պիտի այցելէ Կիրակի, Յունուար 13, *ժամը 15ին, Տէսինի քաղաքապետարանի հանդիսասրահը, բոլորիդ շնորհելու համար ուրախ եւ աշխոյժ պահ մը՝ միասին պարելով եւ խաղալով, բայց... մէկ պայմանով... պէտք է մասնակցիք ծպտուած՝ ձեր սիրած հերոսին հագուստներով:*

Կաղանդ Պապային նուէրներէն զատ, ձեզի կը սպասեն նաեւ համեղ կարկանդակներ ու զովացուցիչներ:

Մուտքը ազատ է:

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14 rue Saint-Bazile — 13001 Marseille
☎ 04 91 50 15 09
www.majc13.org
Métro Réformés - Parking Gambetta

LOTO

Dimanche 13 janvier à 15 heures

— Voyage en Arménie —
— Appareil photo numérique —
— Electro-ménager —
— Livres - C.D. - D.V.D. —
— Lecteur D.V.D. - MP3 —
— Paniers garnis —
—Et de nombreux lots magnifiques—

Ambiance cordiale et chaleureuse

15 euros les 3 cartons

OFFRE D'EMPLOI

La Maison Arménienne de la Jeunesse et de la Culture de Marseille

recherche
POUR UN POSTE D'ACCUEIL

une personne —homme ou femme— âgée de 50 ans ou plus RMI-ste, si possible bilingue français-arménien. Contrat de 2 à 5 ans dans le secteur des emplois accompagnés, 26h par semaine. Adresser candidature écrite à la :

M A J C

12-14, rue Saint-Bazile — 13001 Marseille

Renseignements au : **04.91.66.45.33**
04.91.66.43.05
04.91.50.15.09

CABINET TERZIYAN

Toutes Assurances Toutes Compagnies

MEILLEURS PRIX — MEILLEURES CONDITIONS
AUTO — MULTIRISQUES HABITATION ET COMMERCE
MALADIE — PREVOYANCE RETRAITE VIE CAPITALISATION

13, rue Lamartine, 75009 PARIS
Tél.: 01. 42. 82. 01. 41 +

Ապահովագրական Ձեր հարցերուն համար
մի՛ վարանիք դիմելու մեզի

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENT POUR LE SEJOUR DE SKI A BELLEFONTAINE

du 23 février au 1er mars 2008

- Directeurs diplômés BAFD ou ayant une équivalence
- Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires
(bon niveau de ski nécessaire)

Candidatures à adresser à : CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax au 01 53 34 12 13

□

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
organise comme chaque année

UN SÉJOUR D'HIVER AU SKI

Pour les enfants nés entre le 1er janvier 1994 et le 31 décembre 1999

Dans son centre de vacances de Bellefontaine, dans le Jura
du samedi 23 février au samedi 1er mars

Renseignements et inscriptions jusqu'au 20 janvier

par téléphone au 01 53 34 18 18, par mail : cbaf@wanadoo.fr
par fax : 01 53 34 12 13

VOYAGE EN ARMENIE ET AU KARABAGH

(VOYAGE OECUMENIQUE, CULTUREL, HUMANITAIRE)

Du 28 avril au 5 mai : Voyage tous âges en Arménie — prix: 1.300 euros

(avec l'option extension au Karabagh, retour le 9 mai, et supplément de 200 euros)

(Accompagnateur : Pasteur **Samuel SAHAGIAN**).

organisé par Solidarité Protestante France-Arménie (SPFA)

Pour s'inscrire, envoyer acompte de 200 euros à :
SPFA — 1 rue Cabanis, 75014 Paris
(Tél.: 01. 47. 35. 30. 23 ou 06. 83. 09. 08. 19)

(Programme détaillé sur demande)

---

l'Association MACHTOTZ pour la défense de la langue arménienne

organise

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

NOUVELLE SESSION : 16 février — 28 juin 2008

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.
Les élèves francophones seront capables de parler, lire et écrire l'arménien.

L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian avec sa METHODE AUDIOVISUELLE

Stage de 50 heures, le samedi matin de 9h à 12h, à Paris.
(Absentéisme exclu)

2) Les cours de 2e, de 3e et de 4e niveaux continuent, le samedi entre 12h et 15h, à Paris.

Les nouveaux élèves sont acceptés après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES

Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio : 97 euros (frais d'expédition inclus)

Pour tous ces cours et le manuel ,
RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS: 01 47 50 97 51

ACTIVITES DU CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP DE MARSEILLE POUR LE MOIS DE JANVIER

Directeur Kh. YILMAZIAN

L'Association pour la Création Audiovisuelle d'Artistes d'Origine Arménienne et les Films du Soleil présentent

le 17 janvier à 20 heures 30

au Centre Culturel Sahak-Mesrop
339 avenue du Prado — 13008 Marseille

« NOUS LES AUTRES »

un film d'Edouard **SARXIAN**

Après le **«Marseille des Arméniens»** présenté en 2002, ce nouveau film est un regard sur la population française d'origine arménienne de Marseille.

Le film est un constat auprès des 2ème et 3ème générations de leur état identitaire et après leur intégration dans le pays d'accueil de leurs parents.

Entrée libre

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 12-13
SAMEDI-DIMANCHE
12-13 JANVIER
2008

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ _ ԹԻՒ 21.871 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 83e ANNEE — N° 21.871

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖԱՐՔ–ը (Գոլոմպիայի յեղափոխական ուժեր) Յունուար 10ին ազատ արձակեց երկու պատանդ՝ Գլարա Ռոխաս եւ Գոնսուէլօ Կոնսալէս։ Առաջինը գործակիցն էր Ինկրիտ Պէթանքուրի, երկրորդն ալ խորհրդարանական մըն է, որ նաեւ հիւանդ է։ Այս մասնակի յաջողութեան ռահվիրան է Վենեզուելայի նախագահը՝ Շավէզ, որ անմիջապէս ողջոյնի իր խօսքը բռած է նախքան պատանդներու Գարագաս ժամանելը։ Այս արարքը փոքր յոյսերու առիթ է միւս պատանդներուն համար, բայց ՖԱՐՔ–ի եւ կառավարութեան պահանջները հաշտ չեն։ ՖԱՐՔ–ը կ'ուզէ որ կառավարական ուժերը հեռանան երկու թաղամասերէ, բանակցութեան դիմելու համար, կառավարութիւնն ալ թիզ մը հող չի զիջիր կեռիլլային, զոր կ'ուզէ հիմնովին բնաջնջել։ Մնաց որ մարդասիրական զգացումներ պէտք չէ փնտռել ՖԱՐՔ–ի մօտ, որ քաղաքական ոչ մէկ ծրագիր ունի (թէեւ սկիզբը մարքսիստ շարժում մըն էր) եւ կ'ապրի միայն թմրեցուցիչի շահատակութեամբ։ Գործողութիւնը «էմմանուէլ» մկրտուած էր այն երախային անունով որ ՖԱՐՔ–ի ձեռքն ալ չէր այլեւս, երբ ազատ արձակման խօսք եղած էր երկու շաբաթ առաջ։ Այս երախան ծնած էր պատանդ մօրմէն (Գլարա Ռոխաս) եւ կեռիլլերոսէ մը, բայց հազիւ ութ ամսու, մօրը ձեռքէն առնուած էր եւ որբանոց մը փոխադրուած, ուրկէ նոր ազատած է եւ ընտանիքին վերադարձուած։

ՍԱՐՔՈԶԻ, ՄԵՐՔԵԼ ԵՒ ԷՐՏՈՂԱՆ հաւանաբար ի մօտոյ հանդիպում մը ունենան Գերմանիա, ուսումնասիրելու համար Եւրոպական Միութեան եւ Թուրքիոյ յարաբերութիւններու ապագան։ Էլիզէ հաստատած է լուրը առանց թուական մը ճշդելու։

ՊՈՒՇ մինչեւ մէկ տարի պաղեստինեան պետութիւն մը խոստացած է Պաղեստինցիներուն, այլ խօսքով կ'ուզէ որ այդ հարցը կարգադրուի Սպիտակ Տունէն իր հեռանալէն առաջ։ Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին վստահութիւն յայտնած է որ Իսրայէլացիք եւ Պաղեստինցիք պիտի կարենան լուծել իրենց տարակարծութիւնները եւ համաձայնութեան գալ։ Բայց, Պաղեստինցիներու մօտ շատ հաւատք ընծայող չկայ. իրենց համար գրաւում մը կայ։ Նուաստացած ալ կը զգան, քանի Պուշ մերժած է խոնարհիլ Ե. Արաֆաթի շիրիմին առջեւ։

ՔՈՍՈՎՈՅԻ նախագահը եւ վարչապետը յանուն «գերագոյն շահու» որ Քոսովոյի անկախութիւնն է, միացած են հակառակ իրենց խոր տարակարծութեանց։ Առաջինը խաղաղապաշտ պայքարի կողմնակից մըն է, երկրորդը խաղաղապաշտ դիմադրութենէն յուսախաբ սերունդի մը պարագլուխը։ Այս վերջինը յայտարարած է խորհրդարանականներուն.—«Նպատակն է Քոսովօն անկախ պետութեան մը վերածել այս տարուան սկիզբը։ Այդ երազը եւ իրաւունքը, ի մօտոյ իրականութիւն պիտի դառնան։ Քոսովօն անկախ պիտի ըլլայ»։ Քոսովոյի երկու միլիոն բնակիչներուն 90%ը Ալպանացիներէ կը բաղկանայ։ Անկախութեան կողմնակից են Միացեալ-Նահանգներ եւ Եւրոպական Միութեան մեծամասնութիւնը, բայց կ'ուզեն որ Քոսովօ համբերէ, գոնէ մինչեւ Յունուար 20 եւ Փետրուար 3, երբ տեղի կ'ունենան Սերպիոյ նախագահական ընտրութիւնները։

ԼԱՀՈՐԻ մէջ (Փաքիստան) անձնասպանական ոճրափորձ մը գործուած է, Հինգշաբթի, Յունուար 10ին, ոստիկաններու համախմբումի մը առջեւ։ Քամիքաղը հեծանիւով անցած առենը կրած ռումբը պայթեցուցած է։ 22 մեռեալ կար։

«ՄՈՆՏ»ի Հսկողութեան խորհուրդի նախագահը ժողովի հրաւէր մը ըրած է Յունուար 25ի համար, որպէսզի բաժնետէրեր կարենան խորհրդակցիլ Էրիք Ֆոթորինոյի թեկնածութեան մասին՝ ղեկավարութեան նախագահի աթոռին։ Հրաժարողներէն ալ խնդրած է որ մինչեւ այդ թուականը յետաձգեն իրենց հրաժարականը։ Միւս կողմէ, սպանական Փրիսա խումբը, ինչպէս Լակառտէր, կը նախատեսեն աւելցնել իրենց մասնակցութիւնը դրամագլուխին։ Ցարդ 15% եւ 17% են իրենց բաժինները։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ազգային ժողովը, գրեթէ բոլորովին պարապ, Յունուար 9էն 10ի գիշերը քուէարկած է օրինագիծը, որ կը վերաբերէր «ապահովութեան արգելափակման»։ Այս օրինագիծը կը վերաբերի կրկնուող յանցագործութիւններուն, այլ խօսքով Ռաշիտա Տաթիի ներկայացուցած օրինագիծը կը նախատեսէ որ սեռային յանցագործութիւն գործող անձը իր պատիժը կրելէ ետք ազատ չձգուի, այլ հիւանդանոց-բանտի մը մէջ շարունակէ արգելափակուած մնալ։ Բաւական մեծ է թիւը անոնց որոնք կ'ընդդիմանան այս օրէնքին, գլուխն ըլլալով արդարութեան նախկին նախարար Ռոպէր Պատէնթէր։

ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ Հեռատեսիլի եւ ձայնասփիւռի ազգային խորհուրդը յայտարարած է որ 2008 Յունուար 1էն սկսեալ արգիլուած է օտար լեզուով հաղորդումներ սփռել։ Բոլոր ֆիլմերն ու յայտագիրները հարկ է թարգմանուած ըլլան ատրպէյճաներէնի։ Վճիռը հակազդեցութեան մղած է ռուսալեզու թերթերը, կայքէջերը որոնք պնդած են որ ռուսախօս կարեւոր զանգուած մը կ'ապրի երկրին մէջ, ուստի կարելի չէ նման արգելք կիրարկել։ Իսկ ազգայնական հաստուածները կը գանգատին որ անկախութեան հռչակումէն ի վեր 17 տարի անցած ըլլալով հանդերձ, տակաւին կը շարունակեն գործել ռուսալեզու թերթեր եւ կայքէջեր։ Օրինակ կը տրուի Վրաստանը ուր ռուսերէն ոչ մէկ հաղորդում կը կատարուի։

ԱՆԳԱՐԱՅԻ գլխաւոր դատախազութիւնը մերժած է ազատ արձակուելու Մ. Ա. Աղճայի դիմումը։ Ան մինչեւ 2010 Յունուար 18 պիտի չկարենայ ազատ արձակուիլ։

ՇԱԲԱԹԱՎԵՐՋԻՆ երեք հատորներ լոյս տեսած են Սեսիլիայի մասին, այսինքն Սարքոզիի նախկին կնոջ, որոնցմէ մէկը պատճառ եղած է որ ան դատի դիմէ եւ պահանջէ որ գիրքը հրապարակէն վերնայ։ Այս հատորն է՝ «Սեսիլիա» որ լոյս տեսած է Ֆլամարիոնի մօտ։ Երեք հատորներն ալ վարկաբեկիչ կը թուին Սարքոզիի համար (կծծի եւ կնամոլ), քանի անոր կը վերաբերին, արձագանգելով մտերիմ խօսակցութիւններու։ Միւս երկու հատորներու խորագիրներն են՝ «Սեսիլիա, թաքնուած դիմագիծը

(Շար.ը Դ. էջ)

ՆԱԽԱԳԱՀ Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ ՓԱՐԻԶ ԺԱՄԱՆԱԾ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան երկօրեայ անձնական այցով մը Փարիզ ժամանած է Յունուար 10ին։ Ըստ հայաստանեան աղբիւրներու, այցը ակնաբուժական կեդրոնի մը մէջ քննութեան նպատակով էր։

ԱՄՆ

Ա. ՖՈՔՍՄԱՆ.

«ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵՆՔ ԴԷՄ ԳՈՐԾԵԼ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԲԱՆԱՁԵՒԻՆ»

Թուրքիոյ Հանրապետութեան նախագահը Ա. Կիւլ ԱՄՆ այցին ընթացքին Նիւ Եորքի մէջ հանդիպում ունեցած է հրեայ համայնքին ներկայացուցիչներուն հետ։ Այդ համայնքին «Ընդդէմ վարկաբեկումի լիկա»յին (ԱՏԼ) նախագահը Ա. Ֆոքսման որ ծանօթ դարձաւ Հայկական Ցեղասպանութեան ճանաչումին դէմ իր դիրքով, մասնակցած է հանդիպումին. ապա պատասխանած է լրագրողներու հարցումներուն։

Ըսած է թէ ԱՄՆ–ու հրեայ համայնքը կը շարունակէ զօրակցիլ Թուրքիոյ. յետոյ հաւաստած է որ «1915ի նիւթը դադրած է հարց մը ըլլալէ»։ Ըսած է թէ այդ նիւթը արդէն ոչ մէկ խնդիր յարուցած էր իրենց եւ Թուրքիոյ միջեւ, քանի որ յանգած էին փոխադարձ կատարեալ ըմբռնումի մը եւ իրենք կը շարունակեն դէմ գործել ճանաչման բանաձեւին։

Ֆոքսման աւելցուցած է թէ տեղին կը գտնեն պատմաբաններու միասնական յանձնախումբի մը կազմութիւնը, քննարկելու համար այդ նիւթը։ Իսկ երբ դիտել տրուած է որ ԱՄՆ–ու հայկական լոպիները շատ կողմնակից չեն թուիր այդ գաղափարին, ըսած է. «Ժամանակները փոխուած են. երբ մէկը որոշ տեսակէտի տէր է, ատիկա չի նշանակեր թէ այդ տեսակէտը անփոփոխ պէտք է մնայ»։

ԴԱՆԻԱ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՃԱՆԱՉՈՒՄԻ ՎԷՃ

Դանիոյ կառավարութեան մասնակից աջակողմեան ժողովրդական կուսակցութեան երեսփոխաններէն Մ. Մէսէրշմիտ խորհրդարանին ուղղուած գրաւոր հարցումով մը ուզած էր գիտնալ թէ իր երկիրը կը ճանչնա՞յ Հայկական Ցեղասպանութիւնը։ Արտաքին գործերու նախարար Փ. Ս. Մոէլլէր պատասխանած էր իրեն, ըսելով թէ հարցումին պատասխանը ժխտական էր, թէ կառավարութիւնը յարմար կը դատէր որ այդ հարցը ձգուի պատմաբաններու։ Այս պատասխանը պատճառ եղած է որ ընդդիմութիւնը խստիւ քննադատէ կառավարութեան բռնած ժխտողական դիրքը։

Հարցատէր երեսփոխանը պատասխանելով լրագրողներու, ըսած է թէ այն տպաւորութիւնը ունի որ Դանիա ճանաչումի քայլէն ետ կը կենայ, վախնալով Թուրքիոյ հակազդեցութենէն։ Թուրքիոյ ընթացքը ան ստորնութիւն որակած է, աւելցնելով որ Դանիոյ կառավարութիւնը մերժելով ճանաչումը, կը զօրակցի Թուրքիոյ որ կը խուսափի Գերմանիոյ օրինակով ստանձնելէ պատմական իր պատասխանատուութիւնը։

ԱՐԹԻՒՐ ՉԻԼԻՆԿԱՐՈՎ «ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՀԵՐՈՍ»

Նախագահ Վլ. Պուտին Ռուսաստանի հերոսի կոչում շնորհած է բեւեռային այն արշաւախումբին անդամներուն որոնք Օգոստոսին սուզուեցան Հիւսիսային բեւեռին ընդերքը, աշխարհի պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով։

«Արտակարգ պայմաններու մէջ ցուցաբերած արիութեան եւ հերոսութեան համար» այդ կոչումին արժանացած են Ռուսաստանի խորհրդարանի փոխ նախագահ Ա. Չիլինկարովի հետ Գիտութեան ակադեմիայի ովկէանոսագիտութեան հիմնարկի աշխատանոցի վարիչ Ա. Սագալեւիչ եւ նոյն հիմնարկի սուզանաւի ղեկավար Ե. Չեռնյաեւ։

ՊՈԼԻՍ

«ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔ» ՎԱԳՐՖԸ ՍԿՍԱԾ Է ԳՈՐԾԵԼ

Հ. Տինքի սպանութեան տարելիցին նախօրեակին գործել սկսած է իր անունով կազմակերպուած վագրֆը։ Անոր նշանաբան ընտրուած է «մարդն ու սէր»ը. գործունէութիւն կը տանի կրթական, միջընկերական յարաբերութիւններու եւ պատմութեան նիւթերուն շուրջ։ Նպատակն է ընկերութեան մէջ տնտեսական, ընկերային եւ մշակութային առողջ ու ապահով հաղորդակցութեան միջավայրի մը ստեղծումին ու ժողովրդավար քաղաքացիութեան գիտակցութեամբ, մշակութային զանազանութեան եւ տարբերութիւններու գաղափարը իւրացուցած անհատներու պատրաստութեան նպաստել։

Կազմակերպութեան, որուն կեդրոնը կը գտնուի Պոլիս, վարչական մարմնի ղեկավարն է նահատակ լրագրողին կինը՝ Ռաքէլ Տինք։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԱՐԵԱՆ ՇՏԵՄԱՐԱՆԻ ԲԱՑՈՒՄ

Երեւանի «Փրոֆ. Ելոյեան» արիւնաբանական եւ արեան ներարկումի կեդրոնին մէջ բացուած է տարածաշրջանի արիւնի արդիական միակ շտեմարանը։ Նոր կառոյցը օժտուած է ժամանակակից սարքաւորումներով եւ կը համապատասխանէ միջազգային չափանիշերու։

Բացումին ներկայ գտնուած են առողջապահութեան նախարարը, Ազգային ժողովի առողջապահութեան յանձնաժողովի նախագահը։

***

Մ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ ՄԱՀԱՑԱԾ

Յունուար 10ի առաւօտեան սրտի անբաւարարութեան պատճառով մահացած է «Ժողովրդավարական ուժի» կուսակցութեան նախագահ Մանուկ Գասպարեան։ Ծնած էր 1949ին, Ապարանի շրջանի Քասախ գիւղին մէջ։ 1976ին աւարտած էր Մոսկուայի ճարտարագիտական – շինարարական հիմնարկը, յետոյ 1989ին Բելգորոդի Սպառողական համագործակցութեան հիմնարկը։ Ազգային ժողովի երեսփոխան ընտրուած էր 1999ին եւ 2003ին։

***

3840 ԴԻՄՈՒՄ ԿԱՏԱՐՈՒԱԾ «ԱՔՍԱ»Յի ՀԱՏՈՒՑՈՒՄԻՆ ՀԱՄԱՐ

«ԱՔՍԱ» ապահովագրական ընկերութեան վճարելիք հատուցումէն բաժին ստանալու դիմումները պէտք է կատարուէին մինչեւ անցեալ Հոկտեմբեր 1ի օրը։ Սակայն նկատելով որ Հայաստանի մարզերու բնակիչները եղեկանալու դժուարութիւն ունեցած են, պայմանաժամը երկարաձգուած էր մինչեւ Յունուար 7։

Մինչեւ այս վերջին թուականը Երեւանէն եւ մարզերէն 3840 դիմումներ ուղղուած են։ Անոնց, յատկապէս մարզերէն դիմողներու աջակցելու համար Հայաստանի Արդարութեան նախարարութեան մէջ խորհրդականներու յանձնաժողով մը կազմուած է. անոր շնորհիւ դիմողները անվճար ունեցած են անհրաժեշտ տեղեկութիւնները, իրենց դիմումները ղրկուած են Նիւ Եորքի գրասենեակը։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՃԱՆԱՉՈՒՄԸ ԼԱՏԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

(ԹՌՈՒՑԻԿ ԱԿՆԱՐԿ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Ընթերցողին յայտնի է, որ 1970ական թուականներուն (Պրազիլի եւ Փարակուէյի պարագային՝ աւելի կանուխէն) Հարաւային Ամերիկայի տարածքին տեղի ունեցած կը պետական հարուածներու ալիք մը, որ կարգ մը պարագաներու արդէն հինէն եկող «աւանդութեան» հերթական դրսեւորումն էր: Մինչ անցեալին ժողովրդավարական կարգերու խափանումին յաջորդած զինուորական կառավարութիւնները առաւել կամ նուազ չափերով բռնաճնշումներու դիմած էին քաղաքական ընդդիմադիրներուն դէմ, 1970ական թուականներուն այդ գործելակերպը թէ՛ համակարգային եւ թէ համակարգուած եղաւ: Տարբեր չափանիշներով ու պատրուակներով յառաջ եկած այդ ռազմա-ժողովրդավարական կառավարութիւնները, որոնք իրենց հակամախակողմեան կեցուածքներով ռազմավարական դաշինքի մէջ էին Ջլամարտի միլրճուած Միացեալ Նահանգներուն եւ անոր զօրավիգը կը վայելէին, դիմեցին «Plan Condor» անունով գաղտնի համաձայնագիր-ծրագրի մը որդեգրումին (condorը Անտեան լեռներու վրայ ապրող արծուենման թռչուն մըն է), որ գլխաւորուած էր վեց երկիրներու՝ Արժանթինի, Ուրուկուէյի, Չիլիի, Փարակուէյի, Պրազիլի եւ Պոլիվիոյ զինուորական աւագանիներուն կողմէ: Ըստ այս ծրագրին, որ երեւան հանուած է ամերիկեան գաղտնազերծուած փաստաթուղթերու եւ վերջին տարիներուն կատարուած հետաքննութիւններու շնորհիւ, այդ երկիրներուն գլուխը անցած զինուորականները միասնաբար կ'աշխատէին տեղեկութիւններ փոխանակելու, քաղաքական ընդդիմադիրները առանձնացնելու, ձերբակալելու եւ սպաննելու կամ այլուր փոխադրելու ուղղութեամբ: Այս բոլորը տեղի կ'ունենային անկախաբար իւրաքանչիւր երկրի մէջ տեղի ունեցող բռնաճնշումներէն, որոնց քանակական ու որակական տարողութիւնը տարբերած է:

Արդ, այդ տարիներուն ընթացքին հազարաւոր մարդիկ սպաննուեցան կամ անհետ կորսուեցան (սպաներէն՝ desaparecidos «անհետացածներ») (1): «Կապարեայ տարիներ»ու ահաւոր ժառանգութեան մանրամասնութիւններն ու յետին ծալքերը վերջին տասնամեակին սկսած են քննարկուիլ խնդրոյ առարկայ երկիրներուն դատական ատեաններու մէջ: Մարդկային իրաւանց այս ակնյայտ բռնաբարումները, որոնք կը կատարուէին ինչ-ինչ սկզբունքներու անունով ու հետեւողութեամբ, ո՛չ ազգային, ո՛չ կրօնական, ո՛չ դասակարգային եւ ոչ ալ ցեղային հիմքեր ունեցած են: Հետեւաբար, անոնք տեսականօրէն չեն մտներ ՄԱԿ-ի 1948ի Ցեղասպանութեան պայմանագրի 2րդ յօդուածի տրամադրութիւններուն մէջ:

Այսուհանդերձ, նշելի է, որ վերջին տարիներուն այս քրէական արարքները սահմանուած են իբրեւ «մարդկութեան դէմ ոճիրներ»՝ դատական ատեաններու կողմէ (2), ինչ որ ճամբայ բացած է զանոնք նոյնացնելու ցեղասպանական արարքներու հետ: Այսպէսով, նոյն նժարին վրայ կը դրուին Արժանթինի կամ Ուրուկուէյի մէջ մարդոց սպանութիւնը կամ անյայտացումը՝ իրենց գաղափարական հայեացքներուն պատրուակով, եւ, ըսենք, հայկական կամ ռուանտական ցեղասպանութիւնները:

Այս հաւասարեցումը (բնականաբար՝ նաեւ ա՛յլ ցեղասպանութիւններու պարագային) ներկայիս տեղի կ'ունենայ թէ՛ հայ եւ թէ օտար շրջանակներու կողմէ վերոյիշեալ երկու երկիրներուն մէջ եւ, իր բնոյթով, որոշ պատեհ երեսակներ ունի.

ա) Աւելի կը դիւրացնէ հայանըպաստ յայտարարութիւններու եւ բանաձեւումներու որդեգրումը, նկատի ունենալով երկու երեւոյթներուն հասարակաց եզրերը՝ մարդկային իրաւանց բռնաբարումներու ծիրին մէջ:

բ) Ճամբայ կը հարթէ Հայկական ցեղասպանութեան ճարոզչութեան ժողովրդային զանգուածներուն մօտ, որոնք 1970ական թուականներու դէպքերուն մանրամասնութիւններուն (քստմնելի չարչարանքներ, անանուն թաղումներ, եւ այլն) ու երկարաձգուող հետեւանքներուն (անհետացածներու փնտռտուք, անոնց զաւակներու գողութեան ու ինքնութեան փոփոխութեան բացայայտում ,եւ այլն) հետզհետէ աճող լուսաբանութեամբ միաժամանակ աւելի հակամէտ են ընկալելու այլ հորիզոններու մէջ արձանագրուած եւ որոշ նմանութիւն ունեցող պարագաներ:

Սակայն,

գ) Աւելի կը դժուարացնէ "ցեղասպանութիւն" երեւոյթին բարոյական ու ճաղաճական երեսակներուն բացայայտումն ու խորագնաց ճննարկումը: Օրինակ, հայկական ու հրէական ցեղասպանութիւններուն իրագործումը՝ Երիտասարդ Թուրքերու կամ հիթլէրական Գերմանիոյ կառավարութեանց բացարձակ ու ամենակալ իշխանութեան ցուցադրութեամբ՝ կիսովին կամ լիովին ամբողջատիրական պայմաններու տակ, անբաղդատելի է Ի. դարու երկայնքին աշխարհի տարբեր կողմեր հաստատուած տարբեր մենատիրական վարչակարգերու բռնարարքներուն հետ (կատարելագործուած՝ Հարաւային Ամերիկայի պարագային), երբ այս վերջինները պատճառաբանուած են կամ միտուած՝ գաղափարական իրական կամ հնարաւոր ընդդիմադիրներու չէզոքացումին կամ ջնջումին:

դ) Հաւասարեցումի բոլոր փորձերը եւ անոնց ճարոզչութիւնը ժողովրդային մակարդակի վրայ խորճին մէջ կը վնասեն ցեղասպանական արարճներու բնութագրումին ու հնարաւոր պատժումին, որովհետեւ բառին անհակակշիռ ընդհանրացումը դէպքերուն ահաւորութիւնը կ'ենթարկէ նուազական՝ «դէպի վար» հաւասարեցումի:

Ցեղասպանութեան գաղափարին եզակիութիւնը որպէս մարդկութեան ընդհանրութեան դէմ ոճիր, զոր թերեւս պէտք է զանազանել մարդկային գոյութեան դէմ քրէական արարքներէ, անհրաժեշտ կը դարձնէ նոր ստորոգութեան (category) մը արծարծումն ու ստեղծումը տեսաբանական գրականութեան մէջ, որ սահմանէ ամէն ուղղութեան գաղափարական ընդդիմախօսութեան դէմ ծրագրեալ ոճիրներուն տարբեր անուանում մը (օրինակ՝ ideocide – «գաղափարասպանութիւն»):

Արդարեւ, ժողովուրդի մը տեղահանութիւնն ու ի սպառ բնաջնջումը իր պապենական հողերէն ո՛չ մէկ կերպով կրնայ պատմական յիշողութեան մէջ համազօր ըլլալ, նոյն ստորոգելիներով, Լատին Ամերիկայի, Ափրիկէի, Եւրոպայի կամ Ասիոյ զուտ գաղափարա-քաղաքական պատճառներով քրէական ոճիրներու շարանի մը, հակառակ վերջիններուն ծրագրեալ (պետականօրէն) բնոյթին: Տարողութիւնը անհամեմատօրէն տարբեր է եւ բնականաբար «տարողութիւն» ըսելով բնաւ հաշուի չենք առներ ոչ ալ խնդրոյ առարկայ կը դարձնենք զոհերու թիւին բաղդատութիւնը, որ, ինչպէս յայտնի է, ցեղասպանութիւն մը բնորոշելու գործընթացին մէջ կարեւորութիւն չունի եւ միայն կը նսեմացնէ երեւոյթին ահաւորութիւնը ու զոհերուն յիշատակը:

Հայկական ցեղասպանութեան ճանաչումին հետապնդումը Լատին Ամերիկայի մէջ, իր աչքառու յաջողութիւններուն կողքին, թերեւս վերագնահատումի մը սեմին կը գտնուի՝ մարդկային իրաւանց պահանջատիրական շարժումներու գործունէութեան դէմ յանդիման: Սեփական պահանջատիրութեան հաւասարումը արդարութեան այլապէս անհերքելի պահանջներու հետ, պարագայական ինչ-ինչ նըպաստներու կողքին, հնարաւոր վըտանգի մը դռները կը բանայ. ցեղասպանութեան երեւոյթին լուսանցքայնացումն ու հասարակացումը ժողովուրդներու պատմական յիշողութեան մէջ:

---

1)2007, Նոյեմբեր 11ին, Պուէնոս Այրէսի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Տաճարին ճակատին վրայ տեղի ունեցաւ բացումը յուշատախտակի մը, որ կը նշէ Արժանթինի հայազգի 22 «անհետացածներ»ու յիշատակը: Երկրին մէջ անհետացածներու ընդհանուր թիւը (որ ամենաբարձրը եղած է Լատին Ամերիկայի մէջ այդ տարիներուն) բանավէճի առարկայ է, ինչպէս կը պատահի նման պարագաներու. արդէն 1978ին արժանթինեան բանակը զայն կը գնահատէր 22.000ի շուրջ: Մարդկային իրաւանց կազմակերպութիւնները կը պնդեն 30.000ի թիւին վըրայ:

2) «Մարդկութեան դէմ ոճիր»ի նոյն սկզբունքով, 2000 թուականին նօտար Գրիգոր Հայրապետեան դատ բացած է Արժանթինի մէջ՝ «ճշմարտութեան իրաւունք»ի պահանջով, Մեծ Եղեռնին զոհ գացած իր ընտանեկան շուրջ 50 պարագաներուն ճակատագիրը լուսաբանելու համար: Դատը ընթացքի մէջ է եւ Դեկտ. 2005ին անոր միացան արժանթինահայ համայնքին ինը կազմակերպութիւններ՝ առաց գաղափարական խտրութեան:

Նիւ Ճըրզի

ՀԱՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՄԻՏՔԻ ՀԱՒԱՍԱՐԱԿՈՂՄ ԵՌԱՆԿԻՒՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆ

Գ. ԲՌՆԱԳՐԱՒՈՒԱԾ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ՈՐ ԿԸ ԿՈՉՈՒԻ ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հարցում. տարին քանի՞ անգամ բեմերէն կամ թերթերու սիւնակներէն կը լսուին Արեւմտահայաստան կամ բռնագրաւուած Հայաստան եզրերը: Հայաստանի նախագահը, արտաքին գործոց նախարարը, Ազգային ժողովը, իրենց ելոյթներուն մէջ կը պատահի՞ որ տեղ տան միւս Հայաստանին: Բայց նաեւ Արեւմըտահայաստանի անհող շարունակութիւն հանդիսացող Սփիւռքը յաճախ կը յիշէ՞ այդ միւս Հայաստանը:

Հաւասարակողմ եռանկիւնին երկրորդ գագաթն է Արեւմտահայաստանը, առանց որուն ազգի աւելի քան կէս Սփիւռքը կը կորսնցնէ իր ինքնութիւնը: Ի՞նչ բանի կառչելով հայրենահանուած թշուառ ու անտէր զանգուածները դիմացան, մոլորակի հեռու և մօտիկ անկիւններուն: Երբ ճնշումի կափարիչը թոյլ տուաւ, Հայաստանի ժողովուրդն ալ, ուր կան հայրենահանուածներ եւ անոնց ժառանգները, ոտքի կանգնեցաւ եւ աղաղակեց. «ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ»: Այդքան ալ հին չէ այս պատմութիւնը: Ապազգային պրագմատիզմը այդքա՞ն շուտ մոռցուց ժողովուրդի ընդոծին գիտակցութենէն բխած կանչը: Նաեւ Սփիւռքի մէջ, զանազան ձեւերով ծաւալած զինուորական բնոյթով գործողութիւնները, որոնք կը միտէին հայկական հարցը կրկին բերել միջազգային հրապարակ, փակուղի մըտած են, կամ այլասերած՝ նիւթական հատուցումներ ստանալու անապատին մէջ: Ազգային Դատր այյասերման հունի մէջ է, իջնելով անհատական–նիւթական դաշտ: Այսինքն, Սփիւռքի ազգային ինքնութեան սպառնացող այլազան ազդակներուն վրայ կ'աւելնայ նաեւ այս մէկը: Երբեմն կը մտածեմ թէ ի՞նչ պիտի ըլլանք եթէ օր մը, միջազգային համայնքը, վերջ տալու համար հայկական հարցին, նիւթական ընդհանուր գնահատումը կատարէ կորուստին,– մարդկային կեանքեր, վանքեր, եկեղեցիներ, կալուածներ, եւայլն -, եւ ըսէ որ հայ ժողովուրդին պիտի տրուի այսքան միլիառ, ինչպէս կ'ընեն ապահովագրական ընկերութիւնները, եւ վերջ... Այս հարցումին պէտք է պատասխանեն ներսի եւ դուրսի զանազան բնոյթի ներկայ իշխանութիւնները, նաեւ՝ բոլոր Հայերը, որովհետեւ իւրաքանչիւր հայ հաւասարապէս իրաւատէր է:

Այս իրաւունքի մասին:

Ռէալ փոլիթիք կամ պրագմատիզմ, այսօր եւ վաղը, կրնա՞ն ճընշել որ Հայը հրաժարի իր բնիկ հայրենիքէն: Ո՞վ իրաւունք կրնայ տալ նման հրաժարումի համար, միթէ՞ այդ ուրացում չէ՛ ըլլար:

Այս գաղափարախօսական հաստատումէն ետք, եթէ Հայաստանի հանրապետութիւնը չվերականգնի որպէս Միացեալ Հայրենիք Հայոց, կրնա՞յ իր գոյութիւնը պահել, ըլլալ իրապէս հաւասարազօր անդամ ազգերու ընտանիքին, ձգտիլ ազգը համախմբելու երազի իրականացման, զարգանալ տնտեսապէս, արտաքին աշխարհի հետ յարաբերելու արգելքները յաղթահարել: Վերանկախացած Հայաստանի հանրապետութեան առաջին շրջանին հրապարակ նետուած ՀՈՂԱԿՏՈՐԸ ՓԸՐԿԵՆՔԻ կարգախօսը ծակ պտուկ էր, եւ այդպէս ալ կը մնայ, ոչ մէկ ապահով ապագայի կ'առաջնորդէ:

Յաճախ կ'ըսեմ որ թիւերու լեզուն վիճայարոյց չէ: Ներսը եւ դուրսը ազգային կեանքի մէջ դերակատար անձերու մօտ հարցախոյզ մը պէտք է ընել գիտնալու համար թէ անոնց ո՞ր տոկոսը կարդացած է մեր քաղաքական գրականութեան մէջ միակը հանդիսացող Ռուբէնի ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՄԻՋՑԱՄԱՔԱՅԻՆ ՈՒՂԻՆԵՐՈՒ ՎՐԱՅ գիրքը, ուր յստակօրէն կը ներկայացուին երկրի պաշտպանութեան նախապայմանները: Եթէ անոնց գիտակցութիւնը չունենանք, բնական կ'ըլլայ խարխափումը, քաղաքականութիւն կը վարենք յանպատրաստից ճառ խօսելու պէս:

ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԵՆԻՔՆ Է, Սփիւռքի տոկալու եւ տեւելու գաղափարական երաշխի-

քը, իր մշակութային ժառանգութեամբ, լեզուով, պատմութեամբ, անոր իրականացման հետամուտ հայրենահանուած ժողովուրդի ուրոյն քաղաքականութեամբ: Այս ազգային իմաստութիւնը մտահան պէտք չէ ընել, ինչ որ շատեր հակամէտ են ընելու, զարգացնելով անկարողութեան զգացում, անտեղեակութենէ բխած զգացական հայրենասիրութիւն և դեռ անհեռանկար հասութաբեր գործառնութիւններու ախորժակներ, ինչպէս՝ Թրքական նաւահանգիստներու կառուցում...

Ցիշողութիւնը ձեռքէ պէտք չէ հանել, երբ կը ձգտինք ազգ առաջնորդելու:

Հիմա որ Թուրքիա Եւրոմիութեան անդամ դառնալու յաւակնութիւն ունի, սկսելու համար պէտք է որ իրաւատէրերու վերադարձնէ առաքելական, կաթողիկէ եւ աւետարանական եկեղեցապատկան կալուածները: Վատիկանը ինչո՞ւ այս պահանջով պիտի չդիմէ, Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցիի պահանջով, Եւրոմիութեան ծիրէն ներս գործող համապատասխան ատեաններու, ինչո՞ւ Հայ Աւետարանականները, իրենց համաշխարհային նեցուկով նոյն քայլին պիտի չդիմեն, Հայ Առաքելական եկեղեցին որ դերակատար է եւ ազդեցութիւն ունի Եկեղեցիներու Համաշխարհային խորհուրդին մէջ, ինչո՞ւ նախաձեռնարկ պիտի չըլլայ: Այս երկար ճանապարհ կրնար թուիլ, բայց դուռ է: Ան հայրենիքի տիրութիւն ընելու հեռանկարային գործ կ'ըլլայ:

Արեւմտահայաստանը վաղուան երաշխիք է: Քսաներորդ դարու հայ քաղաքական միտքը այդ հասկցած էր, երբ կը յիշէր բռնագրաւուած հողերը...

Դ. ՀԱՅՐԵՆԱՀԱՆՈՒԱԾ ԵՒ ՀԱՏՈՒԱԾ ԱԶԳԻ ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ ԿԷՍ ՍՓԻՒՌՔԸ

Հայ քաղաքական միտքի հաւասարակշռող եռանկիւնի երրորդ գագաթը ՍՓԻՒՌՔՆ է, որուն վրայ հարկ է գումարել անորոշ համրանքով այս կամ այն ձեւով տեւող ՄՆԱՑՈՐԴԱՑԸ՝ ներկայ Թուրքիոյ տարածքին: Ո՞ւր եւ ե՞րբ կը խօսուի անոնց հայօրէն գոյատեւման մասին: Ո՞ր ժողովներուն օրակարգ է Մնացորդացի խնդիրը: Անոր մաս կազմողները Թուրքիայէն դուրս կու գան եւ կը հաստատուին մասնաւորաբար եւրոպական երկիրներ, ուր հայկական համայնքներուն հետ իրենց կապը ընդհանրապէս եւ գրեթէ միայն եկեղեցին է, քանի որ անոնց նկատմամբ ըմբռնումի դրական վերաբերում չկայ:

Մնացորդացի գոյատեւումը կ'անջատեմ Արեւմտահայաստանի ազատագրման հարցէն:

Հայաստանի հանրապետութիւնը այս Սփիւռքի եւ Մնացորդացի մասին քաղաքականութիւն չունի: Կրնայ առարկուիլ որ պայմանները թոյլատու չեն, պահը յարմար չէ, միջոցներ չունի: Շռնդալից ժողովներ, պետական եւ այլ մակարդակներով, այս Մնացորդացի հայօրէն գոյատեւումը օրակարգի կէտ չեն դարձներ: Անոնց գոյութիւնը բռնագրաւուած Հայաստանի մէջ քաղաքական լուրջ բայց անգիտացուող ազդակ է: Մարզական խաղեր, Հայաստան–Սփիւռք խորհրդաժողովներ ռազմավարական տեսիլքէ մը չեն բխիր, անոնք Հայաստանի հանրապետութեան զանազան ձեւերով նպաստելու կը ծառայեն. տնտեսական, քարոզչական, եւայլն: Այդքան:

Ինչ որ կը կոչենք Մնացորդաց ոչ մէկ տեղ կը յիշուի, պետական, կուսակցական եւ միութենական: Մկրտիչ Մարկոսեանի գիրքը, «Մեր այն կողմերը», Մնացորդացի կենդանի եւ խօսուն առասպելն է, բայց համայն հայութեան ո՞ր տոկոսը սրտամօտ համարեց այդ գիրքը, տեսա՞ւ, առաջնորդներու եւ որոշում կայացնողներու ո՞ր տոկոսը փնտռեց, գտաւ եւ քանի մը ժամ յատկացուց անոր ընթերցման: Այսօրուան եւ վաղուան իր անուան արժանի ազգային քաղաքականութիւնը կրնա՞յ ինքզինք հաստատել Մնացորդացի անգիտացման վրայ: Այս՝ ոչ միայն Երեւանի պարագային, այլ նաեւ՝ Սփիւռքի: Որպէսզի Սփիւռքը դառնայ ուժական, պահէ ինքնութիւն, անոր ուշադրութիւնը, որեւէ պարագայի, նաեւ իր կարիքներու բաւարարումէն պէտք չէ հեռանայ: Եւ այս կարիքները բազմազան են, իր հայօրէն գոյատեւման համար՝ առաջնահերթութիւն, զորս պէտք չէ ստորադասել զգացական հայրենասիրութեան եւ զինք խեղճացնող հայասիրութեան..., այսինքն՝ օտարի վերաբերումի:

Եթէ դեռ մինչեւ Բ. Աշխարհամարտ մասամբ վառ էր Սփիւռքի ժամանակաւոր ըլլալու բնոյթը, ներկայիս տուեալները փոխուած են համրանքի, տնտեսական, մշակութային եւ հոգեբանական պատճառներով: Թէեւ, տեսական մօտեցումով, միշտ կարելի է հարց տալ թէ Սփիւռքը կրնա՞յ ժամանակաւոր չըլլալ: Հայաստանի հանրապետութիւնը Սփիւռքը ներգրաւելու ռազմավարութիւն չունեցաւ, աւելին, Սփիւռքը հասկնալու մշակոյթ չունի: Այսպէս, քաղաքացիութեան հարցին ազգային լուծում չտրուեցաւ, Սփիւռքի Հայուն համար տեւաբար գործածուեցաւ «օտարերկրացի» եզրը, ինչպէս այդ կ'ըսուի չինացիին, զուլուին, կամ Պրազիլի բնիկ նամպիքօարներուն եւ պորոներուն համար: Հայաստանի հանրապետութեան քաղաքականութիւնը տուեալ աշխարհագրական տարածքի եւ անոր բնակչութեան սահմանին մէջ մնաց, չեղաւ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ, ոչ մէկ ձեւով Սփիւռքը մասնակցութիւն ունեցաւ անոր սահմանման եւ իրականացման մէջ, ինչպէս յաճախ ըսած եմ, ան նկատի առնուեցաւ որպէս կառքին հինգերորդ անիւը...:

Դեռ ոչ ոք ուզեց Սփիւռքի գոյատեւման մէջ յառաջացած հոգեբանական նոր պայմաններ քննել, որոնք յառաջացած են վերանկախացումէն ետք մասնաւորաբար տեղի ունեցած զանգուածային արտագաղթին պատճառով: Ինչպէ՞ս կարելի է զանգուածին խօսիլ հայրենադարձութեան մասին, երբ ոչ միայն նախկին ներգաղթողը, այլեւ բնիկները կը մեկնին, եւ բացասական ազդեցութիւն կ'ունենան վերադարձի գաղափարախօսութեան վրայ: Բայց ինչպէս յաճախ կը կրկնեմ, զգացական հայրենասիրութեամբ եւ հայասիրութեամբ, այս հարցը չենք քններ, չենք քններ նաեւ մարդորսութեան, գաղթողներու գիտութենէ կամ շնորհներէն օգտուելու պրագմատիզմով, որ ազգային իրաւ քաղաքականութեան հակոտնեայ է:

Եթէ Սփիւռքը, իրատեսութեամբ, առարկայական մօտեցումով եւ քաջութեամբ, իր հայեացքը չդարձնէ իր կացութեան վրայ, ըստ այնմ չգործէ, ըստ այնմ ինքզինք չղեկավարէ, ստիճանաբար կը վերածուի համայնքներու անդիմագիծ ամբոխային գումարի: Ցարդ Սփիւռքը կազմակերպած ուժերը եւ կառոյցները պահ մը կանգ պէտք է առնեն եւ հաշուեկշիռ ընեն, նորատեսակ մրցակցութիւններու հոսանքին մերժելով հետեւիլ: Մի՞թէ բացորոշ չէ որ ազգի աւելի քան կէս Սփիւռքը մտահոգութեան առարկայ չէ, նոյն այդ Սփիւռքը առաջնորդածներու եւ առաջնորդողներու համար: Ի հարկէ, բացառութիւնները կը հիմնաւորեն ընդհանուր օրէնքը:

Խորաններէն եւ բեմերէն, ղեկավարութիւններ, մտաւորականութիւն եւ մամուլ, ըսելիք եւ ընելիք չունի՞ն այս հիմնահարցի մասին, այսինքն՝ ազգի աւելի քան կէսի լինելութեան, քայլ մը անդին անցնելով գովերգական, կողմնապաշտական եւ դիրքապաշտական ճառերէն:

Նոր Տարի կը սկսի: Հայաստանի անդրանիկ հանրապետութեան ստեղծման իննիսունամեակը պիտի նշուի, անկասկած: Քաջութիւն պիտի ունենա՞նք ըսելու որ այդ օրերուն որդեգրուած Միացեալի տեսիլքը այսօր չունինք, որ կը նշանակէ հողի եւ ժողովուրդի միացումը սոսկ զգացական է, քանի որ քաղաքականութեան մաս չի կազմեր: Ինչ որ կը նշանակէ Սփիւռքը անտեսել եւ զայն դատապարտել, չեմ համարձակիր ըսել՝ անհետացման:

Ոչ յոռետեսութիւն, ոչ լաւատեսութիւն, այլ պճեղ մը՝ ազգային բովանդակութեամբ իրատեսութիւն...

Յ. Պ.

[illegible]

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Ազդակ» օրաթերթի խմբագրատան մէջ, Դեկտ. 6ին, թերթին 80ամեակին առթիւ կազմակերպուած լսարաններու ծիրին մէջ, տեղի ունեցած է «Լրագրական յղացքը եւ իր մարտահրաւէրները» նիւթով լսարան մը, զոր ներկայացուցած է աթէնաբնակ մտաւորական Յարութիւն Քիւրքճեան: Ձեռնարկին բացման խօսքը արտասանած է «Ազդակ»ի խմբագիրներէն Ժագ Յակոբեան, որ ըսած է թէ հայ ազգային զանազան հարցեր լուսարձակի տակ բերող մամլոյ լսարաններու շարքին մէջ անպայման հարկ էր անդրադառնալ հայ մամուլը եւ ընդհանրապէս հայկական լրատուական դաշտը յուզող հարցերուն: Յ. Քիւրքճեան յայտնած է որ 50ական թուականներու ժամանակաշրջանը հայ մամուլին համար դարձած է նոր մատուցման, նոր պատկերացումներու ստեղծման, կենսունակութեան, նիւթերու հորիզոններու ընդլայնման նոր հանգրուան մը: Հայոց լեզուի, քերականութեան եւ գրականութեան դասական գիրքերու հեղինակը ներկայացնելով լրագրութեան տարբեր բաժանմունքները, շեշտած է թէ գրութիւնները պէտք է ըլլան բանաձեւուած, յստակ ու պարզ եւ կարեւոր դէպքերէ պէտք է «ստեղծել» լրատուութիւն: Քիւրքճեան ճշդած է որ «լրագրական հայերէնը պարտի ըլլալ վեհափառօրէն ապրող լեզու, հայ կեանքի լեզուն»: Աւարտին տեղի ունեցած է հարց–պատասխանի բաժին մը:

***

ՀԱԼԷՊԻ Լեւոն Շանթ սրահին մէջ, կազմակերպութեամբ Համազգայինի Նիկոլ Աղբալեան մասնաճիւղին վարչութեան եւ գրական յանձնախումբին, Դեկտ. 16ին երեկոյթ մը տեղի ունեցած է նուիրուած Աւետիք Իսահակեանի մահուան 50ամեակին: Բացման խօսքը արտասանած եւ բանաստեղծին կենսագրական գիծերը ներկայացուցած է գրական յանձնախումբի անդամ Հուրի Գոզանեան: Գեղարուեստական բաժինէ մը ետք, Ա. Իսահակեանի քերթողութիւնը ներկայացուցած է կրթական մշակ եւ գրող տիկին Լալա Մինասեան: Ձեռնարկին բանախօսը եղած է Յակոբ Միքայէլեան, որ արտայայտուած է Իսահակեանի «Աբու Լալա Մահարի»ի մասին: Ձեռնարկին աւարտին խօսք առած է Թեմին առաջնորդը՝ Շահան եպսկ. Սարգիսեան:

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՅԻՇՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ԿԵՐՏՈՂՆԵՐԸ

ՊԱՏՄԻՉՆԵՐԸ

ԹԻՒ 28. ԹՈՄԱ ՄԵԾՈՓԵՑԻ

Աղնուական Ստեփանոսի եւ Շամշայի որդի Թոման՝ ծնած է Արճէշ գաւառի Աղի գիւղը 1378ին. ՄԵԾՈՓԵՑԻ կոչուած երկար տարիներ Քաջբերունիք Մեծոփ գիւղին մէջ ապրած ըլլալուն համար, ուր կը գտնուէր հռչակաւոր Մեծոփի վանքը: Հոն ստացած է իր ուսումնավարութեան առաջին շրջանը նախ Մատթէոս քահանայէ, ապա Յովհաննէս Մեծոփեցիի մօտ: Աշակերտած է Սարգիս Ապրակունեցիի, Վարդան Հոգոցվանեցիի եւ 1406էն Գրիգոր Տաթեւացիի՝ Տաթեւի վանքին մէջ:

1408ին իր ուսանողներով անցած է Մեծոփայ վանք, ապա Սաղմոսավանք, հեռու մնալու համար պատերազմական աւերիչ գօտիներէ: Հայոց պատմութեան ամենադաժան դարն է, Թաթար-մոնկոլական աւերներու, որուն ականատեսն ու պատմիչը պիտի հանդիսանայ Թոմա Մեծոփեցին:

Գտնուած է Երեւանի Ս. Անանիա Առաքեալի անապատը, 30 տարի վարած է Մեծոփի վանքին վանահայրութիւնը, եղած է Բաղէշ, Մըշոյ Առաքելոց վանքը:

Թոմայի վանահայրութեան տարիներուն Մեծոփայ վանքը կը դառնայ գիտութեան, արուեստի - գըրչութեան, մանրանկարչութեան – գրականութեան կեդրոն ուր պատրաստուած են 22 ընտիր գրագիրներ, գրչութեան արուեստի ուսուցիչներ, խմբագիր–կազմարարներ, սրբագրիչներ, բազմաթիւ աշակերտներ հասցնելով վարդապետական աստիճանի:

Թ. Մեծոփեցիի գլխաւոր գործը կը հանդիսանայ իր պատմական գործը կոչուած՝ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՄԱՌՕՏԱԲԱՐ ՎԱՍՆ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԹԱԳԱՒՈՐԱՑՆ, ՊՂԾՈՑՆ ԵՒ ՉԱՐ ԳԱԶԱՆԻՆ ԼԱՆԿԹԻՄՈՒՐԱՅ ԵՒ ԱՅԼՈՑՆ:

Գիրքը կ'ընդգրկէ 1386–1446 տարիներու ընթացքին Հայաստանի հողին վրայ պատահած դէպքերը, կեդրոնանալով Լանկթիմուրի եւ իր յաջորդներուն արշաւանքներուն վըրայ, Դավրէժի Սքանտար եւ Պաղտատի Շահ Մուրատ սուլթաններու դէմ մղուած պատերազմները: Մանրամասնօրէն կու տայ հայ քաղաքներուն աւերումը, բնակիչներուն սպանութիւնը, գերեվարութիւնը եւ կրած տառապանքները, հիմնըւած իր յիշողութեան, իր տեսածներուն եւ լսածներուն վրայ:

1388էն կը սկսի աւելի մանրամասն պատմել, քանի ականատես եւ մասնակից եղած է այդ դէպքերուն՝ ինչպէս Լանկթիմուրի կատարած յարձակումի նկարագրութիւնը Սասունի վրայ:

Թոմա կարեւոր դեր ունեցած է Կիլիկիոյ կաթողիկոսական Աթոռը Ս. Էջմիածին փոխադրելու գործին մէջ: Որուն գաղափարը կը պաշտպանէ իր իսկ խմբագրած ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ երկին մէջ: Վախճանած է 1446.5.15 Թ.:

Պատրաստեց ՅԻՊԷ

(Շար. Ա. էջէն)

նախկին առաջին տիկնոջ» եւ «Խղումներ»: Դատի դիմած եւ կորսնցուցած է այն հատորին համար, ուր, կ'ըսէ Սեսիլիա, իր անձնական կեանքը խնդրոյ առարկայ է։ Հեղինակն է Աննա Պիթոն։

ՍԱԼՈՄԷ ԶՈՒՐԱԲԻՇՎԻԼԻ, հարցազրոյցի մը մէջ զոր տուած էր Լիպէրասիոնի (Յունուար 11) կ'ըսէ թէ Վրաստանի նախագահական ընտրութեան համար Բ. շրջան մը անհրաժեշտ է։ Արտաքին նախկին նախարարուհին, որ այժմ ընդդիմադիր դարձած է կը նկարագրէ ընտրութեան ատեն եղած զեղծարարութիւնները։

ԱՄԱՆՈՐԻ գիշերը, Ֆրանսայի մէջ 878 կառքեր կրակի տրուած են եւ ոչ 372, ինչպէս յայտարարած են իշխանութիւնները։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

le section «Sévan» de Vienne présente

LE SPECTACLE DE NOEL

de son école hebdomadaire
le dimanche 20 janvier
à 15h30 précises
au théatre de Vienne

Chants, danses — poésies, sketchs Théatre sous la direction de Nareg DOURIAN en collaboration avec la Maison de la Culture Arménienne de Vienne.

Comme chaque année, le Père Noël sera au rendez-vous pour distribuer cadeaux et friandises aux enfants.

Venez nombreux les encourager . . .

Hommage à Hrant DINK

Un an après son assassinat, le CCAF rend hommage à la mémoire de **Hrant DINK**, ce grand journaliste, sincère militant des droits de l'Homme et organise, en partenariat avec l'Association Sourp Khatch Tebrévank et l'Association Ecole Bilingue Sainte Croix de Varak

le **Vendredi 18 janvier à 20h30**
une **CONFERENCE - DEBAT**

à **l'école Hrant Dink** d'Arnouville-lès-Gonesse, 40-42 rue Saint-Just, avec la participation effective de deux personnalités de Turquie, **Maître Umre Deniztuna**, avocate **et Ochin Tchilingir**, écrivain. Toutes les organisations arméniennes d'Arnouville et les environs seront également associées à cet événement auquel participeront des membres de la famille de **Hrant DINK** et ses amis. Des représentants du CCAF prendront également la parole.

L'objectif de cette conférence-débat, dans une école qui porte désormais son nom, est de rappeler la mémoire de DINK et d'examiner l'évolution de la situation en Turquie.

Le CCAF appelle la communauté arménienne et plus généralement tous ceux, démocrates, républicains épris de justice et de vérité, à se mobiliser pour être présents à cette importante manifestation. D'autres initiatives, tant à Istanbul qu'à Paris seront également prises pour rendre hommage à H. DINK.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

PELERINAGE A ROME

du 21 au 25 février
à l'occasion de l'inauguration au Vatican
par **SA SAINTETE LE PAPE BENOIT XVI**
de la cour qui portera dorénavant le nom de
«COUR SAINT GREGOIRE L'ILLUMINATEUR»
en l'honneur du Saint dont elle abrite déjà la statue.

Coût total du voyage aller-retour par avion : 550 euros comprenant:
pension complète dans un hôtel trois étoiles,
excursions et droits d'entrée aux sites à visiter.

Inscriptions et chèque à adresser à Eparchie de Sainte-Croix de Paris
10 bis rue Thouin, 75005 Paris
Avant le 18 janvier. Nombre de places limité.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENT POUR LE SEJOUR DE SKI A BELLEFONTAINE

du 23 février au 1er mars 2008

- Directeurs diplômés BAFD ou ayant une équivalence
- Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires (bon niveau de ski nécessaire)

Candidatures à adresser à : CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax au 01 53 34 12 13

□

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
organise comme chaque année

UN SÉJOUR D'HIVER AU SKI

Pour les enfants nés entre le 1er janvier 1994 et le 31 décembre 1999
Dans son centre de vacances de Bellefontaine, dans le Jura
du samedi 23 février au samedi 1er mars
Renseignements et inscriptions jusqu'au 20 janvier

par téléphone au 01 53 34 18 18, par mail : cbaf@wanadoo.fr
par fax : 01 53 34 12 13

---

2 NUITS OFFERTES A L'HOTEL EUROPE****

A CHAQUE ACHAT D'UN BILLET D'AVION

PARIS - EREVAN - PARIS

(sous conditions particulières, offre valable du 1er novembre au 23 mars 2008, sous réserve de disponibilités)

RENSEIGNEMENTS & INSCRIPTIONS

Saberatours	Sevan Voyages	Wasteels
11 rue des Pyramides	48 Cours de la Liberté	67 La Canebière
75001 Paris	69003 Lyon	13001 Marseille
Tél. : 01 42 61 51 13	Tél. : 04 78 60 13 66	Tél. : 04 95 09 30 60

L'ASCENSION A LOURDES

Nos paroisses de France organisent
UN PELERINAGE MARIAL A LOURDES
à l'occasion du 150ème anniversaire des apparitions de la Sainte Vièrge à Bernadette
du mercredi 30 avril au samedi 3 mai

sous la présidence de
SA BEATITUDE NERSES BEDROS XIX
Catholicos Patriarche de Cilicie des Arméniens Catholiques

Frais de voyage et pension complète dans un hôtel 3 étoiles : **350 euros**
Pour inscriptions et informations : contacter le P. Curé de la Paroisse ou appeler le secrétariat de l'Eparchie — Tél. : 01 40 51 11 90.

Les inscriptions seront closes le 29 février 2008

ACTIVITES
DU CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP DE MARSEILLE
POUR LE MOIS DE JANVIER

Directeur Kh. YILMAZIAN

L'Association pour la Création Audiovisuelle d'Artistes d'Origine Arménienne
et les Films du Soleil présentent

le 17 janvier à 20 heures 30

au Centre Culturel Sahak-Mesrop
339 avenue du Prado — 13008 Marseille

« NOUS LES AUTRES »

un film d'**Edouard SARXIAN**

Après le **«Marseille des Arméniens»** présenté en 2002, ce nouveau film est un regard sur la population française d'origine arménienne de Marseille.

Le film est un constat auprès des 2ème et 3ème générations de leur état identitaire et après leur intégration dans le pays d'accueil de leurs parents.

Entrée libre

---

l'Association MACHTOTZ
pour la défense de la langue arménienne
organise

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

NOUVELLE SESSION : 16 février — 28 juin 2008

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.
Les élèves francophones seront capables de parler, lire et écrire l'arménien.

L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian
avec sa METHODE AUDIOVISUELLE
Stage de 50 heures, le samedi matin de 9h à 12h, à Paris.
(Absentéisme exclu)

2) Les cours de 2e, de 3e et de 4e niveaux continuent,
le samedi entre 12h et 15h, à Paris.

Les nouveaux élèves sont acceptés après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre
MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES

Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio : 97 euros (frais d'expédition inclus)

Pour tous ces cours et le manuel ,
RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS: 01 47 50 97 51

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 15
MARDI
15 JANVIER
2008

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris

Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70

Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ

Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)

270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ

C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·872

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

83e ANNEE — N° 21·872

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՐՔՈԶԻ բացուելու իր քաղաքականութիւնը արտածումի ապրանքի ալ վերածած է եւ Շաբաթ օր, Յունուար 12ին, Իւ․ Էմ․ Փի․ի Ազգ․ խորհուրդի նիստի հիւրն էր Թոնի Պլէր։ Մեծն Բրիտանիոյ նախկին վարչապետը Ֆրանսերէն իր ելոյթով խանդավառած է ներկաները, մանաւանդ երբ որոշ հիմնուռով ալ համեմած է իր խօսքերը։ Ի մէջ այլոց ըսած է․ – «Եթէ Ամերիկա ըլլայի դեմոկրատ կ'ըլլայի, եթէ Անգլիա ըլլայի աշխատաւորական կ'ըլլայի, եթէ Ֆրանսա ըլլայի... հաւանաբար կառավարութեան մէջ կ'ըլլայի։ Ո՛չ, ո՛չ, կը կատակեմ, քաղաքական ընտանիքիս մէջ կը մնամ եւ Ընկերվարական կուսակցութեան անդամ կ'ըլլայի»։ Ընկերվարականներ բաւական հեգնանքով դատապարտեցին Թոնի Պլէրի եղած հրաւէրը եւ իր ներկայութիւնը Իւ․ Էմ․ Փի․ի հաւաքոյթին։ Թոնի Պլէր ալ կը դատապարտուի, որովհետեւ հրաւէրը ընդունիլը կը վերագրուի իր հետապնդած նպատակին, որ Եւրոպական Միութեան նախագահի աթոռն է։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ նախագահը Ռիատ (Սաուտի Արաբիա) հասած էր Յունուար 13ին, ուրկէ Քաթար կ'անցնէր։ Իրեն կ'ընկերանան վեց նախարարներ։ Բաւական հետաքրքրութիւն ստեղծած է «Իսրայէլի բարեկամ»ի (Սարքոզի) այս այցելութիւնը։ Ռիատի հետ գործակցութեան չորս պայմանագրեր ստորագրուած են, բայց ոչինչ ծախուած է։

ԹԻՖԼԻՍԻ կեդրոնը հաւաքուած են, Յունուար 13ին, աւելի քան յիսուն հազար ցուցարարներ խնդրոյ առարկայ ընելու համար Սահակաշվիլիի նախագահական ընտրութիւնը։ Միշտ կը պահանջեն որ այդ ընտրութիւնը Բ․ շրջան մըն ալ ունենայ, չընդունելով ձայներու 53,47%ը, որ կը շնորհուի Սահակաշվիլիի։

ԳՈՐՍԻՔԱՅԻ մէջ ոճրափորձերը շարունակուեցան շաբաթավերջին Այաչիօ եւ Շաբաթ օր, Յունուար 12ին, զանգուածային ցոյց մը եղաւ, ուր միացած էին 18 շարժումներ (սենտիքա եւ ազգայնական կուսակցութիւններ), ցոյցը իր բնոյթը կորսնցուցած է եւ շատեր գացած են գրաւել Տեղական ժողովի շէնքը ու ծայրայեղ տարրեր կրակի ալ տուած են գրասենեակներ։ Կարգ մը ցոյցեր ալ եղած են Պասթիա։ Բոլորը դատապարտած են այս արարքները եւ վարչապետ Ֆ․ Ֆիյոն Յունուար 14ին Գորսիքա մեկնած է։

ՖՐԱՆՍԻՍ ՔԻՒՐՔՃԵԱՆԻ ամբողջ էջ մը նուիրած է Լիպէրասիոն (Յունուար 14)։ 38 տարեկանին, «այս քիթը» կը գրէ, իր հաչւոյն ունի «Լը Մալ»ի նման անուշահոտութիւն մը եւ այլեւս կ'ուզէ պարտադրել գաղթած Հայու իր անունը։ Մարք Սեմօ, յօդուածագիրը, երկարօրէն կը նկարագրէ Քիւրքճեանի անցած ճամբան մինչեւ որ հասած է իր համբաւին։ Տասը տարի է Ժան-Փօլ Կօթիէի Լը Մալը այրերու ամէնէն ծախուած անուշահոտութիւնն է։ Հայաստանի տարւան համար ալ, 2006ին, նոր երեւոյթ մը տուած էր (թերթը կը գրէ ռըլուքէ ըրած էր) աւելի քան դարէ մը ի վեր շինուած «Փափիէ տ'Արմէնի»ն, Մոնրուժի մէկ հաստատութեան մէջ։

ՊԱՂԵՍՏԻՆԵԱՆ իսլամական ճիհատի, որ ծայրայեղ շարժում մըն է, տեղական մէկ ղեկավարը սպաննուած է Գազա, իսրայէլեան ռմբակոծութենէ մը։

ՄԱՒՐԻՏԱՆԻԱ սպաննուած չորս Ֆրանսացիներու 2 ոճրագործները ձերբակալուած են Կինէա-Պիսաու շնորհիւ Ֆրանսական գաղտնի սպասարկութիւններու տարած աշխատանքին։ Երրորդ մարդասպանը յաջողած է խոյս տալ։ Ձերբակալուած կասկածելիները Մաւրիտանիա փոխադրուած են։

ՊՈԼՍՈՅ համալսարանին դրական ֆաքիւլթէին մէջ ազգայնամոլ ուսանողներ խանգարած են Հրանդ Տինքի յիշատակին կազմակերպուած երաժշտական ձեռնարկ մը։ Անոնք յարձակած են ձախակողմեան ուսանողներու վրայ, բողոքելով յանուն համալսարանի ուսանողութեան չարադրուած Թուրքիկի մը ցրումին։

ԱԲԱՅԻ (Ղազախստան) հանքի մը մէջ, զոր կ'օգտագործէր Արսելոր – Միթալ, պայթումի մը հետեւանքով 30 աշխատաւոր մեռած է։ Երկաթագործութեան ձեռնարկին գործատէրը Ղազախստան հրաւիրուած է բացատրութիւններ տալու համար։ Հանքը քանիցս քննադատութեան առարկայ եղած է իր աւերուած վիճակին համար։

ՎԷՐՍԱՅԼԻ ԴԱՏԱՐԱՆԻՆ առջեւ հարցաքննիչ դատաւորը՝ Նաթալի Անդրէասեան ունկնդրութեան դիմում մը յանձնած է արդարութեան նախարարուհի Ռաշիտա Տաթիի համար։ Մէկ նոր հանգրուանն է «Համոն հիմնարկութեան» հարցին, որու պատճառաւ ենթանախարար եւ Իսիի քաղաքապետ՝ Անտրէ Սանթինի եւ նախկին նախարար Շ․ Փասքուա քննութեան տակ առնուած են։ Մեղադրանքն է «հանրային ինչքերու իւրացում, չահարաժնի ապօրինի իւրացում, զեղծարարութիւն»։ Գործարար ու հաւաքորդ Ժան Համոնն է որ ունկնդրութեան այդ պահանջը դրած է կարգ մը անձերու դէմ, ի շարս որոնց Ռաշիտա Տաթի։ Շուրջ 7 միլիոն եւրօ ծախսուած են «Համոն Հիմնարկութեան» (արդիական արուեստի թանգարան) վիժած ծրագրին համար։ Իսկ շինուելիք այդ թանգարանին համար ծախսուած գումարները վճարուած էին Իսիի թաղապետութեան եւ Հօտը-Սէնի Ընդհանուր խորհուրդին կողմէ, 2000ի վերջաւորութեան։

ԲԵՆԵԴԻԿՏՈՍ ԺԶ․, Յունուար 13ին պա-

(Շար․ը Դ․ էջ)

ՊՈԼԻՍ

«ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔ»Ի ԱՆՈՒՆՈՎ ՓՈՂՈՑԻ ԱՌԱՋԱՐԿ

Պոլսոյ ժողովրդավար կազմակերպութիւններէն մէկը հանրագրութեան մը ձեռնարկած է, պահանջելու համար որ Շիշլիի դրացի Օքմէյտանը թաղին մէջ փողոց մը վերամկրտուի Տ․ Տինքի անունով։ Բազմաթիւ կազմակերպութիւններ, թերթեր կը ձայնակցին պահանջին։ Եթէ պահանջը ընդունելութիւն գտնէ, ներկայիս Մահմուտ Շէվքէթ փաշա կոչուած պողոտան պիտի վերակոչուի «Հ․ Տինք եղբայրութեան պողոտայ»։

Նախաձեռնողները «Եղբայրութեան համար ստորագրէ՛» լոզունգով պաստառներ ու որմազդեր պատրաստած են, ժողովուրդը խթանելու համար որ միանայ իրենց պահանջին։

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Լ․ ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Յունուար 11 Ուրբաթ օր Երեւանի Մարիոթ պանդոկին դահլիճին մէջ կազմակերպուած մամուլի ասուլիսին Լ․ Տէր Պետրոսեան կրկնած է թէ ներկայ իշխանութիւններուն անընդունելի ու երկրին համար վտանգաւոր ընթացքը վինք մղած է թեկնածու ներկայանալու։ Ինք կը հաւատայ որ կրնայ նպաստել ներկայի խնդիրներու լուծումին․ ընդգծած է նաեւ թէ որոշ պատասխանատուութիւն կը զգայ Ռ․ Քոչարեանն ու Ս․ Սարգսեանը Հայաստան բերած ըլլալուն համար։ Իսկ անոնց ներկայացուցած համակարգին տասնամեակ մը եւս գործի գլուխ մնալու պարագային երկիրը կ'ապրի մղձաւանջի ու փորձութիւններու շրջան մը։

Ըսելէ ետք թէ 2003ին եւս իրեն դիմում եղած է քաղաքական ոլորտ վերադառնալու, բացատրած է թէ յարմարագոյն ժամանակը չէր իր յաջողութեան համար։ Հիմա տարբեր են պայմանները։ Աւելցուցած է թէ ինք ըլլալով «իր ասպարէզում համաշխարհային մակարդակի գիտնական» ինքնաբաւ մարդ է, քաղաքականութենէն չունի անձնական որեւէ ակնկալութիւն։

Յաջողելու պարագայի իշխանութեան բաժնեկից կ'ըլլան այն ուժերը որոնք այսօր կը սատարեն իրեն։ Անոնցմէ ամէն մէկը համապատասխան պետական պաշտօն կը ստանայ ըստ նախընտրական շրջանին տարած աշխատանքին։

Լ․ Տէր Պետրոսեան պատասխանելով ընտրական կեղծիքի հեռանկարին մասին հարցումի մը, ըսած է թէ լաւատեղեակ ըլլալով օրէնքներուն, այդ պարագային կը դիմէ օրէնսդրութենէն թելադրուած բոլոր քայլերուն․ կը կազմակերպէ հանրահաւաքներ, երթեր, ցոյցեր, դատաքննութիւններ, եւլն․։

Ինչ կը վերաբերի քաղաքական լուրջ խնդիրներու որոնք ներկայ են Հայաստանի օրակարգին վրայ, – Ղարաբաղի հարց, Թուրքիոյ, Ռուսաստանի հետ յարաբերութիւններ–, Լ․ Տէր Պետրոսեան յայտնած է իր տեսակէտները․ Ղարաբաղի հարցին բանակցութիւնները հիմնուած են նոյն փուլային ծրագրին, որուն վրայ աւելցած են Ղարաբաղի կարգավիճակին մասին խօսակցութիւնները եւ այդ նիւթով հանրաքուէի հեռանկարը։ Ըսած է թէ Ադրբեջանի հետ յարաբերութիւններու կարգաւորումը պէտք է հիմնուած ըլլայ Ղարաբաղի հարցին լուծումին։ Մինչ Հայաստանի ներկայի իշխանութիւնները մինչեւ այսօր Ադրբեջանի նկատմամբ ոչ կառուցողական քաղաքականութիւն վարած են, ինչ որ ձախողեցուցած է լուծումի ջանքերը։

Թուրքիա սահմանը կը բանայ երբ Ղարաբաղի խնդիրը կարգաւորուի․ նոյնիսկ բաւարար կ'ըլլայ խաղաղ կարգաւորման բանակցութիւններուն մէջ շօշափելի յառաջդիմութիւն մը։

Լ․ Տէր Պետրոսեան Ռուսաստանի հետ յարաբերութիւններու մարզին մէջ խոստացած է վերադառնալ իր իշխանութեան շրջանի աւանդութիւններուն․ այսինքն՝ փոխադարձ յարգանքի, պարկեշտութեան եւ փոխադարձ շահերու յարաբերութիւններ եւ ոչ թէ ճորտի եւ ճորտատիրոջ կապեր։

***

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ՄԵԹՐՈՅԻ ԿԱՅԱՆՆԵՐ ԱՅՑԵԼԱԾ

Վարչապետ Ս․ Սարգսեան Յունուար 11ին այցելած է Երեւանի մեթրոյին Հանրապետութեան հրապարակ, Զօր․ Անդրանիկ, Երիտասարդական, Բարեկամութիւն կայանները ուր բարելաւման աշխատանք կը կատարուի։ Ս․ Սարգսեան հետաքրքրուած է հարցերով, կատարուած աշխատանքով։ Յետոյ մասնակցած է միջգերատեսչական յանձնաժողովի խորհրդակցութեան․ շեշտած է որ ամէն բան ընել պէտք է այդ փոխադրամիջոցը աւելի մրցունակ եւ աւելի հաճելի դարձնելու համար։

***

ԳԱՐՆԱՆ ՌԱԶՄԱՓՈՐՁԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

ՀԱՊ-ի երկիրներու հաւաքական ապահովութեան գլխաւոր քարտուղար Ն․ Պորտիւժա Մոսկուայի մէջ մամուլի ասուլիս մը տուած է եւ ըսած է թէ գարնան Հայաստանի մէջ ծրագրուած հակահաբեկչական ռազմափորձերը ուղղուած չեն Ադրբեջանի։ Աւելցուցած է թէ անոք տեղի կ'ունենան հրամանատարներու եւ սպայակոյտներու մակարդակով․ այսինքն, բանակի կարեւոր միաւորներու տեղաշարժ խնդրոյ առարկայ չէ։ Մանաւանդ որ ադրբեջանցի դէտեր ալ կը հրաւիրուին։

***

ԼՂՀ

ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՔՍԱՆԱՄԵԱԿԸ

Նախագահ Բ․ Սահակեանի հրամանագրով, Ղարաբաղի շարժումին քսաներորդ տարեդարձը նշելու համար պետական յանձնաժողով մը կազմուած է։ Ան կը գործէ վարչապետ Ա․ Յարութիւնեանի ու Ազգ․ ժողովի նախագահ Ա․ Ղուլեանի նախագահութիւններուն տակ։ Երկու շաբթէն հարկ է ծրագրուին տօնական միջոցառումները։ Նախատեսուած է համաժողովրդական ոճը, զերծ մնալով շըռայլութենէ։

«FRANCE-SOIR»

(14 janvier)

ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔԻ ՈՃԻՐԻՆ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ

Քանի մը օրէն Հ․ Տինքի սպանութեան տարելիցն է․ ոգեկոչումի բազմազան ձեռնարկներ կազմակերպուած են Պոլիս եւ այլուր։ Այս առընչութեամբ «Ֆրանս – Սուար» էջ մը յատկացուցած էր նոյն ոճիրին, հրատարակելով հակիրճ տեսակցութիւն մըն ալ Ֆրանսահայ խորհուրդի նախագահ Ա․ Կէօվճեանի հետ։ Էջը խորագրուած էր «Հայաստան՝ մշտական նահատակը»։

Ա․ Կէօվճեան կը յիշէր Հ․ Տինքի ենթարկուած ճնշումները, հետապնդումները, դատապարտումները եւ Թուրքիոյ ուրուային պետութեան կողմէ ստացած սպառնալիքները։ Կը շեշտէր թէ Մէ․ Մէ․ Ա․ Էֆ․–ը դատապարտած էր ոճիրը եւ ինք անձամբ ներկայ գտնուած Հ․ Տինքի յուղարկաւորութեան։ Մինչեւ այսօր ոճիրին անկատար լուսաբանումը ապացոյց կը նկատէր պետական շատ մը բաղկացուցիչներու անոր մէջ ունեցած դերին։

Թերթը անջատ գրութիւններով կ'անդրադառնար Հ․ Տինքի համոզումներուն, մարդասիրական զգացումներուն, Թուրքիոյ եւ Թուրքերուն առընչուած յոյսերուն։ Կու տար Յունուար 18ին Արնուվիլի Հ․ Տինք վարժարանին մէջ կազմակերպուած ոգեկոչումի ձեռնարկին մանրամասնութիւնները։

ՄԵՐ ԿԷՍ ԼԵՑՈՒՆ ԳԱՒԱԹՆԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

Պատմութենէն ներշնչուած վախերով, ներկայի տուեալներէն թելադրուած մտահոգութիւններով, ժխտականները արհամարհելու, կամ թերագնահատելու գրեթէ երկրորդ բնութիւն մը զարգացուցած ենք: Այնքա՛ն պէտք ունինք լաւը նշմարելու, ապահովութիւն տուող բաներու գտնալու: Վստահաբար շատ քիչ է թիւը մեզմէ անոնց որոնք անկեղծութեամբ կը պնդեն որ եթէ ոչ ամէն բան, գոնէ մեծ մաս մը լաւ ընթացքի մէջ է: Ու չեն անդրադառնար որ փոքր մասի մը գէշ, տկար, քննադատելի ընթացքն ալ ընդունելի չէ, թէ եղածով մխիթարուելու, գոհանալու կեցուածքը ինքնին տկարութեան արտայայտիչ է:

Կացութիւնը կրնայ բացատրուիլ կէս լեցուած գաւաթին պատկերով: Բայց երբ մեր գաւաթը արդէն ամէնէն փոքր չափի եղածներէն է, նոյն թելադրականութիւնը կ'ունենա՞յ կէս լեցունին ապահովութիւնը: Ի՞նչ ճակատագրապաշտ արմատացած հոգեվիճակ ու երբեմն ալ հաշիւներ են որոնք իմաստութեան դիմակ հագած, զգուշութիւն եւ խոհեմութիւն, հետեւաբար լռութիւն կը յորդորեն:

Հայաստանի մէջ լռելու հրահանգը գրեթէ միշտ կու գայ իշխանութեան դիրքերէ: Պատասխանատուութիւններ, մեղսակցութիւններ քօղարկելու միջոց կ'ըլլայ ան: Եթէ հրահանգը չբաւէ, գործի կը լծուի հերքումը, ժխտումը: «Ո՛չ, այդ պնդումը – անօրինութեան, զեղծումի, կաշառակերութեան, հալածանքի – անհիմն է, այդպէս բան չկայ, չէ եղած»: Հանրապետական հարըստութիւն թալանող, իւրացնող կամ մաֆիական դէմքեր չկան. անոնք «ճարպիկ առեւտրականներ են», որոնք ուրիշներու չկրցածը յաջողած են ընել ու դիրքերու տիրանալ: Կը պակսի պետական պատիւն ու գնահատումը: Ընդդիմութեան դէմքեր, ձեռնարկներ, անոնց հետեւորդներ ոչ մէկ հալածանքի ենթակայ են. ամէն մարդ ազատ է օրէնքի սահմաններուն մէջ ուզածը ընելու: Մինչ միւս կողմէ իշխանութեան անբաղձալի ցոյցի մը իսկ մասնակիցներուն «հաշուառումը» հրապարակներէ կը յայտարարուի: Պաշտօնական ելոյթներու տարագներէն մատ մը անդին նիւթ կ'ըլլան Հայաստանի մէջ ճորտատիրական կարգերու օրէ օր ամրացումի, կամ երկրին մելիքութիւններու վերածումի պարագաները: Եւ ամէն մարդ քիչ կամ շատ տեղեակ է թէ առանձնաշնորհեալ, անպայման իշխանամէտ դասու մը եւ անկէ բացմութիւններու բաժին հանուած արհամարհանքին գոյութիւնը անժխտելի իրողութիւն է: Այս տուեալով կը բացատրուի Լ. Տէր Պետրոսեանի վերադարձը փրկարար լաստի պէս դիմաւորողներու մեծ զանգուածը: Մինչդեռ, 1998ի անոր մեկնումի օրերուն, անկէ բաւական եւքն ալ, մարդիկ ոչ կարօտ կ'արտայայտէին 1991–98 տարիներուն, եւ յաճախ ոչ իսկ դրականներու գնահատանք կ'ընէին:

Հետեւեալ տողերը առնուած են սրտցաւ երեւանցիի մը նամակէն: Իր ճակտին քրտինքով ապրող ու ապրեցնող մըն է ան. մէկուն կամ միւսին իշխանութիւնը ոչինչ կրնայ փոխել անոր անձնականէն: Ուստի գրածները այրած սրտի արտայայտութիւն են, ամբողջ երկրի մը, ժողովուրդի մը ներկային ու վաղուան մտահոգութեամբ:

Ան կ'ըսէ. «... Անգամ սովետական տարիներին վախի այսպիսի մթնոլորտ չի եղել: Սեփական կարծիք յայտնելը յանդգնութիւն է համարւում: ... Հեռախօսային պարզ խօսակցութիւններից հասարակ մարդիկ զգուշանում են: Բայց հանրահաւաքների (Լ. Տէր Պետրոսեանի) տեսագրութիւնների տարածումը, տեսագրուած ելոյթները մեծ ազդեցութիւն են թողնում վախի մթնոլորտը ջարդելու առումով. նոյնիսկ փինանսատէրեր եւ պաշտօնեաներ ասում են որ ամէն ինչ սահման ունի: ... Կը սարսափէք եթէ լսէք թէ ինչեր են կատարւում էջմիածնում, Գիւմրիում, Գորիսում եւ այլ տեղերում: ... Երկիրը թաղուած է անբարոյականութեան մէջ: Ինձ թւում է այլեւս ժողովուրդը չի կարող դիմանալ այս ամէնին: Ոնց որ միջնադարում լինենք, տգիտութեան յաղթարշաւ է»:

Բնական է որ փուշեր չտեսնելու սովորամոլութեամբ ապրողներ յոռետեսութիւն, չափազանցութիւն պիտի նկատեն այս տողերը: Իշխանամէտները ո՛չ իսկ պիտի նկատեն: Ու ամբոխ մը զանգուածները պիտի հրաւիրուին մէկդի դնելու իրենց տրտունջը, ցաւերը, վախերը ու քուէարկելու: Պէտք է նոր նախագահ ընտրել:

Եւ Հայաստանի դժուար բացատրելի պարագաներուն գլխաւորներէն է այն որ գործող իշխանութեան թեկնածուն բոլոր դժգոհութիւններուն կուտակման հասցէն է, իսկ անոր գլխաւոր մրցակից նկատուածը՝ արդէն փորձուած մը որուն ետեւէն շատ մարդ արցունք չթափեց երբ 1998ին հարկադրուեցաւ հրաժարիլ: Մնացած եօթնեակին մասին ալ գրեթէ ոչ ոք կը խօսի:

Ե՞րբ վերջապէս Հայաստան պիտի կարենայ ղեկավարներու սերունդ ունենալ ու չսպասել որ մերժելիի մը այլընտրանք ըլլայ արդէն փորձուած ու գրեթէ մոռցուած մը եւ ոչ՝ թարմ, վստահութիւն ներշնչող նոր մը:

Ա. ԹՈԹՈՑԵԱՆ

ՄԵՐ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐԸ

ՅԱԿՈԲ ԹԵՐՋԱՆ

Անցած Հոկտեմբերի վերջին իր ծննդեան 80ամեակը տօնեց Ֆրանսայի ակադեմական թափնեկիր, բազմավաստակ աստղագէտ, մաթեմաթիկոս, Յակոբ Թերզան: 1927ին Պոլիս ծնած գիտնականը տեղւոյն Գիտական համալսարանի մաթեմաթիկի եւ աստղաբաշխական ճիւղերէն շրջանաւարտ կ'ըլլայ 1949 թուականին: Շրջան մը Պոլսոյ հայկական երկրորդական վարժարաններուն մէջ ուսուցչութեան պաշտօն վարելէ յետոյ, 1956ին Ֆրանսա գաղթած եւ հպատակութիւն ստացած է 1965ին: Նոյն տարուան Մայիսին, Լիոնի համալսարանին մէջ պաշտպանած թեզով, ուսողութեան տոքթորի աստիճանին կ'արժանանայ: Այդ թուականէն սկսեալ թափ կը ստանան Լիոնի Աստղադիտարանի իր լուրջ հետազօտութիւնները: 1967ին վերօյիշեալ աստղադիտարանի տնօրէնի տեղակալ կարգուած Յակոբ Թերզան իր աշխատութիւնները կը խտացնէ աստղաբնագիտական հարցերու շուրջ: Այսպիսով ան յայտնաբերած է 11 գնդաձեւ աստղահոյլ՝ որոնք կոչուած են իր անունով: Միջազգային աստղագիտութեան միութեան անդամ կ'ընդունուի 1964ին, կը վարէ Լիոնի Աստղագիտութեան ընկերութեան նախագահութիւնը 1968էն մինչեւ 1978: Ֆրանսայի Աստղագէտներու միութեան Հանրի Րէյի մրցանակին արժանացած է 1977 թուականին: Փարիզի Գիտական ակադեմիային, ինչպէս նաեւ Լիոնի եւ Սէն-Ժընի Լաւալ քաղաքներու մետալակիր Թերզան բազմաթիւ աստղագիտական գիւտերու հեղինակն է: Իր հետազօտական 96 յօդուածները հրատարակուած են զանազան աստղագիտական պարբերաթերթերու մէջ որոնցմէ 56ը վաւերագրական հանգամանք ունին: Ունեցած է հանրօգուտ աշխատութիւններ, կատարելագործելով Նիսի եւ Լիոնի աստղադիտարաններու «խաւարումի բաղդատաչափերը» (comparateur à éclipse), իրագործելով Ասքանիա «ինքնաշխատ փոփոխական ծիածանով լուսաչափ»ը (automatisation du photomètre à iris variable Askania), նաեւ Սեւանի լուսաչափը:

Յ. Թերզան, 1968էն մինչեւ 1984 գիտական, հետազօտական եւ ուսումնասիրական բազմաթիւ առաքելութիւններ ունեցած է զանազան երկիրներու մէջ, ինչպէս՝ Միացեալ Նահանգներ, Գանատա, Շըւէտ, Ռուսաստան եւ Հայաստանի Բիւրական աստղադիտարանը:

Աստղագիտական մարզէն ներս Թերզանի իրագործած յաջորդական գիւտերը կ'երկարաձգուին 1963էն մինչեւ 1997 թուականը: Մատնանշենք մէկ քանին.

- 1963էն մինչեւ 1972 ան յայտնաբերած է ներկայութիւնը 710 փոփոխական աստղերու որոնք 14 աստղացունտերու մէջ կամ շրջապատը տեղ կը գրաւեն: Այս աստղերը Գանատայի եւ Մոսկուայի աստղադիտարաններու կողմէ ցուցակագըրուած են:

- 1966էն 71՝ յայտնութիւնը վերեւ յիշուած 11 գնդաձեւ աստղահոյլերու որոնց երեքը X ճառագայթներու աղբիւր են եւ որոնք նմանապէս ցուցակագրուած են ֆրանսացի եւ օտար մասնագէտներու կողմէ:

- 1980ին կալաքսիայի կեդրոնին նկատմամբ 3 աստիճան հիւսիսարեւմուտք դիրք գրաւող երկրորդ «թափանցիկ պատուհան»ի մը յայտնաբերումը որ կը թոյլատրէ դիտարկումը՝ ոչ միայն կալաքսիայի կեդրոնին եւեւր տեղ գրաւած երկնային գոյութիւններու, այլ նաեւ կալաքսիայէ դուրս գտնուող առարկաներու յայտնաբերման:

- 1980-1993. «Մոլորակային միգամածութեան» (Nébuleuse planétaire) 26 թեկնածու երկնային առարկաներու յայտնաբերումը:

- 1982-1994. 158 սփռուն երկնային գոյութիւններու գիւտը՝ որոնց երեքը «անդրադարձ միգամածութիւն» (nébuleuse à réflexion), իսկ 124ը՝ իբրեւ կալաքսիա կամ կալաքսիայի կորիզ սահմանուած են: Նոյն թուականներուն 4430 նորայայտ կարմիր, փոփոխական աստղերու գիւտը՝ «Կարին», «Օֆիուքիւս» եւ «Աղեղնաւոր» համաստեղութիւններու մէջ:

- 1985-1996. 1428 ինքնաշարժ (à mouvement propre) աստղերու յայտնաբերում, որոնք Արեւի մօտ կը գտնուին եւ գիրենք շրջապատող աստղերու նկատմամբ շարժման մէջ են:

- 1996-1997. Նորագոյն գիւտ. Կալաքսիայի կեդրոնի ուղղութեամբ յայտնաբերուած 4430 փոփոխական աստղերէն 458ը կարելի եղաւ սահմանել եւ ճշդել, իբրեւ X ճառագայթներու աղբիւր, շնորհիւ ամերիկեան IRAS արբանեակին:

Հոս զանց կ'առնենք իր դաստիարակչական եւ աստղագիտութիւնը տարածելու միտող գործունէութեանց մանրամասնութիւնները:

Իր բազմաբեղուն գիտնականի կեանքին առընթեր, Յակոբ Թերզան համայնքային գործունէութիւն ալ ցուցաբերած է, արդէն 1964 թուականէն իսկ ձեռնադրուելով՝ սարկաւագ: Այսպէս հետաքրքրական է նշել թէ ուսումնասիրութիւնը «Հնադարեան եւ Միջնադարեան քաղաքակրթութիւններ»ու վերաբերեալ, որու պաշտպանութեան շնորհիւ «խորացեալ ուսումնասիրութեան վկայական» (Diplôme d'Etudes Approfondies)ի տիրացած է:

ՍՈՒՐԷՆ ՇԷՐԻՖ

ԾԱՂԻԿԷ ԾԱՂԻԿ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Յովհաննէս Պօղոսեան» կեդրոնի Հայ Կաթողիկէ միութեան սրահին մէջ, Դեկտ. 5ին տեղի ունեցած է լիբանանահայ արուեստագէտ Յովսէփ Գասպարեանի գեղանկարչական ցուցահանդէսը: Նախքան ցուցահանդէսին բացումը Յ. Գասպարեան յայտնած է «Ազդակ»ին, որ այս մէկը երրորդ ցուցահանդէսն է, որուն թեման հայկական հին կեանքն է, մամիկներու եւ պապիկներու յիշատակները, իրենց ապրած կեանքը, գործածած առարկաները, այլ խօսքով հայկական հին միջավայրը: Ցուցադրուած 44 իւղաներկները շուրջ երկու տարուան աշխատանքի արդիւնքներն էին: Ձեռնարկին բարի գալուստի խօսքը արտասանած է Հայ Կաթողիկէ Մեսրոպեան վարժարանի ուսուցչուհի Դալար Գազանճեան, որ յայտնած է թէ ցուցահանդէսը նուիրուած է վարժարանին արուեստից բաժնի 25ամեակին: Վարժարանի տնօրէն Կրեկուար Գալուստ վեր առած է Յովսէփ Գասպարեանի արուեստը զայն նկատելով ինքնատիպ: Անդրադառնալով Մեսրոպեան վարժարանի 25ամեակին, նշած է որ լիբանանահայ նոր սերունդի զարգացման ի խնդիր վարժարանը դեռ ունի յառաջընթացի նորանոր հեռանկարներ: Հայաստանի դեսպան Վահան Տէր-Ղեւոնդեան բարձր գնահատած է Մեսրոպեան վարժարանի գործունէութիւնը նշելով վերջերս կատարուած սրահին բացումը, Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի արձանին զետեղումը եւ շեշտած որ վարժարանը իր կարեւոր դերը ունի լիբանանահայ կրթական մարզին մէջ: Հանդիսութեան եզրափակիչ խօսքը արտասանած է Հայ Կաթողիկէ համայնքի Պէյրութի թեմի պատրիարքական փոխանորդ Վարդան եպիսկ. Աշգարեան:

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Սրբոց Հռիփսիմեանց վարժարանի նորոգուած սրահին բացումը կատարուած է Դեկտեմբեր 13ին, ներկայութեամբ նախկին նախարար Լայլա Սոլհ Համատէի եւ բազմաթիւ անձնաւորութիւններու: Նորոգութիւնը եղած է շնորհիւ «Ուալիտ պըն Թալալ»ի մարդասիրական հաստատութեան: Բարի գալուստի խօսքը արտասանած է օրուան հանդիսավարը, վարժարանի աշակերտուհի Սէլին Հալէպեան, ու նշած է թէ «Ուալիտ պըն Թալալ» նուիրում մը ցուցաբերած է առանց կրօնական կամ համայնական խտրութեան: Իր կարգին, վարժարանի տնօրէնուհին քոյր Արմինէ Մակարեան շնորհակալութիւն յայտնած է նուիրատու կազմակերպութեան: Խօսք առած է վարժարանի ուսուցիչներէն Ժորժ ապու Անթուն եւ հաստատած որ Հռիփսիմեանց վարժարանը գիտութեան կեդրոն է եւ մարդասիրական վայր: Վարժարանի տնօրէնուհին քոյր Արմինէ Մակարեան յուշատախտակ մը յանձնած է նախկին նախարար Լէյլա Սոլհ Համատէի առ ի գնահատանք մարդկութեան նկատմամբ իր ունեցած նուիրումին: Յանուն «Ուալիտ պըն Թալալ»ի խօսք առած է Ապտ էլ-Սալամ Մարեանի որ յայտնած է թէ իրենց կապը հայկական հաստատութիւններուն հետ նորութիւն չէ, աւելցնելով որ հաստատութիւնը լիբանանեան զանազան շրջաններու կրթական հիմնարկներու հետ գործակցած է: Հանդիսութեան եզրափակիչ խօսքը արտասանած է Յովհաննէս եպսկ. Թէյրուզեան, որ գոհունակութեամբ յայտնած է կատարուածին համար եւ շնորհակալութիւն յայտնած: Հանդիսութեան ընթացքին աշակերտները ապահոված են գեղարուեստական յայտագիր մը:

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Հայկազեան համալսարանին մէջ, կազմակերպութեամբ Հայաստանի դեսպանութեան եւ Հայկազեան համալսարանի Դեկտեմբեր 13ին շնորհահանդէս մը տեղի ունեցած է Կամիլայի «Բաւահանդէս» քերթուածներու հատորին առթիւ: Ներածական խօսքը արտասանած է Արմէն Իւրնէշլեան, որ յայտնած է թէ Սէրը իբրեւ նիւթ առատօրէն ներկայ է Կամիլայի գրականութեան մէջ: Անդրադարձած է նաեւ անոր կենսագրութեան եւ գրական ստեղծագործութիւններուն: Ապա, խօսք առած է Սարգիս Կիրակոսեան, որ յայտնած է թէ քերթողուհիին հինգերորդ հատորն է եւ անոր էջերուն մէջ բանաստեղծութիւնները կ՚ապրին ներանձնական, նոր ու անծանօթ հորիզոններու մեկնող մշտահոլով լինելութեամբ, տեսիլ և երազով: Վերջին խօսք առնողը եղած է Կամիլա եւ նշած որ «բառ»ը բանաստեղծին համար համապարփակ հասկացողութիւն է: Իր խօսքի աւարտին, երախտագիտական խօսքեր ուղղած է Լիբանանի Հայաստանի դեսպանութեան եւ Հայկազեան համալսարանին: Դեսպանն ալ, Վահան Տէր Ղուկասեան իր գնահատական խօսքը արտասանած է, շեշտելով թէ 5 հատոր հրատարկելը երիտասարդ տարիքին ինքնին արդէն գնահատելի երեւոյթ մըն է:

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ «Տիրան Պապիկեան» սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 14ին՝, տեղի ունեցած է հայ լեզուին նուիրուած երեկոյթ մը կազմակերպութեամբ Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ դպրաց դասին: Ձեռնարկին բացման խօսքը արտասանած է դպրաց դասի երգչախումբի ղեկավարը՝ Հրայր սրկ. Պետուրեան, որ յայտարարած է թէ Արամ Ա. կաթողիկոսի կողմէ հռչակուած «Հայ լեզուի տարին» արդէն հասած է իր լրումին եւ իբրեւ եզրափակիչ ձեռնարկ դպրաց դասու նորակազմ քառաձայն երգչախումբը կը ներկայանան այս ելոյթով: Երգչախումբին ներկայացուցած երգերու փունջէ մը ետք, խօսք առած է եկեղեցւոյ Հոգեւոր Հովիւը Մեսրոպ քհնյ. Քէրքէզեան եւ կոչ ըրած է ներկաներու իրենց մտածումները կեդրոնացնելու Հայոց լեզուին վրայ: Նկատել տուած է որ ներկայիս լեզուն կը նահանջէ եւ իրեն հետ կը նահանջեն նաեւ Հայուն հաւատքն ու ոգին: Շեշտած է «Եթէ անցեալին նահանջեցին լեզուն, հաւատքը, անոնք պարտադրաբար սուրով, հուրով, խաչելութեամբ նահանջեցին, այսօր անոնք կը նահանջեն կամովին, մեր ազատ կամքով, մեր ընտանիքներուն մէջ, մեր ծնողներուն ազատ կամքով»: Եզրափակելով, աւելցուցած է. «Առանց հայ լեզուի ու առանց հաւատքի ո՛չ հայ կայ, ոչ ալ Հայաստան»: Գեղարուեստական նոր բաժինէ մը ետք, վերջին խօսքը արտասանած է Թորգոմ արքյ. Տօնոյեան եւ ընդգծած որ հայ լեզուի տարի կը նշանակէ «Հայու տարի հռչակել» որովհետեւ կարելի չէ բաժնել հայ լեզուն հայ ժողովուրդէն, հայ լեզուն՝ հայ եկեղեցիէն:

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՏԱՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒՆ ԾՆՈՒՆԴԸ

Աւշի Շաբաթ իրիկուն, Յունուար 5ին, հաւաքոյթ մը տեղի ունեցաւ Փարիզի Ուսանողական միջազգային ոստանի Հայ տան մէջ — Մարի Նուպար հիմնարկութիւն — Հայոց Սուրբ Ծնունդին առթիւ: Նախաձեռնութիւնը գլխաւորուած էր Հայ ուսանողական տան կոմիտէէն, որուն եօթը անդամները ընտրուեցան անցեալ Հոկտեմբերին: Շուրջ քառասուն հոգի հաւաքուած էր Ծնունդի ճաշի հաճելի ու ջերմ մթնոլորտին մէջ: Ներկայ գտնուեցաւ նաեւ Հայ ուսանողական տան տնօրէնը՝ Սահակ Սուքիասեան, որ իր ողջոյնի ելոյթին մէջ նշեց այդ տօնին կարեւորութիւնը Հայոց աւանդութեան մէջ, կարգ մը ճշդումներ ու բացատրութիւններով բոլոր անոնց համար որոնք շատ տեղեկութիւն չունէին մեր պատմութեան ու աւանդութիւններուն մասին:

Ճաշէն ետք երջանիկ ու խանդավառ երիտասարդներ մնացին սրահին մէջ, շարունակելու նպատակով իրենց տօնը հայկական երաժշտութեամբ քոչարի պարելով ու զուարճանալով:

Յաջորդ օր, Կիրակի առտու, գանազան քաղ ուսանողներ (այսինքն 10 երիտասարդներ) կրցան կանուխ արթննալ՝ Հայոց մայր եկեղեցին երթալու. հոն արդէն պատարագը սկսած էր: Անոնք առիթ ունեցան վկայ ըլլալու անսովոր դէպքի մը երբ յանկարծ ոստիկանները մտան Սուրբ Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին, խուճապ մը պատճառելով: Արդէն պատարագը կը շարունակուէր հազիւ մէկ ու կէս ժամէ ի վեր, երբ Հոգաբարձութեան անդամները հետզհետէ հաւատարիմներէն խնդրեցին անմիջապէս եկեղեցիէն ելլել, քանի որ անծանօթ անձ մը Շան գ՚Էլիզէի իցէկէ մը հեռաձայնի կոչ մը ուղղած էր ըսելով որ ռումբ մը կը գտնուէր եկեղեցիին մէջ ու պիտի շուտով պայթէր: Հազիւ հինգ վայրկեանը բաւեց որ հաւատացեալներու ամբողջ բազմութիւնը հաւաքուի Ժան Կուժոն փողոցին մէջ: Մինչ այդ, առաջնորդ Նորվան արքեպիսկոպոս կը շարունակէր Պատարագի խորհուրդը: Բարեբախտաբար ոչ մէկ ռումբ պայթեցաւ ու բոլոր հաւատացեալները կրցան վերադառնալ իրենց տեղերը: Երիտասարդները որ վարժուած չեն երթալ պատարագին, հասկցան որ երբեմն ինչ-ինչ հետաքրքրական ու նաեւ ծիծաղելի դէպքեր կրնան պատահիլ նման տօնական օրերու:

ՏԻԳՐԱՆ ԵԿԱՒԵԱՆ

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԱՆԴՐԾՈՎԵԱՆ ՓԱՌՔ

Մի քանի րոպէ անց Այվազովսկին արդէն մատուռի յետեւում գտնուող փոքրիկ տնակում էր. չէմից ներս մտնելով՝ նա ընկաւ Վէքիի բազուկների մէջ: Այստեղ էին նաեւ Ճաքոմօօ Փերուճինին եւ նրանց ընկերները «Երիտասարդ Իտալիա»յից:

... Երբ լուսադէմին Այվազովսկին արթնացաւ, տանն այլեւս ոչ ոք չկար, միայն սեղանին խնամքոտ մի ձեռք նրա համար նախաճաշ էր պատրաստ դրել:

Այվազովսկին դուրս եկաւ բակ: Խաղողի փոքրիկ այգում աշխատում էր ծերունի տանտէրը, որն իր արտաքինով յիշեցնում էր անտառների եւ պուրակների արկադեան աստուած Պանին:

Եւ խաղող այս տնակից վեր բարձրացող լեռնային անտառը, եւ հեռում ծըփացող կապոյտ ծովը, ե՛ւ խաղողի վազերի միջեւ աշխատող ծերուկը նկարչին պատկերանում էին որպէս մի մասնիկ երբեմնի լեգենդար ոսկէ դարի, երբ աստուածամարդերը պար էին բռնում յաւերժահարսերի հետ հեթանոսական Պան աստուծոյ սրնգի հնչիւնների տակ:

Եւ այդ զգացողութիւնը չէր լքում Այվազովսկուն ամբողջ ճանապարհի ընթացքում, մինչ իջնում էր ներքեւ. մեծն Պանը վերադարձել էր, նա ողջ էր եւ մարդը կրկին սկսել էր հասկանալ ծառերի, գետերի, ժայռերի եւ ծովի լեզուն: Խնդութիւնը աւելի ու աւելի էր համակում նկարչին, լցնում նրա հոգին, եւ նա երեւակայութեան մէջ արդէն տեսնում էր իր ապագայ կտաւները՝ «Ժիւպիտէրը՝ աստուածներով եւ աստուածուհիներով շրջապատուած դիմաւորում է ծովից եկող Վեներային», «Նեպտունը Ամֆիտրիտայի հետ», «Հոմերոսի դպրոցը Լեզպոս կղզում»:

Եւ ամէնուրեք այդ նկարներում ծովն անսահմանօրէն լայն էր ու անծայրածիր, ինչպիսին նրա առջեւ բացուեց այստեղ, ուր ամէն ինչը նրան յիշեցնում էր անտիկ ժամանակները:

... Շտերնբերգին նա գտաւ Երկնագոյն կռոթի մօտ, գտաւ ծայր աստիճան վհատուած: Կեանքի գնով նա շուրջ ութսուն եարտ սողացել էր փապուղու միջով եւ վերջում համոզուել, որ այն ոչ մի տեղ էլ դուրս չի բերում. ոչ թէ մարդիկ էին այն փորել ժայռի մէջ, այլ՝ ծովի ջուրը:

Սորենթոյից ընկերներն անցան Ամալֆի: Լայնշի ծովածոցը, ժայռոտ լեռները, ձկնորսների խաղաղ կեանքը ափերին՝ այդ ամէնը յար ու նման էին գափրիական տեսարաններին, թէեւ՝ կղզին նուազ բնակուած էր:

Ժայռակոփ պարիսպների բարձունքից բացուող անհունը չչմեցուցէչ էր իր հանդիսաւորութեամբ: Մայրամուտին երկինքը պատում էր զարմանալի մի կանաչով, իսկ լեռները վառւում էին՝ բոսորագոյն ներկուած: Գիշերն այստեղ աւելի դանդաղ էր վրայ հասնում, քան Նէապոլում, կամ Սորենթոյում, իսկ խոշոր-խոշոր աստղերը՝ երկնքում, մեղմ փչող տաք զեփիւռը եւ ալիքների թեւաբախումը ծովափի քարերին Այվազովսկուն դարձեալ ու դարձեալ յիշեցնում էին հեռաւոր հարազատ Թէոդոսիայի մասին:

Նկարչի թափառումները շարունակւում էին, Այվազովսկին դարձել էր ծովի թափառուն երգիչ: Երբեմն նա ինքն էլ չէր յիշում, թէ քանի քաղաքում է եղել վերջին ժամանակներս: Նրա արտասահմանեան անձնագրում համարեա տեղ չէր մնացել նոր նշումների ու կնիքների համար: Ստիպուած էին յաւելեալ թերթիկներ կպցնել: Հետզհետէ դա վերածուեց հսկայական մի տետրի, որը, ինչպէս հաշուեց Այվազովսկին ճանապարհորդութիւններն աւարտելուց յետոյ, պարունակում էր հարիւր երեսունհինգ վիզա:

Երիտասարդ նկարիչը հիացաւ Լոնդոնով, Լիզպոնով, Մադրիդով, Կրենադայով, Սեվիլլայով, Գադիքսով, Պարչելոնայով, Մալակայով, Ճիպրալթարով, Մալթայով...

Ամէնուրեք նկարելով՝ նաեւ տախտակամածին, թէ հիւրանոցի համարում փակուած, որտեղ հազիւ մի քանի օրուայ համար էր իջեւանած լինում, սպանական եւ փորթուկալական քաղաքների փողոցներում, թէ Մալթա կղզում... երբեք չէր բաժանւում իր ալբոմից: Դեղնաւուն, ամուր թղթի վրայ կատարուած այդ մատիտանկարներում, Այվազովսկին դրոշմում էր իր բոլոր տպաւորութիւնները, այն ամէնն ինչ զարմացնում եւ հիացմունք էր պատճառում նրան: Այդ ուրւականներն ինքնին գեղարուեստական ստեղծագործութիւններ էին, բայց նկարիչը չէր կարեւորում դրանք եւ հեշտութեամբ նուիրում էր նոյնիսկ անծանօթ մարդկանց:

Գլխաւորն, ի հարկէ, նկարներն էին: Օտար երկներում անցկացրած այս չորս տարիների ընթացքում Այվազովսկին 80 կտաւ ստեղծեց. հիմնականում տեսարաններ Նէապոլից, Վենետիկից, Ամալֆիից, Սորենթոյից, Գափրիից, ծովային փոթորիկներ, նաւաբեկութիւններ, արեւի շողերի տակ մեղմ ծփացող խաղաղ ծով, լուսնեակ գիշերներ:

Շուտով նրա նկարները սկսեցին տարածուել ամբողջ Եւրոպայով մէկ: Ռուս նկարչի ծովային տեսարանները մարդկանց մէջ պայծառ, բերկրալից զգացումներ էին առաջացնում: Մարդիկ արդէն չէին վիճում իրար հետ, թէ նկարիչն ինչպիսի ներկերով ու ինչ եղանակով էր ստեղծում իր կտաւները: Դա նրանց ամենեւին չէր հետաքրքրում: Նրանք տեսնում էին միայն երկնքի ջինջ, անխռով լազուր, միշտ կանչող ու իր յարափոփոխ գոյներով անչափ գրաւիչ ծովի անհուն, արեւ՝ վառ կարմիր ու ոսկեծուփ ճաճանչումներով, արծաթ շողերով ողողուն խորհրդաւոր լուսին: Եւ այդ բոլորը՝ տրուած հոյակապ մի ներդաշնակութեամբ, երբ ամէն ինչում զգացւում էր նկարչի պայծառ, կենսասէր հոգին, նըկարիչ, որը բնութեամբ դիւթուած, նրա յաւերժական գեղեցկութեան գովքն էր անում:

Ահա թէ ինչու իր ճանապարհորդութիւնների ժամանակ, որտեղ էր որ ցուցահանդէս էր բացում Այվազովսկին, նրա նկարների առաջ մարդկանց հոծ խմբեր էին հաւաքւում: Իւրաքանչիւր նոր քաղաք ժամանելու հետ մէկտեղ, աւելանում էր նկարչութեան սիրահարների թիւը: Նկարչի կտաւները յիշեցնում էին այն մասին, որ առօրեայ հոգսերից ու դառնութիւններից դուրս գոյութիւն ունի բնութիւն, իր յաւերժական եւ իմաստուն գեղեցկութեամբ:

(Շար. 143)

(Շար. Ա. էջէն)

տարածուած է Սիքստինեան մատրան մէջ, կոնակ դարձնելով հաւատացեալներուն, այլ խօսքով Պապը այս ձեւով գոհացում տուած է աւանդապաշտներուն: Տասնամեակներէ ի վեր, ոչ մէկ պապ նման բան ըրած էր եւ Բենեդիկտոս ԺԶ. վերահաստատած է Վատիկան Բ. Ժողովէն առաջ գոյութիւն ունեցած պատարագներու յատկանշական ծէսը:

ՑԱՆՑԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ Ֆրանսայի մէջ մանկապարտէզէն կը սկսի եւ մամուլն ալ օրինակներ կը ներկայացնէ երեքէն տասը տարեկան տղոց մասին: Ազիզ, հինգ տարեկան, իր ուսուցչուհին խոշտանգած է քանիցս եւ միակ պարագան չէ: Պէնպա, եօթը տարեկան, վաւեշանութ կը հոտի երբ դպրոց կը հասնի, որովհետեւ եղբայրներուն հետ կռուեր կրակի տուած է: Քատէր, վեց տարեկան, ամէն գիշեր դանակին կը ծխէ «աւելի լաւ քնանալու համար»: Հաքիմ, ինը տարեկան, քանիցս դաշունահարած է իր մայրը:

OFFRE D'EMPLOI

La Maison Arménienne de la Jeunesse et de la Culture de Marseille
r e c h e r c h e
POUR UN POSTE D'ACCUEIL
une personne —homme ou femme— âgée de 50 ans ou plus RMI-ste, si possible bilingue français-arménien. Contrat de 2 à 5 ans dans le cadre des emplois accompagnés, 26h par semaine. Adresser candidature écrite à la :

M A J C
12-14, rue Saint-Bazile — 13001 Marseille
Renseignements au : **04.91.66.45.33**
04.91.66.43.05
04.91.50.15.09

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Centre Culturel
SAINT MESROB
à PARIS

Le Vendredi 18 janvier

à 20 heures 45
LE PROF. GERARD DEDEYAN
ET LE DR. YVES TERNON
présenteront la nouvelle édition de

l'Histoire du Peuple Arménien

Au 10 bis rue Thouin — Paris Vème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge

Vente du livre et dédicace
Cocktail

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 19

ՏՕՆ ԾՆՆԴԵԱՆ ՍՐԲՈՅՆ
ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ԿԱՐԱՊԵՏԻՆ
Գիշերային եւ առաւօտեան ժամերգութիւն:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9.30ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 21
ԵՒ ՉՈՐԵՔՏԱՍԱՆ ՔԻՆՈՒՈՐԱՑՆ
ԵՒ ՈՐԴՒՈՑ ՆՈՐԱ ՄԱՐՏԻՐՈՍԻՆ
ԵՒ ՉՈՐԵՔՏԱՍԱՆ ՔԻՆՈՒՐԱՑՆ
ԵՒ ՍՐԲՈՑ ԱՏՈՎՄԵԱՆՑ ԶՕՐԱՎԱՐԱՑՆ
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10.30ին:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

le section «Sévan» de Vienne
présente

LE SPECTACLE DE NOEL

de son école hebdomadaire
le dimanche 20 janvier
à 15h30 précises
au théatre de Vienne
Chants, danses — poésies, sketchs Théatre sous la direction de Nareg DOURIAN en collaboration avec la Maison de la Culture Arménienne de Vienne.

Comme chaque année, le Père Noël sera au rendez-vous pour distribuer cadeaux et friandises aux enfants.

Venez nombreux les encourager . . .

□

LOTO A ISSY-LES-MOULINEAUX

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux organise son
L O T O
A N N U E L
Le Dimanche 27 janvier à 14h30
à la salle des Epinettes : 45-47 rue de l'Egalité - Issy-les-Moulineaux.
N o m b r e u x l o t s
à g a g n e r.
L'après-midi sera suivi d'un goûter.

VOYAGE EN ARMENIE ET AU KARABAGH

(VOYAGE OECUMENIQUE, CULTUREL, HUMANITAIRE)

Du 28 avril au 5 mai : Voyage tous âges en Arménie — prix: 1.300 euros

(avec l'option extension au Karabagh, retour le 9 mai, et supplément de 200 euros)

(Accompagnateur : Pasteur **Samuel SAHAGIAN**).

organisé par Solidarité Protestante France-Arménie (SPFA)

Pour s'inscrire, envoyer acompte de 200 euros à :
SPFA — 1 rue Cabanis, 75014 Paris
(Tél.: 01. 47. 35. 30. 23 ou 06. 83. 09. 08. 19)

(Programme détaillé sur demande)

PELERINAGE A ROME

du 21 au 25 février
à l'occasion de l'inauguration au Vatican
par **SA SAINTETE LE PAPE BENOIT XVI**
de la cour qui portera dorénavant le nom de
«COUR SAINT GREGOIRE L'ILLUMINATEUR»
en l'honneur du Saint dont elle abrite déjà la statue.

Coût total du voyage aller-retour par avion : 550 euros comprenant:
pension complète dans un hôtel trois étoiles,
excursions et droits d'entrée aux sites à visiter.

Inscriptions et chèque à adresser à Eparchie de Sainte-Croix de Paris
10 bis rue Thouin, 75005 Paris
Avant le 18 janvier. Nombre de places limité.

A C T I V I T E S
DU CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP DE MARSEILLE
POUR LE MOIS DE JANVIER

Directeur Kh. YILMAZIAN

L'Association pour la Création Audiovisuelle d'Artistes d'Origine Arménienne
et les Films du Soleil présentent

le 17 janvier à 20 heures 30

au Centre Culturel Sahak-Mesrop
339 avenue du Prado — 13008 Marseille

« NOUS LES AUTRES »

un film d'**Edouard SARXIAN**

Après le «**Marseille des Arméniens**» présenté en 2002, ce nouveau film est un regard sur la population française d'origine arménienne de Marseille.

Le film est un constat auprès des 2ème et 3ème générations de leur état identitaire et après leur intégration dans le pays d'accueil de leurs parents.

E n t r é e l i b r e

C R O I X B L E U E D E S A R M E N I E N S D E F R A N C E

RECRUTEMENT POUR LE SEJOUR DE SKI A BELLEFONTAINE

du 23 février au 1er mars 2008

- Directeurs diplômés BAFD ou ayant une équivalence
- Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires

(bon niveau de ski nécessaire)

Candidatures à adresser à : CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax au 01 53 34 12 13

□

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
organise comme chaque année

UN SÉJOUR D'HIVER AU SKI

Pour les enfants nés entre le 1er janvier 1994 et le 31 décembre 1999
Dans son centre de vacances de Bellefontaine, dans le Jura
du samedi 23 février au samedi 1er mars
Renseignements et inscriptions jusqu'au 20 janvier

par téléphone au 01 53 34 18 18, par mail : cbaf@wanadoo.fr
par fax : 01 53 34 12 13

l'Association MACHTOTZ
pour la défense de la langue arménienne
organise

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

NOUVELLE SESSION : 16 février — 28 juin 2008

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.
Les élèves francophones seront capables de parler, lire et écrire l'arménien.

L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian
avec sa METHODE AUDIOVISUELLE
Stage de 50 heures, le samedi matin de 9h à 12h, à Paris.
(Absentéisme exclu)

2) Les cours de 2e, de 3e et de 4e niveaux continuent,
le samedi entre 12h et 15h, à Paris.
Les nouveaux élèves sont acceptés après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES
Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio : 97 euros (frais d'expédition inclus)

Pour tous ces cours et le manuel ,
RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS: 01 47 50 97 51

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 16
MERCREDI
16 JANVIER
2008

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ -- Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·873
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
83e ANNEE — N° 21·873

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Ս· ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ ՆԱԽԸՆՏՐԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

Վարչապետ Ս· Սարգսեան որ թեկնածու է նախագահական ընտրութեան, իր ծրագրով խոստացած է արդի պահանջներուն յարիր կրթական ու գիտական համակարգ ստեղծելով որակաւոր աշխատողներ պատրաստել ու այդպէսով լուծել աշխատանքի հարցը։ Խոստացած է մատչելի բժշկութիւն բոլորին, առողջարաններու արդիականացում։ Պիտի բարձրանան կենսաթոշակներն ալ եւ բարելաւուի կառավարման համակարգը։ Այս վերջինին համար պիտի նախընտրուի ելեկտրոնային համակարգը որ կը կրճատէ կաշառակերութեան հաւանականութիւնը։

Ս· Սարգսեան կ'ուզէ նուազեցնել երկրին տարբեր շրջաններուն զարգացման անհաւասար թափերը եւ առ այդ Երեւանէն մարզեր փոխադրել որոշ գործունէութիւններ։ Կարեւոր կը նկատէ նաեւ սահմանամերձ շրջաններէն բնակիչներու արտագաղթը կանխել։

***

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱԾ Է

Նախագահ Ռ· Քոչարեան որ երկօրեայ այցով մը Փարիզ եկած էր, ակնաբուժարանի մը մէջ վիրահատութեան մը ենթարկուած եւ Շաբաթ գիշեր վերադարձած է Երեւան։ Նախագահի մամուլի քարտուղարը տեղեկացուցած է թէ Ռ· Քոչարեան առանց ընդմիջումի շարունակած է սովորական աշխատանքը։ Նոյն ատեն կը տեղեկացուի թէ Ռ· Քոչարեանի աւագ որդին անդրանիկ զաւակ մը ունեցած է, զոր անուանած են Անի։

***

ՍԵՒԾՈՎԵԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎ

Յունուար 14 Երկուշաբթի օր Երեւանի մէջ բացումը կատարուած է «Սեւ ծով. հեռանկարներ միջազգային եւ տարածաշրջանային ապահովութեան» խորագրով միջազգային խորհրդաժողովին։ Երկօրեայ հաւաքին կը մասնակցին ակադեմականներ, քաղաքական դէմքեր, մեկնաբաններ. մասնագէտներ կան նաեւ Թուրքիայէն եւ Ազրպէյճանէն։

***

ԲՆԱՊԱՀՆԵՐՈՒՆ ՈՒՂԵՐՁԸ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐՈՒՆ

Հայաստանի բնապահներու դաշինքը ուղերձ մը յղած է նախագահական ընտրութեան թեկնածուներուն, խոր մտահոգութիւն յայտնելով երկրին բնական հարստութեան չհագործումի ընթացքին մասին։ Շեշտուած է յատկապէս Թեղուտի անտառին որպէս պղինձ–մոլիպտէնի հանքավայր գործածութեան երեւոյթը որ կը հակասէ թէ՛ Հայաստանի, թէ՛ միջազգային բնապահական պայմանագրերու։

Դաշինքը առաջարկած է վերաքննել հանքերու արդիւնաբերութեան առընչուած պետական քաղաքականութիւնը եւ Թեղուտէն զատ, կրճատել նաեւ Քաջարանի պղինձ–մոլիպտէնի հանքավայրին չհագործումի ծաւալները։

Թ. ԷՐՏՈՂԱՆ ՍՊԱՆԻՈՅ ԱՅՑԻՆ ՔՆՆԱԴԱՏԱԾ Է ՍՓԻՒՌՔԸ

Թուրքիոյ վարչապետը Թ· Էրտողան Սպանիա այցին ընթացքին Յունուար 14–ին նախաճաշի հիւրը եղած է «Էօրոփա փրէս» գործակալութեան։ Նոյն ատեն մամուլի ասուլիս մը տուած է։ Ներկայ լրագրողները բազմաթիւ հարցումներով օրակարգի բերած են Ցեղասպանութեան նիւթը։

Էրտողան գոհունակութիւն յայտնած է որ ամերիկեան իշխանութիւններու գովելի ջանքերով առ այժմ յետաձգուած է հարցին առաւել զարգացումը։ Ցետոյ կրկնած է Հայաստանի նախագահին 2005ին գրած նամակով խնդիրը պատմաբաններուն ձգելու առաջարկը։ Կրկնած է նաեւ սուտը թէ թրքական դիւանները ամբողջութեամբ բացուած եւ տրամադրելի են։ Այդ ամբողջէն ետք կարգը հասած է Սփիւռքին քննադատումին։ Անոր հասցէին ալ Էրտողան նորոգած է ծանօթ յանկերգները, ըսելով թէ միակ նպատակը Թուրքիայէն հատուցում ձեռք ձգելն է։ «Սակայն, ո՛վ, ի՛նչ ճամբու ալ դիմէ, մենք վճռակամ ենք այս հարցին մէջ. որովհետեւ այսիկա մեր արդար դատն է» ըսած է ան։

Պատասխանելով լրագրողներու, ըսած է տակաւին թէ Թուրքիա օդային երթեւեկ ունի Երեւանի հետ, Ախթամարի տաճարը նորոգուած է պետական յատկացումով, 40 հազար Հայաստանցի կ'ապրի ու կ'աշխատի ներկայիս Թուրքիոյ մէջ, կայ հայ համայնք մը որ «ոչ մէկ նեղութիւն ունի» եւլն·։ Ցետոյ նիւթը կրկին առընչուած է Սփիւռքին, ըսելու համար որ ան է խառնակողը, աշխարհի չորս ծագերուն մէջ Թուրքիոյ դէմ վճիռներ արձակել տուողը։ Հարկաւոր նկատած է որ ճնշում գործադրուի այդ ջանքերուն վրայ։

Թ. ԱՔՉԱՄԻ ՆՈՐ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Թուրք պատմաբան–ընկերաբան Թանէր Աքչամ «Հայկական հարցը լուծուած է» խորագրուած նոր հատորին մէջ լոյսին կը բերէ օսմանեան դիւաններէն նոր տուեալներ։ Անոնց գլխաւորը Թալաթի կողմէ Անգարայի կուսակալութեան ղրկուած 1915 Օգոստոս 29 թուակիր նամակն է որ պատասխան է Ներքին գործերու նախարարութեան նոյն տարուան Մայիս 26ի պաշտօնական գրութեան։

Աքչամ օգտուած է վարչապետարանի դիւաններէն։ Ըստ փաստաթուղթերու, Անատոլուն քրիստոնեաներէ մաքրուած է 1913–18 շրջանին. իսկ ոչ թուրք մահմետական փոքրամասնութիւնները (քիւրտ, պոսնիացի, չէրքէզ, եւլն·) թիրախ եղած են մշակութային ձուլումի։ Այս քաղաքականութիւնը իթթիհատականներու գլխաւոր հնարքն էր Օսմանեան կայսրութեան փլուզումը կասեցնելու համար։ Ներքին գործերու նախարարութեան վերոյիշեալ գրութիւնը կը հրահանգէր որ Օսմանեան պետութեան փոխանք՝ Հայկական հարցը հիմնովին լուծուի։ Փաստաթուղթերէն յայտնի դարձած է որ տեղահանութեան նիւթով պետական գրութիւնները կատարուած են մաս մը պաշտօնական, մաս մըն ալ գաղտնի հրամանագրերով։ Ծածկագրով չարադրուած այդ գրութիւններով հրահանգուած է ղրկուած հեռագրերը կարդալէ ետք փճացնելու որպէսզի տարագային որպէս փաստ չգործածուին։

Աքչամի նոր հատորին գլխաւոր փաստաթուղթ – հեռագիրը ղրկուած է Թալաթի կողմէ. անով Անգարայի կուսակալութենէն պահանջուած է Հայերու դէմ բնաջնջումի գործողութեան վերջ տալ, քանի որ «Արեւելեան նահանգներու Հայկական հարցը լուծուած է։ Այլեւս աւելորդ զուլումի պէտք չկայ, որպէսզի ազգն ու իշխանութիւնները յաւելեալ արատաւորումներու ենթակայ չմնան»։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ՈՒԺԵՐԸ Կ'ԱՄԲԱՍՏԱՆՈՒԻՆ

Թուրք մամուլը կը շարունակէ պարբերաբար անդրադառնալ Հ· Տինքի ոճիրին հետաքննութեան փուլերուն։ Յունուար 14ի «Միլլիյէթ»ը տեղ տուած էր անոր զաւկին՝ Արատ Տինքի խորհրդարանական ենթայանձնախումբին ըսածներուն. ծանօթ է որ անդ յանձնախումբը Պոլսոյ մէջ այց մը տուած էր Հ· Տինքի կնոջ եւ հանդիպում ունեցած զաւակներուն հետ ալ։

Արատ Տինք ըսած է թէ հայրը կանչըւած էր Պոլսոյ կուսակալութիւն ու հոն ըսուած էր իրեն. «Փողոցը դատարկապորտներ կան եւ կրնայ ձեզի բան մը պատահիլ»։ Այս արտայայտութիւնը ըսպառնալիք նկատելով ընտանիքը նոյնիսկ փորձած էր փամփուշտարգել բաճկոն մը ճարել Հ· Տինքի համար։ Ա· Տինք աւելցուցած է թէ վախցնելու այս արարքին առջեւ հայրը արժանապատուութիւնը վիրաւորուած զգացած է ու ապրած՝ կեանքին ամէնէն դառն օրերը։ Ապա հարց տուած է. «քանի որ վտանգ կար, ինչո՞ւ պաշտպանութեան միջոցներու չդիմեցին։ Մեզ չի հետաքրքրեր թէ ո՛վ թերացաւ. մենք պետութիւնը գիտենք։ Մեր համոզումով՝ պետութիւնը իր պարտականութիւնը չէ կատարած։ Կամ պիտի պաշտպանուէր, կամ նման ազդարարութեան թիրախ չըլլար»։

Ա· Տինք ըսած է տակաւին թէ հայրը յաճախակի սպառնալիքներու դէմ սկսած էր ինքնաշարժ չվարել, ընթացիկ ժամանակացոյցը փոխել, «Ակօս»ի կազմը խուճապի չմատնելու համար խուսափած էր ապահովութեան արտակարգ միջոցներ ու իր անձին համար եւս պաշտպանութիւն պահանջելէ։

Ընտանիքին փաստաբանը յայտնած է թէ հարցաքննութեան եւ դատավարութեան հոլովոյթները անջատ կը տարուին եւ աշխատելու ցրուած ոճ մը խնդրոյ առարկայ է։ Պնդած է նաեւ թէ Պոլսոյ դատախազութիւնն ու Տրապիզոնի ապահովութիւնը ապացոյցները կը թաքցնեն եւ թէ լրահաւաք իշխանութիւնները այս հարցին մէջ զօրակցած են իրարու։ Եթէ Պոլսոյ, Տրապիզոնի եւ Անգարայի միաւորները չթերանային իրենց պարտականութեան մէջ, ոճիրը կարելի կ'ըլլար կանխել։

***

Մալաթիոյ մէջ անցեալ Ապրիլին ըսպաննուած Գերմանացիին այրին ալ դանգատած է որ ապահովութեան տնօրէնութիւնը մերժած է արձանագրել քրիստոնէական հատորներու հրատարակչատան վրայ 2005ին ազգայնամոլներու կողմէ կատարուած յարձակումը։ Այդ մասին ամուսնին սպանութենէն ետք բարեկամ մը տեղեակ պահած է ոստիկանութիւնը, բայց պատկան իշխանութիւնները մերժած են ըսուածը պաշտօնապէս արձանագրել։

ԹԵՆԻՍ

Աւստրալիոյ Օփընի մրցաշարքին երկրորդ օրը, Դաւիթ Նալպանտեան յաղթած է Ռոպըրթ Սմիթի (Աւստրալիա) 6 – 1, 6 – 1, 7 – 6 (7/3)։

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՐՔՈԶԻ, որ բաւական աղմուկ հանած էր քանի մը շաբաթ առաջ, երբ Հռոմի մէջ պանծացումը ըրած էր Ֆրանսայի քրիստոնեայ արմատներուն (բողոքի դիմած էին նաեւ Ազատ Որմնադիրները) Ռիատի մէջ բոլորովին տարբեր բաներ ըսած է Յունուար 14ին, գովքը հիւսելով բոլոր կրօնքներուն։ Շեշտած է· – «Ձեմ գիտեր երկիր մը, որու ժառանգութիւնը, մշակոյթը, քաղաքակրթութիւնը կրօնական արմատներ չունենան։ Անկասկած, մահմետական, հրեայ, քրիստոնեայ նոյն ձեւով Աստծու չեն հաւատար, բայց խորքին մէջ նոյն Աստուածն է որու ուղղըւած են իրենց աղօթքները։ Թերեւս կրօնքին մէջ է որ ինչ որ ընդհանրական է քակրթութեան քաղաքականութիւն մը ւորն է»։ Սարքոզի Սաուտի Արաբիա ալ ոգեկոչած է քաղաքակրթութեան իր քաղաքականութիւնը, յայտնելով որ քաղաքակրթութեան քաղաքականութիւնը մը նախ արդարութեան քաղաքականութիւն մըն է։ Ըստ երեւոյթին, այլեւս սովորական երեւոյթ է որ մէկ օրէն միւսը Սարքոզի նախորդ ըսածին հակառակը ըսէ, որու ամէնէն ցայտուն օրինակն էր 35 ժամերու հարցը, Յունուար 8ի իր մամուլի ասուլիսի ընթացքին։ Քաթարէն ետք, Սարքոզի Արաբական միացեալ իշխանապետութիւններ գնաց, ուր կը ստորագրուէր հիւլէական համաձայնագիր մը։

ՆՈՐՎԵԿԻՈՅ արտաքին նախարարը մահափորձէ մը ազատած է Յունուար 14ին Քապուլի Սերենա պանդոկը, ապաստանելով գետնայարկը։ «Տակըլաւէթ» թերթի թղթակիցը վիրաւորուած է, եւ պանդոկին երկու պահակներն ալ մեռած են։ Ոճրափորձին տէր եղած են թալիպանները։ Արդէն չորս թալիպաններ են որոնք քալաշնիքովներով պանդոկ մտած են եւ կրակ բացած օտար յաճախորդներուն վրայ։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ յարաբերութիւնները կրկին լարուած են եւ Մեծն Բրիտանիոյ Մոսկուայի դեսպանը Արտաքին նախարարութիւն կանչուած էր բացատրութիւններ տալու համար նոր հարցի մը շուրջ։ Այդ հարցը կը վերաբերի Անգլիոյ մէկ «գրգռութեան», քանի հիւպատոսարաններ բացած է Ս· Պետերբուրգ եւ Էկատերինբուրգ, հակառակ արգելքին։ Ռուսերուն համար «օրէնքի աննախընթաց բռնաբարում» մըն է եւ պատժական միջոցներ ձեռք առնուած են։ Անգլիացի նոր պաշտօնատարները վիզա

(Շար·ը Դ· էջ)

ԵՍ ԿԸ ՔԱԼԵՄ...

Առաջին դէմք եղակի՝
ես կը քալեմ
սորվեցուցին ինծի...
Երբ տեսան որ
ընդունակ եմ,
ինչ որ ըսեն
շուտով կ՚ըմբռնեմ,
երկրորդ դէմքն ալ
սորվեցուցին,
ապա երրորդը,
սակայն ըսին
գոյութիւն չունի
չորրորդ դէմքը...
Ես դուն ան
միայն...

Ինչ որ ըսին
ըմբռնեցի,
ի զուր չսպասեցի
չորրորդ դէմքին,
ուստի
եզակիէն
անցանք յոգնակիի,
դունէն դուք
յարգե՛լ սորվեցուցին...
Յարգէ՛
որ յարգուի՛ս ըսին,
եօթը յանկարծ
շատ չանցած,
սահմանական եղանակ
ներկան
հազիւ իւրացուցած,
անցան հրամայականի՝
քալէ՛ ըսին...

Եւ ես
յարգանքով՝
ինչպէս որ սորված էի,
ելայ ոտքի
քալել բայց խոնարհեցի
գլուխս ալ խոնարհեցի,
եւ կէս կատար
ինչ որ սորված էի
ականջիս օղ ըրի
ճռնկըլ մռնկըլ կախեցի
գը՛նդ գը՛նդ քալեցի...
Եւ աՀաւասիկ
առաջին դէմք
եզակի՝
ես,
սաՀմանական եղանակ
ներկայ՝
կը քալեմ...

Շատո՜նց է որ
ես կը քալեմ...
Տարինե՜ր ըսեմ
թէ չըսեմ...
Ըսեմ՝ դրական
չըսեմ՝ ժխտական...
Սա ժխտականը
ե՞րբ ապաԹարց ունի,
ե՞րբ ապաԹարց չունի...
Մինչեւ Հասկնաս
տարինե՜ր կ՚անցնի...
Դրական ժխտական
քանի՞ տարի...
Մէկ երկու
տասներկո՜ւ,
անգամ երկու
քսանչո՛րս,
մի՛ փախնար
կրկնապատկէ՛
եւ ես կը դառնամ
քառասուն ութ
ու կը ճեղքեմ
սա տարին՝
երկուՀազարութ...

ԵրկուՀազարո՜ւթ,
իսկ ճամբան
մո՛ւս մութ...
Բայց
ճռնկըլ մռնկըլ օղերս
գը՛նդ գը՛նդ կ՚արձագանգեն,
կէս կատար սորվածներս
կը յուշեն՝
շուքին փուքին
կամ մուս մութին
երբե՛ք չմնաս
առանց յոյսի...
Մի՛շտ
երբ դուռ մը
կը գոցուի,
անպայման
պատուհա՛ն մը
կը բացուի՜...

Դուռը ետեւէս
ամուր փակուած,
կը քալեմ ես
գը՛նդ գը՛նդ
մուս մութ ճամբան
յոյսով դէպի
բաց պատուհան...

Ստիպուած եմ,
ուզեմ չուզեմ,
ես կը քալեմ...
Կը քալեմ կանգնած
կամ պառկած.
կը քալեմ նոյնիսկ
ծալապատիկ նստած...

Դուռը ետեւէս
շատո՜նց փակուած է,
իսկ սա բաց պատուհանը
արդեօք ո՞ւր է...
Ի՜նչ դուռ,
ի՜նչ պատուհան,
բացուի գոցուի
այլեւս ինծի
տարբերութիւն չունի.
սա աչքերս
վարժուեցան մուս մութի...

Կը քալեմ
կանգնած պառկած ու
նոյնիսկ նստած
կամաց կամաց
ընդ երկուՀազարութ
դէպի
թերեւս
փոքր
աննշան
մէկ լուսամուտ...

Այս ի՞նչ վիճակ է,
օտար իր լեզուով
բարեկամս Գաղիացի
խօսքը կ՚ուղղէ ինծի
ու Հանգի՛ստ
սուրճին շաքարը
փոքր դգալով
կը խառնէ...

Այս ի՞նչ վիճակ է,
այս ի՞նչ բեռ է
ոտքերուդ շղթայած...
Ո՞ւր կը քաշես,
կը քաշկռտես
բեռդ շղթայած
անդադար...
Չե՞ս տեսներ
ինքզինքդ կ՚ուտես...
Ազատագրուէ՜...
Շղթաներդ քակէ՜...
Կեա՛նքդ վայելէ,
ու բարձրաձայն
օտար իր լեզուով
անունս կ՚արտասանէ...

Անունս ունի
վեց գիր
սակայն
բարեկամս Գաղիացի
կը Հնչէ միայն
Հինգ գիր...

Այր
Նու
Այր
Հօ՛... Հօ՛...
Ինի
Տիւն...
Ո՞ւր է Հօ-ն,
ես կը պատասխանեմ...
Հօ՜... Հօ՜...
Ո՞ւր է անունիս
չորրորդ գիրը...
Հնչէ՜... Հնչէ՜...
Հօ՜... Հօ՜...

Բարեկամս սիրելի
դուն Գաղիացի,
քեզի Համար
սա չորրորդ գիրը
անՀնչելի,
իսկ ինծի Համար
անմատչելի...
Հօ-ն լսեմ
Հո՛դս կ՚ուզեմ,
Հօ-ն լսեմ
Հո՛ղս գտնեմ,
բոպիկ ոտքերս
մէջը մխրճեմ,
արմատանամ
տունս շինեմ
դուռս պատուՀանս
ամո՛ւր գամեմ...

Ազատագրուէ՜,
օտար իր լեզուով
բարեկամս Գաղիացի
կը շարունակէ...
Շղթաներդ քակէ՜...
Աշխարհը մեզի՛
կը պատկանի...
Աշխարհին կեդրոնը
մեր մէ՛ջ կը գտնուի...
Կեա՛նքդ վայելէ
ու բարձրաձայն
օտար իր լեզուով
անունս կ՚արտասանէ
ու Հանգի՛ստ
սուրճին շաքարը
փոքր դգալով
կը խառնէ...

Սուրճին մէջ
շաքար խառնելը
շատո՜նց եմ մոռցած...
Լեղին խմելը
այլեւս
ինծի Համար
վայե՛լք է դարձած...

Այր
Նու
Այր
Հօ՜... Հօ՜...
Ինի
Տիւն...
Ի տո՜ւն...
Ի տո՜ւն...
Տո՜ւնս կ՚ուզեմ,
տո՜ւնս կ՚ուզեմ,
դուռս գոցեմ
պատուհանս բանամ,
լուացքս փռեմ
ճերմա՜կ ճերմակ...

Այ բարեկամս սիրելի
դուն Գաղիացի,
Հանգի՛ստ ձգէ
բոպիկ ոտքերս,
մի՛ փորձեր քակել
ժանգոտած շղթաներս,
չյաջողեցան կրծել
նոյնիսկ
արքայապուրին՝
Արտաւազդին
գո՛յգ շուները...

Առանց շղթաներուս
ես ամբողջովին
կը մերկանա՜մ,
կը որբանա՜մ...
Հօրենակա՜ն
մօրենակա՜ն
եւ տակաւին
պապենակա՜ն
տեսա՜կ տեսակ
ցաւեր են ասոնք
պատմական...
Հարստութի՛ւնս իմ
ե՛ս ժառանգած
բոպիկ ոտքերուս
օղա՛կ օղա՛կ
շղթայած...

Ազատագրուի՞լ...
Ինչո՞ւ...
Ինչպէ՞ս...
ԸնդՀակառակը...
Ամէն Կիրակի
ձեռքս առած
դարբինին կռանը
երեք անգամ
կը Հարուածեմ
եւ շղթաներս
կ՚ամրացնեմ...

Բարեկամս սիրելի
մտաՀոգ Գաղիացի,
աշխարհին կեդրոնը
թող մնայ քեզի՜,
իսկ անկի՛ւնը
թող տան ինծի...
Հողս գտնեմ
բոպիկ ոտքերս
մէջը մխրճեմ,
արմատանամ
տունս շինեմ
դուռս պատուՀանս
ամուր գամեմ,
դուռս գոցեմ
պատուՀանս բանամ,
լուացքս փռեմ
ճերմա՜կ ճերմակ...

Սուրճդ անոյշ
ես լեղի,
բարեկամս սիրելի
դուն Գաղիացի
քեզի Համար
անՀասկնալի,
կը ներես
պէտք է ելլեմ ոտքի,
մի՛շտ յարգանքս քեզի
ինչպէս որ սորվեցուցին ինծի...

Եւ աՀաւասիկ
առաջին դէմք
եզակի
ես՝
շղթայուածս,
սաՀմանական եղանակ
ներկայ՝
կը քալեմ
շղթաներովս
եւ
ճռնկըլ մռնկըլ
ականջի օղերովս,
գը՛նդ գը՛նդ
իմ ճամբաս մուս մութ
ընդ երկուՀազարութ
դէպի
փոքր
աննշան
մէկ լուսամուտ...

Այր
Նու
Այր
Հօ
Ինի
Տիւն սարգիսեան

2008-Ի ՔԱՆԻ ՄԸ ՆՇԵԼԻ ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐ

Մեզ ամէնէն հետաքրքրողը բնականաբար Հայաստանի նախագահական ընտրութեան թուականն է. փետրուար 19: Մարտ 2ին նախագահ կ'ընտրուի Ռուսաստանի մէջ: 14ին Իրանի խորհրդարանական ընտրութիւնը տեղի կ'ունենայ:

Ապրիլ 4ին մարդկային իրաւունքներու յարգանքի տէր մարդկութիւնը կը նշէ Մարթէն Լուտէր Քինկի մահուան 40րդ տարելիցը: 15-20 Բենետիկտոս ԺԶ. կ'այցելէ ԱՄՆ. նախատեսուած է ՄԱԿ-ի ամպիոնէն ուղերձ մը եւ ահաբեկչութեան զոհ գոյգ երկնաքերերուն վայրը այց մը:

Մայիսին կը սպասուի որ պապը այցելէ Ֆրանսա: Նոյն ամսուան մէջ կը նշուի Իսրայէլի պետութեան հիմնումին 60րդ տարեդարձը:

Յուլիս 1էն Ֆրանսա կը սկսի նախագահել Եւրոպական միութեան: 3ին կը տօնուի Գեպէքի հիմնադրութեան 400ամեակը:

Օգոստոս 1ին արեւու ամբողջական խաւարում կը դիտարկուի բեւեռային գօտիէն եւ կեդրոնական Ասիոյ անապատային գօտիներէն: 8ին կը բացուին Փէքինի Ողիմպիականները, որոնք կը տեւեն մինչեւ ամսուն 24ը:

Սեպտեմբերին հայութիւնը կը նշէ Լեռնային Ղարաբաղի հանրապետութեան եւ Հայաստանի անկախութեան 17րդ տարեդարձները, ամսուն 2ին եւ 21ին:

Հոկտեմբեր 1ին ամերիկեան անջրպետային կեդրոնին ՆԱԶԱ-յի 50րդ տարին կը լրանայ: 15-19 տեղի կ'ունենայ Ֆրանքֆուրթի գիրքի ծանօթ տօնավաճառը որուն այս տարուան հիւրն է Թուրքիան: Ամսուն 25ին Ազրբէջանի ժողովուրդը կ'ընտրէ իր նոր նախագահը:

Նոյեմբեր 4ը ԱՄՆ-ու նախագահին ընտրութեան օրն է. 28ին ալ Ռումանիոյ:

Դեկտեմբեր 10ին Մարդկային իրաւունքներու համաշխարհային յայտարարութեան 60րդ տարեդարձը կը նշուի, նոյն իրաւունքներուն ոտնակոխման աւելի ընդլայնած շրջանակներով աշխարհին մէջ. մինչ ՄԱԿ-ը ազդարարիչ քարոզչութիւն կը կազմակերպէ, Աստուա՛ծ միայն գիտէ թէ մարդկային իրաւունքներու կացութեա՞ն, թէ իր գոյութեան համբաւին մտահոգութեամբ:

ԱՍԿԷ ԱՆԿԷ

ԱՄԷՆԷՆ ԱԺԱՆ ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԸ

Հնդիկները աշխարհի ամէնէն աժան ինքնաշարժին առաջին գնորդները պիտի ըլլան: «Թաթա» ընկերութիւնը որ Հնդկաստանի սեփական նախաձեռնութիւններուն ամէնէն կարեւորներէն է, որոշած է շուրջ երեք հազար տոլարի ինքնաշարժ արտադրել: Ատոր համար որոշուած է կերպընկալ նիւթ գործածել, զանազան մասերը իրարու միացնել կպչուն երիզներու միջոցով: Ատիկա զօդելու գործողութենէն աւելի աժան կ'ըլլայ, նաեւ աւելի արագ:

Նպատակը տարեկան մէկ միլիոն աժան ինքնաշարժ արտադրել է: Ընկերութիւնը կը ձգտի նաեւ այլ երկիրներու մէջ նոյն մեթոտով գործելու: Ուշագրաւ է որ Ռընոյի, Ֆոլքսվակընի, Թոյոթայի նման ծանօթ մակնիշներ ծաղրելէ ետք Թաթայի ծրագիրը, այսօր կը փութան իրենք ալ աժան կառքերու պատրաստութիւն ծրագրելու:

Լայն միջոցներէ զուրկ մարդիկ որոնք կ'ուզեն իրենց հեծանիւը մէկդի ձգել ու կառքով երթեւեկել, մեծ հետաքրքրութեամբ կը սպասեն առաջին աժան Թաթաներուն. միակ խանգարիչ տարրը քարիւղի գինին կանոնաւոր բարձրացումն է:

**

ՍՊԱՍԵԱԿՆ ԱԼ ԱՒԵԼՈՐԴ

Եթէ Նիւրընպէրկի մէկ ճաշարանին մէջ կիրարկութեան դրուած համակարգը ընդօրինակողներ ունենայ, հետզհետէ սպասեակները աւելորդ տարրի մը պիտի վերածուին: Այդ ճաշարանի ապսպրանքը, սպասարկութիւնը կը կատարուին բոլորովին ինքնաշխատ սարքերով: Սեղանները մետաղէ գիծերով կապուած են խոհանոցին ուրկէ ապսպրուած ուտելիքը կը հասնի սեղան: Ապսպրանքը կը կատարուի խոհանոցին կապուած ելեկտրոնիկ պաստառի մը միջոցով: Համակարգչային ցանց մը կը վարէ բոլոր բաժինները. մառանը, պահեստանոցը, եւ այլն: Այդ ցանցը կը տեղեկացնէ նաեւ յաճախորդին թէ որքան ժամանակէն իր սեղանը կը հասնին ուտելիքն ու խմելիքը:

Գաղափարը յղացած է ճուլարանի նախկին տնօրէն մը որ կ'ըսէ թէ սպասեակները բնաւ անհրաժեշտ չեն: Անոր մօտեցումը եւ հաստատած համակարգը բացառած է ձեռաձիրն ալ:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ «Տիրան Պալիկեան» սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 6ին, տեղի ունեցած է Հայաստանէն շրջանաւարտ վեց արուեստագէտներու գեղանկարչական ցուցահանդէսը կազմակերպութեամբ Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղական խորհուրդին, գործակցութեամբ Հայաստանի շրջանաւարտներու միութեան վարչութեան: Վեց արուեստագէտները եղած են Ռազմիկ Պերթիզլեան, Վարդան Խապայեան, Շահէ Տէր-Յարութիւնեան, Նարինէ Ալեքսանեան, Ժանէթ Եափուճեան եւ Լուսին Գաբրիէլեան: Բարի գալուստի խօսքը արտասանած է եկեղեցւոյ Թաղականութեան ատենապետ Յակոբ Ալըքեան: Խօսք առած է հոգեւոր հովիւը Մեսրոպ քհնյ. Քէրքէզեան որ յայտնած է թէ ցուցահանդէսին հասոյթը պիտի յատկացուի եկեղեցւոյ Աղքատախնամին: Շրջանաւարտներու միութեան վարչութեան ատենապետը Միսաք Ալեքսանեան հաստատած է թէ միութիւնը յանձնառու կը մնայ աշխոյժ մասնակցութիւն բերելու լիբանանահայ մշակութային կեանքին: Հայաստանի դեսպանը գնահատած է նման ձեռնարկի մը կազմակերպումը Լիբանանի մէջ տիրող ներկայ պայմաններուն մէջ: Հուսկ, Լիբանանի Հայոց Թեմի առաջնորդը՝ Գեղամ եպիսկոպոս հաստատած է որ շնորհիւ Հայաստան-Սփիւռք գործակցութեան, սփիւռքահայ սերունդները հայրենիք կ'երթան, կ'ուսանին եւ վերադարձին իրենց հետ կը բերեն Հայաստանէն մասնիկ մը:

**

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Հայ կեդրոնի Համազգայինի «Յ. Մանուկեան» գրադարանի սրահին մէջ, Դեկտ. 11ին, դասախօսութիւն մը տեղի ունեցած է կազմակերպութեամբ տեղւոյն Հայ կեդրոնի Երէցներու ընկերակցութեան: Բացման խօսքով հանդէս եկած է Յակոբ Ճանպազեան, որ ծանօթացուցած է դասախօսը՝ Եղիա ծ.վ. Գիրէջեանը, որու նիւթըն էր Հայ եկեղեցական տօները եւ յատկապէս Ծնունդի պատմութիւնը: Բացատրած է թէ ի՞նչ է եկեղեցական տօնը, ի՞նչ է եկեղեցական տօնին նպատակը: Հայ Եկեղեցւոյ տօնացոյցի եւ ծիսակատարութեան մէջ, տօները կը բաժնուին երեք խումբերու կամ տեսակներու: ա) Տէրունի կամ տէրունական տօներ, բ) Սրբոց յիշատակումներ, գ) Պահոց օրեր:

⁂

ԳԻՄՊՐԻՃԻ (Գանատա) ոստիկանական ընդհանուր հրամանատարութեան փոխանցումը կատարուած է Դեկտ. 12ին Քիչներ քաղաքի մէկ հանդիսասրահին մէջ, նախկին հրամանատար Լարրի Կրէյվըլի հանգստեան կոչուելուն առթիւ: Իր պաշտօնը կը ստանձնէ Մատթէոս Արա Թորիկեան:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՆՈՒՐՋ ԳԵՏԻՆ
ԿԱՄՈՒՐՋՆԵՐԸ

Մ. ՀԱՅԿԵՆՑ

Նիւ Ճըրզի 2007

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԱՆԴՐԾՈՎԵԱՆ ՓԱՌՔ

Այվազովսկու շրջագայութիւնները վերածուեցին իսկական յաղթարշաւի: Նա յայտնի էր դառնում Եւրոպայի բոլոր կողմերում, ամէնուրեք նրան շրջապատում էին յարգանքով եւ անուանում ծովի հանճարեղ երգիչ...

1844 Թուականի ամրանը Թափառումները Եւրոպայում Այվազովսկուն նորից բերեցին Փարիզ:

Բարեկամներն անկեղծ ուրախութեամբ դիմաւորեցին նրան: Թերթերն ազդարարեցին նրա գալուստը եւ երիտասարդ նկարչի նոր ստեղծագործութիւնների նկարագրութեամբ բորբոքեցին փարիզցիների հետաքրքրութիւնը: Լրագրերից մէկը Այվազովսկու մասին գրել էր, որ նրա վերջին նկարները արտակարգ լաւն են, եւ որ ռուս նկարիչը, գնահատելով փարիզցիների ուրախութիւնն ու ուշադրութիւնը, մտադիր է երկար ժամանակով, թերեւս եւ ընդմիշտ, բնակութիւն հաստատել Ֆրանսիայում:

Այվազովսկին մեծապէս վրդովուած էր փարիզեան թերթերի նման անհիմն ենթադրութեամբ: Դա նման էր վիրաւորանքի: Եւ չնայած դեռ երկու տարի ժամանակ ունէր, անմիջապէս դիմեց Պետերբուրգ, թոյլտուութիւն խնդրելով հայրենիք վերադառնալ մինչեւ ժամկէտն աւարտուելը: Եւ ստանալով այդպիսին, խկոյնեւեթ սկսեց մեկնելու պատրաստութիւն տեսնել:

Նախքան տուն վերադառնալը, սակայն, Այվազովսկին դեռ պէտք է կատարէր իր նուիրական իղձերից մէկը եւս՝ այցելել ծովանկարչութեան հայրենիք Հոլանդիան:

Տակաւին Կազնաչէեւի տանը, իր խտալացի ուսուցչից նա լսել էր ծովանկարչութեան հիմնադիր Հենտրիք Վրոմի մասին: Յետոյ Մաքսիմ Նիկիֆորովիչ Վորոբիովը նոյնպէս նրան շատ էր պատմել ԺԶ. դարի վերջի եւ ԺԷ. դարի առաջին կէսի այդ նկարչի եւ նրա նշանաւոր այն նկարի մասին, որը պատկերում էր հոլանդական նաւերի էսկադրայի մուտքը Օսթ-Ինտիա Ֆլակման «Մաւրիկիա»յի առաջնորդութեամբ:

Այստեղ՝ Հոլանտիայում էին իրենց ծովանկարները ստեղծել ծովանկարիչներ Եան Փորսելլիսը, Սիմոն տէ Վլիկերը, Եան վան տէ Գափելլէն, Ուիլլէմ վան տէ Վէլտէն, այնտեղ էր ստեղծագործել Եագոպ վան Ռէյստալը... Երմիթաժում Այվազովսկին արտանկարել էր սրա «Ծովի ափը»:

Թըրները մի անգամ ասել էր Այվազովսկուն.

– Դուք շատ բան էք սովորել Ռէյստալից: Մի կողմից խաղաղ, պայծառ տրամադրութիւն, միւս կողմից ալեկոծ ծովի պատկերման դրամատիզմ՝ իր ծանր, փրփրաբաշ ալիքների ճողփիւնով:

..Ծովանկարչութեան Հայրենիքում նրան դիմաւորեցին որպէս Եւրոպայում ժամանակի լաւագոյն ծովանկարչին: Այվազովսկու կտաւները հիացմունք էին առաջացնում թէ՛ լայն հասարակայնութեան, թէ՛ անուանի նկարիչների կողմից: Նա արժանացաւ Ամսթերտամի Գեղարուեստից ակադեմիայի անդամի կոչման. նկարիչն այն ժամանակ քսանեօթ տարեկան էր:

Չորս տարի օտար երկրներում անցկացնելուց յետոյ 1844 Թուականի ամրանը Այվազովսկին վերադառնում է Պետերբուրգ: Վերադառնում է որպէս Հռոմում Փարիզում, Լոնտոնում, Ամսթերտամում եւ եւրոպական ուրիշ մայրաքաղաքներում ճանաչում գտած նշանաւոր նկարիչ:

ՄԱՍՆ ՉՈՐՐՈՐԴ

ՓԱԽՈՒՍՏ ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՓԱԼՄԻՐԱՅԻՑ

Այվազովսկու վերադարձը մեծ շուքով նշեցին Բրիւլովի արուեստանոցում եւ Կուկոլնիկների տանը: Հաւաքուել էր գրեթէ ամբողջ գրական եւ գեղարուեստական Պետերբուրգը: Միայն Գլինկայի բացակայութիւնն էր վշտացնում Այվազովսկուն: Կոմպոզիտորն այդ ժամանակ Փարիզում էր:

Ուրախութեան ու խնջոյքների հետ մէկտեղ կառլ Պավլովիչը, սակայն, չէր մոռանում մտահոգուել Այվազովսկու յետագայ ճակատագրով: Նա մի անգամ չէ, որ Գեղարուեստի ակադեմիայում խօսակցութիւն բացեց երիտասարդ ծովանկարչի տաղանդի մասին: Եւ Ակադեմիայում հասկացան, որ իրենց կողմից Այվազովսկու ծառայութիւնների ճանաչման յապաղումը կարող է վատ մեկնաբանուել արտասահմանում: Հռոմը, Փարիզը, Լոնտոնն ու Ամսթերտամն արդէն իսկ բարձր գովեստների ու պարգեւների էին արժանացրել նկարչին: Այժմ հերթը նրա հայրենիքինն էր:

(Շար. 144)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Անթուան Կարապետեան կը ծանուցանէ որ Կիրակի, Յունուար 20ին, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Հայ կաթողիկէ Սուրբ Խաչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ՝

13 rue du Perche, 75003 Paris

իր քրոջ՝

ՌԷՆ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՄԵԾԱՐԱՆՔ ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔԻ

Ս. Խաչ Դպրեվանքի Սանուց Միութիւնը Ալֆորվիլի հայ միութիւններու միացեալ յանձնախումբին հետ կազմակերպած է դասախօսութիւն – զրոյց մը Հինգշաբթի, Յունուար 17, ժամը 20·30ին

Pôle Culturel d'Alfortville
Salle des Convivialités,
angle de la rue Marcel Bourdarias
et Joseph Franceschi.

(Շար. Ա. էջէն)

պիտի չստանան եւ անոնք որ ունին, պիտի չկարենան նորոգել:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ներքին նախարարուհին Մ. Ալիօ–Մարի յայտարարած է Յունուար 14ին որ պիտի ստեղծէ «Թաղամասի տարածքային միաւորներ», կազմուած 10 ոստիկաններէ, կապեր հաստատելու համար բնակիչներուն հետ եւ տեղեկութիւններ քաղելու: Առաջին փորձերը պիտի ըլլան Փիւիլի սու Պուա, Մոնֆէրմէյլ եւ Գուրնէօվ: Խորքին մէջ «մերձաւոր ոստիկանութեան» վերահաստատումն է, զոր հաստատած էր Ժոսփէն ու Սարքոզի ջնջեց հինգ տարի առաջ, երբ ներքին նախարար էր: Սարքոզի դէմ էր անոր վերահաստատման: Բաւեց որ անունը փոխուի եւ նախարարուհին ալ բացատրէ որ նոյն բանը չէ...:

«ՋՈՒԷԻ ՏԱՊԱՆ»ԻՆ վեց անդամները որոնք ութ տարուան տաժանակիր աշխատանքի դատապարտուած էին Զատի Ատեանին կողմէ, կրկին դատուեցան Յունուար 14ին Գրէթէյլի պատժական ատեանին առջեւ: Հարկ է որ Ֆրանսայի արդարադատութիւնը համապատասխան պատիժ մը սահմանէ, քանի տաժանակիր աշխատանքի պատիժ չկայ այլեւս Ֆրանսայի մէջ, Վճիռը պիտի տրուի Յունուար 28ին: Ամբաստանեալներու ընտանիքները շատ դժգոհ են, քանի կը պնդեն որ ենթակաները անմեղ են եւ միայն մարդասիրական նպատակներու կը ծառայէին, ինչ որ չհաստատուեցաւ, ընդհակառակն:

Hommage à Hrant DINK

Un an après son assassinat, le CCAF rend hommage à la mémoire de **Hrant DINK**, ce grand journaliste, sincère militant des droits de l'Homme et organise, en partenariat avec l'Association Sourp Khatch Tebrévank et l'Association Ecole Bilingue Sainte Croix de Varak

le **Vendredi 18 janvier à 20h30**
une **CONFERENCE - DEBAT**

à l'**école Hrant Dink** d'Arnouville-lès-Gonesse, 40-42 rue Saint-Just, avec la participation effective de deux personnalités de Turquie, **Maître Umre Deniztuna**, avocate et **Ochin Tchilingir**, écrivain. Toutes les organisations arméniennes d'Arnouville et les environs seront également associées à cet événement auquel participeront des membres de la famille de **Hrant DINK** et ses amis. Des représentants du CCAF prendront également la parole.

L'objectif de cette conférence-débat, dans une école qui porte désormais son nom, est de rappeler la mémoire de DINK et d'examiner l'évolution de la situation en Turquie.

Le CCAF appelle la communauté arménienne et plus généralement tous ceux, démocrates, républicains épris de justice et de vérité, à se mobiliser pour être présents à cette importante manifestation. D'autres initiatives, tant à Istanbul qu'à Paris seront également prises pour rendre hommage à H. DINK.

OFFRE D'EMPLOI

La Maison Arménienne de la Jeunesse et de la Culture de Marseille
recherche
POUR UN POSTE D'ACCUEIL

une personne —homme ou femme— âgée de 50 ans ou plus RMI-ste, si possible bilingue français-arménien. Contrat de 2 à 5 ans dans le cadre des emplois accompagnés, 26h par semaine. Adresser candidature écrite à la :

M A J C
12-14, rue Saint-Bazile —
13001 Marseille

Renseignements au : **04.91.66.45.33**
04.91.66.43.05
04.91.50.15.09

Centre Culturel
SAINT MESROB
à PARIS

Le Vendredi 18 janvier

à 20 heures 45
LE PROF. GERARD DEDEYAN
ET LE DR. YVES TERNON
présenteront la nouvelle édition de

l'Histoire du Peuple Arménien

Au 10 bis rue Thouin — Paris Vème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge

Vente du livre et dédicace
Cocktail

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 19

ՏՕՆ ԾՆՆԴԵԱՆ ՍՐԲՈՑՆ
ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ԿԱՐԱՊԵՏԻՆ

Գիշերային եւ առաւօտեան ժամերգութիւն:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9·30ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 21
ԵՒ ԶՕՐԵՔՏԱՍԱՆ ԶԻՆՈՒՈՐԱՑՆ
ԵՒ ՈՐԴԻՈՑ ՆՈՐԱ ՄԱՐՏԻՐՈՍԻՆ
ԵՒ ԶՕՐԵՔՏԱՍԱՆ ԶԻՆՈՒՐԱՑՆ
ԵՒ ՍՐԲՈՑ ԱՏՈՎՄԵԱՆՑ ԶՕՐԱՎԱՐԱՑՆ
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

---

l'Association MACHTOTZ
pour la défense de la langue arménienne
organise

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau
pour non-arménophones

NOUVELLE SESSION : 16 février — 28 juin 2008

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans,
Les élèves francophones seront capables de parler, lire et écrire l'arménien.

L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian
avec sa METHODE AUDIOVISUELLE
Stage de 50 heures, le samedi matin de 9h à 12h, à Paris.
(Absentéisme exclu)

2) Les cours de 2e, de 3e et de 4e niveaux continuent,
le samedi entre 12h et 15h, à Paris.
Les nouveaux élèves sont acceptés après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre
MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL
POUR LES NON-ARMENOPHONES

Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio :
97 euros (frais d'expédition inclus)

Pour tous ces cours et le manuel ,
RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS: 01 47 50 97 51

PELERINAGE A ROME

du 21 au 25 février
à l'occasion de l'inauguration au Vatican
par **SA SAINTETE LE PAPE BENOIT XVI**
de la cour qui portera dorénavant le nom de
«COUR SAINT GREGOIRE L'ILLUMINATEUR»
en l'honneur du Saint dont elle abrite déjà la statue.

Coût total du voyage aller-retour par avion : 550 euros comprenant:
pension complète dans un hôtel trois étoiles,
excursions et droits d'entrée aux sites à visiter.

Inscriptions et chèque à adresser à Eparchie de Sainte-Croix de Paris
10 bis rue Thouin, 75005 Paris
Avant le 18 janvier. Nombre de places limité.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENT POUR LE SEJOUR DE SKI A BELLEFONTAINE

du 23 février au 1er mars 2008

- Directeurs diplômés BAFD ou ayant une équivalence
- Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires
  (bon niveau de ski nécessaire)

Candidatures à adresser à : CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax au 01 53 34 12 13

□

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
organise comme chaque année

UN SÉJOUR D'HIVER AU SKI

Pour les enfants nés entre le 1er janvier 1994 et le 31 décembre 1999

Dans son centre de vacances de Bellefontaine, dans le Jura
du samedi 23 février au samedi 1er mars

Renseignements et inscriptions jusqu'au 20 janvier

par téléphone au 01 53 34 18 18, par mail : cbaf@wanadoo.fr
par fax : 01 53 34 12 13

A C T I V I T E S
DU CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP DE MARSEILLE
POUR LE MOIS DE JANVIER

Directeur Kh. YILMAZIAN

L'Association pour la Création Audiovisuelle d'Artistes d'Origine Arménienne
et les Films du Soleil présentent

le 17 janvier à 20 heures 30

au Centre Culturel Sahak-Mesrop
339 avenue du Prado — 13008 Marseille

« NOUS LES AUTRES »

un film d'**Edouard SARXIAN**

Après le **«Marseille des Arméniens»** présenté en 2002, ce nouveau film est un regard sur la population française d'origine arménienne de Marseille.

Le film est un constat auprès des 2ème et 3ème générations de leur état identitaire et après leur intégration dans le pays d'accueil de leurs parents.

E n t r é e   l i b r e

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 17
JEUDI
17 JANVIER
2008

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·874 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 83e ANNEE — N° 21·874

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱ զինուորական կայան մը պիտի հաստատէ Արաբական Միացեալ Իշխանապետութիւններու մէջ, Օրմուզի նեղուցի ափերուն, դէմ առ դէմ Իրանի, ուրկէ կ՚անցնի համաշխարհային քարիւղի 40%ը: Խարիսխը (ցամաքային, օդային եւ ծովային) միասին կերպով 400էն 500 ֆրանսացի զինուորականի կեդրոնը պիտի ըլլայ: Գործնական բնոյթ պիտի ունենայ 2009ի ընթացքին, Համաձայնագիրը ստորագրուած է Սարքոզիի այցելութեան առեն Ապու Տապի: Այլ պայմանագրեր ալ ստորագրուած են, բայց վերջնական բնոյթ չունին:

ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ ամէնէն մահացու յարձակումն է որ գործուած է Յունուար 15–ին պաղեստինեան հողամասերու դէմ եւ որու հետեւանքով 19 մեռեալ կար (14ը Համասի անդամ): Կան նաեւ վիրաւորներ: Մ. Ապպաս «Ջարդ» որակած է պատահածը, մինչ Պուշի դրդումով, երկու կողմերը բանակցութիւններու պէտք է ձեռնարկեն, խաղաղութեան դաշինք մը ստորագրելու համար մինչեւ 2009: Մեռեալներուն մէջ է Հոսամ, զաւակը Համասի ամէնէն ազդեցիկ պարագլուխներէն մէկուն: Հայրը՝ Մ. ալ–Զահար, որ արդէն զաւակ մը կորսնցուցած էր 2003ին, խոստացած է «պատասխանել Իսրայէլին միակ լեզուով որ Իսրայէլ կը հասկնայ»:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ խորհրդարանին 12 նիստերը չեն յաջողած նախագահ մը ընտրել. իսկ տեւական յետաձգումները հարցը չեն լուծեր: Կողմերը համաձայն են զօր. Սլէյմանի թեկնածութեան շուրջ, բայց ընդդիմութիւնը (Հեզպոլլա, Ամալ, Մ. Աունի Հայրենասիրական Ազատ Հոսանք) կը պահանջէ որ նախագահին ընտրութիւնը մաս կազմէ քաղաքական ամբողջական համաձայնութեան մը, որ ընդգրկէ ազգային միութեան կառավարութեան մը կազմութիւնը, ուր ունենայ մէկ երրորդի արգելքի դեր:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ խորհրդարանականներու խորհուրդի նախագահ Ռ. վան տէր Լինտէն Անգարայի մէջ հանդիպում ունեցած է Թուրքիոյ Ազգ. Ժողովի նախագահ Ք. Թոփթանի հետ: Եւրոպայի դիւանագէտը մաղթելով որ Թուրքիա աշխուժօրէն շարունակէ բարեփոխումներ, այնձնարարած է որ զարկ տրուի 301րդ յօդուածին սրբագրութեան եւ փոքրամասնութիւններու իրաւունքները ընդարձակելու գործին:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ վարչապետը Թ. Էրտողան Սպանիա այցին ելոյթ ունեցած է Մատրիտի «Քաղաքակրթութիւններու դաշնակցութեան ֆորում»ին եւ պաշտպանած իր երկրին Եւրոպական Միութեան անդամակցութիւնը: Շեշտած է թէ ՕԹԱՆ–ի, Սեւծովեան գործակցութեան անդամ եւ Եւրոպայի հետ բանակցութիւն տանող Թուրքիան ամբողջական պատասխան մըն է «քաղաքակրթութիւններու բախում»ին: «Թուրքիոյ Եւրոպայի անդամակցութիւնը ամբողջ աշխարհին ցոյց պիտի տայ թէ քաղաքակրթութիւններու դաշնակցութիւնը կարելի է» ըսած է ան: Սպանիոյ վարչապետը Զափաթերօ Էրտողանի այս տեսակէտներուն մեծագոյն նեցուկը տուողը եղած է:

ԹՐՔԱԿԱՆ օդուժի տասը օդանաւեր Յունուար 15ին կրկին ռմբակոծած են Իրաքի հիւսիսային գօտին, ուր կը պնդեն թէ ՓՔՔ–ի զինեալներ բանակած են: Ըստ քրտական աղբիւրներու թիրախ եղած են գիւղական բնակավայրեր որոնց բնակիչները խուճապի մատնուած եւ խոյս տըւած են. զոհ տրուած չէ: Մինչ Թրքական իշխանութիւնները կը պնդեն թէ բնակչութեան ուղղուած ոչ մէկ ռմբակոծում կը կատարուի:

ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ նախագահը յայտարարած է թէ իր երկրին 2008ի պիւտճէին մէջ պաշտպանութեան բաժինը կրնայ 1,2 միլիառի հասնիլ: Առիկա ծրագիր մըն է այսօր, բայց Ի. Ալիեւ ապահովութիւն տուած է որ կառավարութիւնը ոչ մէկ միջոց պիտի խնայէ բանակը արդիականացնելու համար, որպէսզի ան կարող ըլլայ որեւէ պահու ազատագրելու «ադրբեջանական գրաւեալ հողերը»: Նախագահը չեշտած է նաեւ զինական ճարտարարուեստին ներդրում կատարելու անհրաժեշտութիւնը:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ, հակառակ շաբաթներէ ի վեր կրկնուած ելոյթներուն՝ ի նպաստ միասնական դիրքի մը, կրկին կէս ճամբան մնացած են եւ որոշած են որոշում չտալ Վէրսայլի ժողովին առընչութեամբ, որ կը գումարուի Փետրուար 4ին, վաւերացնելու համար կրճատուած Սահմանադրութիւնը, այլ խօսքով Լիզպոնի ուխտը, ինչպէս մկըրտուած է: Ընկերվարականները որոշած են ձեռնպահ մնալ, բայց ոմանք կ՚ուզեն դրական քուէ տալ, ուրիշներ դէմ քըւէարկել: Անգամ մը եւս, կը պարզեն պառակտուած պատկեր մը:

ՊԱՊԸ ջնջած է այն այցելութիւնը, զոր պիտի կատարէր Յունուար 17ին Հռոմ, Սափիէնցայի համալսարանը, ինչ որ աննախընթաց դէպք մըն է, քանի Բենեդիկտոս ԺԶ. հրաւիրուած էր Հռոմի մեծագոյն համալսարանին մէջ խօսք առնելու համար: Բայց, ամիսներէ ի վեր բանավէճ մը ծագած է, որովհետեւ շուրջ 60 դասատուներ, իրենց գլուխն ունենալով հանգստեան կոչուած բնագէտ մը՝ Մարչելլօ Չինի դէմ են, Պապը նկատելով «գիտութեան եւ յառաջդիմութեան թշնամի մը, որ պէտք չէ ելոյթ ունենայ»: Ան բարեփոխած էր իր ելոյթը, բայց եւ այնպէս ընդդիմութիւնը տեղի չէր տուած:

ՖՐԱՆՍԱ 63,7 միլիոն բնակիչ ունի ըստ Վիճակագրական հիմնարկի տուեալներուն: Առաջին անգամ ըլլալով, ամուսնութենէ դուրս ծնունդները աւելի շատ են քան ամուսնացած զոյգերու մէջ: Առաջիններու համեմատութիւնը 50,5% է ընդդէմ 48,4%ի, 2005ին: Տարուէ տարի ամուսնութիւնները կը նուազին: Ծնունդներու քանակին մէջ ալ Ֆրանսա Բ. դիրքի վրայ է Իրլանտայի քով:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ հիւսիս–արեւմտեան շրջանի զօրաւոր փոթորիկները եւ հովը պատճառ եղած են Յունուար 15ին, երկու հոգիի մահուան ծառերու տապալումէն, Վալ տ՚Ուազի եւ Օրնի նահանգներուն մէջ:

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ, Յունուար 13ին, «ազգային ծրագիր» մը ստորագրուած է Իրաքցի 150 երեսփոխաններու զինակցութեան մը կողմէ, բաղկացած 12 կուսակցութիւններէ, բոլոր հոսանքներէն, որ «պաշտօնապէս» Քիւրտիստանի ինքնավար կառավարութեան դէմ չէ, բայց ոչ ալ համոզուած է: Բուն հարցը կը վերաբերի Քէրքիւքի կցման Քիւրտիստանի, ինչ որ ըստ Սահմանադրութեան, հանրաքուէի նիւթ պէտք է ըլլար 2007ի վերջ, բայց յետաձգուեցաւ Յունիսին: 150 երեսփոխաններու քաղաքական զինակցութիւնը կը սպառնայ Քիւրտիստանէն արտաքսել քարիւղի ներկայ ընկերութիւնները յետագայ պայմանագրերէ: Շրջանի նախագահը Պարզանի ազդարարած է որ «բոլոր փորձերը արգելք հանդիսանալու հանրաքուէին պիտի ձախողին»: Ամէն պարագայի մէջ, այս «ազգային ծրագիր»ը ծանր հարուած մը կը նկատուի Քիւրտերուն համար, քանի անոր զօրավիգ են բազմաթիւ հոսանքներ (սիւննի, շիի, թիւրքմէն եւ եզիտի):

ՄԻՆՍԿԻ ԽՈՒՄԲԻՆ ՆԱԽԱԳԱՀՆԵՐԸ ՊԱՔՈՒ–ՍՏԵՓԱՆԱԿԵՐՏ–ԵՐԵՒԱՆ Կ՚ԱՅՑԵԼԵՆ

Մինսկի խումբին նախագահները եւ Օ. ԵԱ. ԱԿ. Ը.–ի ներկայի նախագահին անձնական ներկայացուցիչը նոր շրջապտոյտի մը ձեռնարկած են, սկսելով Պաքուէն: Անկէ Յունուար 15ին հասած են Երեւան: Նոյն օրը տեսակցած են արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեանի, վարչապետ Ս. Սարգսեանի ու նախագահ Ռ. Քոչարեանի հետ: Երեք նախագահները ներկայացուցած են Ադրբեջանի ղեկավարներուն հետ իրենց ունեցած բանակցութիւններուն արդիւնքները: Ապա քննութեան առած են կողմերուն միջեւ շարունակուող տարակարծութիւնները:

Հետեւած մամուլի ասուլիսին նախագահներու երբեմնէն Մ. Պրայզա (ԱՄՆ) յայտնած է թէ պէտք ունին Ղարաբաղի կացութիւնը աւելի լաւ հասկնալու, գիտնալու թէ Ղարաբաղի ժողովուրդը ինչ վերաբերում ունի Մատրիտի հանդիպումին կողմերուն ներկայացուած փաստաթուղթին:

Երեւանէն նոյն օրը անցնելով Ստեփանակերտ, նախագահները ընդունուած են նախագահ Բ. Սահակեանի կողմէ: Աւարտելէ ետք ԼՂՀ–եան իրենց հանդիպումները, անոնք կը վերադառնային Երեւան, անկէ կրկին մեկնելու համար Պաքու:

ՊԷՅՐՈՒԹ

ԹԱԿԱՐԴՈՒԱԾ ԿԱՌՔԻ ՊԱՅԹՈՒՄ

ՀԻՆԳ ՀԱՅԵՐ ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԱԾ

Յունուար 15ին Պէյրութի Քարանթինայի թաղին մէջ թակարդուած կառք մը պայթած է, թիրախ ունենալով ԱՄՆ–ու դեսպանատան ինքնաշարժը: Սակայն ոչ մէկ Ամերիկացի մահացած է. չորս զոհերը տեղացիներ եղած են: Ամերիկեան կառքին վարորդը միայն թեթեւօրէն վիրաւորուած է– Վիրաւորներուն մէջ կան հինգ Հայեր:

Պայթումին վայրը հազիւ քանի մը հարիւր մեթր անդին եղած է «Ազդակ» օրաթերթի խմբագրութենէն, Թէքէեան վարժարանէն: Խմբագրութեան գտնուած «Շաղգոյեան» կեդրոնը ուր կան նաեւ «Վանայ Ձայն» ձայնասփիւռի կայանը, «Բագին»ի խմբագրատունը, «Համազգային»ի տպարանը եւ Հ.Յ.Դ.–ի Լիբանանի Կեդր. Կոմիտէի գրասենեակները, վնասուած չեն: Պայթումը ծանր վնասներ պատճառած է «Վանլեան» կահոյքի գործատան, այս մէկը շատ մօտը ըլլալով պայթումի վայրին:

Պայթումէն ետք Հ.Յ.Դ. Լիբանանի Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչ Յովիկ Մխիթարեան և երեսփոխան Յակոբ Բագրատունի այցելած են դէպքին վայրը: Հ.Յ.Դ. հաղորդագրութեամբ մը դատապարտած է արարքը:

ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ Ա. ՏԱՐԵԼԻՑԸ

Յունուար 19ին, Հրանդ Տինքի սպանութեան առաջին տարելիցին օրը նշումի շարք մը ձեռնարկներ նախատեսուած են Պոլսոյ մէջ: Նախ Պալըքլըի գերեզմանատան անոր շիրիմին շուրջ կէսօրին համախմբում մը տեղի պիտի ունենայ. հոն պիտի բեմադրուի թատերախաղ մը: Նաեւ պիտի քննադատուի պատժական օրէնսգրքին 301րդ յօդուածը: Ժամը 15ին ցոյց մը տեղի պիտի ունենայ "Ակօս"ի խմբագրատան առջեւ:

Նոյն երեկոյեան ոգեկոչումի հանդիսութիւն մը կազմակերպուած է, որուն պիտի մասնակցին նաեւ Լուսաւորիչ, Սահակեան, Սայաթ Նովա երգչախումբերն ու Թրքական թատերախումբ մը:

Իսկ Անգարայի մէջ յուշահանդէս մը կազմակերպուած է «Պիրկիւն» թերթին խմբագրատան առջեւ. Հ. Տինք աշխատակից էր նոյն թերթին:

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐ ԿԸ ՅԻՇԵՆ ՈՒԻԼՍԸՆԻ ԽՈՍՏՈՒՄՆԵՐԸ...

Ամերիկեան «Ատլանտեան ամսաթերթ»ը Յունուար – Փետրուարի թիւին մէջ Իրաքի պատերազմէն ետք Միջին արեւելքի վերաձեւումի նիւթը վիճարկումի բացած է: «Իրաքէն ետք» խորագրուած թղթածրարին քարտէսը տեղ տուած է անկախ Քիւրտիստանի մը որ կը գրաւէ Թուրքիոյ արեւելեան –Արեւմտահայաստանի– շրջանը եւ կ՚երկարի մինչեւ Սեւ ծովու ափը:

Խմբագիր Ճ. Կոլտպէրկ իր ստորագրած գրութեամբ ըսած է թէ Իրաքի գրաւումին հինգերորդ տարին աննախատեսելի հետեւանքներ յայտնուած են, որոնց գլխաւորը քրտական շրջանին անկախութիւնն է:

Թղթածրարին մէջ տեղ տրուած է վերթերան զինուորական Ռ. Փեթըրսի տեսակէտներուն ալ. ան 2006ին ԱՄՆ–ու զինեալ ուժերու թերթին մէջ նոյնպէս Թուրքիոյ մէկ մասին վրայ ստեղծուելիք Քիւրտիստանի մը քարտէսը հրապարակած էր: Կոլտպէրկ ըսելէ ետք թէ տեղեակ է իր քարտէսին Թուրքերու մօտ յարուցած զայրոյթին, յիշեցուցած է նախագահ Ուիլսընի Յայտարարութիւնը որով անկախութեան խոստում եղած էր Քիւրտերուն:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԽԱՂԱՂԱՊԱՀՆԵՐԸ ԻՐԱՔ ՄԵԿՆԱԾ

Յունուար 12ին Իրաք մեկնած է Հայ խաղաղապահներու եօթներորդ ջոկատը: Վեցերորդը այս օրերուն կը վերադառնայ Երեւան: Հայերու խումբը 2005 Յունուար 25էն ի վեր լեհական հրամանատարութեան տակ կը մասնակցի խաղաղապահ առաքելութեան:

ՈՒՇԱԳՐԱՒ ԱԽՏԱՃԱՆԱՉՈՒՄ ԵՒ ԴԵՂԱԳԻՐ ՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

Ինչպէս գրուեցաւ, անցեալ Դեկտեմբերին (19–20) Հայաստանի Ազգային ժողովին մէջ Հայեւթըրքական յարաբերութիւններու թեմայով նիստեր կազմակերպուեցան: Ելոյթ ունեցողներ նիւթը շօշափեցին տարբեր մերձեցումներով, մեկնաբանութիւններով: Ելոյթներու շարքին յատուկ ուշադրութեան արժանի էր քաղաքագիտութեան տոքթոր եւ «Արարատ» ռազմավարագիտական կեդրոնի տնօրէն Արմէն Այվազեանի հիմնաւոր ծաւալուն վերլուծումը, խորագրուած՝ «Հայաստանի հանրապետութեան արտաքին քաղաքականութիւնը Հայկական հարցի համատեքստում»:

Ի տես՝ յատկապէս Թուրքիոյ նըկատմամբ անկախութեան օրով տարուած հայաստանեան քաղաքականութեան երբեմն պատահական, երբեմն թելադրուած, յաճախ յեղյեղուկ բնոյթին շատ անգամ կ'ափսոսանք որ երկիրը չունի այդ ոլորտին բարդութեան համապատասխանող ձեռնհասութեամբ քաղաքական վերլուծող. տարբեր «ը քաղաքական դէմք չէ, բայց անհրաժեշտ է անոր: Լուրջ, իրատես, մանաւանդ ազգային անհրաժեշտ պաշարի ու վերլուծումի կարողութեան տէր մէկը որ ընդհանրապէս խորհրդական պաշտօն կը վարէ պատասխանատու բարձրաստիճան քաղաքական դէմքերու մօտ: Կարդացէ նաեւ Ա. Այվազեանի համապարփակ ելոյթը, ամէն բանէ առաջ մարդ գոհունակութեան կը զգայ, փաստը ունենալով որ կա՛յ անձով կարծում այդ տարբեր Հայաստանի մէջ: Թէ քաղաքական ամէնէն պատասխանատուներու դաւէն մէկը մտածմ՞ն է նման ուժի մը գործակցութիւնը ունենալ, տարբեր հարց է. կախում ունի գնահատելու կարողութենէն, տարուելիք քաղաքականութեան համար նախընտրուած «ուղղութիւն»ներէն:

Այվազեանի ելոյթը կը սկսի համառօտմով մը. Հայաստանի արտաքին քաղաքականութիւնը անհասկնալի ուղղութիւն եւ ո՛չ հետեւողական, չիմ ընթացք ունեցած: հետեւանք է հայեցակարգի կարեւոր սխալի մը. ան սկզբունքային անտեսած է Հայկական հարցին գոյութիւնը, անկախութեան հռչակումէն ի վեր: Կը հետեւի այդ հարցին էութեան մասին «Հայ ժողովրդի իր հայրենիքում Հայկական լեռնաշխարհում ամբողջ եւ ազատ ապրելու իրաւունքի ու պայմանների ստեղծում»: Առաջ լուծումը մէկ տարբերակ ունի. «Հայոց լիարժէք պետականութեան վերականգնում պատմական Հայաստանի տարածքի այնպիսի բռնաբերման ու հողային ամբողջ գոյութիւնը երաշխաւորուած լինի»: Այս մեկնակէտին առաջին հետեւութիւնը այն է որ Հայկական հարցի լուծումը Ցեղասպանութեան միջազգային ճանաչումը չէ բնաւ. «Հայկական հարցը, ամէնից առաջ, հողային հարց է»:

Ինչ կը վերաբերի անհրաժեշտ հողային տարածքին, վերջին մէկուկէս տասնամեակի անկախութեամբ փաստուած է որ Հայաստան-Արցախ ազատագրուած տարածքներու 42 հազար քառ. քմ.նոց չերտը Հայաստանի ապահովութեան երաշխաւորող նուազագոյն հողակտորն է:

Ինչ կը վերաբերի այդ նոյն ժամանակաշրջանին տարուած արտաքին քաղաքականութեան, անոր սխալ հիմերը դրուած են 1990ական տարիներու սկիզբին ու յետագային լուրջ վերաքննութեան առարկայ չեն եղած:

Սխալ էր աչք փակել այն իրականութեան որ մօտիկ հեռանկարի մը վրայ հայեւթուրքեւազրպէյճանական ռազմավարական շահերը անհամատեղելի էին. սխալ էր պատմութեան դերը անտեսել քաղաքականութեան մէջ. սխալ էր արեւմտեան պետութիւնները միամտօրէն ընդունիլ որպէս անշահ միջնորդ եւ ապահովութեան երաշխաւոր. սխալ կը վերջացնէ Արցախի ու ազատագրուած հողերու հարցը դիտել Հայկական հարցէն անջատաբար: Սխալներ որոնք գոնէ մասամբ կը անեւին այսօր ալ:

Նախորդ վարչակարգէն ներկայի արտաքին քաղաքականութեան փոխանցուած են հետեւեալ ուղղութիւնները.

◆ Այն համարումը թէ անկախ Հայաստան կրնայ գոյատեւել նախկին խորհրդային իր սահմաններուն պարփակած 29.800 քառ.քմ. տարածքին վրայ. թէ Ղարաբաղի ինքնավար նախկին մարզէն դուրս մընացած ազատագրուած հողերը, բացի Լաչինէն, զիջելի են:

◆ Արեւմտահայաստանը ամբողջութեամբ մոռացումի մատնուած է:

◆ Հայաստան պատրաստակամ կը ներկայանայ առանց նախապայմանի Թուրքիոյ հետ բարիդրացիական յարաբերութիւն հաստատելու:

◆ Հայեւթրքական սահմանի բացումի ձգտումին հետ Հայաստան ո՛չ տնտեսական, ո՛չ ալ ազգային ապահովութեան պաշտպանական մեքանիզմ մշակած է:

◆ Հայաստան համաձայնած է ՕԹԱՆ-ի շրջանակին մէջ Թուրքիոյ հետ ռազմաքաղաքական գործակցութեան, «առանց աւելորդ նախապաշարումների»: Մինչդեռ միասնական զօրավարժութիւն կարելի է պետութիւններու միջեւ որոնք դաշնակցային, բարիդրացիական, կամ գոնէ առանց սուր հակադրութիւններու յարաբերութիւն ունին: Իսկ հայեւթրքական յարաբերութիւնները ասոնցմէ ո՛չ մէկն են:

◆ Թէ՛ նախկին, թէ՛ ներկայի իշխանութիւնները բացարձակապէս անտարբեր են զանգուածային արտագաղթին, երբեք հայրենադարձութիւնը չեն դիտած որպէս Հայաստանի ամրապնդումի գործօն, այդ ուղղութեամբ ծրագրելու, աշխատելու համար:

◆ Նոյն իշխանութիւնները տէր են անհիմն լաւատեսութեան թէ հայեւթրքական յարաբերութիւնները շուտով բնականոն ընթացք կ'ունենան:

◆ Հայաստանի դէմ թրքական միջազգային քարոզչութիւնը լռութեամբ, կրաւորականութեամբ դիմաւորուած է: Օրինակ՝ Թուրքիա ամէն առիթով գրաւոր կ'որակէ Հայաստանը որեւէ ոչ մէկ հողային պահանջ կը դնէ, իր բուն գրաւողը Թուրքիան է, խլրացուցած ըլլալով Հայաստանի բուն տարածքին 9/10րդը: Եւ մինչ Թուրքիան կը սպառնայ Հայաստանի, Երեւան կը յայտարարէ որ կողմնակից է Թուրքիոյ Եւրոպայի անդամակցութեան: Կամ տակաւին, երբ թուրք վարչապետը ներկայի Հայաստանը «Արեւմտեան Ատրպէյճան» կը յայտարարէ, ակնարկելով անոր ոչնչացման միտող Թուրքեւատրպէյճանական ծրագրի մը գոյութեան, Երեւան լուռ կը մնայ: Նոյնը Ցեղասպանութեան ճանաչման առընչութեամբ. մինչ Անգարա շրջանի ռազմաքաղաքական կացութիւնը միշտ կը կապէ այդ ճանաչումին, Հայաստան չի փորձեր աշխարհին յիշեցնել թէ այդ նոյն Ցեղասպանութեան հետեւանքները որքան ծանրակշիռ ազդեցութիւն գործած են նոյն շրջանի ապահովութեան վրայ:

◆ Հայաստանի ղեկավարները միջազգային ամպիոններէ ելոյթներու ընթացքին միշտ կը շեշտեն թէ Հայաստան Թուրքիոյ համեմատ փոքր երկիր է, փոխանակ որպէս երկու պետութիւն, միջազգային իրաւունքին առջեւ հաւասարութեան պարագային վրայ ծանրանալու:

Ա. Այվազեան քննադատելիներու այս շարքը կը շարունակէ երեւանեան պետական դպրոցի մը մէջ «Ատրպէյճանի օրեր»ու «խայտառակ ծրագիր»ով, որուն հանդէպ լուռ մնացած են Հայ դատը իր քաղաքականութիւնը ըրած ՀՅԴ-ն, անոր ներկայացուցիչ՝ կրթութեան նախարար Լ. Մկրտչեանը, նաեւ վարչապետ Ս. Սարգսեանը:

Ա. ԹՈՐՈՅԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՍԱՀԱԿԱՇՎԻԼԻԻ ՕՐԻՆԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

Վրաստանի նախագահական ընտրութիւնը աւարտեցաւ Մ. Սահակաշվիլիի ծանուցուած յաղթանակով. բայց ընդդիմութիւնը խոտի կ'առարկէ: Այդ ճակատէն Դ. Զուրաբիշվիլի կ'ափսոսայ որ 2003-ին ընտրական խարդախութիւններու դէմ բողոքի յորձանքով իշխանութեան հասածները իրենք ալ խարդախութեամբ ձեռք ձգեցին իշխանութիւնը: Կը պահանջէ որ իշխանութիւնները հրապարակեն քըւէարկութեան իսկական արդիւնքները: 2003ին եւ 2008ին միջեւ, ըստ իրեն, միակ տարբերութիւնը այն է որ առաջինը խորհրդարանական ընտրութիւն էր, այսօրուան հարցը նախագահի ընտրութիւնն էր: Ընդդիմութեան պնդումներէն է նաեւ այն որ ընտրական գրասենեակները բառին բուն առումով թալանուած են, յատկապէս երկրին հարաւային, Մառնէուլիի շրջանին որուն բնակչութիւնը մեծ մասով ատրպէյճանցի է: Այդ վայրերուն մէջ ընտրական ընթացակարգի արձանագրութիւնները պատռուած, կեղծուած են, ընտրողները բազմաթիւ անգամներ քուէարկած են տարբեր կեդրոններու մէջ:

Ընդդիմութիւնը վստահ է որ Սահակաշվիլի 50%էն աւելի քուէ ստացած չէ: Իսկ քուէներու դանդաղօրէն հաշուառումը կը ծառայէ ժամանակ շահելու եւ զանոնք կեղծելու նոր ջանքերու: Սահակաշվիլիի գլխաւոր մրցակից Գաչիչիլաձէ Թիֆլիսի մէջ առաւելագոյն քուէները ստացած է, մինչ ամբողջ երկրին մէջ գործածուած քուէներու 27%ը իրեն տրուած է:

Այսուհանդերձ, հաւանական չի նկատուիր վրացական նոր յեղափոխութիւն մը: Բայց Սահակաշվիլիի օրինաւորութիւնը կորսուած կը համարուի: Եւ ընդդիմութիւնը վճռակամ կը թուի, առանց բիրտ միջոցներու պայքարը շարունակելու եւ ուշադրութեան յանձնելու կատարուած ապօրինութիւնները:

Ինչ կը վերաբերի նախագահին, պիտի ղեկավարէ երկիր մը որ այլեւս իրեն զօրակից չէ: Իսկ ատիկա կրնայ անկարելի ըլլալ:

ՔԱՂՀԱՆ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ ՆՇՈՒՄԸ

Կլէնտէյլի Հայ սքուլի հանդիսասրահին մէջ, Դեկտ. 15ին, նշուած է Հ.Յ.Դաշնակցութեան օրը, որուն ներկայ եղած են հազար հինգ հարիւր հոգի: Բացումը կատարած եւ հանդիսութիւնը վարած է Վազգէն Մատէնլեան: Հ.Ե.Դ.ի խօսքը փոխանցած է Գասպար Ճիվէլէկեան, իսկ Կեդր. կոմիտէի կողմէ խօսք առած է Նազօ Աբանեան: Օրուան բանախօսութիւնը կատարուած է հարցազրոյցի ձեւով, զոր վարած է Սեդօ Պոյաճեան, որուն հարցումներուն պատասխանած է Հայաստանի Ազգ. ժողովի փոխ նախագահ եւ նախագահութեան թեկնածու Վահան Յովհաննիսեան: Գործադըրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

***

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ԿԵԴՐՈՆԻ ՀԻՄՆԱՐԿԷՔ

Կլէնտէյլի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ կից հողաշերտին վրայ, Դեկտ. 16ին, տեղի ունեցած է երիտասարդական կեդրոնի մը հիմնարկէքը: Բացումը կատարած է հանդիսավարուհի Անահիտ Օշական: Հ.Ե.Դ. Կլէնտէյլի «Ռուբէն» ուխտի անունով խօսք առած է Մեղեդի Բարխանեան: Շինարարութեան յանձնախումբի ատենապետ Նշան Փիրումեան խօսք առնելով նշած է թէ շինարարութիւնը կ'աւարտի մէկ տարիէն: Շնորհաւորանքի խօսքով հանդէս եկած է Հայաստանի Ազգ. ժողովի փոխ նախագահ Վահան Յովհաննիսեան: Գնահատանքի իր խօսքին մէջ Կլէնտէյլի քաղաքապետ Արա Նաճարեան շնորհաւորած է Հայ մշակութային հիմնարկութիւնը եւ Հ.Ե.Դ.-ն եւ շէնքի գլխաւոր բարերարը՝ տոքթ. Արփէր Գարամանուկեան: Հիմնարկութեան ներկայացուցիչ Վահէ Պողոյեան ներկայացուցած է պատկերը նոր կեդրոնին առընչուած ծրագիրներուն և հոն գործող կազմակերպութիւններուն: Կլէնտէյլի երիտասարդական նոր կեդրոնը պիտի կոչուի «Գրիգոր եւ Մարիամ Գարամանուկեան հայ կեդրոն»: Օրհնութեան խօսքով հանդէս եկած է առաջնորդ Մուշեղ արք. Մարտիրոսեան:

***

ՀԱՄԱՍՏԵՂԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Փասատինայի «Ս. Սարգիս» եկե-

ղեցւոյ «Անտոնեան» սրահին մէջ, Դեկտ. 9ին, տեղի ունեցած է Համաստեղին նուիրուած գրական երեկոյթ մը, կազմակերպութեամբ Համազգայինի «Շահան Շահնուր» մասնաճիւղին: Բացումը կատարած է Լիւսի Զուլումեան: Դասախօսը՝ Սարգիս Մահսերեճեան, նշելէ ետք թէ հեղինակ մը ճանչնալու համար հարկ է ծանօթանալ անոր կեանքի պատմութեան եւ գործերուն ամբողջութեան, անմնելու համար անոր գործին ու կեանքին յարակցութիւնը, ծանօթանալու անոր կեանքին եւ ժամանակաշրջանին հարցերուն եւ պայմաններուն, ներկայացուցած է Համաստեղի աւելի քան 50 տարիներու վրայ երկարող գրական վաստակը: Դերասան Սեպուհ Գրիգորեան մեկնաբանութեամբ ներկայացուցած է հատուածներ Համաստեղի երկու գործերէն՝ «Քրիստոսի երկրորդ գալուստը» եւ «Այծեմնարը»:

***

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ՏԱՐՈՒԱՆ ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆ

Հոլիվուտի «Ս. Կարապետ» եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Դեկտ. 16ին, տեղի ունեցած է Հայ լեզուի տարւան տօնախմբութիւնը եւ Ժաք Ս. Յակոբեանի «Մեսրոպավէպ» գիրքին ներկայացումը: Բացումը կատարած և յայտագիրը վարած է Հրայր Ճերմակեան: Դասախօսը՝ տոքթ. Վիգէն Եագուպեան, նշելէ ետք թէ ազգային մշակոյթի հիմնական ազդակը լեզուն է, դիտել տուած է որ լեզուն նաև հոգեմտաւոր արժէքներու հիմքն է: Ապա ան անդրադարձած է տարբեր ժողովուրդներու կեանքին մէջ լեզուի դերակատարութեան ու ծանրացած է մանաւանդ Սփիւռք դարձած հայութեան վիճակին վրայ, ուր լեզուն ունի կրկնակի կարեւորութիւն, որովհետեւ անիկա միջոց է ու կամուրջ՝ Հայը կապելու, հաղորդակից դարձնելու իր ազգային մշակոյթին, այսինքն՝ մշակութային ինքնութեան ճանաչումին ու նուաճումին: Ապա, Սարգիս Մահսերեճեան ներկայացուցած է բանաստեղծ Ժաք Ս. Յակոբեանը, նշելով որ ան չուրջ եօթը տասնամեակէ ի վեր տիրական ներկայութիւն մըն է մեր մշակութային կեանքին մէջ: Բանաստեղծը իր նոր հատորէն չորս հատուածներու ընթերցում կատարած է: Գնահատանքի խօսքով հանդէս եկած է առաջնորդ Մուշեղ արք. Մարտիրոսեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

***

ՀԱԼԷՊԻ ՔԱՐԷՆ ԵՓՓԷ ՃԵՄԱՐԱՆԻ 60ԱՄԵԱԿԸ

Փասատինայի Հայ կեդրոնի սրահին մէջ, Դեկտ. 2ին, նշուած են Հալէպի Քարէն Եփփէ ճեմարանի 60ամեակն ու Լոս Անճըլըսի ճեմարանականներու ընկերակցութեան 30ամեակը: Բացումը կատարելով հանդիսավարուհի Ծովինար Ղազարեան, նշած է թէ ներկայիս ճեմարանականներու պատկառելի փաղանգ մը ստանձնած է պատասխանատու պաշտօններ մեր հաւաքական կեանքէն ներս եւ թէ ներկայիս վարժարանի աշակերտութեան թիւն է չուրջ հազար երկու հարիւր, որոնց համար Լոս Անճըլըսի ընկերակցութիւնը իր կարելիութեան սահմաններով ամէն ճիգ կը թափէ նիւթապէս եւ բարոյապէս նեցուկ կանգնելու: Ընկերակցութեան ատենապետը՝ Կարօ Խաքիճեան, խօսք առնելով նշած է թէ անցնող 30 տարիներու ընթացքին ընկերակցութիւնը աւելի քան 3 հազար աշակերտներու կրթանպաստ յատկացուցած է: Սրտի խօսքով հանդէս եկած է Ճեմարանի առաջին շրջանաւարտներէն Երանուհի Ջաղացպանեան-Կարապետեան: Բանախօսած է Ճեմարանի նախկին տնօրէն Վարդգէս Նալպանտեան, շեշտելով որ Ճեմարանը կանգուն մնաց եւ պիտի մնայ շնորհիւ իր հիմնադիրներու տեսիլքին, տնօրէններուն, պաշտօնէութեանց, ուսուցչական կազմերուն, խնամակալ մարմիններուն և ճեմարանականներուն: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

***

«ԱՆԻ» ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կլէնտէյլի Հայ սքօւլի սրահին մէջ, Դեկտ. 16ին, տեղի ունեցած է Համազգայինի «Անի» պարախումբին տարեկան երեկոյթը: Բացման խօսքը արտասանած է Պերճ Ալեքսանեան, գնահատելով պարախումբին 33 տարիներու գործունէութիւնը: Յայտագրի ընթացքին ներկայացուած են 23 հին ու նոր պարեր՝ ժողովրդական, ազգագրական եւ տոհմիկ, ղեկավարութեամբ պարուսոյցներ Սիւզի Բարսեղեան-Դարբինեանի եւ Եղիա Հաչոլեանի:

ԼՐԱՏՈՒ

ԱՍԿԷ ԱՆԿԷ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՄԷՆԷՆ ԳԵՂԵՑԻԿ ԲԱՌԸ

Պերլինի մէջ Արտաքին աշխարհի հետ յարաբերութիւններու հիմնարկի նախաձեռնութեամբ քուէարկութիւն մը տեղի ունեցած է որոշելու համար աշխարհի գեղեցկագոյն բառը: Նկատի առնուած էին ստեղծագործութիւնը, նկարագրական որակը եւ մշակութային ազդեցութիւնը 2500 բառերու առաջարկուած չուրջ 60 երկիրներու կողմէ: Թրքերէն «Եաքամոզ» բառն է որ յաղթած է: Մոնտի քրոնիկագիրը կը նշէ որ բառը (Յըն. 12) կը նշանակէ լուսնին ցոլքը ջուրին մէջ: Երկրորդ դիրքի վրայ հասած է «Հիւլիս», չինարէն, ու կը նշանակէ խոկալ: Ռոպէր Սոլէ, քրոնիկագիրը վիրաւորական կը գտնէ ֆրանսերէնին համար, աշխարհի գեղեցկագոյն լեզուն ու հարց կուտայ թէ արդեօ՞ք պէտք եղածը բրած ենք կորսնցնողներու ցանկին մէջ չըլլալու համար:

***

ԻՆՉՊԷ՞Ս ՓՐԿԵԼ ՇԱՆ Զ'ԷԼԻԶԷՆ

Աշխարհի երրորդ ամէնէն սուղ պողոտան է Շան զ'Էլիզէ, ուր քառակուսի մեթրը 7364 եւրո կ'արժէ: Օրէ օր առեւտրական հաստատութիւններ կամ վաճառատուներ կը լքեն աշխարհի գեղեցկագոյն պողոտան: Յունուարի վերջ Լինքոլն դեղարանը կ'անհետանայ եւ տարւոյն ընթացքին ալ Թղթատարական միակ գրասենեակը: Ցարդ վարձքը 15 հազար էր եւ 108.000 կը պահանջուի պայմանագրին վերանորոգման համար:

Այս պայմաններուն մէջ, վախն այն է որ Շան զ'Էլիզէն պիտի վերածուի առեւտրական հսկայ կեդրոնի մը: Առաջին կարգի վրայ կուգան սինեմաները որոնք չեն դիմանար վարձքերու յարաճուն յաւելումին եւ մուտքերու նուազումին: Տագնապալի վիճակի մէջ է Պալլաքը, որու վարձքը 70 հազարէն անցած է 162 հազարի:

Փորձեր կ'ըլլան հակազդելու համար եւ Ցուքէցի օրինակը քաջալերական կը նկատուի: Ան, 1988էն ի վեր «պատմական հաստատութիւն» դասուած է եւ չի կրնար ուրիշ բանի վերածուիլ: Նման դիմում մը կ'ուսումնասիրուի 36 սինեմաներու համար, որ յանձնուած է Մշակոյթի նախարարութեան: Ջանք կը թափուի որպէսզի Շան զ'Էլիզէն իր դիմագիծը չկորսնցնէ: Փիէր Լըլուշ ալ, որ թեկնածու է 8րդ թաղամասի թաղապետական ընտրութիւններուն համար ծրագիր մը կը պատրաստէ սահմանափակելու համար վարձքերը: Մինչ այդ, Փարիզի քաղաքապետարանը, 8րդ թաղամասի քաղաքապետարանը, Առեւտուրի եւ Արհեստներու գրասենեակները հասարակաց ճակատ մը կազմած են ընդունելով Գլիփերթոն Տեվլոփըման Խորհուրդի գրասենեակի առաջարկները: Անոր նախագահին համար կարեւոր է ապահովել Շան զ'Էլիզէի մեծ մակնիշներուն, որոնք այլեւս մաս կը կազմեն Շան զ'Էլիզէի կոմիտէին: Անոր կը մնայ յիշեցնել որ եթէ Շան զ'Էլիզէն կորսնցնէ իր խորհրդանշական տարողութիւնը, կը դադրի քաշողական ըլլալէ: Պէտք չէ բաղմազգեան ձեռնարկները ամէն բան գնելով հասարակացնեն պողոտան, որ իր փառքը կը կորսնցնէ:

Թ. Ա. Թ.

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԵՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ՉՈՐՐՈՐԴ

ՓԱԽՈՒՍՏ ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՓԱԼՄԻՐԱՅԻՑ

Այվազովսկու վաղեմի պաշտպան փրոֆ. Զաուէրվէյդը յատուկ յանձնարարագիր պատրաստեց Ակադեմիայի խորհրդին ներկայացնելու համար: Այվազովսկու ծառայութիւնները նշելով, Ալեքսանդր Իվանովիչը գրում էր. «Իտալիայում անուն ձեռք բերելով, Փարիզում՝ առաջին նկարչի փառք, Հոլանտիայում եւ Անգլիայում՝ անուանի մարդկանց յարգանքը, շրջագայելով ամբողջ Միջերկրական ծովը՝ մինչեւ Մալթա կղզին, պարապելով գեղանկարչութեամբ Ճիպրալթարում, Գատիքսում եւ Կրենատայում... արժանանալով այնպիսի պարգեւների, ինչպիսիք դեռ ոչ մի թոշակառուի բախտ չի վիճակուել, ես ինձ պարտաւորուած եմ զգում, ի նշանաւորումն վերոյիշեալ արժանիքների, նկարիչ Այվազովսկուն ներկայացնել փրոֆէսէօրի կոչման»:

Դրանից ինն օր յետոյ, 1844 թուականի սեպտեմբերի 13ին Գեղարուեստի ակադեմիայի խորհուրդը Այվազովսկուն միաձայն շնորհեց ակադեմիկոսի կոչում: Իսկ մի քանի օր անց մտցուեց Ծովային գլխաւոր շտաբի կազմում, որպէս առաջին նկարիչ: Նրան յանձնարարուեց նկարել տեսարաններ ռուսական նաւահանգիստներից եւ ծովափնեայ քաղաքներից՝ Կրոնշտադտից, Պետերբուրգից, Պետերհոֆից, Ռեւելից, Սվէաբորգից, Գանգուտայից:

Այդ նոր գործին Այվազովսկին ձեռնամուխ եղաւ ամբողջ եռանդով եւ մի քանի ամսում կատարեց դժուարին յանձնարարութիւնը: Միաժամանակ նա ուրիշ նկարներ ալ նկարեց: Պետերբուրգի ազնուական շրջանները, որ յամառօրէն կառչում էին իւրաքանչիւր մօտայից, մրցելով իրար հետ ձգտում էին ձեռք բերել Այվազովսկու ստեղծագործութիւնները: Նրանց համար կարեւորը ոչ այնքան նրա արուեստի արժանիքներն էին, ուքան այն հանգամանքը, որ Այվազովսկին ճանաչուած նկարիչ էր արտասահմանում: Նրան ծովանկարներ պատուիրեցին կոմս Վիէլգորսկին, կոմս Ստրոգանովը, իշխան Գագարինը, արդարադատութեան նախարար կոմս Պանինը եւ շատ ուրիշ մեծատոհմիկ մարդիկ: Յատկապէս շատ էին խօսում կոմս Պանինի ձեռք բերած նկարների մասին՝ «Տեսարան Նէապոլից մի խումբ ձկնորսներով, որոնք ունկնդրում են իմպրովիզատորին» եւ «Լուսնեակ գիշեր Ամալֆիում»:

Դեռեւս Իտալիայում Այվազովսկին շատ լեգենդներ էր լսել քանդակիչ Սալվատոր Ռոզայի մասին: Ընկնելով աւազակների մէջ, նկարիչն այնտեղ էլ չարունակել էր զբաղուել սիրած գործով: Արուեստագէտի կեանքի հետ կապուած բանաստեղծական պատմութիւնները եւ փոքրիկ մտերմիկ քաղաք Ամալֆին նոր հմայքով յառնեցին նրա յիշողութեան մէջ Պետերբուրգի սառը չինովնիկական մթնոլորտում եւ Այվազովսկուն ստիպեցին վրձին վերցնել:

...Բարձր ժայռերի մէջ, լուսաւորուած մի քարայր: Այնտեղ հաւաքուել են աւազակները: Քարայրից ալ՝ ծովի մէջ խրըւած հրուանդանին նստած է Սալվատոր Ռոզան եւ նկարում է իր առաջ բացուած տեսարանը: Նկարչի յետեւում կանգնած է լայնեզր գլխարկով մի աւազակ եւ հետաքրքրութեամբ դիտում է, թէ ինչպէս կտաւի վրայ կեանք է առնում Ամալֆիի գեղատեսիլ շրջակայքը... Ժայռի գագաթին երեւում է խորհրդաւոր մի տնակ՝ ծովի վրայ կախուած պատշգամբով... Ցետին պլանի վրայ մշուշի մէջ Ամալֆին է, իսկ հեռւում՝ եասամանավարդագոյն երանգներով ուրուագծւում է միւս ափը: Երկնքում մեծաքանչ լիալուսինն է, որ կարծես կախարդական մի հմայքով գերել է ծովը, ոսկի ցանել, ոսկով պարուրել չուրջն ամէն ինչ: Եւ այդ ոսկեծուփ ջրերի վրայով հեզիկ սահում է փոքրիկ մի առագաստանաւ: Հեռւում մի քանի շոգենաւերի աղօտ ուրուագծեր են:

' Կոմս Վիէլգորսկին նախանձում էր կոմս Պանինին: Նիկոլայ Ա.ը անձամբ գնաց արդարադատութեան նախարարի տունը՝ տեսնելու Այվազովսկու նկարները: Բերնից բերան էին անցնում ցարի խօսքերը. «Զմայլելի՛ են: Եթէ հնարաւոր լինէր, ես դրանք կը խլէի Պանինից»: Ցարի խօսքերը անմիջապէս տարածուեցին Պետերբուրգի սալոններում: Բարձրաշխարհիկ տիկնայք սկսեցին հետապնդել Այվազովսկուն: Ինչպիսի՜ խորամանկութիւններ ասես չէին դիմում նրանք, որպէսզի գէթ մի երեկոյով նկարչին հրապուրեն իրենց հիւրասրահը: Բոլոր հրաւէրքներից չէ, որ Այվազովսկին կարող էր խուսափել: Նա առանձնապէս յաճախ երեւում էր իշխանուհի Օդոեւսկայայի սալոնում: Աւելի ճիշդ, այցի էր գալիս իշխան Վլադիմիր Ֆիոդորովիչին:

Երեկոյի սկզբում, երբ Օլգա Ստեպանովնայի մօտ դեռ ոչ ոք չկար, Այվազովսկին կարող էր հանգիստ զրուցել կամ երաժշտութիւն ունկնդրել տանտիրոջ աշխատասենեակում, բայց հէնց որ իշխանուհու մօտ հաւաքւում էին հիւրերը, ներս էր մտնում սպասաւորն ու յայտնում, որ իշխանուհին Իվան Կոնստանտինովիչին խնդրում է իր մօտ: Մի անգամ Այվազովսկին Օդոեւսկիների տուն եկաւ սովորականից շուտ: Աշխատասենեակում միայն Վլադիմիր Ֆիոդորովիչն էր ու միջահասակ մի մարդ՝ բաց շիկաւուն մօրուքով: Այվազովսկին անմիջապէս չճանաչեց Բելինսկուն: Համարեա տասը տարի էր անցել այն օրուանից, ինչ նա քննադատին տեսել էր Կուկոլնիկների տանը: Չնայած Բելինսկին այն ժամանակ բոլորովին երիտասարդ էր, բայց հիւանդութիւնն ու զրկանքներն արդէն իրենց կնիքն էին դրել նրա դէմքին: Եւ հիմա Այվազովսկու առաջ կանգնած էր ծայր աստիճան տառապած, խեղական մի ծերուկ:

(Շար. 145)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ԹՈՒՌ. – Տէր եւ Տիկին Զաքեան 100 եւրօ։

***

ԳԱՆՆ. – Պ. Ռուբէն Գրիգորեան 25 եւրօ։

OFFRE D'EMPLOI

La Maison Arménienne de la Jeunesse et de la Culture de Marseille
r e c h e r c h e
POUR UN POSTE D'ACCUEIL

une personne —homme ou femme— âgée de 50 ans ou plus RMI-ste, si possible bilingue français-arménien. Contrat de 2 à 5 ans dans le cadre des emplois accompagnés, 26h par semaine. Adresser candidature écrite à la :

M A J C
12-14, rue Saint-Bazile — 13001 Marseille
Renseignements au : 04.91.66.45.33
04.91.66.43.05
04.91.50.15.09

Association Arménienne d'Aide Sociale A.A.A.S.

Reconnue d'utilité publique par décret du 8 juin 1956

Recherche Directeur (trice) de maison de retraite

L'Association Arménienne d'Aide Sociale recherche un(e) Directeur(trice) pour une de ses maisons de retraite de la région parisienne.

Le(la) candidat(e) devra faire preuve de ses capacités de gestion et posséder une bonne connaissance de la culture et de la langue arméniennes.

Possibilité de logement de fonction.

Prière d'envoyer lettre de motivation et CV à l'adresse suivante :

Monsieur le Président
ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE
77 rue la Fayette — 75009 PARIS
e-mail : aaas.paris@aaas.fr

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 19
ՏՕՆ ԾՆՆԴԵԱՆ ՍՐԲՈՑՆ ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ԿԱՐԱՊԵՏԻՆ

Գիշերային եւ առաւօտեան ժամերգութիւն։
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9·30ին։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 21
ԵՒ ՔՈՐԵՔՏԱՍԱՆ ՔԻՆՈՒՈՐԱՑՆ
ԵՒ ՈՐԴԻՈՑ ՆՈՐԱ ՄԱՐՏԻՐՈՍԻՆ
ԵՒ ՔՈՐԵՔՏԱՍԱՆ ՔԻՆՈՒՐԱՑՆ
ԵՒ ՍՐԲՈՑ ԱՏՈՎՄԵԱՆՑ ԶՕՐԱՎԱՐԱՑՆ

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին։

Centre Culturel SAINT MESROB à PARIS

Le Vendredi 18 janvier

à 20 heures 45
LE PROF. GERARD DEDEYAN
ET LE DR. YVES TERNON
présenteront la nouvelle édition de

l'Histoire du Peuple Arménien

Au 10 bis rue Thouin — Paris Vème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge

Vente du livre et dédicace
Cocktail

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

le section «Sévan» de Vienne présente

LE SPECTACLE DE NOEL

de son école hebdomadaire
le dimanche 20 janvier
à 15h30 précises
au théatre de Vienne

Chants, danses — poésies, sketchs Théatre sous la direction de Nareg DOURIAN en collaboration avec la Maison de la Culture Arménienne de Vienne.

Comme chaque année, le Père Noël sera au rendez-vous pour distribuer cadeaux et friandises aux enfants.

Venez nombreux les encourager . . .

□

LOTO A ISSY-LES-MOULINEAUX

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux organise son

L O T O
A N N U E L
Le Dimanche 27 janvier à 14h30
à la salle des Epinettes : 45-47 rue de l'Egalité - Issy-les-Moulineaux.
N o m b r e u x l o t s à g a g n e r.
L'après-midi sera suivi d'un goûter.

L'ASCENSION A LOURDES

Nos paroisses de France organisent
UN PELERINAGE MARIAL A LOURDES
à l'occasion du 150ème anniversaire des apparitions de la Sainte Vièrge à Bernadette
du mercredi 30 avril au samedi 3 mai

sous la présidence de
SA BEATITUDE NERSES BEDROS XIX
Catholicos Patriarche de Cilicie des Arméniens Catholiques

Frais de voyage et pension complète dans un hôtel 3 étoiles : **350 euros**
Pour inscriptions et informations : contacter le P. Curé de la Paroisse ou appeler le secrétariat de l'Eparchie — Tél. : 01 40 51 11 90.

Les inscriptions seront closes le 29 février 2008

ACTIVITES DU CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP DE MARSEILLE POUR LE MOIS DE JANVIER

Directeur Kh. YILMAZIAN

L'Association pour la Création Audiovisuelle d'Artistes d'Origine Arménienne et les Films du Soleil présentent

le 17 janvier à 20 heures 30

au Centre Culturel Sahak-Mesrop
339 avenue du Prado — 13008 Marseille

« NOUS LES AUTRES »

un film d'**Edouard SARXIAN**

Après le «Marseille des Arméniens» présenté en 2002, ce nouveau film est un regard sur la population française d'origine arménienne de Marseille.

Le film est un constat auprès des 2ème et 3ème générations de leur état identitaire et après leur intégration dans le pays d'accueil de leurs parents.

E n t r é e l i b r e

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENT POUR LE SEJOUR DE SKI A BELLEFONTAINE

du 23 février au 1er mars 2008

- Directeurs diplômés BAFD ou ayant une équivalence
- Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires (bon niveau de ski nécessaire)

Candidatures à adresser à : CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax au 01 53 34 12 13

□

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
organise comme chaque année

UN SÉJOUR D'HIVER AU SKI

Pour les enfants nés entre le 1er janvier 1994 et le 31 décembre 1999

Dans son centre de vacances de Bellefontaine, dans le Jura
du samedi 23 février au samedi 1er mars

Renseignements et inscriptions jusqu'au 20 janvier

par téléphone au 01 53 34 18 18, par mail : cbaf@wanadoo.fr
par fax : 01 53 34 12 13

PELERINAGE A ROME

du 21 au 25 février
à l'occasion de l'inauguration au Vatican
par **SA SAINTETE LE PAPE BENOIT XVI**
de la cour qui portera dorénavant le nom de
«COUR SAINT GREGOIRE L'ILLUMINATEUR»
en l'honneur du Saint dont elle abrite déjà la statue.

Coût total du voyage aller-retour par avion : 550 euros comprenant: pension complète dans un hôtel trois étoiles, excursions et droits d'entrée aux sites à visiter.

Inscriptions et chèque à adresser à Eparchie de Sainte-Croix de Paris 10 bis rue Thouin, 75005 Paris
Avant le 18 janvier. Nombre de places limité.

l'Association MACHTOTZ pour la défense de la langue arménienne
organise

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

NOUVELLE SESSION : 16 février — 28 juin 2008

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.
Les élèves francophones seront capables de parler, lire et écrire l'arménien.

L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian avec sa METHODE AUDIOVISUELLE
Stage de 50 heures, le samedi matin de 9h à 12h, à Paris. (Absentéisme exclu)

2) Les cours de 2e, de 3e et de 4e niveaux continuent, le samedi entre 12h et 15h, à Paris.
Les nouveaux élèves sont acceptés après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES

Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio : 97 euros (frais d'expédition inclus)

Pour tous ces cours et le manuel ,
RENSEIGNEMENTS. INSCRIPTIONS: 01 47 50 97 51

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 18
VENDREDI
18 JANVIER
2008

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·875 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 83e ANNEE — N° 21·875

Թ Ո Ւ Ր Ք Ի Ա

ՎԱԳՐՖՆԵՐՈՒ ՕՐԷՆՔԸ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒԱԾ

Ազգային ժողովի Արդարութեան յանձնաժողովը Յունուար 16ին առանց փոփոխութեան վաւերացուցած է վագրֆներու օրէնքը։ Ըստ այդ օրէնքին, ինչպէս յայտարարած է փոխ վարչապետ Հ. Եազըճը, փոքրամասնութեան վագրֆներէն 1974էն ետք գրաւուած 142 կալուած պիտի վերադարձուի, իսկ անոնց որոնք երրորդ կողմերու փոխանցուած, կամ վաճառուած են, փոխարժէքը պիտի վճարուի բուն տիրոջը։

Նախորդ նախագահ Ա. Ն. Սեզէր այս օրէնքը ստորագրել մերժած էր այն պատճառաբանութեամբ որ Լօզանի դաշնագրին տրամադրութիւններուն կը հակասէր։ Մինչդեռ, ծանօթ է որ փոքրամասնութիւններուն վագրֆները 1936էն մինչեւ 1974 կրնային կալուածներու տէր ըլլալ, գնելու կամ կտակ ստանալու ճամբով։ 1974ին օրէնք մը վերջ տուած էր այդ կարգադրութեան ու պետութիւնը խլրացուցած էր մօտ 150 կալուած։ Նոր օրէնքին հրապարակումէն մինչեւ 18 ամիս ետք, հարկ է այդ կալուածները վերադարձուած, կամ հատուցուած ըլլան։

Ազգայնական հատուածները բուռական խստութեամբ հակադրած են օրէնքին վաւերացումին։ Պնդած են թէ ան կը նշանակէ Պոլսոյ գրաւումին ուրացումը,

Լ Ի Ո Ն

ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔԻ ԱՆՈՒՆՈՎ ՓՈՂՈՑ

Լիոնի մէջ, Յունուար 19ին, ի յիշատակ Հ. Տինքի, անոր անունով կը մկրտուի փողոց մը։ Վայրը նոր կառուցուող թաղ մըն է, Փէրաշի կայարանին ետին։ Ներկայիս ունի ութ հազար բնակչութիւն որ յառաջիկային կ'աւելնայ 18 հազարով։ Հոն կը գտնուին տեղական հեռատեսիլի կայան մը, ձայնասփիւռի կայաններ, հաղորդակցութեան ձեռնարկութիւններ։ Հոն կը կառուցուի նաեւ Ռոն Ալփի շրջանային խորհուրդին կեդրոնատեղին։

Փողոցին անուանակոչումին որոշումը տրուած է Քաղաքապետական խորհուրդին Յունուար 14ի նիստին։ Արարողութիւնը տեղի կ'ունենայ Փօլ Մոնրոշէ եւ Փրոկրէ փողոցներուն խաչմերուկին, ժամը 11ին։

Լօզանի դաշնագրին ջնջումը, թէ ամէն եկեղեցիի կից վագըֆ մը պիտի բացուի ու Թուրքիոյ գլխուն փորձանք դառնայ եւլն.։ Փոխ վարչապետ պատասխանելով քննադատութիւններուն ըսած է թէ համայնապատկան կալուած ըսելով ոմանք այնպէս կը վարուին, որպէս թէ օտարականներ խնդրոյ առարկայ են. մինչդեռ այդ համայնքները երկրին քաղաքացիներն են եւ անոնց իրաւունքը պիտի վերադարձուի։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ ԿԸ ՎԱՃԱՌՈՒԻ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ

Հաղորդակցութեան նախարար Անդրանիկ Մանուկեան եւ «Ռուսական երկաթուղի» ընկերութեան նախագահ Վլ. Եակունին Յունուար 16ին յուշագիր մը ստորագրած են Հայաստանի երկաթուղին կառավարումը երեսուն տարուան համար Ռուսաստանի յանձնելու մասին։ Ըստ յուշագրին, Ռուսաստան Հայաստանի շրջափակումին շարունակուելու պարագային պարտի 572 միլիոն տոլարի ներդրում ընել. իսկ եթէ Թուրքիոյ հետ հաղորդակցութիւնը բացուի, ներդրումները կը բարձրանան 610 միլիոնի, Ատրպէյճանի հետ հաղորդակցութեան պարագային՝ 1,8 միլիառի, աբխազականին՝ 2,2 միլիառի։

Վլ. Եակունին ստորագրութեան յաջորդած մամուլի ասուլիսին յայտնած է թէ Ռուսաստան եւ Իրան «Հիւսիս – հարաւ» միջանցքի մը ծրագիրը կը մշակեն. առ այդ քննութեան առարկայ է Հայաստան – Իրան երկաթուղի կառուցանելու խնդիրը։

«Հայկական երկաթուղի»ի տնօրէնը Ա. Խրիմեան տեղեկացուցած է թէ ռուսական կողմը որպէս առաջնային գործ, պիտի նորոգէ Դիլիջան – Իջեւան երկաթուղին որ ներկայիս չի գործեր։

***

ՍԵՒԱՆԸ ԿՐՆԱՅ ՍԱՌԻԼ

Հայաստան բաւական խիստ ձմեռ մը կ'անցընէ։ Տեւական սառնամանիքներ պատճառ եղած են որ Լճաշէնի հատուածին մօտ Փոքր Սեւանը սառի։ Եթէ ցուրտը շարունակուի, հաւանական կը թուի որ լիճը ամբողջութեամբ սառի։ Ըստ օդերեւութաբանական նախատեսութիւններուն, Յունուարի վերջին օրերուն ջերմութիւնը կրնայ իջնել մինչեւ նուազ 30 աստիճան։

***

ԼՂՀ

ՆԱԽԱԳԱՀ Բ. ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ՄԻՆՍԿԻ ԵՐՐԵԱԿԻՆ ՀԵՏ

Մինսկի խումբին երեք նախագահներուն ԼՂՀ նախագահ Բ. Սահակեանի հետ Յունուար 15ի տեսակցութեան նիւթ եղած է բանակցութեան Ղարաբաղի մասնակցութիւնը։ Նախագահը ըսած է թէ այդ մասնակցութիւնը անհրաժեշտ է, առանց որուն կարելի չէ խնդիրը լուծել։ Նշած է նաեւ թէ Ատրպէյճանի հակահայ քարոզչութիւնը եւ ռազմաշունչ յայտարարութիւնները ոչ միայն չեն նպաստեր փոխադարձ վստահութեան մթնոլորտի մը ձեւանալուն, այլեւ վերջին ծայր ժխտական ազդեցութիւն կ'ունենան բանակցութեան հոլովոյթին վրայ։ Բ. Սահակեան կրկնած է խաղաղ կարգաւորումի եւ Բաքուի հետ անմիջական երկխօսութեան Ստեփանակերտի նախընտրութիւնը։

Երեք նախագահները համամիտ գտնըւած են բանակցութեան ընթացքին մասնակցելու ԼՂՀ-ի ձգտումին։

Բ. Սահակեան հանդիպումէն ետք յայտարարած է. «Մեր տեսակէտը ու դիրքորոշումը, որ ԼՂՀ անվտանգութիւնը չահարկումների ենթակայ չէ, մնացել է անփոփոխ։ Կարգաւորման շուրջ Հայաստանի ու Ադրբեջանի նախագահների ընդհ. տեսակէտներից ելնելով կարելի է եզրակացնել որ կան շատ որոշ կէտեր մեզ համար որոնք չեն բաւարարում Ղարաբաղի ժողովրդի շահերը»։ Աւելցուցած է թէ բանակցութիւններու արդիւնաւէտութիւնը նկատելի կ'ըլլայ միայն երբ Ղարաբաղի անկախութիւնը միջազգային ճանաչում գտնէ։

Թ Ո Ւ Ր Ք Ի Ա

ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔԻ ՈՃԻՐԻՆ ՄԱՍԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆ ՀԱՐՑՈՒՄ

Թրքական լրասփիւռները բազմաթիւ ձեւերով տեղ կու տան Հ. Տինքի սպանութեան տարելիցին։ Ոգեկոչումի սիւնակներ լոյս կը տեսնեն, հրատարակուած հատորներ, ալպոմներ կը յայտարարուին, ինչպէս նաեւ տարելիցի նշումի ծրագրեր։ Երեւոյթը նոյնիսկ կը գերազանցէ «գնա մեռիր, եկուր սիրեմ»ի պատկերը։

Այս բոլորին քով, Յունուար 15ին նոյն տարելիցը նիւթ եղած է խորհրդարանական հարցում – պատասխանի մը։ Հարցատէրը՝ Տիյարպէքիրի երեսփոխան (Տէ. Թէ. Փէ. քրտամէտ կուսակցութենէն) Աքըն Պիրտալ, ելոյթով մը պնդած է թէ ոճիրին մանրամասնութիւնները ամբողջութեամբ չեն լուսաբանուած, թէ 301րդ յօդուածը անպայման պէտք է ջնջուի։

Իրեն պատասխանած է ներքին գործերու նախարար Պ. Աթալայ։ Ան ոճիրը անընդունելի եւ աններելի պատահար կոչելով, ըսած է թէ ան գործն է Թուրքիոյ կայուն եւ անվրդով ընթացքէն անհանգիստ տարրերու։ Անոնց որոնք դէմ են երկրին Եւրոպայի անդամակցութեան։ Նախարարը զանոնք հիւանդ մտայնութիւններու տէր նկատած է, աւելցնելով որ իրենց քունը փախցնելու չափ զիրենք կը վրդովէ երկրին որեւէ մէկ հայրենակիցին քիթին արիւնիլն իսկ, անկախ՝ անոր կրօնական, ազգային պատկանելիութենէն, քաղաքական հայեացքներէն։ Ապահովութիւն տուած է որ Հ. Տինքի ոճիրը ամբողջ տարողութեամբը քննութեան առնուած է և իրենց վզին պարտքն է հարկաւորը ընել։ «Այս մասին անհրաժեշտը պիտի կատարուի, կ'աշխատինք որ ոչ մէկ մութ կէտ մնայ ու պիտի չմընայ։ Դատաքննութիւնը առողջ ընթացքի մէջ է» ըսած է նախարարը։

Սակայն, նախարարին չար բախտէն պէտք է ըլլայ, իր երաշխիքներուն ժամերուն իսկ, Հ. Տինքի ոճիրին դատավարութեան հետեւող մարմինը հաղորդագրութիւն մը հրապարակած է, բոլորովին հակասող տուեալներով։ Հոն ըսուած է օրինակ թէ զինուորական ոստիկանութիւնը, ապահովութեան տնօրէնութիւնը եւ լրահաւաք կազմակերպութիւնը իրարու հետ չբաժնեցին իրենց ունեցած տուեալները, իրարմէ բաներ գաղտնի պահեցին, մինչեւ իսկ երբեմն զիրար ամբաստանեցին։ Նոյն յայտարարութեամբ ըսուած է նաեւ թէ ամբողջական նոր հետաքննութեան պէտք է ձեռնարկուի, ոչ թէ Հ. Տինքի սպանութեան օրէն մեկնելով, այլ 2004էն երբ ան վիրաւորանքներու եւ սպառնալիքներու թիրախ եղաւ։

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

Ք Ա Ն Ի Մ Ը Տ Ո Ղ Ո Վ

«ԷՐԻՔԱ»ՅԻ դատավարութիւնը իր լըրումին հասաւ Յունուար 16ին, երբ Փարիզի դատարանը տուաւ իր վճիռը, որ իր տեսակէտին մէջ նախընթաց չունէր։ Արդարեւ, ութ տարիներու քննութիւններէ եւ հետապնդումներէ ետք, տուժողները հատուցում ստացան եւ առաջին անգամ ըլլալով նկատի առնուեցաւ նաեւ բնապահութիւնը։ Ութ տարի առաջ մալթեան դրօշակ պարզած փոխադրանաւը ջախջախուած էր իր 30·900 թոն վառելանիւթով Ֆինիսթէռի բացը, երբ 10էն 12 հազար թոնը կը տարածուէր ծովուն մէջ։ Նաւը վարձողը Թոթալ ընկերութիւնն էր, բայց խնդրոյ առարկայ էր նաեւ իտալացի նաւատէրը՝ Ճիուզեփփէ Սաւարէզէ եւ նաեւ իտալական Ռինա ընկերութիւնը որուն պաշտօնն էր ստուգումը։ Նաւին ջախջախումը վերագրուած է «կառուցային թերութեան» մը։ Վճիռը դատապարտումն էր չորս «յանցագործներու»։ Թոթալ կը դատապարտուէր 375 հազար եւրօ տուգանքի, Ճ. Սաւարէզէ՝ 75 հազարի, Ա. Փոլառա (մատակարարը)՝ 75 հազարի եւ Ռինա ընկերութիւնը՝ 375 հազարի։ Դատարանը յայտարարեց նաեւ 154 միլիոն եւրօ պէտք է տրուի Պետութեան, 2,5 միլիոն Պրըթանըի շրջանին եւ 5,3 միլիոն՝ Լուառ–Աթլանթիքի, 1էն 2 միլիոն ալ Վանտէի, Մորպիհանի եւ Ֆինիսթէռի շրջաններուն։ Վճիռը կ'ընդունի այն վընասը, զոր կրած է բնապահութիւնը, ինչ որ խանդավառած է կանաչները։

ԻՍՐԱՅԷԼԻ ռազմագիտական հարցերու ծայրայեղ աջ նախարարը՝ Աւիկտոր Լիպըրման հրաժարած է Յունուար 16ին, բողոքելու համար Պաղեստինցիներու հետ նախատեսուած բանակցութիւններուն դէմ։ Լիպըրման գլուխն է Պէյթանու ծայրայեղ աջ կուսակցութեան որ 11 երեսփոխան ունի Քնէսէթի (խորհրդարան) մէջ։ Այս առթիւ յայտարարած է.– «Ըսած էի որ, եթէ բանակցութիւններ ըլլան կենսական հարցերու շուրջ (սահմանագլուխ, գաղթավայրեր, Երուսաղէմ եւ պաղեստինցի գաղթական) այլեւս մաս չենք կազմեր կառավարութեան»։

ԺԻՍՔԱՐ Տ'ԷՍԹԷՆ յայտարարած է որ Թոնի Պլէր չի կրնար Եւրոպական Միութեան նախագահ ըլլալ։ Իրեն համար այդ նախագահը «պէտք է պատկանի երկրի մը, որ կը յարգէ Եւրոպական յանձնառութիւնները», ինչ որ ոչ՛ փաքթօ կը բացառէ Թ. Պլէրը։ Նոյն տեսակէտն ունի Էտուար Պալատիւր, որուն համար Մեծն Բրիտանիոյ նախկին վարչապետը շատ մօտ է Միացեալ Նահանգներու եւ պարտի ապահովել Եւրոպայի անկախութիւնը, ինչ որ իր պարագան չէ (Լը Մոնտ, Յունուար 17)։

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ եւ Ռուսաստանի միջեւ մթնոլորտը աւելի լարուած է, թէեւ Պրիթիշ Գաունսիլը, որ մշակութային թեւն է բրիտանական դիւանագիտութեան, առժամեայ կերպով փակուած է Ս. Պետերսբուրգի մէջ եւ իր ռուս պաշտօնատարներն ալ հարցաքննութեան հրաւիրուած են էֆ. էս. պի.ի (նախկին ՔԱ. կէ. պէ.) կողմէ։ Նոր հանգրուան մըն է երկու երկիրներու յարաբերութեանց մէջ, որ ըստ Մոսկուայի Անգ-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՈՒՇԱԳՐԱՒ ԱԽՏԱՃԱՆԱՉՈՒՄ ԵՒ ԴԵՂԱԳԻՐ ՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

(Բ. եւ Վերջին մաս)

Այս երեւոյթներուն վրայ հարկ է աւելցնել «կարեւոր հասկացութիւնների վտանգաւոր նենգափոխում»ը. թշնամի պետութիւն Թուրքիան կը յիշուի որպէս «հարեւան երկիր» որպէս թէ չկան շրջափակումը եւ թշնամական քաղաքականութեան անոր այլ արտայայտութիւնները: Կամ ՀՅԴ-ի անդամ երեսփոխան Ա. Ռուստամեան ափսոսանք կը յայտնէ որ «Թուրք գործընկերներ» չեն գացած Երեւան, մասնակցելու Հայեւթրքական յարաբերութիւններու խորհրդարանական նիստերուն: Եւ վերջապէս, Ա. Այվազեան հարց կու տայ թէ հայ երեսփոխաններ երբեք Թուրքիա հրաւիրուա՞ծ են նման նիստերու ներկայ գտնուելու: Իր եզրակացութիւնը այն է որ Երեւանէն ուղղուած հրաւէրին մերժումը Թուրքերու արհամարհանքին ապացոյցը ցոյց կու տայ, իսկ «հրաւէրը ո՛չ թէ դիւանագիտութիւն ու բարի կամքի դրսեւորում է, այլ միջազգային գործարքի մէջ նախադէպ չունեցող անհեթեթութիւն»:

Ո՛չ թրքական շրջափակումի 15 տարին, ո՛չ հակահայ քարոզչութիւնը, սպառնալիքները, Արցախէն, Ցեղասպանութեան միջազգային ճանաչումէն հրաժարելու պահանջները, քրտական զինեալ կազմակերպութեան հետ հայկական անգոյ կապերու մասին սուտերը, ոչ ալ Հ. Տինքի սպանութիւնը մղիչ ազդակ եղած են որ Հայաստանի ղեկավարութիւնը հարկը զգայ վերատեսութեան ենթարկելու Թուրքիոյ նկատմամբ կիրարկուած քաղաքականութիւնը:

Նոյն ղեկավարութիւնը այդ քաղաքականութիւնը կը բացատրէ «իրապաշտութեամբ եւ գործնապաշտ մօտեցումներով». սակայն այդ մօտեցումները «առաջացրել են միայն Թուրքերի քահամրանքը եւ նպաստել թրքական ճնշումների շարունակութեանը»:

Այդ մօտեցումները «պարզունակ ու զաւեշտական» շարք մը հարցադրումներով կ՛արտայայտուին:

◆ Եթէ Հայաստան հողային կամ այլ հատուցումի պահանջ ներկայացնէ, Թուրքիա պատերազմ կը յայտարարէ: Բայց արդէն, ըստ Ա. Այվազեանի, կը տանի տեղեկատուական, հոգեբանական, գաղափարական, տնտեսական պատերազմ: Իսկ թէ զօրքով յարձակում չէ գործած,ատիկա հետեւանք է սեփական խնդիրներ ունենալուն, հայեւռուսական ռազմական դաշինքին, Եւրոպական միութիւն մտնելու ցանկութեան, եւլն.: Սակայն ասոնք չեն նշանակեր որ թրքական այդ վտանգը արմատապէս չքացած է, անկախ՝ Հայաստանի պահանջներ ներկայացնել-չներկայացնելէն:

◆ Ի՞նչ պիտի ընէ Հայաստան եթէ Թուրքիա գոհացնէ հողային հատուցումի պահանջը, երբ այդ հողերուն վրայ 15-20 միլիոն Քիւրտ եւ Թուրք կ՛ապրի: Իրականութիւնը այն է որ գոնէ մօտ ապագային Թուրքիա որեւէ զիջումի միտք պիտի չունենայ, հզօր պետութիւն ըլլալով տակաւին: Բայց աւելի մեծ ճնշում ալ չի կրնար կիրարկել Հայաստանի, բոլորը փորձած ըլլալով: Մինչդեռ հողային հիմնաւոր պահանջը կրնայ որոշ զիջումներու մղել զայն, գոնէ Արցախի հարցով:

◆ Եթէ Հայաստան պահանջ ներկայացնէ, Թուրքիա կը վտարէ հոն աշխատող հայաստանցիները: Ատոնց նման հեռանկարի սպասելու, Հայաստանի կառավարութիւնը արդէն պէտք է պաշտօնապէս կանչէ զանոնք. անոնք առանց լաւ գիտակցելու յայտնուած են պատանդի կացութեան մէջ եւ անյապաղ պէտք է դուրս գան թշնամի պետութեան՝ Թուրքիոյ տարածքէն: Եթէ չանսան իրենց կառավարութեան կոչին, պէտք է ստանձնեն յետագայ կարելի բարդութիւններու ամբողջ պատասխանատուութիւնը: Արդէն պատանդի վիճակի մէջ է նաեւ պոլսահայութիւնը:

Ա. Այվազեան համոզուած է թէ Հայաստան Թուրքիոյ ուղղութեամբ պէտք է մշակէ եւ որդեգրէ նոր քաղաքականութիւն: Ան պէտք է հիմնուած ըլլայ Հայկական հարցի ճանաչումին եւ ընդունելուն վրայ: Իսկ Հայկական հարցին յետագայ զարգացումը անխուսափելիօրէն պիտի առաջնորդէ նոր պայմանագրերու ստորագրութեան. անոնք պէտք է ընդգրկեն ո՛չ միայն Արցախն ու ազատագրուած տարածքները, այլեւ հայեւթրքական յարաբերութիւնները, Նախիջեւանն ու Հայաստանի գրաւուած այլ տարածքները: Նոր պայմանագրերը կա՛մ կը պահպանեն ներկայի տըխեալ վիճակը, կամ աւելի նպաստաւոր կ՛ըլլան Հայաստանի: Նուազ նըպաստաւոր ըլլալու պարագային Հայկական հարցին բնոյթը պիտի վիժեցնէ անոնց կիրարկումը, վաղ թէ ուշ շրջանին մէջ պատճառ ըլլալով լարուած նոր կացութիւններու, նոր բախումներու եւ պատերազմներու: Եզրակացութիւնը սա է. «Քանի դեռ հայ ժողովուրդն իր անկախ գոյութիւնն ապահովելու համար անվտանգութեան բաւարար երաշխիքներ չի ստացել, տարածաշրջանում տարածքային հարցեր շօշափող որեւէ պայմանագիր չի կարող իրական յարատեւութիւն ունենալ»:

Այնքան ատեն որ Թուրքիա յոյս ունենայ թէ կրնայ վերջնականապէս խորտակել հայկական պետականութիւնը, չի հաշտուիր իր սահմաններուն վրայ անոր գոյութեան: Եւ Հայաստանի պատկանող շարք մը ազդակներ, դժբախտաբար կը զօրացնեն այդ յոյսը.

◆ Վեհերոտ ու կրաւորական արտաքին քաղաքականութիւնը, Թուրքիան որպէս դրացի սիրաշահելու ապարդիւն փորձերը,

◆ Քարոզչութեան ու տեղեկատուական պետական վարանոտ ընթացքը,

◆ Ներսի թրքամէտ ուժերուն անկաշկանդ գործունէութիւնն ու վայելած պետական հովանաւորութիւնը,

◆ Հակահայրենասիրական - հակազատագրական գաղափարախօսութեան անարգել քարոզչութիւնն ու արժանագրած յառաջդիմութիւնը,

◆ Պետական մարմիններու անկատարութիւնն ու համատարած փըտախտը,

◆ Արտագաղթը եւ աննշան չափերով ներգաղթը,

◆ Հայկական զինեալ ուժերու հակակշռին ենթակայ 42 հազար քառ. քմ.նոց տարածքին վճռական տէր դառնալու եւ զանոնք վերստին հայացնելու Հայաստանի ու ԼՂՀ իշխանութիւններու կամքի բացակայութիւնը:

Իսկ այս ազդակներուն չըջումի պարագային, այսինքն երբ Հայաստան ամենայն պատասխանատուութեամբ տէր կանգնի իր ճակատագրին, ժողովուրդին, բանակին վերահսկողութեան տակի 42 հազար քառ. քմ.նոց տարածքին, վարելով արդար ներքին եւ արժանապատիւ արտաքին քաղաքականութիւն, եւ ոչ ջայլամի դիրք բռնէ ընդդէմ՝ աւրբեջանաթրքական տեղեկատըւական-հոգեբանական պատերազմին, Թուրքիա ստիպուած կ՛ըլլայ հաշտուելու Հայաստանի պետականութեան գոյութեան հետ:

Երկրին արտաքին քաղաքականութիւնը իրապէս գործնապաշտ եւ ճիշդ ուղիի վրայ դնելու համար անհրաժեշտ է Հայկական հարցը համակողմանիօրէն վերարծարծել, ներառեալ՝ տարածքային հատուցման իրապաշտ առաջարկները: Ատոր համար պէտք է ամբողջական վերատեսումի ենթարկել արտաքին ու նաեւ ներքին քաղաքականութիւնը, կեդրոնացնել համազգային ինքնապաշտպանութեան ամբողջ ներուժը եւ կազմակերպել զայն:

***

Հայաստան նախագահական ընտրութեան նախօրեակին է. թեկնածուներու ելոյթներ, ծրագրեր տեղ կը գտնեն լրասփիւռներու հաղորդումներուն մէջ: Հետաքրքրական պիտի ըլլայ տեսնել թէ անոնցմէ քանի՞ն ողջմտութիւնը, քաջութիւնը պիտի ունենայ հետաքրքրուելու, օգտուելու եւ իւրացնելու սա պատրաստի դեղագիրը որ մշակուած է Ա. Այվազեանի կողմէ:

Ա. ԹՈՓՈՒԶԵԱՆ

ԹՈՒՐՔ ՊԱՏՄԱԲԱՆԻՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄԻ ՆՈԹԵՐԷՆ՝ ՀԱՅԵՐՈՒ ԿՈՏՈՐԱԾՆԵՐԸ

Հալիլ Պէրքթայ թուրք պատմաբան մըն է. մաս կը կազմէ այն փոքր խումբին որ Թուրքիոյ մէջ ապրելով ու գործելով որոշ իրականութիւններ կ՛ըսէ, կը գրէ Հայկական հարցին մասին: Մասնակցած է արտասահմանեան հանդիպումներու, գիտաժողովներու եւ ելոյթ ունեցած նոյն նիւթին մասին:

Յունուար 12ին իր ստորագրութեամբ էջ մը լոյս տեսած է «Թարաֆ» (կողմ) թերթին մէջ որ քանի մը ամիս առաջ սկսած է հրատարակուիլ: Էջը զետեղուած է «Ընթերցումի նոթեր» գլուխին տակ. խորագրուած՝ «Նազըմը, Հայերու կոտորածները, գուլէճի պատմութիւն մը»: Պէրքթայ ներշնչուած է Նազըմ Հիքմէթի «Հայրենիքէս մարդկային տեսարաններ» հատորին բանաստեղծութիւններէն: Առաջին մէջբերում մը կ՛ընէ իր ընթերցումէն ուր կան հետեւեալ տողերը.

...«Զօրակոչին, հակառակ որ
տարիքը փոքր էր,
զինուոր դրկեցին Իսմայիլը:
Քաջ էր մինչեւ մազերուն ծայրը:
Ժանտարմա եղաւ Եոզկաթի
կողմերը:
Եւ Հայերու ջարդին մինչեւ պորտը
խրեցաւ արեան մէջ:
Խոյս տուաւ, հրոսակ եղաւ:
Զօրակոչի աւարտին
վերադարձաւ գիւղ,
գօտին օղ, ապարանջան,
արծաթեայ դրամ լեցուն»:

Պէրքթայ կ՛ըսէ թէ ընթերցումը յաւելեալ տեղեկութիւններ կու տայ Իսմայիլին խժդժութիւններուն մասին. դաւակն իսկ ծեծելով, խոշտանգելով կը հասցնէ զինք սպանելու տրամադրութեան: «Լացաւ մայրը / Եօթը հոգի ունի հայրդ / Քեզ ալ, զիս ալ կը սպաննէ, եթէ դուն չկարենաս զինք սպաննել / Հազար տարի ապրելու անէծք առած է հայ քահանայէն»:

Ապա կը շարունակէ Պէրքթայ.

«Անատոլուի պատմութեան մէջ կայ շրջան մը որ կը յիշուի սապէս. "Երբ Հայերը կը ջարդուէին": Գեբիչխան գաղափարախօսութիւնը թող ուզածին չափ ըսէ. "տեղահանութիւն էր, ո՛չ կոտորած", կամ, ըսէ. "արկածով մեռան", "կարծեցեալ ցեղասպանութիւն", 'սուտ' թող ըսէ, "զրպարտութիւն": "Երբ Հայերը կը ջարդուէին"ը հաւաքական յիշողութեան մէջ արմատացած է անգամ մը:

Երբեմն տուներ կ՛երթաք. պատերէն թուրեր կախուած կ՛ըլլան. "Ատոնց վրայինը Հայու արիւն է" կ՛ըսուի: Կարդ մը հորեր ցոյց կը տրուին, "Հայերը հոս նետուած էին" կ՛ըսուի: Ատիկա շրջան մըն է երբ շատ շատեր "մինչեւ պորտը արեան մէջ խրած են": Հայ քահանան այս պատճառով անիծած է Իսմայիլը: Ոմանք կը հպարտանան, ուրիշներ կ՛ամչնան, կը թաքցնեն:

Ազգային պաշտօնական յիշողութիւնը որ կ՛իշխէ աւելի տեղական ու յեղաստեղծական բնոյթի հաւաքական յիշողութեան, չի կրնար ամբողջովին ջնջել հպարտանալ-ափսոսալու այս աշխարհը. միայն կարմիր գիծով մը մասամբ կրնայ լռեցնել, ազդարարելով "չըլլայ որ սակէ անդին անցնիք": Կրնայ այդ աշխարհը մղել ընդարձակ, մղել ենթագիտակցութեան մէջ:

Ես ալ յուշ մը ունիմ. հրատարակուած է, այսուհանդերձ կ՛ուզեմ անգամ մը եւս համառօտակի յիշեցնել:

2004ին էր. Ռոպէրթ գուլէճի 1964ի շրջանաւարտներուն քառասունամեակին, մինչ 2000էն ի վեր ծանօթ էր այս մարզի "համբաւս", խումբ մը շրջապատեց զիս. տարիներէ ի վեր արտասահմանի մէջ դասախօս մէկ դասընկերս բացաւ զրոյցը. "Հալիլ, իրապէս պատահա՞ծ է ատիկա": Կրցածիս չափ բացատրեցի:

Վերջաւորութեան գլուխը օրօրեց, "Այո՛" ըսաւ, "իմ մանկութեանս մեծ հայրս ալ կ՛ըսէր թէ ինչպէս ամբողջ օր մը մսագործի սպիտակ գոգնոց մը հագած, գուլին կոթընցնելով մորթած էր կապուած ձեռքերով առջեւը բերուած Հայերը": Մեքենագէտ դասընկեր մըն ալ ըսաւ.

"Մեր մօտ ալ կը պատմէին թէ օր

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԿԱԼԿԱԹԱՅԻ Հայոց մարդասիրական ճեմարանին մէջ մարզական տօնախմբութիւն մը կատարուած է Յունուար 11ին: Միասնական աղօթքէն եւ ճեմարանի քայլերգէն ետք պարզուած են չորս խումբերուն դրօշները եւ սաները ուխտած են մարզական ոգի ցուցաբերել, իրարու նկատմամբ սէր եւ յարգանք պահպանելով: Աշակերտներու չորս խումբերը մկրտուած են հայ թագաւորներու անուններով. Հայկ, Լեւոն, Տրդատ, Տիգրան: Ճեմարանի վարիչ եւ հոգաբարձութեան հոգեւոր հովիւ Օշական վրդ. Գիւլգիւլեան ողջունած է մանուկներն ու հիւրերը, խրախուսած աշակերտները որ պահպանեն մրցակցութեան ոգին: Մրցումներուն յաղթականը եղած է Տրդատ խումբը: Լաւագոյն արդիւնքներու տէրերը պարգեւներու եւ շքանշաններու արժանացած են: Աւարտին հրաւառութիւն եւ հիւրասիրութիւն կատարուած է: Ներկայ գտնուած են հնդկահայեր, ճեմարանի ուսուցչական կազմը, ծնողներ, հիւրեր:

***

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ «Տը Մեթրոփոլիթըն» սրահին մէջ, Դեկտ. 2ին, տօնուած է Խաչեան-Կեդրոնական Սանուց միութեան քառասունամեակը: Ներկայ եղած են Խաչեանի եւ Կեդրոնականի զոյգ տնօրէնուհիները՝ Սաթենիկ Նշան եւ Սիլվա Գույումճեան, ինչպէս նաեւ առաջինին ամուսինը՝ Հայկ Նշան, որ տնօրէնն է Սկիւտարի Ս. Խաչ դպրեվանքին, որ արդէն վերածուած է երկրորդական վարժարանի: Բացման խօսքը արտասանած է Արթօ Խրիմեան, որ ատենապետն է Նիւ Եորքի Խաչեան-Կեդրոնական Սանուց միութեան: Միութիւնը հիմնուած է 1967ին, նախ որպէս Խաչեանի, ապա, 1975ին, երբ Կեդրոնականցիներ գաղափարը ունեցած են կազմելու իրենց Սանուցը, միացած են Խաչեանի՝ կազմելով միացեալ մարմին մը: Հանդիսավարութիւնը կատարած է Սրբուհի Մարք: Տիկին Զուարթ Պալըքճեան ներկայացուցած է զոյգ վարժարաններուն պատմականը, ծանրանալով Պոլսոյ օրերուն ամիրաներու եւ ժողովրդային խաւերու միջեւ տիրող տագնապին: Խօսք առնելով տիկին Սիլվա Գույումճեան սրտաբաց կերպով արտայայտուած է իր դպրոցին դժուարութիւններուն մասին, գլխաւորաբար ազգային կրթութեան եւ հայ լեզուի ճիւղերուն մէջ: Խօսք առած է նաեւ տեղւոյն ծանօթ ազգայիններէն Յակոբ Վարդիվառեան, որ վեր առած է Պոլսոյ Հայութեան տասնամեակներու ծառայութիւնը ազգային, կրթական եւ մշակութային մարզերու մէջ: Շեշտած է որ, Հայաստանի չափ պէտք է գուրգուրանք Պոլսոյ եւ գաւառներու մեր ազգային հարստութեանց վրայ:

Հայերը իրարու կապուած, բեռնատարերով գետեղերք տարուած, յետոյ բեռնատարերը պարապ վերադարձած էին": Է՛հ, քանի որ ձեր ընտանեկան պատմութիւններն են, ինչո՞ւ կը հարցնէք թէ իրապէս պատահա՞ծ են այդ բաները, ըսի. սակայն ծանօթ էի պատասխանին:

Ահա, պաշտօնական յիշողութեան գծած կարմիր գիծերը կրնան մինչեւ իսկ կասկած յարուցանել մարդոց գիտցածին մասին:

Այդ պահուն չյիշեցի, բայց յետոյ կրկին բացի Նազըմին Ջախըէկ Իսմայիլի պատումը: Սարսափեցայ: Նոյն պատահարն էր. նոյն արտայայտութիւնները:

Ո՛վ գիտէ, քանի՛ տեղ, քանի՛ անգամ իրականացաւ:

Ու Նազըմի «Երեկոյեան չրջագայութիւն» քերթուածէն գրաքննուած տողեր ալ այս չրջանակին մէջ իմաստ կը ստանան.

"Նպարավաճառ Կարապետին
լոյսերը վառեր են:
Չներեց հայ այս հայրենակիցը
բրտական լեռներուն վրայ
հօրը խողխողումը:
Սակայն կը սիրէ քեզ,
որովհետեւ դուն ալ չներեցիր
անոնք որոնք այս մուրը քսեցին
թուրք ժողովուրդին ճակտին":

Հօս Նազըմն է որ չի ներեր: Մենք ալ չներենք անոնք որոնք գիտակցաբար "սուտ է" կ'ըսեն »:

ՆԱՓՈԼԻԻ ԱՂԲԱԿՈՅՏԵՐՈՒՆ ՆԻՒԹՈՎ

Նափոլիի մէջ կուտակուած աղբերու հարցը լայնօրէն զանցեց երկրին սահմանները, արձագանգ գտնելով միջազգային լրատուներէ: Արդարեւ, Իտալիոյ հարաւային այդ չրջանին բնակիչները ազգային միջինէն 12% աւելի բարձր համեմատութեամբ քաղցկեղի ախտանշան ցոյց կու տան: Լեարդի պարագաներու համեմատութիւնը աւելցած է 24% եւ զոհերու մեծամասնութիւնը կը կազմեն կիները:

Այս կացութեան պատճառը կը նկատուի աղբահաւաքումի գործին չահութաբեր բնոյթը: Անկէ կարեւոր չահ կ'ապահովեն թէ՛ քաղաքական մարդիկը, թէ՛ ձեռնարկութիւնները եւ թէ մաֆիական խմբակները: Անոնք կը չահին, թունաւորելով մարդիկն ու հողը:

Երկրին հիւսիսի մասը նման հարց չունի. հոն գործող նափոլիական ընկերութիւններ այդ աշխատանքը կը կատարեն չափանիշերու բացարձակ յարգանքով: Մինչդեռ հարաւի մէջ կը հրկիզեն, կ'աղտոտեն: Քաղաքական դէմքերը չահաւոր են որովհետեւ խառն տնտեսութեան մեծ ընկերութիւններու համակարգը որ կը գործէ աղբերու հաւաքումին եւ աղբակիզումի մարզին մէջ քանի մը տարիէ ի վեր, չատ ձեռնտու է հակակչիռէ խուսափելու համար: Գործնականին մէջ ան կը ծառայէ ձեռնարկատէրերուն ի նպաստ մենաչնորհներ ստեղծելու. իսկ այդ մարդոց մեծ մասը Նափոլիի մաֆիային չատ մօտիկ է:

Անոնցմէ մէկն է փաստաբան Գ. Ջիանեզի, որ տարիներով վարած է արտասահմանեան աղբերու փոխադրութեան ու չէզոքացման մէջ մասնագիտացած ընկերութիւն մը. այդ ընկերութեան միջոցով ամբողջ Եւրոպայէն աղբ ղրկուած է չրջանի աղբանոցը, առանց տեղական իշխանութիւններու հաւանութեան. բայց այդ հաւանութիւնը այնքան ալ կարեւոր չէ եղած, Ջիանեզի ունեցած ըլլալով մաֆիային արտօնութիւնը: Իր ընկերութեան գործունէութեան չնորհիւ յաջողած է կառավարութեան նշանակած արտակարգ լիազօրութեան տէր պաշտօնատարէն 35 միլիոն եւրօ կորզել, միայն 2001-2003 տարիներուն:

Եւ ամէն անգամ որ հարց ծագած է Նափոլին փրկելու աղբակոյտերէն, Ջիանեզիի ձեռնարկութիւնը մեծ կարեւորութիւն չահած է: Աւոր չնորհիւ ան կրցած է տիրանալ արժէքաւոր կալուածներու: Մաֆիան իրեն զօրակցած է նաեւ երբ քաղաքական ասպարէզ փորձած է մտնել 1994ին, Պէրլուսքոնիի ցանկին վըրայ: Այդ չրջանին ալ Նափոլի աղբի ծանրակշիռ հարց ունեցած է եւ քաղաքական մարդիկը ժողովուրդին բողոքին դէմ ճարը գտած են չնորհիւ անոր ընկերութեան:

Աղբակոյտերուն մաֆիային համար ներկայացուցած բարիքը կը բացատրուի անով որ թունաւոր թափօններու չէզոքացումը մէկ քիլոկրամին համար կ'արժէ 21-62 սանթիմ: Մինչդեռ մաֆիային խմբակները այդ գործը կ'ընեն 9-10 սանթիմի: Բայց պէտք չէ կարծել որ ներկայի ստիպողական վիճակը այս վերջիններուն գործն է: Բուն խնդիրը հոն է որ քաղաքական պատասխանատուները երբեք չեն յաջողած աղբահաւաքի, աղբերը չէզոքացնելու եւ վերագործածելի դարձնելու ամբողջական հոլովոյթին անհրաժեշտ ամբողջական չրջանակը ապահովել: Միւս կողմէ, տրամադրելի միջոցները սպառած են: Օրինակ, երբեք չեն կառուցուած նախատեսուած աղբակիզարանները: Անգիտանալ ձեւացած են այն տուեալը թէ աղբերը փոխանակ այրելու, կուտակել աղբանոցներու մէջ, ի վերջոյ յագեցումի կը յանգեցնէ: Իրականութեան մէջ չատ քիչ բան պէտք է աղբանոց ղրկուի: Բայց երբ չկան կիզարաններ, եղածը հոն կ'առաջնորդուի, անխուսափելիօրէն ներկային նման անել կացութիւն մը պատճառելով կարճ ատենէն:

ՔԱՂՀԱՆ

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ՉՈՐՐՈՐԴ

ՓԱԽՈՒՍՏ ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՓԱԼՄԻՐԱՅԻՑ

Զրոյցով տարուած՝ Բելինսկին չնկատեց ներս մտնող նկարչին:

– Արուեստից խլել հասարակական չահերին ծառայելու նրա իրաւունքը, նշանակում է ոչ թէ վեհացնել, այլ ստորացնել այն, քանզի դա նշանակում է արուեստը դարձնել ինչ-որ սիբարիտական սին հաճոյքի առարկայ, դատարկ անբանների խաղալիկ:

Տանջալի հազի նոպան սախպեց նրան ընդհատել խօսքը: Բելինսկին փորձեց թաշկինակով խլացնել հազը. թաշկինակը կարմրեց:

Օդոեւսկին, մտահոգ ու յուզուած, վեր կացաւ, հիւանդին պառկեցրեց բազմոցին եւ արագօրէն նրան մօտեցրեց նախօրօք պատրաստած աղաջուրը: Աստիճանաբար Բելինսկին վերագտաւ իրեն:

– Փա՛ռք աստծոյ, բարւօք վերջացաւ,– թեթեւացած չունչ քաշեց Օդոեւսկին: – Բայց այսուհետեւ, խոնարհաբար խընդրում եմ ձեզ, Վիսսարիոն Գրիգորեւիչ, խնայէք ձեզ եւ Այվազովսկու ողորմածութեամբ այսպիսի վիճակի մի հասէք: Ի դէպ, ահա եւ ինքը իր սեփական անձով:

Օդոեւսկին նշանացի ցոյց տուեց նըկարչին, որը քարացած կանգնել էր դըռների մէջ: Բայց նրանից աւելի չփոթուած էր ինքը՝ Բելինսկին:

Օդոեւսկին դիմեց Այվազովսկուն.

– Պէտք է վշտացնեմ ձեզ, Իվան Կոնստանտինովիչ, Վիսսարիոն Գրիգորեւիչը հէնց նոր ցաւ էր յայտնում, որ ձեր իտալական սքանչելի տեսարանները, որոնք լի են երջանիկ անհոգութեամբ, նըկարչի եւ դիտողի մէջ բթացնում են հասարակական պարտքի զգացումը, արուեստը զրկում նրա ամենակենսական ուժից՝ մտքից... իսկ մնացածն արդէն ինքներդ լսեցիք:

Այվազովսկին անչափ յուզուած էր այս հանդիպումից: Հռոմում եղած ժամանակ Գոգոլի հետ միասին նա յաճախ էր կարդում Բելինսկու «Գրական երազանքները»: Եւ ահա, դէմ առ դէմ հանդիպել էր նշանաւոր քննադատին, որի մասին ոմանք այնքան սիրով ու յարգանքով, ոմանք՝ չարութեամբ եւ ատելութեամբ էին խօսում:

Եւ Այվազովսկին, երկիւղած, ինչպէս մի ժամանակ ուսանողական տարիներին, մօտեցաւ բազմոցին, ուր պառկել էր Բելինսկին:

Վիսսարիոն Գրիգորեւիչն ապշած էր. նա սպասում էր ինքնավստահ, մոդայիկ մի նկարիչ տեսնել, մինչդեռ նրա առաջ կանգնած էր հազիւ երեսուն տարեկան, սեւ այտամօրուսներով, չատ համակրելի. խելացի դէմքով մի երիտասարդ:

Այդ երեկոյ, սակայն, նրանց չվիճակուեց ինչպէս հարկն է զրուցել իրար հետ: Շուտով սկսեցին հաւաքուել հիւրերը, եւ Բելինսկին աննկատելիօրէն հեռացաւ:

Նկարիչը նոր հանդիպման էր տենչում: Մի քանի անգամ նրան տեսաւ Օդոեւսկիների տանը, բայց միշտ մարդկանցով չրջապատուած:

Այվազովսկին աշխատում էր նոր նըկարի վրայ: Երբ աւարտեց, Օդոեւսկու միջոցով պայմանաւորուեց հանդիպել Բելինսկու հետ: Եւ նշանակուած օրն ուղեւորուեց Վիսսարիոն Գրիգորեւիչի տուն՝ թեւատակին խնամքով ոլորած նոր նըկարը:

Թէեւ սառնամանիք էր, անցորդների գլխանձեւ գլխարկների ու մորթէ օձիքների վրայ յուշիկ իջնում էին փաթիլները: Այս խաղաղ եղանակից, թէ՞ առաջիկայ հանդիպումից, Այվազովսկուն համակել էր բերկրալից մի զգացողութիւն, բայց հոգու ինչ-որ մի անկիւնում անհանգիստ խլրտում էր տագնապը:

Բելինսկու բնակարանը կահաւորուած էր չատ համեստ ու բացառիկ մաքուր էր: Հիւրասենեակում եւ աշխատասենեակում ամէնուրեք ծաղիկներ էին: Իսկ գրադարակները բռնել էին ամբողջ պատը՝ մինչեւ առաստաղը: Բելինսկին ամենաանհրաժեշտ բաներից զրկում էր իրեն եւ վերջին դրամը ծախսում էր գըրքերի ու ծաղիկների համար:

Այվազովսկուն քննադատն ընդունեց աշխատասենեակում: Հազին հնամաշ հաստ սերթուկ կար: Նա իրեն լաւ չէր զգում. դիմագծերը սրուել էին, իսկ փոս ընկած այտերին հիւծախտաւորի կարմրութիւն էր իջել: Այվազովսկին անյարմար զգաց: Թոյլտուութիւն խընդրելով մի ուրիշ անգամ այցելել, արդէն ուզում էր գնալ, բայց Բելինսկին վերցըրեց նրա բերած նկարն ու երիտասարդին կաշուէ հին բազկաթոռին նստեցնելով ինքը մեկնուեց բազմոցի վրայ:

Զրուցում էին վաղեմի ծանօթների նըման, իւրաքանչիւր րոպէ նորանոր գրաւիչ գծեր յայտնաբերելով մէկը միւսի մէջ: Այվազովսկին նրա հետ բաժանում էր օտար երկրներից ստացած իր տպաւորութիւնները, պատմում Գոգոլի, Իվանովի, մասին: Բելինսկին ուշադիր լսում էր, յետոյ մանրամասն հարցուփորձ անում Իվանովի նկարի մասին: Նրան լուրեր էին հասել, որ նկարիչը, ձգտելով հասնել կատարելութեան, անընդհատ վերափոխում է իր «Քրիստոսի յայտնութիւնը ժողովրդին» ստեղծագործութիւնը:

(Շար. 146)

(Շար. Ա. էջէն)

լիոյ դեսպանին «հալածանք մըն է», մինչ Ռուսերուն համար «դրդութիւն մըն է»:

ԼԱՆԿԸՏՈՔ–ՌՈՒՍԻՑՈՆԻ շրջանի նահանգապետը՝ Ժորժ Ֆրէշ, որ միշտ ինքնատիպ ելոյթներ կամ ընթացքներ ունեցած է, Յունուար 16ին ալ արտայայտած է իր նոր ծրագիրը՝ Լենինի արձանը բարձրացնել Մոնփըլիէի կեդրոնը: Նախկին քաղաքապետը կը գտնէ որ Լենին մէկն է այն մեծ մարդոցմէ, որոնք իրենց դրոշմը դրած են Ի. դարուն վրայ, ինչպէս Մաօ-Ցէ–Թունկ կամ տը Կօլ: Յաջողեցաւ Հոկտեմբերեան յեղափոխութիւնը հոն ուր Փարիզի Գոմիւնը ձախողեցաւ. Ժ. Ֆրէշ այդ պատմական յայտնաբերումը ըրած է, երբ 2007 Ապրիլին, Սիէթըլի (ԱՄՆ) մէջ գտած է այդ արձանը, որ ծախու էր:

ԻՏԱԼԻՈՑ ամբողջ քաղաքական դաշտը վրդովուած է, որ Պապը չէ կրցած արտայայտուիլ Հռովմէական Սափիէնցա համալսարանը, 67 չափք դասատուներու ընդդիմութեան պատճառով: Բենեդիկտոս ԺԶ. հրաւիրուած էր որպէս Հռոմի եպիսկոպոս, տեսուչ Ռենաթօ Կուառինիի կողմէ եւ Պօղոս Զ.էն եւ Յովհաննէս Պօղոս Բ.էն ետք, երրորդ քահանայապետը պիտի ըլլար որ արտայայտուի: Ընդդիմադիրները խնդրոյ առարկայ ըրած են կարդինալ Ռացինկըրի (երբ դեռ պապ չէր) մէկ տեսակէտը 1990ին, Կալիլէոյի մասին եւ ուսանողներն ալ յայտարարած են որ ամէն ձեւով արգելք պիտի ըլլան որ Եկեղեցին միջամուխ ըլլայ Իտալիոյ քաղաքականութեան: Սպառնացած են խանգարել արարողութիւնը եւ երբ դրաւած էն տեսչարանը, Վատիկան որոշած է ջնջել Պապին այցելութիւնը:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ տրոցկիզմի պատմական մէկ դէմքը՝ Փիէր Լամպէր, բուն անունով Փիէր Պուսէլ, մեռած է 87 տարեկանին: Մեծ ազդեցութիւն գործած է Ֆըրանսայի յետ պատերազմեան ծայրայեղ ձախին վրայ:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 19
ՏՕՆ ԾՆՆԴԵԱՆ ՍՐԲՈՑՆ
ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ԿԱՐԱՊԵՏԻՆ
Գիշերային եւ առաւօտեան ժամերգութիւն:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9.30*ին:*

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 21
ԵՒ ՉՈՐԵՔՏԱՍԱՆ ԶԻՆՈՒՈՐԱՑՆ
ԵՒ ՈՐԴՒՈՑ ՆՈՐԱ ՄԱՐՏԻՐՈՍԻՆ
ԵՒ ՉՈՐԵՔՏԱՍԱՆ ԶԻՆՈՒՐԱՑՆ
ԵՒ ՍՐԲՈՑ ԱՏՈՎՄԵԱՆՑ ԶՕՐԱՎԱՐԱՑՆ
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9*ին,*
Պատարագ՝ ժամը 10.30*ին:*

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Անթուան Կարապետեան կը ծանուցանէ որ Կիրակի, Յունուար 20ին, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Հայ կաթողիկէ Սուրբ Խաչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ՝
13 rue du Perche, 75003 Paris
իր քրոջ՝

ՌԷՆ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան (Դեկտ. 13) քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ԼԻՎՐԻ–ԿԱՐԿԱՆ.– Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Փուշուճեան 50 *եւրօ:*

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

le section «Sévan» de Vienne
présente

LE SPECTACLE DE NOEL

de son école hebdomadaire
le dimanche 20 janvier
à 15h30 précises
au théatre de Vienne

Chants, danses — poésies, sketchs Théatre sous la direction de Nareg DOURIAN en collaboration avec la Maison de la Culture Arménienne de Vienne.
Comme chaque année, le Père Noël sera au rendez-vous pour distribuer cadeaux et friandises aux enfants.
Venez nombreux les encourager . . .

□

LOTO A ISSY-LES-MOULINEAUX

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux organise son

L O T O
A N N U E L

Le Dimanche 27 janvier à 14h30
à la salle des Epinettes : 45-47 rue de l'Egalité - Issy-les-Moulineaux.
N o m b r e u x l o t s
à g a g n e r.
L'après-midi sera suivi d'un goûter.

SPECTACLE SOUS LA DIRECTION D'ARTO PEHLIVANIAN

l e s
Artistes Arméniens
p o u r
Tebrotzassère

Samedi 26 janvier à 20 heures 30

Avec l'aimable participation de :

—— C h a n t s ——
Dan GHARIBIAN accompagné par l'Orchestre **Papiers d'Arménies**
Hagop BADOLIAN
Marie TATOSSIAN

—— D a n s e s ——
Ensemble DIASPORAS (sous la direction d'**Armen Tchiloyan**)

—— I n s t r u m e n t s ——
Kevork MKRTICIAN (duduk)
Orchestre NAVASART
Elia PEHLIVANIAN (kanon)
Olivier PEHLIVANIAN (violon)
& **Alexandre GOLOVITCHE** (piano)

—— P o é s i e s ——
Liz SARIAN

Salle Thierry Le Luron
9 boulevard du Midi — 93340 LE Raincy

Réservation :
Liyana 06 64 44 23 92 /Marie-Delphine 06 64 23 48 80

P.A.F : 15 ou 25 euros.

Centre Culturel SAINT MESROB à PARIS

Le Vendredi 18 janvier

à 20 heures 45
LE PROF. GERARD DEDEYAN
ET LE DR. YVES TERNON
présenteront la nouvelle édition de
l'Histoire du Peuple Arménien

Au 10 bis rue Thouin — Paris Vème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge

Vente du livre et dédicace
Cocktail

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Ընկերային Օգնութեան Ընկերակցութիւնը (Էտ–Սոսիալ) *շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները* 2007 *Նոյեմբեր եւ Դեկտեմբեր ամիսներուն.–*

Պարոն Ալպէր Հարոյեան 150 *եւրօ, Տիկին Զալոնի* 20, *Պ. Անտրէ Ետիքարտաշեան* 300, *Պ. Փիէր Կարապետեան* 100, *Պ. Խտուար Մուրատեան* 20, *Պ. Գլօտ Գափամաճեան* 50, *Պ. Րաֆֆի Կարապետեան* 50, *Տիկին Ովսաննա Կարապետեան* 50, *Օր. Ժանէթ Պէնկեան* 100, *Պ. Ռընէ Զաքըճեան* 40, *Պ. Փիէր Քէօսէեան* 50, *Կիւլպէնկեան Հիմնարկ* 300, *Պ. Պերնար Սայրիմ* 25, *Պ. Փօլ Մելքոնեան* 300, *Պ. Կարապետ Մանուտեան* 500, *Պ. Հանրի Սէտէֆ* 60, *Տէր եւ Տիկին Ալեքսանդր Մութեվէլեան* 300, *Նորմանտիոյ Հայկ. Ընկերակցութիւն* 400, *Պ. Ժագ Փոսթոյեան* 200, *Պ. Անդրանիկ Յարութիւնեան* 500, *Տէր եւ Տիկին Խտուար Տէր Յակոբեան* 100, *Պ. Ժան–Ժագ Գասպարեան* 400, *Պ. Վարուժան Պետիկեան* 150, *Պ. Դանիէլ Տէր* 150:

(Շար.)

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENT POUR LE SEJOUR DE SKI A BELLEFONTAINE
du 23 février au 1er mars 2008

- Directeurs diplômés BAFD ou ayant une équivalence
- Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires (bon niveau de ski nécessaire)

Candidatures à adresser à : CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax au 01 53 34 12 13

□

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
organise comme chaque année

UN SÉJOUR D'HIVER AU SKI

Pour les enfants nés entre le 1er janvier 1994 et le 31 décembre 1999
Dans son centre de vacances de Bellefontaine, dans le Jura
du samedi 23 février au samedi 1er mars
Renseignements et inscriptions jusqu'au 20 janvier

par téléphone au 01 53 34 18 18, par mail : cbaf@wanadoo.fr
par fax : 01 53 34 12 13

l'Association MACHTOTZ
pour la défense de la langue arménienne
organise

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

NOUVELLE SESSION : 16 février — 28 juin 2008

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.
Les élèves francophones seront capables de parler, lire et écrire l'arménien.
L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian
avec sa METHODE AUDIOVISUELLE
Stage de 50 heures, le samedi matin de 9h à 12h, à Paris.
(Absentéisme exclu)

2) Les cours de 2e, de 3e et de 4e niveaux continuent,
le samedi entre 12h et 15h, à Paris.
Les nouveaux élèves sont acceptés après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES
Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio : 97 euros (frais d'expédition inclus)

Pour tous ces cours et le manuel ,
RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS: 01 47 50 97 51

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 19-20
SAMEDI-DIMANCHE
19-20 JANVIER
2008

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.876 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 83e ANNEE — N° 21.876

Հ. ՏԻՆՔԻ ԴԱՏԻՆ ՓԱՍՏԱԲԱՆՆ ԱԼ ՀԵՏԱՔՆՆՈՒԹԵԱՆ ԹԻՐԱԽ

Հետաքննութիւն բացուած է Հ. Տինքի ոճիրին դատին փաստաբաններէն Պ. Աքպայի դէմ: Ան ամբաստանուած է դատական ատեանը վարկաբեկելու յանցանքով: Յուլիս 2ի նիստին երբ որպէս տուժակիր կողմի փաստաբան ատեանի նախագահութիւնը խօսք տուած է իրեն, ինք յայտարարած է. «Ես Իսքէնտէրունէն եկայ. դուք կրնաք ուրիշներէ հրահանգ ստանալ, բայց ես չեմ կրնար: Կողմնակից եմ որ այս դատը որպէս ոճրային ընթացիկ դատ մը նկատի չառնուի»: Այս արտայայտութիւնը մեկնաբանուած է դատական ատեանը կասկածի ենթարկելու կեցուածք, ուստի հետաքննութեան արժանի:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՀԱՅՖՈՍՏԸ ՓՈՍՏԵՒՐՈՊԱՅԻ ԱՆԴԱՄ

Լեհաստանի Քրաքովա քաղաքին մէջ Փոստեւրոպայի լիակազմ ժողով գումարուած է. անոր անդամները Հայփոստը իրենց ընկերակցութեան 45րդ անդամ ընտրած են: Հարաւային Կովկասէն առաջին անդամն է ան: Փոստեւրոպան ստեղծուած է Եւրոպայի մէջ Թղթատարական սպասարկութիւնը բարելաւելու եւ իր անդամներուն միջեւ գործակցութիւնը խթանելու նպատակով:

ՄԱՄՈՒԼ

«LIBERATION»

(18 janvier)

UN AN APRES LE MEURTRE DE HRANT DINK, L'ENQUETE EST AU POINT MORT

Թերթին Պոլսոյ թղթակիցը Ռակըփ Տուրան, կ'ոգեկոչէ Հ. Տինքի սպանութիւնը (2007 Յունուար 19) տալով այդ օրերուն ծագած յուզումը, յուղարկաւորութիւնը 100 հազար հոգիի տողանցքով եւ բացագանչութիւնները՝ «Բոլորս Հրանդ Տինք ենք» կամ «Բոլորս Հայ ենք»: Սպանութեան վաղորդայնին, կը գրէ, Թուրք մտաւորականներ դատապարտեցին օտարատեաց մթնոլորտը եւ պատժական օրէնսգրքին թիւ 301 յօդուածին պահպանումը: Կը նկարագրէ նաեւ տարի մըն է ձգձգուող դատավարութիւն մը, երբ ամիսներու երկայնքին Պոլսոյ ոճրային ատեանը միայն երկու նիստ գումարեց դատելու համար Թրքահայ լրագրողին սպանութեան 19 ամբաստանեալները: Թղթակցութիւնը կ'եզրափակէ սապէս.– «Հրանդ Տինքի բազմաթիւ փաստաբանները համոզուած կը մնան որ՝ պաշտօնապէս կանխամտածուած սպանութիւն մըն էր: Եւ Պետութեան շրջանակները, –ոչ կառավարութիւնը, խոչընդոտներ կը դնեն քննութեան ամէն հանգրուանին եւ նիւթերու ատեն»:

Յօդուածէն դուրս կը հաղորդուի որ ոգեկոչում մը նախատեսուած է Փարիզի քաղաքապետարանը (Օթէլ տը Վիլ) Շաբաթ, Յունուար 26, ժամը 15ին:

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ի՛՛նչ Հասկցանք Սա Ոճիրէն

Թուրքին նկատմամբ անուղղայ լաւատեսութիւնը իր կեանքով վճարած աւելորդ զոհ մը եղաւ Հրանդ Տինք: Աւելորդ, քանի որ պատմութիւնը եւ ներկան միաձայն կ'ազդարարէին ուշադիր, սթափ ըլլալ. մանաւանդ՝ զգացականով չառաջնորդուիլ աշխարհի մը մէջ որ շինուած էր տիրապետողին քաղաքական շահերով ձեւուած ճապկումներով: Ի վերջոյ, ի՞նչ պատճառ կար հաւատալու, կամ նոյնիսկ կարծելու որ Զօհրապի մը մտերմութիւնը անոր գլուխը ջախջախելով աւարտածին հեռաւոր յաջորդը տարբեր վերաբերում ցոյց կու տայ Հ. Տինքի մը հաւատարմութեան, լաւատեսութեան: Այս արժէքները որոնք ոչ մէկ տեղ ունին քաղաքականութեան ոլորտին մէջ, մեծ բան չեն ներկայացներ քաղաքական դէմքերու բարեկամութեան ալ համար: Այս առումով, խնկական մսխումի առարկայ եղան Հրանդին այնքան մեծ հաւատքն ու համոզումները:

Այսօր ոճիրէն տարի մը ետք, շատ աւելի ծանրակշիռ, ցաւցնող է կացութիւնը, քան՝ 2007 Յունուար 19ին երբ Թուրքերու նորագոյն հայ զոհին մայթին վրայ ինկած դիակին պատկերը հասաւ աշխարհի բոլոր անկիւնները: Անցած տարին իրականութեան մէջ աւելորդ փաստը տուաւ թէ բարեփոխումի յոյսերուն պատասխանը հոն արհամարհանքն է տակաւին, իսկ հաւատքին՝ վարձկան սրիկայի մը փամփուշտները:

Արդէն ի՞նչ կարելի էր ակնկալել մըտայնութենէ մը որուն «պետական» ըրակումը գայն հոմանիշ ըրած էր անտեղիտալիին, անզիջելիին, անփոփոխելիին. որակում որ երկրին վարչապետին իսկ խոստովանութեամբ կը սահմանէր ուրայինը. պետութեան այն տեսակը որ կը վրիպէր ի՛ր իսկ հասողութենէն:

Հ. Տինքի համոզումներուն, մաքառումներուն եռափամփուշտ պատասխանը, տրուած՝ նոյն այդ ուրուային պետութեան կողմէ, արտասահմանի, նաեւ Հայաստանի մեր երազատեսները սթափեցնելու «բարիքը» կրնար գործել: Սթափեցնել «հայեւթուրք երկխօսութեան» մը կողմնակից յայտնուելով բեմ ու պատուանդան գրաւողներ, որոնց միակ խթանը եղաւ ինքնացուցադրութեան ծարաւը, երբ գիտակցաբար ծառայողներ չէին Թրքական շահերուն:

Այսօր կը նշուի այնքա՛ն Թելադրական ոճիրին տարելիցը: Նշումը հազար ձեւ ու գոյն հագած է, ըստ վայրի, ըստ մօտեցումի: Պոլիսը, նաեւ Անգարան, յետոյ աշխարհի հայաշատ վայրերը մասնակիցներ են ոգեկոչումի ձեռնարկներուն:

Հասկնալի ու բացատրելի է որ Պոլսոյ, Անգարայի մէջ ծրագրուածները ընդհանուր առմամբ հետեւին Հրանդին համոզումներուն, յոյսերուն ճամբուն: Ի՞նչպէս կրնային զարտուղիլ, երբ ոճիրէն աւելի դառն եղաւ տեսնել որ ուրուային պետութիւնը ո՛չ միայն կը ծրագրէր, կը դրդէր, այլեւ կը հովանաւորէր, կը պաշտպանէր իր «գործիք»ը, ի հեճուկս համաշխարհային դատապարտումին: Ու այդ իրականութեան առջեւ, Հրանդին գաղափարակից, հաւատակից, պայքարի ուղեկից նկատուած Թուրքերու անզօր ներկայութիւնը բոլորովին եւրոպական ցուցափեղկի հանդամանք հագաւ:

Յունուար 19ի տարելիցի նշումներ կազմակերպուած են Սփիւռքի կեդրոններու մէջ եւս: Փարիզը մէկէ աւելի ձեռնարկներ ունի: Անշո՛ւշտ կայ ցաւը, ցասումը, յիշատակ յարգելու անկեղծ մարմաջը. բայց յայտարարուած ծրագիրները որոշ թերահաւատութեամբ հարց տալու կը մըղեն թէ Հ. Տինքի քաղաքական ոճիրին իմաստը իսկապէս ճիշդ հասկցա՞ծ ենք, յանգա՞ծ ենք անխուսափելի եզրակացութեան. թէ անգամ մը եւս զգացականին յորձանքը կը կլանէ բոլոր էականները: Այլապէս, ի՞նչով կը բացատրուի փարիզեան նշումի մը Թուրքի մը մասնակցութեան հրաւէրը, անկախ՝ անոր անկեղծութենէն, ջանքերէն, հաւատքներէն: Կամ ի՞նչ դատումով տեղ կը տրուի մէկուն որ ոճիրէն, անոր պետական ստանձնումէն ետքն ալ կրցած է «երկխօսութեան» իր Թմբուկը զարնել, ի սէր պատրաստած ֆիլմին քարոզչութեան:

Պարագաներ կան որոնք անկարելի կ'ընեն մեր ամէնօրեայ ենթարկումը լռութեան, յարմարելու, շատ բարակը չփընտռելու հրամայականներուն. Հրանդին ոճիրը անոնցմէ մէկն է: Իսկ չկարենալ, չուզել տեսնել այս իրականութիւնը միմիայն կը նշանակէ նոր փաստը տալ մեր խակութեան, անով հանդիստ, նոյնիսկ հպարտ ապրիլ:

Եթէ տակաւին ի վիճակի չենք քաղաքական դէպքը լման նշելու, անկէ ամբողջ Թելադրուածին նկատառումով, գոնէ կարենայինք վայել լրջութեամբ սգալ նորօրեայ մեր զոհը:

Առանց պարագայականներու, բոլորտիքայիններու Թացիկ միջամտութեան:

Ա. Թ.

Ի. ԱԼԻԵՒ՝ «ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԱՒԱՐՏԱԾ ՉԷ»

Ատրպէյճանի նախագահը զինուորական վարժարան մը կատարած այցին ընթացքին նորոգած է իր երկրէն պարբերաբար բարձրացող ռազմական տրամադրութիւնները: Ի. Ալիեւ յայտարարած է թէ Հայաստանի հետ պատերազմը աւարտած չէ, Հայաստան չէ շահած պատերազմը. աւարտած է միայն պատերազմի առաջին փուլը: Ապա կրկնած է իր երկրին տնտեսութեան հզօրացումի երեւոյթը որ կարեւոր ազդակ կ'ըլլայ Ատրպէյճանի դիրքերը ամրացնելու: Ան շեշտած է տակաւին թէ Հայաստանի մօտ կեցուածքի փոփոխութիւն կայ, թէ հինգ–վեց տարի առաջ կը պահանջէր գրաւեալ հողերու անկախութիւնը, այսօր վերադարձուելիք ոչ թէ չորս, այլ եօթը շըրջան խօսակցութեան նիւթ է:

Ալիեւ մինչեւ իսկ Երեւանի տիրութիւն յայտարարելու հասցուցած է իր ներշնչումին թափը, ըսելով որ «Իրեւան» քաղաքը ատրպէյճանական հող էր, 1918ին տուին Հայերուն...

Որքան ալ հասկնալի ըլլայ թէ ատրպէյճանցի ղեկավարներու, պաշտօնատարներու նման ճառեր ներքին սպառումի ապրանք են, խանգարող բան մը կ'ունենան անոնք. յատկապէս երբ անմիջապէս կը յաջորդեն, կամ կը նախորդեն հարցին կարգաւորումին միջնորդ ներկայացած խմբակին շրջան այցին. այց որ ամէն անգամուն գրեթէ միայն կը ծառայէ կողմերուն «խաղաղ լուծումի» անայլեւայլ նախընտրութիւնը շեշտելու, կրկնելու, վերանորոգելու:

«ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՆԵՐՈՒՄ»Ի ԿՈՉԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

Մարդկային իրաւունքներու պաշտպան «Միջազգային ներում» կազմակերպութիւնը Յունուար 18ին, երբ աշխարհի բոլոր կողմերուն մէջ կը սկսէին Հ. Տինքի սպանութեան տարելիցին նշումները, կոչ մը ուղղած է Թուրքիոյ: Անով պահանջուած է որ անյապաղ արդարութեան ներկայացուին ոճիրին բոլոր պատասխանատուները եւ բացայայտուին արարքին բոլոր ծալքերը: Կոչ եղած է նաեւ վերջ տալու երկրին մէջ տիրող անհանդուրժողութեան, քանի որ Հ. Տինքի սպարագան բացառութիւն չի կազմեր եւ կը շարունակուի կարծիքներու հալածանքը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԱՍԻԼԻ ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆԻ թանտէն հիւանդանոց փոխադրութիւնը կը շարունակէ պահանջել Մարդկային իրաւանց եւրոպական ատեանը, բայց ոչ մէկ ընթացք կը տրուի այդ դիմումին: Ենթական նախկին փոխ նախագահն է քարիւղի Եուկոս ընկերութեան եւ ձերբակալուած էր 2006 Ապրիլ 5ին եւ 21 ամիս է առժամեայ կերպով բանտարկուած էր: Ձերբակալութենէն միայն հինգ օր առաջ Եուկոսի փոխ նախագահ նշանակուած էր, նախապէս իրաւական ճիւղը վարելէ ետք: Ներկայիս ծանր հիւանդ է: 36 տարեկան, կոյր է մէկ աչքէն եւ Թոքախտէ կը տառապի, յաւելեալ, ըստ դատախազին, սիտայէ ալ վարակուած է: Իրեն դէմ եղած ամբաստանութիւնն է որ դրամ իւրացուցած է: Բաց նամակի մը մէջ, ինք գրած է որ ճնշումի ենթարկըւած է որպէսզի իր ազատ արձակուելուն փոխարէն, վկայութիւններ կատարէ Եուկոսի միւս ղեկավարներուն դէմ: Ալեքսանեան անծանօթ մըն է թէ ժողովուրդին, եւ թէ մետիաներուն:

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ամանորեայ մաղթանքներու շարքին մէջ,

(Շար.ը Դ. էջ)

ԹԷՆԻՍ

Աւստրալիոյ Օփըն մրցաշարքին երրորդ շրջանին, Նալպանտեան յաղթած է Լուքզաքի (Աւստրալիա) 4 – 6, 7 – 5, 6 – 4, 6 – 1:

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ ՄԵՐԺԱԾ Է ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՃԱՆՉՆԱԼ

Ծայրայեղ աջակողմեան ԱԹԱՔԱ կուսակցութեան առաջարկով պատրաստըւած Ցեղասպանութեան ճանաչումի բանաձեւը անգամ մը եւս մերժուած է: 173 երեսփոխան ներկայ եղած է քուէարկութեան, 50 թեր եւ 63 դէմ քուէ տրուած է, 60 երեսփոխան ալ ձեռնպահ մնացած:

Իշխանութեան գլուխ գտնուող Ընկերվարական կուսակցութենէն երեսփոխան մը յայտնած է ի տես մերժումին թէ «Պատմական իրողութիւնը մէկ բան է, ժամանակակից քաղաքականութիւնը՝ ուրիշ»:

Ինչ կը վերաբերի նախաձեռնող կուսակցութեան, յայտարարուած է թէ բանաձեւը կրկին օրակարգի պիտի բերուի, մինչեւ որ ընդունուի:

ԹԷՈԴԻԿ ԵՒ ԿԻՒԹԷՆՊԷՐԿԻ ՀԱՅ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԸ

(«ՏԻՊ ՈՒ ՏԱՌ»Ի ՎԵՐԱՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՌԻԹՈՎ)

ՀԱԼԷՊ – 2006

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՅԵԱՆ

Լիզպոնի Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկը տարի մը առաջ բոլորեց իր 50ամեակը: Ցետադարձ հայեացք մը, կամ պարզապէս մեր ներկայի մասին պուտ մը իրազեկութիւն՝ երեւան պիտի հանէ այն վիթխարի նիւթական ներդրումը, զոր Հիմնարկը կատարած է հայաշխարհի բազմապիսի կարիքներուն համար, 1956էն այսօր:

Կիւլպէնկեանի տրամադրած մեծագի օժանդակութիւններուն մէջ, հինէն ի վեր, առաջնակարգ տեղ գրաւած են շինարարական, կրթանըպաստ եւ մշակութային ծրագիրները: 1991էն աղին՝ Հիմնարկին Հայկ. բաժանմունքին կողմէ լիբանանահայութեան կատարուած յատկացումները հասած են 28 միլիոն տոլարի, իսկ սուրիահայութեան՝ 10 միլիոն տոլարի (տես "Ազդակ", Յունուար 12, 2007): Պատկառելի ու կենարար յատկացումներ են ասոնք, որոնք ունին նաեւ շարունակական ընթացք:

Վերջին սա քանի մը տարիներուն, ակնբախ դարձած է նաեւ Հիմնարկին հրատարակչական ծաւալուն գործունէութիւնը: Այսօր, աշխարհի չորս ծագերուն մէջ գեղակազմ անհամար գիրքեր լոյսին կու գան իրերայաջորդ կերպով՝ Կիւլպէնկեան Հիմնարկի մեկենասութեամբ կամ աջակցութեամբ: Ու այս երախտաշատ զօրակցութիւնը կը կատարուի գրեթէ լռելեայն, առանց փողի ու թմբուկի:

Հիմնարկին հայկ. բաժանմունքի վարիչ–տնօրէն պրն. Զաւէն Եկաւեան մղիչ ուժն է գրահրատարակչական այս բեղուն գործունէութեան: Իր իսկ նախաձեռնութեամբ ու վերահսկողութեամբ, «Գալուստ Կիւլպէնկեան հիմնարկութեան Հայկական մատենաշար»ը մագլցեր ու հասեր է գագաթային հանգրուանի մը՝ որակի ու քանակի զոյգ տեսակէտէ: Մատենաշարը «կը շնչէ» օրն ի բուն, հայ ընթերցողին սեղանին բերելով մերթ անտիպ, մերթ ալ վերահրատարակութեան արժանի մատեաններ:

Տպագրական ու հրատարակչական այս եզակի գործը ունի լայնածիր գօտի մը՝ կեդրոն ունենալով 3 ոստաններ — Երեւան, Անթիլիաս եւ Հալէպ:

Կիւլպէնկեան մատենաշարին երեւանեան հրատարակութիւնները սկիզբ առած են 1998ին, Պետական Համալսարանի հրատարակչութեան գործակցութեամբ: Լոյսին բերուած առաջին գործերը եղած են «Հայաստանի եւ յարակից շրջանների տեղանունների բառարան»ին 3րդ, 4րդ եւ 5րդ հատորները: Ամենավերջին հրատարակութիւններէն մին՝ «Հայ ժողովրդի պատմութեան քրեստոմատիա (հնագոյն ժամանակներից մինչեւ 298թ.)» հատորին վերջաբանին մէջ զետեղուած հրատարակեալ գիրքերու ցուցակէն ի յայտ կու գայ, թէ Մատենաշարին Երեւան տպագրուած գործերուն թիւը հասած է արդէն 63ի (հաւանաբար, այս հաշուարկումէն դուրս կ՚իյնան Հայաստանեան այլ հրատարակչատուներու մօտ տպագրուած ուրիշ տասնեակ գրքեր): Ասոնց մէջ գերակշիռ եւ ուշագրաւ են մասնաւորաբար բառարանագրային նորաստեղծ գործերը, ինչպէս՝ Խաչիկ Բադիկեանի «Ուսումնական դարձուածաբանական բառարան»ը (2002), Աշոտ Սուքիասեանի «Հայոց լեզուի հոմանիշների բացատրական բառարան»ը (2003), Երջանիկ Գէորգեանի «Հայոց շարժումային լեզուի բացատրական բառարան»ը (2003), Բախտիար Յովակիմեանի «Հայոց ծածկանունների բառարան»ը (2005), Ռուբէն Ղազարեանի «Գրաբարի հոմանիշների բառարան»ը (2006) եւ այլն:

Մատենաշարին Անթիլիասի մեծածաւալ հրատարակութիւններուն գլուխը կու գայ «Մատենագիրք Հայոց» բազմահատոր ու հսկայածաւալ շարքը, որ Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան նախաձեռնութեամբ տպագրուիլ սկսած է 2003ին եւ որ տակաւ ի մի պիտի բերէ հայ դըպրութեան սկզնաւորութենէն՝ Ոսկեդարէն մինչեւ ԺԸ. դար երեւցած մեր բոլո՛ր մատենագիրներուն գործերը, բնագրային հարազատութեամբ եւ հայրենի գիտաշխատողներու խմբագրութեամբ: Այս կոթողային շարքէն (որ հաւանաբար ամբողջանայ 25 հատորով) ցարդ հրատարակուած են 8 ծանրածանր մատեաններ (վերջին երեքը՝ 2007ին), ի մի խմբելով Խորենացին ու Եղիշէն, Կողբացին եւ Բիւզանդը, Դաւիթ Անյաղթ ու Մամբրէն, Սեբէոսն ու Անանիա Շիրակացին, մինչեւ Ը. դարու ծանօթ կամ անծանօթ մատենագիրները ու Հայ Եկեղեցւոյ ամբողջ «Շարակնոցը»:

Իսկ Հալէպի հրատարակութիւնները ընթերցողը կը ժամադրեն շատ փնտռուած ու այժմ գրեթէ անգտանելի դարձած թանկագին գործերու հետ: Այստեղ, 2002էն այսօր հերթաբար վերահրատարակուած են Բերիոյ Թեմի երբեմնի համբաւաւոր առաջնորդ Արտաւազդ արք. Սիւրմէեանի «Պատմութիւն Հալէպի Հայոց»ին առաջին երկու հաստափոր հատորները (Ա. տիպ՝ 1940/1946, Հալէպ եւ Պէյրութ), Ս. Գրիգոր Նարեկացիի՝ «Մատեան ողբերգութեան»ի աշխարհաբար թարգմանութիւնը՝ գրաբարի հանդիպադրութեամբ եւ համաբարբառով (Գարեգին արք. Տրապիզոնի, Ա. տիպ՝ Պոլիս – 1926, Բ. տիպ՝ Պուէնոս Այրէս – 1948), Հրաչեայ Աճառեանի հնգհատորանի «Հայոց անձնանունների բառարան»ը (Ա. տիպ՝ Երեւան – 1942-62, Բ. տիպ՝ Պէյրութ – 1972), Թէոդիկի «Տիպ ու տառ» զմայլելի աշխատասիրութիւնը (Ա. տիպ՝ 1912, Պոլիս), հուսկ ապա նոյն Թէոդիկին ամենաժողովրդային իրագործումը՝ «Ամէնուն տարեցոյցը»ներու շարքը (19 հատոր, 1907–1929), որուն վերահրատարակութիւնը բնականաբար կը հպատակի երկարաշունչ ծրագրի մը, եւ որ արդէն իսկ թեւակոխած է Ե. թիւին պատրաստութեան հանգրուանը: Այս պատկառելի հրատարակութիւնները կ՚իրագործուին Հալէպի «Կիլիկիա» հրատարակչատան (Մաթիկ Էպլիղաթեան) նախանձախնդիր աշխատանքով ու արդիւնաշահ ձեռնտուութեամբ:

***

Այժմ, ընթերցողը պիտի ժամադրենք վերեւ յիշատակուած տարաբնոյթ հրատարակութիւններէն մէկուն հետ,– Թէոդիկի «Տիպ ու տառ»ը (Հալէպ, 2006):

Բայց նախ՝ քանի մը խօսք Թէոդիկի մասին:

Թէոդիկ առասպելական դէմք մըն է 20րդ դարու առաջին քառորդի մեր գրականութեան հորիզոնին վրայ: Աւազանի անունով Թէոդորոս Լապճինճեան, ծնած էր Պոլիս, Սկիւտար, 1873ին: Փոքր տարիքէն հարազատներու եւ մտերիմներու շրջանակին մէջ ճանչցուեցաւ ԹԷՈԴԻԿ փաղաքշական անունով զոր յետագային ի՛նք ալ որդեգրեց իբրեւ եզակի գրչանուն մը ու զայն սիրելի դարձուց հազարաւորներու:

Թէոդիկ իր նախակրթութիւնը ստացաւ Սկիւտարի Ճեմարանին մէջ, ապա անցաւ Պէրպէրեան վարժարան, զոր թողուց կիսաւարտ, ստիպողաբար ու վերջնապէս: 16 տարեկանին ինկած էր արդէն ապրուստի ետեւէն...:

Յամառ ու հետեւողական ինքնազարգացումը սակայն լայն պաշար ապահովեց իրեն ու դարձուց զինք պոլսահայ թերթերու փնտռուած աշխատակիցներէն մին: Ստորագրեց սրտախօսիկ պատմուածքներ ու դիմաստուերներ, տակաւ տէր դարձաւ պատկառելի գրադարանի մը (7500 հատոր):

1907ի նախաշեմին հրապարակ հանեց իր «Ամէնուն տարեցոյցը»ի անդրանիկ թիւը: Կատարեալ շտեմարան մը պիտանի գիտելիքներու ու վկայարան մը՝ իր բանասէրի ու հետազօտողի նկարագրին: Տարեցոյցերը կանոնաւորաբար լոյս պիտի տեսնէին յաջորդող տարիներուն ալ, մի՛շտ Պոլսոյ մէջ ու միշտ ականաւոր գրողներու աշխատակցութեամբ, ամէն անգամ քիչ մը աւելի գերազանցելով նախորդները ու հեղինակին համբաւը տարածելով հեռո՜ւ–հեռո՜ւ հորիզոններ:

1915ի Ապրիլին, երբ մի առ մի ձերբակալուիլ սկսան Պոլսոյ հայ մտաւորականներն ու երեւելի դէմքերը, Թէոդիկ ամիսէ մը ի վեր բանտը էր արդէն: Պոլսոյ Պատերազմական ատեանը զայն դատապարտած էր մէկ տարուան բանտարկութեան՝ Տարեցոյցի վերջին թիւին մէջ «հայկական ազգային ձգտումներու մասին» վնասակար նիւթեր հրատարակած ըլլալուն համար:

1916ի Ապրիլին երբ Թէոդիկ դուրս եկաւ բանտէն՝ Ազգը անճիտուած էր արդէն: Բայց ինք ժամանակ անգամ չունեցաւ ստուգելու, թէ անցնող մէկ տարուան մէջ արհաւիրքի խորշակը իր հոգեկից մտաւորական ընկերներէն ու բարեկամներէն քանի՞ն քշեր էր դէպի անյայտը. կամ քանի՞ն խնայեր էր բախտին դիպուածով:

Արդարեւ, շատ չուշտով, ձերբակալման նոր հրամանագրով մը կեցուցին զինք փողոցը ու աքսորական Հայերու պատահական կարաւանի մը հետ անմիջապէս ճամբայ հանեցին դէպի Անատոլուի անստոյգ խորերը...: Յայտնօրէն, ի՛ր ալ անունը արձանագրուած էր Ապրիլ 24ի այն սեւ ցուցակին վրայ ուր տեղ գտեր էին Վարուժանի, Սիամանթոյի, Ռ. Սեւակի, Ռուբէն Զարդարեանի, Գրիգոր Զօհրապի, Երուխանի, Կոմիտասի եւ միւս ընտրեալներուն անունները:

Թէոդիկ, այս գրասէր ու բարի մարդը, ճաշակեց աքսորի ամբողջ դառնութիւնը: Պետութիւնը հրահանգած էր զայն քշել մինչեւ Տէր Զօր՝ մահուան դատապարտելու բացայայտ դիտաւորութեամբ:

Հրաշալի դէպք մը սակայն, անըսպասելիօրէն, փրկեց Թէոդիկը մահուան ճիրաններէն ու եօ կեանքին դարձուց զայն: Կիլիկիոյ Պոզանթի քաղաքին մօտերը, ազատաբար արիասիրտ հայ տղաք, ճարպիկ ծրագրաւորումով մը յաջողեցան Թէոդիկը փախցնել աքսորականներու կարաւանէն ու զայն գաղտնօրէն պատսպարել իրենց մօտ, Տաւրոսեան լեռներուն վրայ:

Երկու տարի յետոյ, 1918ի Զինադադարին, Թէոդիկ վերադարձաւ Պոլիս՝ իբրեւ Եղեռնէն վերապրող սակաւաթիւ հայ մտաւորականներէն մին: Երբեմնի այդ չէն ոստանին մէջ հիմա արցունք ու ցաւ կար միայն: Որբեր ու որբեւայրիներ՝ ամէն դի: Իր վերապրումն ալ հրաշք մըն էր արդէն: Զուր տեղ չէ որ Եղիշէ Դուրեան արքեպիսկոպոս զայն տեսած պահուն պիտի հառաչէր. «Եկո՛ւր պագնեմ ճակտէդ, մեռած Ազգիս ո՛ղջ զաւակը...»: Մինչ Թէոդիկ շատ սրտառուչ պատասխան մը պիտի տար անունին հոգեւորականին. «Ներէ՛, Սրբազան, որ պահ մը ընդվզի աքսորադարձ Հայու սիրտս, այդ զգուական խօսքիդ ի լուր որ աչքերս խոնաւցուց: Ազգը չէ մեռած եւ անիծա՛ր է որ մեռնի...»:

Թէոդիկ դարձեալ լծուեցաւ գրական ու բանասիրական աշխատանքներու: Նախ ուզեց հատուցանել խղճի սրբազան պարտք մը՝ իր նահատակ գրչեղբայրներուն ու արհինակիցներուն նկատմամբ: 1919ին պատրաստեց ու հրատարակեց «Յուշարձան Ապրիլ տասնըմէկի» խորագրեալ պատկերազարդ գիրքը, ուր տուեալներ ամփոփեց 1915ին Պոլիս թէ գաւառներ ձերբակալուած ու նահատակուած 761 մտաւորականներու, ազգային ու կրթական գործիչներու, յայտնի առեւտրականներու ու երեւելի կղերականներու մասին: Յետոյ սկսաւ գրի առնել «Գողգթա հայ հոգեւորականութեան եւ իր հօտին» խորագրեալ այն նշանաւոր ուսումնասիրութիւնը (հրատարակուած՝ յետ մահու), ուր նահանգ առ նահանգ եւ գիւղ առ գիւղ ներկայացուցած էր հայ հոգեւորականներու մարտիրոսութիւնը՝ Մեծ Եղեռնի տարիներուն:

Մինչ այդ, բնաւ բարձի թողի չէր ըրած իր սիրելի Տարեցոյցերը: Շարունակեց զանոնք հրատարակել Պոլսոյ մէջ, նոյն աշխոյժով ու հաւատարմութեամբ, մինչեւ 1923: Յետոյ ստիպուեցաւ թողուլ Թուրքիան ու անցնիլ արտասահման: Տարեցոյցերուն հոգով բեռնաւոր՝ թափառեցաւ Յունաստան, Կիպրոս ու Փարիզ, որ եղաւ իր վերջին կայքը, եւ ուր իր վերջին շունչը փչեց 1928 Մայիս 24ին, «Ամէնուն տարեցոյցը»ի հերթական (վերջին) 19րդ թիւին սրբագրութեան անձնատուր...:

(Շար. 1)

CD reçus

Chants liturgiques arméniens

NATIVITE - THEOPHANIE
ET CHANTS DEDIES
A LA SAINTE THEOTOKOS

Chorale AKN
du Centre d'Etudes du Chant Liturgique arménien,
Direction **Aram Kerovpyan**
10 cité Héron, 75010 Paris

Ս. ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՄՐՑԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Քրիստոնէութիւնն ու մահմետականութիւնը գիրք ունեցող կրօնքներ են. առաջինը ունի Աստուածաշունչը, երկրորդը՝ Գուրանը: Երկու կրօնքներն ալ հետամուտ են առաւելագոյն թիւով մարդոց հասցնելու իրենց Ս. Գիրքերը: Տարեկան 100 միլիոն Աստուածաշունչ կը վաճառուի եւ միայն ԱՄՆ-ու մէջ այդ վաճառքը տարին 280-440 միլիոն Եւրոյի շահ կ'ապահովէ: Գուրանն ալ իր կարգին մահմետական աշխարհին մէջ ամէնէն շատ կարդացուած եւ արտասանուած հատորն է:

Այսօր երկու սուրբ գիրքերն ալ լայնօրէն համաշխարհայնացած են: 1900ին քրիստոնեաներու 80%ը կ'ապրէր Եւրոպայի եւ ԱՄՆ-ու մէջ: Այսօր 60%ը միայն բնակիչ է զարգացած երկիրներու: Նոյնն է իսլամներու պարագան. դարասկիզբին անոնք կեդրոնացած էին արաբական աշխարհին ու Ասիոյ հարաւ-արեւելեան գօտիին մէջ. իսկ այսօր Մեծն Բրիտանիան հաւանօրէն աւելի ջերմեռանդ մահմետական ունի, քան անկլիքան:

Երկու կրօնքին պատասխանատուներն ալ շատ արդիւնաւոր ձեւով կ'օգտագործեն արդիական միջոցները, տարածելու համար իրենց Ս. Գիրքը: Համաշխարհային աստուածաշնչական ցանց մը 140 ընկերութիւն կը համախմբէ եւ անոնց գլխաւորը արդէն 50 միլիոն Աստուածաշունչ ցրուած է Չինաստանի մէջ որ պաշտօնապէս անաստուածեան երկիր է: Արաբիոյ քարիւղի եկամուտն ալ կարեւոր զօրակցութիւն կու տայ Գուրանի ցրումին: Իսլամական համաշխարհային լիկան տարեկան 30 միլիոն օրինակ կը ցրուէ, շնորհիւ մզկիթներու, իսլամական ընկերութիւններու եւ նոյնիսկ դեսպանատուներու լայն ցանցի մը:

Երկու գիրքերն ալ կարելի է կարդալ համացանցի, կամ նոյնիսկ առձեռն հեռաձայնի միջոցով: Կան նաեւ իՓոտ-ի տարբերակներ:

Երկու հաւատքները հակամարտութեան ալ կողմեր են: Սաուտցիները, օրինակ, կը մերժեն քրիստոնէութեան Ս. Գրքին իրենց երկրին մէջ ցրումը: Ատով հանդերձ, մահմետականներու հատորը աւելի տկար դիրքի վրայ է: 2001 Սեպտ. 11էն ի վեր մահմետական բարեսիրական կազմակերպութիւններու տրուած նուէրները անկում կ'արձանագրեն: Միւս կողմէ, քրիստոնէական կազմակերպութիւնները աւելի յաջող են վաճառելու գործին մէջ: Իրենց հրատարակչատուները առեւտրական կարեւոր նախաձեռնութիւններ են: Կան աշխարհիկ հրատարակչականներ ալ որոնք կը ձեռնարկեն Աստուածաշունչ հրատարակելու: Մտածուած է մինչեւ իսկ բաց օդին կարդալու Աստուածաշունչերու մասին, որոնք ջուրի անթափանց նիւթերու վրայ տպուած են: Կան «ծպտեալ» Աստուածաշունչեր որոնք նախատեսուած են պատերազմական գօտիներու մէջ գործածուելու համար: Կան տակաւին անչափահասներու համար պատրաստուածներ որոնք պարբերականի ոճով են, կան նաեւ Ս. Գիրքեր որոնք կը միացնեն կրօնականն ու գեղեցկութեան թելադրանքները, սիրային կեանքի առընչուած յորդորները:

Շուրջ 900 անգլերէն թարգմանութիւն կայ Ս. Գիրքի: Գործածուած ոճերը հռետորականէն մինչեւ ընտանեկան-մտերմականը կ'երկարին: Հատորը թարգմանուած է նոյնիսկ այնպիսի տեղական լեզուներու որոնք աշխարհի մէջ միայն ափ մը մարդոց կողմէ կը գործածուին:

Գուրանի պարագան տարբեր է. հաւատացեալներուն համար ան Աստուծոյ խօսքն իսկ է, որ Գաբրիէլ հրեշտակապետին կողմէ փոխանցըւած է մարգարէին, անոր աշակերտներուն կողմէ ալ գրի առնուած: Գուրանը իրականութիւնը չի խօսիր. ան իրականութիւնն իսկ է, հաւատացող մահմետականին համար: Այդ պատճառով, անոր թարգմանութիւնն անգամ դիւրին ձեռնարկելի գործ չէ: Հակառակ որ այսօր մօտ 20 անգլերէն թարգմանութիւն կայ, այդ գործը միշտ վերապահութեան թիրախ կ'ըլլայ:

Ս. Գիրքերու մրցակցութեան մէջ որոշ կը նկատուի երկու բան. առաջինը այն է որ հաւաքի տարածումը կրնայ ԻԱ. դարու ամէնէն փշոտ հակամարտութեան պատճառ ըլլալ: Երկրորդն ալ այն է որ Աստուածաշունչն ալ, Գուրանն ալ, պիտի չարունակեն իրենց խոր ազդեցութեան ենթարկել մարդիկը:

ՔԱՂՀԱՆ

Livres reçus

LA GENESE DE L'EGLISE D'ARMENIE
Volume I

(Christianisme de l'Arménie. Retour aux sources)

MAXIME K. YEVADIAN

Sources d'Arménie, Lyon

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՅԻՇՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ԿԵՐՏՈՂՆԵՐԸ

ՊԱՏՄԻՉՆԵՐԸ

ԹԻՒ 29.
ԱՌԱՔԵԼ ԴԱՎՐԻԺԵՑԻ

Թովմա Մեծոփեցիէն ետք, շուրջ երկու դար, կանոնաւոր պատմիչ մը չէ ունեցած հայ ժողովուրդը մինչեւ Առաքել Դավրիժեցիի յայտնուիլը:

Ծննդեան թուականը անյայտ է. գիտենք որ վախճանած է 1670ին Էջմիածին եւ հոն ալ թաղուած: Դավրիժեցի կոչուած՝ Դավրէզ ծընած ըլլալուն համար:

Աշակերտած է Փիլիպոս Աղբակեցի կաթողիկոսին՝ Էջմիածնի մէջ: 1636ին եղած է Յովհաննավանքի վանահայր: Որպէս կաթողիկոսական նուիրակ գտնուած է Իսփահան, Ուրֆա, Հալէպ, Աթէնք, Երուսաղէմ:

1651ին Փիլիպոս կաթողիկոսի առաջարկութեամբ սկսած է շարադրել իր պատմութիւնը եւ աւարտած 1662ին:

«Շատ յարգի եւ պատուական է ծանօթութեամբք ԺԷ. դարու սկիզբէն մինչեւ ի կէսն եւ աւելի անդին, այն ժամանակի մեծ քաղաքական դիպաց նկատմամբ մեր ազգին, երկու մեծ տէրութեանց՝ Օսմանեանց եւ Պարսից ըրած պատերազմներով եւ իրարմէ խլելով մեր երկրին մասերը եւ պատմելով այն ցաւալի դիպուածն, որ է Շահ Աբասայ մեծ մասի մի Հայոց հանել քշելն Երասխայ եզերքներէն եւ յատկապէս ի վաճառաշահ գիւղաքաղաքէն Ջուղայ՝ ի խորս Պարսկաստանի, ողորմելի վտանգօք, եւ շատերու ջրախեղդ և սովալլուկ մահուամբ», կը գրէ Ալիշան ("Հայապատում", Վենետիկ, 1901, էջ 131):

Դավրիժեցի կը խօսի նաեւ Լեհահայերուն կրած կրօնական հալածանքներու մասին տեղւոյն կաթողիկէ նուիրապետութենէն. չի մոռնար ժամանակակից հայ գրական-մշակութային, կրօնական երեւելի գործիչները:

Առաքելի պատմութեան հիմնական կորիզը եւ ամէնէն արժէքաւոր մասը կը կազմէ Շահ Աբասի հրամանով հայ ժողովուրդին տեղահանութիւնն ու բռնագաղթը 1604ին Մեծ Հայքի նահանգէն դէպի Պարսկաստանի խորերը, մանրամասնօրէն պատմուած ականատես եւ ականջալուր ժամանակակիցէ մը. ներկայ եզրաբանութեամբ կրնար կոչուիլ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ:

Դավրիժեցի առաջին հայ պատմիչն է որ բախտը ունեցած է իր գործը հրատարակուած տեսնելու Ամսթերտամի մէջ, 1669, շնորհիւ Ոսկան վրդ. Երեւանցիի:

1874ին Պրոսէ հրատարակած է ֆրանսերէն Վիկտոր Լանկլուայի հետ:

Պատմութեան կարեւոր մաս մըն ալ պատմիչը նուիրած է ժամանակակից ՄՈՎՍԷՍ եւ ՓԻԼԻՊՈՍ խոհական կաթողիկոսներու կատարած բարեկարգութիւններուն եւ նորոգութիւններուն Էջմիածնի մէջ ինչպէս նաեւ կրօնաւորական կարգերու նորոգումին մի քանի հոգեւէր անձերու առաջնորդութեամբ:

«Պատմածներուն մեծ մասին ականատես ըլլալով, Առաքել մեծ յարգ ունի անտարակոյս ստուգութեամբ եւ օտարաց անծանօթ բաներ յայտնելով», գրած է Ղ. Ալիշան ("Հայապատում", էջ 132):

Պատրաստեց ՅԻՊԷ

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ՉՈՐՐՈՐԴ

ՓԱԽՈՒՍՏ ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՓԱԼՄԻՐԱՅԻՑ

Այվազովսկին գոհ էր, որ խօսակցութիւնն անցաւ գեղանկարչութեան: Նա վեր կացաւ, մօտեցաւ իր նկարին ու սկսեց լուռ բացել:

Բելինսկին տագնապեց: Նա սիրում էր գեղանկարչութիւնը, յատկապէս բնանկարայինը, բայց նկարչից պահանջում էր, որպէսզի նկարը մտքեր առաջացնի եւ ոչ թէ ուղեղն ու հոգին պարուրի գեղեցիկ բնութեան սոսկ անմիտ հայեցողութեամբ: Բելինսկին տեսել էր Այվազովսկու իտալական տեսարաններից մի քանիսը, հիացել էր նկարչի արուեստով, վարպետութեամբ, որը կարող էր հաղորդել արեւի ու լուսնի լոյսը, ծովի ծիածանային գոյները, թափանցիկութիւնը, մաքրութիւնը: Այվազովսկին նրան իսկական կախարդ էր թւացել, որը կարող է իր վրձնով իտալական արուեստի մի ամբողջ աշխարհ ստեղծել: Բայց դրա հետ հոգում տագնապ էր զգացել, ահ, որ նկարիչը կարող է հեռանալ իրական կեանքից:

Երբ Այվազովսկին վերջապէս բացեց նկարը եւ յարմար տեղաւորեց, Բելինսկին ցնցուեց:

Նկարիչը պատկերել էր նաւաբեկութիւնից յետոյ փրկուած մի խումբ մարդկանց: Թէեւ ծովի մոլեգին տարերքը դեռ չէր հանդարտել, բայց այդ արիակամ մարդկանց արտաքինը այնպիսի կորով ու կամք, կեանքի նկատմամբ սէր ու հաստատակամութիւն էր արտայայտում, որ նրանց յաղթանակին չէր կարելի կասկածել: Մարդու յաղթանակող կամքը հակադրուել էր բնութեան տարերային ուժին:

– Այ, սրա համար շնորհակալութիւն,– բացագանչեց Բելինսկին ամուր սեղմելով նկարչի ձեռքը: – Տեսնում եմ, որ կեանքը ձեզ համար սոսկ խրախճանք ու տօնախմբութիւն չէ, այլ նաեւ՝ պայքարի, տառապանքների ու զրկանքների ասպարէզ:

Այվազովսկին լսում էր սրտի թրթիռով: Բոլոր այդ օրերին, երբ արուեստանոցում փակուած աշխատել էր կտաւի վրայ, նրա աչքի առաջից երբեք չէր հեռացել Բելինսկու կերպարը: Եւ այսօր նա Վիսսարիոն Գրիգորեւիչի մօտ գալիս էր ինչպէս դժուարին եւ կարեւորագոյն մի քննութեան:

– Հեռացէք այստեղից, Իվան Կոնստանտինովիչ: Ս. Պետերբուրգը կը կործանի ձեզ: Ձեզ նմանների համար չէ այս քաղաքը, օրերս Օդոեւսկիների տանն ասում էին, որ ցարը մտադիր է ձեզ բազմաթիւ նկարներ պատուիրել: Դուք կը կործանէք ձեր երջանիկ շնորհը այդ պատուէրները կատարելով: Ձեզ թոյլ չեն տայ այնպիսի նկարներ նկարել, ինչպէս ահա այս մէկն է: Նման գործերը ստեղծըւում են միայն ազատութեան մէջ: Գնացէք ձեր Սեւ ծովի ափն ու այնտեղ աշխատէք ապագայի համար: Ռուսաստանի ապագան սքանչելի է, եւ մեր թոռներն ու ծոռները, որոնք կը լինեն ազատ ու երջանիկ, չեն մոռանայ ձեզ:

Ցուրտը սաստկանում էր, բայց Այվազովսկին շոգ էր զգում: Նա արձակեց մուշտակը: Մտքերը, խուռներամ, խուժում էին ուղեղը, իսկ ականջներում դեռ հնչում էին Բելինսկու վերջին խօսքերը: Փախչել Պետերբուրգից, գնալ հաստատուել Թէոդոսիայում՝ սքանչելի ծովի ափին: Որքան գրաւիչ եւ միաժամանակ որքա՜ն դժուարին խնդիր: Հրաժարուել մայրաքաղաքի կեանքից հէնց այն ժամանակ, երբ փառք է ձեռք բերել, դրամ եւ ապագայում նորանոր մեծարումներ են սպասւում: Այո, բայց արուեստը՞: Բելինսկին իրաւացի է, ինքն էլ է զգում, թէ ինչքան շատ ժամանակ են խլում աշխարհիկ պարտաւորութիւնները: Իսկ նա իրեն երջանիկ է զգում միայն աշխատանքի մէջ: Ահա այս օրերին, երբ ամբողջ ժամանակ փակուած նկարում եւ ոչ մի տեղ չէր գնում, նորից զգում էր վաղուց չճաշակած երջանիկ բաւականութիւնը: Մի՞թէ Պուշկինը նոյնպէս չէր երազում պոկուել Պետերբուրգից եւ ապրել գիւղում: Այդ մասին նրան պատմել է Օդոեւսկին: Հապա Գլինկա՞ն: Նոյն Օդոեւսկին ասում է նաեւ, որ Միխայիլ Իվանովիչը ոչ մի կերպ չկարողանալով մոռանալ, թէ ինչպէս մայրաքաղաքի ընտրանին ձեռք առաւ իր «Ռուսլան եւ Լիւդմիլա» օփերան, վշտից գնացել է օտար երկրներում թափառելու: Եւ այդ միայն այն պատճառով, որ դիմել էր ժողովրդական երաժշտութեանը: Ազնուականութեան համար ամենայն ժողովրդական նողկալի է:

Այո, իրաւացի է Բելինսկին. Ս. Պետերբուրգում դժուար է ստեղծագործելը: Մէկ էլ տեսար ամենամեծ նկարչից դարձար ամենաշնորհազուրկը: Եւ մի՞թէ նա ինքը պատանեկութեան օրերին սեփական կաշուի վրայ չզգաց այդ բանը, երբ զոհ գնաց Թաննէրի զրպարտանքին. Այո, իրաւացի է, հազար անգամ իրաւացի Բելինսկին: Պէտք է հեռանալ, հեռանալ այստեղից:

(Շար. 147)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՇԱԽԻԼ. – Տէր եւ Տիկին Հրանտ Նորչէն 150 եւրօ։

⁂

ՎԻԼՆԷՕՎ. – Տէր եւ Տիկին Սամուէլ Ներկարարեան 50 եւրօ։

⁂

ՓՐՈՎԻՏԷՆՍ (ԱՄՆ). – Փրոֆ. Խաչիկ Թէօլէօլեան 100 տոլար։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Ընկերային Օգնութեան Ընկերակցութիւնը (Էտ–Սոսիալ) շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները 2007 Նոյեմբեր եւ Դեկտեմբեր ամիսներուն. –

Տիկին Ալիս Ասլանեան 100 եւրօ, Պ. Դանիէլ Դանիէլեան 500, Պ. Ռոժէ Եափեան 100, Պ. Ժագ Տէյիրմէնճեան 100, Տիկին Այտա Վարդանեան 100, Պ. Մանուէլ Տէյիրմէնճեան 50, Տոքթ. եւ Տիկին Ժան–Փիէր Քիպարեան 240, Տիկին Մատլէն Սարեան 240, Տիկին Սոնիա Պալզան 120, Տէր եւ Տիկին Մաքս Տըժան 360, Պ. Խաչիկ Խաչատուրեան 300, Պ. Աշոտ Շմաւոնեան 120, Պ. Փիէր Թէրզեան 80, Պ. Ֆրանքօ Փաթորէ 60, Պ. Ռընէ Զաքըճեան 20, Տիկին Հիւկէթ Ռիու 120, Տոքթ. Լեւոն Կիւրճեան 30, Տիկին Քրիսթին Անսուրեան 420։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

LOTO A ISSY-LES-MOULINEAUX

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux organise son

L O T O
A N N U E L

Le Dimanche 27 janvier à 14h30
à la salle des Epinettes : 45-47 rue de l'Egalité - Issy-les-Moulineaux.
N o m b r e u x l o t s
à g a g n e r.
L'après-midi sera suivi d'un goûter.

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 19
ՏՕՆ ԾՆՆԴԵԱՆ ՍՐԲՈՑՆ
ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ԿԱՐԱՊԵՏԻՆ

Գիշերային եւ առաւօտեան ժամերգութիւն։
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9.30ին։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 21
ԵՒ ԶՈՐԵՔՏԱՍԱՆ ԶԻՆՈՒՈՐԱՑՆ
ԵՒ ՈՐԴԻՈՑ ՆՈՐԱ ՄԱՐՏԻՐՈՍԻՆ
ԵՒ ԶՈՐԵՔՏԱՍԱՆ ԶԻՆՈՒՐԱՑՆ
ԵՒ ՍՐԲՈՑ ԱՍՏՈՎՄԵԱՆՑ ԶՕՐԱՎԱՐԱՑՆ

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10.30ին։

CABINET TERZIYAN

Toutes Assurances Toutes Compagnies

MEILLEURS PRIX — MEILLEURES CONDITIONS
AUTO — MULTIRISQUES HABITATION ET COMMERCE
MALADIE — PREVOYANCE RETRAITE VIE CAPITALISATION

13, rue Lamartine, 75009 PARIS
Tél. : 01. 42. 82. 01. 41 +

ապահովագրական Ձեր հարցերուն համար
մի՛ վարանիք դիմելու մեզի

2 NUITS OFFERTES
A L'HOTEL EUROPE****
A CHAQUE ACHAT
D'UN BILLET D'AVION
PARIS - EREVAN - PARIS

(sous conditions particulières, offre valable du 1er novembre au 23 mars 2008, sous réserve de disponibilités)

RENSEIGNEMENTS & INSCRIPTIONS

Saberatours	Sevan Voyages	Wasteels
11 rue des Pyramides	48 Cours de la Liberté	67 La Canebière
75001 Paris	69003 Lyon	13001 Marseille
Tél. : 01 42 61 51 13	Tél. : 04 78 60 13 66	Tél. : 04 95 09 30 60

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENT POUR LE SEJOUR DE SKI A BELLEFONTAINE

du 23 février au 1er mars 2008

- Directeurs diplômés BAFD ou ayant une équivalence
- Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires
  (bon niveau de ski nécessaire)

Candidatures à adresser à : CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax au 01 53 34 12 13

□

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
organise comme chaque année

UN SÉJOUR D'HIVER AU SKI

Pour les enfants nés entre le 1er janvier 1994 et le 31 décembre 1999

Dans son centre de vacances de Bellefontaine, dans le Jura
du samedi 23 février au samedi 1er mars

Renseignements et inscriptions jusqu'au 20 janvier

par téléphone au 01 53 34 18 18, par mail : cbaf@wanadoo.fr
par fax : 01 53 34 12 13

SPECTACLE SOUS LA DIRECTION D'ARTO PEHLIVANIAN

les
Artistes Arméniens
pour
Tebrotzassère

Samedi 26 janvier à 20 heures 30

Avec l'aimable participation de :

—— Chants ——
Dan GHARIBIAN accompagné par l'Orchestre **Papiers d'Arménies**
Hagop BADOLIAN
Marie TATOSSIAN

—— Danses ——
Ensemble DIASPORAS (sous la direction d'**Armen Tchiloyan**)

—— Instruments ——
Kevork MKRTICIAN (duduk)
Orchestre NAVASART
Elia PEHLIVANIAN (kanon)
Olivier PEHLIVANIAN (violon)
& **Alexandre GOLOVITCHE** (piano)

—— Poésies ——
Liz SARIAN

Salle Thierry Le Luron
9 boulevard du Midi — 93340 LE Raincy

Réservation :
Liyana 06 64 44 23 92 /Marie-Delphine 06 64 23 48 80

P.A.F : 15 ou 25 euros.

(Շար. Ա. էջէն)

Յունուար 17ին, կ'ընդունէր զանազան յարանուանութեանց (կաթողիկէ, աւետարանական, հրեայ, օրթոտոքս, մահմետական, պուտտայական) կրօնապետերը։ Այդ առթիւ, փորձած է պաշտպանել իր «դրական» աշխարհականութիւնը, վերջ տալու համար իր նախորդներուն (Վատիկան, Սաուտի Արաբիա) ստեղծած բանավէճին, քանի իր հանգամանքին խոտոր կը համեմատի կրօնքի օգտագործումը։ 1905ի օրէնքը հաստատած է կրօնքի և պետութեան բաժանումը եւ հարկ է յարգել այդ սկըզբունքը։

ՍԱՐՔՈԶԻ, սրբագրելու համար ողջոյնի իր խօսքերը Պերթրան Տըլանօյէի նկատմամբ, Յունուար 17ին, ճաշած է Ֆր. տը Փանաֆիէօյի եւ Ժան–Մարի Գավատայի հետ, Փարիզի 12րդ թաղամասի մէկ ճաշարանին մէջ։ Այս ալ նախընթաց չունեցող դէպք մըն է թաղապետական ընտրութիւններու նախօրեակին։ Ուզած է որ չամբաստանուի որ կը նպաստէր Փարիզի քաղաքապետին վերընտրութեան։

ԿԱՐԻ ԳԱՍՊԱՐՈՎ Մոնտի (Յունուար 18) վիճարկումներու էջին մէջ յօդուած մը ստորագրած է, խորագրուած՝ «Սարքոզի կը նախանձի՞ Պուտինը» ու ենթախորագրով ալ կ'ըսէ. – «Զօրավիգ ըլլալ նախագահին ինչպէս կ'ընէ Սարքոզի, կը նշանակէ արդարացնել անարդարանալին»։ Զորս սիւնակներու երկայնքին, ճատրակի նախկին ախոյեանը խիստ կերպով կը քննադատէ Պուտինի քաղաքականութիւնը։ Ինք կը մնայ «Միւս Ռուսաստան» ընդդիմադիր շարժումին գլուխը։

ԳԱՐԼՈՍ, ժողովրդական արուեստագէտը, իր երգերով, դիմագիծով եւ ծաղկազարդ շապիկներով, մեռած է Յունուար 17ին, լեարդի խիրդի հետեւանքով։ 64 տարեկան, զաւակն էր հոգեբոյժ Ֆըրանսուազ Տոլթոյի եւ ռուս հօր մը։

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 22
MARDI
22 JANVIER
2008

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.877 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 83e ANNEE — N° 21.877

ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԼԻՑԸ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՆՇՈՒՄՆԵՐՈՎ ՆԱԵՒ ԹՈՒՐՔ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒՄՈՎ ՈՒ ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՀԱՆՋՈՎ

Հ. Տինքի սպանութեան տարելիցը Թուրքիոյ ուրուային պետութիւնն ու ազգայնամոլ տարրերը պախարակելու, դատապարտելու, անոնցմէ տարուան մը ձգձգումին, արհամարհանքին հաշիւը պահանջելու օր մը եղաւ. Պոլսոյ այն մայթէն ուր ինկան ան 2007 Յունուար 19–ին, վարձկան սրիկայի մը փամփուշտներով, մինչեւ աշխարհի բոլոր ծագերը ցաւին, սուգին միացած էր պաշտօնական Թուրքիան որպէս նորօրեայ ոճրագործ մատնացոյց ընելու, արդարութիւն պահանջելու կեցուածքը: Եւ պէտք է ըսել որ այդ կեցուածքը միայն հայկականը չեղաւ: Սկսած Թուրք մամուլէն, որուն շատ մը անունները առաջին էջի ուշագրաւ խորագիրներով պախարակեցին, պահանջեցին, մինչեւ հնդիկ վիպագրուհին Արունտհաթի Ռոժ որ խօսք առաւ Պոլսոյ ոգեկոչումին ընթացքին, հասարակաց էր սգալուն հետ ցասումին, պահանջին երեւոյթը:

Ամէնէն տպաւորիչը «Ակօս»ի խմբագրատան առջեւ, ոճիրին վայրին վրայ, նոյն ժամուն տասնեակ հազարաւորներու մասնակցած ոգեկոչումն էր: Ոչ միայն պողոտան, այլեւ կողմնակի փողոցները լեցուցած բազմութիւնը կը կրէր բոլորաձեւ տախտակներ, որոնց վրայ կային «Բոլորս Հայ ենք», «Բոլորս Հրանդ Տինք ենք», նաեւ «Վասն Հրանդին, վասն արդարութեան» արձանագրութիւնները, հայերէն, թրքերէն, անգլերէն, նաեւ երբեմն քրտերէն:

Այս բաժինին բարձրակէտը եղաւ Ռաքէլ Տինքի ելոյթը. ան խմբագրատան պատուհանէն դիմելով բազմութեան, ըսաւ.

«Իր սպանութենէն տարի մը ետք հոս ենք դարձեալ, զինք ապրելու համար: Հոս, այն մայթին վրայ ուրկէ անոր արիւնը մաքրել փորձեցին օճառով ու ջուրով: Այս մայթը, ո՛վ եղբայրներ, կարելի՞ է մաքրել այդ ձեւով, կարելի՞ է ծածկել: Ատիկա միայն ու միայն կարելի կրնայ ըլլալ խիղճերու արթնցումով, արիւն թափողներու զղջումով ու ներողութեան խնդրանքով: Հակառակ պարագային Կայէնին զոհ Աբէլին արիւնին օրինակով, այս մայթին վրայ թափած արիւնն ալ պիտի չլռէ: Տարին մը ի վեր չէ լռած: Որովհետեւ արեան աղաղակը կը լռէ միայն արդարութեամբ: Դուք այսօր հոս էք արդարութեան պահանջով: Ձեր լռութեան մէջ արդարութեան աղաղակը կը լսուի»:

Ապա Ռ. Տինք բացայայտ կերպով դատապարտեց ոճիրին հետաքննութեան ծանօթ ամօթալի ընթացքը, հարց տալով. «Տարի մը անցաւ. այդ ընթացքին ի՞նչ տեսանք որպէս արդարութիւն»: Ապա ըսաւ. «Երանի թէ Ջութակս (Հ. Տինքի իր տուած անունը) բանտարկուած ըլլար 301րդ յօդուածով. գոնէ կենդանի մնացած կ'ըլլար»:

Ցուցարար բազմութիւնը մոմեր վառեց, ծաղիկներ զետեղեց խմբագրատան առջեւ դրուած Հ. Տինքի հսկայական լուսանկարին առջեւ, երգեր ունկնդրեց, յանուն ժողովուրդներու եղբայրութեան, «ոճրագործ պետութեան» դէմ լոզունգներ արձակեց ու մասնակից եղաւ երթի մը, դէպի Թագսիմի հրապարակը եւ Իսթիքլալ պողոտան:

Հ. Տինքի Պալըքլըի գերեզմանատան շիրիմին վրայ ալ տեղի ունեցաւ հոգեհանգստեան արարողութիւն: Այդ ընթացքին եւս արուեստագէտներ բանաստեղծութիւններ արտասանեցին:

Յունուար 19ին յատուկ երեկոյթ մըն ալ կազմակերպուած էր Պոլսոյ Լ. Գըրտար սրահին մէջ:

Հ. Տինքի մահուան տարելիցին ոգեկոչումները չսահմանափակուեցան Պոլսոյ ձեռնարկներով. Թուրքիոյ բազմաթիւ քաղաքներուն մէջ եւս ցոյցերով, հաւաքներով նշուեցաւ արի ու հայրենասէր նահատակին յիշատակը: Անգարան, Իզմիրը, Տիյարպէքիրը, Հ. Տինքի ծննդավայր Մալաթիան, Տրապիզոնը, Ատանան, Էսկիշէհիրը մէկ քանին են այդ քաղաքներէն:

***

Տարելիցին առթիւ «Ենի շաֆաք» թերթը հարցազրոյց մը կատարած է Ռ. Տինքի հետ: Ան յիշեցուցած է ամուսնին մէկ խօսքը թէ պետութիւնը պիտի չարտօնէ իր սպանութիւնը, որովհետեւ եթէ զինք սպաննեն աշխարհը ոտքի կը կանգնի: «Մինչդեռ սպաննուեցաւ: Պետութիւնը թող ընդունի որ յանցաւոր է. այն ատեն միայն դառնութիւնս վերջ կը գտնէ» ըսած է ան:

***

Յունուար 18ին Տինք ընտանիքին փաստաբանները անցած տարուան դատական զարգացումներուն մասին պատրաստուած տեղեկագիր մը յղած են Ներքին գործերու եւ Արդարութեան նախարարութիւններուն: Հոն կոչ եղած է աւելի լրջութեամբ մօտենալու հարցին եւ բացայայտելու ոճիրին իսկական պատասխանատուները: Նոյնիմաստ կոչով մը Թուրքիոյ իշխանութիւններուն դիմած է «Առանց սահմանի լրագրողներ»ու միջազգային կազմակերպութիւնն ալ:

***

Տարելիցին առթիւ հանրապետութեան նախագահ Ա. Կիւլ ցաւակցական մը յղած է Տինք ընտանիքին: Զգացական արտայայտութիւններէ ետք յանձնառութիւն յայտնած է ոճիրին ամբողջութեամբ լուսաբանութեան եւ բոլոր պատասխանատուներուն արդարութեան յանձնումին:

Այս ցաւակցականն ալ հաւանօրէն պէտք է նկատել տարելիցի նշումներուն կոկորդիլոսի մասնակցութիւնը. դեր մը զոր այնքան վարպետութեամբ կը կատարեն Թուրք ղեկավարներ:

***

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆՇՈՒՄՆԵՐԸ

Հ. Տինքի սպանութեան տարելիցը ինչպէս ամբողջ աշխարհի, –Երեւանէն Մոսկուա, Գալիֆորնիայէն Միջին Արեւելք–, զանազան վայրերու եւ տարբեր բնոյթի ձեռնարկներով նշուեցաւ Ֆրանսայի մէջ ալ: Կատարուեցան հոգեհանգստեան արարողութիւններ, ծաղկեպսակի զետեղումներ, ոգեկոչումի տարաբնոյթ ձեռնարկներ եւ Լիոնի մէջ փողոցի անուանակոչում մը:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Հ. Տինքի սպանութեան տարելիցին նըշումներու փարիզեան ձեռնարկները սկըսան Ալֆորվիլէն: Յունուար 17ի երեկոյեան Մշակութային նոր կեդրոնի ամբողջութեամբ լեցուած սրահին մէջ ուր ներկայ էր նաեւ քաղաքապետի օգնական Լ. Գարտինաս, ֆրանսերէն եւ հայերէն ողջոյնի խօսքերէն, վայրկեանի մը յոտնկայս լռութենէն ետք, յանուն Ալֆորվիլի հայկական միութիւններու միացեալ մարմնին ելոյթ ունեցաւ Արա Գրիգորեան: Հ. Տինքի յայտարարութիւններէն, ստորագրած գրութիւններէն մէջբերումներով շեշտեց հայրենիքին, հողին անոր փարումը, ոչ թէ քովքովի, այլ միասին ապրելու ձգտումը: Ըսաւ թէ կային կէտեր որոնց առընչութեամբ ան համաձայն չէր Սփիւռքի կեցուածքին, ինչպէս Թուրքիոյ Եւրոպայի անդամակցութիւնը, ժխտողականութեան քրէականացումը:

Կլոր սեղանին որ տեղի ունեցաւ Իզապէլ Քորթեանի ղեկավարութեամբ, մասնակցեցան Հ. Տինքի բարեկամ, «Ակօս»ի խմբագիր Օշին Ջիլինկիր (թրքերէնով), դերասան Սերժ Աւետիքեան եւ Տինք ընտանիքի փաստաբաններէն Իւմրէ Տէնիզ (նոյնպէս թրքերէնով):

Առաջինը ծանրացաւ Հ. Տինքի նկարագրին գլխաւոր գիծերուն –անկեղծութեան, զգայնութեան, վճռակամութեան, նուիրումին, լայնախոհութեան– վրայ: Երկրորդը զայն յատկանշեց որպէս հրաբուխէն ժայթքող հանդարտ լաւան. ըսաւ թէ ջերմեռանդ պաշտպանող մըն էր «ճանաչում – դարման – հատուցում» սկզբունքին: Վերագրում որ քիչ մը հակասական էր Հ. Տինքի Սփիւռքին հետ համաձայն չըլլալուն մասին Օ. Ջիլինկիրի վկայութեան: Իսկ Իւ. Տէնիզ գրեթէ ժամ մը խօսեցաւ դատավարութեան շուրջ 10 հազար էջնոց թղթածրարին պարունակութեան մասին:

Բաւական երկարատեւ երեկոյթը աւարտեցաւ լսարանէն ուղղուած քանի մը հարցումով:

ԱՐՆՈՒՎԻԼ

Ուրբաթ, Յունուար 18ին հաւաքոյթ մըն ալ տեղի ունեցաւ Արնուվիլի Հրանդ Տինք դպրոցին մէջ: Յաջորդաբար խօսք առին Օշին Ջիլինկիր (գրագէտ, «Ակօս»էն), Իւմրէ Տէնիզ, Տինք ընտանիքի փաստաբանը, մէթր Ալեքսանդր Գույումճեան (անդամ Սէ. Սէ. Ա. էՖ.ի) եւ Ալեքսի Կէօվճեան, նախագահ Սէ. Սէ. Ա. էՖ.ի:

ՓԱՐԻԶ

Յունուար 20ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր տաճարին մէջ յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ, ներկայութեամբ Հայաստանի դեսպան Է. Նալպանտեանի ու Ֆրանսահայ խորհուրդի նախագահ Ա. Կէօվճեանի: Նորվան Արք. Զաքարեան որ կը նախագահէր արարողութեան, իր քարոզին նիւթ ըրաւ Հ. Տինքի սպանութիւնը, զայն զուգահեռ մը նկատելով Կայէնի ոճիրին: Եկեղեցական արարողութենէն ետք բազմութիւնը երթով մը ուղղուեցաւ Կոմիտասի արձանին ուր ծաղկեպսակներ զետեղուեցան:

ԼԻՈՆ

Շաբաթ, Յունուար 19ի առաւօտուն, Լիոնի երկրորդ թաղամասի մէկ նոր թաղին մէջ, բացումը կատարուեցաւ «Հրանդ Տինք» փողոցին: Հինգ օր առաջ, թաղապետական խորհուրդը քուէարկած էր եղած առաջարկը՝ թրքահայ սպաննուած լրագրողին անունով մկըրտել քաղաքին մէկ փողոցը, Ժանին Բալուլեանի եւ Լիոնի ISCPA դպրոցին կողմէ: Լոյս ընծայած էին 4 էջնոց թերթ մը՝ «Վամոս»:

Անուանատախտակին քօղազերծումէն ետք, Թուրքիոյ հիւպատոսին ներկայութեամբ, յաջորդաբար խօսք առին թաղամասին քաղաքապետը՝ Տընի Պրոլիքէ, Ժանին Բալուլեան, ISCPA–ի երկու աշակերտներ, Ռընէ Լեւոնեան որ Հրանդ Տինքի ընտանիքը կը ներկայացնէր եւ Ժերար Գոլոմ, Լիոնի քաղաքապետ: Արարողութիւնը վերջ կը գտնէր Շառլ Ազնաւուրի «Le mort-vivant» երգով, նուիրուած սպաննուած լրագրողներուն եւ «Լը Փրոկրէ» թերթին խմբագրատան մէջ (որ կից է փողոցին. ընդունելութեամբ մը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱԾ ԲԱՔՈՒԻ

Պաշտպանութեան նախարար Մ. Յարութիւնեան Յունուար 18ին մամուլի ասուլիսի մը պատասխանած է Բաքուէն պարբերաբար բարձրացող ռազմաշունչ կոչերուն: Ըսած է թէ հակառակ անոնց ու ատրպէյճանական ռազմական պիւտճէին բացայայտ աճին, հայկական զինեալ ուժերը պատրաստ են հակառակորդի ամէն ոտնձգութեան արժանապէս հակադարձելու: Կրկնելէ ետք խնդիրը խաղաղ ճամբով կարգադրելու հայկական կողմին ձգտումը, ըսած է. «Երկրի տարածքի 20%ի կորստի ու մէկ միլիոն փախստականների մասին անընդհատ խօսող Ադրբեջանի ղեկավարութիւնը պէտք է մտածի այն մասին, թէ ի՞նչ կը լինի եթէ նոր պատերազմ հրահրելու արդիւնքում իրենց երկիրը կորցնի տարածքի եւս 20%ը եւ եւս երկու միլիոն փախստականներ ունենայ»:

Ինչ կը վերաբերի նախագահական ընտրութեան եւ պատերազմի նոր վտանգի կարելիութեան, նախարարը ըսած է թէ չի կարծեր որ Հայաստանի մէջ ներքաղաքական այնպիսի զարգացումներ տեղի կ'ունենան որ խաթարեն ապահովութիւնը եւ նախայարձակ ըլլալու առիթ ստեղծեն ատրպէյճանական կողմին: Համոզում յայտնած է որ ընտրական ընթացքը Սահմանադրութեան եւ օրէնքներուն յարիր կ'ըլլայ:

***

ԻՆԸ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐԸ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԱԾ ԵՆ

Կեդրոնական ընտրական յանձնաժողովին Յունուար 18ի որոշումով, Փետրուար 19ի նախագահական ընտրութեան ինը թեկնածուներն ալ պաշտօնապէս արձանագրուած են: Յունուար 21ին կը սկսի պաշտօնական ընտրարշաւը որուն կը մասնակցին բոլոր թեկնածուները: Կ'աւարտի Փետր. 17ի կէս գիշերին:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ կուսակցութիւնը միտանական ճակատ մը ներկայացուցած է Յունուար 20ին, Միւթիւալիթէի սրահը, ուր փարիզեան պարագլուխներէն զատ, Ուաշինկթընէն անակնկալ այցելութիւն մը տուած էր էՖ. էՄ. Ի.ի (Դրամական միջազգային ֆոնտ) նախագահ Տոմինիք Սթրօս–Քահն: Այս առաջին հանդիպումն

(Շար.ը Դ. էջ)

ԹԷՈԴԻԿ ԵՒ ԿԻՒԹԷՆՊԷՐԿԻ ՀԱՅ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԸ

(«ՏԻՊ ՈՒ ՏԱՌ»Ի ՎԵՐԱՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՌԻԹՈՎ)

ՀԱԼԷՊ – 2006

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՅԵԱՆ

Կիւթէնպէրկի հայ աշակերտնե՛րը:

Այսպէ՛ս կոչած է Թէոդիկ հայ տպարանատէրերը, գրաշարներն ու գրաձուլիչները, որոնց մասին ընդարձակօրէն կը խօսի իր «Տիպ ու տառ» հատորին մէջ:

Հարկ է նշել, որ «Տիպ ու տառ»էն երեւումէն առաջ՝ հայ տպագրութեան պատմութիւնը ուսումնասիրութեան նիւթ դարձած էր արդէն կարգ մը բանասէրներու գրչին տակ: Օրինակ, Վիեննայի մխիթարեաններէն Հ. Եղիշէ Գաֆթանեան պատրաստած էր ցուցակը բոլոր այն հայատառ գիրքերուն, որոնք երեւցած էին չորս դարու ընթացքին, 1512-1912: Վենետիկէն Հ. Գարեգին Զարպհանալեան հեղինակած էր «Պատմութիւն հայկական տպագրութեան»ը (1895), իսկ Հ. Արսէն Ղազիկեան՝ «Հայկական նոր մատենագիտութիւն եւ հանրագիտարան հայ կեանքի»ն (1909 – 14): Պատմաբան Լէօ եւս դարասկիզբին Թիֆլիսի մէջ հրատարակած էր իր երկհատոր «Հայկական տպագրութիւն»ը:

Թէոդիկի «Տիպ ու տառ»ը սակայն ունէր բոլորովին տարբեր երանգ ու սեւեռակէտ: Անոր անդրանիկ հրատարակութիւնը կատարուած էր Պոլիս, 1912ին, իբրեւ ձօն Այբուբենի գիւտի 1500 եւ հայ տպագրութեան 400ամեակի կրկնակ դարադարձներուն: Այդ յոբելեանները, առենին, փառահեղ հանդիսութիւններով նշուած էին ամէնուրեք, մասնաւորաբար Պոլսոյ մէջ: Թէոդիկ ինքնուրոյն նախաձեռնութեամբ մը ուզած էր պանծացնել հայոց տառերուն չունչ ու թռիչք պարգեւող տպագրական մարզի հայ աշխատաւորները, եւ գրաւոր կոթող մը կանգնեցնել անոնց ի պատիւ: Ուստի, ձեռնարկած էր հեւքոտ պրպտումներու եւ հետազօտութիւններու ու յարաբերաբար կարճ ժամանակի ընթացքին յաջողած էր կերտել իր այդ հմայիչ «կոթող»ը, զայն դրոշմելով պարզունակ խորագրով մը - «Տիպ ու տառ»:

Նախաեղեռնեան այս թանկարժէք գիրքը, բնականաբար, օրին սպառած էր ու մեր ժամանակներուն համար դարձեր էր վաղուց անգտանելի: Դժուար էր զայն գտնել նոյնիսկ հանրային ճոխ գրադարաններու մէջ:

Արդ, Հալէպի մէջ իրագործուած Բ. հրատարակութիւնը սուր պահանջք մը կը գոհացնէ այս տեսակէտէ ու երախտապարտ կը թողու մեզ հրատարակիչներուն նկատմամբ:

Հատորը տպագրուած է նախատիպին հարազատութեամբ, լուսանկարային պատճէնահանումի կիրարկումով (նորովի չարուած է լոկ վերջամասի «Յաւելուած» խորագրեալ 8 էջանի նիւթերու ցանկը): Գրքին կաշեկազմ կողքը, դեղնորակ թուղթին որակը, զարդանկարեալ էջերուն եւ 180ի չափ պատկերներուն ջինջ ու մաքուր վերարտադրութիւնը ուշագրաւ ու յանկուցիչ կը դարձնեն զայն:

Այս նոր հրատարակութեան համար նախաբան մը ստորագրած է Կ. Պոլսոյ Հայոց Մեսրոպ պատրիարքը: Ան «պատմական յոյժ կարեւոր մենագրութիւն մը» կը սեպէ այս գործը ու կը յիշեցնէ որ Օրմանեան պատրիարքն ալ, առենին, բարձրօրէն կը գնահատէր Թէոդիկի կարողութիւնները ու կը յանձնարարէր որ ան ձեռնակէր «վերջին դարու նշանաւոր Հայերու բառարան»ի մը կազմութեան:

«Կիլիկիա» հրատարակչատան սեփականատէր Մ. Իպլիղաթեան, մուտքի իր խօսքին մէջ ուշադրութեան կը յանձնէ կարեւոր պարագայ մը: Կ'ըսէ որ այս գրքին պոլսական Ա. հրատարակութիւնը ունէր տպագրական որոշ թերիներ, թէ «գործածուած կապարէ նշանագրերը երբեմն մաշած ըլլալով՝ բազմաթիւ էջերու վրայ նկատելի էին մա՛սնաւորաբար թուանշաններու եւ տարեթիւերու ոչ-յստակ արտատպումներ: Փորձեցինք սրբագրել այդ թերիները եւ ընթեռնելի վիճակի բերել զանոնք»:

«Տիպ ու տառ»ը որ կը բաղկանայ ճիշդ 200 էջերէ, կը բացուի Թէոդիկի «Ներածութիւն»ով: Իրեն համար՝ տպագրութիւնը գիւտերու գիւտն է եւ հրեշտակն է մարդկային մտածման: Հպարտ է որ Հայը Կիւթէմպէրկի գիւտէն հազիւ 60 տարի յետոյ կարողացաւ ունենալ իր տպագիր գիրքը, «հոլանտացիէն, ռուսէն, ամերիկացիէն, թուրքէն, նորվեկիացիէն ալ առաջ»:

Թէոդիկ իր ուսումնասիրութիւնը կը սկսի բացատրելով որ նախամարդը «գրել»ու առաջին փորձը ըրաւ կարգ մը պատկերներ փորագրելով քարի կամ հաստատուն նիւթերու վրայ: Յետոյ ի յայտ եկաւ բեւեռագրութիւնը: Աւելի վերջ ալ երեւցան փիւնիկեան, հրէական, ասորական եւ յունական «այփաբէտ»ները:

Տարածուեցան մագաղաթները, որոնց վրայ ձեռագիր արձանագրութիւններ կ'ըլլային: Անոնք մատչելի չէին սակայն ժողովուրդին ստուար մեծամասնութեան: Քաղաքակրթութիւնը նոր զարգացում մը պէտք է արձանագրէր նախ «թուղթ»ի գիւտով, հուսկ տպագրական մեքենայի ստեղծումով, «որով կարելի ըլլար գիրքերու միջոցաւ իմացականութեան ջահը պտըտցունել երկիրէ երկիր եւ հզօր մղում մը տալ միտքերու բարերար զարթնումին»:

Տպագրութեան գիւտը կը պարտինք գերմանացի Հէննէ Կիւթէնպէրկին (1397-1468): Ան է որ երկարատեւ տքնութենէ ու փորձերէ ետք, ձուլածոյ շարժուն տառերով տպագրեց աշխարհի առաջին գիրքը Մայնսի մէջ (Գերմանիա) ու գոչեց. «Եւ եղեւ լոյս»:

Գիւտը տարածուեցաւ արագօրէն ու ԺԵ. դարու աւարտէն առաջ, եւրոպական բազմաթիւ քաղաքներու մէջ կը ճռնչային արդէն տպագրական մամուլի նախնական մեքենաները: Տպագրուած գիրքերուն ջախջախիչ մեծամասնութիւնը կը կրէր կրօնական բնոյթ: Լուի ԺԲ. արքան նոր գիւտը նկատեց «աւելի աստուածային քան մարդկային» բան մը, մինչ Ֆրանսուա Ա. բոլոր տպագրիչ-գրավաճառները զերծ կացուց զինուորական ծառայութենէ:

Իսկ Թէոդիկ, որ տիպ ու տառի երկրպագու եղած է ի բնէ, տպարանները կը նմանցնէ պաշտամունքի վայրերու ու սա՛պէս կը բանաձեւէ անոնց մասին իր տեսութիւնը. «Ազգերու լուսաւորութեան գործին համար Տպարանը մնալով իբրեւ տաճար, դարերէ ի վեր չդադրեցաւ իր պատարագը մատուցանելէ Մամուլ-բագինին վրայ՝ հեղումամբ սեւ մելանին ու բոլորանուէր սպասարկութեամբ Գրաշար-դպիրներու»:

Մուտք գործելով բո՛ւն նիւթին մէջ, Թէոդիկ վարագոյրը կը բանայ այն 20 երկիրներու 92 քաղաքներուն վրայ, ուր հիմնուեր ու գործեր են հայերէն գիրք կամ թերթ չարող 462 տպարաններ...:

Ցանկը կը գլխաւորէ Վենետիկը, ուր Յակոբ Մեղապարտ 1512ին լոյս պիտի ընծայէր հայերէն առաջին գիրքը՝ «Պարզատոմար»ը: Շուտով անոր պիտի յաջորդէին չորս ուրիշներ - «Պատարագատետր», «Ուրբաթագիրք», «Տաղարան» եւ «Աղթարք»: Տպագրական ու բովանդակութեան տեսակէտէ Թէոդիկ այս 5 գիրքերը կը բնորոշէ իբրեւ «կարէ-կոցուկ, աղճատ եւ աղկաղկ գործեր»:

Նոյն Վենետիկի մէջ, Յ. Մեղապարտէն 52 տարի ետք (1565թ.) հայկ. տպագրութիւնը կ'իրականացնէ իր երկրորդ փորձը՝ Թոխաթեցի Աբգար դպիրի ձեռամբ: Ան կը տպէ միաթերթ մեծադիր օրացոյց մը, ապա «Սաղմոսարան» մը: Այս նոյն դարուն, Վենետիկի մէջ կը տեսնենք Տիգրանակերտէն եկած այրիացեալ հայ քահանայ մըն ալ՝ Յովհաննէս Տէրզնցի, որ իր կարգին՝ իտալական տպարանի մը մէջ կը տպագրէ երկու հայատառ գիրքեր:

Թէոդիկ կը հաւաստէ, որ յաջորդ 17-18րդ դարերուն իտալացի տպագրիչներ իրենց տպարանները օժտեցին նաեւ Մեսրոպեան տառերով, զուտ շահադիտական նկատումներէ մղուած: Անտոն Պորթօլի մէկն էր վենետիկցի այն տպարանատէրերէն որոնց մօտ Մխիթարեան միաբանները տպագրեցին իրենց գիրքերը երկար տարիներ:

Նախքան Ս. Ղազարու տպարանին հիմնումը, Վենետիկի մէջ գործած են Դեմետր Թէոդոսեանի, Պետրոս Վաղվաղեանի եւ Յովհ. Փիացեանի հայկական տպարանները: Այս վերջին երկուքին մօտ տպուած են Հ. Միքայէլ Չամչեանի «Պատմութիւն Հայոց»ի 3 հատորները (1784-86):

1788ին, Մխիթարեաններու տպարանին հաստատումով, Վենետիկ դա՛րձեալ կը գրաւէ իր առաջատար դիրքը Հայ Գիրքի աշխարհին մէջ, բայց այս անգամ իբրեւ հայ տպագրական արուեստի ամենափայլուն ոստաններէն մին: Տարուէ տարի հաստատութիւնը կ'ընդարձակուի ու կը կատարելագործուի, վերածուելով եւրոպական տիպար գործարանի մը: Հոնկէ լոյս կը տեսնեն հայերէն ու օտարալեզու բազմաթիւ չքեղ հրատարակութիւններ: Նկատել կը տրուի թէ «այն օրէն ի վեր որ Մխիթար իր սեպհական մամուլն ունեցաւ, վենետիկի մէջ օտար տպագրիչներ այլեւս դադրած են հայերէն գիրք տպելէ»:

Վենետիկէն դուրս, Իտալիոյ հողին վրայ, մեծաթիւ հայերէն գիրքեր տպուած են նաեւ Հռոմ, Պապական Աթոռի «Բռոբականտա Ֆիտէ» բազմալեզուեան տպարանը (հիմ.՝ 1623ին), կրօնական մարդորսութեան միա՛կ նպատակով...:

Թէոդիկի ուսումնասիրութեան Բ. հանգրուանը Կ.Պոլիսն է, արեւմտահայ գրականութեան եւ մշակոյթի (երբեմնի) մայրաքաղաքը, որուն յատկացուած է լման 80 էջ: Ծնած ու ապրած ըլլալով այս արքայանիստ քաղաքին մէջ, ծանօթ՝ անոր փառաւոր անցեալին և հասու՝ իրեն ժամանակակից տպարաններու ու գրավաճառանոցներու տըլեալներուն, Թէոդիկ յաջողած է ահագին նիւթ ժողվել ու մանրազննին մենագրութիւն մը նուիրել պոլսահայ տպագրիչներուն եւ տպարանատէրերուն:

Ստոյգ է, որ Պոլսոյ մէջ հայկական առաջին տպարանը բացած է վերեւ յիշատակուած նոյն Աբգար դպիր Թոխաթեցին, 1567ին: Ան հեռանալով Իտալիայէն, իր հետ օսմանեան մայրաքաղաք կը բերէ տպագրական կազմածներ ու երեք տարուան ընթացքին կը տպէ 5 գիրքեր: Իրմէ ետք, 110 տարուան «վիթխարի դադար» մը կայ: 1677ին է միայն որ Երեմիա Չէլէպի Քէօմիւրճեան մեծանուն պատմագիրը կը բանայ պոլսահայոց Բ. տպարանը, որ դժբախտաբար վաղանցուկ կեանք մը կ'ունենայ: Անոր կը յաջորդէ Գրիգոր Մարզուանեցին (Մարզուանցի), որ Չէլէպիէն թելադրուած՝ 1694ին կը հիմնէ տպարան մը, ապարէզին մէջ մընալով 40 տարի: Ի՛նք է որ առաջին անգամ տպած է Ագաթանգեղոսի «Պատմութիւն»ը՝ իր բնագրէն իսկ (1709), Զենոբ Գլակի «Պատմութիւն Տարօնոյ»ն (1719), «Նարեկ»ի եւ «Յայսմաւուրք»ի նման ծաւալուն գործեր:

18րդ դարու տպարանատէրերուն մէջ շատ կարեւոր անուն մըն է Աստուածատուր Դպիր, որուն մասին խանդավառութեամբ ու գովեստով կը խօսի Թէոդիկ: Անդուլ գործած է կէս դար՝ 1700-1750: Թէեւ Թէոդիկ չէ յիշատակած, բայց այլ աղբիւրներ կը հաստատեն որ Բաղիշեցի Կոլոտ պատրիարքի օրով Պոլիս հրատարակուած չուրջ 100 գիրքերուն աւելի քան 40ը (Ներառեալ՝ Տաթեւացիի 800 էջանի «Գիրք հարցմանց»ը) Աստուածատուրի տպարանին արգասիքն են: Իրմէ ետք «իր շառաւիղները անխոտոր կերպով միեւնոյն ճամբէն քալած են որդւոց որդի, իրենց տպագրած բազմաթիւ գիրքերով ընթերցասէր հայութիւնը կշտացունելով եւ տարուէ տարի ծաղկեցունելով նոյն արուեստը՝ մինչեւ իրենց գերդաստանին վերջնական ամլութիւնը»:

(Շար. 2)

ԱՄԱՆՈՐԵԱՅ 11 ՄԱՂԹԱՆՔ

Մաղթանքներ՝ ոչ թէ երկնային-ցնորական, այլ որոշակի պայմաններում խիստ իրագործելի. պայմաններ, որոնք լիովին կախուած են մեզանից:

1. Որ մեր ժողովուրդը, այդ թւում՝ իշխանութիւնը, յանգէն այն բանի գիտակցմանը, որ ՆԵՐԿԱՅ ԿԵՆՍԱԿԵՐՊԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԵԼՈՒ ԴԷՊՔՈՒՄ ԿԸ ԿՈՐՑՆԵՆՔ ՂԱՐԱԲԱՂԸ:

2. Որ ընդլայնուի ԼՂՀ նորընտիր նախագահի գաղափարական կողմնակիցների շրջանակը, եւ այն հաշուըուի ոչ թէ միաւորներով կամ տասնեակներով, այլ՝ հարիւրներով ու հազարներով:

3. Որ չափաւորուեն բոլորիս եւ առանձնապէս՝ իշխանութեան մօտ կանգնածների եւ հարուստ մարդկանց ցանկութիւնները: Փողի եւ սեփականութեան համար մրցավազքը, յատկապէս՝ ազդեցութեան լծակների օգտագործմամբ, տեղ չի թողնում համերաշխութեան զգաց-

ման եւ արդարացի կարգուկանոնի ստեղծման համար։

Իսկ դրա համար անհրաժեշտ է.

3/ա. Որ ի ծնէ բարոյական զգացմունք չունեցող ոչ մի անձ կարեւոր պաշտօն չզբաղեցնի հանրապետութիւնում։

3/բ. Որ փտածը, այսինքն՝ նիւթական եւ քաղաքական շահառութեան նպատակով պաշտօնական դիրքի օգտագործումը, պետութեան եւ հասարակական գիտակցութեան կողմից դիտարկուի որպէս յանցագործութիւն՝ իր ծանրութեամբ ու վնասաբարութեամբ հաւասար Հայրենիքի դաւաճանութեանը։

3/գ. Որ «պատժի անշրջելիութեան» սկզբունքը դառնայ իրաւապահ համակարգի գործունէութեան անկիւնաքարը։

4. Որ վերջ տրուեն ձեւական ընոյթ կրող միջոցառումներին եւ կազմակերպական գործողութիւններին։

5. Որ քիչ արտաբերուի ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ բառը։ Քանզի խաղաղութեան մասին յաճախակի յիշեցումները մեկնաբանւում են որպէս ԹՈՒԼՈՒԹԵԱՆ նշան։ Ու նաեւ՝ «չաքար բառի յաճախակի գործածութիւնից բերանդ չի քաղցրանում»։

6. Որ ռազմավարական բոլոր ուղղութիւններով մշակուեն յստակ հայեցակարգեր, գործողութիւններ ծրագրեր։

7՝ Որ ՀՀ-ում նախագահական ընտրութիւնն անցնի բնականոն պայմաններում (չէ՞ որ ՀՀ-ում տիրող իրավիճակից է կախուած մեր ԳՈՐԾԻ յաջողութեան 90%ը)։

8. Որ հայութեան քաղաքական եւ հասարական ուժերն ի վերջոյ իրապէս համախմբուեն մէկ միասնական, համաշխարհային դաշնային կազմակերպութեան մէջ։

«Ազատ Արցախ»

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ

ՈՒԻՍՔԻՆ ՍՐՏԻՆ ՎՆԱՍԱԿԱՐ

Այս վերջին տարիներուն՝ լայն ժողովրդականութիւն գտաւ այն տեսակէտը թէ ուիսքին օգտակար է սրտի հիւանդութիւն ունեցողներուն, մանաւանդ լանջախիթէ տառապողներուն։

Կ'արժէ քննել այս հարցը։

Ի՞ՆՉ Է ՈՒԻՍՔԻՆ

Իրլանտական օղի մը՝ արմտիքէ պատրաստուած (գարի, հաճար, ցորեն, վարսակ)։ Սկովտիոյ մէջ, լեռնականները կը պատրաստեն՝ թորելով աշտիպը (ծաւարի վերածուած գարի, ֆրանսերէն տրէշ) որուն ծլարձակումը նախ կը կասեցնեն ջերմութեան ներգործութեամբ։ Այլ տեղեր գարիին ու հաճարին հետ թորումի կ'ենթարկեն գետնախնձոր ու վայրի սալոր։

Բոլոր այս պատրաստութիւնները կը հաստատեն թէ ալքոլ է ուիսքին։

Տոքթ. Հեպերտըն, 1768ին երբ կատարեալ նկարագրութեամբ մը կը ներկայացնէր լանջախիթին ախտաբանական էութիւնը, կարծեց թէ գտած էր նաեւ դարմանը եւ ոգելից ըմպելի յանձնարարեց ի բուժումն սրտի եւ արեան խողովակներու ցաւերուն։ Յետագային, ալքոլին փառքի ընկերը եղաւ ափիոնը։ Հրաշալի դեղ մը, թրինիթրինը, եկաւ, սակայն յետին կարգերու վրայ նետեց ալքոլը, բայց եւ այնպէս եղան ու դեռ կան բժիշկներ, որոնք կը շարունակեն ուիսքիի գործածութիւնը, օրական 30–60 կրամ, իբրեւ դարման լանջախիթերու։ Ըսկիզբները ուիսքին կը յանձնարարուէր՝ մեղմելու համար սրտին ցաւը, սրտի երակներուն խիթը։ Ամերիկացի բժիշկները, 1934ին, ելան յայտարարեցին թէ լանջախիթի դէպքերու յաւելումը արդիւնք է այն արգելքին, որու ենթակայ է ոգելից ըմպելիներու գործածութիւնը, եւ ահա ուիսքին ստացաւ ոչ միայն դարմանական արժէք, այլեւ դարձաւ կանխարգելիչ սրտի եւ արեան խողովակներու հիւանդութեանց։

Պէտք է ըսել թէ ալքոլը պիտի չըկարենար հասնիլ այս պատիւին, եթէ չունենար ամոքիչ յատկութիւն մը։ Հինէն ի վեր ծանօթ է թէ ալքոլը ջղային կեդրոնական դրութեան վրայ կը կատարէ հոգեբնախօսական ճնշումը նուազեցնող ներգործութիւն մը եւ կը նպաստէ անձկութիւնը մեղմելու՝ ստեղծելով հանգստութեան հրաշալի զգայութիւն մը։

Եւ ահա, ծանուցումին եւ բժշկական կասկածելի քննութեանց մեղսակցութեամբ, տարածուեցաւ այն տեսակէտը թէ ալքոլը բարեբար ազդեցութիւն մը ունի լանջախիթերու վրայ, մեղմելով ցաւը, շնորհիւ սրտին պսակաձեւ երակները բնախօսական ճամբով ընդլայնելու կարողութեան։ Ասկէ մեկնելով յայտարարեցին նաեւ թէ ուիսքին օգտակար ու բարեբար ըմպելի մըն է սրտի եւ երակներու հիւանդութիւն ունեցողներու համար։

Իր կարգին, ուիսքին ալ, իր համով եւ հոտով, իր գոյնով համբաւը տարածեց գլելով անցնելով դասակարգային սահմանները։ Առտնօք ուիսքի կը խմէին պուրժուաները, այնպէս որ հասարակ ժողովուրդին համար ուիսքի խմելը դարձած է, այսօր, դասակարգ փոխելու ձեւով յաղթանակ մը։

Ժամանակ է վերջ դնելու կնոջական սնոպիզմին, որ ուիսքի խմելուն մէջ կը տեսնէ իր դասակարգին ազատագրութիւնը։ Ժամանակ է, վերջ դնելու մարդոց պատրանքին, որ ուիսքի խմելուն մէջ կը փնտռէ իր սրտի ցաւերուն ամոքումը։

Այս վերջին տարիներուն, բնախօսական, մասնաւորաբար ելեկտրո-քարտիոկրաֆիք քննութիւնները վերջնապէս քանդեցին այդ պատրանքները, հաստատելով որ ալքոլը, այսինքն ուիսքին, որեւէ բարեբար ներգործութիւն չունի սրտին պսակաձեւ երակներուն վրայ։

Կատարուեցան նաեւ բաղդատական քննութիւններ՝ ճշդելու համար ուիսքիին եւ թրինիթրինին ներգործութիւնը այն լանջախիթերուն վրայ, որոնք երեւան կուգան իբրեւ հետեւանք ֆիզիքական ճիգի մը կամ յոգնութեան։ Ու տեսնուեցաւ, պարզ, յստակ, անուրանալի ձեւով, որ ալքոլը չի կրնար պակսեցնել լանջախիթի տագնապին տեւողութիւնը, ոչ ալ նպաստել ֆիզիքական ճիգին տոկալու։ Վերջապէս ուիսքին չի զօրեր կասեցնելու նոյնիսկ ելեկտրո-քարտիոկրաֆիք խաթարումները, արեան ոռոգման տեսակէտով, մինչդեռ թրինիթրինը կըրնայ կանխարգիլել նման ախտաբանական երեւոյթները։

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Ուիսքին երակները բնախօսական տեսակէտով ընդլայնելու յատկութիւն չունի, ոչ դարմանաբանական, ոչ ալ կանխարգելիչ ներգործութիւն սրտի խցումին վրայ (էնֆարքթիւս)։ Գալով ոմանց այն վկայութեան թէ բարեբար ազդեցութիւն մը կը գործէ իրենց լանջախիթի տագնապներուն ընթացքին, կարելի է ըսել թէ ատիկա հետեւանք է անոր, որ ալքոլը կը բթացնէ ցաւի զգայնութիւնը։

«ՍՈՒՐԲ ՓՐԿԻՉ»

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍԷՐԸ ԵՒ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԸ

ՏԸՆԻ ՏԸ ՌՈՒԺԸՄՈՆ

թարգմանութիւնը կատարուած է Ֆրանսայի Մշակոյթի նախարարութեան օժանդակութեամբ եւ Գալուստ Կիւլպէնկեան հիմնարկի հովանաւորութեամբ

Երեւանի համալսարանի հրատարակչութիւն

Երեւան 2007

Այվազովսկու ղեանքը

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ՉՈՐՐՈՐԴ

ԴԷՊԻ ՀԱՅՐԵՆԻ ՏՈՒՆ

Նկարչի՝ հայրենի քաղաքում հաստատուելու մտադրութեանը արգելք հանդիսացաւ նորին մեծութեան կամքը։

Մեծ իշխան Կոնստանտինը, որն արդէն բոլորել էր իր տասնեօթ տարին, 1845 թուականի գարնանը պատրաստւում էր նաւարկութեան դուրս գալ դէպի Թուրքիայի, Փոքր Ասիայի ափերն ու յունական արշիպելագի կղզիները։ Մեծ իշխանին ուղեկցող շքախմբում նախատեսուած էր նաեւ Այվազովսկին։ Այդպիսին էր կայսեր ցանկութիւնը։ Պէտք էր ենթարկուել։ Ուրախալի էր միայն այն, որ արշաւախմբի պետ նշանակուած էր Ֆիոդոր Պետրովիչ Լիտկէն։

Ճանապարհորդութիւնն այս չափ հեռու էր մօտիկ անցեալում Այվազովսկու՝ եւրոպայում կատարած շրջագայութիւններից, եւ թէեւ Եգէական ծովով նաւարկելը գեղարուեստական շատ նոր տպաւորութիւններ պարգեւեց նրան, որոնք նա յետագայում պատկերեց իր, «Կոստանդնուպոլսի տեսքը», «Իշխանական կղզիների տեսքը Թուշնի Թուիչքի բարձրութիւնից Մարմարա ծովի ափին», «Մայրամուտը Տրոյայի վրայ», «Ռոդոս կղզին», «Միլոսը առաւօտեան արեւի տակ», նրա հոգին մռայլ էր։ Հելլադայում նա տեսաւ թուրքական բարբարոսութեան սարսափելի հետեւանքները։ Թուրքերը դաժանօրէն ճնշել էին Յոյների ապստամբութիւնը 1822 թուականին եւ աւերել մեծ թուով ծաղկուն բնակավայրեր։ Յատկապէս նկարչի վրայ ծանր տպաւորութիւն էր թողել Քիոս կղզին՝ իր գեղեցիկ բնութեան համար ժամանակին այնպէ՛ս գովերգուած բանաստեղծների կողմից։ Այդտեղ ամէն ինչ այնպէս էր աւերուած, որ արշաւախմբի մասնակիցներին թւում էր, թէ քայլում են գերեզմանոցի միջով։ Աւերածութիւնից զերծ էին մնացել միայն լեռներում ծուարած փոքրիկ գիւղերը։ Այդպիսի փոքրիկ մի գիւղում դադար առնելով՝ ճանապարհորդներն այցելեցին սուրբ Միքայի մենաստանը, որտեղ նկուղում նրանք գանկերի մի հսկայական բուրգ տեսան։ Թուրքերը չէին խնայել ոչ ոքի. ո՛չ վանականներին, ոչ էլ շրջակայքում ապրող այն խաղաղ բնակիչներին, որոնք մտել էին վանք՝ թաքնուելու նպատակով։

Այվազովսկին եւ նրա ուղեկիցները եղան նաեւ Սամոս, Ռոդոս եւ Պաթմոս կղզիներում՝ ամէնուրեք հանդիպելով նոյնպիսի փլատակների։ Չնայած Եգէական ծովով նաւարկելը շատ նոր տպաւորութիւններ պարգեւեց նկարչին, նա շատ երջանիկ զգաց իրեն, երբ 1845 թուականի Յուլիսի 22ին «Բեսարաբիա» շոգենաւը մտաւ Օդեսայի նաւահանգիստը։ Վերջապէս կարելի էր գնալ տուն՝ հարազատ Թէոդոսիա։

Թէոդոսիայի արուարձանում, հէնց ծովի ափին, այվազովսկին հողամաս ձեռք բերեց։ Սեփական ընդարձակ բնակարան ունենալու ցանկութեան տակ նաեւ վաղեմի երազանք կար թաքնուած. իր արուեստանոցում ստեղծել գեղանկարչական ուսումնարան։

Հոգսերով ծանրաբեռնուած օրեր, շաբաթներ, ամիսներ անցան։ Տունը շուտով կառուցուեց, եւ Այվազովսկին սկսեց նախապատրաստուել մշտական բնակութեան։

Պետերբուրգում նկարչի այդ որոշումը բազում մեկնութիւնների տեղիք տուեց։ Ոչ ոք չէր ուզում հաւատալ, որ երիտասարդ, կենսասէր Այվազովսկին, որն այնպիսի մեծ փառք էր վայելում, սիրում էր թատրոնն ու լուսաւորուած մարդկանց հասարակութիւնը, ինքնակամ թողնում է մայրաքաղաքն ու հաստատւում Ռուսաստանի ծայր հարաւում ընկած խուլ մի վայրում։ Նկարչի տեղափոխութեան իսկական պատճառների մասին գիտէին միայն մի քանի ընկերներ։ Մնացածները ենթադրում էին, որ ծովի երգիչը պարզապէս չի կարող երկար ժամանակ իր ոգեւորութեան աղբիւրից հեռու ապրել։

Իսկ Այվազովսկին ամենեւին էլ առանձնանալու մտադրութիւն չունէր։ Նրա տան դռները միշտ լայն բացուած էին։ Ով ուզում էր, կարող էր գալ, դիտել նրա նոր նկարներն ու զրուցել նկարչի հետ։ Թէոդոսիացիները զարմանքով նկատում էին, որ փառքը բոլորովին էլ չէր փոխել Այվազովսկուն. նա նոյն պարզ մարդն էր, մատչելի բոլորին։ Նկարիչը յաճախ դնում էր ձկնորսների մօտ, շուտկայում երկար զրուցում գիւղացիների հետ եւ ծանօթ էր քաղաքի բոլոր արհեստաւորների հետ։

Սիրում էր լինել հարսանիքներին, կնունքներին եւ գոհունակութեամբ էր նման ընտանեկան հանդիսութիւնների հրաւէրներն ընդունում։

Հասարակ մարդիկ՝ գիւղացիներ, արհեստաւորներ, յաճախ էին նրան շուկայում կանգնեցնում եւ պատմում իրենց ցաւերի մասին։ Իվան Կոնստանտինովիչի հայրը՝ Կոնստանտին Հայվազովսկին, մահացել էր մի քանի տարի առաջ, երբ նկարիչը օտար երկրներում էր։ Եւ հիմա այդ պարզասիրտ մարդիկ, ովքեր սովոր էին իրենց երբեմնի «դատապաշտպանին», իրենց սիրտը դատարկում էին նրա՝ այժմ անուանի մարդ դարձած, որդու առջեւ։ Եր զարմանալի բան. համբաւաւոր այդ մարդը, որ նստում-վեր էր կենում Պետերբուրգի մեծամեծների հետ եւ որի անունը յայտնի էր անդրծովեան շատ երկրներում, ինքն էր փնտռում իր կարիքն ունեցող այդ հասարակ մարդկանց, նրանց կանչում էր իր տուն, օգնում դարմով կամ խորհուրդներով, հարկ եղած դէպքում նստում եւ տեղնուտեղը նրանց հոգսերի կամ կարիքների մասին գրում դատական գրասենեակին։

(Շար. 148)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Շիրակ Հաստատութեան անձնակազմը կը ցաւակցի Տէր եւ Տիկին Մարկոս Հայրապետեանին ու իր պաւակներուն, իրենց մօր եւ մեծ մօր Մարիամ Հայրապետեանի մահուան տխուր առիթով ու փոխան ծաղկեպսակի 300 եւրօ կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՆՈՒԱՁԻ.– Նոր Տարուան առթիւ Մարի-Լուիզ եւ Յակոբ Պալեան 100 եւրօ։

Informations artistiques

Dimanche 27 janvier à 17h30
Salle Cortot
78 rue Cardinet — 75017 Paris
Métro : Malesherbes ou Monceau
L'ENSEMBLE ORCHESTRAL FRANCILIEN
direction : Quention HINDLEY
Claudio CHAQUIN
et Lydie BARKEF-YAGMOURIAN
CONCERTO 2 PIANOS
Schumann : 6 canon Op. 56 (pour 2 pianos)
J.-S. Bach : Concerto pour 2 pianos en ut min. BWV 1062
Dvorak : Sérénade Op. 22
Informations & réservations :
01 43 71 60 71

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

Սամուէլ–Մուրատեան վարժարանի մշակութային կեդրոնի կազմակերպութեամբ տեղի կ'ունենայ բանախօսութիւն նուիրուած՝

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻն

կը բանախօսէ՝

Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎՐԴ. ՊԶՏԻԿԵԱՆ

Շաբաթ 26 Յունուար ժամը 15ին

Վարժարանի պատուոյ դահլիճի մէջ

26 rue Troyon, Sèvres

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

LOTO A ISSY-LES-MOULINEAUX

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux organise son

LOTO ANNUEL

Le Dimanche 27 janvier à 14h30
à la salle des Epinettes : 45-47 rue de l'Egalité - Issy-les-Moulineaux.
Nombreux lots à gagner.
L'après-midi sera suivi d'un goûter.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Հ.Մ.Ը.Մ. ՖՐԱՆՍ

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Հ.Մ.Ը.Մ.–Ֆրանսի սկաուտութիւնը Նոր Տարուան եւ Ս. Ծնունդի արձակուրդէն ետք իր այս տարեշրջանի աշխատանքները վերսկսած է «Սամուէլ Մուրատ Մխիթարեան» վարժարանէն ներս։

Վեց տարեկանէն սկսեալ փոքրերն ու պատանիները կրնան մաս կազմել Հ.Մ.Ը.Մ.–Ֆրանսի սկաուտութեան։

Գործունէութիւնը տեղի կ'ունենայ ամէն Կիրակի ժամը 11էն սկսեալ։

Հ.Մ.Ը.Մ.–Ֆրանսի վարչութիւնը ամէն Կիրակի կ'ապահովէ փոխադրական միջոցը Ալֆորվիլէն եւ Փորթ տ'Օրլէանէն։

Յաւելեալ մանրամասնութեանց համար կը խնդրուի հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն՝

– Մահպուպեան Պօղոս 06· 25· 93· 28· 90
– Մարգարեան Անդրէ 06· 12· 72· 15· 26

SPECTACLE SOUS LA DIRECTION D'ARTO PEHLIVANIAN

les
Artistes Arméniens
pour
Tebrotzassère

Samedi 26 janvier à 20 heures 30

Avec l'aimable participation de :

—— Chants ——
Dan GHARIBIAN accompagné par l'Orchestre **Papiers d'Arménies**
Hagop BADOLIAN
Marie TATOSSIAN

—— Danses ——
Ensemble DIASPORAS (sous la direction d'**Armen Tchiloyan**)

—— Instruments ——
Kevork MKRTICIAN (duduk)
Orchestre NAVASART
Elia PEHLIVANIAN (kanon)
Olivier PEHLIVANIAN (violon)
& **Alexandre GOLOVITCHE** (piano)

—— Poésies ——
Liz SARIAN

Salle Thierry Le Luron
9 boulevard du Midi — 93340 LE Raincy

Réservation :
Liyana 06 64 44 23 92 /Marie-Delphine 06 64 23 48 80

P.A.F : 15 ou 25 euros.

L'ASCENSION A LOURDES

Nos paroisses de France organisent
UN PELERINAGE MARIAL A LOURDES
à l'occasion du 150ème anniversaire des apparitions de la Sainte Vièrge à Bernadette
du mercredi 30 avril au samedi 3 mai
sous la présidence de
SA BEATITUDE NERSES BEDROS XIX
Catholicos Patriarche de Cilicie des Arméniens Catholiques

Frais de voyage et pension complète dans un hôtel 3 étoiles : **350 euros**
Pour inscriptions et informations : contacter le P. Curé de la Paroisse ou appeler le secrétariat de l'Eparchie — Tél. : 01 40 51 11 90.

Les inscriptions seront closes le 29 février 2008

(Շար. Ա. էջէն)

էր որու նպատակն էր թաղապետական ընտրութիւնները։ Տ. Սթրօս–Քահն իր ներկայութեամբ ըսել ուզած էր նաեւ որ Ֆրանսայի քաղաքական կեանքէն չէ հրաժարած, հաւանաբար նաեւ 2012ի նախագահական թեկնածութենէն։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ վարչապետը՝ Գոսթաս Գարամանլիս պաշտօնական այցելութիւն մը պիտի կատարէ Թուրքիա Յունուար 23էն 25, ինչ որ առաջինն է այդ մակարդակի վրայ կէս դարէ ի վեր։ Այս այցելութիւնը կը հետեւի էրտողանի կատարած այցելութեան 2004ին։ Երկու երկիրները բնականոն դարձուցած են իրենց յարաբերութիւնները, հակառակ զանազան տարակարծութիւններու, մասնաւորաբար Կիպրոսի շուրջ։

ԳԱՆԱՏԱՅԻ Արտաքին Նախարարութիւնը Միացեալ Նահանգներն ու Իսրայէլը արձանագրած է ցանկի մը վրայ այն երկիրներուն, ուր բանտարկեալները կրնան չարչարանքի ենթակուիլ։ Այս յայտնութիւնները կրնան նեղ կացութեան մատնել պահպանողական կառավարութիւնը, որ մօտ է ԱՄՆ–ու եւ Իսրայէլի, ըստ որոնց չարչարանքը արգիլուած է։ Փաստաթուղթը կը մատնանշէ Կուանթանամոյի բանտը, Գուպան, ուր կը գտնուի գանատացի քաղաքացի մը։

ԱՌԱՋԻՆ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏԻ երկու վերջին վերապրողներէն մէկը՝ Լուի տը Գազնաւ մեռած է Յունուար 20ին, 110 տարեկանին։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ նախագահական ընտրութիւնը 14րդ անգամ ըլլալով յետաձգուեցաւ։ Յաջորդ նիստը տեղի պիտի ունենայ Փետրուար 11ին։

ԳՈԼՈՄՊԻՈՅ նախագահը՝ Ուրիպէ Փարիզ եկած է եւ Յունուար 20ին կը տեսնուէր Սարքոզիի հետ։ Հարցը կը վերաբերի միշտ պատանդներու ազատ արձակման մասնաւորաբար Ինկրիտ Պէթանքուրի։

ԼԱՍ ՎԵԿԱՍԻ (Նեվատա) մէջ, Հիլարի Գլինթըն առաջին տեղը գրաւեց ընդդէմ իր մրցակցին՝ Պարաք Օպամայի, 68 ձայներով 54ի դէմ։ Հանրապետական ճակատի վրայ, Յունուար 19ին, Ճոն Մըք Գէյն յաղթած է Հարաւային Գարոլայնայի մէջ։

ԹԷՆԻՍ

Աւստրալիոյ Օփըն մրցաշարքին Գ. շրջանին, Ֆերերօ (Սպանիա) յաղթած է Նալպանտեանի 6 – 1, 6 – 2, 6 – 3։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENT POUR LE SEJOUR DE SKI A BELLEFONTAINE

du 23 février au 1er mars 2008

- Directeurs diplômés BAFD ou ayant une équivalence
- Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires (bon niveau de ski nécessaire)

Candidatures à adresser à : CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax au 01 53 34 12 13

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
organise comme chaque année

UN SÉJOUR D'HIVER AU SKI

Pour les enfants nés entre le 1er janvier 1994 et le 31 décembre 1999
Dans son centre de vacances de Bellefontaine, dans le Jura
du samedi 23 février au samedi 1er mars
Renseignements et inscriptions jusqu'au 20 janvier

par téléphone au 01 53 34 18 18, par mail : cbaf@wanadoo.fr
par fax : 01 53 34 12 13

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 23
MERCREDI
23 JANVIER
2008

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·878 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 83e ANNEE — N° 21·878

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 21ը սեւ օր մը եղած է բոլոր սակարաններուն համար, բացի Ուոլ Սթրիթէն (ԱՄՆ տօնական օր էր եւ սակարանը փակ էր) : Փարիզի մէջ CAC40ը 7% կորսնցուցած էր, մինչ ֆրանսական արժեթուղթերուն կորուստը 15%ի հասած էր եւ խուճապի ընդհանուր մթնոլորտ մը կը տիրէ : Լիպէրասիոն հսկայ տառերով «Քրաք» խորագրած էր Յունուար 22ին : Նման կացութիւն չէր ստեղծուած 2001էն ի վեր : Վերլուծումներու համաձայն, տագնապը հետեւանք է ամերիկեան քաղաքներու աղքատ թաղամասերու մէջ տրուած վարկերու քաղաքականութեան : Ֆինանսաւորներ պատրանքներ ներկայացուցած են սեւամորթերու, հիսփանիքներու որոնք կ'ուզէին սեփականատէր դառնալ, անոնց վտանգաւոր վարկեր առաջարկելով եւ շատեր ծուղակը ինկած են : Պատմութիւնը շարունակուած է ամերիկեան դրամատուներու մէջ :

ՍԱՐՔՈԶԻ Սարթրուվիլ (փարիզեան արուարձան մը, ուր անցեալին նախագահը գացած էր եւ խոստումներ ըրած) գացած է գոհանալով սակայն ոստիկանատունը այցելելով եւ խուսափելով փողոցէն : Անգամ մը եւս խոստումներ ըրած է ապահովութեան վերաբերեալ : Կառքէն իջնելու պահուն սակայն չէ կրցած առանց երիտասարդներու հրմշտուքին տեղը հասնիլ եւ յանպատրաստից երկխօսութիւն մը տեղի ունեցած է :

ՎՐԱՍՏԱՆԻ նախագահը Մ· Սահակաշվիլի, Յունուար 20ին հաշտարար քայլ մը ուղեգրած է Ռուսաստանի նրկատմամբ : Պաշտօնի գլուխը անցնելու հանդիսաւոր արարողութեան ընթացքին Սահակաշվիլի յայտարարած է· «Զեռք կ'երկարենք հիւսիսի մեր դրացիին : Հարկ է որ բարեկամ ըլլանք, իրարու մօտենանք, կողք կողքի մնանք» : Ներկայ օտար դիւանագէտներու շարքին, Ռուսաստանի արաքին նախարարը ուշի ուշով հեեւած է նախագահին խօսքերուն :

ԻՐԱՔԻ իսլամական բանակը, որ խումբերէն մէկն է սիւննի կեռիլլային, դատապարտած է ամերիկացի նախագահին եւ Ֆրանսայի նախագահին «զինակցութիւնը» տիրապելու համար արաբական երկիրներուն : Զեկոյցով մը կ'ամբաստանէ նախագահ Պուշը որ «կը գործէ Իսրայէլի շահերուն ի նպաստ, բոլորովին անտեսելով շրջանի ժողովուրդները» : Այս առընչութեամբ կ'ոգեկոչէ նաեւ «իր հլու հնազանդ դաշնակիցը՝ Սարքոզին» : Իսլամական այս բանակը սիւննի կեռիլլայի մէկ զօրաւոր շարժումն է, բաղկացած ազգայնականներէ եւ Սատտամ Հիւսէյնի կողմնակիցներէ եւ մօտեցած է Ծիհատին, երբ ալ–Քաիտա արմատ արձակած է Իրաք :

ՔՈԼՈՄՊԻՈՅ ՖԱՐՔ–ը բոլորովին կը մերժէ Կարմիր Խաչի միջնորդութիւնը բանակցութիւնները վարելու համար· կը մերժէ նոյնիսկ անոր անդամներուն այցելութիւնը հիւանդ պատանդներուն : ՖԱՐՔ–ի բանբերը վճռականօրէն կրկնած է իրենց պայմանները որեւէ ազատագրման համար : Գլխաւոր պայմանն է Ֆլորիտայի եւ Փրատերայի թաղամասերու ապազինումը եւ այն ատեն կարելի է նրկատի առնել 43 պատանդի ազատ արձակումը 500 բանտարկուած կեռիլերոսի փոխարէն : Նախագահ Ուռիպէ որ Փարիզ էր, կաթողիկէ եկեղեցին լիազօրած է որպէսզի շփումներ ստեղծէ ՖԱՐՔ–ի հետ :

ԻՆԳՈՒՇ ընտրողները ապարէգ կը

(Շար·ը Դ· էջ)

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՅՈՐԴՈՐՆԵՐԸ

Եւրոպական խորհրդարանը Յունուար 18ին ընդունած է Հարաւային Կովկասի քաղաքականութեան առընչուած բանաձեւը : Հոն ակնարկութիւններ կան նաեւ Հայաստանի, Ղարաբաղի հակամարտութեան մասին, ինչպէս նաեւ Թուրքիոյ :

Խորհրդարանը գոհ է Հայաստանի մէջ ժողովրդավարութեան ընթացքէն, 2007 Մայիսի խորհրդարանական ընտրութեան միջազգային չափանիշերու կիրարկութենէն եւ կոչ կ'ուղղէ նոյն մակարդակը պահպանել նախագահական ընտրութեան :

Ղարաբաղի հարցին համար անհրաժեշտ կը նկատուի խաղաղ կարգաւորումը, նոյնիսկ երբ կը խոստովանի որ ինքնորոշումի եւ տարածքային ամբողջականութեան սկզբունքներուն հակադիր բնոյթը կը նպաստէ շրջանին անլոյծ մնացած հակամարտութիւններուն ձրգձրգուելուն :

Բանաձեւը անդրադարձած է Բաքու–Թիֆլիս–Կարս երկաթուղիին ալ որ շրջանցելով Հայաստան – Թուրքիա պատրաստ հատուածը, մեկուսացուցած է Հայաստանը : Կոչ ուղղած է Թուրքիոյ, Հարաւային Կովկասի երկիրներուն որ Եւրոպական նոր դրացնութեան քաղաքականութեան սկզբունքներուն յարիր քաղաքականութիւն վարեն, խուսափին ուժանիւթի եւ փոխադրութեան անհեռատես ծրագիրներէ : Վերջապէս կոչ ուղղուած է Թուրքիոյ որ կարգադրէ իր դրացիներուն հետ խնդրայարոյց վէճերը· թելադրուած է Եւրոպական խորհուրդին եւ յանձնաժողովին որ Հայաստանի ու Թուրքիոյ իշխանութիւններուն հետ օրակարգի բերեն հայեւթրրքական սահմանը բանալու խնդիրը :

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՓՈԽ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ – ԹՈՒՐՔԻԱ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

Արտաքին գործերու փոխ նախարար Արման Կիրակոսեան մամուլի ասուլիսով մը նիւթ ըրած է Հայաստան–Թուրքիա յարաբերութիւններու մարզը : Նախ շեշտած է թէ անհեթեթութիւն է Հայաստանի մէջ ՓՔՔ–ի գոյութեան թըրքական պնդումը : Յետոյ խօսելով Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններու մասին, ըսած է թէ երկու երկիրները Կարսի դաշնագիրը ստորագրած են, որով ճշդըւած է սահմանը : Ներկայիս Երեւանի առաջարկն է դիւանագիտական կապեր հաստատելու արձանագրութիւն մը ստորագրելու ձեռնարկել :

Պատասխանելով Ցեղասպանութեան Թուրքիոյ կողմէ ճանաչումի մասին հարցումներու, Ա· Կիրակոսեան ըսած է թէ Թուրքիա պարտի ընդունիլ այդ ճշմարտութիւնը : 1900ական տարիներու ըսկիզբին արեւելեան Անատոլուի մէջ մօտ երեք միլիոն Հայ կար : Իսկ այսօր մնացած է Պոլսոյ 70 հազարը : Ի՞նչ եղան այդ մարդիկը : «Պատասխանը մեզի համար յստակ է· կատարուածը ցեղասպանութիւն էր» ըսած է փոխ նախարարը : Ապա աւելցուցած է թէ կատարուածին պատասխանատու չեն նկատեր ամբողջ Թուրք ազգը : Թուրքիոյ ներկայի հանրապետութիւնը Ա· աշխարհամարտէն ետք հիմնուած է· բայց ժխտելով կատարուածը, ստանձնած կ'ըլլայ անցեալի պատասխանատուութիւնը :

Եզրակացուցած է թէ Թուրքիա մէկդի դնելով Ցեղասպանութեան ճանաչումէն եւ Ղարաբաղի անկախութենէն հրաժարելու իր պահանջները, հարկ է անհրաժեշտ քայլը առնէ Հայաստանի հետ փոխյարաբերութիւններու հաստատումին ուղղութեամբ և յատկապէս շրջանին մէջ աւելի դրական դեր ստանձնելով հաւասար կեցուածք ցուցաբերէ Ադրբեջանի ու Հայաստանի :

ԱՄՆ

Պ. ՕՊԱՄԱ ԿԸ ԽՈՍՏԱՆԱՅ ՃԱՆՉՆԱԼ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՄՆ նախագահական ընտրութեան նախօրեակին է եւ ըստ ընկալեալ սովորութեան, Հայկական Ցեղասպանութիւնը անգամ մը եւս անցած է շահարկելիներու շարքին : Այս անգամ առաջնութիւնը կը պատկանի դեմոկրատ թեկնածու Պ· Օպամայի որ իր կարգին խոստացած է նախագահ ընտրուելու պարագային ճանչնալ Ցեղասպանութեան իրականութիւնը : Բացառութիւն չէ կազմած հայկական կողմին անդրադարձն ալ· Հայ Դատի յանձնախումբը ամէն անգամուան գոհունակութեամբ ողջունած է նախընտրական խոստումը :

Նոյն խոստումը կատարած, ապա ընտրուելէ ետք դրժած իր նախորդներէն, ինչպէս՝ Գլինթըն, Պուշ, Օպամայի տարբերութիւնը այն է որ որպէս Իլինոյզի երեսփոխան, ան ստորագրած էր Գոնկրէսի խումբ մը անդամներու կողմէ նախագահ Պուշի յղուած նամակը· անով կը պահանջուէր որպէս ցեղասպանութիւն ճանչնալ 1915ը :

Պ· Օպամա «ԱՄՆ – Հայաստան յարաբերութիւններու կարեւորութեան մասին» խորագրուած Յունուար 19ի յայտարարութեամբ մը շեշտած է թէ հպարտ է իր երկրին 1,5 միլիոն ծագումով հայ Ամերիկացիներու ակնկալութեան ուղղութեամբ մշակած քաղաքականութեամբ : Խոստացած է նաեւ զօրացնել Հայաստանի հետ յարաբերութիւնները, անհրաժեշտը ընել, որպէսզի յանուն Հայաստանի ապահովութեան վերջ տանէ թուրքեւադրբեջանական շրջափակումը եւ Ղարաբաղի հարցին մէջ ինքնորոշման սկըզբունքով կողմերէն ընդունելի մնայուն լուծում մը գտնուի :

«Ամերիկան արժանի է ղեկավարի մը որ անկեղծութեամբ խօսի Հայկական Ցեղասպանութեան մասին ու համարձակութեամբ արձագանգէ բոլոր ցեղասպանութիւններուն : Ես մտադիր եմ ըլլալու այդ նախագահը» ըսած է Պ· Օպամա :

ՓՐԱԿԱ

ՈՃՐԱԳՈՐԾՆ ԱԼ ՀԱՅ, ԶՈՀՆ ԱԼ

Փրակայի մէջ, Յունուար 17ին, նոյն շէնքի բնակիչ երկու Հայու միջեւ վէճ մը ծագած է : Այդ ընթացքին անոնցմէ մէկը զէնքով կրակած ու սպաննած է իր խօսակիցը : Ապա փախուստ տուած : Դէպքին վայրը հասած ոստիկանութիւնը միայն ականատեսներէ վկայութիւններ կրցած է առնել : Զոհն ալ, ոճրագործն ալ 25–26 տարեկանի շուրջ են :

***

ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ԾՆՈՒՆԴՆԵՐ

2007ի ընթացքին Երեւանի ծննդատուներուն մէջ 15·681 երախայ ծնած է : Իսկ նոր տարուան առաջին կիսուն այդ թիւը եղած է 611 : Նորածիններուն 329ը տղայ է, 282ը աղջիկ :

ՄԱՄՈՒԼ

«THE WALL STREET JOURNAL»

(Յունուար 21)

«ԿԱՍՊԵԱՆ ՊԱՀԸ»

Ադրբեջանի արտաքին գործերու նախարար Է· Մամէդեարով «Կասպեան պահը» խորագրուած էջ մը ստորագրած է «Ուոլ Սթրիթ Ճըրնըլ»ի մէջ (Յունուար 21) : Իր երկրին կազի ու քարիւղի պաշարներուն շահարկումով կը ջանայ քօղարկուած ձեւով սպառնալ Հայաստանի, գրաւել Արեւմուտքի հանրային կարծիքը և յայտնուիլ շրջանային ու միջազգային բարօրութեան մտահոգութիւններու տէր պետութեան մը դիրքէն :

Ադրբեջանի ուժանիւթի պաշարներուն շահագործումին սպառնալիք է Ղարաբաղեան հարցը : Իրենք խաղաղութեան կողմնակից ըլլալով հանդերձ, երբեմն չափազանցուած սպառազինումի քննադատութեան թիրախ կ'ըլլան : Առիկա ՕԹԱՆ–ի չափանիշերը յարգելու եւ երկրին ապահովութեան միտումով է : Իսկ հարցին անլոյծ մնալով Հայերը կը շարունակեն իրենց ձեռքը պահել գրաւուած շրջաններ, մինչ կը մեծնայ կազմակերպուած ոճիրի, ահաբեկչութեան ըսպառնալիքը : Մինչդեռ շրջանային լաւ գործակցութիւն մը կը հարթէ խնդիրը :

Մամէդեարով կը կրկնէ Ադրբեջանի կազմին մէջ Ղարաբաղին կարելի ամէնէն լայն ինքնավարութիւնը տալու, մարզին զարգացման նպաստելու իրենց խոստումը : Եթէ կնճիռը հարթուի, Ադրբեջան կամուրջի դեր կրնայ կատարել Եւրոպական Միութեան եւ Կեդրոնական Ասիոյ միջեւ :

Հետաքրքրական է մէկ բան· արեւմըտեան նման կարեւոր լրատիրուէ մը ադրբեջանական տեսակէտները տարածելու նպատակին հետ Մամէդեարով կը խոստովանի թէ Ղարաբաղի խնդիրը իր անլոյծ վիճակով սպառնալիք է, խոչընդոտ է Ադրբեջանի հեռանկարներուն ու շահերուն : Այս մէկը վստահաբար մաս չէր կազմեր յօդուածը գրելու մղող ազդակներուն :

***

«THE TIMES»

(Յունուար 22)

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ

Թերթը բաց նամակով մը անդրադարձած է Հ· Տինքի սպանութեան տարելիցին առթիւ Թուրքիոյ գրեթէ ամբողջ տարածքին կազմակերպուած ոգեկոչումի ձեռնարկներուն : Թուելէ ետք «Ակօս»ի խմբագիրը թիրախ առած վարկաբեկումը, պախարակումը, սպառնալիքները, ըսուած է թէ չըմած են տեսնելով 301րդ յօդուածին տակաւին ջնջուած չըլլալուն պարագան :

Ափսոսանք յայտնած են որ Եւրոպական միութիւնը Թուրքիոյ հետ բանակցութիւններուն գոհացած է նոյն յօդուածին միայն բարեփոխումը պայման դնելով, փոխանակ ջնջումը պահանջելու·շեշտուած է թէ այսուհետեւ Մեծն Բրիտանիան եւ նոյն Միութիւնը պարտին ջանք չխնայել, որպէսզի այդ յօդուածը դադրի որպէս ճնշումի միջոց գործածուելէ եւ այլեւս ոչ ոք սպաննուի, կամ հալածանքի թիրախ ըլլայ, պարզապէս իր մըտածածը արտայայտած ըլլալուն պատճառով :

Բաց նամակը յղուած է մարդկային իրաւունքներու մարզին մէջ գործունէութիւն տանող երեք կազմակերպութեան նախագահներուն :

ԹԷՈԴԻԿ ԵՒ ԿԻՒԹԷՆՊԷՐԿԻ ՀԱՅ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԸ

(«ՏԻՊ ՈՒ ՏԱՌ»Ի ՎԵՐԱՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՌԻԹՈՎ)

ՀԱԼԷՊ – 2006

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՅԵԱՆ

Հայ տպագրական արուեստը Պոլսոյ մէջ հսկայաքայլ կը յառաջդիմէ մասնաւորաբար 19րդ դարուն: Երեւան կու գան այնպիսի ճարտար, ձեռներէց ու հնարամիտ գրաձուլիչներ, որոնց արդիւնաշատ ներդրումը դուրս կը յորդի այլեւս հայ համայնքներու շրջանակէն ու կ'ընդգրկէ Թուրք-օսմանեան շրջանակն ալ, մինչեւ արքունիքի վերին խաւերը:

Անոնցմէ մէկն է Պօղոս Յօհաննիսեան (յետագային մականուանեալ Արապեան), որ թոռն էր մեզի ծանօթ Աստուածատուր Դպիրին: Մեծ ձեռնհասութեամբ ասպարէզը կիրարկած է եօթանասունէ աւելի տարիներ անընդհատ, 18րդ դարու վերջին քառորդէն մինչեւ 19րդ դարու առաջին երեք տասնամեակները: Վրաց վերջին Հերակլ թագաւորը զինք մինչեւ Թիֆլիս հրաւիրած է, վրացական տառեր ձուլելու ու տպարան հաստատելու համար: Յետոյ հնարած է տաճկերէն տպածոյ չարժուն գիրեր, որոնք իր անունով «Արապ օղլու» կոչուեր են: Սուլթան Մահմուտ Բ. որ առիթով մը անձամբ ալ այցելած է այս հայազգի կիւթէնպէրկին տպարանը, երկրին մատուցած անոր ծառայութիւնները գնահատելով զայն Արքունի Տպարանի տեսուչ կարգած է 1816ին, յատուկ հրովարտակով («պէրաթ»): Այս առթիւ Թէոդիկ կը նչէ որ «պոլսահայերէ 4 ազգատոհմ միայն պէրաթլը էին, Տիւզեանք, Տատեանք, Պալեանք եւ Արապեանք», որոնք կը վայելէին իշխանական առանձնաշնորհումներ: Մեծանուն տպարանատէրը ունեցած է չորս մանչ զաւակներ ու տասնեակ թոռներ, որոնք արհեստը շարունակած են մինչեւ դարավերջ:

Ուրիշ անզուգական դէմք մըն է Յովհաննէս Միւհէնտիսեան (1810 – 1891), որուն մասին խօսած է Յ. Պարոնեանն ալ, իր «Ազգային ջոջեր»ուն մէջ: 1840ական թուականներուն թէ՛ Կայսերական Տպարանին, թէ ալ իր սեփական տպագրատան համար յօրինած է տաճկերէն ու հայերէն գեղաճաշակ տառատեսակներու ճոխ մթերք մը, որոնցմով տպուած են նոյն ժամանակաշրջանի գրեթէ բոլոր հայերէն գիրքերն ու թերթերը: Իր ձուլածոյ տառերն ու զարդագիրերը պահանջք գտած են Իզմիրէն մինչեւ Երուսաղէմ ու Թիֆլիս: Բանեցուցած է քանի մը տպարաններ, անոնց համար արագատիպ մամուլներ բերել տալով Ամերիկայէն ու Փարիզէն, եւ այդպիսով՝ չքեղօրէն տպելով դասագիրքեր, եկեղեցական մատեաններ ու թերթեր զորս կ'արտածէր նաեւ դէպի գաւառ ու Կովկաս: Միւհէնտիսեանի մօդական համբաւը այնքան մեծ եղած է որ պետութիւնը քանիցս անոր գեղարուեստական նուրբ ճաշակին յանձնած է երկրին թղթադրամի տպագրութիւնը...:

Հռչակաւոր վիմագրող մը, տառերու արուեստագէտ հնարիչ ու տպարանատէր եղած է նաեւ Ճանիկ Արամեան (1820–1879): Հետամուտ՝ տպագրական արուեստին, կանուխէն Փարիզ մեկնելով այնտեղ կը հիմնէ ձուլարան-տպարան մը ու կը հնարէ ակնհաճոյ գեղեցիկ տառեր, որոնք իր անունով պիտի կոչուէին յետագային: Թէոդիկ կը հաստատէ, որ Ճ. Արամեանի տպարանէն լոյս տեսած հատորները «գեղեցկագոյն նմոյշները կրնան համարուիլ մաքուր եւ հիանալի տպագրութեան»: Աւելի ուշ Արամեան իր տպարանը կը փոխադրէ նախ Մարսէյլ, ապա Պոլիս (1865) ուր վերատեսուչ կը կարգուի Արքունի Տպարանին: Հասցուցած է մեծաթիւ աշակերտներ:

Թէոդիկի հաշուումներով՝ մինչեւ «Տիպ ու տառ»ի հրատարակութեան թուականը (1912) Պոլսոյ մէջ բացուած են շուրջ 130 հայկական տպարաններ: Ինք հետաքրքրական տեղեկութիւններ փոխանցած է անոնցմէ իւրաքանչիւրին գործունէութեան, օգտագործած կապարէ տառերուն, տպագրած գիրքերուն ու թերթերուն, նաեւ հոն աշխատող հմուտ գրաշարներուն կամ գրաձուլիչներուն մասին: Ծիգ չէ խնայած ձեռք բերելու անոնց դիմանկարները, յաճախ յաղթահարելով յուսահատեցնող դժուարութիւններ: Այդ սեւ-ճերմակ հազուագիւտ դիմանկարներուն տողանցումը էջերու երկայնքին, եզակի ալպոմի մը բնոյթը չահեցուցած է հատորին: Կասկած չկայ որ Թէոդիկի հայթայթած մատենագիտական այս տեղեկութիւնները յետագային, իբրեւ հաւաստի սկզբնաղբիւր, բծախնդրօրէն օգտագործուած են Սփիւռքի ու Հայաստանի բանասէրներուն կողմէ, հայ տպագիր գրքի ու մամուլի ամբողջական ցուցակներու պատրաստութեան կամ համալրման առեն:

Մնալով Պոլսոյ շրջագծին մէջ, նկատելի է որ շատ մը տպարաններ իբր սեփականատէր ունեցեր են գրչի ու մամուլի յայտնի դէմքեր: Ու երեւոյթը տարօրինակ չէ բնաւ: Ո՛չ ոք գիրէն, թուղթէն ու մելանէն այնքան պիտի ախորժէր՝ որքան արձակագիրն ու բանաստեղծը...:

Այսպէս, տպարաններ բանեցուցեր են Թարգմանիչ եւ «Մասիս»ի խմբագրապետ Կարապետ Իւթիւճեան, մատենագիր ու խմբագիր Յովհաննէս Տէրոյենց-Չամուրճեան, Խրիմեան Հայրիկ (որ յետոյ իր տպարանը կը փոխադրէ Վարագայ վանք ու Տարօն), «Քնար Հայկական» հանդէսի խմբագիր ու երաժշտապետ Գաբրիէլ Երանեան, առակախօս-գրագէտ Վահան վրդ. Տէր Մինասեան (Պարտիզակցի), «Ժողովրդական Տարեցոյց»երու հրատարակիչ Նշան Կ. Պէրպէրեան, խմբագիրներ՝ Յովհաննէս Թօլայեան, Բիւզանդ Քէչեան, Յովնան Փալագաշեան, Բիւզանդ Պօզաճեան, Քասիմ, Վաղինակ Ս. Բիւրատ եւ այլն:

Պոլսէն դուրս, Տաճկաստանի գաւառներուն մէջ հնագոյն հայ տպարանը բացուած է Զմիւռնիա (Իզմիր), 1676ին: Ասպարէզը հաստատուն ու շահութաբեր դարձած է սակայն 1840ական թուականներէն ետք միայն, երբ Իզմիր ողողուած է «հաւատասփիւռ» գիրքերով, թէ՛ հայերէն, թէ՛ հայատառ թրքերէն:

Զմիւռնիոյ հայապատկան երկվեցեակ մը տպարաններուն մէջ յիշատակարժան են՝

– «Տէտէեան եղբարց տպարան»ը (1851-93) որ «Իզմիրի, Պոլսոյ եւ արտասահմանի գրավաճառական հրապարակները տարինե՛ր ողողած է բազմաթիւ հատորներով (փրնս. թգմ.) եւ Հայը մասնաւորապէս մղած վիպասիրութեան»:

– «Արեւելեան Մամուլ»ի հիմնադիր-խմբագրապետ Մատթէոս Մամուրեանի տպագրատունը, որ իր որդւոյն ալ սեփականատիրութեամբ բանած է 1883–1909:

Մնալով Տաճկաստանի սահմաններէն ներս, Թէոդիկ հայկ. տպարաններ կը թուէ Երուսաղէմ (Ս. Յակոբեանց վանքի, 1832էն այսօր), Արմաշ (Չարխափան Ս. Աստուածածնի վանքի, 1863–79), Վանի Վարագայ (1858-62) եւ Մշոյ Գլակայ վանքերը (1863), իսկ 1908ի Սահմանադրութեան հռչակումէն ետք՝ Թուրքիոյ հայաբնակ բազմաթիւ քաղաքներուն մէջ:

Ի դէպ, Թուրքիոյ հայկական տպարանները յաճախ հալածուած են գրաքննութեան հետապնդումներէն, մանաւանդ Ապտիւլ Համիտի բռնատիրութեան երեսնամեայ շրջանին: Բանտի ու գնտանի պատուհասը շուքի նման ընկերացած է հայ տպագրիչներուն, միշտ անհեթեթ ու երեւակայածին կասկածներու պատճառով: Զորօրինակ, երաժշտագէտ ու ձուլագործ Եղիա Տնտեսեան 1881ին «եղեռնագործէ մը աւելի ծանր ամբաստանութեան տակ կը բանտուի» ու բանտին մէջ ալ կը մեռնի, պարզապէս իր հրատարակած երգարանին մէջ «ազգային երգեր» զետեղած ըլլալուն համար: Անգամ մըն ալ, հայ թերթերու հանրայայտ երեք պատասխանատուներ՝ Յովհաննէս Ցէրէտ Գայսէրեան, Միսաք Գօչունեան եւ Բիւզանդ Քէչեան «երկարամեայ խիստ բանտարկութիւն մը կրած են, իրենց տպարաններուն մէջ ուժանակ եւ այլն պատրաստելով Բ. Դուռ յարձակելու ամբաստանութեամբ»:

Թէոդիկի ուղեծիրը երկար է եւ ան իր ընթերցողին հետ թեւանցուկ կը դեգերի երկրէ երկիր ու քաղաքէ քաղաք, ափ կ'առնէ մէկ մի տպարանի դրան առջեւ ու կը խուզարկէ հոն տպուած հայատառ գիրքերն ու թերթերը: Կ'այցելէ Մոսկուայի Լազարեան Ճեմարանի ու Թէոդոսիոյ Խալիպեան Ուսումնարանի տպարանները, կը զմայլի Վիէննայի Մխիթարեաններու տպարանէն ելած 500է աւելի հայերէն գիրքերուն այլազանութեան, գլուխը կ'երկարէ Կարապետ վրդ. Շահնազարեանցի Փարիզի տպարանէն ներս (1857–62) ու կը դիտէ կողք-կողքի շարուած նորատիպ մատեանները Ստեփանոս Տարօնեցիին, Ստեփանոս Օրբելեանին, Վահրամ Րաբունիին, Մովսէս Կաղանկատուացիին ու Թովմա Մեծոփեցիին, կու գայ Մարսէյլ ու կը տեսնէ Մկրտիչ Փորթուգալեանը՝ գլուխը հակած «Արմէնիա» լրագրին սրբագրութեան վրայ, յետոյ տակաւ կը շարունակէ իր երթը դէպի Կալկաթա ու ողջոյն մը կու տայ Յարութիւն քհնյ. Շմաւոնեանին որ իր փոքրաթիւ համայնքը չօտարացնելու համար իր աղօթքի ժամերը յաճախ տպարանին կը յատկացնէր եւ ամսէ ամիս լոյսին կը բերէր «Ազդարար»ը (1794): Թէոդիկ չի մոռնար մեզ տանիլ մինչեւ Նոր Ջուղա, Ամենափրկիչ վանքի տպարանը, ցոյց տալու համար այն հընադարեան մամուլը զոր ինքնահնար միջոցներով բանեցուց երախտարժան խաչատուր վրդ. Կեսարացին, 1641ին, տպելու համար պարսկահայոց առաջին գիրքը...:

Եգիպտոսէն Պուլկարիա, Անգլիայէն Հնդկաստան, Վաղարշապատէն Աստրախան, Նոր Նախիջեւանէն Թիֆլիս, Շուշիէն Բաքու ու մինչեւ Գոլոմպոսի երկիրը Թէոդիկ կը շրջի անձանձրոյթ, ի վերջոյ գալ պտղունց մը խունկ ծխելու համար նա՛եւ Ամսթերտամ (1666), հայատիպ «Աստուածաշունչ»ը իրագործող Երեւանցի Ոսկան Վարդապետին յիշատակին...:

Գիրքը կը փակենք, անգամ մը եւս շշմելով Թէոդիկի խուզարկողի, հետազօտողի ու բանասէրի եզակի յատկութիւններուն ի տես: Ան բազմահարիւր գիրքերու, ծանօթ ու անծանօթ անուններու եւ տարեթիւերու ստուգման հետամուտ՝ «դիմումներով, երթեւեկներով, թղթակցութիւններով ու պրպտումներով սուղ ժամանակի մէջ կերպարանած է ներկայ գործը»: (էջ 4):

Թէոդիկ համեստօրէն կ'ընդունի, թէ այս ուսումնասիրութիւնը կրնայ ենթակայ եղած ըլլալ պատահական թերութիւններու կամ մոռացումներու: Ամենայն հաւանականութեամբ՝ աննշան ու ոչ-էական վրէպներ են անոնք: Բայց առիթէն օգտուելով, տեղին է յաւելում մը ընել տպարաններու իր երկար ցանկին վրայ:

Հայ եւ արաբ բանասիրութեան համար ծանօթ իրողութիւն է արդէն որ Հալէպ քաղաքի առաջին թերթը երկլեզու (արաբերէն ու օսմաներէն) «Ֆռաթ»ն է. սկսած է լոյս տեսնել 1867ին, որպէս Հալէպի կուսակալութեան պաշտօնաթերթը (այդ շրջանին, Հալէպ ու բովանդակ Սուրիան մաս կը կազմէին Օսմանեան կայսրութեան): «Ֆռաթ» իր 50րդ թիւէն սկսեալ կը դառնայ եռալեզու, իր էջերուն վրայ աւելցնելով հայատառ թրքերէն բաժին մը, ազգային ծանօթ դէմք Մանուկ Գարաճեանի խմբագրութեամբ: Հայատառ այս բաժինը կը շարունակուի մինչեւ թերթին 100րդ թիւը որ է ըսել՝ 1868 Յունիսէն մինչեւ Թերեւս 10 ամիս: Թերթը կը տպուէր Հալէպի կուսակալութեան տպարանին մէջ, որուն ձուլածոյ տառերը բերուած էին Պոլսէն: Ո՞վ գիտէ, թերեւս Միւհէնտիսեանի յօրինած տառերն էին՝ որ հասած էին մինչեւ Հալէպ: Թերթէն հազուագիւտ օրինակներ պահուած ըլլալով՝ կատարեալ տեղեկութիւններ կը պակսին:

«Տիպ ու տառ»ի վերահրատարակութիւնը անգամ մը եւս կը յուշէ մեզի, թէ տակաւին չէ գրուած յետ-եղեռնեան Հայ Սփիւռքի տպարաններու պատմութիւնը: Միայն Հալէպն է, որ աւելի քան երեսնամեակ մը առաջ ողջունելի աշխատասիրութիւն մը հրատարակած է այդ ուղղութեամբ («Պատմութիւն Սուրիոյ հայ տպարաններու», հեղ.՝ Հայկ Պարիկեան եւ Յովնան Վարժապետեան, 1973): Լիբանանի, Իրանի, Եգիպտոսի, Պոլսոյ, Ֆրանսայի, Ամերիկայի կամ Արժանթինի հայ գաղութները պիտի կարենա՞ն գրել կամ փրկել իրենց տպագրատուներու հարուստ պատմութիւնը: Եւ կամ՝ «պիտի գտնուի՞ արդեօք նոր Թէոդիկ մը, որ բծախնդրօրէն գրի առնէ վերջին մէկ դարու հայ տպագրութեան պատմութիւնը ու յանձնէ զայն գալիք սերունդներուն»:

(Տար. 3 եւ վերջ)

Հալէպ

ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ ՕՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՎԷՐՔ ՄԸ ԵՒՍ ՄԵՐ ՍՐՏԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Պէտք չունինք ամէն առթիւ հըռչակելու իրողութիւնը. մեր սրտերուն վէրքերը չեն սպիացած ու պիտի չսպիանան, տեղահանեալներու եւ վերապրողներու սերունդներէն մինչեւ յետնորդներն ու գալիք սերունդներն ալ: Մեր յիշողութեան մէջ Ս. Ծնունդի դէպքը Փարիզի Մայր Տաճարին մէջ, արձանագրըւած պիտի մնայ կրկնապէս խորհրդանշական՝ իր աննախընթաց բընոյթով,- Սրբապիղծ արարքը եւ տրուած վեհ պատասխանը:

Իբր ծրագիր, նախաձեռնութեան յղացք եւ իրագործում՝ իր պարզագոյն մակարդակի վրայ, այսպէս կոչուած՝ ռումբով ոճրափորձի ահազանգը առաջին առթիւ կ՚ընդգծէ խոցելիութիւնը մեր կեանքին: Ապա, հասարակ, աժան բնոյթը նախաձեռնութեան, թէ որեւէ ցաւագար ի վիճակի է անարգելու ամէնէն նուիրական պահերուն իսկ ամբողջ հաւաքականութիւն մը: Բայց մը իսկ չէինք երեւակայած մինչեւ հիմա թէ մարդ բռուած արարածը կրնար այս աստիճան ըստորնանալ այսպիսի սրբապիղծ նախաձեռնութիւններ յղանալու եւ գործադրելու համար:

Պարզուող տեսարանը հոգեխռով է,- Հայկական Ս. Ծնունդի օրը, Փարիզի նման մայրաքաղաքի մը մէջ Հայոց եկեղեցին պարպուած հաւատացեալներու խուռն բազմութենէն, փողոցին մէջ շուարած, համակերպած անակնկալ կացութեան, անկարող՝ գտնելու իրենց բառերը, արտայայտելու համար իրենց վիշտը, իրենց ցասումը, զրկուելնուն համար եկեղեցական հոգեւոր արարողութեամբ ի՛րենց Աստծոյն միջոցով, ի՛րենց ազգին ու հայրենիքին հետ հաղորդակցելու իրաւունքէն: Անոնք ապշահար կը յայտնաբերէին թէ նուիրական սրբութեան արգելափակ սահմանները ջնջուած էին այլեւս այնքա՛ն հեշտութեամբ, առանց նուազագոյն պատիժի մը հեռանկարի, տակաւին երէկ աներեւակայելի, թէ որեւէ յիմար միջոցն ունէր հանրային հեռաձայնի գործածութեամբ ահազանգի վիճակ մը ստեղծելով խանգարելու ամբողջ հաւաքականութեան մը կեանքը, եւ այդ հաւաքականութենէն անդին՝ յետագային, օրերու երկայնքին ամբողջ ժողովուրդի մը, Սփիւռքի հոգեվիճակը՝ գաղութէ գաղութ երկարաձգուող արձագանգներով: Այսպէս այս խանգարիչ տարրը յստակօրէն տեսանելի զուգադիպութեան գծով աննախընթաց դէպքի պիտի վերածէր աւանդական արարողութիւն մը:

Ընդհանրապէս խաղաղ, բայց այդ օր արտակարգ տեսարան մը կը պարզէր Ժան Կուժոն փողոցը, ոստիկանական ինքնաշարժներով եւ ջղային վիճակի մէջ ոստիկաններով, դեգերող հաւատացեալներով, որոնցմէ ո՛չ մէկը ունէր պատասխան մը, դատապարտութեան խօսք մը. այնքա՛ն հաւաքականօրէն բացայայտ էր, տարրական, հոգեկան միահամուռ հակազդեցութիւնը ներկաներուն:

Կա՞ր տրուելիք պատասխան մը: Այո՛, անպայման:

Եւ պատասխանը տրուեցաւ այնքա՛ն պերճախօս, այնքան վե՛հ եւ ընդմիշտ սփոփարար, ներկայ բարձրագոյն ներկայացուցիչին՝ նոյնինքն Նորընտիր Առաջնորդ Նորվան արք. Զաքարեանի կողմէ: Ոստիկանութեան հրահանգին վրայ դատարկուած եկեղեցւոյ մէջ պատարագիչ հայրը, ի մխիթարութիւն բոլոր հաւատացեալներուն, անտեսեց տրուած հրահանգը եւ շարունակեց պատարագել: Ասկէ աւելի պերճախօս, գեղեցիկ պատասխան մը աներեւակայելի էր:

Եւ հիմա, իր համեստութիւնը թող չվիրաւորուի. իր կեցուածքը եւս խորհրդանշականօրէն կրկնապէս տպաւորիչ էր: Նորընտիր Առաջնորդը իր նոր առաքելութիւնը այսպէս կը սկսի ազգային համեմատութիւններով բնորոշուող պայմաններու մէջ, եւ այդ պատճառով ալ տարեգրութեանց մէջ արձանագրուելու արժանի:

Ու կը շարունակուի մեր Ազգին Գողգոթան:

ՆԱԶԱՐԷԹ ԹՕՓԱԼԵԱՆ

ԾՆՆԴԵԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ ՎԻԷՆԻ ՀԱՄԱՅՆՔԻՆ ՄԷՋ

Քանի մը օրուան թեթեւ ուշացումով մը Վիէնի համայնքն ալ սուրբ Ծնունդը տօնեց եկեղեցական եւ աշխարհիկ հանդիսութիւններով: Կիրակի, Յունուար 13ին, մեծ թիւով հաւատացեալներ հաւաքուեցան սուրբ Թէոդորոս եկեղեցին օրուան արարողութեան մասնակցելու համար: Պատարագիչն էր Իզէօ նահանգի գաղութներու հոգեւոր հովիւ՝ Կարապետ վարդապետ Յարութիւնեան: Խորանին կը սպասարկէր Համբարձում սրկ. Հաճենեան: Դպիրներ՝ Սուքիաս Սուքիասեան, Սամուէլ Գութուճեան եւ Գաբրիէլ Ջելեպեան կը կատարէին կոմիտասեան պատարագի երգեցողութիւնը երգէոնի ընկերակցութեամբ՝ Արա Սուքիասեանի: Պատարագի աւարտին տեղի կ՚ունենար Ջրօրհնէքի աւանդական արարողութիւնը: Այս առթիւ, «Խաչին կնքահայրութիւն»ը վստահուած էր ութամեայ փոքրիկ Սարգիսին որ ամենայն լրջութեամբ կատարեց ստանձնած պարտականութիւնը: Սուրբ Բարսեղ Հայրապետի «Ջրօրհնեաց աղօթք»ը կարդալէ վերջ, Հայր Կարապետ բարձր ձայնով հաւատացեալներուն կը փոխանցէր օրուան աւետիսը թէ՝ Քրիստոս ծնաւ եւ յայտնեցաւ: Վերջիններս մեծ խանդավառութեամբ եւ մեր Եկեղեցիին համար արտասովոր անմիջականութեամբ մը, կ՚արձագանգէին պատասխանելով՝ Ձեզի եւ մեզի մե՜ծ աւետիս:

Հուսկ, մատուռին կից սրահին մէջ կը տրուէր ճոխ հիւրասիրութիւն մը, ծխական խորհուրդի անդամ տիկիններուն կողմէ խնամքով պատրաստուած: Սուրբ Ծննդեան հանդիսութիւնները Վիէնի մէջ ամբողջացան զոյգ միօրեայ դպրոցներու - Հ.Բ.Ը.Մ. եւ Կապոյտ Խաչ - տօնածառերով որ տեղի ունեցան Յունուար 13ին եւ 20ին:

ԿՈՐԻՆ

Քանի մը տող սուրբ Թէոդորոս մատուռին մասին:

Հետաքրքրուողներուն համար ըսենք թէ մօտ քսանհինգ տարիէ ի վեր Վիէն քաղաքի կեդրոնը գտնուող միջնադարեան այս խոնարհ մատուռը (ԺԳ. - ԺԴ. դար) հայ համայնքին համար դարձած է հարազատ վայր մը ուր բացի պատարագներէն տեղի կ՚ունենան գաղութի բոլոր նորածիններու մկրտութիւնները: Հարազատութեան այս զգացումին հասնելու համար ծխական խորհուրդի անդամները ջանք չեն խնայած կաթողիկէ սրբավայրը պատշաճեցնելու մեր եկեղեցւոյ ծիսական պահանջներուն: Անոնք ընդհանուր առմամբ յաջողած են մեր հայրենեաց հոգեւորութեան եւ աւանդութեանց իւրայատուկ մթնոլորտը վերագտնելու այս փորձին մէջ: Խորանին զարդարանքներէն մինչեւ վարագոյրն ու եկեղեցական անօթները, սպասները, ամէն ինչ ընտրուած է այդ ուղղութեամբ: Սուրբ սեղանին վրայ զետեղուած Աստուածամօր եւ Յիսուս մանուկի սրբանկարը յաջող համադրոյթ մը կարելի է սեպել հայկական եւ բիւզանդական արուեստներուն: Գործին «անանուն» հեղինակն է ուղղափառ հաւատացեալ տիկին մը որ մեծ սիրով ընդառաջած էր ասկէ քանի մը տարի առաջ հոգաբարձուներու խնդրանքին: Համայնքին մէջ, բացի Օգոստոս ամիսէն, պատարագ կը մատուցուի ամսուան իւրաքանչիւր երկրորդ Կիրակին: Իր պարտաւորութիւններու գիտակից հոգաբարձութիւն մը մեծ նուիրումով իր առաքելութիւնը կը շարունակէ հետեւեալ կազմով՝

Հոգեւոր հովիւ՝ Կարապետ վրդ. Յարութիւնեան, *Պատուոյ նախագահ՝* Սուքիաս Սուքիասեան, *Ատենապետ՝* Համբարձում սրկ. Հաճենեան, *Գանձապահ՝* Սամուէլ Գութուճեան, *Խորհրդականներ՝* Ագատուհի Չէքիօղլու, Եղիա Չէքիօղլու, Վարդուհի Խաչատուրեան, Վիկտորիա Հաճենեան, Հայկ Միգեան, Գաբրիէլ Ջելեպեան, Արա Սուքիասեան, Մարի Տիքիճի:

Մատուռին հասցէն՝
Chapelle Saint Théodore
2, place Saint Paul
38 200 Vienne

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ՉՈՐՐՈՐԴ

ԴԷՊԻ ՀԱՅՐԵՆԻ ՏՈՒՆ

Եւ պետական ծառայողները, որոնց լաւ յայտնի էին նկարչի կապերն ու ծանօթութիւնները վերին ատեաններում այլեւս չէին համարձակւում անարձագանգ թողնել նրա միջնորդութիւնները աղքատ, հասարակ մարդկանց համար: Բայց թէոդոսիացիները երբեք դատարկ հարցերով չէին անհանգստացնում նկարչին, միայն ծայրայեղ դէպքերում էին խնդրում իրենց հոգսը քաշել: Մանաւանդ չէին անհանգստացնում աշխատանքի ժամերին: Ինքներն ամբողջ կեաքում սեփական քրտինքով ապրած՝ նրանք շատ լաւ գիտէին ժամանակի գինը: Բոլորին յայտնի էր, որ Իվան Կոնստանտինովիչը վարում է խստօրէն սահմանագծուած կեանք: Ամրան օրերին վեր է կենում առաւօտեան ժամը եօթին եւ անմիջապէս անցնում գործի: Եւ այսպէս՝ ամէն օր:

Քաղաքում բոլորը սիրով ու ակնածանքով էին կրկնում սիրելի նկարչի խօսքերը՝ «Ինձ համար ապրել նշանակում է աշխատել»:

Թէոդոսիայում Այվազովսկին բոլորի համար անխոնջ աշխատասիրութեան օրինակ էր ծառայում: Նոյնիսկ ծեր փայտափորագրիչները, ովքեր միշտ աչքի էին ընկել իրենց նստակեացութեամբ, յաճախ օրինակ էին բերում նրան իրենց աշակերտներին:

Այվազովսկի ստեղծում էր նկար նկարի յետեւից՝ ծովային տեսարաններ Իտալիայից, Կերչը, Սեւաստոպոլը, Այու-Տաղը, տեսարաններ Օդեսայից, Կոստանդնուպոլսից, մի մեծ կտաւ ռուսական նաւատորմի հիմնադիր Պետրոս առաջինի մասին:

Այվազովսկին մեծ սիրով էր կապուած ծովին՝ ե՛ւ խաղաղ, ե՛ւ փոթորկոտ օրերին: Բայց նկարիչը շատ աւելի սիրում էր մարդուն՝ նրա աշխատանքը, կամքը, յամառութիւնը: Պետրոս առաջինին նուիրուած պատկերներում նա ներկայացնում էր նրան՝ արքային եւ ռուս նշանաւոր շոգենաւերը, որոնք խիզախօրէն դիմագրաւում էին Ֆիննական ծովածոցի փոթորկների աւերիչ հարուածները:

Կտաւում պատկերուած դէպքերը պատմական են. տեղի են ունեցել 1714 թուականի Օգոստոսի 31ին:

Տակաւին Պետերբուրգում, ապագայ նկարի համար նախապատրաստուելիս, նկարիչը ջանադրաբար ուսումնասիրել էր այդ ժամանակուայ ռուսական նաւերի գծագրերը, նրանց կառուցուածքն ու սպառազինումը: Այվազովսկին նկարն անուանեց այսպէս. «Պետրոս Ա.ը Կրասնայա Գորկայի մօտ խարոյկ է վառում նաւատորմին ազդանշան տալու համար»:

Այդ աշխատանքից յետոյ Իվան Կոնստանտինովիչն անցաւ մէկ այլ նկարի, որի սիւժէն մտայղացել էր շատ վաղուց: Տակաւին երեխայ՝ նա յաճախ էր մտքով գնում իր ազատութեան համար մարտնչող հեռաւոր Յունաստան: Այն ժամանակ Թէոդոսիայում բոլորը խօսում էին փոքրիկ, բայց հերոսական երկրի մասին, խօսում էին ե՛ւ տեղացի Յոյները, ե՛ւ նաւաստիները, ե՛ւ նոյնիսկ շուկայի առեւտրականները: Ինչպիսի՜ մեծ ուրախութիւն էր հայրենի քաղաքում, երբ լուր ստացուեց Նաւարինեան ճակատամարտի մասին: Այդ օրը բոլոր թէոդոսիացիների շրթունքներին միայն երկու անուն էր. «Ազով» նաւն ու նրա հրամանատար Լազարեւը:

Այդ ճակատամարտից տասնմէկ տարի անց, Սուբաշի դեսանտի ժամանակ նա հանդիպեց Նաւարինի լեգենդար հերոսին եւ արժանացաւ նրա ջերմ փայփայանքին: Իրեն՝ Լազարեւի եւ նրա աշակերտներ Նախիմովի եւ Կոռնիլովի շըրթունքներից լսեց դարիս մեծագոյն ծովային ճակատամարտի մասին, նաեւ այն մարդկանց մասին, ովքեր այդ օրը եղել էին «Ազով» նաւի վրայ: Ռուսական նաւատորմի տարեգրութիւնը հարուստ է հերոսական ճակատամարտերով, բայց Նաւարինեանը նրա ամենափառահեղ էջերից մէկն է: Ուղիղ տասը տարի Այվազովսկու ուղեղում հասունանում էր այդ պատկերի մտայղացումը:

«Նաւարինեան ճակատամարտը» նկարում պատկերուած է ռուսական «Ազով» ֆլագմանի կռիւը թուրքական գլխաւոր ռազմանաւի հետ: Շուրջն ամէնուրեք կրակ է, դեղնադարչնագոյն հեղձուկ ծուխ: Ահեղ պայթիւնները ցնցում են օդը, սուր թչչում են ջրի մէջ ընկնող արկերը... «Ազովը» 153րդ ծակոցն է ստացել, բայց շարունակում է մարտն ու ծովի յատակն է ուղարկում հակառակորդի նաւը...

Գարնանը նկարիչը որոշեց ի նշանաւորումն իր վերադարձի՝ հայրենի քաղաքում այնպիսի մի տօնախմբութիւն կազմակերպել, որը երկար մնար հայրենակիցների յիշողութեան մէջ: Չէ՞ որ այդ տարի լրանում է նաեւ նրա գեղարուեստական գործունէութեան տասնամեակը:

Ամբողջ Թէոդոսիան մասնակցեց այդ տօնախմբութեանը: Բազմաթիւ հիւրեր ժամանեցին Սիմֆերոպոլից, Սեւաստոպոլից եւ Ղրիմի միւս քաղաքներից: Հիւրերի թւում էր նաեւ արդէն ծերացած, բայց դեռեւս առոյգ Ալեքսանդր Իվանովիչ Կազնաչեեւը: Հպարտ համբաւոր նկարչի հետ իր մտերմութեամբ՝ նա անընդհատ աշխատում էր ընդգծել իր հայրական վերաբերմունքը նրա հանդէպ:

(Շար. 149)

(Շար. Ա. էջէն)

կարգան Մոսկուայի նախագահական ընտրութենէն վեց շաբաթ առաջ: Արդարեւ, Չէչէնիոյ դրացի այս փոքրիկ հանրապետութեան ընտրողները, որոնց գլուխն էր Մ. Աուշեւ (ձերբակալուած Յունուար 21ին, Նազրանի մէջ), բայց նաեւ ուրիշներ, նախաձեռնողներն են դիմումի մը որ շուրջ 90 հազար ստորագրութիւն կը համախմբէ (բոլորն ալ վաւերացուած), ինչ որ կը նշանակէ ընտրողներու 54%ը: Ասոնք կը հաստատեն որ չեն քուէարկած Դեկտեմբեր 2ի երեսփոխանական ընտրութիւններուն, մինչ մասնակցութիւնը պաշտօնապէս 99% յայտարարուած է: Դիմումը Մոսկուա ղրկուած է եւ փաստաբանական գրասենեակ մը պաշտօնական բնոյթ կու տայ, որպէսզի յանձնուի ատ. որ անկ է:

ԻՍՐԱՅԷԼ, Յունուար 21ին լրտես արբանեակ մը արձակած է հսկելու համար պարսկական հողամասը: Այս արբանեակը, «Թեսքար» մկրտուած, արձակուած է շնորհիւ հնդկական հրթիռի մը:

ՍՐԻ ԼԱՆՔԱՅԻ մէջ մօտ 48 հոգի սպաննուած է Յունուար 20էն 22, բախումներու ընթացքին բանակին եւ ապստամբ անջատողականներու միջեւ, ըստ Պաշտպանութեան Նախարարութեան: Թամուլ Վագրերը յայտարարած են որ միայն երեք մարտիկներ սպաննուած են:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Թաղապետական ընտրութեան 14 Թուրքեր թեկնածու կը ներկայանան: Անոնց հինգը Սթրազպուրկէն են, երեքը Միւլհուզէն, հինգը Պօժոլէէն, մէկն ալ Նանսիէն: Փարիզի «Անատոլուի մշակութային կեդրոն»ի տնօրէնը կոչ ուղղած է որ Թուրքերը ձեռնպահ չմնան եւ իրենց քուէներով Ֆրանսայի մէջ Թրքական ներկայութեան փաստը տան:

VOYAGE EN ARMENIE ET AU KARABAGH

(VOYAGE OECUMENIQUE, CULTUREL, HUMANITAIRE)

Du 28 avril au 5 mai : Voyage tous âges en Arménie — prix: 1.300 euros

(avec l'option extension au Karabagh, retour le 9 mai, et supplément de 200 euros)

(Accompagnateur : Pasteur **Samuel SAHAGIAN**).

organisé par Solidarité Protestante France-Arménie (SPFA)

Pour s'inscrire, envoyer acompte de 200 euros à :
SPFA — 1 rue Cabanis, 75014 Paris
(Tél.: 01. 47. 35. 30. 23 ou 06. 83. 09. 08. 19)

(Programme détaillé sur demande)

L'ASCENSION A LOURDES

Nos paroisses de France organisent
UN PELERINAGE MARIAL A LOURDES
à l'occasion du 150ème anniversaire des apparitions de la Sainte Vièrge à Bernadette
du mercredi 30 avril au samedi 3 mai
sous la présidence de
SA BEATITUDE NERSES BEDROS XIX
Catholicos Patriarche de Cilicie des Arméniens Catholiques

Frais de voyage et pension complète dans un hôtel 3 étoiles : **350 euros**
Pour inscriptions et informations : contacter le P. Curé de la Paroisse ou appeler le secrétariat de l'Eparchie — Tél. : 01 40 51 11 90.

Les inscriptions seront closes le 29 février 2008

SPECTACLE SOUS LA DIRECTION D'ARTO PEHLIVANIAN

les
Artistes Arméniens
pour
Tebrotzassère

Samedi 26 janvier à 20 heures 30

Avec l'aimable participation de :

—— Chants ——
Dan GHARIBIAN accompagné par l'Orchestre **Papiers d'Arménies**
Hagop BADOLIAN
Marie TATOSSIAN

—— Danses ——
Ensemble DIASPORAS (sous la direction d'**Armen Tchiloyan**)

—— Instruments ——
Kevork MKRTICIAN (duduk)
Orchestre NAVASART
Elia PEHLIVANIAN (kanon)
Olivier PEHLIVANIAN (violon)
& **Alexandre GOLOVITCHE** (piano)

—— Poésies ——
Liz SARIAN

Salle Thierry Le Luron
9 boulevard du Midi — 93340 LE Raincy

Réservation :
Liyana 06 64 44 23 92 / Marie-Delphine 06 64 23 48 80

P.A.F : 15 ou 25 euros.

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանի մշակութային կեդրոնի կազմակերպութեամբ տեղի կ'ունենայ բանախօսութիւն նուիրուած՝

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴին

Կը բանախօսէ՝
Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎՐԴ. ՊԶՏԻԿԵԱՆ
Շաբաթ 26 Յունուար ժամը 15ին
Վարժարանի պատուոյ դահլիճի՝ մէջ
26 rue Troyon, Sèvres

Association Arménienne d'Aide Sociale A.A.A.S.

Reconnue d'utilité publique par décret du 8 juin 1956

Recherche Directeur(trice) de maison de retraite

L'Association Arménienne d'Aide Sociale recherche un(e) Directeur(trice) pour une de ses maisons de retraite de la région parisienne
Le(la) candidat(e) devra faire preuve de ses capacités de gestion et posséder une bonne connaissance de la culture et de la langue arméniennes.
Possibilité de logement de fonction.
Prière d'envoyer lettre de motivation et CV à l'adresse suivante :
Monsieur le Président
ASSOCIATION ARMENIENNE
D'AIDE SOCIALE
77 rue la Fayette — 75009 PARIS
e-mail : aaas.paris@aaas.fr

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

LOTO A ISSY-LES-MOULINEAUX

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux organise son
L O T O
A N N U E L
Le Dimanche 27 janvier à 14h30
à la salle des Epinettes : 45-47 rue de l'Egalité - Issy-les-Moulineaux.
N o m b r e u x l o t s à g a g n e r.
L'après-midi sera suivi d'un goûter.

OFFRE D'EMPLOI

La Maison Arménienne de la Jeunesse et de la Culture de Marseille
r e c h e r c h e
POUR UN POSTE D'ACCUEIL
une personne —homme ou femme— âgée de 50 ans ou plus RMI-ste, si possible bilingue français-arménien.
Contrat de 2 à 5 ans dans le cadre des emplois accompagnés, 26h par semaine.
Adresser candidature écrite à la :
M A J C
12-14, rue Saint-Bazile —
13001 Marseille
Renseignements au : **04.91.66.45.33**
04.91.66.43.05
04.91.50.15.09

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Հ.Մ.Ը.Մ. ՖՐԱՆՍ

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Հ.Մ.Ը.Մ.-Ֆրանսի սկաուտութիւնը Նոր Տարուան եւ Ս. Ծնունդի արձակուրդէն ետք իր այս տարեշրջանի աշխատանքները վերսկսած է «Սամուէլ Մուրատ Մխիթարեան» վարժարանէն ներս:

Վեց տարեկանէն սկսեալ փոքրերն ու պատանիները կրնան մաս կազմել Հ.Մ.Ը.Մ.-Ֆրանսի սկաուտութեան:

Գործունէութիւնը տեղի կ'ունենայ ամէն Կիրակի ժամը 11էն սկսեալ:

Հ.Մ.Ը.Մ.-Ֆրանսի վարչութիւնը ամէն Կիրակի կ'ապահովէ փոխադրական միջոցը Ալֆորվիլէն եւ Փորթ տ'Օռլէանէն:

Յաւելեալ մանրամասնութեանց համար կը խնդրուի հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն՝
– Մահպուպեան Պօղոս 06· 25· 93· 28· 90
– Մարգարեան Անտրէ 06· 12· 72· 15· 26

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENT POUR LE SEJOUR DE SKI A BELLEFONTAINE

du 23 février au 1er mars 2008

- Directeurs diplômés BAFD ou ayant une équivalence
- Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires (bon niveau de ski nécessaire)

Candidatures à adresser à : CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax au 01 53 34 12 13

□

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
organise comme chaque année

UN SÉJOUR D'HIVER AU SKI

Pour les enfants nés entre le 1er janvier 1994 et le 31 décembre 1999

Dans son centre de vacances de Bellefontaine, dans le Jura
du samedi 23 février au samedi 1er mars

Renseignements et inscriptions jusqu'au 20 janvier

par téléphone au 01 53 34 18 18, par mail : cbaf@wanadoo.fr
par fax : 01 53 34 12 13

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 24

JEUDI
24 JANVIER
2008

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·879 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 83e ANNEE — N° 21·879

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ն· ՍԱՐՔՈԶԻ Փոյլ մէջ (Յունուար 22) յայտարարեց թէ միջամուխ պիտի չըլլայ Թաղապետական ընտրութիւններուն, մինչ Յունուար 8ին ճիշդ հակառակը ըսած էր, բայց նման հակասութիւններ նորութիւն չեն Նախագահին մօտ։ Փոյլն առաջ, Պորտոյէն անցած էր։ Իրեն կ'ընկերանային Ռաշիտա Տաթի եւ Մ· Ալիօ-Մարի։

ՎԱՍԻԼԻ ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆ միշտ բանտը կը մնայ հակառակ Մարդկային իրաւանց եւրոպական ատեանին յաջորդական երեք դիմումներուն։ Եուկոսի նախկին փոխ նախագահը սիտայէ կը տառապի եւ իր առողջական վիճակը պատճառ է որ հիւանդանոց փոխադրուի։ Ենթական խընդրած է որ դարմանուի, որովհետեւ ըսած է «զաւակ մը ունիմ, 2002ին ծնած, եւ կ'ուզեմ ապրիլ», բայց Ռուսաստանի Գերագոյն ատեանը անդրդուելի մնացած է։ Տրուած բացատրութիւնն այն է որ իւրացուցած է ձեռնարկութեան դրամը, ինչ որ 655 օրուան առժամեայ բանտարկութեան պատճառ եղած է եւ հարցը այժմ դատարան փոխանցուած է, բայց իր փաստաբաններն ալ լուր չեն ունեցած։

ԻՍՐԱՅԷԼԻ դեսպանը ՄԱԿ-ի մօտ՝ Ի· Լեվանոն, Յունուար 21ին դատապարտած է ՄԱԿ-ի մասնագէտին Թունաւոր յարձակումները Մարդկային իրաւանց վերաբերեալ պաղեստինեան հողամասերուն մէջ, քանի ան «պատերազմական վատ ոճիրներ» որակած է իսրայէլեան բանակին յարձակումները։ Իսրայէլ կը ճշդէ որ «բանակը միայն ահաբեկչական կազմակերպութիւններու վրայ կը յարձակի, այն կազմակերպութեանց, որոնց թիրախներն են իսրայէլցի քաղաքացիներ։ Այս է պատերազմի իսկական ոճիրը»։ Ու դեսպանը կը պահանջէ որ ՄԱԿ-ի մասնագէտը հեռացուի իր այդ պաշտօնէն։

ԻՐԱՔԻ հիւսիսային կեդրոնը, Յունուար 21ին, ջամիքազ մը պայթեցուցած է իր կրած ռումբերը ցաւակցութեան արարողութեան մը ընթացքին, ալ-Հաժաժ գիւղին մէջ։ Առնուազն 17 հոգի մեռած է։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ բնակչութիւնը, 2007 Դեկտեմբեր 31ի տուեալներով, 70 միլիոն 586 հազար 256 հոգի է։ 2000ին այդ թիւը 67 միլիոն 803 հազար 927 էր։ Պոլիս ունի 12 միլիոն 573 հազար բնակիչ, ինչ որ կը նշանակէ ընդհանուրին 17,8%ը։ Բնակչութեան 70,5%ը քաղաքաբնակ է, իսկ կէսը 28 տարեկանէն վար։ Քաղաքաբընակներու մեծագոյն համեմատութիւնը ունի Անգարան (92,7%), իսկ փոքրագոյնը Արտահանը (31,8%)։

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ նախագահը՝ Փերվէզ Մուշարաֆ Փարիզ եկած էր Յունուար 22ին, ուր տեսնուեցաւ նաեւ Ն· Սարքոզիի հետ։ Հակառակ անոր որ որեւէ ժողովրդականութիւն չի վայելեր այլեւս, Մուշարաֆ լաւատես է։ Փարիզէն Տավոս կ'անցնէր, ուր տեղի կ'ունենայ տնտեսական աւանդական փորումը։ Նախապէս ելոյթ ունեցած է Փարիզի Միջազգային յարաբերութեանց հիմնարկը և յայտարարած է որ որեւէ վտանգ չկայ որ «հիւլէական ռումբը զոր Փաքիստան ունի, գէշ ձեռքերու մէջ իյնայ»։

ՎՕ–ԱՆ–ՎԸԼԷՆԻ (Ռոնի նահանգ) մէջ է որ Քրիսթին Պութէն եւ քաղաքի իր ենթանախարարը՝ Ֆատելա Ամարա, որոնք խորապէս տարակարծիք կը մնան իրարու, ներկայացուցին քաղաքի քաղաքականութեան իրենց նոր ծրագիրը։ Ի դէպ, լրագրողները հեգնանքով կ'արտայայտուին այս (քանի՞երորդ) ծրագրին մասին։ Ամարա կ'ուզէ խորապէս գործել արուարձաններու մէջ, բայց պարտի ըսպասել Փետրուարին, երբ Նախագահը գործնական բնոյթ պիտի տայ այդ ծըրագրին։ Իր ելոյթին մէջ, Ամարա առաջարկեց որ Քաղաքներու միջնախարարական խորհուրդ մը ստեղծուի, կ'ուզէ որ գործազրկութիւնը երեք տարիներու երկայնքին 40% նուազում արձանագրէ և նման գեղեցիկ նպատակներու շարք ներկայացուցած է, այն համոզումով որ Սարքոզի համաձայն է իր այդ ծրագիրներուն։

25·000 ՈՒՂԵՒՈՐՆԵՐ փողոց իջած էին Յունուար 22ին (Օսթերլիցի կայարանէն դէպի Էնվալիտ տողանցելով) բողոքելու համար հանգստեան կոչուելու նոր կարգադրութիւններու դէմ, գիտակցելով սակայն թէ բարենորոգումը գործնական պիտի դառնայ Յուլիս 1էն։ Ուղեւորներուն կ'ընկերանային կազի եւ ելեկտրականութեան պաշտօնեաներ։

ԱԴՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ լրատիւներ հաղորդած են թէ զինեալ բախում մը տեղի ունեցած է Իրանի սահմանին մօտ եւ ադրբեջանցի սպայ մը մահացած է։ Ըստ նոյն աղբիւրներուն, Իրանի կողմէ զինուած խումբ մը փորձած է սահմանը անցնիլ, սակայն ադրբեջանցի սահմանապահներուն արգելքին բախած է եւ կռիւի բռնուած անոնց հետ։ Չէ ըսուած թէ իրանցի զինեալները ի՛նչ նպատակով կը փորձէին Ադրբեջան մտնել։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Ս· ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ ԸՆՏՐԱՐՇԱՒԸ

Վարչապետ եւ Նախագահական ընտրութեան թեկնածու Ս· Սարգսեան իր ընտրարշաւին ձեռնարկած է Վայոց Ձորէն։ Եղեգնաձորի մէջ ան ելոյթ մը ունեցած ու յայտարարած է թէ ընտրարշաւը Վայոց Ձորէն սկսելով ուզած է ցոյց տալ թէ իրեն համար Հայաստանի մէջ չկան մեծ ու փոքր մարզեր, քաղաքներ· կան հարցեր, զորս պէտք է լուծել։ Ապա խոստացած է որ կեանքը հետզհետէ աւելի լաւ կ'ըլլայ եւ երեք-չորս տարի ետք ժողովուրդը կ'ապրի այլ Հայաստանի մը մէջ։

Եղեգնաձորէն վարչապետ-թեկնածուն անցած է Մալիշկա գիւղը, անկէ Վայք ու Ջերմուկ։ Բոլոր ելոյթներուն մէջ խոստացած է բարօրութիւն, թոշակի ու աշխատավարձքի յաւելում։

***

ԼԵՒՈՆ ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ՆՈՐ ՀԱՒԱՔԸ

Յունուար 22ի հաւաքին Լ· Տէր Պետրոսեան յայտարարած է թէ հասած է իր շարժումին գործի անցնելու փուլը։ Ապա ըսած է թէ ճիշդ չէ որ կարելի չէ արգելք ըլլալ ընտրական կեղծիքներու։ Ատոր համար ամէն քաղաքացի պէտք է կամք ու վճռակամութիւն ցոյց տայ։ Իր եւ իր կողմնակիցներուն կողմէ խոստացած է վճռակամութեան տէր հանրութեան ու ազգային ազատագրական պայքարին ամէն ծառայութիւն մատուցանել։

Հաւաքը աւարտած է երթով մը զոր գլխաւորած է ինք՝ Լ· Տէր Պետրոսեան, անցնելով Մաշտոցի պողոտայէն, Հանրապետութեան հրապարակէն, յանգելով մեկնակէտին՝ Ազատութեան հրապարակը։ Ճամբան իր հետեւորդները վանկարկած են «Լեւո՛ն, յաղթանա՛կ»։

ՊՈԼԻՍ

Հ. ՏԻՆՔԻ ՈՃԻՐԻՆ ԱՌՆՉՈՒԹԵԱՄԲ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պոլսոյ ապահովութեան տնօրէնութեան Ահաբեկչութեան դէմ պայքարի բաժինը Յունուար 22ին մօտ չորս տասնեակ հոգի ձերբակալած է. անոնց մէջ են Հ· Տինքի ոճիրին պատրաստութեամբ ամբաստանուած կազմակերպութեան մը (լրատուութիւն և ահաբեկչութեան դէմ պայքար) հիմնադիր զօրավարը Վ· Քիւչիւք, ազգայնամոլ արարքներու ծանօթ հեղինակ փաստաբան Ք· Քէրինչսիզը, Մէրսինի մէջ երիտասարդներ մեռնիլ – մեռցնելու ուխտի հրաւիրող նախկին գնդապետ Ֆ· Գարատաղը եւ ուրիշներ։ Իզմիրի իր տան մէջ հսկողութեան տակ առնուած է Հ· Տինքի ոճիրին դրդող նըկատուած Ե· Հայալի փաստաբանը Ֆ· Թուրկութ, ապա հարցաքննուելու համար Պոլիս ղրկուած· իր բնակարանէն փաստաթուղթեր գրաւուած են։

Այս փաստաբանը Հ· Տինքի ոճիրին Յուլիս 2ի դատավարութեան սկիզբին բրտօրէն յարձակում գործած էր Ռ· Տինքի ու երկու աղջիկներուն վրայ, անոնց գոռալով· «Եթէ Հրանդ էք, կորսուեցէ՛ք, դժոխք գացէք· արդէն բոլորդ Հայ էք։ Հայկական անցագիր ու ինքնութիւն ունիք։ Գացէ՛ք Հայաստան»։

Խուզարկութիւններն ու ձերբակալութիւնները սկսած են Պոլսոյ ասիական ափի արուարձաններէն Իւմրանիէի մէջ գիշերաբոյսէ մը գտնուած պայթուցիկներուն վրայ։ Ներքին գործերու նախարարը յայտարարած է թէ ամէն բան դատախազութեան հսկակշռին տակ է եւ թէ մօտ ատենէն լայն բացատրութիւն կը տրուի։

Քրտական աղբիւրներ կը հաղորդէին թէ ձերբակալուած անձերու «Էրկէնէքօն» կազմակերպութիւնը քրտամէտ Տէ· Թէ· Փէ· կուսակցութեան շատ մը անդամներուն դէմ մահափորձեր կը ծրագրէր։ Թիրախներէն մէկն էր նախկին քիւրտ երեսփոխանուհի Լէյլա Զանա, ուրիշ մը՝ վիպագիր Օ· Փամուք։

***

«Էրկէնէքօն» (անունը Միջին Ասիոյ այն առասպելական դաշտին, ուրկէ ըստ Թրքական աւանդութիւններու, ծագում առած է Թուրք ցեղը) կազմակերպութիւնը ըստ երկու լրագրողի (Ճան Տիւնտար, Ճէլալ Գազտաղը) հետազօտութեան, մէկ ճիւղն է ընդյատակեայ «Կլատիօ» կազմակերպութեան. այս վերջինը ՕԹԱՆ-ի շրջանակին մէջ մարմին առած էր սովետական հաւանական յարձակումի մը հեռանկարով ու զինուորական դիմադրութիւն կազմակերպելու նպատակով։

«Էրկէնէքօն»ի գործունէութիւնը երկու ճիւղ ունի· ներքին ու արտասահմանեան։ Ըստ նոյն լրագրողներուն, երկրորդը դեր ունեցած է միջինասիական, պալքանեան, կովկասեան, հիւսիսային իրաքեան եւ միջինարեւելեան զինուորական, տնտեսական, քաղաքական բազմաթիւ աշխատութիւններու մէջ։

***

ՆՈՐ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆ

Հ· Տինքի սպանութեան առընչուած դատավարութիւն մըն ալ տեղի կ'ունենայ Տրապիզոնի մէջ· ամբաստանեալներն են լրահաւաք երկու զինուորականներ· երկուքն ալ ժանտարմայի յիսնապետ են։

Յունուար 21ի նիստին որպէս վկայ ունկնդրութեան կանչուած է ոճիրը դըրդելու ամբաստանութեամբ ձերբակալուած Ե· Հայալի քեռայրը։ Ան ըսած է թէ չորս ամիս առաջ տեղեակ էր թէ Հ· Տինքի սպանութիւնը կը պատրաստըւի։ Հայալ իրեն ըսած էր թէ հետախուզութիւն կը կատարեն «Ակօս»ի խմբագրատան ու Հ· Տինքի բնակարանին շըրջակայքը։ Նոյնիսկ յայտնած էր թէ ըսպանութիւնը կը գործուի խմբագրատան առջեւ։

Ծրագրուածին արգելք ըլլալու մտադրութեամբ քեռայրը լածները կը պատմէ այսօր ամբաստանեալ երկու յիսնապետներուն, որոնք նոթեր կ'առնեն եւ կը խոստանան հետապնդել խնդիրը։ Ոճիրէն ետք կ'երթան իր գործատեղին, հարցընելու թէ ուրիշի մը խօսա՞ծ է գիտցածներուն մասին։ Իր ժխտական պատասխանին վրայ կը յորդորեն լուռ մնալ։ Սակայն երբ քանի մը օր ետք ոստիկանութիւնը զինք հսկողութեան տակ կ'առնէ, ամէն բան կը պատմէ անոնց։

Ահա թէ ինչպէս կը զարգանան մահափորձի մը պարագաները «ժողովրդավար, արեւմտամէտ ու Եւրոպայի անդամակցութեան արժանի» Թուրքիոյ մէջ...

ԷՐՏՈՂԱՆ ԿԸ ՀԱԿԱԴԱՐՁԷ ՕՊԱՄԱՅԻ

Թուրքիոյ վարչապետը առանց ժամանակ կորսնցնելու հակազդած է ԱՄՆ-ու նախագահական թեկնածու Պ· Օպամայի յայտարարութեան որով ըսած էր թէ ընտրուելու պարագային պիտի ճանչնայ Հայկական Ցեղասպանութիւնը։ Իր կուսակցութեան մէկ ժողովին խօսք առնելով Թ· Էրտողան ըսած է այդ մասին. «Թուրքիա – ԱՄՆ յարաբերութիւնները պիտի չզոհուին Հայերու լոպիին ժխտական քարոզչութեան։ Օպամայի թեկնածութեան մէջ սկնակութեան հարց մը ակներեւ է· իրեն կը թելադրենք այդ հարցը լուծել»։

ՄՈՍԿՈՒԱ

ՀԱՅ ԵՒ ԱԴՐԲԵՋԱՆՑԻ ԽՈՒԼԻԿԱՆՆԵՐՈՒ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Մոսկուայի ոստիկանութիւնը ձերբակալած է հայ եւ ադրբեջանցի աւելի քան երկու տասնեակ երիտասարդ քաղաքացիներ որոնք կը պատրաստուէին կռուիլ ռուս ազգայնամոլ իրենց տարեկիցներուն հետ։ Ըստ ոստիկանութեան հաղորդածին, «կովկասցի» երիտասարդներուն խումբը ռուս ազգայնամոլ երիտասարդներու ակումբը գացած է, բայց դուռ փակ գտնելով փողոցին մէջ սկսած է խուլիգանութեան։ Անցորդներու գանգատին վրայ ոստիկանութիւնը տեղւոյն վրայ հասած ու քսան հոգի ձերբակալած է։

ԱԲԽԱԶԻԱ

ՋՐՕՐՀՆԷՔԻ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ

Յունուար 19ին Աբխազիոյ Գագրա քաղաքի Ս· Հռիփսիմէ մատուռին մէջ հոգեւոր հովիւ Տարօն արղյ· Ղուլիկեանի կողմէ Ջրօրհնէքի արարողութիւն կատարուած է։ Մատուռը Աբխազիոյ մէջ գործող միակ հայկական եկեղեցին է։

Արարողութեան ներկայ գտնուած են տեղացի Հայեր, նաեւ Սուխումիէն եւ Օչամչիրէն եկած հաւատացեալներ։

ԿԱՄԱՒՈՐ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ...

Սփիւռքահայ մեր կեանքին մէջ հետզհետէ նօսրացող տարր մըն է կամաւորը, համեմատաբար ժամանակներու:

Խօսքը կը վերաբերի մարդկային այն ձեռքերուն, որոնց կամաւոր ծառայութեանց շնորհիւ, գրեթէ բոլոր հայ գաղութներու մէջ, յառաջացան, ձեւակերպուեցան եւ զարգացան ազգային գոյապահպանումի մեր կառոյցները եւ ապահովուեցաւ անոնց բարւոք մատակարարումը՝ կրթական հաստատութիւններէն մինչեւ միութենական ակումբները, եկեղեցիէն մինչեւ կուսակցութիւնները, վերջապէս ամբողջ Սփիւռքը, որ սկսելով գրեթէ ոչինչէն ու զերոյէն՝ յանգեցաւ այսօրուան կազմակերպեալ վիճակին, ամէնուր:

Ըստ երեւոյթին, սփիւռքահայ այժմու սերունդը՝ հաւաքական այլ սովորութիւններու շարքին (զոր ժառանգած էր զինք նախորդող սերունդներէն), չի յաջողիր յաջորդ սերունդին փոխանցել նաեւ այս մարդկային առաքինութիւնը, որն է կամաւորապէս ծառայելու վարքը, որ իբրեւ հանրային արժէք ու բարոյական, գլխաւոր դրամագլուխը եղաւ ամբողջ Սփիւռքին:

Կամաւորութիւնը, անշուշտ, բացառաբար հայ մարդոց վերաբերող ընդունակութիւն մը չէ: Բոլոր ժողովուրդներու մէջ կը գտնուին մարդիկ, որոնք կը նուիրուին կամաւոր ծառայութեանց:

Այսպէս, զուտ մարդասիրական գետնի վրայ, կարելի է հիմնական երկու խումբի բաժնել կամաւոր ծառայութիւններու դաշտը.-

ա) Արտա-ազգային կամ արտաերկրային, (արհեստավարժներ, քաղաքագէտներ, մտաւորականներ, եւն.), որոնք կը նուիրուին իւրայատուկ խմբակցութիւններու, Մարդկային իրաւանց հարցերու, առողջական դժուարութեանց մէջ գտնուող անձերու կամաւոր ծառայութեան, առանց ցեղային խտրականութեան, զուտ մարդասիրական գետնի վրայ եւ իրենց երկրէն դուրս:

բ) Ներ-ազգային, երբ մարդիկ կը նուիրուին իրենց ժողովուրդի ներքին կառոյցներու ծառայութեան, միշտ կամաւորապէս:

Այս վերջին դաշտը յատկապէս շեշտուած է իրենց հայրենիքէն դուրս ապրող ազգային խմբակցութիւններու կամ բռնագաղթի ենթարկուած ժողովուրդներու մօտ, որոնք կը ջանան Սփիւռք կազմաւորել եւ ապրեցնել, պահելու համար իրենց մշակութային ինքնութիւնը, որ ենթակայ է անհետանալու վտանգին:

Ծառայութեան այս դաշտերէն առաջինին մէջ, եթէ աննշան է հայ մարդոց թիւը, ապա ներ-ազգային դաշտին մէջ՝ իսկապէս որ պատկառելի եղաւ կամաւոր ծառայողներու քանակը: Կրնանք ըսել, որ պատուաբեր եղաւ հայ մարդոց ներդրումը սփիւռքեան ազգային դիմագծութեան պահպանումի ուղղութեամբ:

Արդարեւ, եթէ արագ ակնարկ մը նետենք Սփիւռքի կազմաւորման օրերէն մինչեւ մեր ժամանակները, հանրային մեր կեանքին մէջ դժուար պիտի չըլլայ հաստատել. որ կամաւոր ծառայութիւնը եղաւ Սփիւռքի գոյատման շարժիչ ուժը, պիտի ուզէինք ըսել՝ ոգեկան ուժականութիւնը:

Կամաւոր աշխատողներ շրջապատեցին մեր եկեղեցին ու դպրոցները, մեր ակումբներն ու միութիւնները, առաջ տարին կազմակերպական, շինարարական, բարեսիրական, մշակութային, տնտեսական, կուսակցական թէ քաղաքական աշխատանքները, սատարեցին ազգային-համայնքային կեանքի հոլովոյթին եւ բիւրեղացուցին Սփիւռքի գաղափարական բովանդակութիւնն ու գնացքը:

Չենք անտեսեր այն հանգամանքը, որ կամաւոր ծառայողներու այս հոյլը ինքնածին չեղաւ, այլ անիկա արդիւնքն էր գլխաւորաբար կուսակցութիւններու եւ եկեղեցիի յարատեւ ջանքերուն ու ոգեկան մղումին: Եկեղեցւոյ հովանիին տակ եւ կուսակցութիւններու շունչով դարբնուեցան հայ մարդիկ, որոնք կամաւոր ծառայութիւնը նկատեցին իրենց խղճի տուրքը եւ անսակարկ կերպով նուիրուեցան մեր հաւաքական կառոյցներու ամրապնդումին, յաճախ յանձն առնելով գերագոյն զոհողութիւններ կամ զրկանքներ:

Չենք կրնար ըսել, որ Սփիւռքի մէջ կատարեալ է ամէն ինչ, բայց ինչ որ իրագործուած է, ինչ բացարձակութեան եւ բիւրեղացումի որ յանգած են ազգային միաւոր մը յատկանշող մեր ենթակառոյցները, ատիկա կը պարտինք յետեղեռնեան անմիջական թէ միջին սերունդներու կամաւոր աշխատութեան, կամաւորութեան զօրաւոր թափին:

Արդ, հաստատելի է, որ այս հանգամանքը կամ իրողութիւնը մաշելու վրայ է կամ հասած է անհետանալու հանգրուանին, եւ նորահաս սերունդներու մօտ անպայման չի պարզեր այն նոյն անմիջականութիւնը եւ ուժգնութիւնը, որուն փարած էին մեզ նախորդող սերունդները:

Օրինակները աւելի քան բացորոշ են.

Եկեղեցի յաճախող հաւատացեալ հօր մը զաւակը այսօր չանցնիր եկեղեցւոյ առջեւէն իսկ:

Իր կուսակցութեան բուռն ոգիով եւ կուրօրէն հաւատացող շարքայինի մը զաւակը, այսօր գաղափար իսկ չունի իր հօր անդամակցած կուսակցութեան մասին:

Բարեսիրական, մարզական թէ մշակութային միութիւններու մէջ անշահախնդրօրէն ծառայող մարդոց, կիներու եւ այրերու զաւակները այսօր չեն անդամակցիր, կամ հեռու են նոյն միութիւններէն:

Արժէքներու, սովորութիւններու, համոզումներու, կենցաղի՛ ըմբռնողութեան խզում մը կայ ծնողքի եւ զաւակներու միջեւ, ըսել կ'ուզենք՝ ա՛յս սերունդէն մի՛ւս սերունդին միջեւ, որ վաղը պիտի ըլլայ ապրող մեր ժողովուրդի յառաջապահ տարրը:

Սխալած չըլլալու համար ըսենք, որ շատ հաւանօրէն պատկերը տակաւին յուսադրիչ է Մերձաւոր Արեւելքի փոքրաթիւ երկիրներու հայ գաղութներուն մէջ (Լիբանանի քաղաքացիական կռիւներու ընթացքին լիբանանահայ համայնքի ցուցաբերած կամաւոր ծառայութեան հաւաքական փաստը տիպար օրինակ մըն է այս ուղղութեամբ): Սակայն ինչ որ կը շօշափենք ու կ'ապրինք աշխարհի արեւմտեան այս կողմերը, ուրիշ եզրակացութեան չենք յանգիր, եթէ ո՛չ հետեւեալ ճշմարտութեան. Կամաւորները կր նօսրանան հետզհետէ:

Ուրեմն՝ կամաւոր կը փնտռուի...

ՊԵՏՐՈՍ ՀԱՃԵԱՆ

ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԼՈՒՍԱՆՑՔԻՆ ՎՐԱՅ

Յ. ՊԱԼԵԱՆ

Եթէ գերին չըլլանք զանգուածային լրատուամիջոցներու հեղեղի նմանող տեղեկութիւններուն, որոնք, իրենց առատութեան պատճառով թոյլ չեն տար որ ժամանակակից քաղաքացին մտածէ, դատէ, ընտրէ, այդ հեղեղը կը խեղդէ քաղաքացին որպէս այդպիսին: Եւ լրատուամիջոցները կը հակակշռուին դրամագլուխով: Կ'իմանանք որ այս կամ այն դրամատէրը կը գնէ թերթ կամ հեռատեսիլի կայան, ուրեմն տէր կը դառնայ հակակշռելու լծակներու: Եթէ պահ մը մտածենք որ այդ դրամատէրերը մաս կը կազմեն այս կամ այն քաղաքական հոսանքին, անմիջապէս կ'ըմբռնենք որ, հարկ եղած պարագային, երբ շահերը պահանջեն, անոնք հանդէս պիտի գան կողմնապաշտութեամբ: Այդ քաղաքական հոսանքները միշտ գոյութիւն ունեցած են, մեծ կամ փոքր տարողութեամբ, եւ իրենց նպատակներուն, կամ առաջնորդական շահերուն պաշտպանութեան համար, չեն վարանած պայքար մղելու, կամ պարզապէս ապատեղեկատուութեան դիմելու, ընտրութիւններու արդիւնքը խարդախելու, բացորոշ կերպով, բռնութեամբ, կաշառքով եւ այլ եղանակներով:

Հզօր Ամերիկան նախագահ պիտի ընտրէ: Հսկայական գումարներ կը ծախսուին: Ասկէ առաջ ալ ըսած եմ, հռչակաւոր համալսարանի մը հռչակաւոր դասախօսը, իմաստասիրութեան, տնտեսագիտութեան, քաղաքագիտութեան, երբեք թեկնածու չի կրնար ըլլալ, եթէ չունի նեցուկը սեփական մեծ դրամագլուխի, կամ զինք նախագահ դարձնելու ի վիճակի եղող մեծ դրամատէրերու շրջանակի: Այդ իսկ պատճառով ժողովրդավարական խաղին կանոնները կը խախտին: Կը հաստատուի դրամագլուխի աւատապետութիւն: Այս կացութիւնը յատուկ չէ Ամերիկայի, բայց հոն արտառոց կերպով մեծցուած է պատկերը:

Շատ կը խօսուի ժողովրդավարութեան մասին, բայց ան հեռաւոր երազի կը նմանի, ուր աւատապետական դրութիւնը կը շարունակուի, հայրը իշխանութիւնը կը փոխանցէ եղբօր, զաւկին, կնոջ: Օրին խօսած էի Ֆիլիփփինցի երեսփոխանի մը առաջարկած օրէնքի նախագիծի մը մասին, ըստ որուն նոյն նահանգին մէջ զաւակը չէր կրնար յաջորդել իր հօր, ոչ ալ՝ եղբայրը:

Ֆրանսացիները կ'ըսեն՝ garde-fous, այսինքն՝ ցանկապատ դնել... իշխանութիւնը ժառանգութեան վերածելու փորձութեան առջեւ:

Հարց է թէ առանց սա կամ նա ձեւով հաստատուող աւատապետութեան, չէզոքացնելով դրամագլուխի բազմերես ազդեցութիւնը, զինուորական ճնշումները, ապատեղեկատուութիւնը, ընտրութիւն կարելի՞ է կազմակերպել: Լաւատես պէտք չէ ըլլալ, սակայն պայքարը պէտք չէ դադրի, ձգտելով միշտ աւելի արդար ընտրութիւններու կայացման, որպէսզի անոնց արդիւնքը ըլլայ իսկապէս ժողովրդական կամքի արտայայտութիւն:

Ինչ որ կ'ըսենք նախագահական ընտրութեան համար, ի զօրու պէտք է համարել ընկերային կեանքի բոլոր մակարդակներուն, երբ պատասխանատուութեան կը կոչուին մարդիկ: Արդար չէ ճնշումներով բռնաբարել քաղաքացիներու կամքը: Երբ քուէարկութենէ մը ետք երկրի մը բնակչութեան մէկ մասը կը մերժէ արդիւնքը, կամ երբ կասկածներ ըլլան, նոյնիսկ սուտ կասկածներ, ընտրութեան արդիւնքի եւ որակի մասին, կը նշանակէ որ վստահութեան խախտում կայ եւ ժողովրդավարութիւնը կը դատարկուի իր էութենէն: Քուէարկութենէ մը ետք բնական է որ յաղթող մը ըլլայ, բայց որպէսզի յաղթողը իրապէս առաջնորդի դեր կարենայ խաղալ, ընդունելի ըլլայ բոլորին կողմէ, ժողովրդական կամքի արտայայտութեան վրայ ստուեր պէտք չէ ըլլայ:

Մեր ժողովուրդի համեստ մակարդակով, նախագահական, երեսփոխանական եւ այլ ընտրութիւններ, քիչ մը աւելի թափանցիկ եւ արդար պէտք է ըլլան, ժողովուրդը պիտի համոզուի որ ընտրուած է ոչ թէ զօրաւորը, ճարպիկը, ընտանեկան անուն մը կրողը, դրամագլուխի ուժին կռթնած անձը, այլ՝ արժանաւորը, որպէսզի ժողովուրդը անոր մէջ տեսնէ ինքզինք: Այս կրնայ երազ համարուիլ, բայց ժողովրդավարութիւնը ինք հեռաւոր երազ մըն է, որուն մասին ամէնէն աւելի խօսողները իրենք պարտին տալ օրինակը: Երբ կ'ըսուի որ նախագահական ընտրութեան մը մասնակցելու համար միլիոններ պէտք են, հարց կը ծագի թէ ո՞ւր է այդ միլիոններուն մէջ ժողովրդավարութիւնը: Ժողովրդավարութիւնը կը նմանի հաւատքի. տեւաբար հարցականի ենթակայ, տեւաբար ինքզինք սրբագրող: Երբ կը դադրինք այս հարցականին ենթարկելու ազնուութենէն, կը թաղենք ժողովրդավարութիւնը, կը ծնի այլ բան, որուն անունը չեմ ուզեր տալ՝ ինքզինքս չվախցնելու համար:

Ժողովրդավարութեան կը սպառնան քարոզչութենէ եւ կողմնապաշտութենէ բխող մոլեռանդութիւնը եւ անհանդուրժողութիւնը, որոնք մարդոց ուշադրութիւնը կը հեռացնեն ճշմարտութենէ, արժանիքներէ, իր նմանին հանդէպ սէրէ եւ յարգանքէ: Բոլոր ընտրովի պաշտօններու թեկնածուները, իրապէս կը մեծնան, եթէ այս մտածումներով ներկայանան ժողովուրդի դատաստանին, նոյնիսկ եթէ նման մօտեցում պիտի խախտէ իրենց դիրքերը, բայց ընկերութիւնն է որ պիտի յառաջդիմէ: Չըսուի՞ր միթէ որ ընկերութեան բարիքն է նպատակը:

Միջազգային, ազգային թէ համայնքային մակարդակներու վրայ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԻՆՉԷ՞Ր ՏԵՍԱՆՔ
ԻՆՉԷ՞Ր ԼՍԵՑԻՆՔ
(Յօդուածներ)
Բ. հատոր

ՌՈՊԷՐ ՀԱՏՏԷՃԵԱՆ

Պոլիս 2007

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՐ ՎԵՐՍԱՅԼԻ ՄԷՋ

Հայաստանի տարին դեռ կը շարունակուի Վերսայլի մէջ: Շաբաթ Յունուար 12ին, Թագաւորական քաղաքը իր պատմական Մոնթանսիէ Թատրոնը ամբողջ օրուան մը համար տրամադրած էր Հայաստանին, «Յաւերժական Հայաստան» ընդհանուր խորագիրով: Այս նախաձեռնութիւնը անգամ մը եւս կը պարտինք «Հայ նախկին ռազմիկներու եւ դիմադրականներու միութեան» եւ անոր եռանդուն Նախագահ՝ Անթուան Պաղտիկեանին:

Այս օրը սկսաւ կէսօրէն յետոյ ժամը 14ին, Թատերագիր եւ բեմադիր Միշէլ Ռէնոյի «Տէր Զօրի ճանապարհներուն վրայ» Թատերգութեան անդրանիկ ներկայացումով: Ան, իր դերասաններու մասնակցութեամբ կը ներկայացնէ Մեծ Եղեռնի համայնապատկերը. Ապրիլ 24, Թալաթի հեռագիրները, վերապրողներու վկայութիւնները եւ անոնց ապրած ողբականը, Մուսա լերան դիմադրութիւնը, որբուհիներու խլամացումի քաղաքականութիւնը, 1919ի Երիտ Թուրքերու դատը, մինչեւ «Նեմեզիս» գործողութիւնը եւ Սողոմոն Թեհլիրեանի դատը:

Այս գործին առանցքը կը կազմէ մեր օրերու այժմէականութեան գերխնդիրներէն՝ խառն ամուսնութիւնները: Սկիզբը, բեմին վրայ կը յայտնուի Ֆրանսահայ օրիորդ մը որ իր բեմադիր եղբօրը կը տեղեկացնէ որ Թուրքի մը սիրահարած է: Ծիշդ այդ պահուն ան վերջին փորձերը կը կատարէ Եղեռնին նուիրուած իր այս Թատերգութեան: Ազդուած, քրոջը հաղորդած լուրէն, բեմադիրը զայն կը հրաւիրէ փորձին ներկայ ըլլալու եւ անոր հետեւելու: Արդեօ՞ք քոյրը իր կարծիքը պիտի փոխէ իր արմատներուն անցեալը յուշող այս ներկայացումէն վերջ եւ հրաժարի այդ սէրէն:

Շուրջ հարիւր հանդիսականներու առջեւ, մէկուկէս ժամուան մէջ այս գործը յաջողեցաւ լաւ պատկեր մը տալ Ի. դարու առաջին Ցեղասպանութեան: Կ'ողջունենք այս նոր եւ յաջող գործը որ բազմաթիւ հարցումներու լուծում կը փորձէ բերել եւ որ կ'աւարտի հետեւեալ կոչերով. «Դանիէլ Վարուժանը չմոռնա՛նք, Ռուբէն Սեւակը չմոռնա՛նք...»: Մաղթելի է որ այս Թատերգութիւնը լայն տարածում ունենայ, դէպի Ֆրանսական տարբեր բեմեր:

Այս «օրը» շարունակուեցաւ Ռոպէր Կէտիկեանի «Ճանապարհորդութիւն դէպի Հայաստան» ծանօթ ֆիլմին ցուցադրութեամբ որուն յաջորդեց ճոխ հիւրասիրութիւն մը, մասնակցութեամբ Վերսայլի քաղաքապետի պաշտօնի Թեկնածու Պերթրան Տըւիսի, Թուսիւ-լը-Նոպլի քաղաքապետ՝ Ժան-Ժագ Փանշէ, Ֆոնթընէ-լը-Ֆլէօրիի քաղաքապետ՝ Լասեր ինչպէս նաեւ Ռուսաստանի դեսպանատունէն՝ Պ. Գաբրիէլին: Հայ մշակոյթի եւ պատմութեան ցուցահանդէս մը կ'ընկերանար ընդունելութեան:

Այս յիշարժան օրը աւարտեցաւ գեղարուեստական երեկոյթով մը: Առաջին բաժինը յատկացուած էր երգերու. Աստղիկ Տէտէեանի ղեկավարած «Աստղ Մելոտի» քառահոգինոց համոյթը ներկայացուց փունջ մը հայկական աւանդական երգեր, նախ մեներգներով, ապա խմբային մեկնաբանութեամբ: Պէտք է ըսել որ այս խումբին անդամները մեծամասնութեամբ ծագումով Ֆրանսացի են եւ հայերէն երգելու իրենց ջանքը յոյժ գնահատելի է. սակայն խոստովանինք որ անոնք, այդ երեկոյ, հեռու էին պատշաճելէ Մոնթանսիէի նման Թատրոնի մը համբաւին ու մակարդակին: Արդեօ՞ք կարելի չէր ուրիշ ընտրութիւն մը կատարել: Երեկոյթը վերջ գտաւ «Նաւասարդ» պարախումբի եւ նուագախումբի յաջող ելոյթով որ խանդավառեց ներկայ մօտ հինգ հարիւր հանդիսականները: Անգամ մը եւս կը շնորհաւորենք Նախկին ռազմիկներու միութիւնը եւ իր նախագահը որ 2007 տարուան ճոխ յայտագրէն վերջ (չորս հրապարակային դասախօսութիւններ, 15 օրուան մեծ ցուցահանդէս) Հայաստանի տարին աւարտեցին մեր պատմութիւնը ու մշակոյթը պանծացնող այս գագաթնակէտով:

Այսպէս Վերսայլը, որ արդէն կը հպարտանար Հայաստանի հետ իր հին բարեկամական կապերով (յիշենք որ պալատին պարտէզներուն մէջ կանգնած են Տիգրան Մեծի ու Տրդատ Թագաւորներու արձանները) վճռակամ է այսուհետեւ ալ այս աւանդութիւնը շարունակել ու զարգացնելու:

ՀՐԱՅՐ ՀՐԱՉԵԱՆ

հարցերը թէեւ տարբեր տարողութիւն ունին, բայց ունին նոյն խորքը եւ ենթակայ են նոյն սպառնալիքներուն: Լաւ պիտի ըլլայ այս մասին ներազգային իսկական վիճարկում բանալ, առանց հրէի եւ հեթանոսի տարբերութիւններով առաջնորդուելու: Վերականգնումի խնդիր ունեցող Հայաստանի հանրապետութեան, վերակազմակերպման խնդրի առջեւ կանգնած հայկական արտասահմանի եւ նոր ժամանակներուն հետ քայլ պահելու խնդիր ունեցող ազգային հիմնական նշանակութեան տէր Հայոց եկեղեցիին համար նման վիճարկում իսկական հզօրացման դռներ կրնայ բանալ:

Խօսիլ իրարու հետ:

Պիտի կարենա՞նք:

Յ. Պ.

Գ Ե Ր Մ Ա Ն Ի Ա

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵՔ ՀԱՏՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ

Գերմանիոյ մէջ գործող Հայ ակադեմականներու միութիւնը ունի իր մատենաշարը: Անցած տարուան Սեպտեմբերէն Նոյեմբեր երեք հատոր լոյս տեսած է անկէ. երեքն ալ Արմինէ Ռուլոյեանի երաժշտական յօրինումներն են:

ա. «Վէրք Հայաստանի» (1988) — Երեւանի Կոմիտաս երաժշտանոցի հրատարակութիւն, նիւթական աջակցութեամբ Պոխումի քաղաքապետարանին:

բ. «Երգի՛ր Թաւջութակ» (Թաւջութակի եւ դաշնակի համար) — Մոսկուայի «Մուզիքա» հրատարակութիւն:

գ. «Խոհեր յանձնած դաշնամուրին» (17 ստեղծագործութիւն) — Երեւանի Կոմիտաս երաժշտանոցի հրատարակութիւն:

Հատորները կարելի է գտնել Երեւանի պետական երաժշտանոցի գրախանութէն, կամ դիմելով միութեան վարչութեան.

e-mail : AAV1860@web.de
Հեռ. +49 – 234 – 70 90 925

Ս Տ Ա Ց Ա Ն Ք

ՆՈՐԱՅԱՅՏ ԲԱՌԵՐ ԳՐԱԲԱՐՈՒՄ

Ռ. Ս. ՂԱԶԱՐԵԱՆ,
Հ. Մ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ

Երեւանի համալսարանի
հրատարակչութիւն
Երեւան 2007

Հրատարակուած Գալուստ
Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան
Հովանաւորութեամբ

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿՅԱՆՔԸ

(ռուսերէն թարգմանեց
Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԵՐ
Ն. Մ. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ԴԷՊԻ ՀԱՅՐԵՆԻ ՏՈՒՆ

Դեռ վաղ առաւօտեան քաղաքացիներն սկսեցին խումբ-խումբ հաւաքուել փողոցներում: Ծովեզրը լցուեց տօնական զգեստներ հագած երգող ու պարող Թէոդոսիացիների խմբերով: Շքեղօրէն զարդարուած ձկնորսական նաւակները ողջունում էին պատշգամբում կանգնած Այվազովսկուն: Կանայք, աղջիկներն ու երեխաները ներքեւից ծաղկեփնջեր էին նետում նկարչին: Բայց յանկարծ աղմուկը դադարեց: Պատշգամբի առաջ, բոլորովին նոր, վառ գորգի վրայ տեղաւորուեց ծերունի Հայդարն ու սկսեց ջութակ նուագել: Այվազովսկին եւ նրա պատուաւոր հիւրերը իջան ներքեւ: Աւարտելով Այվազովսկուն նուիրուած հանդիսաւոր մեղեդին, որ թուռն ծափահարութիւններ ու բացագանչութիւններ կորզեց ամբոխից, Հայդարը սկսեց ուրախ պարեղանակներ նուագել: Բոլորը՝ կին թէ տղամարդ, պատանի թէ աղջիկ, շուրջպար բռնեցին, իսկ ծերունիներն էլ մի կողմ քաշուած ձայնակցում ու ծափով ոտքերը գետին էին խփում: Ովքեր համեմատաբար առոյգ էին, նրանք էլ նետուեցին պարի մէջ: Ինչ-որ մէկը բռնեց Այվազովսկու թեւից եւ առաջնորդեց դէպի ջահէլների խումբը: Այվազովսկին պարեց, երգեց ու ուրախացաւ բոլորի հետ: Հիմա արդէն ոչ միայն Հայդարն էր նուագում, այլ նրան էին միացել նաեւ ուրիշ երաժիշտներ: Երգն ու նուագը թեւածում էին տօնական Թէոդոսիայի վրայ: Յանկարծ ձկնորսական մակոյկների կողմից ինչ-որ զարմացական կանչեր լսուեցին: Բոլորը շրջուեցին դէպի ծովը: Թէոդոսիա էր մտնում վեց ռազմանաւերից կազմուած մի էսկադրա: Բոլոր առագաստանաւերի առաջից գնում էր «Տասներկու առաքեալ» գծանաւը: Սեւաստոպոլն էր որ իր պատուիրակներին էր ուղարկել Թէոդոսիա ողջունելու ծովի մեծ երգչին, Ծովային գլխաւոր շտաբի գեղանկարչին:

Գծանաւի վրայից արդէն իջեցրին մակոյկը: Մի քանի րոպէ յետոյ նաւը մօտեցաւ ափին եւ ափ ելաւ «Տասներկու առաքեալի» նաւապետ Վլադիմիր Ալեքսէեւիչ Կոռնիլովը, տօնական համազգեստներ հագած մի խումբ ծովային սպաների ուղեկցութեամբ: Կոռնիլովը սիրալիր ողջունեց Այվազովսկուն եւ նրան ներկայացրեց սպաներին: Իվան Կոնստանտինովիչը եւ սեւաստոպոլցի հիւրերը, ցնծագին ամբոխով շրջապատուած, ուղեւորուեցին դէպի ծովեզերեայ զբօսայգին, դէպի Թէոդոսիայի Կարանտինային պահակախմբի հրամանատարի տունը:

Կէսօրին այնտեղ բացուեց Այվազովսկու նկարների ցուցահանդէսը: Ցուցադրուած էին «Փոթորիկ Կերչի խարսխակայանում», «Թէոդոսիան արեւածագին», «Գիշերը Օդեսայի ծովափում», «Պոլիսը մայրամուտին», «Սեւաստոպոլը միջօրէից առաջ», «Սուրբ Գէորգի վանքի գիշերը, Սեւաստոպոլի մօտ», «Մայրամուտ Տրոյայի վրայ», «Մելոսը առաւօտեան արեւի տակ», «Փոթորկալից գիշեր ծովի վրայ», «Թրքուհիների զբօսանքը մակոյկով», «Թուրքական սրճարան» նկարները:

Իրիկնադէմին ամբողջ Թէոդոսիան հաւաքուեց ռուս անուանի գեներալ Պիոտր Սեմիոնովիչ Կոտլյարեւսկու ամարանոցում, կրկին սկիզբ առաւ երգ ու պարը: Անսպասելիօրէն տափաստանից մի խումբ հեծեալներ խուժեցին: Տօնախմբութեանը մասնակցելու էին եկել շրջակայ գիւղերի ջիգիթները:

Ձիարշաւից յետոյ պարտէզում բոցավառուեց հրավառութիւնը:

Բարձրում թեւածող գոյնզգոյն հրթիռների հետ մրցում էին ծովախորշում շարուած ռազմանաւերի կրակները: Մութն իջնելու հետ, նրանց առագաստափայտերը կայծկլտացին լապտերներից, իսկ երբ Կոտլյարեւսկու ամարանոցում սկսուեց հրավառութիւնը, նաւակողերը բռնկուեցին նորանոր ճաճանչումներով:

Ուշ գիշերին մարդիկ ընթրում էին շքեղօրէն լուսաւորուած պարտէզում, յետոյ նորից թնդացին երգը, պարն ու երաժշտութիւնը:

Արդէն լուսանում էր, երբ հիւրերն սկսեցին ցրուել: Տան տէրերը Այվազովսկու համոզում էին մնալ իրենց մօտ եւ հանգստանալ: Բայց Թէոդոսիացիք, ձեռքերի վրայ առնելով նկարչին, նրա գլուխը զարդարեցին Թարմ ծաղիկներից հիւսուած պսակով եւ երգ ու կանչով տարան մինչեւ տուն:

Երեք օր շարունակ Թէոդոսիայում խնդութիւն էր:

Թէոդոսիացիները դրանից յետոյ երկար տարիներ յիշում էին այդ հրաշալի տօնախմբութիւնը, որ սիրելի նկարիչը արեց իրենց քաղաքում:

«ԵՒ ՅԱՆԿԱՐԾ ԻՄ ԴԻՄԱՑ ԴՈՒ ՅԱՅՏՆՈՒԵՑԻՐ...»

Նոյն այդ տարին՝ 1846ին, Այվազովսկին իր նոր նկարները բերեց Պետերբուրգ: Կրկին, ինչպէս նախկինում, դրանց առաջ դիտողների հիացած խմբեր էին հաւաքւում: Բոլորը խոստովանում էին, որ Սեւ ծովի ափին նկարչի տաղանդն հասունացել ու ամրացել է: Թերթերը հաստատում էին, որ նրա իւրաքանչիւր նոր ստեղծագործութիւնը գոյների ու լոյսի մի աննախադէպ փայլատակում է:

Ուղիղ տասը տարի էր անցել այն օրուանից, ինչ Այվազովսկին Գեղարուեստի ակադեմիայում առաջին անգամ ցուցադրեց իր նկարները: Այն ժամանակ նրա աշխատանքը տեսաւ Պուշկինը: Տեսաւ ու փաղաքշանքի արժանացրեց պատանի նկարչին: Այդ օրուանից էլ Այվազովսկին հաշւում էր իր տարիներն արուեստում: Թերթերը նշեցին այդ յոբելեանական տարեթիւը: Նեստոր Կուկոլնիկը կենսագրական մեծ ակնարկ տպագրեց՝ նկարչի դիմանկարով: Նրա ծառայութիւնները նշեց նաեւ Գեղարուեստի ակադեմիան: 1847 Թուականի մարտին ակադեմիայի խորհուրդը որոշեց. «Ակադեմիկոս Իվան Այվազովսկուն, արուեստում արտասովոր յաջողութիւններ եւ ծովանկարչութեան մէջ ստեղծած յիրաւի սքանչելի շատ կտաւների համար արժանացնել փրոֆեսորի կոչման գեղանկարչութեան գծով»:

Այվազովսկին այն ժամանակ դեռ երեսունն էլ չէր բոլորել:

(Շար. 150)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՊԱՆԵԼՕ. – Տիկին Սաթենիկ Ֆիրէնկիւեան 150 եւրօ։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

Սամուէլ–Մուրատեան վարժարանի մշակութային կեդրոնի կազմակերպութեամբ տեղի կ՚ունենայ բանախօսութիւն նուիրուած՝

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻն

Կը բանախօսէ՝
Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎՐԴ. ՊՋՏԻԿԵԱՆ
Շաբաթ 26 Յունուար ժամը 15ին
Վարժարանի պատուոյ դահլիճի՛ մէջ

26 rue Troyon, Sèvres

Association Arménienne d'Aide Sociale A.A.A.S.

Reconnue d'utilité publique par décret du 8 juin 1956

Recherche Directeur(trice) de maison de retraite

L'Association Arménienne d'Aide Sociale recherche un(e) Directeur(trice) pour une de ses maisons de retraite de la région parisienne.
Le(la) candidat(e) devra faire preuve de ses capacités de gestion et posséder une bonne connaissance de la culture et de la langue arméniennes.
Possibilité de logement de fonction.
Prière d'envoyer lettre de motivation et CV à l'adresse suivante :
Monsieur le Président
ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE
77 rue la Fayette — 75009 PARIS
e-mail : aaas.paris@aaas.fr

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի «Արշալոյս Թադէոսեան» մասնաճիւղի ժողովը Շաբաթ, Փետրուար 2, ժամը 16·30ին, սովորական հաւաքատեղին։
Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ։

□

LOTO A ISSY-LES-MOULINEAUX

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux organise son

LOTO ANNUEL

Le Dimanche 27 janvier à 14h30
à la salle des Epinettes : 45-47 rue de l'Egalité - Issy-les-Moulineaux.

Nombreux lots à gagner.

L'après-midi sera suivi d'un goûter.

OFFRE D'EMPLOI

La Maison Arménienne de la Jeunesse et de la Culture de Marseille

**recherche
POUR UN POSTE D'ACCUEIL**

une personne —homme ou femme— âgée de 50 ans ou plus RMI-ste, si possible bilingue français-arménien. Contrat de 2 à 5 ans dans le cadre des emplois accompagnés, 26h par semaine. Adresser candidature écrite à la :

MAJC

12-14, rue Saint-Bazile — 13001 Marseille

Renseignements au : **04.91.66.45.33**
04.91.66.43.05
04.91.50.15.09

L'ASCENSION A LOURDES

Nos paroisses de France organisent
UN PELERINAGE MARIAL A LOURDES
à l'occasion du 150ème anniversaire des apparitions de la Sainte Vièrge à Bernadette
du mercredi 30 avril au samedi 3 mai
sous la présidence de
SA BEATITUDE NERSES BEDROS XIX
Catholicos Patriarche de Cilicie des Arméniens Catholiques

Frais de voyage et pension complète dans un hôtel 3 étoiles : **350 euros**
Pour inscriptions et informations : contacter le P. Curé de la Paroisse ou appeler le secrétariat de l'Eparchie — Tél. : 01 40 51 11 90.

Les inscriptions seront closes le 29 février 2008

Հ.Մ.Ը.Մ. ՖՐԱՆՍ

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Հ.Մ.Ը.Մ.–Ֆրանսի սկաուտութիւնը Նոր Տարուան եւ Ս. Ծնունդի արձակուրդէն ետք իր այս տարեշրջանի աշխատանքները վերսկսած է «Սամուէլ Մուրատ Մխիթարեան» վարժարանէն ներս։
Վեց տարեկանէն սկսեալ փոքրերն ու պատանիները կրնան մաս կազմել Հ.Մ.Ը.Մ.–Ֆրանսի սկաուտութեան։
Գործունէութիւնը տեղի կ՚ունենայ ամէն Կիրակի ժամը 11էն սկսեալ։
Հ.Մ.Ը.Մ.–Ֆրանսի վարչութիւնը ամէն Կիրակի կ՚ապահովէ փոխադրական միջոցը Ալֆորվիլէն եւ Փորթ տ՚Օռլէանէն։
Յաւելեալ մանրամասնութեանց համար կը խնդրուի հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն՝
– Մահպուպեան Պօղոս 06· 25· 93· 28· 90
– Մարգարեան Անտրէ 06· 12· 72· 15· 26

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENT POUR LE SEJOUR DE SKI A BELLEFONTAINE

du 23 février au 1er mars 2008

- Directeurs diplômés BAFD ou ayant une équivalence
- Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires (bon niveau de ski nécessaire)

Candidatures à adresser à : CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax au 01 53 34 12 13

□

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
organise comme chaque année

UN SÉJOUR D'HIVER AU SKI

Pour les enfants nés entre le 1er janvier 1994 et le 31 décembre 1999
Dans son centre de vacances de Bellefontaine, dans le Jura
du samedi 23 février au samedi 1er mars
Renseignements et inscriptions jusqu'au 20 janvier

par téléphone au 01 53 34 18 18, par mail : cbaf@wanadoo.fr
par fax : 01 53 34 12 13

□

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE

(JURA)

ETE : JUILLET ET AOUT

- Directeurs diplômés BAFD
- Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA
- Assistants sanitaires

Candidatures à adresser à

CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01 53 34 12 13

Date limite des candidatures : **31 mars**

SPECTACLE SOUS LA DIRECTION D'ARTO PEHLIVANIAN

les
Artistes Arméniens
pour
Tebrotzassère

Samedi 26 janvier à 20 heures 30

Avec l'aimable participation de :

— Chants —
Dan GHARIBIAN accompagné par l'Orchestre **Papiers d'Arménies**
Hagop BADOLIAN
Marie TATOSSIAN

— Danses —
Ensemble DIASPORAS (sous la direction d'**Armen Tchiloyan**)

— Instruments —
Kevork MKRTICIAN (duduk)
Orchestre NAVASART
Elia PEHLIVANIAN (kanon)
Olivier PEHLIVANIAN (violon)
& **Alexandre GOLOVITCHE** (piano)

— Poésies —
Liz SARIAN

Salle Thierry Le Luron
9 boulevard du Midi — 93340 LE Raincy

Réservation :
Liyana 06 64 44 23 92 /Marie-Delphine 06 64 23 48 80

P.A.F : 15 ou 25 euros.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84876

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 25
VENDREDI
25 JANVIER
2008

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ -.- Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.880 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 83e ANNEE — N° 21.880

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺԱՔ ԱԹԱԼԻ, Միթերանի նախկին խորհրդականը, Յունուար 23ին Սարքօզիի յանձնեց 316 առաջարկներէ բաղկացած իր տեղեկագիրը, որուն նպատակն է զարկ տալ Ֆրանսայի աճին: Սարքօզի ընդհանուր ձեւով համաձայն կը թուի, բայց սկիզբէն իսկ կը մերժէ առաջարկներէն երկուքը՝ նախատեսեալները: Միւսները, դեղերու վաճառքին ազատականացումը եւ բաշխումը: Տեղեկագիրը արդէն իսկ բանավէճի նիւթ է, նոյնիսկ մեծամասնութեան մօտ: Կարգ մը մասնագէտներ կը խորհին թէ անկէն մէ պիտի գրուի եւ հոն ալ պիտի մնայ: Օրինակ, առաջարկներէն մէկը կը վերաբերի թաքսիներուն, որոնց թիւը պէտք է կրկնապատկուի, իսկ որ թաքսիի վարորդները կը մերժեն, քանի ներկայիս իսկ, որոշ ժամերու գործ չունին եւ արդէն իսկ գործադուլի պիտի դիմեն: Բայց, միւս կողմէ չէ որ նոյնքան առաւելութիւն կը բերեն, այլ քանի մը տասնեակ ուրիշներ: Սկզբունքով, բոլոր առաջարկները պէտք է ենթարկուին Ազգային ժողովին մէջ եւ արդարօրէն:

ԴԱՏԱՅԻ բնակիչները, որոնք խորհրդակցութիւն ենթակայ են օրերէ ի վեր, Յունուար 23ին յաջողեցան պայթեցնել քարուկանին ըլլալ երկու հողամասերը բաժնող պատնէշը եւ անցնիլ Եգիպտոս: Անօթի–ծարաւ, խուժած գնած են ինչ որ գտած են՝ սնունդ, դեղօրայք, վառելանիւթ, ջուր, եւլն. եւլն.: Կարգերով եւ բնութագրուելով Ռաֆահէ եւ Էլ–Արիշ մասն են Հալաբական Պաղեստինցիներու ընտանեկան, որոնք կը բնորոշեն այն բնակ մը վերադարձած են: Ընդհանուր կարծիքն այն է որ Համասի համար յաղթանակ մըն էր եւ, կրկին հայ գինքը նկատի առնել, ոչ այլեւս որպէս ահաբեկչական տարր, այլ ազդու գործակատար:

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 24ին, Ֆրանսայի պաշտօնակցութիւնները գործադուլի պիտի էին եւ շարժումը ամէնէն աւելի ծաւալ գտած էր Ազգային կրթութեան ծիւղին մէջ, ուր ուսուցիչ առաջին հերթին կը պահանջէին նոր ... պաշտօնական աշխատավարձերու բարելաւում: Այլ խօսքով, անոնց կը բողոքեն ... կը ... աշխատողները, ... որոնք կը վճարուին ... Արդարեւ, գնողական կարողութիւնը եւ անձնակազմերու կրճատումը առաջին ... յայտարարած ... կարողութիւնն ու անձնակազմի նուազումը, թէեւ՝ ... մը ...:

ՎԻԼԻԷ ԼԸ ԲԵԼԻ մէջ (փարիզեան արուարձան) խռովութիւններ պատահած են Յունուար 23ի երեկոյեան, երբ խումբ մը պատանիներ յարձակած են ոստիկանութեան ուժերու վրայ: Հանդարտութիւնը վերահաստատուած է քանի մը ժամ յետոյ:

ԻՐԱՔ նոր դրօշակ մը ունի, աւելի ճիշդ «արդիացուած» դրօշակ մը, որու վրայէն ջնջուած են Պաաս կուսակցութեան երեք աստղերը, որոնք կը խորհրդանշէին Սատտամ Հիւսէյնի վարչակարգը: Խորհրդարանը 50ի դէմ 110 ձայնով քուէարկած է որոշումը, բայց վերջնական դրօշակը, նախքան մէկ տարի, պիտի ընտրուի:

ՊԵՐԼԻՆԻ մէջ, Յունուար 23ին բացումը մը կատարուած է շրջուն ցուցահանդէսի մը, որ կը վերաբերի Ռայխսպահնի (գերմանական երկաթուղի) դերին Հրեաներու տեղահանութեան մէջ: Շուրջ 3 միլիոն կը նկատուի թիւը այն Հրեաներուն, որոնք արգելափակման կայանները առաջնորդուած են 1933էն 1945, որոնց մէջ մեծ թիւով երախաներ: Գերմանական երկաթուղիին տնօրէնը՝ Հարթմութ Մեհտորն ընդունելով հանդերձ ցուցահանդէսին սկզբունքը, մեծ ջանք թափած է որպէսզի ան տեղի ունենայ թանգարանի մը մէջ, կայարաններէ հեռու, բայց քաղաքական այնքան ճնշումներու ենթարկուած է, որ ստիպուած տեղի տուած է: Ներկայիս Ռայխսպահն կը ջանայ ճախողեցնել ուրիշ ծրագիր մը, որ ամբողջ երկրին մէջ ճեպընթացի մը երթեւեկն է, մկրտուած «Յիշողութեան ճեպընթացը»:

ԹՈՒՐՔ ՆԱՒԱՏԷՐ մը փորձած է կէս միլիոն տոլարով կաշառել Ֆրանսացի նաւաստիի մը այրին, որպէսզի ան հրաժարի իր դատէն: Թուրքին փոխադրանաւը անցեալ Օգոստոսին Ֆինիսթէրի բաց ը բախած էր Ֆրանսական ձկնորսանաւուն ու պատճառ եղած անոր նաւապետին մահուան: Յետոյ առանց օգնութեան փութալու խոյս տուած էր: Ցանցաւոր նաւապետը որ աղբբեջանցի էր, Սեպտեմբերին մեկնած էր Ֆրանսայէն, շնորհիւ հիւպատոսական անձեռնմխելիութեան մեղսակցութեան մը: Կը սպասուի որ դատը տեղի ունենայ Ֆրանսական ատեանի մը առջեւ: Մինչ այդ, Թուրք նաւատէրը կէս միլիոն տոլար առաջարկած է արկածեալ նաւուն նաւապետին այրիին, որ վճռականօրէն մերժած է, ըսելով. «Եթէ դուք Թուրքի գլուխ ունիք, իմս ալ պրըթոնական է»: Յետոյ յայտարարած է մամուլի թղթակիցներու թէ դրամի փոխարէն երբեք պիտի չդաւաճանէ իր ամուսնին, թէ մահուան նիւթով սակարկութիւն ընել տեղ չունի իր ստացած դաստիարակութեան մէջ:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ վարչապետը Գ. Գարամանլիս քառասուն հոգինոց պատուիրակութեամբ մը կ'այցելէ Թուրքիա. 49 տարիէ ի վեր յոյն վարչապետի մը առաջին այցն է: Գարամանլիս այցին առաջին օրն իսկ հանդիպում ունեցած է Կ. Պոլսոյ Տիեզերական պատրիարքին հետ որ իրմէ խնդրած է վարչապետ Էրտողանի հետ հանդիպումին օրակարգի առնել Հէյպէլի կղզիի Յունաց դպրեվանքին վերաբացումի նիւթը: Յունաստանի վարչապետը կատարած է խնդրանքը, ըսելով թէ երկու երկիրներու փոխյարաբերութիւններու զարգացման միակ ճամբան կ'անցնի դպրեվանքին վերաբացումին նման, փոքրամասնութեան իրաւունքներու յարգանքի գործնական քայլերէն: Էրտողան իրեն պատասխանած է թէ աշխատանք կը տարուի այդ ուղղութեամբ:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ նախկին վարչապետը՝ Միխայիլ Կասիանով, որ այժմ գլուխն է ազատական ընդդիմութեան, կրնայ թեկնածու չըլլալ Մարտ 2ի նախագահական ընտրութեան: Արդարեւ, Արդարութիւնը քննութիւն մը բացած է Յունուար 22–ին Կասիանովի ընտրապայքարի կազմակերպիչներուն վրայ եւ հաւանական է որ անկարելի դառնայ իր թեկնածութիւնը: Այն «անկախները» որոնք չեն վայելեր Դումայի մէջ ներկայացուած չորս կուսակցութիւններէն մէկուն զօրակցութիւնը, պարտին երկու միլիոն ստորա-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՊՈԼԻՍ

«Հ. ՏԻՆՔ» ՎԱԳՐԸՖՆ ԱԼ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔԻ ԹԻՐԱԽ

Հ. Տինքի յիշատակը յաւերժացնելու համար հարազատներուն կողմէ անոր անունով ստեղծուած բարեսիրական հիմնարկը իմակով մահուան սպառնալիքներ ստացած է: Հիմնարկին պատասխանատուները փաստաբան Ֆ. Չէթինի միջոցով դիմած են Շիշլիի դատախազութեան:

Իմակը ղրկուած է Յունուար 20ին. մահուան սպառնալիքէն զատ, ան պարունակած է անարգանքներ ու Հ. Տինքի ոճիրն ու ոճրագործը գովաբանող տողեր: Փաստաբանուհին պահանջած է որ իմակին Քէմալ Ենիկիւն անուն հեղինակը գտնուի եւ պատժուի:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ԽԱՐԴԱԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՔՆՆԵԼՈՒ ԽՈՒՄԲ

Գլխաւոր դատախազ Աղուան Յովսէփեանի հրամանով աշխատանքի յատուկ խումբ մը ստեղծուած է. ան պիտի քննէ Փետրուար 19ի ընտրութեան խարդախութիւններու, լրատուութեան նկատմամբ դատախազական հսկողութեան արդիւնաւոր հոլովոյթը եւ համակարգէ դատախազութեան գործունէութիւնը: Խումբին ղեկավարն է աւագ դատախազ Կորիւն Փիլոյեան:

***

ՖՐԱՆՍԱՅԻ «ԹՐՔԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ»Ը

2009 Յուլիսէն 2010 Մարտ Ֆրանսայի մէջ տեղի կ'ունենայ «Թրքական եղանակը», յաջորդելով 2008ի երկրորդ կիսամեայի «Եւրոպական եղանակ»ին եւ նախորդելով 2010ի «Ֆրանքեւռուսական տարի»ն:

Ըստ Արտաքին գործերու նախարարութենէն «Վան»ի քաղած տեղեկութեան, «Թրքական եղանակ»ը առիթ պիտի տայ Ֆրանսայի հանրութեան լաւագոյնս ծանօթանալու ժամանակակից Թուրքիոյ ուժականութեան ու ստեղծագործ բազմազանութեան, նաեւ հարուստ ժառանգութեան: Նախատեսուած են ամբողջ Ֆրանսայի տարածքին բազմաթիւ ձեռնարկներ:

Ֆրանսայի «Թրքական եղանակ»ը պիտի նշէ Ֆրանսայի քաղաքական, տնտեսական եւ մշակութային առաջնային գործընկեր այս երկրին հետ փոխյարաբերութիւններու կարեւորութիւնը, խիտ ու երկար անցեալը:

Հետաքրքրական տեղեկութիւն է այն որ ԱՖՍԱ–յի վարչական խորհուրդի նախագահ Հ. տը Գասթրի ընդառաջելով Ֆրանսայի հրաւէրին, ընդունած է մաս կազմել կազմակերպիչ խառն կոմիտէին:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ԳԵՂԱՍԱՀՔԻ ԶՈՅԳԸ

Խրուսթիոյ Զագրէպ քաղաքին մէջ սկսած գեղասահքի Եւրոպայի ախոյեանութեան Հայաստան եւս մասնակից է, Անաստասիա Գրեբիոնկինա – Վազգէն Ազրոյեան զոյգով: Պարտադիր պարի բաժինէն ետք անոնք 25.41 կէտով 26 մասնակիցներու մէջ 17րդ եղած են:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԱԶԳԱՅՆԱՄՈԼ ԽՄԲԱԿԻՆ ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Ազգայնամոլ տարրերու ահաբեկչական կազմակերպութեան Պոլսոյ զանազան վայրերէն ձերբակալուած 35 անդամներուն հարցաքննութիւնը կը շարունակուի: Ուշագրաւ է բանակէն, կամ բանակին մօտիկ տարրերու այդ կազմակերպութեան մէջ ներգրաւումը:

Թուրք մամուլը լայն տեղ կը յատկացնէ դէպքին, տալով նորանոր մանրամասնութիւններ: Կասկածելիներու հեռաձայնի խօսակցութիւններուն ունկնդրութենէն յայտնի եղած է որ անոնք շարք մը մահափորձեր կը ծրագրէին: Անոնց գլխաւոր թիրախներէն էին վիպագիր Օ. Փամուքը, քրտամէտ կուսակցութենէն երեսփոխաններ, լրագրողներ:

Ըստ առաջին տեղեկութիւններու, Օ. Փամուքի սպանութեան համար նշանառու, դրամ եւ զէնք գտնելու համար կազմակերպութիւնը աշխատանք կը տանէր: Որոշուած էր երկու միլիոն Թրքական լիրա վճարել անոր որ մահափորձը պիտի կատարէր:

Ազգայնամոլ այս տարրերուն ձերբակալութենէն ետք, սպառնալիքի բազմաթիւ հեռաձայններ եղած են Պոլսոյ ապահովութեան տնօրէնութեան:

***

Թուրք մամուլն իսկ յայտնի տարակոյսով հարց կու տայ թէ արդեօք մինչեւ ծայրը պիտի տարուի «Էրկէնէքօն»ի բոլոր ծալքերուն բացայայտումը:

***

Առանց մահափորձի մը ծրագրին ալ Օ. Փամուքի կացութիւնը շատ փայլուն չէ երկրին մէջ: Վճռաբեկ ատեանը Յունուար 22ին բեկանած է իր դէմ բացուած դատի մը մերժումին որոշումը:

Այդ դատին դրդապատճառ եղած էր վիպագիրին զուիցերական թերթի մը տուած հարցազրոյցին ընթացքին ըսածը թէ «Թուրքիոյ մէջ 30 հազար Քիւրտ եւ մէկ միլիոն Հայ սպաննուած է»:

Դատը բացուած էր վեց Թուրքի կողմէ, որոնք պնդած էին թէ Փամուք իր այդ արտայայտութեամբ նախատած էր Թուրք ժողովուրդը որուն ներկայացուցիչներն էին իրենք եւ հատուցում պահանջած էին: Դատարանը մերժած էր դատը, այն պատճառաբանութեամբ որ Թուրք ժողովուրդին մաս կազմել չի բաւեր նախատուած զգալու համար:

Վճռաբեկը տեղին գտած է այդ նախատինքին պնդումը եւ շեշտած թէ ամէն քաղաքացի իրաւունք ունի իր ժողովուրդին արժանապատուութիւնը պաշտպանելու:

Վճիռ որ յատկապէս ներկայի կացութեան մէջ բաւական խոցելի կը դարձնէ Նոպէլեան մրցանակաւորին ապահովութիւնը իր երկրին մէջ:

***

301ՐԴ ՅՕԴՈՒԱԾԸ ԿԸ ԳՈՐԾԷ

Պատժական օրէնքին 301րդ յօդուածը որուն ջնջումը կը պահանջուի արեւմտեան ատեաններու կողմէ, կը շարունակէ գործածուիլ Թուրքիոյ մէջ: Նոր–նոր անով ամբաստանուած է գրագէտ Թէմէլ Տէմիրէր. ան Հ. Տինքի սպանութեան դէմ բողոքի ցոյցի մը Անգարայի մէջ յայտարարած է. «Այս երկրին մէջ Հայկական Ցեղասպանութիւն կատարուած է»: Այդ յայտարարութիւնը «Թրքութիւնը վարկաբեկել»ու ամբաստանութիւն մը արժած է իրեն. դատավարութեան առաջին նիստը տեղի կ'ունենայ Մարտ 6ին:

ՈՉ ՀԱՄԱՐԿՈՒՄ, ԱՅԼ՝ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆ

ԺԻՐԱՅՐ ՉՈԼԱՔԵԱՆ

Թարգմանչաց վարժարանի բարեկարգման համար կազմակերպուած հաւաքին որ տեղի ունեցաւ Դեկտեմբեր 22, 2007ին, հովանաւորութեամբ՝ Ֆրանսայի Թեմի առաջնորդ Նորվան արք. Զաքարեանի, (տես՝ այս մասին զեկուցումը Յ. Գասպարի՝ «Թարգմանչաց վարժարանի բարեկարգումները կծով հանդիպում մը» - "Յառաջ", Յունուար 5, 2008) դպրոցին փրկութեան համար եղած առաջարկներու եւ վարչական բարեփոխումներու թելադրութիւններու կողքին, Նորվան արքեպիսկոպոս խօսք առնելով դպրոցին գոյութիւնը տեղադրեց Ֆրանսայի հայութեան լինելութեան շրջարկին մէջ: Կեդրոնացաւ Ֆրանսայի մէջ հայութեան համարկումի եւ հայերէն լեզուի քաղաքականութեան մշակման անհրաժեշտութեան նիւթին վրայ:

Նորվան արքեպիսկոպոսին, Ֆրանսայի Թեմի առաջնորդ ընտրուելէն ի վեր, հանրային առաջին նախաձեռնութիւնն էր, հայկական վարժարանի մը պաշտպանութեան նուիրուած: Նախաձեռնութիւն մը, որ յատկանշական էր քանի մը առումով. առաջինը՝ Փարիզի շրջանի հայկական դպրոցներուն վիրաւոր թռչունն ըլլալով Թարգմանչացը, որ տարիներէ ի վեր չտապ օգնութեան կանչեր կ'արձակէր, կարեւոր է անոր օգնութեան հասնիլ: Երկրորդ՝ սրբազանը, իբր հոգեւոր հովիւ, ինք հաստատած ըլլալով Իսիի ծուխը եւ դպրոցի նախնական աշխատանքներուն մասնակցած ըլլալով 80ական թուականներուն, կարծէք 2007ին կը վերադառնար կէս թողած գործ մը վերստանձնելու: Այս քայլով, եկեղեցին վերստին յանձնառու կը դառնար հին ուխտ մը՝ դպրոց-եկեղեցի աւանդական կապը վերահաստատելու: Երրորդը, ան Լիոնի Մարգարեան-Փափազեան դպրոցի հիմնադիրը ըլլալով, գաղտնիք չէ անոր հայկական դպրոցներու զարգացման հաւատաւոր մը ըլլալու հանգամանքը. ուրեմն հետաքրքրական էր լսել Ֆրանսայի Թեմի առաջին առաջնորդին կարծիքն ու եկեղեցիին որդեգրելիք կեցուածքը դպրոցներու զարգացման, հայախօսութեան տարածման շուրջ:

Եթէ Ֆրանսայի Թեմի առաջնորդի մը համար բնական պիտի ըլլար Ֆրանսայի հայութեան լինելութեան հարցը արծարծել, ներկաներուն համար արտասովոր էր, մոռցուած սովորութիւն մը, հաճելի նորութիւն մը, որ պատահական անձնական կարծիքներու սահմանէն անդին կ'անցնէր ու կը դրսեւորէր խոհուն, եփած, գաղափարական ամուր հիմերու վրայ նստած մտածումներ: Կ'արժէ անդրադառնալ այդ ելոյթին կարգ մը գաղափարներուն:

Հա՞րկ էր յիշել որ Ֆրանսահայ գաղութը Ցեղասպանութեան ծնունդ է: Այո՛: Պէտք չէ մոռնալ այս հիմնական դրոյթը: Ֆրանսահայ գաղութը մահէ ծնած է: Այս է Ֆրանսահայութեան ծննդոցը: Այսօր չորրորդ սերունդն է որ հասած է: Անժխտելի իրողութիւն մըն է, որ գաղութին ազգային դիմագիծը փոխուած է: Նոր սերունդին մեծամասնութիւնը խառն ամուսնութիւններէ ծնունդ առած սերունդ է, որոնց վրայ աւելցած է Միջին արեւելքէն ու Հայաստանէն գաղթականներու հոսանքը:

Եղեռնէն վերապրողներուն համար ամուսնութիւնը նահատակ սերունդին վերածնունդը կը յատկանշէր, որ հայութեան գոյատեւումին խորհրդանիշն էր: Մարդու կեանքին մէջ ամուսնութիւնը նոր կեանքի սեմը կը յատկանշէ, այս առումով, նոր սերունդներու հայապահպանման քաղաքականութեան մէջ ամուսնութիւնը յատուկ ուշադրութեան առարկայ եղած է: Յաճախ, հայ ընտանիքներէն ներս պայքարի ու սուր վէճերու նիւթ՝ «օտար»ի հետ ամուսնութիւնը: Նորվան արք. յայտնեց թէ խառն ամուսնութիւններուն առաջքը առնել անկարելի է, կորսուած պայքար մըն է, սակայն կարելի է այդ ամուսնութիւններէն յառաջացած սերունդը, որ հայկական արմատներէն կտրուելու առաջին դիրքի վրայ է, ներգրաւել հայութեան դիրկը լեզուի ճիշդ քաղաքականութեան կիրարկմամբ:

Անդրադառնալով Շ. Ազնաւուրի մէկ արտայայտութեան թէ ինք՝ «հարիւր տոկոսով Ֆրանսացի է ու հարիւր տոկոսով ալ՝ Հայ», ան շեշտեց թէ այս իւրօրինակ բանաձեւումը ինքնութեան տարազ մըն է որ թէեւ հայազգի երգիչին կողմէ չէ իրագործուած, սակայն, կարգ մը Ֆրանսահայ դէմքերու մօտ կարելի է կենդանի օրինակը տեսնել անոնց որոնք կը տիրապետեն թէ՛ Ֆրանսական մշակոյթին զանազան ծալքերուն, թէ հայկականին: Արդ, այս անձնաւորութիւնները կրթուած ու հասած են ոչ թէ գաղութային կրթական կառոյցներու կողմէ այլ՝ հայ ընտանիքներու անձնական ջանքերով: Այստեղ է տեղացի հայութեան տրամը որ՝ անջատաբար ընտանիքներ կարող են երկլեզու, երկմշակոյթ Հայը հասցնել, իսկ հաւաքաբար՝ անկարող:

Հակառակ անոր որ Ֆրանսայի պետական անձնաւորութիւնները Հայերուն համարկումը Ֆրանսական ընկերութեան մէջ «օրինակելի» ըլլալով կը բնորոշեն, Նորվան արք. աւելցուց որ այդ «օրինակելիութիւնը» հայկական դիտանկիւնէն նայած, հսկայ ձախողութիւն մըն է: Որովհետեւ համարկումը չէ մտածուած: Այսօր հայութիւնը կանգնած է անդունդին եզերքը, քայլ մը մընացած է, որ անոր ինքնութիւնը անհետանայ:

Շահնուր կանուխէն վիպած է «Նահանջը առանց երգի»ն, որ տեղւոյն հայութեան սպառնացող դամոկլեան սուրը պիտի դառնար: Այնպէս ինչպէս համարկումը կատարուած է ու դեռ կը կատարուի Ֆրանսայի մէջ, Շահնուրի բնորոշած «Նահանջը առանց երգի»ն է:

Եթէ Միջին արեւելքի հայ համայնքները կրցան վերականգնիլ, անպատճառ տեղւոյն պետական, ընկերային ու մշակութային միջավայրը կը թոյլատրէր այդ վերակազմակերպումը: Այդ հիւրընկալ երկիրները նոյնքան տառապած էին Օսմանեան կայսրութենէն, աւանդութեան փոխհասկացողութեան եզր մը կար: Փոքրամասնութիւններու համագոյակցութեան փորձառութիւն մը ապրուած էր: Կարելի եղաւ այնտեղ արեւմտահայուն, Թրքահայուն, պոլսեցիին ու գաւառահայուն միջեւ հասարակաց լեզու մը մշակել, գիր ու գրականութիւն տարածել, մշակոյթը վերստանձնել, նոր ղեկավար մարմին ստեղծել:

Այլ էր պարագան Ֆրանսային: Ան ունեցաւ բարձր կրթութեամբ մտաւորական դաս, սակայն գաղութային կառոյցները մնացին երերամերժ: Եկեղեցիէն սկսեալ, որ հակառակ վերապրողներուն համար ինքնութեան յղող անժխտելի մարմինը ըլլալուն, մօտ 80 տարի մնացած է մասնատուած, մինչեւ կուսակցութիւններն ու համայնքային այլ կազմակերպութիւնները, որոնք մնացին սահմանափակ:

Հարց է ինչպէ՞ս Հայ ըլլալ Ֆրանսայի մէջ: Երբ չկայ թշնամական կեցուածք, կան հաւասար իրաւունքներ, կայ քաղաքացիական հաւասարութիւն օրէնքին դիմաց, ընկերային ապահով կենցաղ, սեռային ազատագրեալ վարքեր: Նորութիւն է Հայոց պատմութեան մէջ՝ ազատիլ վայրագ, դաժան Արեւելքէն, իյնալ ժողովրդավար հանրապետութեան գիրկը, մշակութապէս գերակայ ընկերութեան մէջ: Պետութիւն մը ուր երկրագունդի բոլոր հալածեալ, մահուան սպառնալիքի ենթակայ, թշուառութեան մատնուած, յառաջադէմ մշակոյթի ծարաւեալներ, գեղարուեստի երկրպագուներ, գերագոյն ուսման թեկնածուներ իրարու կը յաջորդեն, նետուելու համար անոր գիրկը, վայելելու անոր պարգեւած բարիքները:

Ֆրանսան շլացուցած է իր հողին վրայ հաստատուած հայութիւնը, իր ժողովրդավարական, ընկերային ապահովութեան, մշակութային փառաւոր ժառանգութեամբ, անոր մոռցնել տալու աստիճան իրենց Ֆրանսա հաստատուելուն դրդապատճառը: Մոռցնել տալու աստիճան իր նախաեղեռնեան անցեալը, մշակոյթը:

Թէեւ հայկական վերածնունդին, ամբողջ 19րդ դարուն եւ 20րդին սկիզբը, Եւրոպայի լուսաւորութեան ու յեղափոխութեան գաղափարներն են որ կը տարածուին, կ'իւրացուին Հայերու կողմէ, Պոլիս, Թիֆլիս, Արեւմտահայաստան եւ Արեւելահայաստան: Հայութեան գիտական, մտաւորական ու արուեստաւէր դասը Եւրոպա կուգայ ուսանելու: Իսկ հայութիւնը 80 տարի է Եւրոպայի գիրկը բազմած, աննշան կը մնայ, անողնաշար:

Ի միջի այլոց, պէտք է ընդունիլ նաեւ որ Եւրոպայի, ներկայիս, արեւմտեան քաղաքակրթութեան ներկայացուցած իտէալական պատկերը մրոտած է: Գոյութիւն ունի մերժումի ճակատ մը երրորդ աշխարհի ժողովուրդներու մօտ: Տնտեսական շահերը անարդարութեան, ընդվզումի, ըմբոստութեան ու ժխտումի աղբիւր են, ազգային արդար դատեր ոտնակոխելու միջոց: Հայութիւնը արդէն երկար տարիներէ ի վեր ունի այդ փորձը: Եղեռնը վկայ, Ցեղասպանութեան միջազգային հասարակութեան կողմէ ճանաչման խոչընդոտները՝ փաստ: Այո՛, 21րդ դարու սկիզբին շատ բան փոխուած է «զարգացած» Արեւմտեան Եւրոպայի գերակայութենէն: Մշակութային ինքնութեան կորուստի վախէն բռնուած են նոյնիսկ Ֆրանսացիները: Ֆրանսայի ազգաբանկչութեան դիմագիծն ալ փոխուած է, խառն ամուսնութիւններէ հասած սերունդը գերակշիռ է: Ֆրանսերէն լեզուի ազդեցութեան կամ գործածութեան եզրը փոքրացած:

Կարծէք «Նահանջը առանց երգի»ն միայն Հայերուն համար երգուած չէ, այլ ամբողջ երկրագունդին, ամբողջ մարդկութեան վերաբերող մարգարէացում է: Արմատներու, ինքնութեան հարցադրումը միայն հայկական չէ, այլեւ միջազգային:

Ֆրանսահայ Թեմի հիմնադրումը իր ենթախորքին վրայ ունէր այս հիմնական մարտահրաւէրը՝ իւրացնել Եւրոպական իրաւական ընկերութեան ժողովրդավարական կենսափորձը: Թեմին կառուցումը նոր մտայղացում մըն էր, վարչարարական նոր ճարտարապետութիւն մը, որ առանց ժխտելու եկեղեցւոյ աւանդականը կը ներգրաւէ Ֆրանսական աշխարհական ու եւրոպական դաշնակցային ժողովրդավարական սկզբունքները: Նուաճում մը որ կը հանդիսանայ Ֆրանսահայութեան կենսափորձին արտայայտութիւնը. նորութիւն մը, որով ան չի կրկներ հայկական աւանդական թեմական կառոյցի ոեւէ մոտէլ եւ կը խախտէ ութսունամեայ անշարժութիւնը:

Եթէ ընդունինք որ նոր մարմին մը գոյութիւն ունի հոգալու Ֆրանսա հաստատուած Հայերու ինքնութենական կարիքները, ահա բուն հարցումը. ինչպէ՞ս բանեցնել զայն, ինչպէ՞ս հայերէնը դարձնել գաղութին ինքնութեան նուաճումին կեդրոնը:

Արդարեւ Նորվան արքեպիսկոպոսի լեզուի վերաբերեալ նոր քաղաքականութեան որդեգրումի գաղափարը ենթադրել կուտայ որ այսօր Ֆրանսայի մէջ Հայ Առաքելական եկեղեցիին գոյատեւումն իսկ կախեալ է հայերէն լեզուի տարածման ճիշդ քաղաքականութեան մշակումէն: Կարելի չէ այս ընթացքով հայերէնով եկեղեցական ծէսերը կատարել, քրիստոնէական վարդապետութիւնը քարոզել, քրիստոնէական ընդհանրական եկեղեցւոյ գիրկը հայ եկեղեցւոյ իւրայատուկ դիրքը պահպանել, առանց վերագրաւելու հայերէնի ամրոցը:

Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ առաջնորդին արտայայտած այս գաղափարը, աւանդական ծխական եկեղեցի-ծխական դպրոց աւանդական կապէն աւելի հեռուն կ'երթայ: Եթէ մինչ այժմ եկեղեցին պիտի բաւարարուէր դպրոց բանալու նեցուկ կանգնելով, եկեղեցւոյ բեմէն հայկական դպրոցին օժանդակելու յորդորներով, շաբաթը ժամ մը կրօնագիտութեան դաս ապահովելով, այսօր աւելին կը սպասուի իրմէ:

Անշուշտ առիթները չեն պակսիր զանազան դրդապատճառներով եկեղեցի դիմողներու հետ ու անոնց միջեւ յարատեւ կապ մը հաստատելու համար: Օրինակի համար, եթէ հարցը կը վերաբերի նախ եւ առաջ դպրոցական ու նախադպրոցական տարիքի զաւակ ունեցող զոյգերուն, անոնց հետ նախապատրաստական հսկայական աշխատանք կայ տանելիք, որով այն զոյգերը որոնք ինքնաբուխ կերպով եկեղեցի կը դիմեն ամուսնութեան համար, անոնք արդէն առաջին քայլ մը առած են հայկական համայնքին հետ կապուելու, թէկուզ խորհրդանշական, սակայն ձգողական. եթէ եկեղեցին կարենայ զուտ պաշտօնական, միայն արարողական, նոյնիսկ երբեմն տնտեսական յարաբերութենէն դուրս գալ, կրնայ անոնց հետ մշտական կապ մը հաստատել, նոր ամուսնացեալները եկեղեցւոյ խողովակով իրարու հետ կապի մէջ դնել, անոնց առօրեայով հետաքրքրուիլ: Ամուսնութենէն յետոյ բնականաբար կարգը կուգայ կնունքին, եւ ետքը՝ կարելի է դպրոցին:

Կարելի՞ է հայ եկեղեցւոյ արդիականութեան մասին խօսիլ: Անհրաժեշտութիւն է: Եկեղեցւոյ արդիականութիւնը ոչ թէ ծիսական ընթացակարգի փոփոխութեան խնդիր է, այլ պաշտօնէութեան մտայնութեան նորոգում: Եկեղեցի ըսելով, ընդհանրապէս կը հասկցուին եկեղեցականները, եւ հիմնական հարց է այս մտապատկերին փոփոխութիւնը: Եկեղեցի հասկացողութիւնը միայն կրօնաւորները չընդգրկեր, այլ Ֆրանսայի պետութեան օրէնսդրութեամբ հաստատուած վարչական մարմինը, ուր աշխարհականներու ներկայութիւնը նոյնքան որոշիչ է համայնքային գործերը վարելու մէջ, որքան՝ եկեղեցա-

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

ԵԿԵՂԵՑԻԻ ՕԾՈՒՄ

Յունուար 18ին Կրասնոյարսկի մէջ օծուած է հայկական Ս. Յարութիւն գերեզմանատան եկեղեցին: Քաղաքի երկրորդ հայկական եկեղեցին է որ կառուցուած է Սարգիս Մուրատեանի բարերարութեամբ: Օծումը կատարած է Ռուսահայոց թեմի առաջնորդ Եզրաս եպսկ. Ներսիսեան: Նախորդ օրն ալ քաղաքին Ս. Սարգիս եկեղեցիի բակին մէջ կանգնած Եղեռնի ու 1988ի երկրաշարժի զոհերուն յուշակոթող—խաչքարը օծուած է:

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔՑԻ ԴԷՏԵՐԸ

Յունուար 5ին Վրաստանի մէջ նախագահական ընտրութիւն տեղի ունեցաւ: Ըստ հրապարակուած արդիւնքներուն, նախորդ նախագահը վերընտրուած էր. մինչդեռ ստուերիչ բազմութիւններ ցոյցերու կը դիմէին, բողոքելու համար այդ արդիւնքներուն դէմ: Անոնք կը պնդէին թէ Սահակաշվիլի առաջին փուլէն ընտրուած չէ, տրուած թիւերը խարդախութեան հետեւանք են եւ թէ պէտք էր ընտրութեան երկրորդ փուլ մը տեղի ունենար: Մինչ Սահակաշվիլի կը պատրաստուէր պաշտօնական երդումի արարողութեան:

Քիչ մը տարօրինակ է որ ընտրութեան արդիւնքին հրապարակումէն իսկ առաջ, արեւմուտքցի դէտերը փութացած են շնորհաւորել Սահակաշվիլին, ըսելով որ ժողովրդավարութեան յարիր ընտրութիւն մը յաջողած է կազմակերպել: Յաջորդ օրն ալ միաձայնական յայտարարութեամբ մը Օ.ԷՍ.Սէ.Ը.—ն, Եւրոպական խորհրդարանը, Եւրոպայի խորհուրդը ըսած են թէ ընտրութիւնը գոհացուցիչ էր ժողովրդավարական չափանիշերու մեծ մասին գոհացուցիչ յարգանքով: Ա. Մ. Նահանգներու Գոնկրէսի անդամ մը որ դէտերու խումբին պատասխանատուն էր, մինչեւ իսկ ջատագոված է Վրաստանի մէջ ժողովրդավարութեան յաղթանակը:

Այլ է սակայն արեւմտեան մամուլի մարդոց նկատումը: Անոնցմէ գերմանացի լրագրող մը կը գրէ թէ ժողովրդավարութիւնը իրականութեան մէջ ճակատամարտ մը կորսնցուցած է Վրաստանի մէջ: Նախագահական ճակատը այնպիսի խարդախութիւններու, ճնշումներու դիմած է որ, առանց արդիւնքներու մէջ ճշդուած զանգուածային ապօրինութիւններու, արդէն կարելի է ըսել որ դէտերու դրական եզրակացութիւնը երգիծական բնոյթով կը ներկայանայ:

Անկանոնութիւնները միայն քուէներու հաշուումին ընթացքին, քուէարկութեան վայրերուն մէջ արձանագրուած չեն. անոնք սկսած են ընտրարշաւի օրերէն եւ տեւած են մինչեւ արդիւնքներու հրապարակումը: Կացութիւնը վերջին ծայր յարիր եղած է Ստալինի ըսածին թէ կարեւորը այն չէ որ ո՛վ կը քուէարկէ, այլ՝ այն որ ով կը հաշուէ քուէները...:

Վրաստան ղրկուած 28 դէտեր երկար ժամանակով հոն գտնուած են. երեք հարիւր ուրիշներ կարճատենի մը համար: Այս երկրորդները, պարզ է որ ոչ մէկ ծանօթութիւն ունէին տեղւոյն կացութեան մասին. կարեւոր մէկ տոկոսը ոչ վրացերէն գիտէր, ոչ ալ ռուսերէն: Իրենց եզրակացութիւններն ալ ոչինչ ըսող բաներ եղան:

Շատերու կարծիքը այն է որ Օ.ԷՍ.Սէ.Ը.—ն պարտի վերակազմակերպել իր դէտերու խումբերը. երկար ժամանակով ղրկէ զանոնք երկիր մը եւ հրաժարի քանի մը օրով մարդ ղրկելէ: Աւելի կարեւոր կը նկատուի որ ամէն բանէ առաջ չաճապարէ եւ անհրաժեշտ ժամանակը տայ ինք իրեն, կարծիք յայտնելու համար ընտրութեան մը մասին:

ՔԱՂՀԱՆ

կաններունը: Եկեղեցին կը գտնըւի ստիպողութեան մը առջեւ, վերանորոգուելու, հայ առաքելական եկեղեցւոյ ինքնութիւնը պահպանելու եւ հայութեան ինքնութիւնը վերահաստատելու համար:

Տասնեակ տարիներէ ի վեր Ֆրանսահայ եկեղեցին ինքն իր պաշտօնէութիւնը պատրաստելու անկարող եղած է. Միջին Արեւելքէն եւ վերջերս Էջմիածնէն հասած կրօնաւորներով է որ ան կը գոյատեւէ: Այն ինչ որ կարելի եղած է պահպանել քոյր համայնքներու օգնութեամբ, եկեղեցական ծէսը փրկելու ծառայած է: Այդ պաշտօնէութիւնը՝ հայրենասէր, հայասէր, դարձած է ծխագէտ պաշտօնեայ ու ծառայած եկեղեցիին, սակայն չէ ունեցած Ֆրանսական ընկերութեան մէջ հասած սերունդներուն հետ խօսելու փորձառութիւնը, չունի այս ընկերութեան հոգեբանութեանը թափանցելու £ոտերը, ժամանակ կ՚առնէ այդ իւրացումը: Սակայն ի՞նչ ըսել եկեղեցւոյ աշխարհական դասուն համար, որ նոյնքան քնոտ ու անկարող գտնուած է:

Յաճախ, մամուլի էջերէն կը կարդանք, կամ բեմերէն կը լսենք անհեթեթ քննադատութիւններ, նոյնիսկ մեղադրանքներ ուղղուած հայերէնի ուսուցիչներու հասցէին, որոնք առաջին զոհը կը դառնան հայերէն լեզուի ուսուցման ձախողութեան դպրոցներէն ներս, անոնց անպատրաստութեան ակնարկութիւն ըլլալով: Սակայն բուն հարցը ղեկավարութեան հարց է. հասուն, ինքնուրոյն մտածողութեամբ օժտուած, հայ հաւաքականութեան լինելութեան փորձառութիւնը ապրած, լեզուին ու մշակոյթին տիրապետող, որ սերունդ հասցնելու կարողականութիւնը ունենայ:

Բարեբախտաբար Նորվան արք. հայերէն լեզուի իւրացման քաղաքականութեան մշակումը տեղադրեց աւելի լայն համագիրի մը մէջ: Համայնքային յարաբերութիւններու նոր շրջագիծ մը ուրուագծելով, հայերէն լեզուն տեղաւորելով անոր կեդրոնը, որուն իրականացման համար եկեղեցւոյ գործունէութիւնը նոյնքան անհրաժեշտ է ու կենսական, որքան դպրոցին գոյութիւնը:

Այս խօսքերը արտասանուած Թարգմանչաց վարժարանի բեմէն, բնականաբար կ՚ընդգծէին հայկական դպրոցին խաղալիք կարեւոր դերը լեզուի քաղաքականութեան կիրարկման մէջ: Անշուշտ այս տրամադրութիւնը չէ սահմանուած միայն դպրոց-եկեղեցի շրջագօտիին մէջ մնալու, ան կը հարցադրէ բոլոր հայկական հաստատութիւններու, մշակութային տուներու եւ ընկերակցութիւններու պատասխանատուները:

Եղեռնի փորձառութիւնը դեռ հայութեան հաւաքական յիշողութեան մէջ կենդանի է, կ՚ապրի, կը յարատեւէ, կը փոխանցուի լեզուով: Եղեռնի փորձառութիւնը մահուան փորձառութիւնն է, այն ինչ որ բոլոր մշակոյթներու ու կրօնքներու գերագոյն նուաճումը հանդիսացած է՝ մահուան յաղթահարումն է: Եղեռնի գիտակցութիւնը, լեզուին իւրացումը, կը ցրուեն օտարացումի վախը, կը քանդեն օտարութեան սահմանները, կ՚ընդունին այլը, կը դառնան խառն ամուսնութիւններէ սերած սերունդին մշակոյթներու ամուսնութեան նոր հողը:

Ժ. Զ.

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ՉՈՐՐՈՐԴ

«ԵՒ ՑԱՆԿԱՐԾ ԻՄ ԴԻՄԱՑ ԴՈՒ ՅԱՅՏՆՈՒԵՑԻՐ...»

Ձմրան ամիսները Այվազովսկին որոշեց անցկացնել Պետերբուրգում: Մայրաքաղաքում էլ նկարիչը չէր խախտում իր սահմանած կենսակերպը, օրուայ առաջին կէսն արուեստանոցում փակուած աշխատում էր, երեկոյեան կամ թատրոն էր յաճախում, կամ այցի գնում ծանօթներին: Այդ ձմեռ, պետերբուրգեան շատ օրիորդներ իրենց մայրիկների հետ մտահոգուած էին նրանով, թէ ինչպէ՞ս համբաւաւոր նկարչին գցեն հիմէնէյի որոգայթը: Սկզբում այդ բանը զուարճացնում էր Այվազովսկուն, բայց յետոյ սկսեց ձանձրացնել:

Մի անգամ նրան հրաւիրել էին հարուստ մի տուն, որտեղ ամուսնացնելու երկու աղջիկ կար: Տանտէրը Օդոեւսկու մօտիկ ծանօթն էր: Այվազովսկին ուզում էր հրաժարուել, բայց Օդոեւսկին ասաց, որ երեկոյին ներկայ է լինելու նաեւ Գլինկան, որը մտադիր է այդտեղ կատարել իր նոր «Շուտով դու կը մոռանաս ինձ» ռոմանսը:

Գլինկայի երգն ու նուագը լսել թոյլ տուեցին նաեւ փոքր երեխաներին, որոնք սրահ մտան երիտասարդ դաստիարակչուհու ուղեկցութեամբ: Մուգ, խստատարազ ու պարզ սանրուածքով Անգլուհին չահեկանօրէն տարբերւում էր գերզուգուած ու ադամանդների մէջ շողշողացող տիկնանց շրջապատում:

Ունկնդրելով Գլինկայի յուզիչ կատարումը, Այվազովսկին ակամայ ուշադրութիւն դարձրեց աղջկայ ոգեշունչ դէմքին, նրան, թէ ինչքան պարզ ու բնական էր նա իրեն պահում երաժշտութիւն լսելիս, մինչդեռ ուրիշները կեղծ—ցուցադրական յուզմունքով անընդհատ պահանջում էին, որ կոմպոզիտորը կրկնի իր սիրերգը:

Աղջիկը զգաց Այվազովսկու իրեն ուղղուած ուշադիր հայեացքը: Այս տանը նա առաջին անգամ էր իր հանդէպ այսպիսի ուշադրութիւն գտնում: Սովորաբար հիւրերը նրան չէին նկատում, կամ նրա վրայ նայում էին բարձրից: Իսկ այս թուխ երիտասարդը, բարձր ճակատով եւ ամբողջ դէմքը լուսաւորող բարի ժպիտով նրան բոլորովին ուրիշ, միւսներից տարբեր թուաց:

Մինչ դեռատի դաստիարակչուհին կը մտածէր անծանօթի մասին, Գլինկան կրկնեց իր երգը: Ապա նա վեր կացաւ եւ ձեռքով ցոյց տալով Այվազովսկու կողմը յայտարարեց.

— Իսկ հիմա կը խնդրենք երգել ու ջութակով նուագակցել Իվան Կոնստանտինովիչին: Եթէ գեղանկարչութիւնը չառեւանգէր նրան, նա նոյնքան հռչակաւոր երաժիշտ կը լինէր:

Գլինկայի յայտարարութիւնը աշխուժութիւն առաջացրեց հիւրասենեակում: Բոլորը սկսեցին խնդրել Այվազովսկուն երգել, իսկ տանտէրը անձամբ նրան մի հիանալի հին ջութակ մատուցեց: Նկարիչն ուզում էր մերժել, բայց այդ րոպէին հայեացքն ընկաւ դաստիարակչուհու աղերսագին աչքերին. Նա վերցրեց ջութակը, տեղաւորեց իր՝ արեւելեան ձեւով, ապա յենեց ծնկներին ու աղեղը լարերին քսելով սկսեց երգել:

Երգեց իտալերէն, երգեց այն երգերը, որ լսել էր Նէապոլում եւ Սորենթոյում: Ձայնը հնչում էր պարզ, անկաշկանդ, սակայն իտալացի արտիստ էր երգողը, եւ դա աւելի էր չեշտում հարաւցու նրա արտաքինով:

Երգելու ժամանակ նկարչի աչքերը մի քանի անգամ հանդիպեցին աղջկայ աչքերին:

Երբ երգն աւարտուեց, Այվազովսկուն երկար ու բուռն ծափահարեցին, իսկ տիկնայք անմիջապէս շրջապատեցին նկարչին: Նրանց հարցերին Այվազովսկին պատասխանում էր ցրուած: Երիտասարդի աչքերը փնտռում էին դաստիարակչուհուն, բայց նա երգն աւարտուելուն պէս երեխաների հետ գնացել էր:

Երեկոն աւարտուեց անսպասելիօրէն շուտ: Մինչ հիւրերի ուշադրութիւնը դեռ սեւեռուած էր Այվազովսկու վրայ, Գլինկան նստեց դաշնամուրի առջեւ ու ինքն իրեն նուագակցելով, երգեց.

Յիշում եմ ես այն պահը երջանիկ.
Ցանկարծ իմ դիմաց դու յայտնուեցիր,
Որպէս հիասքանչ վաղանցուկ տեսիլք,
Որպէս գեղեցիկ հանճար անբասիր:

Պուշկինի ու Գլինկայի հանճարներով ստեղծուած սիրոյ այդ վսեմ հիմնը ասես ձայնակցում էր Այվազովսկու հոգում յանկարծ ծնուած զգացմանը դեռատի Անգլուհու՝ Ճուլիա Գրեւսի հանդէպ:

Ամբողջ գիշեր Այվազովսկին չքնեց: Տուն վերադառնալով, երկար ման եկաւ սենեակից սենեակ, երազելով նոր հանդիպման մասին: Յետոյ կարգադրեց, որպէսզի մեծ ջահի ու միւս մոմակալների մոմերը վառեն: Եւ տենդագին բորբոքումով, յիշողութեամբ սկսեց նկարել ջահէլ դաստիարակչուհու դիմանկարը: Անցաւ մի քանի ժամ, Այվազովսկին մի կողմ դրեց ներկապնակը. կտաւից նրան էին նայում մի զոյգ սիրելի աղջկան աչքեր:

Նկարիչը հանգցրեց մոմերն ու բարձրացրեց վարագոյրները: Ձմեռնային հազուագիւտ պայծառ առաւօտ էր: Արեւը, ողողելով սենեակը, լուսաւորեց աղջկայ դիմանկարը: Նկարիչը մօտեցաւ եւ մեծ տառերով նրա տակ մակագրեց՝ «Ճուլիան, կինս»:

Առաջին անգամ լինելով, Այվազովսկին չէր աշխատում: Արդէն քանի օր է, նրա ուղեղը զբաղուած էր նրանով, թէ ինչպէ՞ս անի, որ հանդիպի Ճուլիային: Երկու անգամ հիւր գնաց այն տունը, որտեղ ծառայում էր նա, բայց դաստիարակչուհին չէր երեւում:

Որպէսզի տնեցիներին չեղի իր այցելութիւնների իսկական նպատակից, Այվազովսկին սկսեց յատուկ ուշադրութիւն դարձնել տան աղջիկներին: Սրանք իսկոյն ներեցին նրա առաջին ծանօթութեան ժամանակ ցուցաբերած անուշադրութիւնը, ամէն կերպ աշխատելով հմայել երիտասարդին: Քոյրերի միջեւ նոյնիսկ մրցակցութիւն առաջացաւ, որ երբեմն վեր էր ածւում ատելութեան: Իւրաքանչիւրը գտնում էր, որ իր համար է գալիս անուանի նկարիչը: Եւ նրանք ուժ ու ջանք չէին խնայում գերազանցելու իրար իրենց արդուզարդով եւ սեթեւեթանքով: Ի վերջոյ Այվազովսկին գտաւ Ճուլիային տեսնելու հնարը: Նա առաջարկեց գեղանկարչութեան դասեր տալ աղջիկներին եւ նրանց փոքր քոյրերին:

(Շար. 151)

(Շար. Ա. էջէն)

գրութիւն ժողվել երկրին մէջ եւ ներկայացնել Ընտրական յանձնաժողովին: Կասխանովի պարագային, իր հաւաքած 400 հազար ստորագրութիւններուն 60 հազարը կեղծ գտնուած են կամ ապօրինի: Կասխանովի համար, այդ պատճառաբանութիւնը քաղաքական բնոյթ ունի:

7500 ՀԻՒԱՆԴՆԵՐ որոնք հիւսիսի եւ լինն նահանգի չողաղարմանումի 5 կեդրոններէն մէկը յաճախած են 2006էն 2007ի շրջանը, պարտին նոր քննութիւներու ենթարկուիլ, որովհետեւ բժիշկը՝ Ֆարիտ Ալսայիտ բաւական անպատասխանատու ձեւով վարուած է եւ բոլոր քննութիւններն ալ կասկածելի են, ոչ միայն ախտաճանաչումներու գետնի վրայ, այլեւ այդ քննութիւնները կատարուած են աղտոտ, քանիցս գործածուած եւ չըմաքրուած գործիքներու միջոցաւ:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի Արշակ Ջամալեան մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ըստացած է 50 եւրօ Օր. Մարալ Ասատուրեանէ, Տիկին Սրբուհի Պարտագճեանի մահուան առթիւ:

◻

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի «Արշալոյս Թադէոսեան» մասնաճիւղի ժողովը Շաբաթ, Փետրուար 2, ժամը 16·30ին, սովորական հաւաքատեղին:

Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ:

◻

LOTO A ISSY-LES-MOULINEAUX

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux organise son

L O T O A N N U E L

Le Dimanche 27 janvier à 14h30

à la salle des Epinettes : 45-47 rue de l'Egalité - Issy-les-Moulineaux.

N o m b r e u x l o t s à g a g n e r.

L'après-midi sera suivi d'un goûter.

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ. – Աստղիկ Տէր Պարսամեան 80 եւրօ:

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

Ciné-Club «Rouben Mamoulian»

Sous le parrainage de **Robert GUEDIGUIAN,** réalisateur

Samedi 2 février à 20 heures

SOIREE SIMON ABKARIAN

UNE BETE SUR LA LUNE

Pièce de théâtre filmée de **Richard Kalinovski**

Réalisation et mise en scène d'**Irina Brook**

avec SIMON ABKARIAN et CORINNE JABER

En présence de Simon Abkarian, sous réserve

Directeur des programmes : **ARTO PEHLIVANIAN**

P.A.F. : 5 euros — Réduit : 3 euros

UCFAF
6 Cité du Wauxhall — 75010 Paris
Métro: République

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

Սամուէլ–Մուրատեան վարժարանի մշակութային կեդրոնի կազմակերպութեամբ տեղի կ'ունենայ բանախօսութիւն նուիրուած՝

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻն

Կը բանախօսէ՝
Հ. ՑԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎՐԴ. ՊՉՏԻԿԵԱՆ
Շաբաթ 26 Յունուար ժամը 15ին
Վարժարանի պատուոյ դահլիճին մէջ

26 rue Troyon, Sèvres

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 29
ՏՕՆ ՍՐԲՈՑ ՂԵՒՈՆԴԵԱՆՑ ՔԱՀԱՆԱՅԻՑՆ

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին:

⁂

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՊՈՄՈՆ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 29
ՏՕՆ ՍՐԲՈՑ ՂԵՒՈՆԴԵԱՆՑ ՔԱՀԱՆԱՅԻՑՆ

Պատարագ՝ ժամ 10ին:

Կը պատարագէ՝
ՍԱՐԳԻՍ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԵՒ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԻ ՏՆՕՐԵՆՈՒԹԻՒՆԸ ՋԵՐՄ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՅԱՅՏՆԷ

Պարոն Շաւարշ Մարտիրոսեանի, գրադարանիս նուիրած ընտիր հայերէն գիրքերուն համար:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յունուար 31
ՏՕՆ ՍՐԲՈՑ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ
զօրավարացն մերոց
հազար երեսուն վեց վկայիցն,
որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին
451 թուին: Զկնի սրբոյ պատարագի
կատարի Մաղթանք Հայրապետական:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին:

⁂

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յունուար 31
ՏՕՆ ՍՐԲՈՑ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԶՕՐԱՎԱՐԱՑ
Ժամերգութիւն եւ պատարագ ժամը 8·30ին:
Կը պատարագէ՝
ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆՅ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE

(JURA)

ETE : JUILLET ET AOUT

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA**
- **Assistants sanitaires**

Candidatures à adresser à

CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01 53 34 12 13

Date limite des candidatures : **31 mars**

VOYAGE EN ARMENIE ET AU KARABAGH

(VOYAGE OECUMENIQUE, CULTUREL, HUMANITAIRE)

Du 28 avril au 5 mai : Voyage tous âges en Arménie — prix: 1.300 euros

(avec l'option extension au Karabagh, retour le 9 mai, et supplément de 200 euros)

(Accompagnateur : Pasteur **Samuel SAHAGIAN**).

organisé par Solidarité Protestante France-Arménie (SPFA)

Pour s'inscrire, envoyer acompte de 200 euros à :
SPFA — 1 rue Cabanis, 75014 Paris
(Tél.: 01. 47. 35. 30. 23 ou 06. 83. 09. 08. 19)

(Programme détaillé sur demande)

SPECTACLE SOUS LA DIRECTION D'ARTO PEHLIVANIAN

les
Artistes Arméniens
pour
Tebrotzassère

Samedi 26 janvier à 20 heures 30

Avec l'aimable participation de :

— Chants —
Dan GHARIBIAN accompagné par l'Orchestre **Papiers d'Arménies**
Hagop BADOLIAN
Marie TATOSSIAN

— Danses —
Ensemble DIASPORAS (sous la direction d'Armen Tchiloyan)

— Instruments —
Kevork MKRTICIAN (duduk)
Orchestre NAVASART
Elia PEHLIVANIAN (kanon)
Olivier PEHLIVANIAN (violon)
& **Alexandre GOLOVITCHE** (piano)

— Poésies —
Liz SARIAN

Salle Thierry Le Luron
9 boulevard du Midi — 93340 LE Raincy

Réservation :
Liyana 06 64 44 23 92 / Marie-Delphine 06 64 23 48 80

P.A.F : 15 ou 25 euros.

Հ.Մ.Ը.Մ. ՖՐԱՆՍ

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Հ.Մ.Ը.Մ.–Ֆրանսի սկաուտութիւնը Նոր Տարուան եւ Ս. Ծնունդի արձակուրդէն ետք իր այս տարեշրջանի աշխատանքները վերսկսած է «Սամուէլ Մուրատ Մխիթարեան» վարժարանէն ներս:

Վեց տարեկանէն սկսեալ փոքրերն ու պատանիները կրնան մաս կազմել Հ.Մ.Ը.Մ.–Ֆրանսի սկաուտութեան:

Գործունէութիւնը տեղի կ'ունենայ ամէն Կիրակի ժամը 11էն սկսեալ:

Հ.Մ.Ը.Մ.–Ֆրանսի վարչութիւնը ամէն Կիրակի կ'ապահովէ փոխադրական միջոցը Ալֆորվիլէն եւ Փորթ տ'Օռլէանէն:

Յաւելեալ մանրամասնութեանց համար կը խնդրուի հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն՝

– Մահպուպեան Պօղոս 06· 25· 93· 28· 90
– Մարգարեան Անտրէ 06· 12· 72· 15· 26

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 26-27
SAMEDI-DIMANCHE
26-27 JANVIER
2008

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.881 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 83e ANNEE — N° 21.881

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՍԻԷԹԷ ԺԵՆԵՐԱԼ դրամատունը, որ ֆրանսական դրամատուներու դրութեան յենարաններէն մէկն է եւ համաշխարհային համբաւ կը վայելէ, Յունուար 24ին, յայտարարած է որ երեւան ելած է մեծ տարողութեամբ խարդախութիւն մը, որ 40էն 50 միլիառ եւրոյի յանձնառութիւններու կը վերաբերի ֆրանսական շուկային վրայ: Դէպքը աննախընթաց է Փինանսներու պատմութեան մէջ եւ գործն է անձի մը, որ քաջ ծանօթ ըլլալով դրամատուներու համակարգիչի սիսթեմին, յաջողած է խաղի բերել հակակշռի բոլոր դրութիւնները: Զեղծարարութիւնը, որ «բացառիկ» որակուած է հաստատութեան կողմէ, յայտնաբերուած է Յունուար 20ին, սովորական ստուգումի ընթացքին: Հետեւանքն այն է որ Սոսիէթէ Ժեներալի շահը 2007ի համար 600էն 800 միլիոն եւրօ պիտի ըլլայ, փոխանակ նախատեսուած 5 միլիառ եւրոյին: Հարցը սակայն բաւական բարդ է, հակառակ անոր որ խնդրոյ առարկայ անձը յայտնաբերուած է: Դրամատունը, արդարեւ, բողոքի դիմած է Ժերոմ Քերվիէլի դէմ, որ հեղինակն է այս աննախընթաց պատմութեան: Դրամատան նախագահին հրաժարականը մերժուած է, բայց պատասխանատու պաշտօնեաներ ազատ արձակուած են: Կը մնան բաւական հարցումներ: Որո՞ւ հաշւոյն գործած է Քերվիէլ հինգ միլիառ կորսնցնել տալով Սոսիէթէ Ժեներալին, ի՞նչպէս կարելի չէ եղած երեւան հանել նման զեղծարարութիւն մը, ի՞նչ է դրամատան ապագան, եւլն., եւլն.: Կը թուի որ Սոսիէթէ Ժեներալը քաւութեան նոխազ մըն է: Ինչ կը վերաբերի յաճախորդներուն, ոչ մէկ վնաս պիտի կրեն:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ընկերվարական կուսակցութիւնը իր գոհունակութիւնը յայտնած է Ֆրանսայի դատապարտումին համար Մարդկային իրաւանց եւրոպական ատեանին կողմէ, որովհետեւ միասեռական կնոջ մը մերժած էր որդեգրման հաւանութիւնը տալ: Ընկերվարականները գոհ են եւ այս առթիւ կը յիշեցնեն որ երկու օրինագիծ ներկայացուցած են այդ մասին: Աջը բոլորովին տարբեր կարծիք ունի եւ Ատեանին դատապարտումը «քաղաքականօրէն եւ իրաւականօրէն անընդունելի» կը գտնէ:

ՆԻՔՈԼԱ ՍԱՐՔՈԶԻ «բարեկամութեան բաժակ»ի մը շուրջ հրաւիրած է Իւ. ԷՄ. Փէ.ի 50է աւելի անդամներ, բայց միայն 30 հոգի պատասխանած է հրաւէրին: Մի առ մի փորձած է համոզել որ հաւատք ունենան իրեն նկատմամբ եւ հպարտ ըլլան այն ամէն ինչով զոր ըրած են ինը ամիսէ ի վեր: Կուսակցութեան բանբերը՝ Իվ Ժեկօ դիտել տուած է որ «Սարքոզի ուրախ է զինքը գնահատողներ գտնելով, մարդիկ ըստ որոնց Սարքոզիի միակ թերութիւնը եղած է շատ կանուխէն հաւատալ որ կրնայ Հանրապետութեան նախագահ ըլլալ»:

ՎԱՏԻԿԱՆ կը ծրագրէ Թարսուսի մէջ Ս. Պօղոսի ձօնուած տաճարի մը շինութեան ձեռնարկել, անոր ծննդեան երկուհազարամեակին առթիւ: 2008ը հռչակուած է Ս. Պօղոսի տարի: Ան 2008 Յունիս 29–2009 Յունիս 29 պիտի նշուի արարողութիւններով, ճամբորդութիւններով որոնց մէջ պիտի ընդգրկուին սուրբին ծննդավայր Թարսուսը, Յունաստան գտնուած շրջանները:

ԶՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ «Վելթվոխէ» թերթին դէմ Ցիւրիխի քանթոնի հանրային իրաւունքներու նախարարութիւնը դատական գործ յարուցած է, 2006 Հոկտեմբերին Հայկական Ցեղասպանութիւնը ժխտող գրութիւն մը հրատարակած ըլլալուն: Յօդուածագիրը Թուրքիա ապրող Անգլիացի մըն է, Նորման Սթոն, որ կը դասախօսէ Թրքական համալսարանի մը մէջ եւ ամբողջութեամբ կրկնած է Թուրքերու ժխտողական թեզեր, յայտարարելով. «Ատիկա ցեղասպանութիւն չէր»: Զուիցերիոյ մամուլէն «Թակէս-Անցայկըրս» թերթը նիւթին անդրադառնալով գրած է թէ 1915ի դէպքերը Թուրքիայէն դուրս որպէս ցեղասպանութիւն ընկալուած են եւ Զուիցերիոյ դաշնակցային դատարանն ալ կը բաժնէ այդ մօտեցումը. ատոր փաստը տրուեցաւ Թուրք ժխտող Տ. Փէրինչէքի տրուած պատիժով: Ընդհանուր դատախազը արդէն այս վերջինին դատին արդիւնքին սպասած էր, որոշելու համար թէ Ն. Սթոնի դէմ դատական հետապնդումի հրահանգ պիտի տա՞յ:

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ երկօրեայ այցելութեան մը համար Հնդկաստան մեկնած է Յունուար 25ին, բայց կը թուի որ առեւտրական պայմանագրեր պիտի չստորագրուին:

ԻՏԱԼԻՈՅ վարչապետը Ռոմանօ Փրոտի Յունուար 24ին չէ կրցած ձեռք ձգել Ծերակոյտին վստահութիւնը եւ ստիպուած եղած է իր հրաժարականը տալու: Ծերակոյտը 160 ձայնով 156ի դէմ, մերժած է այդ վստահութիւնը: Հարցը ծագած է անակնկալօրէն, երբ դատախազը քննութեան տակ դրած է արդարութեան նախարարը այն մեղադրանքով որ ազդեցութիւն գործած է իր շրջանը, ինչ որ պատճառ եղած է իր հրաժարականին: Ապա, ծագած է տագնապը, որ ցոյց տուած է թէ համախմբման դաշինքը բաւական խախուտ էր:

ԹՈՒՐՔ ոստիկանութիւնը լրատուութեան մը վրայ լայնածիր գործողութեան մը ձեռնարկած է ալ-Քաիտայի յարած խմբակներու դէմ, Կազիանթէպի, Մարաշի եւ 18 այլ վայրերու մէջ: Տասներկու ժամ տեւած գործողութեան ընթացքին ահաբեկիչներուն հետ բախումներ տեղի ունեցած են. ոստիկան մը եւ չորս ահաբեկիչ սպաննուած են, երկու տասնեակ հոգի ձերբակալուած: Կատարուած լրատուութեամբ ըսուած է թէ ալ-Քաիտայի յարած այդ խմբակները յարձակումներ կը պատրաստէին Իսրայէլի ու ԱՄՆ-ու դիւանագիտական ներկայացուցչութիւններուն դէմ:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ քրիստոնեայ թաղամասին մէջ, զօրաւոր պայթում մը պատահած է Յունուար 25ի առաւօտուն: Առաջին տեղեկութիւններու համաձայն, առնուազն տասը մեռեալ կար եւ մեծ վնասներ:

ՄՈՒՍՈՒԼԻ (Իրաք) ոստիկանապետը սպաննուած է ռմբափորձի մը ընթացքին Յունուար 24ին, երբ կը քննէր նախորդ օրը գործուած ռմբափորձի մը վայրը ուր 36 հոգի մեռած էր: Օգնական ուժեր ռմբափորձին գործած աւերներուն մէջ վերապրողներ կը փնտռէին, երբ ոստիկանի զգեստ հագած անձ մը մօտեցած է զօր. Սալիհ Մոհամէտ Հասանի եւ կրած ռումբը պայթեցուցած է, սպաննելով ոստիկանապետը:

ԵԳԻՊՏՈՍ նեղ կացութեան մատնուած

(Շար.ը Դ. էջ)

ԱՄՆ

ԹԵԿՆԱԾՈՒ ՀԻԼԱՐԻՆ ԱԼ ՀԱՅԵՐԸ ԿԸ ՍԻՐԷ

ԱՄՆ-ու Հայ Դատի յանձնախումբը տեղեկացուցած է թէ նախագահական ընտրութեան դեմոկրատ միւս թեկնածուն Հ. Գլինթըն ալ մաս կազմած է Ցեղասպանութիւնը չհարկողներու կարաւանին: Ան կոչ ըրած է վաւերացնելու Հայկական բանաձեւը եւ ըսած թէ ընտրուելու պարագային պիտի ճանչնայ այդ իրականութիւնը:

Այս կեցուածքը դրական արձագանգ գտած է ԱՄՆ-ու Հայ Դատի յանձնախումբին վարիչ-տնօրէն Արամ Համբարեանի կողմէ որ յանուն Ամերիկահայերուն ողջունած է Հ. Գլինթընի «հաստատակամ կեցուածքը»: Յիշած է որ 2002ին ծերակուտական ընտրուելէ ետք թեկնածու տիկինը միշտ հովանաւորած է հայկական բանաձեւեր, 2005ին եւ 2006ին ալ ստորագրած Հայկական Ցեղասպանութեան ճանաչումի պահանջով ծերակուտականներու կողմէ նախագահ Պուշի յղուած նամակը:

ՄՈՍԿՈՒԱ

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄԸ ԴԱՇՈՒՆԱՀԱՐՈՒԱԾ

Մոսկուայի հիւսիսային շրջանին մէջ 12–18 տարեկաններու խմբակ մը յարձակած է ուսանող Վլ. Քարամաճեանի վրայ, առանց որոշ պատճառ ունենալու: Պատանիներէն մէկը դաշունահարած է հայ երիտասարդը որ սրտին մօտիկ տրուած հարուածով վիրաւորուած, փոխադրուած է հիւանդանոց: Սակայն կարելի չէ եղած փրկել անոր կեանքը: Զարագործները փախուստ տուած են: Եւ ինչպէս միշտ կ՚ըսուի, կը գրուի, ապահովութեան ուժերը անոնց փնտռտուքին լծուած են:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՋՈՒՂԱՅԻ ԽԱՉՔԱՐԵՐՈՒՆ ՀԱՐՑԸ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԻՆ

Եւրոպական խորհուրդին խորհրդարանական վեհաժողովին նստաշրջանին մասնակից Հայաստանի պատուիրակութիւնը Յունուար 24ին օրակարգի բերած է Նախիջեւանի հայկական խաչքարերուն քանդումի հարցը: Հայաստանի խորհրդարանական պատուիրակութենէն Ռաֆֆի Յովհաննէսեան դիմելով նախագահին, ուզած է գիտնալ թէ վեհաժողովին մշակոյթի, գիտութեան, կրթութեան հարցերու յանձնաժողովին զեկուցաբերը ի՞նչ դիրք ունի Ջուղայի հայկական գերեզմանատան խաչքարերուն քանդումին մասին հետազօտութեան մեկնելիք խումբին Ատրպէյճանի կողմէ չարունակ արգելք դրուելուն մասին: Նախագահ Եան Կուպիչ որ Սլովաքիոյ արտաքին գործերու նախարարն է, ըսած է թէ Նախիջեւանի եւ Լեռնային Ղարաբաղի մէջ մշակութային ժառանգութեան քանդումի նիւթը բազմաթիւ անգամներ յարուցուած է նախարարներու կոմիտէին կողմէ: Կոչ եղած է Հայաստանի եւ Ատրպէյճանի իշխանութիւններուն որ երկխօսութիւն հաստատեն, գոյութիւն ունեցող տարակարծութիւնները լուծելու համար:

Հայկական պատուիրակութենէն Աւետ Ադոնց ալ հարց տուած է թէ նախարարներու կոմիտէն կը նախաձեռնէ՞ հայ եւ ադրբեջանցի ժողովուրդներուն միջեւ փոխադարձ վստահութեան հաստատումին, որպէսզի Ղարաբաղի հակամարտութեան կարգաւորման նպաստաւոր պայմաններ ստեղծուին: Իրեն տրուած պատասխանն ալ պարագայականին, կաղապարներու շրջանակէն դուրս չէ ելած:

*
**

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԽՈՒՄԲԻՆ ՆՈՐ ՄԱՐԶԻՉԸ

Հայաստանի Ֆութպոլի ընկերակցութեան նախագահ Ռ. Հայրապետեան Յունուար 24ին մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին ներկայացուցած է ազգային հաւաքականին նոր մարզիչը. ան Դանիայէն Եան Պորկէ Փոլըսն է: Մարզիչի պաշտօն կատարած է Դանիոյ, Սինկափուրի, Յորդանանի մէջ: 62 տարեկան է: Իրեն հետ պայմանագիր կնքուած է մինչեւ 2010 Մայիսի համար:

Նոր մարզիչը մեծ գնահատանքով արտայայտուած է իր նախորդին Եան Փորթերֆիլտի կատարած աշխատանքին մասին: Ինք եւս անոր նման կողմնակից մըն է յարձակողական խաղի ոճին:

ԹՈՐՈՆԹՕ

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԱՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ ՎԻՃԱՐԿՈՒՄ

Թորոնթոյի կրթական խորհուրդը որ որոշած է Հայկական Ցեղասպանութեան նիւթը ընդգրկել պատմութեան դասաւանդութեան մէջ, վերջերս իր պաշտօնական նիստին առիթ տուած է այդ մասին թէր եւ դէմ կարծիքներու արտայայտութեան: Մանաւանդ որ թրքական կողմը շաբաթներէ ի վեր քարոզչական արշաւի լծուած է այդ որոշումին դէմ: Նիստին, դէմ արտայայտուած են Թուրքգանատացիներու խորհուրդէն երկու անդամ. Թէր արտայայտուած են Ցեղասպանութեան եւ մարդկային իրաւունքներու հիմնարկի տնօրէն եւ պատմաբան Ֆ. Չօք, Օնթարիոյի խորհրդարանի նախկին նախագահ Տ. Ուորներ, փաստաբան Լ. Ատլէր եւ Գանատայի խորհրդարանի երեսփոխան Ճ. Գարիճիանիս: Թուրքերը կրկնած են նիւթին մասին իրենց երկրին ծանօթ յերիւրանքները, իսկ Տ. Ուորներ ուշադրութեան յանձնած է գանատացի քաղաքական դէմքերու եւ մտաւորականներու ստուար խումբի մը ստորագրած յայտարարութիւնը որով կոչ կ՚ըլլայ Թորոնթոյի կրթական խորհուրդին, որ չընկրկի, ճնշումներու տեղի չտայ:

Նիստին ներկայ Թուրք ազգայնամոլներ բացագանչութիւններով փորձած են խանգարել նիստին ընթացքը, նախատական արտայայտութիւններ ունենալով ծրագրին թէր արտայայտուողներու հասցէին:

ՇԱՒԱՐՇԻ ՄԱՀՈՒԱՆ 51ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑ

Իր խօսքը

GÉNOCIDE

Նոր բառ մը, որ գործածուեցաւ Նիւրընպէրկի դատավարութեան առթիւ: Կը նշանակէ՝ «ցեղասպանութիւն»:

Արդարեւ, չորս յաղթական պետութիւնները կը յայտարարեն իրենց պատմական ամբաստանագրին մէջ.-

«Գերմանիա յանցաւոր է ցեղասպանութեան կանխամտածեալ եւ ծրագրեալ ոճիրներով – Բնաջնջում ազգային, կրօնական կամ ցեղային խմբաւորումներուն, մասնաւորապէս Լեհերու, Հրեաներու եւ ուրիշներու»:

Ինչպէս դիտել կուտան իրաւագէտներ, պատմութեան մէջ առաջին անգամ է որ «ցեղասպանութիւն» բառը կ'երեւայ ամբաստանագրի մը մէջ:

Բառին հեղինակն է ամերիկացի ուսուցչապետ մը, Լէմքին, որ կը բացատրէ անոր ծագումը եւ իմաստը՝ վերջերս հրատարակուած գրքի մը մէջ:

Génocideը կազմուած է յունարէն genos բառէն, որ կը նշանակէ ցեղ կամ տոհմ եւ cide մասնիկէն,- սպաննել, ինչպէս կ'ըսենք homicide, infanticide եւն.: Կը նշանակէ՝ մասնաւորաբար, կանխորոշ ծրագրի մը համաձայն քանդել ազգային խմբաւորումներու կեանքին էական հիմերը, բնաջնջելու համար զանոնք իրենց քաղաքական, ընկերային, մշակութային, լեզուական հիմնարկութեանց, անոնց ազգային եւ կրօնական զգացումներուն եւ տնտեսութեան կազմալուծումով: Ցեղասպանութեան արարքը, ուղղուած է ազգային խմբաւորումի մը դէմ իբրեւ ամբողջութիւն, եւ անոր տրամադրած գործողութիւնները անհատներու դէմ ուղղուած են ոչ թէ զանոնք նկատի առնելով իբրեւ անհատներ, այլ իբրեւ անդամներ նոյն ազգային խմբաւորման:

Արարքը երկու փուլերէ կը բաղկանայ,- մէկը՝ ոչնչացնել հարըստահարեալ խմբաւորումին ազգային վարիչ տարրը, երկրորդը՝ անոր տեղ դնել հաստահարիչին վարիչ տարրը (cadre) եւն.: (Le Monde):

Ամերիկացի ուսուցչապետին կարծիքով, միջազգային իրաւագիտութեան այս նոր սկզբունքին համաձայն, ոչ միայն պիտի պատժըւին պատերազմի ոճրագործները, այլեւ ապագային պիտի ապահովւի ժողովուրդներու մասնաւորապէս փոքրամասնութեանց պաշտպանութիւնը:

Կը կարդանք այս տողերը, կը հետեւինք Նիւրընպէրկի դատավարութեան,- եւ մեր միտքը բնազդօրէն կը յածի դէպի հեռաւոր աշխարհ մը, ուր նոյնպէս «պատերազմի ոճիրներ» գործուեցան, 30 տարի առաջ: Համաձայն կանխորոշ ծրագրի մը որ մշակուած էր 3×30 տարի առաջ, ոչնչացնելու համար անտէր եւ անճար ժողովուրդ մը, Մեծ Պատերազմի ընթացքին:

Այն ատեն ալ, նոյն ծրագրեալ մեթոտները,– ոչնչացնել գլուխները (ղեկավարութիւն): Կազմալուծել, քանդել, չորցնել քաղաքական, ընկերային, մշակութային եւ տնտեսական կեանքին կարգուսարքը եւ արմատները: Ապա խմբովին, զանգուածօրէն ջարդել, բնաջնջել: Տեղին վրայ, աքսորի ճամբուն վրայ կամ անապատին մէջ: Ոչնչացնել սուրով, դաշոյնով, հրացանով, թընդանօթով, կացինով, քարով, ուրագով, մուրճով կամ բիրով: Կախաղանով եւ հրկիզումով: Անօթութեան դատապարտելով կամ գետը, ծովը նետելով: Նոյնիսկ թունաւոր մանրէներ ներարկելով: Ծծկեր երախաներ սնտուկներու մէջ գամելով...

Մէկ խօսքով՝ ցեղասպանութիւն:

Արդ, այն ատեն ո՞ւր էին այսօրուան իրաւագէտներն ու դատաւորները: Բա՞ռը չէին գտած, թէ արիւնածարաւ ճիւաղը այնքան զօրաւոր էր եւ անմատչելի, որ չկըրցան ձեռք զարնել...

Մեր ընդվզումը կը տասնապատկուի մանաւանդ անոր համար որ, այն ատեն ալ օրուան յաղթականները կը գտնուէին տեղին վրայ, ոճիրին վայրը: Հոն էին լման չորս տարի, եւ կ'իշխէին տիրաբար, ինչպէս այսօր Գերմանիոյ մէջ:

Այն ատեն ալ հարիւրաւոր ձերբակալութիւններ կատարուեցան, և 70 հատընտիր հրէշներ Մալթա փոխադրուեցան, դատուելու եւ իրենց արժանի պատիժը կրելու համար: Ցետո՞յ:

Բարեփոխուա՞ծ է աշխարհը, Պոլսէն, Մալթայէն մինչեւ Նիւրընպէրկ, Պէլզէն կամ Աուշվից:

Երանի՜ թէ: Թող դատուին, թող անխնայ պատժուին ցեղասպանութեան բորենիները: Բայց, ո՞ւր բացուեցաւ նոր ժամանակներու ցեղասպանութեան առաջին եւ «օրինակելի» դասընթացքը:

Շ.

1945 Դեկտեմբեր 9

ԻՐ ՎԵՐՋԻՆ ԱՄԻՍԸ

ԽՄԲ.- 1957 Յունուար 26ին, Շաբաթ օր, ուղեղային արիւնահոսութեան զոհ կ'երթար թերթիս հիմնադիր խմբագրապետը՝ Շաւարշ Միսաքեան: Ստորեւ, նախորդող օրերուն մէկ վկայութիւնը, զոր ստորագրած է Շաքէ Մինասեան, որ այդ շրջանին օժանդակ խմբագիրն էր "Յառաջ"ի:

***

Իր կեանքի վերջին շաբաթներուն ամէնէն զոհ եւ ուրախ օրերէն մէկն էր Հինգշաբթի:

Առտուն, սովորականին նման, թերթին լուրերու բաժնով զբաղեցաւ: Լրագիրներու դէզին եւեւ կորսուած, տենդագին կ'աշխատէր: Տպարանէն հասած լուրերը յուսատու էին. տողաշար մեքենան կը բանէր, չէր աւրուած. գոհ էր, շատ գոհ: Վայրկեան մը գլուխը վեր առաւ, յաղթական շեշտով ըսաւ.

– Թերթը այսօր ուշ պիտի չմնայ:

Վերջին շաբաթներուն իր մղձաւանջն էր դարձած թերթին յապաղումը:

"Յառաջ"ի գրաշարը հինգ շաբաթէ ի վեր հիւանդ էր. չէր կրնար գործի գալ: Ուրիշ կարգադրութիւն եղած էր թէեւ, ու թերթը սովորականին նման կրնար ժամը ժամին լոյս տեսնել, բայց այս անգամ ալ կը խանգարուէր տողաշար մեքենան անընդհատ:

Ամէն անգամ որ խմբագրատուն լուր հասնէր թէ դարձեալ «բան մը ունի» մեքենան, ձեռքը ինչ որ կար այդ պահուն – գրիչ, թերթ կամ ո՛րեւէ բան, մէկ կողմ կը նետէր ջըղայնութեամբ:

– Այս մանր-մունր բաները գործին համը հոտը փախցուցին:

Անկարողութեան զգացումը, մեքենան իր ձեռքերով շտկել չկարենալու գիտակցութիւնը մեծապէս կ'ազդէին վրան:

Կ'աշխատէինք գինքը հանդարտեցնել.

- Վնաս չունի, մի՛ ջղայնանաք, թերթը ձեւով մը ատենին կը հասնի, հոգ մի՛ ընէք:

Թերահաւատութեամբ գլուխը կը շարժէր, դարձեա՛լ կ'անցնէր գրասեղանին գլուխը:

Սրտին մեծ ցաւն այն էր, որ ժամանակի չգոյութեան պատճառով, չէինք կրնար սովորական բծախնդրութիւնը ցոյց տալ տպագրական սխալներուն հանդէպ: Իւրաքանչիւր սխալի սրբագրում կը նշանակէր տպագրական մեքենայի կասեցում, դա՛րձեալ յապաղում:

Տեղի կուտար՝ թերթը ժամանակին լոյս ընծայելու սիրոյն, բայց սրտէն արիւն կը հոսէր: Սխալ մը նշմարել եւ սրբագրելու հնարաւորութիւն չունենա՛լ... անհանդուրժելի էր իրեն համար.

- Գործին համը հոտը փախաւ. կեանքիս մէջ չհանդուրժած բաներս են. ի՞նչ է, մեր հանածը թե՞րթ է թէ քուրջի կտոր...:

Մոռնալու համար, կը մխրճուէր իր թերթերուն եւ ընթեցումներուն մէջ: Տող մը, բառ մը իսկ չէր վրիպեր ուշադրութենէն: Արտասահմանէն ստացուած թերթերու դէզը կողքին, կարմիր մատիտը ձեռքին, կ'ընդգծէր գաղութներու մէջ պատահած ազգային կարեւոր դէպքերը:

Մահուան գոյժերը շատ գէշ կ'ազդէին վրան.

– Այս մէկն ալ գնաց... տեղը ո՞վ պիտի բռնէ...

Դպրոցներու, եկեղեցիներու շինութիւններն ու մա՛նաւանդ երիտասարդական շարժումներու արձագանգը անհուն ուրախութեամբ կը լեցնէր իր սիրտը: Կը մօտենար իւրաքանչիւրիս, այդ լաւ լուրը տուող թերթը իբրեւ փաստ ձեռքը բռնած.

- Կարդացի՞ր, տե՛ս, Թէհրանի մէջ նոր դպրոց կը բանան: Յունաստանի մէջ Համազգայինի երգչախումբը հրջանները գացեր է համերգներ տալու, մեծ ոգեւորութիւն ստեղծեր են, ժողովուրդը մեծով պզտիկով ներկայ գտնուեր է: Ապրի՛ն, ապրի՛ն:

Կը յայտնէինք մեր ալ գոհունակութիւնը: Կը վերադառնար իր բազկաթոռին, իր թերթերուն: Հինգ վայրկեան ետքը, դա՛րձեալ նոյն յաղթական արտայայտութիւնը աչքերուն՝ ուրի՛շ թերթ մը պարզելով, կը մօտենար խմբագրատան մէջ գտնուողներուն մի առ մի.

– Տե՛ս, Հարաւային Ամերիկայի մէջ հարիւր հազարներով նուէր ըրեր են դպրոցի մը շինութեան ֆոնտին. մանրամասն պէտք է գրել, անուններով:

Այս անգամ, կը վերադառնար իր գրասեղանին, դէմքին բարի արտայայտութիւնը տեղի տուած՝ վրդովմունքի: Գիտէինք թէ ի՛նչ կը նշանակէ ատիկա, հայերէնի արտառոց սխալ մը.

– Կ'ըլլուի... Եղբա՛յր, կը ջարդեն լեզուն, կը մորթեն. ո՞ւր տեսնուած բան է...կ'ըլլուի...

Բառը կ'արժանանար աններող կարմիր մատիտին կրկնակի ընդգծման:

Քիչ ետքը՝

– Երեւի այս խեղճերուն ալ մեքենան խանգարուած է: Քանի մը տեղ բառը սխալ տպեր են: Արդէն թերթին թիւն ալ փոխելու մոռցեր են:

Կատակի կուտայինք.

- Կարծէք դուք բաւական գլխուցաւ չունիք, ելեր էք ուրիշներուն մասին հոգ կ'ընէք:

Ցանդիմանական նայուածքը աչքերուս առջեւէն չի հեռանար երբեք, ի՛նչ փոյթ թէ ինք մտահոգութիւններ ունի: Այդ միւսն ալ հայկական թերթ է, չէ՞, ինչո՞ւ հոգ պիտի չընէ:

Շատ հոգ ըրաւ, շատ սիրտ մաշեցուց, քիչ գոհունակութիւն ունեցաւ:

Իր կեանքի վերջին շաբաթներուն՝ ամէնէն գոհ եւ ուրախ օրերէն մէկն էր, Հինգշաբթի: Տողաշարը կը բանէր. Թերթը ուշ պիտի չմնար:

Երանի՜, երանի՜ մեքենան խանգարուէր, թերթը ուշանար, բայց ինքը մնար...

Ս. ՇԱՔԷ

1957 Յունուար 31

ԱՐԱՆ ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ԵՆԹԱՆԱԽԱՐԱՐՆ Է

Մեծն Բրիտանիոյ ներկայի կառավարութեան մէջ կայ առողջութեան ենթանախարար մը որ շատ շրջանակներու հետաքրքրութիւնը գրաւած դէմք է: Ան կը կոչուի Լորտ Արա Տարզի: Մականունին կրճատ այս ձեւէն ալ դժուար չէ «Թէրզեան» նախատիպ մը նշմարել: Ան վիրաբոյժ է ու պետական անձնաւորութիւն. լաւ գիտցող մը թէ ինչ փոփոխութիւններու պէտք ունի բժշկական մարզը:

Այդուհանդերձ, խլիրդի մասնագէտ այս բժիշկը տակաւին իր ժողովրդականութեան վնասակար վրճիռ մը արձակած չէ: Պաշտօնի կոչուած է անցեալ Յունիսին, Ազգային առողջապահութեան համակարգին մասին մէկ տարուան ուսումնասիրութիւն մը ղեկավարելու համար: Արդէն որոշ նորութիւններ յայտարարած է. նոր թէքնոլոժիներու կիրարկում, անթիպիոթիքներու դիմադրող սերմերու նիւթով աւելի լայն ուսումնասիրութիւններ, 150 առողջական նոր կեդրոններ, Ազգային առողջապահութեան համակարգին համակարգչային դրութեան կասկածայարոյց բարեփոխման մասին առտիք մը: Զի խօսուիր հիւանդանոց փակելու հեռանկարներու մասին. բաներ որոնք անխուսափելի պիտի ըլլան:

Պետական պաշտօնի նշանակումին լուրը հեռաձայնով ստացած է ու շշմած: Մինչդեռ ընդհանուր նկատումը այն է որ պաշտօնին իտէալ թեկնածուն էր. արագ վերելք արձանագրած է, համեմատաբար երիտասարդ (47 տարեկան է), երեք պաշտօն կը վարէ նոյն ատեն: Լոնտոնի արքայական գոլէճին մէջ վիրաբուժութեան մասնագէտ է, Ս. Մարիի վիրաբուժապետ եւ Արքայական Մարստըն հիւանդանոցին մէջ վիրաբուժութեան ամպիոնի պետ: Շաբաթը երկու օր ալ կը վիրահատէ:

Ծնած է Իրաք, Ցեղասպանութենէ վերապրած Հայերու ընտանիքի մը մէջ: Կը յամառի «ցեղասպանութիւն» բառին գործածութեան, որ վարչապետարանին հետ իր հագուադէպ տարակարծութիւններէն մէկն է: Ընտանիքը Իրաքէն գաղթած է Իռլանտա: Կը պատմէ թէ այդ տարիներուն Իռլանտացիները չէին յաջողեր իր անունը անսխալ արտասանել: Անով բառախաղեր կ'ընէին: Ինք ատիկա զուարճալի կը գտնէր: Յետագային մէկ տարուան պատրաստութեան մը հետեւելու միջոցով Բրիտանիա գացած է ու հոն մնացած. ամուսնացած է, երկու զաւակ ունի:

Տարզի մեծ զգուշութիւն ցոյց կու տայ իր գլխաւորած կալուածին առարկելի, շօշափելի հարցերուն նկատմամբ. բժիշկներու աշխատավարձքը, հիւանդանոցային ախտերու դէմ պայքարը, եւլն.: Իր կեցուածքը իրեն համակիր շրջանակներէ դուրս ալ յարգանք կը պարտադրէ: Պահպանողական ընդդիմութեան կազմած ուրուական կառավարութեան առողջութեան նախարարը Ա. Լանսլէյ զինք համարած է «գոյներով շրջապատուած պարկեշտ անձը»:

Իրեն սպառնացող ստոյգ վտանգ կը նկատուի այն որ կրնայ խորապէս տարուիլ վարչապետին ծրագիրներէն ու իր որոշումներուն մէջ առաջնորդուիլ քաղաքական նկատումներէ, փոխանակ բժիշկի իր տեսակէտներէն:

Իր մասին Օ. Պիւրքմէն գրած է «Կարտիըն»ի մէջ ուրկէ յապաւումներով արտատպած էր «Գուռիէ ընթէրնասիոնալ»ը:

ՔԱՂՀԱՆ

ՍՊԱՆԻԱ

ԽԱՉՔԱՐԻ ԲԱՑՈՒՄ

Շուրջ 400 սպանահայեր Յունուար 18ին Ալիքանթէ հաւաքուած են, ներկայ գտնուելու հայկական խաչքարի մը բացումին: Հայաստանի Իտալիոյ դեսպանատունէն (որ կը վարէ Սպանիոյ եւ Փորթուկալի գործերն ալ) Մհեր Բադալեան, Հայաստանի պատուակալ հիւպատոս Լ. Պարպէրա, Նիսի հոգեւոր հովիւ Վաչէ քհնյ. Հայրապետեան եւ Ալիքանթէի քաղաքապետը՝ Լ. Տ. Ալփերի նախագահած են հանդիսութեան: Խաչքարին հարկաւոր 40 հազար եւրօյի պիւտճէն տրամադրուած է գործարար Թեւոս Սաֆարեանի կողմէ:

Բացումին ծրագիրը ներգրաւած է երաժշտական բաժին մը, մանկական երգչախումբ մը որ երգած է Հայաստանի փառերգը:

Ալիքանթէի մէջ կ'ապրին շուրջ հազար Հայեր: Իրենց նպատակն է ունենալ եկեղեցի ու դպրոց:

ՊՈԼԻՍԷ ՊՈԼԻՍ

ՊԷՇԻԿԹԱՇԻ Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ, Յունուար 3ին, սարքուած է հոգեւոր երաժշտութեան Ամանորեայ համերգը, որուն մասնակցած են երեք երգչախումբեր՝ Սահակեան, Լուսաւորիչ եւ Վարդանանց: Նախագահած է Մեսրոպ պատրիարք: Առաջին ելոյթը ունեցած է Սահակեան երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Սեւան Ակօշեանի, երկրորդը՝ Լուսաւորիչ երգչախումբը ղեկավարութեամբ Յակոբ Մամիկոնեանի, հուսկ, վերջինը՝ Վարդանանց երգչախումբը ղեկավարութեամբ Աստուշան Հալաճեանի: Համերգի աւարտին, վերի սրահին մէջ, տեղի ունեցած է հիւրասիրութիւն մը: Հաւաքոյթը փակուած է պատրիարքին հուսկ բանքով:

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՅԻՇՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ԿԵՐՏՈՂՆԵՐԸ

ՊԱՏՄԻՉՆԵՐԸ

ԹԻՒ 30. Հ. ՄԻՔԱՅԷԼ ՉԱՄՉԵԱՆ

(Մասն Առաջին)

Հ. Միքայէլ վրդ. Չամչեանի ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ նոր դարագլուխ մը կը կազմէ ուր ան հայ ժողովուրդին ձեռքը կու տայ իր ազգային լիակատար պատմութիւնը եւ կ'ըլլայ կ'անուանէ «ԺԸ. դարու գրական կոթողը»:

Ծնած է Պոլիս 1738ին, բարեկեցիկ ընտանիքի մը մէջ: 19 տարեկանին հրապուրուած Մխիթար Սեբաստացիի գաղափարականէն կը հասնի Ս. Ղազար (12·10·1757): 24 տարեկանին կը ձեռնադրուի քահանայ: Եօթը տարի անդադար, մինչեւ 1769 ընթերցումներով ատաղձ կը հաւաքէ հայ եւ օտար հեղինակներէն իր ապագայ գրական գործերուն համար, ապա կ'ուղարկուի Իրաք, Պասրայի հայ համայնքին որպէս հոգեւոր հովիւ, կը տառապի սաստիկ տաքէն բայց կը յաջողի հոն 1773–75 տարիներուն ՎԱՀԱՆ ՈՒՂՂԱՓԱՌՈՒԹԵԱՆ քառահատոր գործը գրել, Նալեան պատրիարքի "Վէմ Հաւատոյ" դէմ ցոյց տալու Հայ եկեղեցւոյ ուղղափառութիւնը:

1775 Չամչեան Ս. Ղազար կը վերադառնայ եւ կը ձեռնարկէ իր Հայոց Պատմութեան հայ եւ օտար պատմիչներու մանրամասն ուսումնասիրութեամբ, իր տեսողութիւնն ու առողջութիւնը խանգարելու աստիճան: 1789ին Պաշպալով կը ղրկուի կազդուրուելու համար: Վերադարձին կը սկսի տպագրութիւնը ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ որ կը տեւէ հինգ տարի:

1795-1823 Չամչեանի կեանքին երկրորդ շրջանը ամբողջութեամբ կ'անցնի Պոլսոյ մէջ, իր ծննդավայրին մէջ վերագտնելու իր առողջութիւնը եւ ուսումնասիրելու Մխիթարեան վարժարանի մը հիմնարկութեան գաղափարը: Իր շուրջ կը ստեղծուի համակիրներու խմբակ մը, որուն կողքին կ'աճի հակառակորդներու խմբակ մըն ալ երկու համայնքներէ, առանց կարենալ վընասելու Մեծ վարդապետի համբաւին: Միութեան եւ սիրոյ շարժում մը կը սկսի Պոլիսէն մինչեւ Հալէպ եւ Լիբանան, տեղի կ'ունենան կրօնական համաձայնութիւններ եւ «էքիւմէնիք» հաւաքոյթներ: Ամիրաներն ու ժողովուրդը ոգեւորութեամբ կ'ընդունին զինք, քանի իր լայնախոհ միտքով եւ վեհանձն հոգիով գրաւած էր բոլորին սիրտը:

Շնորհիւ Չամչեանի ջանքերուն 1820ին կը գումարուի ազգային ժողով մը մասնակցութեամբ էջմիածնի ներկայացուցիչներու, Երուսաղէմի եւ Պոլսոյ պատրիարքութիւններու, ամիրաներու, եկեղեցական եւ աշխարհական կարեւոր դէմքերու:

Դժբախտաբար սակայն այս բոլորին ջանքերն ու հետեւանքը կը մնան ապարդիւն մեծ ցաւ պատճառելով Չամչեանին որ ծերացած եւ յոգնած՝ ամբողջովին կը քաշուի ասպարէզէն եւ 85 տարեկան հասակին, 1823 Նոյ. 30ին կը վախճանի Պոլսոյ մէջ եւ շքեղ յուղարկաւորութեամբ կը թաղուի իր ծննդավայրին մէջ:

(Շարունակելի)

Պատրաստեց՝ ՅԻՊԷ

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ՉՈՐՐՈՐԴ

«ԵՒ ՅԱՆԿԱՐԾ ԻՄ ԴԻՄԱՑ ԴՈՒ ՅԱՅՏՆՈՒԵՑԻՐ...»

Օրիորդները սիրայօժար համաձայնեցին:

Եւ ինչպէս ենթադրում էր երիտասարդը, դասի ներկայացան դաստիարակչուհու հետ միասին: Հիմա կարելի էր ամէն օր տեսնել Ճուլիային:

Դասերի ժամանակ նկարիչը աղջիկներին ներգրաւում էր զրոյցի մէջ. նրանց խօսեցնում գեղանկարչութեան, երաժշտութեան, գրականութեան մասին: Երբեմն նա դիմում էր Ճուլիային: Ճուլիան կրթուած աղջիկ էր, արուեստի նուրբ զգացողութեամբ օժտուած: Եւ Այվազովսկին նորանոր արժանիքներ էր յայտնաբերում նրա մէջ:

Առաւօտեան զարթնելով, անհամբերութեամբ հաշւում էր, թէ քանի ժամ է մնացել մինչեւ իրենց հանդիպումը: Հիմա նա ապրում էր միայն ու միայն այդ հանդիպումներով: Մնացած ժամանակը տանջալիօրէն երկար էր թւում:

Ի վերջոյ Այվազովսկին խիզախեց: Նա նամակ գրեց Ճուլիային: Անկեղծ ու համարձակօրէն խոստովանեց, որ սիրել է առաջին իսկ հայեացքից, սիրել առմիշտ: Եւ խնդրում էր իր կինը դառնալ...

Յաջորդ օրը, երբ աշակերտուհիները զբաղուած էին իրենց յանձնարարուած նկարը նկարելով, Այվազովսկին աննկատելիօրէն նամակը դրեց Ճուլիայի ձեռքը: Աղջիկը վերցրեց եւ յուզուած դուրս նետուեց սենեակից: Եւ այլեւս դասի չվերադարձաւ:

Օրուայ մնացած ժամանակը Այվազովսկին անցկացրեց Պետերբուրգի փողոցներում թափառելով: Համաձայնուելո՞ւ էր արդեօք Ճուլիան: Նա մէկ յուսադրւում, մէկ վհատւում էր: Հիմա, առանց Ճուլիայի, կեանքն անիմաստ էր թւում:

Տուն վերադառնալով, երիտասարդը յանկարծ հոգեկան մեծ խռովք ապրեց: Իսկ եթէ Ճուլիան համաձայնէր առանց սիրո՞յ: Նկարիչը մէկ ձեռքն էր առնում ներկապնակն ու վրձինները, ջանալով աւարտել վաղուց սկսած նկարը, մէկ մի կողմ թողնելով դրանք, տենդագին գընում-գալիս էր արուեստանոցում, կամ կանգ առնում Ճուլիայի դիմանկարի առջեւ եւ երկար նայում աղջկայ լուսէ աչքերին: Այդ րոպէներին Այվազովսկին հաւատում էր, որ Ճուլիան նոյնպէս զգացումներ ունի իր հանդէպ եւ ինքը երջանիկ կը լինի նրա հետ, բայց յետոյ նորից համակւում էր կասկածանքով. գուցէ նա համաձայնուելու էր այն փառքի եւ ապահով, շքեղ կեանքի համար, որ ինքն ի վիճակի էր պարգեւելո՞ւ նրան:

Բայց մի՞թէ Ճուլիան նման էր իր գիտեցած միւս աղջիկներին: Չէ՞ որ նա այնքա՜ն տարբերւում էր նրանցից ե՛ւ խելքով, ե՛ւ կեանքի նկատմամբ իր հայեացքներով, ե՛ւ շարժուձեւերով: Նրա մէջ ոչ շինծու սեթեւեթանք կար, ոչ էլ բռնազբօս մարմաջ աւելի խելացի ու նշանակալից երեւալու, քան կար իրականում: Գծեր, որ համարեա բոլոր աղջիկների մօտ նկատում էր նա: Միայն թէ ոմանց մօտ դա բացայայտ արտայայտւում էր, ուրիշները կարողանում էին հմտօրէն քօղարկել: Մինչդեռ Ճուլիան բանականութեան, պարզութեան եւ ճըշմարտացիութեան մարմնացում էր: Եւ Այվազովսկին նորից մօտենում էր դիմանկարին, նորից ու նորից պատասխան հայցում այդ սքանչելի, հաւատով լի աչքերից:

Միայն առաւօտեան կողմ, Այվազովսկին տարուեց ծանր, անհանգիստ քնով:

Զարթնեց շատ ուշ, համարեա կէսօրին:

Սովորաբար ուղիղ տասներկուսին նա սկսում էր դասը: Արագ-արագ կարգի բերելով իրեն, մարդ ուղարկեց կառքի յետեւից:

Ճուլիան երեխաների հետ արդէն դասասենեակում էր: Օրիորդներն իրենց արդուզարդով զբաղուած դեռ չէին եկել:

(Շար. 152)

(Շար. Ա. էջէն)

է եւ ի վերջոյ փակած է սահմանը, որպէսզի Պաղեստինցիները չկարենան այլեւս մտնել: Մուպարաք ամբաստանած է Իսրայէլը, որ խախտած է ժընեւի պայմանագիրը իր շրջափակումով եւ զգուշացուցած է Համասը որ վերջ դնէ հըրթիռներու արձակման որ աւելի բարդ կը դարձնէ կացութիւնը:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ քաղաքապետը յայտարարած է որ 2500 բնակարան կառուցանելու արտօնութիւն ունի արեւելեան Երուսաղէմի մէջ, այսինքն պաղեստինեան շրջանը, զոր Իսրայէլ կցած է 1967ի վեցօրեայ պատերազմի ատեն: Այս որոշումը տրուած է քաղաքին շինարարութեան եւ ծրագրաւորման յանձնախումբին արտօնութեամբ:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յունուար 31
ՏՕՆ ՍՐԲՈՑ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ
զօրավարացն մերոց
հազար երեսուն վեց վկայիցն,
որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին
451 թուին: Զկնի սրբոյ պատարագի
կատարի Մաղթանք Հայրապետական:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ *ժամը* 9ին,
Պատարագ՝ *ժամը* 10·30ին:

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յունուար 31
ՏՕՆ Է ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԶՕՐԱՎԱՐԱՑՆ
ՄԵՐՈՑ
հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն
որք կատարեցան ի Մեծի Պատերազմին
Պատարագ՝ *ժամը* 10ին:
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

***

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յունուար 31
ՏՕՆ ՍՐԲՈՑ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԶՕՐԱՎԱՐԱՑ
Ժամերգութիւն եւ պատարագ ժամը 8·30ին:
Կը պատարագէ՝
ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆՑ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 29
ՏՕՆ ՍՐԲՈՑ ՂԵՒՈՆԴԵԱՆՑ
ՔԱՀԱՆԱՅԻՑՆ
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ *ժամը* 9ին,
Պատարագ՝ *ժամը* 10·30ին:

***

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՊՈՄՈՆ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 29
ՏՕՆ ՍՐԲՈՑ ՂԵՒՈՆԴԵԱՆՑ
ՔԱՀԱՆԱՅԻՑՆ
Պատարագ՝ *ժամ* 10ին:
Կը պատարագէ՝
ՍԱՐԳԻՍ ՔՀՆՑ. ԹԱՇՃԵԱՆ

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

Ciné-Club
«Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage
de **Robert GUEDIGUIAN**,
réalisateur

Samedi 2 février à 20 heures
SOIREE SIMON ABKARIAN

UNE BETE SUR LA LUNE

Pièce de théâtre filmée
de **Richard Kalinovski**
Réalisation et mise en scène
d'Irina Brook

avec SIMON ABKARIAN
et CORINNE JABER
En présence de Simon Abkarian,
sous réserve

Directeur des programmes :
ARTO PEHLIVANIAN

P.A.F. : 5 euros — Réduit : 3 euros

UCFAF
6 Cité du Wauxhall — 75010 Paris
Métro: République

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի «Արշալոյս Թադէոսեան» մասնաճիւղի ժողովը Շաբաթ, Փետրուար 2, ժամը 16·30ին, սովորական հաւաքատեղին:

Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ – ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ

– ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 7, ժամը 21ին
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎԱՆՔԵՐՆ ՈՒ ՎԱՐԴԱՊԵՏԱՐԱՆՆԵՐԸ
Ս. Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոն, Փարիզ – (10պլիս, ռիւ Թուէն):

– ՇԱԲԱԹ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 16, ժամը 15ին
ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԹԱԳԱՒՈՐԱԿԱՆ ՏՈՒՆԵՐԸ – ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
Կեդրոնական դահլիճին մէջ (26 ռիւ Թրուայոն, Սեւր):

– ՇԱԲԱԹ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 16, ժամը 16·30ին
ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ
ՀԱՅՐԵՆԻ ՄԵԾ ՆԿԱՐԻՉ ԳԱՐԼՈՍԻ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ
Հեղինակի ներկայութեամբ – Կեդրոնի պատկերասրահին մէջ (Սեւր):

– ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 28, ժամը 21ին
ՀԱՅԵՐՈՒ ԴԵՐԸ ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ
Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տուն (12–14, ռիւ Սէն-Պազիլ):

– ՇԱԲԱԹ, ԱՊՐԻԼ 12, ժամը 15·30ին
ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ԵՂԵՌՆԸ ՍԿՍԱԾ ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵՆԷՆ
Կեդրոնական դահլիճին մէջ (Սեւր):

– ՇԱԲԱԹ, ՄԱՅԻՍ 24, ժամը 15ին
ԺԹ. – Ի. ԴԱՐԵՐՈՒ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՆՑՔԵՐԸ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ
Կեդրոնական դահլիճին մէջ (Սեւր):

Եւ տակաւին Կեդրոնին իրենց մասնակցութիւնը պիտի բերեն –թուականները ճշդուելէ յետոյ– Իտալիայէն եւ Ֆրանսայէն ծանօթ գիտնականներ նուիրուած Լեզուի, Պատմութեան, Գրականութեան, Հնագիտութեան:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE

(JURA)

ETE : JUILLET ET AOUT

- Directeurs diplômés BAFD
- Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA
- Assistants sanitaires

Candidatures à adresser à

C B A F — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01 53 34 12 13

Date limite des candidatures : **31 mars**

2 NUITS OFFERTES A L'HOTEL EUROPE****

A CHAQUE ACHAT D'UN BILLET D'AVION

PARIS - EREVAN - PARIS

(sous conditions particulières, offre valable du 1er novembre au 23 mars 2008, sous réserve de disponibilités)

RENSEIGNEMENTS & INSCRIPTIONS

Saberatours	Sevan Voyages	Wasteels
11 rue des Pyramides	48 Cours de la Liberté	67 La Canebière
75001 Paris	69003 Lyon	13001 Marseille
Tél. : 01 42 61 51 13	Tél. : 04 78 60 13 66	Tél. : 04 95 09 30 60

l'Association MACHTOTZ
pour la défense de la langue arménienne
organise

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

NOUVELLE SESSION : 16 février — 28 juin 2008

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans,
Les élèves francophones seront capables de parler, lire et écrire l'arménien.

L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian
avec sa METHODE AUDIOVISUELLE

Stage de 50 heures, le samedi matin de 9h à 12h, à Paris.
(Absentéisme exclu)

2) Les cours de 2e, de 3e et de 4e niveaux continuent,
le samedi entre 12h et 15h, à Paris.
Les nouveaux élèves sont acceptés après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES

Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio :
97 euros (frais d'expédition inclus)

Pour tous ces cours et le manuel ,
RENSEIGNEMENTS. INSCRIPTIONS: 01 47 50 97 51

VOYAGE EN ARMENIE ET AU KARABAGH

(VOYAGE OECUMENIQUE, CULTUREL, HUMANITAIRE)

Du 28 avril au 5 mai : Voyage tous âges en Arménie — prix: 1.300 euros

(avec l'option extension au Karabagh, retour le 9 mai, et supplément de 200 euros)

(Accompagnateur : Pasteur **Samuel SAHAGIAN**).

organisé par Solidarité Protestante France-Arménie (SPFA)

Pour s'inscrire, envoyer acompte de 200 euros à :
SPFA — 1 rue Cabanis, 75014 Paris
(Tél.: 01. 47. 35. 30. 23 ou 06. 83. 09. 08. 19)

(Programme détaillé sur demande)

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84978

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 29
MARDI
29 JANVIER
2008

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

LE NUMERO: 1,20€

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.882 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 83e ANNEE — N° 21.882

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺԵՐՈՄ ՔԵՐՎԻԷԼ, Սոսիէթէ Ժէնէրալի այն պաշտօնեան որուն կատարած գործողութիւններուն պատճառաւ դրամատունը հինգ միլիառ եւրօ կորսնցուցած է, Արդարութեան յանձնուած էր Յունուար 26ին եւ 48 ժամ ետք ալ դիպահ կը մնար: Ըստ առաջին տեղեկութիւններու, ենթական բացէ ի բաց խոստած է, մինչ իր փաստաբանները զինք կը նկատեն քաւութեան նոխազ մը, պատասխանատու նկատելով դրամատունը: Մնաց որ ոչ ոք տրամաբանական կը գտնէ որ Քերվիէլ առանձին գործած ըլլայ: Հարցումները կը մնան եւ ոչ մէկ պատասխան գոհացում կու տայ:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ոճրափորձին (Յունուար 25) գլխաւոր զոհ եղած է լիբանանեան ներքին ապահովութեան ուժերու մէկ պատասխանատուն՝ հարիւրապետ Վիսամ Էիտ: Մեռած են նաեւ իր թիկնապահը եւ երեք ուրիշ անձեր: Էիտ կարեւոր դեր խաղցած էր Ֆաթահի ճիհատականներու դէմ պայքարին մէջ: 48 ժամ ետք ալ բուռն ցոյցեր տեղի ունեցած են Լիբանանի հարաւը, բողոքելու համար ելեկտրական հոսանքի խզումին դէմ, որոնք բուռն բախումներու վերածուած են: Ութ հոգի մեռած է եւ բազմաթիւ վիրաւորներ ալ կան:

ՏԱՎՈՍԻ (Զուիցերիա) տնտեսական համաշխարհային Փորումին, Ֆ. Ֆիյոն փորձած է պաշտպանել Ֆրանսայի կացութիւնը: Յայտնած է թէ Ֆրանսայի ընտրանիքները պարտքերու տակ մըխրճուած չեն, ձեռնարկութիւններու արդիւնքները դրական են, կալուածային ճիւղը կը տոկայ եւ աշխատանքի մարզը կը բարելաւուի: Ապահովութիւն տըւած է նաեւ որ Աթալիի տեղեկագրին 315 առաջարկները օրինաւոր պիտի դառնան քուէարկելով գարնան: Փորումը վերջ գտաւ Յունուար 27ին: Նախքան վերջանալը, Տ. Սթրօս-Քահն յայտարարած է որ ներկայ տագնապը ԱՄՆ-էն կու գայ, բայց համաշխարհային տագնապ մըն է եւ այդ մակարդակին վրայ պէտք է ծեծուի:

ԺՈՐԺ ՀԱՊԱՇ, Պաղեստինի ազատագրման ժողովրդական ճակատի հիմնադիրը մեռած է Յունուար 26ին Ամմանի մէջ, սրտի տագնապի հետեւանքով: 82 տարեկան էր: Քրիստոնեայ բժիշկ, Ազատագրման ճակատը հիմնած էր 1967ին: Ֆիկառօ (Յունուար 28) հրատարակած է այն հարցազրոյցը, զոր ունեցած է Հապաշի հետ, երկու շաբաթ առաջ: Ինչ կը վերաբերի Իսրայէլի հետ յարաբերութիւններու ապագային, Հապաշ կը պնդէ որ Պաղեստինցիք պէտք է ջանք չխնայեն վերագրաւելու համար «իրենց հողը» մինչեւ վերջին քառակուսի մեթրը: Երկար մտածելէ ետք, այն եզրակացութեան հասած է որ դեմոկրատ եւ լաիք երկիր մը, ուր Հրեայ եւ Արաբ միասին ապրին, միակ լուծումն է:

ՔԵՆԻԱՅԻ մէջ ցեղային բախումները սարսափազդու ջարդի մը բնոյթն առած են եւ 48 ժամուան մէջ (Յունուար 24էն 27) աւելի քան 130 մեռեալ կար: Սպանութիւնները կը կատարուին վայրագօրէն, մինչ ընդդիմութեան պարագլուխը կը պնդէ միշտ որ նախագահական ընտրութեան յաղթականը ինք էր: Ամբողջ ամսուան մը ընթացքին մեռեալներու թիւը 800էն աւելի է:

ԻՏԱԼԻԱ քաղաքական կենսական շաբաթ մը կ՚ապրի, վարչապետին հրաժա-

ԼԻՈՆ – ՏԷՍԻՆ

ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ ԵՒՐՈՅԻ ԽՈՍՏՈՒՄ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԻՇՈՂՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԻՆ

Յունուար 24ին հայկական կազմակերպութիւններու շուրջ հարիւր ներկայացուցիչներու հետ հանդիպումի մը մասնակցած են Մեծն Լիոնի, Ընդհանուր Խորհուրդի ներկայացուցիչները եւ գործակցութիւն խոստացած Հայկական յիշողութեան կեդրոնին կառուցումին:

Տէսինի Հայ մշակոյթի տան նախագահ Վահէ Ջէքեան շնորհակալութիւն յայտնած, ապա ներկայացուցած է ծրագիրը: Տան տնօրէնուհին Հիլտա Զոպոյեան 1977էն այսօրուան պատմականը ըրած է Մշակոյթի տան, ապա խօսած ապագայ կեդրոնին մասին:

Ռոնի Ընդհ. Խորհուրդի նախագահ ծերակուտական Մ. Մէրսիէի ներկայացուցիչ, ընդհանուր խորհրդական Ժագ Փառլի աւետած է թէ Փետրուար 1ին Խորհուրդը խորհրդակցութեան պիտի դնէ 350 հազար եւրոյի յատկացումը, որ արդէն վաւերացումը ստացած է նախագահին եւ Մշակոյթի յանձնախումբին:

Իրեն յաջորդած է Ռոն-Ալփի շրջանի նախագահ երեսփոխան Ժ.-Ժ. Գէյրանի ներկայացուցիչ շրջանային խորհրդական Ֆարիտա Պուտաուտ. ան ալ յանձնառութիւն յայտնած է նոյնքան գումարի երկրորդ յատկացումի մը:

Իսկ Լիոնի ծերակուտական քաղաքապետ Ժ. Գոլոնի ներկայացուցիչը Մեծն Լիոնի փոխ նախագահ ու Տէսինի քաղաքապետ Փիէռ Գարտոզ ըսած է թէ կեդրոնի շինութեան համար 300 հազար եւրոյի մասնակցութիւն մը քուէարկուած է Յունուար 21ին:

Հ. Զոպոյեան շնորհակալութեան խօսք ուղղած է բոլորին, ապա ներկայացուցած Յիշողութեան կեդրոնի կոմիտէին, պատրաստութեան մարմնին անդամները:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԱՄՊԻՈՆ ԿԸ ՀԱՍՏԱՏՈՒԻ

Նեւշէհիրի համալսարանին տեսուչը Մէթին Հիւլակիւ յայտարարած է թէ Թրքական համալսարաններուն մէջ Հայերէնի, Յունարէնի եւ Եբրայերէնի բաժիններ բանալու աշխատանք կը տարուի: Այդ լեզուները գիտցողներու թիւը շատ փոքր է երկրին մէջ, ուստի հարկ է առիթ ստեղծել որ սորվողները բազմանան:

«Հայաստանի, Իսրայէլի եւ Յունաստանի հետ յարաբերութիւններ ունինք. կրնան հարցեր, տարակարծութիւններ գտնուիլ: Այս հարցերուն մասին որպէսզի կողմերը կարենան առողջ երկխօսութիւն մը ունենալ, այդ երկիրներուն լեզուները գիտցողներ պէտք են: Մինչդեռ մեր երկրին մէջ այդ տարրը գրեթէ անգոյ է: Նախ այս պահանջը գոհացնելու, յետոյ բարեկամական յարաբերութիւններ զարգացնելու եւ գիտական գործակցութեան գգետին պատրաստելու համար կ՚ուզենք այդ լեզուներու ամպիոնները հիմնել» ըսած է տեսուչը: Ապա շեշտած է. «Հայաստանի հետ վերջին տարիներուն վէճի նիւթ է Ցեղասպանութիւնը եւ այդ առնչութեամբ Հ.Յ.Դ. դիւաններուն բացումը: Սակայն, քանի մասնագէտ ունինք որ պիտի կարենայ կարդալ այդ դիւաններուն փաստաթուղթերը»:

Մ. Հիւլակիւ տեղեկացուցած է նաեւ թէ Մայիս 22–24 օրերուն իր գլխաւորած համալսարանը Երճիյէսի համալսարանին հետ միասնաբար պիտի կազմակերպէ «Հայեւթուրք յարաբերութիւններ» խորագրուած գիտաժողով մը եւ արդէն մօտ 100 գիտնական դիմած է, մասնակցութեան փափաք յայտնելով:

Յունուար 26ի «Մարմարա»ն կը յիշեցնէր թէ հայերէնի ամպիոնի մը «առաջին» հաստատումին մասին կը խօսուի, բայց 50ական թուականներուն, մինչեւ 70ական տարիները հայերէնի դասաւանդութիւն կար Պոլսոյ համալսարանի գըրական Փաքիւլթէին մէջ, դասախօսն ալ Կեդրոնական վարժարանի այդ տարիներու տնօրէն Հրանդ Տէր Անդրէասեանն էր: Յետագային բաժինը փակուած էր ուսանողի չգոյութեան պատճառով:

ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԸ ՍՊԱՍԷ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ

Թուրքիոյ արտաքին գործերու նախարարը Ալի Պապաճան Տավոսի տնտեսական փորումի եզրին, ապա նաեւ լրագրողներու պատասխանելով անդրադարձած է Հայաստանի հետ յարաբերութիւններու մարզին:

Ան ալ իր կարգին կրկնած է 1915ի մասին թէ պատմութիւնը չի կրնար քաղաքական մարդոց կողմէ դրի առնուիլ, թէ Հայաստանի առաջարկած են պնդումները քննելու համար միասնական յանձնախումբ մը կազմել, սակայն պատասխան չեն ստացած, թէ այդ պնդումները հարկ է գիտական շրջանակի մէջ ուսումնասիրուին, եւլն.:

Ղարաբաղի մասին ալ նախարարին ըսածները չեն տարբերած պաշտօնական թեզերու կրկնութենէն. ան չէ մոռցած Հայաստանէն «70 հազար» քաղաքացիի Թուրքիա գտնուելու պարագան:

Որոշ չափով նորն ու հետաքրքրականը այն է որ կը վերաբերի Հայաստանի նախագահական ընտրութեան արդիւնքին: Ա. Պապաճան ըսած է թէ Թուրք ժողովուրդը կանխակալ կարծիքի տէր չէ Հայերուն մասին, թէ Հայաստանի ընտրութենէն ետք եթէ երկրին կառավարութիւնը աւելի դրական կեցուածքի տէր ըլլայ, կրնան յարաբերութիւնները զարգանալ:

Պատասխանելով հարցումի մը Պապաճան ըսած է թէ Թրքական պատժական օրէնսգրքին 301րդ յօդուածը պիտի փոխուի, թէ Հ. Տինքի սպանութիւնը ողբերգական եւ դէշ դէպք մըն էր:

ԱՄՆ

ԾԵՐԱԿՈՒՏԱԿԱՆԻՆ ՆԵՑՈՒԿԸ

Ծերակոյտի Արտաքին յարաբերութիւններու յանձնախումբին նախագահը Ճ. Պայտըն յայտարարած է թէ նեցուկ պիտի կանգնի Հայկական Ցեղասպանութեան բանաձեւին: Հայ Դատի ԱՄՆ-ու յանձնախումբի նախագահը Ա. Համբարեան ողջունած է յայտարարութիւնը, ըսելով թէ Պայտըն տարիներէ ի վեր զօրակից է Հայերու եւ Հայաստանի առնչուող հարցերուն: Ան անցեալ տարի ներկայացուցած էր Հ. Տինքի ոճիրը դատապարտող բանաձեւ մը եւ գլխաւորած էր Ցեղասպանութեան իրականութիւնը ընդունած ըլլալուն պատճառով պաշտօնազրկուած ԱՄՆ-ու Երեւանի դեսպան Ճ. Եվընսի հեռացումին ծալքերը բացայայտելու պահանջը:

րումէն ետք: Հաւանական կը նկատուէր որ նախագահ Նափոլիթանօ պէտք է որոշում մը տար երկու լուծումներու միջեւ: Արդարեւ, պարտէր կա՛մ փոխանցման շրջանի կառավարութիւն մը նշանակել, որուն պաշտօնը պիտի ըլլար բարեփոխել ընտրական օրէնքը, կա՛մ

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ՀԱՅ ԴԻՒԱՆԱԳԷՏՆԵՐԸ ԱՊՕՐԻՆԻ ԱՌԵՒՏՈՒՐՈՎ ՉԵՆ ԶԲԱՂԻՐ»

Այս ճշդումը եղած է Արտաքին գործերու նախարարութեան հաղորդագրութեամբ, հերքելու համար հայ դիւանագէտներու ինքնաշարժի ապօրինի առեւտուրով զբաղելուն լուրերը: Այդ պընդումը կատարած էր Արժանթինի Արտաքին գործերու նախարարութիւնը որ երեսուն երկրի դիւանագէտներու ցանկ մը պատրաստած էր որպէս այդ եւ քըննութեան ձեռնարկած:

Այս մասին տեղեկացուցած է արժանթինեան «Գլարին» թերթը որմէ Հայաստանի նախարարութիւնը Պուէնոս Այրէսի դեսպանատան միջոցով պահանջած է որ հերքումով մը սրբագրէ ըսուածը:

***

ԳԵՐԻ ԶԻՆՈՒՈՐ ՄԸ ՅԱՆՁՆՈՒԱԾ

Պաշտպանութեան նախարարութեան աղբիւրները հաղորդած են որ Ատրպէջան գտնուող գերի զինուոր մը յանձնըւած է Հայաստանի: Յանձնումի գործողութիւնը կատարուած է Յունուար 25ին Իջեւան – Ղազախ սահմանին վրայ: Զինուորը կը կոչուի Համբարձում Մնացականեան:

***

ՏԵՂԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Բացի Երեւանէն, 2007ին ամբողջովին աւարտած է տեղանուններու փոփոխութեան հոլովոյթը: Հայացնելու նպատակով ձեռնարկուած փոփոխութիւններով վերամկրտուած են շուրջ 40 հազար վայր: Անոնք աւելի հայեցի դարձած, կամ վերահաստատուած են անոնց պատմական անունները:

Անշարժ գոյքի պետական կոմիտէի նախագահը Մ. Վարդանեան յայտնած է թէ նոր տեղանուններուն մասին տեղեկատուներ հրատարակուած են:

ՔԻՒՐՏԸ ՋՈՒԼՈՒՈՂ ԹՐՔԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ ՄԸ 1961-ԻՆ

Թուրքիոյ «Իմկէ» հրատարակչութիւնը կը պատրաստուի հրապարակ հանել աշխատանքի նախկին նախարար, ապա վարչապետ, Կիպրոսի կէսին գրաւումին գլխաւոր պատասխանատու Պ. Էճէվիթի անձնական դիւանէն շուրջ հարիւր փաստաթուղթ խմբող հատոր մը: Ատոր զուգահեռ «Միլլիյէթ» օրաթերթը Յունուար 22ի թիւով սկսած էր յօդուածաշարք մը հրատարակել, խորագրուած՝ «Էճէվիթի գաղտնի արխիւը»: Զայն պատրաստած էին Ճան Տիւնտար եւ Ռըստվան Աքար:

Յօդուածաշարքին առաջին էջը նիւթ կ'ընէր 1960 Մայիս 27ի զինուորական պետական հարուածէն ետք քրտական հարցը լուծելու մըտադրութեամբ պատրաստուած տեղեկագիր մը: Ուշագրաւ է տեսնել որ 1915էն մօտ կէս դար ետք, Թուրքիոյ մէջ փոքրամասնութեան հարցը լուծելու համար ինչպէս նոյն մեթոտները օրակարգի բերուած են, բացառութեամբ Տէր Զօրի մը վերջակէտին:

Տեղեկագրին պատրաստութեան մղած է «հայրենիքի ամբողջականութեան» մտահոգութիւնը: Իշխանութեան տէր դարձած զինուորականները կ'ուզէին հաւանական քրտական հարց մը կանխել: Ատոր միակ ճարը կը նկատէին շրջանի ժողովուրդը աւելի սերտօրէն կապել պետութեան: Տեղեկագիրը յանձնարարուեցաւ «Ծրագրաւորումի պետական կազմակերպութեան» (ԾՊԿ): Անոր մէջ ստեղծուեցաւ «Արեւելքի խմբակ» մը որ ՄԻԹ-ի, Սպայակոյտի, Ապահովութեան տնօրէնութեան ունեցած տեղեկութիւնները հաւաքելով պիտի որոշէր քաղաքականութիւն մը որով «շրջանին բնակչութեան կառոյցը պիտի փոխուէր ու ձուլումի համար հարկաւորը կատարուէր»:

Ճ. Կիւրսէլի գլխաւորած «Յեղափոխութեան կառավարութիւն»ը 1961 Ապրիլին վաւերացուց տեղեկագիրը, բայց երբ նոյն տարուան Հոկտեմբերին կատարուած ընտրութեամբ տապալեցաւ, «Քրտական թղթածրար»ը փոխանցուեցաւ Ինէօնիւի կազմած համախոհական կառավարութեան: Էճէվիթ այդ կազմին մէջ ստանձնած էր աշխատանքի նախարարութիւնը:

Անոր դիւանէն հանուած տեղեկագրին մասին հետաքրքրական է կարդալ յօդուածաշարքը պատրաստող լրագրողներուն դատումը. «Վերջին ծայր մանրամասնութեամբ պատրաստուած տեղեկագիրը լուծումի կարգ մը արմատական առաջարկներու հետ գրեթէ կը տեղեկացնէր յետագայ տարիներուն կիրարկուելիք որոշ քաղաքականութիւններ»:

Տեղեկագիրը կը հաստատէ թէ արեւելեան եւ հարաւ-արեւելեան շրջաններուն մէջ արտաքին դրդումով ալ ձեռնարկուած գործունէութիւններ կան որոնք կրնան երկրին ամբողջականութեան վնասել ու հակումը կը մատնէ կործանարար հետեւանքներու առաջնորդելու: Ատոր մէջ դեր ունեցած է պետութեան մինչ այդ տարած հակասական քաղաքականութիւնն ալ: Ծրդուած է օրինակ, որ շրջանը անտեսուած է, պետական իշխանութեան ստեղծած պարապը լեցուցած են աղաներ: Թէ՛ շրջանի բնակչութեան պետութեան հետ կապը տկարացած է, թէ՛ անջատողական գործունէութեան յարմար գետին ըստեղծուած:

ԾՊԿ-ը կը թելադրէ անյապաղ Արեւելեան եւ Հարաւ-արեւելեան շրջաններու զարգացման ծրագիր մշակել: Անով պիտի ապահովուէր շրջանի եկամուտին յաւելումն ու արդար բաշխումը, պիտի փոփոխուէին բնակչութեան բաղկացուցիչներու համեմատութիւնը եւ շրջանին ընկերային կառոյցը:

Տիւնտար եւ Աքար կը գրեն. «Այս թելադրանքը մասամբ կը յիշեցնէր իթթիհատականներու 1913-1918 տարիներու մեթոտը»: Ապա կը մէջբերեն թելադրանքներէն հետեւեալները, «Գաղթի սկզբունքները» խորագրուած բաժինով մը.

— ՁՈՒԼՈՒՄ — Բնակչութեան գործող օրէնքն ու անոր կիրարկումը ուսումնասիրել ու բարեփոխել այնպէս մը որ պատասխանէ որոշուած քաղաքականութեան պահանջներուն եւ ապահովէ ձուլումի հոլովոյթը:

— ԳԱՂԹ — Շրջանի իրենք զիրենք քիւրտ կարծող բնակչութեան նըպաստաւոր թուային կառոյցը թըրքանպաստ դարձնելու համար՝ հոն բնակեցնել Սեւ ծովու ափերէն տընտեսական պատճառներով գաղթելու պարտադրուածները եւ արտասահմանէն հասնող Թուրքերը. նոյն ատեն շրջանէն գաղթելու մղել իրենք զիրենք քիւրտ կարծողները, անոնց գաղթին պիտանի յատկացընել ու Թուրքերու բնակութեան վայրերը հաստատել:

— ԻՐԱՔԻ ՔԻՒՐՏԵՐԷՆ ԱՆՋԱՏՈՒՄ — Իրենք զիրենք Քիւրտ կարծողներուն Իրանի եւ Իրաքի Քիւրտերուն հետ կապերը խզելու նպատակով շրջանը բաժնել բնակութեան գօտիներու. այնպէս մը որ իրենք զիրենք Քիւրտ կարծողներու մեծամասնութիւնը մասնատուի:

— ԱՆՁՆԱԿԱԶՄԵՐՈՒ ԲԱՂԱԴՐՈՒԹԻՒՆ — Որպէսզի խթանուի այդ գօտիէն արեւմուտք, եւ արեւմուտքէն հոն բնակչութեան տեղաշարժը, թէ՛ արեւմուտքի, թէ՛ արեւելքի մէջ պաշտօնական եւ սեփական ձեռնարկութիւններու – ճարտարապետական, հողագործական, առեւտրական –, անձնակազմին որոշ մէկ համեմատութիւնը յատկացնել այլ գօտիներու բնակիչներուն:

— ՄԻՍԻՈՆԱՐՆԵՐՈՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆ — Բանալ շրջանային եւ գիւղական վարժարաններ, արհեստի դպրոցներ. յատուկ հաստատութիւններ հիմնել, մանչ ու աղջիկ միսիոնարներու պատրաստութեան համար: Շրջանի բնակչութեան տաղանդաւոր ու փոքր տարիքէն ձուլուած երիտասարդներուն բարձրագոյն ուսումի կարելիութիւն տալ:

— ՔԻՒՐՏ ՊԱՇՏՕՆԷՈՒԹԻՒՆ — Իրենք զիրենք Քիւրտ կարծողներէ կուսակալներ, քայմաքամներ, դատաւորներ, ժանտարմայի սպաներ, բանակի սպաներ, ենթասպաներ, ուսուցիչներ, պաշտօնեաներ դրկել արեւելք:

— ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻ ՔԱՐՈԶՉՈՒԹԻՒՆ — Ձայնասփիւռով Թրքերէն խօսքերով տեղական եղանակներ սփռել, տեղական կայաններու պատրաստել ատալ քարոզչական ծրագիրներ:

— ՀԱՒԱՏՔԻ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆ — Ձեռնարկել հաւատք տածելու գործունէութեան մը, որով թելադրուի թէ որպէս ցեղ, Թուրք քաղաքական համակարգը ամէնէն յարմարն է իրենց շահերուն, թէ ան ամէնէն ապահովն է ու ամէնէն աւելի կարելիութիւն ընծայողը:

— ԹԱՏՐՈՆԻ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐ, ԱՇՈՒՂՆԵՐ — Վերոյիշեալ գաղափարները հարկ է ներշնչել փոքր թատերախումբերու, շրջանի լեզուին տեղեակ աշուղներու:

— ՔՐՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑ ԳՈՅՈՒԹԻՒՆ ՉՈՒՆԻ — Պէտք է բացատրել համաշխարհային մտաւորական շրջանակներուն թէ Քրտական հարց գոյութիւն չունի:

— ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԹՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ — Հարկ է համալսարանի մը շրջանակին մէջ Թրքագիտութեան հիմնարկ մը հաստատել որ փաստէ ու հրապարակէ թէ իրենք զիրենք Քիւրտ կարծողները ծագումով Թուրք են: Նաեւ հրատարակութեան պատրաստէ Արեւելքի Թրքական պատմութիւնը:

— ԼԵՌՆՑԻ ԹՈՒՐՔԵՐ — Իսլամական հանրագիտարանը ռուս գիտնական Մինքովսքիի կողմնակալ թեզը, թէ իրենք զիրենք Քիւրտ կարծողները ծագումով Պարսիկ են, հրատարակելով եւ Լօզանի մէջ ալ այդ թեզը ընդունելով հակասութիւն ստեղծուած է այդ տարրին լեռնցի Թուրքեր ըլլալու ու Թուրանեան ծագում ունենալու տեսակէտին հետ: Անմիջապէս հարկ է սրբագրել այս սխալը որ արեւելքցի մտաւորականներուն միջեւ վէճի պատճառ եղած է եւ անջատողական հակումները քաջալերած:

— ԾԱԳՈՒՄԸ ԹՈՒՐԱՆՆ Է — Իրենք զիրենք Քիւրտ կարծողներու ծագումին Թուրանեան ըլլալուն մասին հետազօտութիւններ կատարել ու արդիւնքները հրապարակել զանազան միջոցներով:

***

Ամբողջ ժողովուրդ մը որուն լեզուն հնդեւրոպական է եւ ոչ մէկ կապ ունի Թուրանեան յատկանիշի մը հետ, վերածել «իրենք զիրենք Քիւրտ կարծողներ»ու եւ այսքան մանրամասն ծրագիր մշակել անոր ձուլումին համար, առնուազն կը ծառայէ ցոյց տալու թէ ի՛նչ էր Թրքական կեցուածքը, ոչ թէ 1915ին, այլ 1961ին, այլեւ, տարբերին հանդէպ: Իսկ յետագայ մօտ կէս դարու պատահարները ցոյց տուած են թէ ի՛նչպէս կիրարկուեցաւ ծրագրուածը եւ ի՛նչ հետեւանքներ ունեցաւ: Այսօր «Լեռնցի Քիւրտ»ը վերածուած է «Թուրքի եղբայր քիւրտ»ի, քրտական հարցը գոյութիւն ունի ամբողջ տարողութեամբ ու Թուրքիոյ իշխանութիւնները կը շարունակեն ճար ու ճամբայ փնտռել անկէ ձերբազատելու:

Նորէն ալ բախտաւոր պէտք է նըկատել Քիւրտերը որ մահմետական ըլլալով կրցան լեռնցի-մեռնցի, Թուրանեան ծագումի տէր համարուիլ ու փրկուիլ համայնական բնաջնջումէ, ապա որոշ չափով փորձանք ըլլալ Թուրքիոյ գլխուն:

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԱՐԳԵԼԱՐԱՆՆԵՐԸ

Եւրոպան վերջին տասնամեակին աւելի օտարամերժ դարձած է ու գաղթականները ողջունելի տարրեր չեն նկատուիր: Ամբողջ Եւրոպական միութեան մէջ 224 արգելարան կայ ուր աւելի քան 30 հազար հոգի կրնայ մնալ: Այդ մարդիկը քաղաքական ապաստան խնդրողներ ու ապօրինի կեցութեան տէրեր են որոնք պիտի արտաքսուին:

Այդ կեդրոնները որքան ալ անյարիր չըլլան Եւրոպայի ժողովրդավար օրէնքներուն, վարչարարական միջամտութեան մը եւ ապահովութեան սպառնալիքի մը չէզոքացման միակ ճարը կը նկատուին կառավարութիւններու կողմէ: Այդ կայաններուն ամէնէն փոքրերը տասնեակ մը մարդ կրնան պատսպարել, ամէնէն մեծերը՝ հազարեակ մը: Կեանքի պայմանները մէկէն միւսը կը տարբերին: Լաւագոյն նկատուածներն իսկ տեսագրիչ սարքերով օժտուած են, եւ փշաթելերով շրջապատուած: Իսկ ամէնէն գէշ վիճակ ունեցողները բժշկական ծառայութենէ զուրկ են, աղտոտութեան մէջ կորսուած: Ասոնք յաճախ թատերաբեմ կ'ըլլան ըմբոստութեան շարժումներու, հրձիգութեան արարքներու, անձնասպանութիւններու:

Յաճախ սահմաններու երկայնքին հաստատուած այս արգելարանները խտացած են Եւրոպայի արեւելեան եւ հարաւային սահմաններուն վրայ: Ամէնէն մեծերը կը գտնուին գաղթի գլխաւոր ճամբաներուն մօտիկ շրջաններու մէջ:

Այսուհանդերձ կարելի չէ ըսել որ Եւրոպան յաջողած է կասեցնել, պատուար կանգնել գաղթի յորձանքին: Այսօր լուծումը կը փնտռուի եւրոպական սահմաններէն դուրս:

Հոլանտա կը պատրաստուի այս տարուան ընթացքին իր այս կեդրոններու բնակչութեան մէկ մասը փոխադրել ծփուն երկու արգելարանի մէջ: Յունաստան անցեալ Ապրիլին նոր կեդրոն մը բացած է, 374 հոգինոց. ան կը գտնուի Թուրքիոյ սահմանին մօտը: Մալթայի մէջ վրանագիւղ մը վերածուած է մնայուն ընդունարանի: Իռլանտայի եւ Գերմանիոյ մէջ այս արգելարանները ընդհանրապէս հաստատուած են բանտերու մէջ: Ուրիշ տեղեր անոնցմէ կան օդակայաններու մէջ, ինչպէս՝ Ամսթէրտամ. Լոնտոն, Լիզպոն, Վիէննա, Փարիզ եւ այլուր:

Անբաղձալի եկուորները այդ կեդրոններուն մէջ միջին հաշուով կը մնան 12–18 ամիս: Ֆրանսայի համար առաւելագոյն պայմանաժամը 32 օր է, Սպանիոյ՝ 40, Իտալիոյ՝ 60, իսկ Յունաստանի համար 3 ամիս: Գերմանիա, Մալթա պայմանաժամ չունին. եւ կան գաղթականներ որոնք հինգ տարիէ ի վեր կը մնան այդ երկիրները: Կան կեդրոններ ուր ո՛չ ընտանեկան կեանքը, ո՛չ անձնականը, եւ ոչ իսկ անչափահասներու պատկանողները կը յարգուին:

ՔԱՂՀԱՆ

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Ջօր. Էմիլ Լահուտ» համալիրին մէջ, Դեկտեմբեր 19ին, տօնուած է Հ.Յ.Դաշնակցութեան 117րդ տարեդարձը: Ներկայ եղած են Արամ Ա. Կաթողիկոսը, 3 համայնքներու հոգեւոր պետերը, Հայաստանի դեսպանը, նախկին նախարարներ, երեսփոխաններ, Հնչակեան եւ Ռամկավար ղեկավար մարմիններու ներկայացուցիչներ եւ խուռներամ բազմութիւն: Ձեռնարկին բացման խօսքը արտասանած է Գոգօ Հաչէօլեան որ ընդհանուր անդրադարձ մը կատարած է Դաշնակցութեան պատմութեան վրայ: Իր խօսքէն ետք, ցուցադրուած է Հ.Յ.Դ. քարոզչական մարմնի նախաձեռնութեամբ եւ «Երկիր մեդիա» Լիբանանի գրասենեակի պատրաստութեամբ տեսերիզ մը որ կը ներկայացնէր Հ.Յ.Դ.-ի այս տարուան գործունէութիւնը տարբեր բնագաւառներ եւ մասնաւորաբար Լիբանանի մէջ: Հ.Յ.Դ. Լիբանանի Կեդրոնական կոմիտէի խօսքը փոխանցած է Յովիկ Մխիթարեան, որ յատկապէս ծանրացած է կուսակցութեան Լիբանան կատարած դերակատարութեան վրայ: Հ.Յ.Դ. Բիւրոյի կողմէ խօսք առած է Հրանդ Մարգարեան ընդգծելով որ ամէն տարի Դաշնակցութիւնը կը նշէ իր տարեդարձը եւ չի յոգնիր այդ մէկը ընելէ որովհետեւ միշտ տարած ու տանելիք գործունէութիւն ունեցող կուսակցութիւն է: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը եւ հանդիսութիւնը փակուած է «Մշակ բանուոր»ով:

***

ԱՅՆՃԱՐԻ «Գ. Կիւլպէնկեան» սրահին մէջ, Դեկտ. 21ին, կազմակերպութեամբ «Կարմիր լեռ» կոմիտէի կազմակերպիչ յանձնախումբին, տեղի ունեցած է Հ.Յ Դաշնակցութեան 117րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը: Հ.Յ.Դ. «Յառաջ» պատանեկան միութեան երգչախումբին լիբանանեան եւ հայաստանեան փառերգներու կատարումէն ետք, սկսած է ձեռնարկը: Կազմակերպչական մարմնին անունով խօսք առած է Կարօ Փիլաւճեան, որ անդրադարձած է կուսակցութեան գործունէութեան: Օրուան բանախօսը եղած է Կեդրոնական կոմիտէի ներկայացուցիչ Յովիկ Մխիթարեան, որ անդրադառնալէ ետք անցեալի գործունէութեան տարբեր հանգրուաններուն, յատկապէս ծանրացած է Լիբանանի մէջ իր գործունէութիւնը ծաւալած Հ.Յ.Դ.-ի 103 տարիներու շրջանին: Իր խօսքէն ետք, «Յառաջ» պատանեկան միութեան երգչախումբը կրկին հանդէս եկած է չորս խմբերգներով որոնցմէ մէկը նուիրուած էր հակադաշնակցական արշաւին զոհ գացած դաշնակցական ղեկավար գործիչ Սարգիս Զէյթլեանի յիշատակին (խօսք Մարինա Արբահամեանի, երաժշտութիւն՝ տոքթ. Էտի Թորիկեանի) եւ կ'երգուէր առաջին անգամ ըլլալով: Ձեռնարկը վերջ գտած է «Մշակ Բանուոր» քայլերգով:

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Համազգայինի «Լ. Շանթ» կեդրոնի «Գ. եւ Հ. Արմէնեան» սրահին մէջ, տօնուած է Լ. Շանթ կեդրոնի քսանամեակը: Հանդիսութիւնը սկսած է Լ. Շանթ մշակութային կեդրոնի հիմնարկէքի տեսերիզին ցուցադրութեամբ, ուր հիմնարկէքի արարողութեան ընթացքին իր խօսքը կը փոխանցէր կեդրոնի հիմնադիրներէն Գրիգոր Շահինեան: Ապա, Համազգայինի Շրջ. վարչութեան անունով խօսք առած է Սեպուհ Այնթապեան, որ շեշտած է թէ կեդրոնի հիմնադրութեան 20ամեակին նուիրուած այս հանդիսութիւնը հոն գործող բոլոր միաւորներուն աշխատանքին արդիւնքն է: Իրեն յաջորդած է Գեղանի Էթեմեզեան որ նշած է թէ քսանամեայ Լ. Շանթ կեդրոնը «միամիտ» նախաձեռնութեան արգասիք է, որ յանդուգն քայլ մըն էր: Հանդիսութեան յաջորդ բանախօսն էր Յովհ. Թասլաքեան: Ան նշած է որ հիմնադրութեան մէջ մեծ եղած է Գրիգոր Շահինեանի դերակատարութիւնը, կեդրոնը, ըսած է ան սփիւռքեան իրականութեան մէջ որակաւոր եւ եզակի կառոյց մըն է, որ իր կարգին ծառայած է մշակոյթի մարզին մէջ Սփիւռք-Հայաստան երկկողմանի յարաբերութիւններու զարգացման ու ամրապնդման: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը, իսկ հանդիսութեան աւարտին Համազգայինի Կեդրոնական վարչութեան խօսքը փոխանցած է Վաչէ Փափազեան:

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Ազդակ» օրաթերթի խմբագրատան մէջ, Դեկտ. 28ին, տեղի ունեցած է մամլոյ 7րդ ասուլիսը, որու զեկուցաբերը եղած է Պոլսոյ «Ժամանակ» օրաթերթի փոխ-խմբագիր Սեւան Տէյիրմէնճեան, որ ներկայացուցած է «Ժամանակ»ի աշխատանքի առօրեան դիմագրաւող դժուարութիւնները եւ անոր գոյատեւումը պահպանելու գծով տարուած աշխատանքները: Բացման խօսքը արտասանած է «Ազդակ»ի խմբագիրներէն Ժագ Յակոբեան: Անդրադարձած է հայութեան կեանքին մէջ պոլսահայ գաղութին ունեցած հիմնական նշանակութեան, որ դրսեւորուած է 1915ի Մեծ Եղեռնի նախօրեակին արեւմտահայ կեանքի կեդրոնը ըլլալու իր հանգամանքով: Օրուան զեկուցաբերը՝ Սեւան Տէյիրմէնճեան ներկայացուցած է թերթին ընթացիկ աշխատանքները, հայերէնի լաւատեղեակ մարդուժի բացակայութիւնը եւ «Ժամանակ»ի 100ամեայ ուղին շարունակելու երթին դիմաց ցցուող մարտահրաւէրները: «Ժամանակ»ի փոխ-խմբագրին համաձայն Օսմանեան շրջանին տասնեակ հազարներու տպաքանակ ունեցող թերթը այսօր միայն 1000 – 1200 տպաքանակով լոյս կը տեսնէ եւ կը հասնի միայն Պոլսոյ հայութեան: Թերթը կը տոկայ նիւթապէս շնորհիւ նուիրատուութիւններուն եւ ծանուցումէ գոյացած գումարներուն: Պոլիս գոյութիւն ունեցող 16 դպրոցներուն եւ 3000 աշակերտներուն թիւը մնայուն նահանջի մէջ է եւ հայերէնի մակարդակն ալ հարկ եղածը չէ, որովհետեւ ուսուցիչները պէտք եղած պատրաստութիւնը չունին: Երկու ժամ տեւող զեկուցում-քննարկումը առիթ տուած է ծանօթանալու պոլսահայ մամուլի ներկայ իրավիճակին:

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Յակոբ Տէր-Մելքոնեան սրահին մէջ, կազմակերպութեամբ Հ.Յ.Դ. «Սարդարապատ» կոմիտէի քարոզչական յանձնախումբին, Դեկտ. 28ին, տեղի ունեցած դաշնակցական ղեկավար գործիչ Աբօ Աշճեանի առեւանգման 25ամեակին նուիրուած յիշատակի հանդիսութիւն մը: Կոմիտէին անունով բացման խօսքը արտասանած է Սագօ Խաքիճեան, որ շեշտած է թէ Աբօ Աշճեան անկողմնակալ պայքարող մըն էր, որ ունէր փոթորկոտ հոգի մը: Ներկայացուած է տեսերիզ մը, ուր կը տեսնուէր Աբօ Աշճեանի առեւանգման արարքը ու հայ եւ օտար մամուլէն ունեցած անդրադարձը: Օրուան բանախօսը եղած է Հ.Յ.Դ. Բիւրոյի անդամ Մկրտիչ Մկրտիչեան, որու համար Աբօ Աշճեան ուղղակի շարաւիղն էր Դրոյի ձգած աւանդին:

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Հայ կաթողիկէ միութեան «Արարատեան» սրահին մէջ, Դեկտ. 30ին, ծննդեան հոգեւոր երգահանդէս մը տեղի ունեցած է, հովանաւորութեամբ Հայ կաթողիկէ համայնքի Ներսէս-Պետրոս ԺԹ. պատրիարք կաթողիկոսին, գործակցութեամբ քահանայապետական առաքելական գործերու Լիբանանի գրասենեակին եւ կատարողութեամբ Ս. Փրկիչ եկեղեցւոյ «Բլբուլ» մանկապատանեկան երգչախումբին, Հայ կաթողիկէ Մեսրոպեան արուեստից վարժարանի 25ամեակին առիթով: Ձեռնարկին բացումը կատարած է բարձրագոյն վարժարանի տնօրէն Կրէկուար Գայուստ: Ապա, խօսք առած է քահանայապետական առաքելական Գործերու Լիբանանի գրասենեակի տնօրէն Հայր Փօլ Քարամ, որ գնահատած է նշեալ նախաձեռնութիւնը եւ անդրադարձած Լիբանանի մէջ տարուող պապական աշխատանքներուն: «Բլբուլ» երգչախումբը ղեկավարութեամբ Մանուէլ Քէշիշեանի ներկայացուցած է ծննդեան երգեր: Աւարտին խօսք առած է կաթողիկոս-պատրիարքը որ հաստատած է թէ երգող մանուկները եւս առաքեալներ են որոնք կը տարածեն Ծննդեան պատգամը:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍԻՐՎԱՐԴ ԳԱՐԱՄԱՆՈՒԿ
ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՄԲ
ԻՄԱՍՏԱՒՈՐՈՒԱԾ ԿԵԱՆՔ

ԱՐԱՔՍԻ ՍԱՐԵԱՆ

Գրականութեան եւ արուեստի թանգարանի հրատարակչութիւն
Երեւան 2007

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ՉՈՐՐՈՐԴ

«ԵՒ ՅԱՆԿԱՐԾ ԻՄ ԴԻՄԱՑ ԴՈՒ ՅԱՅՏՆՈՒԵՑԻՐ...»

Այվազովսկին երկիւղած նայեց Ճուլիայի դէմքին, եւ մի րոպէում բոլոր կասկածները ցրուեցին: Աղջկայ լուսաշող աչքերը փայլում էին երջանկութիւնից եւ բացայայտօրէն որոնում իր հայեացքը: Ցանձնարարութիւն տալով աղջիկներին, Իվան Կոնստանտինովիչը, շնչասպառ ու հարցական մօտեցաւ դաստիարակչուհուն:

– Համաձայն եմ, – կամաց շշնջաց աղջիկը:

Այս պատասխանից յետոյ, արդէն, դէպքերն ընթացան գլխապտոյտ արագութեամբ: Նոյն օրը Ճուլիան հեռացաւ այն տնից, որտեղ ծառայում էր որպէս դաստիարակչուհի: Իսկ եւս մի քանի օր անց անուանի նկարչի նշանադրութեան լուրը՝ դաստիարակչուհի Ճուլիա Կրեւսի հետ անցաւ պետերբուրգեան հիւրասրահից հիւրասրահ: Բոլորին անհաւանական էր թւում, որ Հիմէնէյից յամառօրէն խոյս տուող Այվազովսկին, յանկարծ այդպէս «ընկել էր»: Կային նաեւ մարդիկ, ովքեր հաւատ չէին ընծայում այդ լուրերին: Բայց բոլոր կասկածները փարատուեցին, երբ իշխանուհի Օդոեւսկայայի սալոնում Այվազովսկին իր բերանով յայտարարեց, որ ինքն այնպէս երջանիկ է, ինչպէս երբեք եւ շուտով կ'ամուսնանայ:

Աղքատ դաստիարակչուհու հետ նշանաւոր նկարչի ապագայ ամուսնութեան լուրը ցնցեց բարձրաշխարհիկ հասարակայնութեանը: Հիւրասրահներում բոլորը խօսում էին այն մասին, որ իր փառքով, վայելուչ արտաքինով ու ապահովւածութեամբ Այվազովսկին կարող էր ազգակցական կապեր հաստատել ուզածդ ազնուական տոհմի հետ:

Պետերբուրգը զզուելի դարձաւ Այվազովսկու համար, եւ նա Ճուլիա Եակովլեւնայի հետ մեկնեց Թէոդոսիա: Հայրենի քաղաքը հաւանութիւն տուեց նկարչի կատարած ընտրութեանը:

Հարսանեաց խրախճանքի ժամանակ մի քանի հարիւր հեծեալներ ձիարշաւ կազմակերպեցին նկարչի եւ նրա կնոջ պատւին:

Հարսանիքից անմիջապէս յետոյ Իվան Կոնստանտինովիչն ու Ճուլիա Եակովլեւնան միաժամանակ ուղեւորուեցին Թէոդոսիային մօտիկ մի վայր: Ձիգիթների գունդը նորապսակներին ուղեկցեց մինչեւ գիւղ:

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ԱԼԻՔԸ

1848 թուականի Մայիսի 26ին կեանքի քառասուներորդ տարում Պետերբուրգում վախճանուեց Բելինսկին:

Վերջին տարիներս շատ մտերիմ մարդիկ գնացին աշխարհից. մահացան Օլենինը, Ջաուէրվէյդը, Կռիլովը, Իտալիայում յանկարծակի վախճանուեց մանկութեան ուրախ ընկեր Վիլիա Շտերնբերգը: Բայց Բելինսկու մահը առանձնապէս ցնցեց Այվազովսկուն: Այլեւս ամսագրերի էջերից չէին հնչելու նրա բոցաշունչ յօդուածները, Պետերբուրգի գրական շրջանակներում չէր լսուելու նրա փոքր-ինչ խուլ, կրքոտ ձայնը:

Հին նկարների մէջ փնտռեց գտաւ «Նաւաբեկութիւնից յետոյ փրկուածները»: Բելինսկին ժամանակին գովել էր նոյն այդ արիակամ մարդկանց մասին պատմող նկարը: Իսկ հիմա եկել էր ժամանակը, երբ այդ արիակամ մարդիկ յանուն ազատութեան պայքարի էին ելել: Յեղափոխութիւն էր Ֆրանսիայում, Գերմանիայում, Իտալիայում: Հռոմից եկած լուրերից իմացաւ, որ վաղեմի ընկեր Վէքին պայքարում է ազատութեան համար Ճուզեփփէ Կարիպալտիի ջոկատում եւ դարձել է նրա համհարզը:

Աշխարհն այլեւս այնպէս անխռով չէր, ինչպէս դեռ վերջերս թւում էր Այվազովսկուն: Անցել էր խաղաղ ծովեր նկարելու ժամանակը: Եւրոպայում ամէնուրեք բարիկադներ էին: Պետերբուրգում Կուկոլնիկների տանը Բելինսկուն բարիկադական էին անուանում: Վէքին, պատանեկութեան սիրելի ընկերը, նոյնպէս բարիկադական էր դարձել: Ջուարթ, անհոգ այդ պատանին, որ այնպէս սիրում էր Նէապոլի լուսնեակ գիշերները: Հիմա նա այնպիսի մի նկար կը ստեղծի, որ կը ցնցի մարդկանց: Այդպիսի արուեստ էր պահանջում նաեւ Բելինսկին...

Ազատութիւնը, սակայն, երկար չտոնեց իր յաղթանակը: Եւրոպական երկրներից ստացուած լուրերը տխուր, անմխիթարական էին: Յեղափոխութիւնը խեղդուել էր: Ծիջաւ նաեւ Այվազովսկու բոցավառ մտայղացումը: Նա այդպէս էլ ձեռնամուխ չեղաւ այդ նկարին:

Անցան օրեր, շաբաթներ ու ամիսներ, անցաւ մէկ տարի: Նկարիչն ամէն առաւօտ մտնում էր արուեստանոց, մէկը միւսից գեղեցիկ նկարներ նկարում, բայց հոգում դեռ այն չիրագործուած կտաւի երազն էր...

(Շար. 153)

Madame Maryam PARSEGHIAN et ses enfants
font part du décès de

Robert PARSEGHIAN

leur époux et père, survenu le 25 janvier 2008.

La cérémonie religieuse aura lieu en la Cathédrale arménienne Saint Jean-Baptiste à Paris (8ème) 15 rue Jean-Goujon, le 30 janvier 2008, à 10 heures 30.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի «Արշալոյս Թադէոսեան» մասնաճիւղի ժողովը Շաբաթ, Փետրուար 2, ժամը 16·30ին, սովորական հաւաքատեղին:

Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ:

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

Ciné-Club
«Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage
de **Robert GUEDIGUIAN**, réalisateur

Samedi 2 février à 20 heures
SOIREE SIMON ABKARIAN

UNE BETE SUR LA LUNE

Pièce de théâtre filmée
de **Richard Kalinovski**
Réalisation et mise en scène
d'**Irina Brook**
avec SIMON ABKARIAN
et CORINNE JABER
En présence de Simon Abkarian, sous réserve

Directeur des programmes :
ARTO PEHLIVANIAN

P.A.F. : 5 euros — Réduit : 3 euros

UCFAF
6 Cité du Wauxhall — 75010 Paris
Métro: République

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յունուար 31

ՏՕՆ ՍՐԲՈՑ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ
զօրավարացն մերոց
հազար երեսուն վեց վկայիցն,
որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին
451 թուին: Ձկնի սրբոյ պատարագի
կատարի Մաղթանք Հայրապետական:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ *ժամը* 9*ին*,
Պատարագ՝ *ժամը* 10·30*ին*:

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յունուար 31

ՏՕՆ Է ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԶՕՐԱՎԱՐԱՑՆ ՄԵՐՈՑ
հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն
որք կատարեցան ի Մեծի Պատերազմին
Պատարագ՝ *ժամը* 10*ին*:
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

***

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յունուար 31

ՏՕՆ ՍՐԲՈՑ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԶՕՐԱՎԱՐԱՑ
Ժամերգութիւն եւ պատարագ ժամը 8·30*ին*:
Կը պատարագէ՝
ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆՑ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ - ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ

– ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 7, ժամը 21ին
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎԱՆՔԵՐՆ ՈՒ ՎԱՐԴԱՊԵՏԱՐԱՆՆԵՐԸ
Ս. Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոն, Փարիզ – (10*պլա, ռիւ Թուէն*):

– ՇԱԲԱԹ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 16, ժամը 15ին
ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԹԱԳԱՒՈՐԱԿԱՆ ՏՈՒՆԵՐԸ – ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
Կեդրոնական դահլիճին մէջ (26 *ռիւ Թրուայոն, Սեւր*):

– ՇԱԲԱԹ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 16, ժամը 16·30ին
ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ
ՀԱՅՐԵՆԻ ՄԵԾ ՆԿԱՐԻՉ ԳԱՐԼՈՍԻ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ
Հեղինակի ներկայութեամբ – Կեդրոնի պատկերասրահին մէջ (*Սեւր*):

– ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 28, ժամը 21ին
ՀԱՅԵՐՈՒ ԴԵՐԸ ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ
Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տուն (12–14, *ռիւ Սէն-Պազիլ*):

– ՇԱԲԱԹ, ԱՊՐԻԼ 12, ժամը 15·30ին
ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ԵՂԵՌՆԸ ՍԿՍԱԾ ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵՆԷՆ
Կեդրոնական դահլիճին մէջ (*Սեւր*):

– ՇԱԲԱԹ, ՄԱՅԻՍ 24, ժամը 15ին
ԺԹ. – Ի. ԴԱՐԵՐՈՒ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՆՑՔԵՐԸ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ
Կեդրոնական դահլիճին մէջ (*Սեւր*):

Եւ տակաւին Կեդրոնին իրենց մասնակցութիւնը պիտի բերեն –Թուականները ճշդուելէ յետոյ– Իտալիայէն եւ Ֆրանսայէն ծանօթ գիտնականներ նուիրուած Լեզուի, Պատմութեան, Գրականութեան, Հնագիտութեան:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE

(JURA)

ETE : JUILLET ET AOUT

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA**
- **Assistants sanitaires**

Candidatures à adresser à

C B A F — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01 53 34 12 13

Date limite des candidatures : **31 mars**

---

l'Association MACHTOTZ
pour la défense de la langue arménienne
organise

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

NOUVELLE SESSION : 16 février — 28 juin 2008

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.
Les élèves francophones seront capables de parler, lire et écrire l'arménien.

L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian
avec sa METHODE AUDIOVISUELLE

Stage de 50 heures, le samedi matin de 9h à 12h, à Paris.
(Absentéisme exclu)

2) Les cours de 2e, de 3e et de 4e niveaux continuent,
le samedi entre 12h et 15h, à Paris.
Les nouveaux élèves sont acceptés après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre
MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES
Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio :
97 euros (frais d'expédition inclus)

Pour tous ces cours et le manuel ,
RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS: 01 47 50 97 51

CABINET TERZIYAN

Toutes Assurances — Toutes Compagnies

MEILLEURS PRIX — MEILLEURES CONDITIONS
AUTO — MULTIRISQUES HABITATION ET COMMERCE
MALADIE — PREVOYANCE RETRAITE VIE CAPITALISATION

13, rue Lamartine, 75009 PARIS
Tél. : 01. 42. 82. 01. 41 +

ապահովագրական ձեր հարցերուն համար
մի՛ վարանիք դիմելու մեզի

(Շար. Ա. էջէն)

կանխահաս ընտրութիւններ ընել տալ անմիջապէս: Այս վերջին լուծումը աւելի հաւանական կը նկատուի:

ՄՈՆՏ-ի ղեկավարութեան գլուխը ընտրուած է, Յունուար 25ին, խմբագրապետը Էրիք Ֆոթորինօ, ամիսներու տագնապէ ետք: Այս ընտրութիւնը եղած է իր իսկ առաջարկին իբրեւ հետեւանք:

ՍԵԿՈՂԷՆ ՌՈՒԱՅԱԼ, որ Յունուար 27-ին հիւրն էր Միշէլ Տրիւքէրի կիրակնօրեայ յայտագրին, բաւական համարձակօրէն խօսեցաւ նաեւ Ֆր. Հոլանտէն իր բաժանումին մասին, հաստատելով որ դժուար է խաբուիլ, ինք տարբեր միջավայրի մէջ մեծցած է, ուր հաւատարմութեան գաղափարը կար: Մինչ տրամադիր է քաղաքական իր ասպարէզը վարելու: Պատրաստ է կուսակցութեան քարտուղարի աթոռը գրաւելու, նոյնիսկ պատրաստ է 2012ի նախագահական ընտրութեան: Իր հիւրերէն էր Շառլ Ազնաւուր, որուն «յանձնառու» երգերուն հանդէպ մեծ հիացում ունի:

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՔԱՐՈԼԱՅՆԱՅԻ մէջ, Յունուար 26ին, դեմոկրատներու նախնական ընտրութիւններու առեն, Պարաք Օպամա փայլուն յաղթանակ մը տարած է Հ. Գլինթընի վրայ: Ճակատագրական օր մը կը նկատուի սակայն Փետրուար 5ը, երբ ընտրութիւնը պիտի կատարուի 22 նահանգներու մէջ, միաժամանակ:

ՊԵՐՆԱՐ ՔՈՒՇՆԷՐ 24 ժամուան այցելութիւն մը կատարած է Ռուանտա, ուր ընդունած է որ Ֆրանսա «քաղաքական» սխալ մը գործած է 1994ի ցեղասպանութեան առեն, բայց մերժած է պետական ոճրագործներ մէջ կը նկատուի, բայց մերժած է կինտորականները պատասխանատու նկատել: Երկու երկիրներու յարաբերութիւններու խզումէն ի վեր (2006 Նոյեմբերին) առաջին անգամն է որ Ֆրանսացի պատասխանատու դէմք մը Ռուանտա կ'երթար:

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ նախկին մենատէր Սուհարթօ մեռած է 86 տարեկանին: Աշխարհի ամէնէն հարուստ անձերէն մէկը կը նկատուէր: 1999ին, ամերիկեան Թայմ պարբերականը 15 միլիառ տոլար կը գնահատէր իր հարստութիւնը: 32 տարի վարած է իր մենատիրական քաղաքականութիւնը, բայց քաշուելէն վերջ ալ հանգիստ կեանք մը վարած է Ճաքարթայի մէկ հանգիստ թաղամասը:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 30
MERCREDI
30 JANVIER
2008

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.883 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 83e ANNEE — N° 21.883

ՎԻԼԷՕՐՊԱՆ

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՃԱՆԱՉՈՒՄԸ ԹԱՂԱՊԵՏԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՈՐՈՇԻՉ ԱԶԴԱԿ

Կան տեղեր ուր Ցեղասպանութեան ճանաչումը ընտրական խոստումի մանրուք կ'ըլլայ, ինչպէս օրինակ, պարագան եղած է ԱՄՆ-ու նախագահական ընտրութիւններու. կան նաեւ այդ ճանաչումին անոր յարիր լրջութեամբ վերաբերող քաղաքական դէմքեր: Այս վերջիններէն հանդիսացած է Վիլէօրպանի քաղաքապետը Ժան-Փօլ Պրէթ:

Երբ ընկերվարականները միասնական ցանկ կազմած են բնապահներուն հետ, Ժ.-Փ. Պրէթ պահանջած է որ այս վերջիններուն ցանկին վրայ տեղ գտած Թըրքուհի թեկնածուն հայ համայնքի ներկայացուցիչներուն յայտարարէ թէ կ'ընդունի Հայկական Ցեղասպանութեան իրողութիւնը:

Թրքուհին որ «Ակօս»ի խմբագրական կազմէն Հ. Տինքի մօտիկ գործակից ու գաղափարակից Պասքըն Օրանի զաւակն է, ընդունած է պահանջը, այսուհանդերձ Ժ.-Փ. Պրէթ գոհացած չէ ամբողջութեամբ: Ի վերջոյ, Սըրմա Օրան նախընտրած է քաշուիլ թեկնածութենէն:

Շրջանի թրքական կազմակերպութիւնները հակազդած են, ըսելով որ անընդունելի կը նկատեն կատարուածը. գանգատած են որ Վիլէօրպանը բացառութիւն չի կազմեր ու հայաշատ բոլոր շրջաններուն մէջ Թուրք թեկնածուներ նման վերաբերումի թիրախ կ'ըլլան: Թուրք ներկայացուցիչ մը երեւոյթին մէջ յանցանքի բաժին վերագրած է Թուրք համայնքներու անտարբերութեան ալ:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՅՈՒՆԱՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՏԻԵԶԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՎԷՃԸ

Ծանօթ է որ Թուրքիա ջայլամի քաղաքականութիւն մը վարելով, կը մերժէ Պոլսոյ Յունաց պատրիարքին «տիեզերական» տիտղոսը գործածել եւ ընդունիլ այդ հանգամանքը: Սակայն, յայտնապէս Եւրոպական Միութեան անդամակցութեան հեռանկարը բաւական ազդու դեր կը կատարէ նման յամառութիւններ բեկանելու համար:

Վերջերս, Յունաստանի վարչապետին Թուրքիա այցին ընթացքին կազմակերպուած մամուլի ասուլիսին, վարչապետ Թ. Էրտողան երկրին պաշտօնական թեզերուն եւ իր կուսակցութեան մօտեցումին հակասող արտայայտութիւններ ունեցած է այդ մասին. ըսած է թէ տիեզերականութիւնը քրիստոնեայ – օրթոտոքս աշխարհին ներքին հարցն է եւ թէ մինչեւ անոնց ընտրութիւնները, Թուրքիոյ մինչեւ այսօր ցուցաբերած դրական մօտեցումը բացայայտ է:

Օր մը ետք արտաքին գործերու նախարար Ա. Պապաճան ալ ըսած է. «Ատիկա հարց մըն է որուն երկար ժամանակի մօտեցումով ու Թուրքիոյ դիրքը նկատի առնելով, կարելի է ըսել թէ կրնանք քիչ մը տարբեր մօտենալ, այս հարցերը թապուներ չնկատել: Պէտք է մեծ ուշադրութեամբ հաշուել թէ ի՛նչ բաներ կը հզօրացնեն Թուրքիան, ի՛նչ բաներ կը տկարացնեն»:

Թուրք մամուլի որոշ լրագրողներու կարծիքով մօտեցումի փոփոխութեան պատրաստութիւն մը խնդրոյ առարկայ է: Յունական պատուիրակութեան անդամներն ալ յայտնած են թէ նշմարած են ոճի տարբերութիւնը:

Թուրքիա մինչեւ այսօր կը պնդէր որ Լօզանի դաշնագրով Յունաց պատրիարքարանին տիեզերականութեան հանգամանքը վերջ գտած է: Սակայն այս պնդումը աշխարհի ոչ մէկ երկրի կողմէ ընդունելութիւն գտած է. պատրիարքարանը կը պաշտպանէ իր տեսակէտը, ըսելով որ Լօզանը տիեզերականութեան հետ ոչ մէկ առնչութիւն ունի: ԱՄՆ, Վատիկան զօրակից են տիտղոսին գործածութեան: Եւրոպական Միութեան Թուրքիոյ մասին տեղեկագիրը քննադատած էր «Տիեզերական պատրիարք» տիտղոսին գործածութեան արգելքը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺԵՐՈՄ ՔԵՐՎԻԷԼ 48 ժամ դիպահ մընալէ ետք, Յունուար 28ին քննութեան տակ առնուեցաւ, բայց ազատ արձակուեցաւ: Սոսիէթէ Ժեներալի այս պաշտօնեան ստանձնած է իր բոլոր մեղքերը, ապահովութիւն տալով որ գործած էր միայն ի շահ դրամատան, բայց հաշիւը սխալ ելած է: Ընդունած է որ 2005էն սկսեալ արդէն ապօրինի գործողութիւններու ձեռնարկած էր, բայց ոչինչ ըրած էր ի շահ իրեն, ու կը մերժէ զեղծարարութեան որակումը: Մեղադրուած է վստահութեան չարաշահման եւ զեղծարարութեան համար: Նոյն օրը, Սարքոզի յայտարարեց թէ դրամատան նախագահը՝ Տանիէլ Պութոն պէտք է հրաժարէր, այսինքն «ստանձնէր իր պատասխանատուութիւնները»: Հարցը միշտ բաց կը մնայ, մանաւանդ երբ կը հաստատուի նաեւ որ դրամատան մէկ վարչական անդամը 85 միլիոն եւրոյի բաժնեթուղթ ծախած է Յունուար 9ին, այսինքն դայթակղութեան հրապարակումէն 15 օր առաջ, ինչ որ կը նշանակէ թէ տեղեակ էր: Քերվիէլի ազատ ձգուիլն ալ բանավէճի նիւթ է, քանի արդարութեան ուզածը չէ, այլ դատաւորին կարգադրութիւնն է: Մնաց որ դրամատան կացութիւնն ալ խախուտ կը թուի, Յունուար 28ին կրկին 3,5% կորսնցուցած է եւ այլեւս հազիւ 33 միլիառ եւրօ կը կշռէ ՊԷ – ԷՆ – ՓԷ-ի 60 միլիառին դիմաց:

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ թրքացնելու մարմաջը որ սահման չի ճանչնար, հասած է մինչեւ Ամերիկայի Կարմրամորթերուն: Նիւ Եոքի «Թրքական տան» մէջ կազմակերպուած նիստի մը Ճորճթաունի համալսարանի ընկերաբան Մ. Մանտէլշթամ Պալզէր յայտնած է թէ ինք սխաբընակ թրքական ցեղերու Ճինկիզ խանի խժդժութենէն փրկուելու համար Պէրինկի նեղուցէն Ամերիկա գաղթերը կ'ուսումնասիրէ: Անոնց լեզուներուն վրայ կատարած պրպտումները զինք առաջնորդած են այն համոզումին թէ կարմրամորթ որոշ ցեղեր թրքական ծագում ունին:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ քաղաքացիական նոր

(Շար.ը Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՈՒՐՈՒԱՅԻՆ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ ԱՄԲՈՂՋՈՒԹԵԱՄԲ ԿԸ ԲԱՑԱՅԱՅՏՈՒԻ՞

Թուրքիոյ ազգայնամոլ շրջանակներէն հսկողութեան տակ առնուած մօտ չորս տասնեակ կասկածելիներէն տասը ազատ ձգուած, միւսները բանտարկուած են: Հարցաքննութիւնը աստիճանաբար երեւան կը հանէ կազմակերպչական, ահաբեկչական արարքներու, սպանութիւններու ծրագրումի ծալքեր: Կը շեշտուին բանակի տարրերուն եւ մաֆիային հետ անոնց սերտ կապերը: Կան տուեալներ որոնք այդ կապերը կը հասցնեն մինչեւ Սպայակոյտի նախագահութեան շրջանակները:

«Էրկէնէքօն»ի ղեկավար, հանգստեան կոչուած զօրավար Վէլի Քիւչիւքի մասին պնդումներու համաձայն, ան հրահանգողն է հինգ սպանութեան. անոնցմէ են Հ. Տինքի ոճիրը, Մալաթիայի մէջ քրիստոնեայ հրատարակիչներու սպանութիւնը: Ինք է նաեւ որ ծրագրած է 2009ի պետական հարուածը, որուն նախատեսութեամբ կազմակերպչական որոշ աշխատանք կը տարուէր բանակի շարքերուն մէջ ալ:

Կատարուածը նոր մէկ փուլն է կրօնամէտ իշխանութեան ու աշխարհավար կարգերու պահապան նկատուած բանակին հակադրութեան: Հ. Տինքի սպանութենէն ետք վարչապետ Էրտողան արդէն որոշակի արտայայտած էր նոյն հակադրութիւնը, ըսելով որ ուրուային պետութիւնը իրողութիւն է երկրին մէջ, բայց իրենք իսկ որոշ կէտէ մը անդին չեն կրնար թափանցել անոր ծալքերուն մէջ:

Ամբողջ հարցը հոն է որ ներկայի զարգացումը պիտի կրնա՞յ լման արդիւնքի հասնիլ, մերկացնելով ամբողջ այդ կառոյցը, չէզոքացնելով զայն, թէ ուրուային պետութիւնը քանի մը «զոհ» տալով պիտի շարունակէ պահպանել իր գոյութիւնը եւ գործել:

ԱՄՆ

ԵՐՐՈՐԴ ԴԵՄՈԿՐԱՏՆ ԱԼ ՀԱՅԱՍԷՐ

Դեմոկրատներու Գ. թեկնածու Ճ. Էտուըրտս եւս միացած է ընտրուելու պարագային Հայկական Ցեղասպանութեան բանաձեւը ճանչնալ խոստացողներուն: Հայ Դատի ԱՄՆ-ու յանձնախումբին ուղղուած նամակի մը մէջ ըսած է թէ կ'աջակցի այն բանաձեւին, որով Օսմանեան կայսրութեան մէջ 1,5 միլիոն Հայերու կոտորածը Ցեղասպանութիւն կ'որակուի: Աւելցուցած է նաեւ թէ ԱՄՆ հարկ է Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւնները ամրապնդէն, քանի որ ան կարեւոր ժողովրդավար դաշնակից է:

Հայ Դատի հաղորդագրութեան մէջ ըսուած է թէ Հիւսիսային Գարոլայնայի ծերկուտական այս թեկնածուն 2002էն ի վեր կը զօրակցի հայկական բանաձեւին:

Միւս կողմէ, Հ. Գլինթընի Թուրք մէկ խորհրդականը, ըստ թրքական աղբիւրներու, յայտնած է թէ հայկական պնդումները իւրացնելու անոր խոստումը նախնական ընտրութիւններու մարտավարութիւն է, թէ Թուրքիա վրդովելու պատճառ չունի:

ԿԱԼԼԷՍԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԸ ՎՆԱՍՈՒԱԾ

Կալլէսի Միջազգային յարաբերութիւններու կեդրոնին պարտէզին մէջ անցեալ Նոյեմբերին բացուած հայկական յուշարձանը յարձակումի մը թիրախ եղած է: Անծանօթներ խորտակած են կոթողին վրայի խաչը: Ոստիկանութիւնը հաստատած է լուրը, աւելցնելով որ հարցաքննութեան նախաձեռնած է:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԲԱՆԱԿԻ ՕՐԸ

Յունուար 28ը Բանակի օրն էր: Ինչպէս սովորութիւն դարձած է, նախագահ Ռ. Քոչարեան խումբ մը զինուորականներ պարգեւատրած է: Այդ առիթով ալ ըսած է թէ ուժեղ, մարտունակ բանակը ոչ թէ բեռ է տնտեսութեան, այլ կայունութեան երաշխիք, ինքնուրոյնութեան պաշար, երկրին հանդէպ յարգանքի աղբիւր: Ապա տեղեկացուցած է թէ այսօր բանակին աւելի քան մէկ երրորդը արհեստավարժ ծառայողներէ բաղկացած է եւ այս չերտը աւելի պիտի մեծնայ, թէեւ առանց պարտադիր ժամանակաւոր ծառայութեան Հայաստանի ապահովութիւնը վտանգուած կ'ըլլայ:

Ռ. Քոչարեան բանակին կազմաւորումը ժողովուրդին մեծագոյն նուաճումներէն նկատած է: «Այսօր բանակի պիւտճէն աւելի մեծ է, քան՝ Հայաստանի 1996–97ի պիւտճէն եւ պատկերացրէք ինչ կարգի հնարաւորութիւն է ընձեռում պետութեանը ուշադրութիւն դարձնել մեր ժողովրդի, մեր երկրի անվտանգութեան հարցերին» ըսած է ան:

Յունուար 28ին Ռ. Քոչարեան վարչապետին, Ազգ. ժողովի նախագահին, նախարարներու, երեսփոխաններու, ըսպաներու ընկերակցութեամբ այցելած է Եռաբլուրի պանթէոնը, յարգանքի տուրք մատուցանելու արցախեան պատերազմի զոհերուն:

Բանակի հիմնումին մէջ կարեւոր դեր կատարած պաշտպանութեան նախկին նախարար Վազգէն Մանուկեան մամուլի ասուլիսի մը յիշած է բանակին կազմաւորման եւ կայացման փուլերը: Ըսած է թէ զինեալ ուժերու անհրաժեշտութիւնը առաջին անգամ զգալի եղած էր Սումգայիթի ջարդերուն (1988 Փետրուար), մինչ այդ Հայերու յոյսը կապուած ըլլալով խորհրդային բանակին: ԱԺՄ-ի նախագահը Հայաստանի ապահովութեան համար չափազանց մեծ համարած է բանակին դերը, աւելցնելով որ յառաջիկայ 20 – 30 տարիներուն եւս այդպէս կ'ըլլայ, մինչեւ որ շրջանին մէջ բնականոն գործընթացներ սկսին:

ՄՈՍԿՈՒԱ

ՀԱՅՈՒ ՈՃՐԱԳՈՐԾԸ Կ'ԱՐԴԱՐԱՑՈՒԻ

2006 Մայիսին Մոսկուայի մէկ արուարձանին մէջ, գնացքի մը ճամբորդներուն աչքին առջեւ դաշունահար ըսպաննուած էր հայ երիտասարդ մը, Արթիւր Սարդարեան: Հակառակ ականատեսներու վկայութեան, Մոսկուայի մարզային դատարանը վճռած է որ հետաքննութիւնը չէ յաջողած սպանութեան հետ մեղադրեալներու կապը ապացուցել: Փետրուար 1ին մարզային դատարանը պիտի քննարկէ վճիռին հետեւանքները:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐՈՒ ԼՈՅՍԻՆ ՏԱԿ

ՅԻՊԷ-Ի ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԸ ՔՐՈՆԻԿԱԳԻՐ ԵՒՍԵԲԻՈՍԻ ՀԵՏ

ՄԱՍՆ ՉՈՐՐՈՐԴ

ՅԻՊԷ — Կը նկատեմ որ առիթը չես փախցներ տարին մի քանի անգամ Հայաստան այցելելու:

ԵՒՍԵԲԻՈՍ — Հայաստանը քրոնիկ հիւանդութիւն դարձած է մէջս. զարմանալի զգացում մըն է, գրեթէ անբացատրելի. միայն կրնաս զգալ: Սիրտս ոչ մէկ ուրիշ երկիր կը փափաքի այցելել:

ՅԻՊԷ — Բայց դուն, կարծեմ, անծանօթ անկիւն մը չես ձգած Հայաստանի մէջ, Լոռիէն՝ Մեղրի, Տաւուշէն՝ Արմաւիր, Արագածէն՝ Աժդահակ լեռ, Վարդենիսէն՝ Կապուտջուղ:

ԵՒՍ. — Ցիպէ սիրելիս, Հայաստանը միայն լեռ չէ, շրջան կամ լիճ ալ չէ, քար ու հող ալ չէ, Հայաստանը Ոգի է, Հոգի է, մթնոլորտ է. դարերով ոտնակոխուած ժողովուրդի մը ալեկոծեալ կեանքին խաղաղ նաւահանգիստն է: Օդանաւի պատուհանիկէն հազիւ նշմարեմ Արարատեան դաշտը, հոս-հոն ցանուած ցիրուցան գիւղական տուներով, ելեկտրական հոսանքի նման խաղաղութեան դող մը կը ցնցէ էութիւնս. դժուար թէ կարենամ բացատրել:

ՅԻՊԷ — Ճիշդը ես ալ հոգեպէս տակնուվրայ կ'ըլլամ երբ սպասման սրահի ապակիներէն անդին՝ տեսնեմ այն բոլոր յոգնած, անխնամ դէմքերը, փայլփլող աչքերը, որոնք կը ցոլացնեն հազարամեայ ժողովուրդի մը տառապանքն ու տոկունութիւնը միաժամանակ. համակերպումը եւ չհատնող յոյսը...

ԵՒՍ. — Վերջին ճամբորդութեանս, երբ «մեթրօ» նստայ օդակայան երթալու Երեւանի Թուխ Մանուկի, 25-30 տարեկան գեղադէմ, հասակաւոր, առողջ երիտասարդ մը կայծակի արագութեամբ, զոյգ երկաթէ ցողերուն վրայ յարմարցուց սեւ ծածկոց մը, լարեց իր շարժական բարձրախօսը ծանօթ երգի մը վրայ «Կասթօն եա լը թ...», երկու ձեռքերուն անցուց համակրելի խամաճիկներ եւ հետեւելով երգի բառերուն, զուարճացուց բոլոր ներկաները: Ես անկիւնս քաշուած նոյն օրուան «Յառաջ»ը կը թերթատէի: Երգը դադրեցաւ, «մեթրօն» կանգ առաւ, երիտասարդը հաւաքեց ընտացած մանրուքները, մօտեցաւ ինծի «ԵՍ ԱԼ ՀԱՅ ԵՄ» ըսելն ու դուրս ցատքելը չարժող «մեթրոյէն» մէկ եղաւ... դու այսպէս ազգ տեսա՞ծ ես: Ես այս երիտասարդը խօսեցնող ժողովուրդին օրրանը կ'երթամ. կ'ուզեմ խօսիլ, գրել, գոռալ որ ե՛ս ալ Հայ եմ. տաղանդաւոր, խելացի, յիմար, անմիտ բան, տոկուն, տառապած, եսասէր, հայրենասէր ազգին զաւակն եմ:

ՅԻՊԷ — Նախագահի ընտրապայքարի մթնոլորտը քեզ չի՞ խանգարեր:

ԵՒՍ. — Ընտրապայքարը մի քանի ամիս կը տեւէ, կ'անցնի. ես մեր անկախութեան առաջին օրէն պայքարի մէջ եմ իմ անձիս եւ երկրին հետ: Ցոյսերս վերածուեցան յուսախաբութեան. ամուր հիմքերու կարօտ մեր հայրենիքը գլուխը առած կ'երթայ, գիծէն դուրս ելած երկաթուղիի մը գնացքին նման... 15 տարի վերջ մարդոց հոգիները դաժանացած, ժպիտը չքացած դէմքերէն, փտախտը համաճարակի վերածուած բոլոր խաւերու մէջ, մինչեւ իսկ Հայու դասական դիմագիծը յատկանշող տարրերը ջնջուած, դարձած ենք նոր ազգ մը, պետական սուտը հասցնելով ամենաբարձր մակարդակի, երեսի վրայ նետած հազարաւոր մարդիկ որ տակաւին մետաղեայ տփիկներու մէջ կը շարունակեն ապրիլ, ոռոգումի ջրանցքներուն գումարները կողոպտուած, երկրին մեծագոյն եկամուտներուն աղբիւրները յափշտակուած... ժողովուրդին ամենասիրելի գանձը՝ ԼԵԶՈՒՆ խաթարուած, պղծուած քերականական աններելի սխալներով եւ սմսեղուկ օտարաբանութիւններով, մշակոյթի կարեւոր վառարաններ դրամատուներու վերածուած... դպրոցներ փակուած եւ շէնքերը ծախուած պատեհապաշտ վաճառականներու, նախարարութիւններ — յատկապէս կրթութեան — եւ բանակը վերածուած չահութաբեր աղբիւրներու ուր միակ տուժողը անզէն ժողովուրդն է... որո՞ւն արիւնը կը շարունակեն քամել. նայինք մինչեւ ե՞րբ:

ՅԻՊԷ — Ի՞նչ կրնաս ընել. չե՞ս տեսներ թէ ինչպէս վերի խաւերուն մէջ ամէն օր դաշինքները կը փոխուին, երէկուան մտերիմդ եւ գործակիցդ կը դառնայ կատաղի թշնամի եւ ամբաստանող, համաձայն օրուան փչած հովերուն, այնքան աներեսաբար որուն առջեւ պապանձած կը մնաս...:

ԵՒՍ. — Այցելութեանս առաջին օրէն բոլոր օրաթերթերը սկսայ թերթատել: Երկար չտեւեց: Նախ գզալիօրէն նուազեցուցի եւ ի վերջոյ դադրեցուցի ընթերցումներս: Աստուա՛ծ իմ. կարելի՞ բան է որ կարճ ժամանակուան ընթացքին բարոյական այսքան անկում տեղի ունեցած ըլլայ: Իրենց անկախութեամբ հպարտացող թերթեր դարձեր էին վճարուած ստորոտներ այս կամ այն թեկնածուին, յատուկ պատուէրով գրուած յօդուածներով, յատուկ հրահանգներ արձակելով իրենց աշխատակիցներուն՝ չշեղելու իրենց կաշառակեր խմբագրին ուղղութենէն...: Արժանապատուութիւն չէ մնացած, գրպարտութիւններ եւ ամէնօրեայ բամբասանքներ իրարու հանդէպ, դատարաններ դիմելու սպառնալիքներ...:

ՅԻՊԷ — Իրա՞ւ է որ հանրախանութներու առատութեամբ դատաբաններ կը բացուին:

ԵՒՍ. — Անիրաւութիւնները այնքան բազմացած են երկրին մէջ որ քաղաքացիին վերջին յոյսը կը մնայ դատարան դիմելը իր գրաւուած հողը, խանութը կամ տունը կրկին ձեռք բերելու յոյսով: Ուրիշ ելք չկայ: Անհամեմատօրէն աճած են նոտարական գրասենեակները. Գրողներու միութեան կողքի փողոցը ամբողջութեամբ իրենք գրաւած են: Հիմա ելած են Բաղրամեան փողոց, մտած են նոյնիսկ ՀԳՄ իութեան շէնքէն ներս. այն ցուցատախտակը որ կը ծառայէր գիրքի մը հատարակութիւնը աւետելու կամ շնորհահանդէսի մը թուականը նշելու, ներկայիս առաւելաբար նոտարական գրասենեակներու հեռախօսային հասցէներով ծեփուած է: Ի զուր կը փորձես շէնք մտնող ելլողներուն մէջ ծանօթ մտաւորականի մը հանդիպիլ, ինչպէս սովոր էի տարիներէ ի վեր...:

ՅԻՊԷ — Հրաշալի՛ յառաջխաղացում: Եթէ դատարան կայ, ուրեմն արդարութիւն ալ պէտք է ըլլայ:

ԵՒՍ. — Ի՞նչ արդարութեան մասին կը խօսիս, սիրելիս, երբ դատաւորները ամբաստանուող իշխանութիւնն է նշանակողը: Միամիտ դատաւոր մը կարծեց ժամանակները փոխուած են եւ փորձեց արդար վճիռ մը արձակել, նոյն օրը ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒԵՑԱՒ իր պաշտօնէն «իր բուռն խնդրանքին վրայ»: Դժբախտաբար այս է երկրին կացութիւնը արեւելքէն արեւմուտք, հիւսիսէն հարաւ, քանի բարձրագոյն իշխանութեան օղակները վերէն կը նշանակուին, սկսած մարզպետներէն:

ՅԻՊԷ — Բայց երկրի հեռատեսիլի կայանները բոլորովին ուրիշ պատկեր մը ցոյց կու տան օրն ի բուն. երջանիկ երիտասարդութիւն մը որ երգով ու պարով կ'անցընէ իր ժամանակը. աստղերու մրցում, գեղեցկուհիներու մրցում, հետզհետէ մերկապարանոց պարերու մրցում, վարչապետ մը որ միշտ ներկայ է նոր եկեղեցիներու օծումին, շրջապատուած եկեղեցականներով, միշտ պատրաստ խաչկնքելու, մոմեր վառելու, մամիկներ եւ մանուկներ գրկելու, շրջապատուած սեւ շրջազգեստներով պատուած լեցունկեկ մարդերով որ իրենց նոր ատամնաշարը ցոյց տալով կը կարծեն ժպիտ բաշխել, Ստալինի ներփրուած վաւերագրական-գովազդային ֆիլմերու նորոգուած կլրկնօրինակն ըլլան կարծես...

ԵՒՍ. — Ճիշդ այդպէս: Մեր երկիրը ունի Մէկ հեռատեսիլի կայան 10-12 ճիւղաւորումներով եւ «ֆանթէզիսթ» անուններով. բոլորն ալ նոյն «տէրոջ» կը ծառայեն: Այն կայանը որ համարձակի ոչ պաշտօնական կարծիք յայտնել, անմիջապէս հարկային խիստ քննութեան կ'ենթարկուի, եւ վստահաբար իր անցեալի «չվճարած պարտքերուն» համար կը դատապարտուի փակել իր կայանը եւ փողոցները իյնալ, ցոյցերով իր իրաւունքը պաշտպանելու...:

ՅԻՊԷ — Կը տեսնեմ որ մեր երկրի ներքին վիճակին մասին խոր տեղեկութիւն ունիս. չե՞ս կրնար աւելի մանրամասնել բացծներդ:

ԵՒՍ. — Ո՛չ սիրելի Ցիպէ: 10 տարի է կը գրեմ այս մասին. կ'ուզէի փոքրիկ արդիւնքի մը հասնիլ, ան ալ չեղաւ:

ՅԻՊԷ — Այսի՞նքն:

ԵՒՍ. — Քեզի միշտ կրկնած եմ որ քաղաքականութենէ բան չեմ հասկնար. խառնուիլ ալ չեմ ուզեր: Իմ հիմնական մտահոգութիւնս զուտ մշակութային եղած է. ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ ՄԱՔՐՈՒԹԻՒՆ եւ ՄԻԱՍՆԱԿԱՆ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆ: Չեմ կրնար ըմբռնել որ ժողովուրդ մը որ աշխարհի ամենահարուստ լեզուներէն մին ունի, իր 11.000 արմատական բառերով եւ քերականական լացառիկ ճկունութեամբ, շարունակէ մեծով-պզտիկով, համալսարաններու մէջ թէ շուկայի, առատօրէն օտար, անհասկնալի, աններդաշնակ բառեր գործածել կոչումներով... եւ մեծագոյն անհեթեթութիւն կը համարեմ շարունակել զոյգ ուղղագրութիւն գործածել երբ հազիւ ափ մը Հայեր մնացած ենք... եւ գիտե՞ս ամենացաւալին ուր է. մեր նախագահական 9 թեկնածուներէն ոչ մէկուն ծրագրին մէջ այս էական հարցերը գոյութիւն ունին...

ՅԻՊԷ — Կ'երթաս այս նպատակո՞վ շփուելու թեկնածուներուն հետ:

ԵՒՍ. — Շփուելու տեղ չէ մնացած սիրելիս, ասոնք այս դարաւոր ժողովուրդին մշակոյթը ոտնակոխելէ վերջ, իրենց նիւթական բարօրութեան խոստումներով չեն կրնար այլեւս սիրաշահիլ զիրենք. կրնան միայն կաշառել: Այդ մասը շատ լաւ հասկցած են. այդ է պատճառը որ պարբերաբար կը բաժնեն ցորեն, ալիւր կամ գետնախնձոր գիւղացիին եւ զանազան պաշտօններ՝ քաղաքացիին, հոգ չէ թէ անոնք այդ պաշտօններուն համապատասխան պատրաստութիւն չունենան եւ երկիրը տուժէ... տխրօրէն «Օրինաց երկիր» կամ «Բարգաւաճ Հայաստան» դառնալն ալ զիրենք կը բաւարարէ:

(Շար. 1)

ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԱՌՋԵՒ

ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆ

Երկրագործներու աշխարհը կարծէք այլեւս առանձին մոլորակ մըն է քաղաքաբնակներուն համար, որոնք գիւղը եւ դաշտերը կ'ըմբռնեն որպէս շաբաթավերջի արձակուրդի վայր, որսի անտառ, կամ մարգագետին: Ճարտարարուեստականացած երկիրներու հողի մշակութեամբ զբաղողներու թիւր բնակչութեան հինգ կամ տասը տոկոսը կը կազմէ եւ անոնց ուսին դրուած է երկրի բնակչութեան սնունդի մատակարարման գործը:

Աշխարհի կարգ մը երկիրներուն մէջ հողը աղքատ է, ջուրի տագնապը մնայուն է, սով կայ: Եւրոմիութեան գործադիր խորհուրդի հրակողութեամբ եւ կայացած համաձայնութիւններով, տուգանքի կ'ենթարկուէին ագարակապաններ եւ հողամշակներ, երբ որոշուած քանակէն աւելի կ'արտադրէին, փոխան հատուցման հողամասեր կը մնան անմշակ, եւ ստացուելիք եկամուտէն աւելի յատկացումներ կը տրուին: Անհեթեթ կացութիւն մը, երբ նման կարգադրութիւններ կը դիտուին համաշխարհային տեսանկիւնէ, այսինքն երբ կը մտածենք որ ամէն օր քսան հազար մարդիկ կը մեռնին սովահար: Աւելի պարզ. հարուստ երկիրներու աչք ծակող

մասնումը անընդունելի պէտք է ըլլայ, երբ չարաշահելու համար գըրամ կը ծախսուի, մինչ անդին աղքատ երկիրներու ողբերգութիւնը կը շարունակուի, քանի որ անոնք չեն կրնար արտադրել, զինել, որպէս ընծայել երեւոյթ կ'արտադրեն սովը եւ հացի համար կ'արտադրեն մեռնիլ աչք առնելով: Անապատով նաւակներով կը փորձեն հարուստ երկիր մը ծովափը հասնիլ, երբեմն կը խեղդուին, կամ կը ձերբակալուին եւ կը դրկուին իրենց երկիրը:

Մենք աւազակութիւններու մասին, ամէն օր, զանգուածային լրատուամիջոցները հաղորդումներ կը կատարեն, բայց չեն խօսիր այն մասին որ աշխարհի բնակչութեան մէկ երրորդը կուշտ չէ: Համաշխարհայնացման ջատագովները իրականութիւններու այս երեսը չեն ուզեր տեսնել, չեն ըսեր որ Ֆրանսայի կամ Հոլանտայի յաւելեալ կաթի արտադրութիւնը իրաւունքն է սովահար զանգուածներուն:

Երբ կը հետեւինք ռազմական լուրերուն, կը հաստատենք որ հսկայական գումարներ ձեռք կը փոխեն, առանց աշխատանքի եւ քրտինքի հարստութիւններ կը դիզեն, որովհետեւ սուրհեն, քաղաքային հաց նաւթին գինը կը բարձրանայ կամ կը նուազի, եւ այդ խաղը չի նպաստեր արտադրող աշխատաւորներու վիճակի բարելաւման, ինչ որ կ'պարզուի, օրինակ, աղամանքի բանուորներուն:

Ամէնէն պարզ օրինակն է հացի գինը: Ֆրանսայի մէջ կ'ըսեն որ հացի համար ծախսուած գումարը չնչին տոկոսն է բնակիչներու եկամուտին: Բայց ո՞վ կը խօսի հացի գինին ամէն մասին, երբ ֆրանքի սենթով գինը դարձած է եւրոյով սենթ, այսինքն առնուազն եօթնով բազմապատկուած է. չեն ըսեր թէ աշխատավարձքերը բազմապատկուա՞ծ են եօթնով: Միաժամանակ, բազմաթիւ երկիրներու մէջ յաճախակի է հացի տագնապը, երբ միջազգային օժանդակութեան տրամադրած ալիւրը չի հասնիր: Երեւակայեցէ՛ք պահ մը որ Նիւ Եորք, Լոս Անճըլըս, Փարիզ կամ Հռոմ, բնակչութիւնը երկու օր հաց չգտնէ...

Յաճախ կ'ըսուի որ հաղորդակցական արդիական միջոցներու բերումով աշխարհ փոքրացած է, հեռուի եւ մօտի ըմբռնումը փոխուած է, չքացած է, հարթուած է ճամբան հաղորդակցութիւններով համաշխարհայնացման: Սակայն մեր մոլորակի արտադրած բարիքներու բաշխումի եղանակը կը մնայ անփոփոխ, գաղութարարական չըլնի պատմերով, այնպէս ինչպէս որ էր անցեալ երկու դարերու երկայքին: Տնտեսական ձախաւերութիւնները, նաւթին գինը վերադարձած է աւելի վատթար եղանակով, եւ բոլոր հակասութիւններով, քանի որ, ինչպէս կ'ըսէր քաղաքականը մը, հաստատուած է դրամի միջազգային աշխարհակալութիւնը: Գաղտնիք չէ, ապա չուլկական դրութիւնը, եր կոյր մրցակցութիւններով եւ վայրագ շահաշահումներով, ջախջախ քարի տակ դրած է հաւաքականութեան հաւասարութիւն եւ բարօրութեան ծրագրերը: Երբ դառնենք կը հասնի ոսկիին, երբ կուտակեր կ'անհանգստանան, ճոխութեան մէջ ապրող երկիրները իրենք զիրենք կը զգան բարեկեցութեան ընթրիք կակաղամբին առջեւ, ինչպէս այդ կ'ընեն Պանկլատէշի, Սոմալիի, Տարֆուրի եւ այլ շրջաններու համար: Բայց այդ իրաւունքի յարգանք չէ:

Նորոյթ է խօսիլ աշխարհի նոր կարգի մասին, որուն համար պատերազմներ կը մղուին, մարդիկ կը մեռնին ժողովրդավարութիւն հաստատելու կամ արտածելու համար: Բայց բազմամիլիոն սովահարներու համար ո՞վ պատերազմ կը մղէ: Ոչ ոք: Քանի որ դրամի միջազգային աշխարհակալութիւնը, որ առանց աշխատանքի եւ քրտինքի դրամագլուխ կը բազմապատկէ, կը անուն սովահարներու բանակով: Եզրակացութիւնը այն է որ համաշխարհային նոր կարգը ոստիկանական դրութիւն է, անհաւասարութիւնները յաւերժացնելու համար, եւ այս՝ բոլոր երկիրներու մէջ: Կուշտերը եւ անօթիները իրարմէ բաժնող հեռաւորութիւնները կը մնան անփոփոխ, չեն նուազիր: Այս պայմաններուն մէջ, հասկնալի կը դառնան հակամարտութիւնները, ծայրայեղութիւնները, որոնց յաղթահարման համար քաւութեան նոխազներ փնտռել անպտուղ իրարանցում է: Նոխազի փոխարէն հարկ է չէզոքացնել չարիքի իսկական պատճառները:

Հարցեր կան եւ անոնք քաղաքական լուծումի կը կարօտին: Երկիրներ եւ ժողովուրդներ առկախ հարցեր ունին, զորս չկրցան լուծել պատերազմները եւ միջազգային կառոյցները, Ազգերու Լիկան կամ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը: Գաղութարարութեան եւ ապագաղութարարութեան պատճառով կամ խորհրդային համակարգի փլուզումով, իրենց քաղաքակրթական իւրայատուկ վիճակէն դուրս գալով, բազմաթիւ ժողովուրդներ չկրցան պատշաճիլ –կրնա՞ն պատշաճիլ– արեւմտեան կոչուած ձեւին: Անոնց պատմութիւնը, հողը եւ հարստութիւնը այդ չեն թոյլատրեր: Բայց այս նմանելու եւ նմանցնելու պարտադրանքը իրողութիւն է, եւ կը բացատրէ բազմատեսակ հակասութիւնները:

Ժողովուրդներ եւ երկիրներ, որոնք մինչեւ այսօր արեւմտեան հոլովոյթ չեն ունեցած, չեն եղած այդ աւազանին մէջ, պէտք է որ հարց տան թէ Արեւմուտքի տնտեսական եւ քաղաքակրթական տուեալները կը պատշաճի՞ն իրենց, ինչո՞ւ նմանելու ճիգ ընել: Կը պատշաճի՞ն Ամազոնի շրջանի ժողովուրդներուն, Պանկլատէշի, Հայաստանի, Իրաքի եւ Լաոսներու...

Նմանութեան պարտադրանքը որո՞ւ եւ որոնց շահերուն կը ծառայէ:

Ց. Պ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԼԵՒՈՆ ՄԻՐԻՋԱՆԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒԱԾ

Ծննդեան 75ամեակին առթիւ, Յունուար 20ին Ազգային գրադարանի սրահին մէջ երեկոյթով մը նշուած է հրապարակագիր, բանաստեղծ ու թարգմանիչ Լեւոն Միրիջանեանի յիշատակը: Ելոյթ ունեցողներ շեշտած են թէ անոր գլխաւոր սէրերէն էին Վանայ ծովը, Կոմիտասը, դասական ուղղագրութիւնն ու Ուկրանիան, անոր գրականութիւնը:

Մեծարանքի հանդիսութիւնը շարունակուած է Լ. Միրիջանեանի յիշատակին ձօնուած ֆիլմի մը ցուցադրութեամբ: Կինը բոլոր ներկաներուն նըւիրած է ամուսնին հատորներէն եւ անոր մասին պատմող ֆիլմին օրինակներէն: Ըսած է թէ իր ամուսինը ունի անտիպ բազմաթիւ բանաստեղծութիւններ ու արձակ էջեր, որոնցմէ ինք ընտրանիի մը պատրաստութեան ձեռնարկած է:

Ծրագիր կայ 15րդ թաղամասի դպրոցը կոչել Լ. Միրիջանեանի անունով:

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻՆԵՐՈՒ ԿԱՑՏԱԿՆԱՅԻՆ ԴԱՏԵՐ ԻՍՐԱՅԵԼԵԱՆ ՌԱԶՄԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

«Եէշ տին» իսրայէլեան ոչ-կառավարական կազմակերպութիւն մըն է, մասնագիտացած մարդկային իրաւունքներու եւ դատավարութիւններու մարզին մէջ: Վերջերս տեղեկագիր մը հրապարակած է, մատնացոյց ընելու համար յատկապէս թէ ի՛նչ անընդունելի ձեւով կը գործէ գրաւեալ տարածքներու բանակային արդարութիւնը որ կը դատէ Պաղեստինցիները: 1990էն ի վեր ռազմական ատեանը 150 հազարի չափ Պաղեստինցի դատած է եւ Իսրայէլի բանտերը նետուած ինը հազար պաղեստինցիներու կէսը դատապարտուած է այդ ատեանին կողմէ:

Տեղեկագրով մատնանշուած գըլխաւորը այն է որ այդ ատեանները կանոնաւոր կերպով կը բռնաբարեն միջազգային օրէնսդրութիւնը, պաղեստինցի ամբաստանեալներուն զըլանալով ինքնապաշտպանութեան իրաւունքը: Յունուար 6ին հրապարակուած տեղեկագիրը աւելի քան տարուան մը քննութեան արդիւնք է: Այդ ընթացքին 800 վկայութիւն արձանագրուած է, թէ՛ իսրայէլացի պաշտօնատարներէ, թէ՛ պաղեստինցի փաստաբաններէ:

2002 - 2006 տեսնուած շուրջ 43 հազար դատերուն 95%ը հիմնուած է ամբաստանեալին դէմ վկայութիւններուն վրայ: 2006ի մօտ ինը հազար թղթածրարներէն միայն 23ը փակուած են անպարտութեան վճիռով: Անմեղութեան կանխավարկածը յաճախ կ'անգիտացուի եւ ամբաստանեալները միջին հաշուով 3-4 վայրկեան խօսքի իրաւունք կ'ունենան: Իսկ բանտարկութեան անյետաձգելի պատիժներ կը յայտարարուին հազիւ երկու վայրկեանէն:

Ռազմական ատեանները ամէն կերպով անմատչելի են պաղեստինցի բնակչութեան: Յաճախ բանակին կողմէ նշանակուած փաստաբան մը ամբաստանեալին պաշտպանութիւնը կ'ընէ, իսկ պաղեստինցի փաստաբաններ իրենց յաճախորդին այցելելու կարելիութենէն զրկուած են: Ինչ կը վերաբերի աբաբ - իսրայէլացի փաստաբաններու, անոնք հետեւողական ճընշումներու ենթակայ են: Ծանրակըշիռ պարագայ մըն է այն որ անչափահասները չափահասի վերաբերում կը տեսնեն, քանի որ ՄԱԿ-ի չափահասութեան ուխտը 18 տարեկանը սահման կը նկատէ, բայց իսրայէլեան բանակը 16 տարեկան Պաղեստինցին չափահաս կ'ընդունի:

Իսրայէլեան բանակը հակազդած է խնդրոյ առարկայ տեղեկագրին, պնդելով որ ռազմական ատեանները կը յարգեն թափանցիկ ըլլալու սկզբունքը եւ հաւասարակշռութիւն կը պահպանեն ապահովութեան եւ մարդկային իրաւունքներու միջեւ:

«Եէշ տին»ի մօտիկ շրջանակներ յայտնած են թէ անկարելի չէ որ կազմակերպութիւնը դիմէ Գերագոյն ատեանին:

ՔԱՂՀԱՆ

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ՉՈՐՐՈՐԴ

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ԱԼԻՔԸ

Մի անգամ Թէոդոսիա ժամանեց իտալական մի առեւտրանաւ: Նաւավարը այցի եկաւ Այվազովսկուն. նկարչին իր հեռաւոր բարեկամներից նուէրներ էր բերել: Իտալացին պատմեց յեղափոխութեան փոթորկոտ օրերի, կարիպալտիականների խիզախութեան մասին: Եւ ապա վստահաբար, կիսաշշուկով ասաց, որ Իտալացիները սպասում են, որ Կարիպալտին կը վերադառնայ արտասահմանից, եւ որ իրենք հաւատում են մօտակայ յաղթանակին:

Եւ ահա ուղեւորում նոր ուժով բորբոքւեցին մտքերը չնկարուած նկարի մասին: Այվազովսկին փակուեց արուեստանոցում: Փակուեց, բայց օրեր շարունակ չէր մօտենում ներկապնակին, այլ աչքերը փակ նստում էր բազկաթոռին: Կողմնակի դիտողին կարող էր թուալ, թէ մարդը սուզուած է ինքնամոռացութեան մէջ, բայց նրա միտքը անդադար գործում էր: Յիշողութեան մէջ նորից յառնեց մանկութիւնը: Ահա տղաների հետ օգնում է ձկնորսներին արծաթակող ձուկը տեղափոխելու, իսկ հանգստի ժամին տարեց ձկնորսները պատմում են ծովի վրայ ահեղ փոթորիկների, նաւաբեկութիւնների մասին: Ապա հետեւում են պատանեկան տարիները, թափառումներն օտար երկրներում՝ ծովերով և ովկէանոսներով: Մի անգամ, Անգլիայից Սպանիա գնալու ճանապարհին, Պիսքայեան ծովածոցում իրենց նաւը չտեսնուած փոթորկի հանդիպեց: Ուղեւորները սարսափահար էին եղել, իսկ ինքն ամուր կանգնել էր նաւապետի կողքին, որի հետ մտերմացել էր հէնց նաւարկութեան սկզբից: Նկարիչը նոյնպէս վախենում էր, բայց նոյնիսկ այդ րոպէին նրա մէջ չէր թուլանում փոթորկի այդ հոյակապ ահեղ տեսարանով հիանալու անկասելի մղումը: Այն ժամանակ նրանք հրաշքով մտան Լիզպոնի նաւահանգիստը: Իսկ եւրոպական թերթերը լուր էին տարածել, որ նաւն իր ուղեւորների հետ մէկտեղ խորտակուել է: Անգամ հրատարակուել էին զոհուածների ազգանունները, այդ թւում եւ իրենը: Մի քանի ժամանակ յետոյ, երբ գնաց Փարիզ, բարեկամները մահուանից յետոյ յարութիւն առածի նման էին նրա վրայ նայում:

Յիշողութեան մէջ յառնում էին նաեւ ուրիշ փոթորիկներ՝ Ֆիննական ծովածոցում, Սեւ ծովում: Մեռնում էին մարդիկ, բայց նաեւ յաղթանակում էին մարդիկ: Յաղթանակում էին ովքեր խիզախ էին, ովքեր անձնատուր չէին լինում մահուան, ովքեր կրքոտ կերպով ապրել էին ուզում: Այդպիսիները փըլուրուն կճեպի վրայ էլ, – այլ կերպ ի՞նչպէս անուանես նաւի խղճուկ մնացուկները, կամ ալիքների բերանն ընկած ձըկնորսական մակոյկը, – մարտնչում եւ յաղթահարում էին փոթորիկ: Բնութեան ահեղ տարերքը տեղի էր տալիս մարդու խիզախութեան առջեւ: Մարդու կամքի առջեւ: Նա այդ գիտէր ոչ թէ լսածով, այլ տեսել էր սեփական աչքով՝ ե՛ւ ծովի վրայ, ե՛ւ ցամաքում:

Երբ այս բոլորը զգաց ու վերապրեց Այվազովսկին, նրա ձեռքերն իրենք-իրենց երկարեցին դէպի ներկապնակն ու վրձինները:

(Շար. 154)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Միլանոյէն Տիկին Սոնա Իպիշեան 500 եւրօ կը նուիրէ «Յառաջ»ին իր մօր՝ Արուսեակ Ներսէսեանի եւ Սաթենիկ Նտիգարտաշեանի յիշատակին:

***

Տիկին Արմենուհի Գաւաֆեան 150 եւրօ կը նուիրէ «Յառաջ»ին, ի յիշատակ իր ծնողաց՝ Սարգիս եւ Մարիամ Սէլթէկեանի եւ իր ամուսնոյն՝ Պերճ Գաւաֆեանի յիշատակին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ԼԸ ՓԼԷՍԻ–ՌՈՊԻՆՍՈՆ.– Տիկին Արմենուհի Գաւաֆեան 100 եւրօ:

***

ՓԱՐԻԶ.– Տիկին Անահիտ Տէր Մինասեան – Տրէզեան 100 եւրօ:

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

Ciné-Club
«Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage
de **Robert GUEDIGUIAN**,
réalisateur

Samedi 2 février à 20 heures
SOIREE SIMON ABKARIAN

UNE BETE SUR LA LUNE
Pièce de théâtre filmée
de **Richard Kalinovski**
Réalisation et mise en scène
d'**Irina Brook**
avec SIMON ABKARIAN
et CORINNE JABER
En présence de Simon Abkarian,
sous réserve

Directeur des programmes :
ARTO PEHLIVANIAN

P.A.F. : 5 euros — Réduit : 3 euros

UCFAF
6 Cité du Wauxhall — 75010 Paris
Métro: République

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ՍԻԱՄԱՆԹՕ» ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՏԱՍԱԼԻԿԸ

ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ

– 9 ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐ (*որոնց մէջ մօտ կէս ժամուան «Խմբապետ Շաւարշ»ը*): *Ընդամէնը* 78 *վայրկեան:*

– *Արտասանող՝* ԱԶԱՏ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ, *Հայաստանի Թատրոնի եւ շարժանըկարի հանրածանօթ դերասան:*

Խտասալիկը ստանալու համար դիմել՝
Manoug Atamian
94 rue Béranger — 92320 Châtillon

Գինը՝ 20 *եւրօ (ներառեալ առաքումի ծախքերը):*

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS
DE FRANCE

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի «Արշալոյս Թադէոսեան» մասնաճիւղի ժողովը Շաբաթ, Փետրուար 2, *ժամը* 16·30*ին, սովորական հաւաքատեղին:*

Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ:

□

ԼՈԹՕ

Մարսէյլ – Պուլվար Օտտոյի «Լէօլա Սասունի» մասնաճիւղի ԼՈԹՕՆ *տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Փետրուար* 10, *ժամը* 15*ին*, 8 *ուէ Տընի Փափէն, Թաղամասի սովորական սրահը (Մարսէյլ* 15*րդ Թաղամաս): Ուրախ մթնոլորտ:*

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յունուար 31
ՏՕՆ ՍՐԲՈՑ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ
զօրավարացն մերոց
հազար երեսուն վեց վկայիցն,
որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին
451 թուին: Զկնի սրբոյ պատարագի
կատարի Մաղթանք Հայրապետական:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ *ժամը* 9*ին*,
Պատարագ՝ *ժամը* 10·30*ին:*

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յունուար 31
ՏՕՆ Է ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԶՕՐԱՎԱՐԱՑՆ ՄԵՐՈՑ
հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն
որք կատարեցան ի Մեծի Պատերազմին
Պատարագ՝ *ժամը* 10*ին:*
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

***

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յունուար 31
ՏՕՆ ՍՐԲՈՑ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԶՕՐԱՎԱՐԱՑ
Ժամերգութիւն եւ պատարագ ժամը 8·30*ին:*
Կը պատարագէ՝
ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆՑ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

VOYAGE EN ARMENIE ET AU KARABAGH

(VOYAGE OECUMENIQUE, CULTUREL, HUMANITAIRE)

Du 28 avril au 5 mai : Voyage tous âges en Arménie — prix: 1.300 euros

(avec l'option extension au Karabagh, retour le 9 mai, et supplément de 200 euros)

(Accompagnateur : Pasteur **Samuel SAHAGIAN**).

organisé par Solidarité Protestante France-Arménie (SPFA)

Pour s'inscrire, envoyer acompte de 200 euros à :
SPFA — 1 rue Cabanis, 75014 Paris
(Tél.: 01. 47. 35. 30. 23 ou 06. 83. 09. 08. 19)

(Programme détaillé sur demande)

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS
DE FRANCE

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE

(JURA)

ETE: JUILLET ET AOUT

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA**
- **Assistants sanitaires**

Candidatures à adresser à

CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01 53 34 12 13

Date limite des candidatures : **31 mars**

---

l'Association MACHTOTZ
pour la défense de la langue arménienne
organise

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

NOUVELLE SESSION : 16 février — 28 juin 2008

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.
Les élèves francophones seront capables de parler, lire et écrire l'arménien.
L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian avec sa METHODE AUDIOVISUELLE
Stage de 50 heures, le samedi matin de 9h à 12h, à Paris.
(Absentéisme exclu)

2) Les cours de 2e, de 3e et de 4e niveaux continuent,
le samedi entre 12h et 15h, à Paris.
Les nouveaux élèves sont acceptés après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES
Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio : 97 euros (frais d'expédition inclus)

Pour tous ces cours et le manuel ,
RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS: 01 47 50 97 51

(Շար. Ա. էջէն)

պատերազմի մը վախը օրէ օր աւելի մարմին կ'առնէ եւ վերջին ոճրափորձերու պատասխանատուներն ալ անյայտ կը մնան: Ամէն մէկ կողմ պատասխանատուութիւնը միւսին վրայ կը թողու, մինչ երկիրը կը մխրճուի բիրտ արարքներու մէջ: Ֆիկառօ *(Յունուար* 29) *հարցազրոյց մը կատարած է լիբանանցի տիւրզի ղեկավար՝ Վալիտ Ճումպլաթի հետ: Ան համոզուած կը մնայ որ ոճրափորձէ ոճրափորձ Սուրիացիք եւ իրենց զինակիցները կը սպաննեն լիբանանեան անկախապաշտ շարժումը: Ամբողջ երկիրը, կ'ըսէ, սպանութեան գիրկը նետուած է: Ամէն մարդ պարտի ենթարկուիլ սուրիա – պարսկական պայմաններուն: Ուղղակի կ'ամբաստանէ Հեզպոլլան, որ կը դիւրացնէ Սուրիոյ գաղտնի սպասարկութեանց գործը, բուռն կերպով կը պաշտպանէ սուրիական վարչակարգը եւ պարսկական ծաւալապաշտութիւնը: Ճումպլաթ յումախաբ է նաեւ արեւմտեան ճակատէն, որ լքած է Լիբանանը: Ասատի եւ Ահմատինեժատի հետ իրենց երկխօսութիւնը իրեն կը յիշեցնէ Հիթլէրի եւ Չէմպըրլէնի խօսակցութիւնը: Մենատէրերու հետ չի խօսուիր, կ'ըսէ Ճումպլաթ, կը տապալուին: Ըստ իրեն, ծածուկ համաձայնութիւն մըն ալ կայ Սուրիոյ եւ Իսրայէլի միջեւ 40 տարիէ ի վեր. Իսրայէլ չէ ուզեր Սուրիոյ քաշուիլը Լիբանանէն:*

ԳՐԻԹԷՅԻ *դատարանը ութ տարուան բանտարկութեան վերածեց «Զուէի տապան»ին վեց անդամներու պատիժը: Զատի մէջ, անոնք դատապարտուած էին 8 տարուան տաժանակիր աշխատանքի, ինչ որ գոյութիւն չունի այլեւս Ֆրանսայի մէջ: Դատապարտուածներու ընտանիքները բողոքի ցոյցերու դիմեցին, անընդունելի գտնելով որ յանուն Զատի հետ համաձայնութիւններու, նման վճիռ մը տրուի: Ընտանիքները համոզուած են (գոնէ այդպէս ցոյց կու տան) որ «Զուէի տապան»ի բոլոր անդամներն ալ միայն մարդասիրական մղումներով գործած են եւ չեն կրնար պատժուիլ:*

ԳԾԱՆԿԱՐՆԵՐՈՒ (պանտ տէսինէ) *փառատօնին առթիւ, Անկուլէմ քաղաքի մեծ մրցանակին արժանացած են Տիւփիւի եւ Պէրպէրեան: Երկուքը իրարու հանդիպած են* 1983*ին եւ անկէ ի վեր միշտ միասին կ'աշխատին:*

ԱԹԷՆՔԻ *մէջ*, 69 *տարեկանին վախճանած է գերպ. Քրիստոդուլոս, Աթէնքի արքեպիսկոպոս եւ առաջնորդ Յունաստանի օրթոտոքս եկեղեցւոյ: Կը մարմնաւորէր Եկեղեցւոյ հզօրութիւնը երկրի մը մէջ, որ օսմանեան գրաւման հինգ դարերու երկայնքին, պահպանած էր յոյն մշակոյթին ժառանգութիւնը, լեզուն եւ քրիստոնեայ հաւատքը: Իր մահը հետեւանքներ կ'ունենայ էքիւմէնիք գետնի վրայ, Յունաստանի վատթարացած կապերուն՝ Պոլսոյ Բարթուղիմէոս պատրիարքին հետ, որ պատմական պատճառներով կը հակակշռէ յունական թեմեր երկրին հիւսիսը: Կան նաեւ Վատիկանի հետ կապերու հարցերը:*

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 31
JEUDI
31 JANVIER
2008

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.884 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 83e ANNEE — N° 21.884

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԱՔՍԻՆԵՐԸ գործադուլի դիմած էին Յունուար 30ին, բողոքելու համար Աթալիի տեղեկագրին առաջարկին դէմ, ինչ կը վերաբերի իրենց մարզին: Արդարեւ, Միթերանի նախկին խորհրդականը ըղձալի յաւելում մը կ'առաջարկէ թաքսիներու թիւին, մրցակցութիւն ստեղծելու համար: Մնաց որ այլ ճիւղեր ալ դժգոհ են եւ Իւ. Էմ. Փէ.ի երեսփոխանները արտայայտեցին իրենց դժգոհութիւնը Յունուար 29ին, Ազգային ժողովի ելմըտական յանձնախումբին մէջ: Աթալի, սկիզբը շատ խիստ էր ի լուր քննադատութիւններուն, բայց օրերու երկայնքին մասնակի յետքայլ ըրած է: Զայնասփիւռի Եւրոպա 1 կայանէն չէր խնայած ընդդիմադիրները, բայց 48 ժամ ետք փոխած էր իր լեզուն, յայտնելով թէ «քննադատութիւնները քննադատելու ձեւ մըն էր, կապ չունէր անձերուն հետ»: Աթալի զիջում չէր ուզեր ընել, սկիզբէն չեշտելով. – «Կա՛մ բոլորը, կա՛մ ոչ մէկը» (316 առաջարկ կայ): Յետադարձ աւելի մեղմ ոճ գործածած է: Փարիզի մէջ, թաքսիները ցոյց մը կ'ընէին ժամը 10ին, Հանրապետութեան հրապարակը:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ արդարութեան նախարարը պատասխանելով լրագրողներու, ըսած է թէ վճռակամ է ամէն կարգի ապօրինութեան դէմ պայքար մղելու եւ թէ մինչեւ վերջ պիտի հետապնդեն ահաբեկչական կազմակերպութիւնները, յանցաւոր խմբաւորումները: Գոհունակութիւն յայտնած է ապահովութեան ուժերու եւ արդարութեան անկախ մարմիններու աշխատանքէն:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ, մայրաքաղաքէն 50 քմ. դէպի արեւելք, անձնասպանական ոճրափորձ մը գործուած է Յունուար 29ին, որու թիրախն էր ոստիկանատուն մը: Առաջին տուեալներու համաձայն, 4 մեռեալ կար եւ աւելի քան 20 վիրաւոր, որոնք շատ ծանր վիճակի մէջ:

ԵԳԻՊՏԱՑԻՆԵՐԸ սկսած են ետ մղել Գազայէն խուժող Պաղեստինցիները, որովհետեւ իրենք ալ կը տառապին ապրանքներու չգոյութենէ եւ այդ պայմաններուն մէջ, Նախագահ Մուպարաքի վախն այն է որ բախումներ կրնան ծայր տալ Պաղեստինցիներու եւ Եգիպտացիներու միջեւ: Միայն Եգիպտացի Մահմետական Եղբայրներն են (Համասին կապուած) որ զօրավիգ են Պաղեստինցիներուն եւ անոնցմէ աւելի քան 1000 հոգի ապաստան գտած են երկու մզկիթներու մէջ:

ՖԼՈՐԻՏԱՅԻ մէջ, Ճոն ՄըքԳէյն յաղթած է հանրապետական իր մրցակցին՝ մորմոն Միթ Ռոմնէի, հակառակ անոր որ մամուլն ալ կը գտնէ որ շատ ծեր է (72 տարեկան): Այս նախնական ընտրութիւններուն արդէն յաղթական ելած էր Նիւ Հըմշայր, Հարաւային Գարոլայն եւ Լուիզիան:

ՔԵՆԻԱՅԻ մէջ, հակառակ անոր որ պաշտօնական խօսակցութիւնները սկսած են Նախագահին եւ իր մրցակցին միջեւ, երկիրը քաոսի մէջ կը մնայ: Վայրագ արարքները չեն դադրիր, մանաւանդ ընդդիմադիր երեսփոխանի մը սպանութենէն ետք:

ՄԻԹԵՐԱՆԻ այրին աճուրդի դրած է Ֆրանսուա Միթերանի անձնական իրերը եւ հասոյթը պիտի յատկացնէ Ֆրանսա-Ազատութիւններ իր հիմնարկին, որ նիւթական նեղ կացութեան մատնուած է: Շատեր, մանաւանդ ձախ ճակատէն, չըծածկեցին իրենց վրդովումը այս առթիւ, եթէ նոյնիսկ բարի նպատակի մը համար է: 368 առարկաներ աճուրդի դըրուած են: Անոնց կարգին, իր ծանօթ գըլխարկը 10 հազար եւրոյի գնուած է կուսակցութեան կողմէ: Ամբողջութիւնը 150 հազար եւրօ ապահոված է Տանիէլ Միթերանի հիմնարկին:

ԹՈՒՐՔ փրոֆէսէօր մը Ա. Եայլա «այս մարդը» կոչած ըլլալով Մ. Քէմալը, 15 ամսուան պայմանական բանտարկութեան դատապարտուած է: Ցետոյ պատիժը յետաձգուած է եւ որոշուած է որ երկու տարի ապրի պաշտօնեայի մը հըսկողութեան տակ: Եթէ այդ ընթացքին նոր յանցանք չգործէ, պատիժը քաւած պիտի նկատուի: Մարդկային իրաւունքներու յարգանքի կազմակերպութիւնները խստիւ դատապարտած են որոշումը, ըսելով որ համալսարանի դասախօս մը պաշտօնեայի մը հսկողութեան ենթարկել բարբարոսական կիրարկում է եւ համազօր գիտնական մը գերիի վերածելու:

ՎԵՆԵԶՈՒԷԼԱՅԻ նախագահը՝ Շաւէզ, Յունուար 27ին հեռատեսիլի կիրակնօրեայ իր յայտագրին ընթացքին (Ալօ Փրեզիտէնթէ) կոչ ըրած է որ զինեալ զինակցութիւն մը ստեղծուի Միացեալ Նահանգներու դէմ: Այս բանակը պէտք է համախմբէ Վենեզուէլայէն զատ, Նիքարակուան, Գուպան եւ Պոլիվիան:

ՊԵՐՆԱՐ ՔՈՒՇՆԷՐԻ արտայայտութիւնը Ռուանտայի մէջ, ուր յայտնեց թէ Ֆրանսա «քաղաքական սխալ մը գործած է», քննադատութիւններու նիւթ եղած է, մանաւանդ Ժիւփէի կողմէ (այն ատեն –1994– վարչապետ): Արտաքին նախարարը ճշդած է որ «քաղաքական սխալ» ըսելով, անձերը չէին իր թիրախը եւ ոչ զղջում յայտնած է, ոչ ալ ներողութիւն խնդրած:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ լաչակի հարցը կրկին հրապարակի վրայ է, ինչ որ այն մտավախութեան ծնունդ տուած է որ երկիրը կրկին խլամականացման մէջ կը խրի: Արդարեւ, Յունուար 29ին, օրինագիծ մը յանձնուած է Ազգային ժողովին, որ կը նախատեսէ լաչակ կրելու արգելքին ջնջումը համալսարաններու մէջ: Շատ հաւանական կը նկատուէր որ օրինագիծը քուէարկուի գալ շաբթու:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ դասատուները ծնողքներու սպառնալիքին եւ յարձակումներուն ենթակայ կ'ըլլան: 2007 Սեպտեմբերէն 2008 Յունուար, 1900 թղթածրարներ պատրաստուած են, որոնք կը վերաբերին Ազգային կրթութեան անձնակազմերուն դէմ եղած նախատինքներուն եւ յարձակումներուն, որոնց հեղինակները աշակերտներու ծնողքներն են:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ նախագահական թեկնածուն Դիմիտրի Մէդվեդեւ յայտարարած է թէ կը մերժէ հեռատեսիլի վիճաբանումներուն մասնակցիլ ընտրապայքարի ընթացքին:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ԿՑՈՐԴԻՆ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Գերմանիոյ Պաշտպանութեան նախարարութեան կցորդ Թ. Քոսէնտէյ «Ք. Ատէնաուըր» հիմնարկին մէկ ժողովին ելոյթ ունեցած ու արտայայտուած է 1915ի դէպքերուն մասին: Ան ըսած է. «Գիտենք թէ Պէրլինի Արտաքին գործերու Նախարարութիւնը ինչ հակազդեցութիւն ունեցած էր, ստանալով Ա. աշխարհամարտի նախօրեակին Կ. Պոլսոյ մեր դիւանագէտներուն Հայերու պատահածներուն նիւթով տեղեկագրերը: Անոնց կ'ըսէին. "Սիրելի դիւանագէտներ, կը խնդրենք որ այս բաները չգրէք ու մեզմէ այս մասին բացատրութեան չսպասէք: Անոնք մեր զինակիցներն են ու քննադատական մօտեցումով անոնց վնասել չենք ուզեր": Բացայայտ է որ Թուրքերուն հանդէպ այս կերպ վարմունքի տէր Պէրլինցի դիւանագէտն ալ ահագին բան պէտք է սորվէ: Թուրքերուն հետ հասարակաց անցեալի մեր բոլոր դիւանները հարկ է բանանք եւ բազմաթիւ գիտնականներու հետ այս հարցը վիճարկումի նիւթ ընենք»:

Քոսէնտէյ անդրադարձած է Թուրքիոյ քրիստոնեաներուն կացութեան ալ ու ըսած. «Նկատի առնելով անոնց թիւը, հարցը երկրորդական կրնայ թուիլ. բայց Թուրքիոյ խորհրդարանի ընկերներուս միշտ կ'ըսեմ. "Մի՛ մոռնաք թէ ձեր երկրի քրիստոնեաներուն հանդէպ ձեր վարուելակերպը հոգեբանական ի՛նչ հակազդեցութիւն կը ստեղծէ Եւրոպայի մէջ: Անոնք սակաւաթիւ են բայց հարցը մեզի համար մեծապէս կարեւոր է, երբ կը ներկայանայ մտածումի ազատութեան տեսանկիւնէն"»:

ՊՈԼԻՍ

Ի՞ՆՉ ԿԸ ԲԱՆԻ «ԹՈՒՐՔ ՕՐԹՈՏՈՔՍ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆ»Ը

Թուրքիոյ մէջ երեւան հանուած «Էրկէնէքօն» կազմակերպութեան հետ առաջին պահէն տրուեցաւ «Թուրք օրթոտոքս պատրիարքարան»ին անունը, որպէս ազգայնամոլ գաղտնի կազմակերպութեան մէկ բաղկացուցիչը: Ստուգուած էր որ բանակի նախկին տարրերէ ու մաֆիայի մարդոցմէ կազմուած խումբը իր բանակատեղիին վերածած էր նոյն պատրիարքարանը. հոնկէ փաստաթուղթեր գտնուած ու գրաւուած էին ոստիկանական ուժերու կողմէ: Կազմակերպութիւնը իր ժողովները հոն կը գումարէր:

Ինչպէս գրած էր Թուրք մամուլը (Յունուար 29), Թուրք օրթոտոքս պատրիարքութիւնը Ֆէնէրի Յունաց տիեզերական պատրիարքարանին դէմ հաւասարակշռող բնոյթով նկատի առնուած էր Թրքական պետութեան կողմէ: Անոր բանբերը պարբերաբար դէմ կ'արտայայտուէր Յունաց պատրիարքարանին ու խստիւ կը դատապարտէր Թուրքիոյ մէջ միսիոնարական առաքելութիւն տանողները: Հ. Տինքը 301րդ յօդուածով ամբաստանած դատարանին առջեւ ալ նոյն բանբերը փորձած էր ազգայնամոլ փաստաբան Ք. Քէրինչսիզի հետ մեղադրող կողմին մաս կազմել:

Հակառակ իր անուանումին, Թուրք օրթոտոքս պատրիարքութիւնը երբեք չէ յարգած օրթոտոքսներու սովորութիւնները: Օրինակ, բոլոր պատրիարքները ամուսնացեալ կրօնաւորներ եղած են ու հօրմէ որդիի փոխանցած պաշտօնը: Պատրիարքարանը կը ղեկավարուի վաքըֆի մը վարչական կազմին կողմէ, բայց յայտնի չէ թէ համայնք ունի՞, թէ ոչ:

Պատրիարքարանի հիմնումը 1921ին է: Հիմնադիրն է Էֆթիմ անուն յոյն կրօնաւոր մը. ան Թուրքիոյ անկախութեան պատերազմի օրերուն Քըըրքքալէի փոխ մետրոպոլիտ նշանակուած, սակայն յետոյ մատնութիւն կատարած է թէ պատրիարքարանը կը ջանայ Թուրք օրթոտոքսները հելլէնացնել: Զինք բանադրած են, ինք ալ համախոհներով Կեսարիոյ մէջ հիմնած է Անատոլուի անկախ օրթոտոքս եկեղեցին որուն նեցուկ կանգնած է Անգարա: Հիմնադիր կրօնաւորը «Փափա Էֆթիմ» անունով գործած է, միշտ զօրակցելով Թուրք ազգայնական շարժումներու եւ պայքարելով Յունաց տիեզերական պատրիարքութեան դէմ:

Իրմէ ետք պատրիարքութեան պաշտօնը ստանձնած են երկու որդիները, իւրացուցած յունական եկեղեցիներ: Այսօր վաքըֆը տէր է բազմաթիւ խանութներու, հողերու:

«ԹՈՒՐՔԻԱ ՉԻ ԿՐՆԱՐ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԱՍ ԿԱԶՄԵԼ»

Այս իմաստով յայտարարութիւն մը ստորագրած են Իւ. Էմ. Փէ.ի տասնեակ մը երեսփոխաններ, գլխաւորութեամբ՝ նոյն կուսակցութեան Եւրոպայի հետ հարցերու պատասխանատու Ալէն Լամասուրի: Անոնց ըսածը այն է որ որպէսզի Եւրոպական Միութիւնը յստակ սահմաններ ունենայ եւ քաղաքականապէս գոյութիւն պահէ, հարկ է մերժել Թուրքիոյ անդամակցութիւնը:

Անդամակցութիւն մը որուն դէմ է Ֆրանսացիներու 71%ը, իսկ Գերմանացիներուն 66%ը, ընդունելի չի նկատուիր նաեւ այն պատճառով որ Թուրքիա սահմանակից է Սուրիոյ, Իրաքի եւ Ատրպէջանի: Ստորագրող երեսփոխանները առանց որոշ սահմաններու Եւրոպա մը Եւրոպայի գաղափարին մահը կը նկատեն, չեշտելով նաեւ Թուրքիոյ անդամակցութեան նիւթական ծանր բեռը որ կը վըտանգէ Միութիւնը:

Յայտարարութեան մէջ այս բոլորին հետ տեղ տրուած է 1915ի ժխտումին ալ. ըսուած է թէ 1915ի իրողութիւնը մերժելու կեցուածքը Թուրքիոյ առջեւ պատնէշ մըն է Եւրոպայի անդամակցութեան:

Յայտարարութիւն ստորագրած են Թ. Պրիանի, Պ. Գարայոն, Ժ.-Փ. Տըդոլ, Լ. Լիւքա, Ք. Մէնար, Ժ.-Ֆ. Փուասոն, Ֆ. Վիթէլ, Ռ. Մալլի, Հ. տը Շառէթ եւ Ժ. Ֆէնէք:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐՈՒ ԼՈՅՍԻՆ ՏԱԿ

ՅԻՊԷ-Ի ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԸ ՔՐՈՆԻԿԱԳԻՐ ԵԻՍԵԲԻՈՍԻ ՀԵՏ

ՄԱՍՆ ՉՈՐՐՈՐԴ

ՅԻՊԷ – Բնաւ բողոքի ճիչ մը չարձակե՞ր ժողովուրդը:

ԵԻՍԵԲԻՈՍ – Ի հարկէ կայ ընդդիմադիր մամուլ մը որ պարբերաբար կ՚անդրադառնայ այս ցաւոտ հարցերուն: Ո՞վ թերթ կարդալու սիրտ կամ կարողութիւն ունի այսօր. անոնց տպաքանակը ոչինչ կը ներկայացնէ համեմատած հեռատեսիլի հաւատարիմներուն: Շրջաններուն մէջ տարածում եւ իշխանութիւնները մտահոգելու չափ տարողութիւն չունին: Քեզի համար փոքրիկ քաղուածք մը պատրաստած եմ այս օրերուս: Կարդա՛ եւ զուարճացի՛ր:

– Մեր երկրում պետական բարձրաստիճան իւրաքանչիւր "չինովնիկ" կոռումպացուած է: Նախ եւ առաջ հարկային եւ մաքսային մարմինները («168 ժամ»):

– 2007ի ընթացքում ՀՀ.ում եւ նրա տարածքից դուրս անօրինական տպագրուել, թողարկուել եւ վաճառուել են 51 տեսակի նամականիշներ ինչի պատճառով ընկերութիւնը կրել է վնասներ («Ազգ», 01/09/07):

– Ռ. Քոչարեանի որդու "բիզնէս"ը – բջջիջային հեռախօսների վաճառքը ծաղկում է ու բարգաւաճում. դրան "ինտենսիւօրէն" նպաստում են պետական բոլոր հնարաւոր կառոյցները...: («Ժամ. Երեւան», 01/09/07):

– Ապօրինի հողայատկացումներ օրինական որոշումներով: («Ժամ. Երեւան», 01/09/07):

– Երեւանի կենտրոնում կարելի է տեսնել բազմաթիւ չքեղ խանութներ – հիմնականում հագուստի "պութիքներ", որտեղ օրական այցելում է առաւելագոյնը 2–3 հոգի, որովհետեւ Տուպայից բերած փալաս-փուլխսին դրւում է աստղաբաշխական գներ: Այդ "պութիքներ"ը որպէս կանոն պատկանում են ոստիկանութեան, ազգ. անվտանգութեան, մաքսային, հարկային բարձրաստիճան պաշտօնեաներին եւ նրանց մերձաւորներին: ... Պաշտօնեաները կաշառքներից ստացած գումարները ներդրում են այդ "պութիքներ"ի մէջ եւ ներկայացնելով հսկայական եկամուտներ օրինականացնում են այդ գումարները: Փողերի լուացման դասական տարբերակ: («Առաւօտ», 31/08/07):

– Գիւմրու ապակու գործարանի տնօրէնը... այնպէս է թալանել գործարանի գոյքը որ այն այլեւս վերագործարկել չի լինի: («Առաւօտ», 31/08/07):

– Օգոստոս 29ին Օփերայի շրջաբակում գտնուող "Ատլանտիկ" բացօթեայ սրճարանում տեղի ունեցաւ հերթական ծեծ ու ջարդ: Կռուող երիտասարդները զինուած էին գարեջրի շշերով եւ ապակեայ մոխրամաններով, որոնք կատաղի ուժով իրար եւ սարսափահար յաճախորդների վրայ էին նետում: («Առաւօտ», 31/08/07):

– Տաւուշի մարզի բնակիչ Ժ. Խ. 800 տոլարով վաճառել էր իր որդայ երեխային, նոյն անձը ծննդաբերում է եւ իր նորածին երեխային վաճառում 1.000 տոլարի: («Առաւօտ», 31/08/07):

– Լոռուայ մարզի դատախազի ըսպանութիւնը փաստօրէն հերթական ապացոյցն է այն բանի որ Հայաստանի իրականութիւնը քրէականացուած է եւ երկրում իշխում է Կրիմինալը («Փակագիծ», 28/08/07):

– Օգոստոս 26ին ոստիկանները դարձեալ խոչընդոտել են Թռուցիկներ բաժանելու փորձերին («Առաւօտ», 28/08/07):

– Սերժ Սարգսեանը պատժել է Հանրապետական Ռազմիկ Զօհրապեանին, Լեւոն Տէր Պետրոսեանին այցելելուն համար... ձեռքից առնելով Հանրապետականների կողմից տրուած ճիփը: («Ժամ. Երեւան», 30/08/07)»:

Սիրելի Յիպէ, կրնամ էջերով շարունակել մէջբերումներս, քանի շատ ուշադիր ընթերցող եղած եմ միշտ մեր երկրի մամուլին: «Չորրորդ իշխանութեան» 2007 Օգոստոս 31ի էջերուն մէջէն հետեւեալը արձանագրած եմ որ ինքնին բաւարար կերպով խտացումն է Հայաստանի ներկայ իրավիճակին:

– «Հայաստանում այսօր նորմալ ապրել եւ "սերունդ տալ" կարող են միայն հետեւեալ տեսակները.–

1.– Կաշառակեր պաշտօնեաներ, ովքեր թքած ունեն ցանկացած ըսկզբունքի վրայ, հլու հնազանդ ծառայում են ռեժիմին եւ կաշառքով ապրում:

2.– "Բիզնէսմէններ", ովքեր թքած ունեն օրէնքների վրայ եւ պաշտօնեաներին կաշառելով զարգացնում են իրենց բիզնէսը:

3.– Անուղեղ հաստավիզներ, ովքեր կամ ինչոր մէկի մօտ թիկնապահ են աշխատում կամ զբաղւում 'ռէկէտ"ով:

4.– Մտաւորականներ, երգիչներ, դերասաններ, ովքեր հլու-հնազանդ ծառայում են վերոյիշեալ 3 "կատեգորիա"ներին ու բարգաւաճում»:

ՅԻՊԷ - Ուրեմն եթէ այս բնթացքը շարունակուի, կրնանք Հայաստանի վրայ խոշոր խաչ մը քաշել...

ԵԻՍԵԲԻՈՍ – Մեր ըմբռնած «արժէքներու Հայաստան»ին՝ այո՛: Կրնայ որպէս պանանի հանրապետութիւն մը դեռ երկար ատեն քարշ տալ իր գոյութիւնը Կովկասեան լեռներուն մէջ... Անկախութեան առաջին մէկ օրէն կրկնած ենք ու կը կրկնենք այս բեմէն որ Հայաստանը համայն հայութեան հայրենիք դառնալու համար անհրաժեշտօրէն պէտք է վերադառնայ իր երեք հիմնական տարրերուն. – Լեզու, Հաւատք, Մշակոյթ:

1.– Լեզու. առանց հայերէն լեզուի միայն Հայեր կրնան գոյութիւն ունենալ բայց ոչ հայութիւն: Լեզուն կու գայ ամէնէն առաջ:

2.– Հաւատքը որ ազգովին ընդունեցանք 301 թուին, 1700 տարի է կարեւոր տարրը դարձած է մեր միասնականութեան:

Եւ հուսկ՝

3.– Մշակոյթը որ պտուղն է մեր լեզուին եւ հաւատքին. հարազատ զաւակը անոնց: Ներկայի մեր դժբախտութիւնը ծնած է այս երեքին անտեսումէն: Միայն տնտեսական բարելաւումի խոստումները մեզ հեռու տեղ չեն տանիր:

ՅԻՊԷ – Դուն զբօսաշրջութեան ժամանակ յատկացնող մէկը չես. վստահաբար միայն բարեկամներ այցելելու կամ լեռները պտըտելու չես գար Հայաստան:

ԵԻՍԵԲԻՈՍ – Լաւ գուշակեցիր: Եկած եմ Հայաստանի վանքերու, բերդերու մասին նկարահանումներս ամբողջացնելու, քանի այս օրերուն եղանակը նպաստաւոր է անմատչելի տեղեր մագլցելու եւ վերջապէս երկար տարիներու այս աշխատութեանս արդիւնքը, որ առայժմ միայն Հայաստանի ժողովուրդը կը դիտէ հեռատեսիլի Բ. ալիքով Կիրակի օրերը, ներկայացնելու նաեւ գրաւոր մեր ընթերցողներուն, ինչպէս խոստացած էի:

ՅԻՊԷ – Հետաքրքրուած եմ գիտնալու թէ որքա՞ն նիւթ ունիս ներկայիս եւ որո՞նք են քեզի ուղղութիւն տուող հեղինակները:

ԵԻՍԵԲԻՈՍ – Հայաստանի մէջ երեսուն ժամէն աւելի նկարահանում կատարած ենք արդէն: Հիմնական բոլոր յուշարձանները ունինք, կը մնան մի քանի պատմական կարեւոր կեդրոններ, որոնց համար քիչ մը աւելի ժամանակ պէտք է տրամադրուի, նկատի առած անոնց հեռաւորութիւնը եւ անմատչելիութիւնը: Ինչպէս արդէն գիտես, «խմբապետը» ես եմ. կը գտնեմ նկարահանուելիք վանքերը, կը հանեմ անոնց պատմութիւնը, հիմնականօրէն հիմնուելով Հ. Ղեւոնդ Ալիշանի Այրարատ, Սիսական, Շիրակ, Հայապատում, Հ. Ղ. Ինճիճեանի Ստորագրութիւն Հին Հայաստանեայց եւ Աշխարհագրութիւն Մեծին Հայոց, Չամչեան, Հ. Ս. Էփրիկեանի Բնաշխարհիկ Բառարան, Հ. Մ. Յովհաննէսեանի Հայաստանի Բերդերը, Գաբրիէլ Տէր Յովհաննէսեանի (Քաջբերունի) Ճանապարհորդական նկատողութիւններ, Գարեգին Յովսէփեանի մասնագիտական յօդուածներ, եւ անշուշտ լուրջ հեղինակային գործեր եւ հանրագիտարաններ, մենագրութիւններ եւ ամէնէն շատ մեր Միջնադարեան պատմիչները որոնք ժամանակակից եւ ականատես եղած են շատ անգամ անոնց շինարարութեան: Բ. ալիքի տնօրէնութիւնը տրամադրած է Թուայնի կատարելագործուած սարքը: "Ռեժիսոր" – բեմադիր Նորա Մուրատեան ընտրած է նկարահանող վարպետ Սամուէլ Օհանեանը եւ այսպէս 4–5 հոգիով շաբաթը մէկ օր առաւօտ կանուխ ճամբայ կ՚ելլենք Երեւանէն դէպի հիւսիս կամ հարաւ, արեւելք եւ արեւմուտք, համաձայն իմ գծած յայտագրին, եւ համեստ պիւտճէին:

ՅԻՊԷ – Կ՚ենթադրեմ որ տեղագրութիւնդ պիտի սկսի Երեւանի պատմական եկեղեցիներով:

ԵԻՍԵԲԻՈՍ – Երեւանէն վերջ, զանց պիտի ընեմ ներկայ մարզերու բաժանումները, քանի վանական համալիրները ձեւաւորուած են ապաստան տուող լեռներու շուրջ որոնց ամէնէն հիմնականը Արագածն է, Հայոց Աթոս Լեռը, ապա պիտի հետեւիմ գետերու եւ ձորերու այն ընթացքներուն որ հիանալի պայմաններ ստեղծած են վանական կեանքի ծաղկումին, հուսկ սահմանամերձ տարածութիւններու, որոնք անցեալին ոչ միայն սահմանամերձ չէին, այլ նախարարական խոշոր կալուածներու կեդրոն: Պէտք չէ մոռնալ որ բոլոր վանքերն ալ կառուցուած են երբ Հայաստան ունէր Իտալիոյ չափ տարածութիւն, ծաղկած Արշակունեանց, Բագրատունեաց եւ Արծրունեաց թագաւորութիւններու ընթացքին, Զաքարեաններու եւ Սիւնեաց իշխանութիւններու բարգաւաճ տարիներուն:

(Շար. 2)

«ԱԿՕՍ»ԻՆ ԱՐՁԱԳԱՆԳ «ՎԱՄՈՍ»Ը

Ա. ԹՕՐՕՍԵԱՆ

Տարօրինակ է. ծանօթ, տեսնըւած բանի մը կրկներեւոյթը ըլլալու տպաւորութիւն կը գործէ չորս էջնոց, կարմիր խորագիրով «Վամոս»ը: Ան իր տեսակին մէջ միակ մըն է: 2008 Յունուար 19 թուակիր չորս էջով թերթ մը որ հեռաւոր արձագանգ մըն է «Ակօս»ին, անոր հիմնադիրին մահուան տարելիցին օրը լոյս տեսած:

Ան թերթն է Լիոնի «Հաղորդակցութեան, մամուլի եւ լսատեսողական բարձրագոյն հիմնարկ»ին աշակերտութեան որ ուզած է քաղաքին մէջ Հ. Տինքի անունը կրող փողոցին բացումին այդ ձեւով մասնակցութիւն բերել:

Առաջին ուշադրութիւն գրաւողը կարմիր տառերով խորագիրն է. «Վամոս»ը գործածած է «Ակօս»ին տառերը, զետեղուած՝ նոյն կարմիր զուգահեռներուն միջեւ, տեղ տուած արեւանման նոյն լոկոյին: Իսկապէս գիտաւոր ու յաջող իրագործում մը որ առաջին ակնարկէն կը հետաքրքրէ, թերթատելու, կարդալու կը մղէ:

Առաջին էջին վրայ Հ. Տինքի նիւթով երկու գունաւոր լուսանկարի հետ երկու գրութիւն զետեղուած է. առաջինը խմբագրութեան խօսքն է, խորագրուած՝ «Ազատութի՛ւն սիրելի»: Հոն ուսանողները կ՚ըսեն որ ուզած են մասնակցիլ նահատակ լրագրողին ոգեկոչումին. անոր որ ազատութեան եւ ճշմարտութեան սիրահար էր եւ որուն պիտի ուզէին դրչեղբայրները ըլլալ: Հ. Տինքի հետ կը յիշեն ռուս լրագրողուհի Աննա Պոլիտովսկայան, Փաթրիք Պուրան, Տանիէլ Փըրլը որոնք եւս իրենց կեանքով վճարեցին իրենց ասպարէզին նկատմամբ ունեցած սէրը: Յիշուած են արգելափակուած լրագրողներ ալ որոնք այդ ձեւով կը վճարեն իրենց խիզախութեան, արիութեան ու վճռակամութեան փոխարժէքը: Անոնք բոլորն ալ օրինակելի տիպարներ են ուսանողներուն, որոնք հպարտ են «Վամոս»ով որ հակառակ իր թե-

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊՈԼՍՈՅ Իտալական մշակութային կեդրոնին մէջ, Յունուար 11ին, երաժշտահանդէս մը սարքուած է, նախաձեռնութեամբ Ս. Փրկիչ հիւանդանոցի երիտասարդաց յանձնախումբին: Մասնակցած են երգչուհի Սեդա Քիւրքճիօղլու եւ դաշնակահար Էտվին Կալիպօղլու, որոնք երկու մասէ բաղկացած համերգով մը իրենց աւանդը բերած են հիւանդանոցին հիմնադրութեան 175ամեակին նուիրուած ձեռնարկներուն: Երիտասարդաց յանձնախումբին անունով խօսք առած են Սերէնա Կիւրիւն (Թրքերէն) և Քրիս Տինչքայըքճը (հայերէն): Ապա, բեմը յանձնուած է արուեստագէտներուն, որոնք մեկնաբանած են Արա Պարթեւեանի, Տիգրան Չուխաճեանի, Սիրվարդ Գարամանուկի, Էսկէր Մանասի, Վահէ Իւթիւճեանի, Գոհարիկ Ղազարոսեանի եւ Յակոբ Տէօքմէճեանի յօրինումներէն նմոյշներ:

* *

ՊՈԼՍՈՅ Ս. Խաչ Դպրեվանքին մէջ, Դեկտեմբեր 26ին ամանորեան աւանդական հաւաքոյթ մը տեղի ունեցած է, որու ընթացքին յաջորդաբար ելոյթ ունեցած են վարժարանին տնօրէնը Հայկ Նշան, փոխ տնօրէն Մելիքէ Սարըգայա, խնամակալութեան անդամ Պարոյր Քէպապճը, Սանուց միութեան ատենապետ Աւետիս Տինք եւ Ծնողաց միութեան անդամուհի Նաժտա Մաղտէն: Ապա, աշակերտները ապահոված են գեղարուեստական յայտագիր մը:

* *

ԱԹԷՆՔԻ Ռազմական Թանգարանին մէջ, Դեկտեմբեր 9ին, տօնուած են Հայ սկաուտութեան 95ամեակը եւ Հ.Մ.Ը.Մ.ի Յունաստանի սկաուտութեան 85ամեակը: Հանդիսութեան նախագահած է Փօղոս Չոլաքեան: Հայաստանի պաշտպանութեան նախարար Միքայէլ Յարութիւնեանի ուղերձը կարդացած է Յունաստանի մօտ Հայաստանի ռազմական կցորդ Սամուէլ Ռամազեան: Խօսք առած են Յունաստանի սկաուտական դաշնակցութեան կեդրոնական վարչութեան նախկին նախագահ Իոննիս Ծէն, Հայաստանի լիազօր դեսպան Վահրամ Կաժոյեան: Կարդացուած է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Արամ Ա. Կաթողիկոսի կոնդակը: Ողջոյնի խօսքով հանդէս եկած են Խորհրդարանի փոխ նախագահ Անաստասիոս Ներանծիս, նախարար Փ. Փաւլոփուլոս, պաշտպանութեան նախարար Է. Մէյմարաքիս: Եղած են պարգեւատրումներ: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

* *

ԱԹԷՆՔԻ Աթինայիքօ Թատրոնին մէջ, Դեկտեմբեր 9ին, կազմակերպութեամբ Համազգայինի Շրջ. Վարչութեան եւ Երգի միութեան, տեղի ունեցած է «Յակոբ Փափազեան» երգչախումբի համերգը, ղեկավարութեամբ Ռուզան Գրիգորեանի: Ելոյթ ունեցած է նաեւ մանկական «Մեղրի» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Գոհար Ջիմանեանի: Բացման խօսքով հանդէս եկած է Եղիս Ղեւոնդեան:

* *

ՊՈԼՍՈՅ Սուրբ Փրկիչ ազգ. հիւանդանոցի «Պիլէք» հանգստարանի սրահին մէջ, Դեկտ. 29ին հաւաքոյթ մը տեղի ունեցած է, ի պատիւ երդիքին տակ գործող բժիշկներուն, բոյժքոյրերուն եւ դեղագործներուն: Հաւաքոյթին բացումը կատարած է Պ. Շիրինօղլու, որ իր բարեմաղթութիւնները ներկայացուցած է նոր տարեմուտի սեմին: Ապա, յաջորդած է ճաշը:

ութիւններուն, զիրենք կը դնէ յաջորդութեան ճամբուն վրայ:

Երկրորդ գրութեամբ այդ երիտասարդներուն ուսուցչուհին Ժանին Բալուլեան որ յատուկ թիւին գաղափարը յղացողն ու ներշնչողը եղած է, կը բացատրէ անոր պատճառները: Կ'ըսէ թէ տղաքը կարդացած են «Ակօս»ը, տեղեակ են թէ լրագրողներ աշխարհի ամէն կողմը իրենց կեանքը կը վտանգեն, կը խոշտանգուին, բանտերը կը նետուին, պարզապէս որովհետեւ կը մերժեն լռել: Անոնք գիտեն թէ ամէն տեղ բառերու կշիռը կեանքի գնով կը չափուի: Ատով հանդերձ «Վամոս»ը («Երթա՛նք») եղած է իրենց ընտրած խորագիրը, յատկանշելու համար նաեւ Հրանդներէ գծուած ճամբուն հետեւելու պատրաստակամութիւնը:

Բ. էջին աւելի քան կէսը յատկացուած է Ա. Պոլիտովսկայային. անոր սպանութիւնը (2006 Հոկտ. 6), որուն պարագաները մութի մէջ կը մնան տակաւին, ապացոյց է որ Պուտինի երկրին մէջ դժուար է լրագրողին գործը: «Ռըփորթէր սան ֆրոնթիէռ»ի Ռուսաստանի թղթակիցը Թ. Ծիատքօ պատասխանելով «Վամոս»ի քանի մը հարցումներուն, կ'ըսէ թէ ռուս լրագրողուհիին սպանութիւնը շատ տարողունակ խնդրի մը կորիզը կը կազմէ եւ ծանր հարուած եղած է իր հակադրուած մարդոց: Սակայն, հակառակ Արեւմտեան Եւրոպայի տուած լայն արձագանգին, այդ սպանութեան պատճառած կորուստը չափելու անմիջական կարելիութիւնը չունին մարդիկ:

Գ. էջին մօտ կէսն ալ Հրանդին յատկացուած է: Էմիլի Մարշ «Հ. Տինք՝ սպաննուած լրագրող մը» խորագրուած գրութեամբ կ'անդրադառնայ թապուներ անզօրացնելու, Թուրք պետութենէն անկարելին պահանջելու պայքարին: Յետոյ սպանութեան արթնցուցած զգացականին, հակազդեցութիւններուն:

Թերթին վերջին էջն ալ մամուլի ոլորտին համաշխարհային կաշկանդումներուն յատկացուած է. Ափրիկէէն, Ասիայէն, Ամերիկայէն դրուագներ կը մատնանշուին: Հիւսիսային Գորէան, Չինաստանը, Նիժերիան տխուր ախոյեաններէն են լրագրողներու կիրարկուած ճնշումին:

Հ. Տինքի ոճիրին տարելիցը անհամար էջերու տուն տուաւ. զգացականէն մինչեւ քաղաքական սթափ վերլուծում, տարբերակումներու լայն դաշտ մը կը ներկայացնեն անոնք: Այդ ամբողջութեան մէջ եզակի ներկայութիւն է «Վամոս»ը, յղացումի, գործադրութեան, վայրի, մօտեցումի իր յատկանիշերով, որպէս յարգանքի ինքնատիպ, անկեղծ արտայայտութիւն:

Ա. Թ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐԸ

Շաբաթ, Դեկտ. 31ի գիշերը, Կրընոպլի Հայ մշակոյթի տան «Ժ. Մարանճեան» սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Ամանորի պարանցիկ երեկոյթը, զոր կազմակերպած էր նոր վարչութիւնը (տնօրէնը՝ Ժ. Նիյէ եւ նախագահը Տ. Մարանճեան):

Շքեղօրէն զարդարուած սրահին մէջ կլոր սեղաններու շուրջ տեղ գրաւած էին բազմաթիւ հայ եւ ոչ հայ տեղացի ընտանիքներ: Տ. Մարանճեանի բացման խօսքէն ետք, բեմ բարձրացան հայ ժողովրդական սիրուած երգիչ Մարթէն Եորկանց եւ իր նուագախումբը: Ան իր հաղորդական ջերմ ձայնով երգեց սիրային, ազգային հայրենասիրական եւ եւրոպական երգեր: Ներկաները, մեծ թէ պզտիկ, պարեցին: Կէս գիշերին, Եորկանց, բաժակը ձեռքին, փոխանցեց իր մաղթանքները, հայութեան, Հայաստանի բարօրութեան, եւ խաղաղութիւն մաղթեց համայն աշխարհին:

Կիրակի, Յունուար 6ին, Սէն Թ'Օկիւսթէն եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցաւ, Ծննդեան պատարագ եւ Ջրօրհնէքի արարողութիւն, ձեռամբ Նարեկ Ա. Քհնյ. Վարդանեանի, որ քարոզեց օրուան խորհուրդին մասին եւ յորդորեց ներկաները գիտակցելու եկեղեցւոյ, հայ մշակոյթին եւ դպրոցին կարեւորութեան մասին: Երգեցողութիւնը կատարեց եկեղեցւոյ երգչախումբը Խ. Մատէնի ղեկավարութեամբ. երգեհոնով կ'ընկերանար Հ. Ռաֆայէլեան:

Կէսօրէ ետք, ժամը 15.30էն ըսկըսեալ, Հայ մշակոյթի տան «Ժ. Մարանճեան» սրահին մէջ տեղի ունեցաւ գաղութի միօրեայ երկու հայկական դպրոցներու Ծննդեան հանդէսը Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի «Անի» մասնաճիւղի եւ Հայ մշակոյթի տան կազմակերպութեամբ: Ներկայ էին մօտաւորապէս 250 հոգի. ծնողներէն զատ եկած էին հայկական միութիւններու ներկայացուցիչները եւ անդամները: Յիշատակելի օր մըն էր: Անցեալ տարի, 2007ին, Սէն Մարթէն տ'Էռի քաղաքապետարանի սրահին մէջ նոյնպէս միասին տօնուած էր հանդէսը:

Տ. Մարանճեանի եւ Կապոյտ Խաչի ատենապետուհի Ն. Սապունճեանի բարի գալուստի խօսքերէն ետք խօսք առաւ գաղութի հոգեւոր հովիւը Հ. Կարապետ Յարութիւնեան, որ ամփոփ ձեւով արտայայտուեցաւ Յիսուսի Ծնունդի շուրջ: Ապա, տնօրէնը՝ Ա. Յակոբեան ներկայացուց ուսուցիչ, ուսուցչուհիները՝ Ս.Աւագեան և Վ.Մարտիրոս (Կապոյտ Խաչէն), Ա. Մանուկեան, Ա. Մնացականեան, Շ. Մանուկեան (Մշակոյթի տունէն), պարուսոյց Յ. Անտոնեանը եւ Մ. Կօթիէն (Մշակոյթի տունէն): Կարգը եկաւ աշակերտներուն, որոնք օրուան հանդիսութեան փայլ տուին: Անոնք եռագոյն դրօշակներով բեմ բարձրացան երգի հնչիւններու տակ: Ժողովուրդը երկա՛ր ծափահարութիւններով գնահատեց, ապա երգեցին ֆրանսական եւ հայկական փառերգները: Հայր Մերով եւ Ծննդեան մաղթանքով բացին յայտագիրը: Յաջորդաբար, կարգ ու կանոնով արտասանեցին ոտանաւորներ՝ Հայոց լեզուին եւ Հայաստանի նուիրուած. երգեցին ամանորեայ խանդավառ երգեր. եղան ջութակի, եւ ձեռնադաշնակով նուագ, պարեցին հեզաճկուն պարեր, ներկայացուցին նաեւ մի քանի փոքրիկ գործեր:

Ձմեռ Պապն ալ ժամանակին հասաւ մեծ ոգեւորութիւն ստեղծելով սրահէն ներս. փոքրիկները դիմաւորեցին զինք երգերով: Ան ջերմեռանդ մաղթանքներէն ետք, կաղանդի նուէրներ բաժնեց բոլոր երախաներուն:

ՇԱՔԷ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ՄԷՋ ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ

ԽԱՉԻԿ ՊԱՊԻԿԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԸ

ԿԸ ՍԿՍԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ

ԱՆԹԻԼԻԱՍ.– Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարանէն ներս հաստատուած «Խաչիկ Պապիկեան Հիմնադրամ»ը իր գործունէութեան կարեւոր բնագաւառներէն մէկը ճշդած էր հրատարակչական աշխատանքը: Վերջերս այս ուղղութեամբ առնուեցան հետեւեալ գործնական քայլերը.–

Նախագահութեամբ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոսին, Հրատարակչական Յանձնախումբ մը նշանակուեցաւ բաղկացած հետեւեալ անձերէն. – Երուանդ Փամպուքեան, ատենապետ (Պէյրութ, Լիբանան), Շահան Գանտահարեան (Պէյրութ, Լիբանան), Կիրօ Մանոյեան (Երեւան, Հայաստան), Հայկ Օշական (Նիւ Եորք, ԱՄՆ), եւ Կարօ Մոմճեան (Լոս Անճըլըս, ԱՄՆ):

Հրատարակչական Հիմնադրամին յատուկ կանոնագրութիւն մը մըշակման ընթացքի մէջ է. Յանձնախումբը շուտով պիտի սկսի հրատարակչական աշխատանքներուն: Յայտնենք, որ Հիմնադրամի հրատարակութիւնները պիտի կեդրոնանան հայ քաղաքական մտքի զարգացման, ինչպէս նաեւ Հայ Դատին առնչուած նիւթերուն վրայ հայերէն թէ օտար լեզուներով գրուած: Այս գծով հետաքրքրուողները կրնան կապ պահել Կաթողիկոսարանի դիւանապետին հետ:

Publications reçues

LES RECETTES DE ZABEL
ma grand-mère arménienne

Editions Les Beaux-jours
Paris 2008

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՖԵՆՈԼՈԳԻԱՅԻ
հայերէն – ռուսերէն – անգլերէն
ԲԱՑԱՏՐԱԿԱՆ ԲԱՌԱՐԱՆ

Ֆ. Փ. ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ
Երեւանի համալսարանի
հրատարակչութիւն, Երեւան 2007
Գիրքը հրատարակուած է Գալուստ Կիւլպէնկեան հիմնարկութեան հովանաւորութեամբ

Տէր եւ Տիկին Կարօ Թօփուզեան, զաւակներն ու թոռները,
Տէր եւ Տիկին Արթօ Մանուկեան եւ զաւակը,
խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ՄԱՐԻ ԱՆԱՀԻՏ ԹՕՓՈՒԶԵԱՆ-Ի

(Ծնեալ՝ ԹԷՐՋԵԱՆ)

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 25ին, 92 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Փետրուար 1, ժամը 11ին Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր եկեղեցին. –
15 rue Jean-Goujon — 75008 Paris
ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Ռենսիի հին գերեզմանատունը։

Որեւէ մահազդ դրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

«ՅԱՌԱՋ». – Մեր ցաւակցութիւնները Թօփուզեան եւ Մանուկեան ընտանիքներուն։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ – ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ

– ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 7, ժամը 21ին
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎԱՆՔԵՐՆ ՈՒ ՎԱՐԴԱՊԵՏԱՐԱՆՆԵՐԸ
Ս. Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոն, Փարիզ – (10պիս, ռիւ Թուէն)։

– ՇԱԲԱԹ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 16, ժամը 15ին
ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԹԱԳԱՒՈՐԱԿԱՆ ՏՈՒՆԵՐԸ – ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
Կեդրոնական դահլիճին մէջ (26 ռիւ Թրուայոն, Սեւր)։

– ՇԱԲԱԹ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 16, ժամը 16.30ին
ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ
ՀԱՅՐԵՆԻ ՄԵԾ ՆԿԱՐԻՉ ԳԱՐԼՈՍԻ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ
Հեղինակի ներկայութեամբ – Կեդրոնի պատկերասրահին մէջ (Սեւր)։

– ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 28, ժամը 21ին
ՀԱՅԵՐՈՒ ԴԵՐԸ ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ
Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տուն (12–14, ռիւ Սէն–Պազիլ)։

– ՇԱԲԱԹ, ԱՊՐԻԼ 12, ժամը 15.30ին
ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ԵՂԵՌՆԸ ՍԿՍԱԾ ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵՆԷՆ
Կեդրոնական դահլիճին մէջ (Սեւր)։

– ՇԱԲԱԹ, ՄԱՅԻՍ 24, ժամը 15ին
ԺԹ. – Ի. ԴԱՐԵՐՈՒ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՆՑՔԵՐԸ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ
Կեդրոնական դահլիճին մէջ (Սեւր)։

Եւ տակաւին Կեդրոնին իրենց մասնակցութիւնը պիտի բերեն –Թուականները ճշդուելէ յետոյ– Իտալիայէն եւ Ֆրանսայէն ծանօթ գիտնականներ նուիրուած Լեզուի, Պատմութեան, Գրականութեան, Հնագիտութեան։

OFFRE D'EMPLOI

La Maison Arménienne de la Jeunesse et de la Culture de Marseille
recherche
POUR UN POSTE D'ACCUEIL
une personne —homme ou femme— âgée de 50 ans ou plus RMI-ste, si possible bilingue français-arménien. Contrat de 2 à 5 ans dans le cadre des emplois accompagnés, 26h par semaine.
Adresser candidature écrite à la :
M A J C
12-14, rue Saint-Bazile —
13001 Marseille
Renseignements au : 04.91.66.45.33
04.91.66.43.05
04.91.50.15.09

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի «Արշալոյս Թադէոսեան» մասնաճիւղի ժողովը Շաբաթ, Փետրուար 2, ժամը 16.30ին, սովորական հաւաքատեղին։
Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ։

□

Լ Ո Թ Օ

Մարսէյլ – Պուլվար Օտտոյի «Լէօլա Սասունի» մասնաճիւղի ԼՈԹՕՆ *տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Փետրուար 10, ժամը 15ին, 8 ռիւ Տընի Փափէն, Թաղամասի սովորական սրահը (Մարսէյլ 15րդ Թաղամաս)։ Ուրախ մթնոլորտ։*

Association Arménienne d'Aide Sociale A.A.A.S.

Reconnue d'utilité publique par décret du 8 juin 1956

Recherche Directeur(trice) de maison de retraite

L'Association Arménienne d'Aide Sociale recherche un(e) Directeur(trice) pour une de ses maisons de retraite de la région parisienne.
Le(la) candidat(e) devra faire preuve de ses capacités de gestion et posséder une bonne connaissance de la culture et de la langue arméniennes.
Possibilité de logement de fonction.
Prière d'envoyer lettre de motivation et CV à l'adresse suivante :
Monsieur le Président
ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE
77 rue la Fayette — 75009 PARIS
e-mail : aaas.paris@aaas.fr

C I N E - C L U B

«Achkhar» / UCFAF

Ciné-Club
«R o u b e n M a m o u l i a n»
Sous le parrainage
de **Robert GUEDIGUIAN**,
réalisateur

Samedi 2 février à 20 heures
SOIREE SIMON ABKARIAN

U N E B E T E
S U R L A L U N E

Pièce de théâtre filmée
de **Richard Kalinovski**
Réalisation et mise en scène
d'**Irina Brook**

avec SIMON ABKARIAN
et CORINNE JABER
En présence de Simon Abkarian,
sous réserve

Directeur des programmes :
ARTO PEHLIVANIAN
P.A.F. : 5 euros — Réduit : 3 euros

U C F A F
6 Cité du Wauxhall — 75010 Paris
Métro: République

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

L'ASCENSION A LOURDES

Nos paroisses de France organisent
UN PELERINAGE MARIAL A LOURDES
à l'occasion du 150ème anniversaire des apparitions de la Sainte Vièrge à Bernadette
du mercredi 30 avril au samedi 3 mai
sous la présidence de
SA BEATITUDE NERSES BEDROS XIX
Catholicos Patriarche de Cilicie des Arméniens Catholiques

Frais de voyage et pension complète dans un hôtel 3 étoiles : **350 euros**
Pour inscriptions et informations : contacter le P. Curé de la Paroisse ou appeler le secrétariat de l'Eparchie — **Tél. : 01 40 51 11 90.**

Les inscriptions seront closes le 29 février 2008

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE

(J U R A)

E T E : J U I L L E T E T A O U T

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA**
- **Assistants sanitaires**

Candidatures à adresser à

C B A F — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01 53 34 12 13
Date limite des candidatures : **31 mars**

l'Association M A C H T O T Z
pour la défense de la langue arménienne
organise

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

NOUVELLE SESSION : 16 février — 28 juin 2008
Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.
Les élèves francophones seront capables de parler, lire et écrire l'arménien.
L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian avec sa METHODE AUDIOVISUELLE
Stage de 50 heures, le samedi matin de 9h à 12h, à Paris.
(Absentéisme exclu)

2) Les cours de 2e, de 3e et de 4e niveaux continuent,
le samedi entre 12h et 15h, à Paris.
Les nouveaux élèves sont acceptés après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES
Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio : 97 euros (frais d'expédition inclus)
Pour tous ces cours et le manuel ,
RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS: 01 47 50 97 51

Հ.Մ.Ը.Մ. ՖՐԱՆՍ

Ս Կ Ա Ո Ւ Տ Ա Կ Ա Ն Ա Շ Խ Ա Տ Ա Ն Ք

Հ.Մ.Ը.Մ.–Ֆրանսի սկաուտութիւնը Նոր Տարուան եւ Ս. Ծնունդի արձակուրդէն ետք իր այս տարեշրջանի աշխատանքները վերսկած է «Սամուէլ Մուրատ Մխիթարեան» վարժարանէն ներս։
Վեց տարեկանէն սկսեալ փոքրերն ու պատանիները կրնան մաս կազմել Հ.Մ.Ը.Մ.–Ֆրանսի սկաուտութեան։
Գործունէութիւնը տեղի կ'ունենայ ամէն Կիրակի ժամը 11էն սկսեալ։
Հ.Մ.Ը.Մ.–Ֆրանսի վարչութիւնը ամէն Կիրակի կ'ապահովէ փոխադրական միջոցը Ալֆորվիլէն եւ Փորթ տ'Օրլէանէն։
Յաւելեալ մանրամասնութեանց համար կը խնդրուի հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն՝
– *Մահպուպեան Պօղոս* 06 · 25 · 93 · 28 · 90
– *Մարգարեան Անտրէ* 06 · 12 · 72 · 15 · 26